

Über dieses Buch

Dies ist ein digitales Exemplar eines Buches, das seit Generationen in den Regalen der Bibliotheken aufbewahrt wurde, bevor es von Google im Rahmen eines Projekts, mit dem die Bücher dieser Welt online verfügbar gemacht werden sollen, sorgfältig gescannt wurde.

Das Buch hat das Urheberrecht überdauert und kann nun öffentlich zugänglich gemacht werden. Ein öffentlich zugängliches Buch ist ein Buch, das niemals Urheberrechten unterlag oder bei dem die Schutzfrist des Urheberrechts abgelaufen ist. Ob ein Buch öffentlich zugänglich ist, kann von Land zu Land unterschiedlich sein. Öffentlich zugängliche Bücher sind unser Tor zur Vergangenheit und stellen ein geschichtliches, kulturelles und wissenschaftliches Vermögen dar, das häufig nur schwierig zu entdecken ist.

Gebrauchsspuren, Anmerkungen und andere Randbemerkungen, die im Originalband enthalten sind, finden sich auch in dieser Datei – eine Erinnerung an die lange Reise, die das Buch vom Verleger zu einer Bibliothek und weiter zu Ihnen hinter sich gebracht hat.

Nutzungsrichtlinien

Google ist stolz, mit Bibliotheken in partnerschaftlicher Zusammenarbeit öffentlich zugängliches Material zu digitalisieren und einer breiten Masse zugänglich zu machen. Öffentlich zugängliche Bücher gehören der Öffentlichkeit, und wir sind nur ihre Hüter. Nichtsdestotrotz ist diese Arbeit kostspielig. Um diese Ressource weiterhin zur Verfügung stellen zu können, haben wir Schritte unternommen, um den Missbrauch durch kommerzielle Parteien zu verhindern. Dazu gehören technische Einschränkungen für automatisierte Abfragen.

Wir bitten Sie um Einhaltung folgender Richtlinien:

- + *Nutzung der Dateien zu nichtkommerziellen Zwecken* Wir haben Google Buchsuche für Endanwender konzipiert und möchten, dass Sie diese Dateien nur für persönliche, nichtkommerzielle Zwecke verwenden.
- + *Keine automatisierten Abfragen* Senden Sie keine automatisierten Abfragen irgendwelcher Art an das Google-System. Wenn Sie Recherchen über maschinelle Übersetzung, optische Zeichenerkennung oder andere Bereiche durchführen, in denen der Zugang zu Text in großen Mengen nützlich ist, wenden Sie sich bitte an uns. Wir fördern die Nutzung des öffentlich zugänglichen Materials für diese Zwecke und können Ihnen unter Umständen helfen.
- + *Beibehaltung von Google-Markenelementen* Das "Wasserzeichen" von Google, das Sie in jeder Datei finden, ist wichtig zur Information über dieses Projekt und hilft den Anwendern weiteres Material über Google Buchsuche zu finden. Bitte entfernen Sie das Wasserzeichen nicht.
- + *Bewegen Sie sich innerhalb der Legalität* Unabhängig von Ihrem Verwendungszweck müssen Sie sich Ihrer Verantwortung bewusst sein, sicherzustellen, dass Ihre Nutzung legal ist. Gehen Sie nicht davon aus, dass ein Buch, das nach unserem Dafürhalten für Nutzer in den USA öffentlich zugänglich ist, auch für Nutzer in anderen Ländern öffentlich zugänglich ist. Ob ein Buch noch dem Urheberrecht unterliegt, ist von Land zu Land verschieden. Wir können keine Beratung leisten, ob eine bestimmte Nutzung eines bestimmten Buches gesetzlich zulässig ist. Gehen Sie nicht davon aus, dass das Erscheinen eines Buchs in Google Buchsuche bedeutet, dass es in jeder Form und überall auf der Welt verwendet werden kann. Eine Urheberrechtsverletzung kann schwerwiegende Folgen haben.

Über Google Buchsuche

Das Ziel von Google besteht darin, die weltweiten Informationen zu organisieren und allgemein nutzbar und zugänglich zu machen. Google Buchsuche hilft Lesern dabei, die Bücher dieser Welt zu entdecken, und unterstützt Autoren und Verleger dabei, neue Zielgruppen zu erreichen. Den gesamten Buchtext können Sie im Internet unter <http://books.google.com> durchsuchen.

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

Fig: VI.

Fig: VII.

*Acta eruditorum Lipsiensia,
anno 1682 à 1776*

Hi

9585

UNIVERSITE

ACTORUM
ERUDITORUM
QUÆ
LIPSIÆ PUBLICANTUR
SUPPLEMENTA.
TOMUS I.

*Cum S. Cesarea Majestatis & Potentissimi Electoris Saxonie
Privilegio.*

LIPSIÆ,

Prostant apud JOH. GROSSII Hæredes
& J. F. GLEDITSCHUM.

Typis CHRISTIANI BANCKMANNI
A. M DC XCII.

SECTION

STATE OF NEW YORK

LECTORI BENEVOLO SALUTEM!

Sistimus tandem tuo, LECTOR BENEVOLE, conspectui *Supplementorum*, quæ ante tres fere annos auspiciati sumus, Volumen integrum, quo libros volumus complecti, in *Eruditorum Actis*, quorum primum non ita pridem Decennium per Dei gratiam absolvimus, prætermisissos. Neque est, opinamur, cur operæ hac in re positæ nos pudeat pigeatve, cum nullum hæcenus prodixisse existimemus *Actorum* eorum Annum, cui seu numero & præstantia librorum qui recensentur, seu recensione accurata hæc Supplementa cedant: adeo ut, si Acta ipsa non plane Orbi Erudito sordent, ea quoque applausum quendam inventura confidamus. Verum enim vero fatendum nobis est, ne sic quidem vel Decennii illius Historiam Literariam completam esse, cum non ignoremus superesse adhuc & bene multos & optimas notæ libros, intra hanc periodum, seu in Germania seu exteris in regionibus editos, quorum recensum & in Actis ipsis, & in hoc Supplementorum volumine frustra quæsieris. Nimirum in tanta librorum multitudine, dum alii superalios in lucem provolant, fieri aliter vix potest, quin nonnulli quantivis etiam pretii e manibus velut nostris subducant sese, conspectumque nostrum, imo & memoriam paulatim effugiant: nec dissimulare possumus, hac tempestate quæ majorem Europæ partem bellis contur-

bat, libros haud paucos, in Gallia cum primis, quæ quidem eorum nunquam non est feracissima, editos, aut plane non, aut sero & ubi gratiam novitatis jam exuerunt, ad nos deferri, quorum tamen copiam facile nobis, ubi bellum desævierit, pollicemur. Quo rerum statu in eam facile sententiam adducimur, ut ingratum minime Lectori Benevolo futurum arbitremur, si primo illi Supplementorum tomo saltem addamus & alterum, quo ratione non dispari librorum hactenus quocunque casu prætermisforum aut tardius ad nos pervenientium recensio, velut per spicilegium instituetur. Qua in re tamen libertate nostra, cum bona Lectoris gratia, sic utemur, ut, quemadmodum & in primo hoc tomo factum, non statis temporum intervallis, sed prout nobis fuerit commodum, Sectiones novi voluminis elaborentur & in lucem prodeant. Quod superest, LECTOR BENEVOLE, majorem in modum rogatum te volumus, ut ægre non feras, Indicem generalem tum primi Actorum Decennii, tum Supplementorum primi tomi, cujus spem publice fecimus, nondum comparere, nec nisi anno proxime secuturo compariturum. Moram labor ejus generis requirit, quæ tamen ut Indicis ubertate compensetur, sedulo allaborabimus. Interim spatium unicuique relinquitur, si quid in Actis hisce, in suis aut aliorum scriptis recensitis erratum a nobis deprehenderit, de eo nos admonendi, ut inter *Emendanda* sub finem Indicis referri possit. Ita vale & instituto nostro porro fave. Dabamus Lipsiæ Calendis Julii Anno M DC XCII.

ACTO-

ACTORUM ERUDITORUM,

qua Lipsia publicantur,

SUPPLEMENTA.

Sectio I.

NICOLAI PARTHENII GLANNETTASII NEAPOLITANI,
*Soc. Jesu Piscatoria & Nautica. Editio altera auctior
& emendatior.*

Neapoli Typis Regiis, A. 1686, in 8.

Quemadmodum gratissima semper fuit ipsa res rustica ac pastoritia, ita bucolicum quoque carmen, quod pastoralibus negotiis, ac rustica simplicitati describendæ convenit, ob singularem, quam spirat, amoenitatem nunquam non magni æstimatum est, præsertim cum nescio quo pacto aliorum quoque generum materiz tractari per id ac denotari non inconcinne possint. Quænam hujus carminis virtutes sint, doctissime, ut solet, exposuit *Renatus Rapinus*, Jesuita Gallus, in dissertatione peculiari *de carmine pastorali*, quæ Lugduni Batavorum Anno 1672. prodiit; qui & ipse felicitatem in eodem carmine pangendo suam scriptis Eclogis qua sacris qua profanis, quas sciissimis *Hortorum libris IV.* annexuit, literario orbi satis abundeque approbavit. Inter Græcos poetas Bucolici fuere tres Sicili, Theocritus, Moschus & Bion; inter Latinos Virgilius, uti in epico, sic in hoc quoque carmine princeps, cujus & decem Eclogæ adhuc extant. Hunc imitati sunt T. Calpurnius poeta Siculus, & Nemesianus poeta Carthaginensis, qui temporibus Cari Imperatoris, filiorumque ejus Carini & Numeriani floruerunt; sed longe adhuc plures poetæ seculis subsequentiis. Documento hujus rei est liber a *Johanne Oporino*, doctissimo Basileensium Typographo, Basileæ Anno 1546. in 8. editus. Nam in illo Bucolicorum autores XXXVIII. continentur, quot

A

quot

bat, libros haud paucos, in Gallia cum primis, quæ quidem eorum nunquam non est feracissima, editos, aut plane non, aut sero & ubi gratiam novitatis jam exuerunt, ad nos deferri, quorum tamen copiam facile nobis, ubi bellum desævierit, pollicemur. Quo rerum statu in eam facile sententiam adducimur, ut ingratum minime Lectori Benevolo futurum arbitremur, si primo illi Supplementorum tomo saltem addamus & alterum, quo ratione non dispari librorum hætenus quocunque casu prætermittorum aut tardius ad nos pervenientium retensio, velut per spicilegium instituetur. Quæ in re tamen libertate nostra, cum bona Lectoris gratia, sic utemur, ut, quemadmodum & in primo hoc tomo factum, non stas temporum intervallis, sed prout nobis fuerit commodum, Sectiones novi voluminis elaborentur & in lucem prodeant. Quod superest, LECTOR BENEVOLE, majorem in modum rogatum te volumus, ut ægre non feras, Indicem generalem tum primi Actorum Decennii, tum Supplementorum primi tomi, cujus spem publice fecimus, nondum comparere, nec nisi anno proxime secuturo compariturum. Moram labor ejus generis requirit, quæ tamen ut Indicis ubertate compensetur, sedulo allaborabimus. Interim spatium unicuique relinquitur, si quid in Actis hæc, in suis aut aliorum scriptis recensitis erratum a nobis deprehenderit, de eo nos admonendi, ut inter *Emendanda* sub finem Indicis referri possit. Ita vale & instituto nostro porro fave. Dabamus Lipsiæ Calendis Julii Anno M DC XCII.

ACTO-

ACTORUM ERUDITORUM,

quæ Lipsiæ publicantur,

SUPPLEMENTA.

Sectio I.

NICOLAI PARTHENII GLANNETTASII NEAPOLITANI,
*Soc. Jesu Piscatoria & Nautica. Editio altera auctior
& emendatior.*

Neapoli Typis Regiis, A. 1686, in 8.

Quemadmodum gratissima semper fuit ipsa res rustica ac pastoritia, ita bucolicum quoque carmen, quod pastoralibus negotiis, ac rusticæ simplicitati describendæ convenit, ob singularem, quam spirat, amœnitatem nunquam non magni æstimatum est, præsertim cum nescio quo pastoraliorum quoque generum materiæ tractari per id ac denotari non inconcinne possint. Quænam hujus carminis virtutes sint, doctissime, ut solet, exposuit *Renatus Rapius*, Jesuita Gallus, in dissertatione peculiari *de carmine pastorali*, quæ Lugduni Batavorum Anno 1672. prodiit; qui & ipse felicitatem in eodem carmine pangendo suam scriptis Eclogis qua sacris qua profanis, quas scitissimis *Horiorum libris IV.* annexuit, literario orbi satis abundeque approbavit. Inter Græcos poetas Bucolici fuere tres Siculi, Theocritus, Moschus & Bion; inter Latinos Virgilius, uti in epico, sic in hoc quoque carmine princeps, cujus & decem Eclogæ adhuc extant. Hunc imitati sunt T. Calpurnius poeta Siculus, & Nemesianus poeta Carthaginensis, qui temporibus Cari Imperatoris, filiorumque ejus Carini & Numeriani floruerunt; sed longe adhuc plures poetæ seculis subsequenibus. Documento hujus rei est liber a *Johanne Oporino*, doctissimo Basileensium Typographo, Basileæ Anno 1546. in 8. editus. Nam in illo Bucolicorum autores XXXVIII. continentur, quot

A

quot

quot videlicet a Virgilio ætate ad sua usque tempora, eo poematis genere usos nancisci post sedulam inquisitionem potuerat. Sunt autem in universum Eclogæ CLVI. mira cum elegantia, tum varietate refertæ. Quod si quis Bucolicos poetas ab Anno 1546. ad hæc usque tempora velit colligere, longe major illo haud dubie emergeret numerus. Inter eos autem, quos Opórinus jam laudatus edidit, velut Luna inter sidera minoræ emicat *Aëtius Syncerus Sannazarinus*, Neapolitanus, poeta quippe, Petri Bembi iudicio, *Maroni Musa proximus, ut tumulo*. Nam & hic Bucolica scripsit præter divinum *de partu Virginis* opus, carminaque alia cum elegantissima vetustate concertantia. Sunt autem Bucolica ejus quinque Piscatoria. Atque hunc, præter Maronem, imitandum sibi propofuit *Nicotaw Parthenius*, Neapolitanus quippe Neapolitanum. Quamvis enim sint, qui Piscatoria inter Eclogas non referenda censeant, major tamen penes Parthenium Sannazarii, conterranei sui, est autoritas, qui primus piscatores colloquentes in Eclogis introduxit; unde & de se ipso in fine libri VIII. Nauticorum ait: *alter qui patria lusi piscator in æta*. Ne obstare quicquam hic videt, quo minus piscatores in locis littoralibus, ubi & pastores degunt, confabulantes faciat, cum loca natalia sua, Paufilyptus, Puteoli, Bajæ ac Cumæ agrestibus hominibus habitentur, qui sæpe persona genioque mutato piscatoriam exercent, & piscatione peracta ad cantilenas & citharas redeant. Sunt autem Piscatoriarum id genus Eclogæ, quas Parthenius scripsit, denuoque edidit XIII. quarum I. inscribitur TITYRUS, in qua Cæsari LEOPOLDO, cui & dedicata est eadem Ecloga, epinicium ob Viennam liberatam canitur. II. PARTHENIS, qua Jolas, h. e. vir religiosus conqueritur, quod Virgo Deipara ex oculis se subtraxerit. III. ANTIGENES, per quem intelligitur *Josephus Valetta*, Ictus Græcæ ac Latine doctissimus, qui magno animo ac sumptu celeberrimam Neapoli domi suæ Bibliothecam comparavit. IV. CÆSAR, in qua poeta, post Viennam ab obfisione liberatam, ac fufum fugatumque Barbarorum exercitum, de aureis mundi sæculis jam incipientibus Cæsari gratulatur, pulsisque Europa Scythis orbis universi imperium ei auguratur. V. THYRSIS, in qua sub Thyrsidis persona luget *Ascanium Philamarinum*, Ascanii Cardinalis nepotem, qui acerbo fato occubuerat. VI. GLAUCUS, eaque *Marco Antonio Jusimiano*, Venetorum Duci inscripta, in qua poeta Venetæ classis ex Italia in Orientem cum auxiliariis copiis solventi felicia

SUPPLEMENTA. Sect. I.

Iticia omnia sub Glauci persona auspiciatur. VII. EPÆNETERIA, in qua Tityrus pastor vitam sylvestrem, Amilcon piscator littoralem dilaudat. VIII. GENETHLIACA, in qua Virgini Deiparæ Genethliacum in templo eidem ad Pausilypi radices sacro, a Zephyrazo & Artemidoro textur. IX. DORYLAS, in qua poeta Iolæ, h. e. Oromii Montalvi, & genere & indole nobilissimum maturum obitum desce. X. CHRYSIS, in qua Chrysidis, h. e. Xaverii Indorum, ut vocant, Apostoli apotheosis anniversaria pompa celebratur. XI. ÆGON, in qua Comiti Theodoro Barbovio tanquam victori carmen canitur, ob receptam Messanam post Gallicæ classis excessum. XII. MOERIS, quæ est elogium piscatoris cuiusdam Olympici, qui annos CXXII. habuerat, virgo semper & Virgini addictissimus. XIII. CARDENIDES, in qua Caroli de Cardenas, S. R. I. Principis, & Comitis Acerrarum &c. cui & librum hunc suum dedicavit Parthenius, laudes percententur. Si iudicii quid ferre nobis de poeta hoc licet, sane is, uti ejusdem cum Marone est nominis (nam & Maro ob castimoniam dictionis Parthenius fuit appellatus) & eundem cum Sannazario patriæ, ita utrumque si non adæquat exasse, certe quam felicissime imitatur. Omnia enim tersa & amœna in hujus sunt Piscatoriis, æque ac in illorum Eclogis. Sed de Nauticis ejusdem Parthenii quid dicemus? Sunt in illis quoque eximia omnia, vel Marone ac Sannazario quodam non indigna. Nautica autem ut scriberet Parthenius, id incentivi loco ipsi fuit, quod neminem hæctenus, qui rem nauticam carmine epico complexus esset, excutere potuisset. Quamvis enim non defuerint hæctenus Scriptores, qui nova & exquisita methode rem nauticam sint aggressi, v. g. Villebrordus Snellius in suo Tiphu Batavo, Bartholomæus Crescentius in Nautica Mediterranea, Morisotus in Orbe Maritimo, Dudæus in Maris Arcano, Ricciolus in Hydrographia, & novissime Georgius Furnerius in eruditissimo Hydrographiæ volumine; nondum tamen ad manus Parthenii pervenerat, qui rem nauticam perpetuo aliquo carmine exposuisset. Novitate itaque argumenti permotus, & quia homo Campanus esset, in hoc ipso periclitari ingenii poetici vires voluit. Scripsit autem VIII. libros Nauticorum, atque uti leges Epopœæ probe habuit cognitæ, ita argumento primario varia hinc inde episodica, h. e. digressiones poeticas, jucundasque relationes ac locorum descriptiones inseruit. In I. agit de delectu arborum, e quibus naves sunt fabricandæ. In II. qua occasione inventæ

ACTORUM ERUDITORUM

sint naves; quomodo item, & quo in loco extruenda sint *navalia*, & naves extructæ si sint, quomodo & quibus instrumentis in mare deducendæ. In III. de ventis cardinalibus, mediis, lateralibus & nothis, in quo & pyxidis nauticæ historia recensetur. In IV. de tempore navigationis instituendæ, de clavi moderamine accurate tenendo, de mappis Geographicis adhibendis, de ventis cum cura observandis, & inquirenda magnetis vertigine. In V. de habendo pubis delectu, & de instituenda felici navigatione in Siciliam, Melitem, Sardiniam; de æstu freti Mamertini, de æstu Siculo, de Charybdi & Scylla, aliisque a nautis observandis, ubi & Morgana Rheginorum eleganter describitur. In VI. de portubus ingruente tempestate quarendis, de velo demittendo, & quid tempore naufragii faciundum; (qua occasione portus Hispaniæ, Galliæ, Italiæ, Insularum Maris Jonii, Adriatici, Ægæique, Asiæ, Syriæ, Ægypti ac Libyæ describuntur,) de situ locorum investigando, de syrtibus scopulisque evitandis, & quibus artibus ex syrtibus naves sine educendæ, qua item industria piratæ eludendi &c. In VII. de navigatione in Orientem per mare Atlanticum, & quid in ea observandum, quid declinandum, nec non de navigatione in sinum Arabicum ac Persicum. In VIII. de navigationis in Orientem & in Japoniam commodo tempore; qua occasione & India, & Japonia, locaque alia Orientalia describuntur. Additur ultimo loco novi orbis detectio per *Christophorum Columbum* facta, adhibita fictione poetica. Sed hæc omnia Parthenius ipse breviter & indice veluti digito innuit in propositione, seu in ipso limine Nauticorum suorum. Ita enim exorditur lib. I.

*Qua veniant nemora apta mari, quo sidere pinus
Cedere, & arte rates quæ castis ponere truncis
Conveniat; qua cura omnes prædiscere ventos,
Et mores, & signa; vagique sonantia Nerei
Equom velivolis late sulcare carinis;
Litora vel circum piliæ freta findere lembis:
Nec non & qua in acu, & parvo solertia Mundo,
Et tempestatum quanta experientia Nautis:
Hinc canere, & vasti puppes per carula Atlantis
Ducere surgentem in Solem, Solemque cadentem,
Incipiam.*

Huic

Hæc hinc Piscatoriorum & Nauticorum editioni duo annexa sunt Auctoris alloquia ad Lectorem. In primo professus fuerat, se opus Nauticorum sex mensum curriculo absolvisse. In altero vero dicit, sese opus idem duodecim annorum spatio elaboratum sæpius ad limam revocasse. Nimia enim jactantia ab eruditis quibusdam fuerat incusatus, quod intra sex menses hoc opus absolvisse se scripsisset, cum tamen id non festinantis ingenii ac negligentis, sed accurati solertisq; opus elaboratum omnibus videretur. Sex itaq; menses illi de accuratori forte eliminatione & revisione erunt intelligendi, ut vanæ jactantia, vel levis modesti suspicio a Parthenio amoveatur. Additus est postremo Index rerum notabilium. In calce etiam paginarum, quod Nautica attinet, appositæ sunt hinc inde Italica locorum appellationes, ne abstrusum vocum crebra usurpatio lectores nimium fatigaret; cuilibet etiam libro æreæ imagines, æque pulcherrime ac faberrime sculptæ præmittantur, una cum lemmatis ingeniosis, contenta breviter ob oculos representantibus; quemadmodum & Piscatoria elegantissimo id genus antepagamento sunt exornata.

LETTERA DEL PADRE FRANCESCO ESCHINARDI della Compagnia di Gesù, al Signor Francesco Redi, nella quale si contengono alcuni Discorsi Físico Mathematici. b. c.

Epistola P. Francisci Eschinardi Soc. Jes. ad Dn. Franc. Redi, in qua discursus physico-mathematici quidam continentur.

Romæ apud N. A. Tinassi, 1681. in 4.

Felici hoc seculo connubio junæerunt mathesin & philosophiæ naturalis studium doctissimi viri, qui in diversis Europæ partibus in societates convenerunt, ad hæc studia novis inventis augenda & amplificanda. Inter has vero licet postrema haut sit Academia physico-mathematica, Romæ a celeberrimo Ciampino auspiciis Regiæ Sueciæ instituta, ejusque membra procul dubio plurima scitu dignissima invenerint; pauca tamen ad nos delata fuere hætenus, atque hinc non plane nullam a B. L. gratiam nos inituros speramus communicatione epistolæ doctissimi Patris Eschinardi, ex qua illustris hujus congregationis institutum aliquo modo intelligi potest. Complectitur illa *quatuor discursus in*

Academia modo laudata habitos, quorum *primus* de perfossione Isthmi inter mare rubrum & mediterraneum agit, confutando vulgatam opinionem, qua illam, ob inundationem Ægypti hinc orituram, omis- sam fuisse statuitur. Monet ergo discursus auctor, cum palus Mæotis in Euxinum pontum aquas suas devolvat, hic vero in mare Mediterra- neum illabatur, quod tandem miscetur Oceano, maria hæc necessario altiora esse Oceano; quippe cum minor sit proportio inter aquam in Oceanum influentem & superficiem ejus vastissimam, quam inter aquas delatas in maria commemorata horumq; superficiem. Cum igitur sinus Arabicus seu mare rubrum nullum ingens flumen recipiat, adeoque ejus aqua ex Oceano derivetur, constare inde asserit, ejus superficiem in eodem esse plano horizontali cum superficie Oceani, atque sic inferiorem mari Mediterraneo, ut adeo metus omnis inundationis orituræ evane- feat. Huic assertioni cum varia opponi possint, & imprimis fides scri- ptorum, qui metum diluvii talis memoriæ prodiderunt, singula excu- tit Auctor, speciatimque ad historicorum relationem respondet, scripto- res annalium sequi plerumque opiniones magis vulgares, quum causæ veræ effectuum afferendæ sunt, quarum indagatio ad Philosophos perti- net. Quocirca neque hoc in negotio plus ipsis credendum esse, quam Zonaræ, qui speculis usteriis naves Romanas ab Archimede narrat fuisse incensas. Cæterum ex ipsius Auctoris sententia, principalis ratio intermissæ Isthmi sectionis fuit multitudo arenæ, quæ in regionibus istis deprehenditur, & quæ facile repletura fuisset canalem in Isthmo elabora- tum. *Secundus discursus* materiam & motum Cometarum indagat. Illam ergo quod attinet, putat Auctor eam constare ex inhærentibus æ- theri particulis residuis illarum aquarum, quæ olim terram circum- dabant, & ex quibus Planetas conditos fuisse autumat; illis tamen forte accederetiam nonnullas, quæ ex Planetis ipsis exhalant. Motum ve- ro quod concernit, cum ex intrinseca quadam virtute deducit, conce- ptu non adeo difficile judicans, Cometas, corpora Planetis plane affi- nia, eadem essentiali motus proprietate gaudere, ita tamen ut insignes quædam simul irregularitates in iisdem deprehendantur ab alteratione materiæ ducentes originem. Hisce paulo proxime expositis, de Co- metarum significationibus quædam subjiciuntur. Licet enim Auctor vix ullam prædictionibus, quæ vulgo circumferuntur, fidem haberi- dam esse moneat, credit tamen Cometas posse esse causas, quas mali ef-
fectus

fectus in rebus naturalibus consequantur. Quod enim in machinis locum habet, ut omne novum accidens in illis emergens potius in peiorem eas statum deiciat, quam in meliorem asserat, nisi artifex denuo mentem manumque adjiciat ad illas restaurandas; id ipsum ad machinam hujus univ[er]si merito applicari posse contendit. *Tertio discursus* subita acus Magnetica, ratione declinationis, mutatio originem dedit, cuius causam doctissimus Auctor statim retulerat in terræ motum factum circa Malacam Hispaniæ urbem non ignobilem, etiam antequam hujus rei fama in Italiam advolasset. In eo igitur est, ut conjecturæ suæ rationes exhibeat declaratque, qua ratione terra, magnus ille sed in ple-riusque partibus suis admodum debilis Magnes, vi polleat disponendi acum magneticam in certum situm. Experimentis ergo probat (1) magnetem satis debilem, sed mole majorem, habere ampliore activita-tis sphaeram, quam minor magnes possidet, licet in retinendo ferro va-lidior existat. (2) Si circa acum disponantur varii magnetes, eam pro diverso lapidum istorum positu, dispositionem acquirere diversam. (3) Magnetem nonnunquam vires suas amittere. Ex quibus conclu-dit, facile intelligi posse non solum rationem conversionis & declina-tionis, sed etiam variationis in declinatione, cum per varios casus, vi g. terræ motus &c. accidere possit, ut virtus magnetica in parte glo-bi terrestris evanescat aut immutetur. *Quartus discursus* circa piscem Remoram occupatur, inquirendo num verum quid subsit narrationi, qua gubernaculo adhærens Caji Cæsaris navem in medio cursu deti-nuisse refertur a *Plinio* lib. 32. c. 1. Hanc ergo rem fabulis totam accen-sendam esse evincit Auctor rationibus evidentissimis, quas hic adduce-re nimum foret, præsertim cum hunc discursum in sermonem Latinum conversum, una cum primo, in tractatum suum *de Impetu* retulerit Au-ctor, qui a nobis recensitus fuit Anni 1686. mense Septembri. Postscri-ptum, ut vulgo dicitur, neque id adeo breve, ad ea nonnulla monet, quæ Auctor proposuerat in tractatu Italico, qui inscribitur *Raguagli del Padre Francesco Eschinardi, dati ad un amico in Parigi, sopra al-cuni pensieri sperimentabili proposti nell' Accademia Fisico-mathematica di Roma*, sed quorum bona pars eidem tractatui de Impetu inserta cer-natur. Commemorabimus igitur duo tantum experimenta, quæ pro-pe finem adiecit, quorum primum hoc est: In camera clausa thermo-metron immisit poculo aqua repleto, mense Aprili, quo factum, ut

pro

pro more liquor subsideret paululum: sed cum ex aqua in aërem transferret thermoscopium illud, præter opinionem sensit, eundem magis adhuc contrahi, idque aliquoties repetiit, eventu tamen eodem, nisi cum detorgeret thermometron, ubi ex aqua emergebat. Alterum circa calorem versatur: Assumit enim duo thermometra aequalia, unamque vino, alterum atramento immergit, eodemque tempore soli ambo exponit, hoc cum successu, ut semper idem in utroque coloris notaretur gradus, cum plerique tamen sentiant, nigra corpora facilius caleferi reliquis.

HECTOR. GOTHFR. MASII SS. THEOL. D. ET
P. P. in Acad. Hann. Interesse Principum circa religionem E-
vangelicam. Ad Serenissimum ac Potentissimum
Dania Regem.

Hafniæ apud J. M. Liebe, 1687. in 4.

ET si vera religio non alium finem, quam DEI honorem & hominum
E post hanc vitam consequendam salutem spectat; propter commu-
nem tamen mortalium affectum, qui in omni negotio magis ad utilita-
tem præsentis vitæ, quam ad veritatis & gloriæ divinæ studium ferri so-
let, multi illam religionem consent meliorem esse, quæ majus cultori-
bus suis in hac vita præstare commodum videtur. Quo respectu reli-
gio Pontificia cum manifesta sacerdotum utilitate conjuncta, a multis
laudari, & Principibus etiam variis modis commendari assolet. Sed
Clarissimus D. Masius pio veritatis studio actus, libro hoc idoneis argu-
mentis probat, nullam religionem in orbe reperiri, quæ ad communem
civitatis salutem ac Principum statum (quem aliqui *Interesse* vocant)
magis faciat stabiliendum, quam nostram Evangelico-Lutheranam:
adeoque vel hoc nomine a profanis etiam hominibus, qui omnia utili-
tate metiri solent, aliis in orbe Christiano longe anteferri eam mereri.
Quod dum *Cap. I.* demonstrare aggreditur, primum religionis usum in
civitate maximum contendit, cum sine illa nulla legum autoritas, nul-
la Principum securitas, nulla vinculi, quo imperantes atque parentes
invicem colligantur, firmitas sperari queat. Deinde *Cap. II.* probat,
hæc civitatis bona, a sola Christiana eaque vera religione humanæ so-
cietati præstari. Quia illa summi magistratus autoritatem & majesta-
tem

tem a DEO derivat, eamque inviolabilem semper esse pronuntiat. Quam ob causam *ad III. Cap.* progressus, Anabaptistarum, Weigelianorum, Socinianorum & Pontificiorum doctrinæ placita vere religioni contraria notat, quippe quibus aut imperantium juribus derogatur, aut illi Pontifici subiciuntur, ut, si hæresis postulerentur, a subditis eo ipso juramento fidelitatis solutis deponi & solio deturbari queant. Qua occasione etiam in quorundam Reformatorum, qui monarchomachi vocantur, dogmata inquirat, eaque reprehendit ac taxat. *IV. Capite* partitum demonstrat, nullam religionem tam honorifice de summis imperantibus ac magistratu politico sentire, quam Lutheranam, que majestatem imperantium a DEO immediate dependere, nec populo, nec Pontifici Rom. obnoxiam esse statuat; monarchomachorum placita damnet; jus episcopale Principibus vindicet; Pontificios, qui clericos, ut vocant, jurisdictione Principum eximunt, statumque in statu contra sanioris Politicæ regulas formant, ex verbo DEI refutat. *Cap. V.* dominio absoluto Principum imprimis favere Lutheranam doctrinam; repugnare autem Pontificiam, ex utriusque partis hypothefibus manifestum reddere contendit; refutans simul interpretes Romanenses, qui Jus regium s. Sam. VIII. iniquum esse tradunt. Et cum Galli hac in parte a curia Romana dissideant, tractatum de *Gallia schismatica* promittit, simul in quo libertas Ecclesiæ Gallicanæ consistat, p. 149. exponens. *Cap. VI.* nexum religionem inter & statum civilem arcuissimum defendit, ac in hanc rem *Nobilissimi Dn. Pufendorffii librum de Habitu Relig. Christi. ad vitam civilem* laudat. *Cap. VII.* de unione Ecclesiastica, que vulgo Syncretismus audit, erudite differit, ac culpam schismatis a Protestantibus amolitur. *Cap. VIII.* prænesin ad Principes Evangelicos, ut Lutheranae religionis incrementa indies majori studio quaerere nitantur, subjungit, gratulatus regno Danicæ de puritate fidei & Augustanae Confessionis incorrupta doctrina. Quod divinam beneficium etiam in oratione Jubilææ, in annuam Reformationis memoriam Hafniæ habita, & libro huic annexa dilaudat.

ANTONII FRANCISCI DE BONATTIS, J. U. D. PATAVINI,
universa Astrofophia naturalis.

Patavii apud Petr. Mariam Frambottum, A. 1687. in 4.

Scriptum est hoc Opus, tribus libris comprehensum, in gratiam Astrologiæ Judiciaræ, sive Genethliacæ: cujus excellentiam & certitudi-

pro more liquor subsideret paululum: sed cum ex aqua in aërem transferret thermoscopium illud, præter opinionem sensit, eundem magis adhuc contrahi, idque aliquoties repetiit, eventu tamen eodem, nisi cum detegeret thermometron, ubi ex aqua emergebat. Alterum circa calorem versatur: Assumit enim duo thermometra æqualia, unamque vino, alteram atramento immergit, eodemque tempore Soli ambo exposuit, hoc cum successu, ut semper idem in utroque coloris notaretur gradus, cum plerique tamen sentiant, nigra corpora facilius caleferi reliquis.

*HECTOR. GOTHOFR. MASII SS. THEOL. D. ET
P. P. in Acad. Haan. Interesse Principum circa religionem E-
vangelicam. Ad Serenissimum ac Potentissimum
Dania Regem.*

Hafniæ apud J. M. Liebe, 1687. in 4.

Etsi vera religio non alium finem, quam DEI honorem & hominum post hanc vitam consequendam salutem spectat; propter communem tamen mortalium affectum, qui in omni negotio magis ad utilitatem præsentis vitæ, quam ad veritatis & gloriæ divinæ studium ferri solet, multi illam religionem censent meliorem esse, quæ majus cultoribus suis in hac vita præstare commodum videtur. Quo respectu religio Pontificia cum manifesta sacerdotum utilitate conjuncta, a multis laudari, & Principibus etiam variis modis commendari assolet. Sed Clarissimus D. Masius pio veritatis studio actus, libro hoc idoneis argumentis probat, nullam religionem in orbe reperiri, quæ ad communem civitatis salutem ac Principum statum (quem aliqui *Interesse* vocant) magis faciat stabiliendum, quam nostram Evangelico-Lutheranam: adeoque vel hoc nomine a profanis etiam hominibus, qui omnia utilitate metiri solent, aliis in orbe Christiano longe anteferri eam mereri. Quod dum *Cap. I.* demonstrare aggreditur, primum religionis usum in civitate maximum contendit, cum sine illa nulla legum autoritas, nulla Principum securitas, nulla vinculi, quo imperantes atque parentes invicem colligantur, firmitas sperari queat. Deinde *Cap. II.* probat, hæc civitatis bona, a sola Christiana eaque vera religione humana societati præstari. Quia illa summi magistratus autoritatem & majestatem

tem a DEO derivat, eaque inviolabilem semper esse pronuntiat. Quam ob causam *ad III Cap.* progressus, Anabaptistarum, Weigelianorum, Socinianorum & Pontificiorum doctrinæ placita veræ religioni contraria notat, quippe quibus aut imperantium juribus derogatur, aut illi Pontifici subiciantur, ut, si hæresis postuleretur, a subditis eo ipso juramento fidelitatis solutis deponi & solio deturbari queant. Qua occasione etiam in quorundam Reformatorum, qui monarchomachi vocantur, dogmata inquiri, eaque reprehendi ac taxat. *IV. Capito* partitum demonstrat, nullam religionem tam honorifice de summis imperantibus ac magistratu politico sentire, quam Lutheranam, quæ majestatem imperantium a DEO immediate dependere, nec populo, nec Pontifici Rom. obnoxiam esse statuat; monarchomachorum placita damnet; jus episcopale Principibus vindicet; Pontificios, qui clericos, ut vocant, jurisdictione Principum eximunt, statumque in statum contra sanioris Politicæ regulas formant, ex verbo DEI refutet. *Cap. V.* dominio absoluto Principum imprimis favere Lutheranam doctrinam; repugnare autem Pontificiam, ex utriusque partis hypothesebus manifestum reddere contendit; refutans simul interpretes Romanenses, qui jus regium a Sam. VIII. iniquum esse tradunt. Et cum Galli hac in parte a curia Romana dissideant, tractatum de *Gallia schismatica* promittit, simul in quo libertas Ecclesiæ Gallicanæ consistat, p. 149. exponens. *Cap. VI.* nexum religionem inter & statum civilem arctissimum defendit, ac in hanc rem *Nobilissimi Dn. Pufendorffii librum de Habitu Relig. Christi. ad vitam civilem* laudat. *Cap. VII.* de unione Ecclesiastica, quæ vulgo Syncretismus audit, erudite differit, ac culpam schismatis a Protestantibus amolitur. *Cap. VIII.* perænesin ad Principes Evangelicos, ut Lutheranæ religionis incrementa indies majori studio quaerere nitantur, subjungit, gratulatus regno Daniæ de puritate fidei & Augustanæ Confessionis incorrupta doctrina. Quod divinam beneficium etiam in oratione Jubilææ, in annuam Reformationis memoriam Hafniæ habita, & libro huic annexa dilaudat.

ANTONII FRANCISCI DE BONATTIS, J. U. D. PATAVINI,
universæ Astrofophia naturalis.

Patavii apud Petr. Mariam Frambottum, A. 1687. in 4.

Scriptum est hoc Opus, tribus libris comprehensum, in gratiam Astrologiæ Judiciariæ, sive Genethliacæ: cujus excellentiam & certitudi-

præfat. **titudinem nihil mirum est Autorem toties & tam magnifice in eo celebrare, cum, ut refert, ab incunæ ætate in illam propensus, eidem indefesso in hunc usque diem studio se addixerit. Hanc ergo dum ab adversæ partis accusationibus defendendam sibi sumit; primam ipsi patrocinium a natalium vetustate, præclarorumque virorum auctoritate & æstimo-comparare laborat: influxum deinde sideribus in hæc inferiora, non Stoica quidem necessitate impellentem, sed inclinatione quadam vim exerentem vendicans, argumenta contraria, & vel astrorum influxum, vel prædictionum astrologicarum veritatem certitudinemque impugnantia, breviter at.citra delectum recenset, & refellere nititur.**

Ne vero scientiæ huic suæ opprobrio esse possint vanissima, Arabum præcipue Astrologorum commenta, a cordatioribus Philosophis nunquam non explosa: eandem ab ejusmodi frivolis & inanibus figmentis expurgatam conciliare illis studet, quibus alias iniquior de eadem esse posset opinio. Unde nugæ ipsi sunt, partes fortunæ, amicorum, itinerum, religionum &c; effectus nodorum orbitæ Lunaribus; electiones & dominia planetarum in horis; aspectuum amicitiae & inimicitiae; dominia domorum; de Aphetis, Anzeretis & locis Hylegialibus plurima; Alcochodes; modus directionum rectorum & conversarum vulgaris; directiones item domorum, profectioes annuæ & menstruæ, vulgataeque antisciorum vires. Mirius tamen idem sentit de domiciliis, exaltationibus & dignitatibus Planetarum: antiscis etiam, seu punctis ab Equatore versus eandem plagam æquidistantibus, quatenus a planetis utrinque occupantur, maximam virtutem tribuit; domuum porro celestium dodecadem, juxta scita *Regiomontani* sive methodum rationalem, admittit, & earum significationes non sine ratione assumtas, ac experimentis comprobatas esse sibi persuadet. Cæterum non universam Genethliacem tradere hic suscepisse Autorem, facile intelliget, qui cum systematibus Astrologicis passim extantibus præsentem tractatum contulerit: ut adeo summa hic fundamenta Astrologiæ suæ jecisset, & juxta ea specimen aliquod potius, quam ipsam integram exhibere voluisse censendus sit. Præter memorata enim, & doctrinam de directionibus, rectificatione thematum, parallelis seu æquidistantiis mundanis, luminisque Planetarii activitate, vix est toto primò libro, quod lectorem scientiæ hujus gnarum reddat; cujus potiora aliqua Autor præterea sic premit, ut occultare ea, quam exponere propositum habuisse illum, non obscure appareat.

Directionum autem fundamentum & generalis quaedam ratio A-
 tori est, quod quales motus coelestium corporum & configurationes ad
 Luminaria & cardines singulis post nativitatem diebus contingunt, tales
 etiam effectus eorum existant, ad singulos totidem nativitatem insequen-
 tes annos: quod quomodo Autor ad calculum deinceps accommodet,
 exemplis L. II & III planum esse asseverat. Atque inde etiam ratio-
 nem constare putat annorum climactericorum: quippe quibus Luna ad
 ☐, ♀ & ♄ loci sui natalis perveniens, directionum faustarum infausta-
 rumve, forte tum imminentium, effectus tanquam causa impulsiva
 promoveat.

Cum vero scientiae hujus cardo in eo praecipue versetur, ut mo-
 mentum nativitatis quam exactissime habeatur: Autor rejectis cetero-
 rum Astrologorum methodis, rationem rectificandi tempus petendam
 arbitratur a causa nativitatem urgente, quam instantem & velocis mo-
 menti esse consentaneum naturae arbitratur. Cumque ejusmodi sint
 Solis cum aliquo ex planetis aequidistantiae a cardinibus mundi, ad eas
 recurrit; iisque cessantibus, in subsidium assumit Luminaris unius alteri-
 usve, vel planetae etiam alicujus appulsus ad Horizontem ortivum aut
 occiduum: ad qualem figurae coelestis conditionem tempori nativitatis
 aestimato proximam, ipsum thema nativitatis figit, ejusque tempus sic
 corrigit. Atque hanc rationem certam, & a praecipite suo Jos.
 Franc. Gonfalonerio plus trecentis nativitatibus, exactissime eidem
 congruentibus, confirmatam, Autor pronunciat. Memoratas porro
 aequidistantias a cardinibus (aut respectu cosmicorum aspectuum, ab
 aliis etiam domibus) non per ascensiones descensionesve, sed secundum
 distantias apparentes computandas esse monet. Utque etiam tanto
 major & frequentior familiaritas planetis intercedat, certas iisdem a-
 ctivitatis suae sphaeras (veteri lege astrologica) circumscribit, intra quas
 tum aspectus zodiacales & cosmici (aequidistantiae duorum planetarum
 a cuspidibus totidem diversarum domorum) tum paralleli mundani &
 declinationes, sive antisclia, vim suam diffundant & exercent: ita qui-
 dem ut antisclis, parallelis & *cosmico tres gradus, reliquis cosmicis a-
 spectibus quinque largiatur: peculiari pro singulis zodiaci aspectibus
 singulorum Planetarum sphaera statuta; maxima pro ♄ & ♀, minori pro
 reliquis: juxta rationem arcus uniuscujusque ad semicirculum.

Hae fore libro Imo; praeter quae caetera, quae de generalibus & p. 23.

p. 42, 56. particularibus influxibus; revolutionum viribus; causis diurnis criticorum, crismusque momentis & principiis; modo influxus Luminarium per quartas suorum circuloꝝ; planetarum naturis & dominio atroxius aut inferuit, quia trita sunt & obvia, recensere supercedemus.

L. II. Libro II & III centum & septem themata Autor exhibet, tempore eorum, ex principiis modo expositis correcto. Horum quadraginta sunt ut plurimum eorum, qui vel ex utero mortui extracti sunt, vel p. 91, sqq. paucò tempore supervixerunt; septendecim eorum, qui vitam ultra p. 162, sq. 20 annos, & aliqui ad extremam usque senectam produxerunt; 21, morte p. 250, sq. violenta varii generis sublatoꝝ; 18, qui astrorum, ut Autor putat, beneficio pericula, ex ferro, suffocatione, præcipitiis &c. vel intentata p. 314, sq. vel objecta evalescere; 11 denique gemellorum. His singulis junctæ sunt figuræ directionum, revolutionum & crismus, ad mortis, aut periculoꝝ superatorum tempora determinanda conferentium. In ipsis verò geniturarum thematibus, qui astrorum situs impulsus ortui dederint; ut a Luminaribus per maleficos planetas hæc mors vel immatura vel violenta; beneficorum vero amica cum Luminaribus conspiratione, & in maleficos impetio, vita longior, salus aliæque felicitates natis obtigerint, evincere contendit. An vero autoris experimenta cum scitis libri primi (quorum præcipua *Placido de Titis*, cum primis vero *Consalonerio*, a quo in æque opus astrologicum, *Examen sc. omnium geniturarum ab autoribus præpositarum*, pollicetur, se debere hinc inde profiteretur) ubique & examinum omnia consistant, eorum erit adventus, qui longius in his morari pretium operæ sunt ducturi.

IL MERCURIO ARALDICO IN ITALIA

i. e. *Mercurius Heraldicus in Italia, præmissus Feciali Veneto.*
item

L' ARALDO VENETO

i. e. Fecialis Venetus; autore Julio Cæsare de Beatiano, Nobili Justinopolitano, ex præcis Japidæ Comitibus oriundo, perpetuo Commendatore Icaris, Equite ordinum Regis Christianissimi.

Venetis imprimebat Nicolaus Pezzana 1686. in 4to.

Nobilissimum *Beatianum*, in heraldica arte paucis parem, nemini temere secundum esse, *Mercurius* non minus *Heraldicus*, quam *Fecia-*

Fecialis Venetorum facile nobis persuadent. Quamvis autem is huic promissus in libri frontispicio dicatur, serius omnino tamen juris publici factus fuisse videtur. *Studii* quippe *Patavini Reformatores Fecialis Veneto* d. 9. Martii 1680. Mercurio Heraldico 2. Aug. 1686. in lucem prodeundi potestatem fecerunt. Sed & Mercurium in *Fecialis Veneti* locum successisse, eaque summam enarrasse, quæ fuscè alter enarrare spondederat, satis constat ex iis, quæ pagina *Fecialis* 279. legere est. Cum enim, explicatis Reipubl. Venetæ insignibus, in illius laudes *de* *de* *de* excurrisset Auctor, subito filum abruptit, *secundum* & *tertium* promittit librum, spemque facit, horam altero victricia Venetorum signa una cum armis gentilitiis, honoribus & dignitatibus a quavis familia patritia obtentis, descriptum iri, addita accurata ex historiis & archivis publicis congesta relatione de præclaris singulorum Heroum gestis. Altero insignia omnium urbium, castellorum ac provinciarum, quæ Veneto subsunt imperio, universa itidem Nobilitatis Venetæ, multaque alia ex spississimis antiquitatis tenebris eruta, recensenda fore. Præstitit hæc ex parte Mercurius Heraldicus. Hoc namque duce provinciarum, insularum urbiumque Italarum; speciatim Venetarum, quæ ullius apud Geographos nominis sunt, insignia ducentis plura heraldice enarrata, brevi temporis spatio percurrere atque addicere licebit. Neque minoris pretii esse arbitramur amplios, quos Auctor hic illic inspicit, Catalogos insignium gentilitiorum Nobilitatis Neapolitanæ, Sardinicæ, quæque Venetis parent, Foro-Julienfis & Istrianae. Exscribere eos non vacat. Placet tamen speciminis loco excerpere, quæ de gente sua ipsemet Auctor commentatur: *BEATIANI*, (inquit) *ex antiquis Comitibus Fapidia* (b.e. Carfi & Beatiანი in Foro-Julienfi agro sita ad fauces fluvii, qui Plinio Tilaventum majus, Italis modernis *Tagliamento* dicitur) *Domini Montis deserti* (Mondeserto) in *Marchia Tarvisina*, quadripartito scuto utuntur, cujus primum & quartum membrum, cyaneo colore tingunt, Regis Christianissimi beneficio, tribus fulgoretiliis Gallicis, quibus, distinctionis ergo, adjecti videntur bacilli duo aurei decussati. In secundo itemque tertio membro conspicitur *Trifida Montis deserti*, turris nimirum nigra in campo argenteo, cujus capus (seu superior pars) rubicolaris est. Totius scuti centro, (*Fapidia & Beatiანი commæandorum gratia*,) imponitur scutulum transversum solum, superiori parte aurum, inferiori rubrum, in quo cervus,

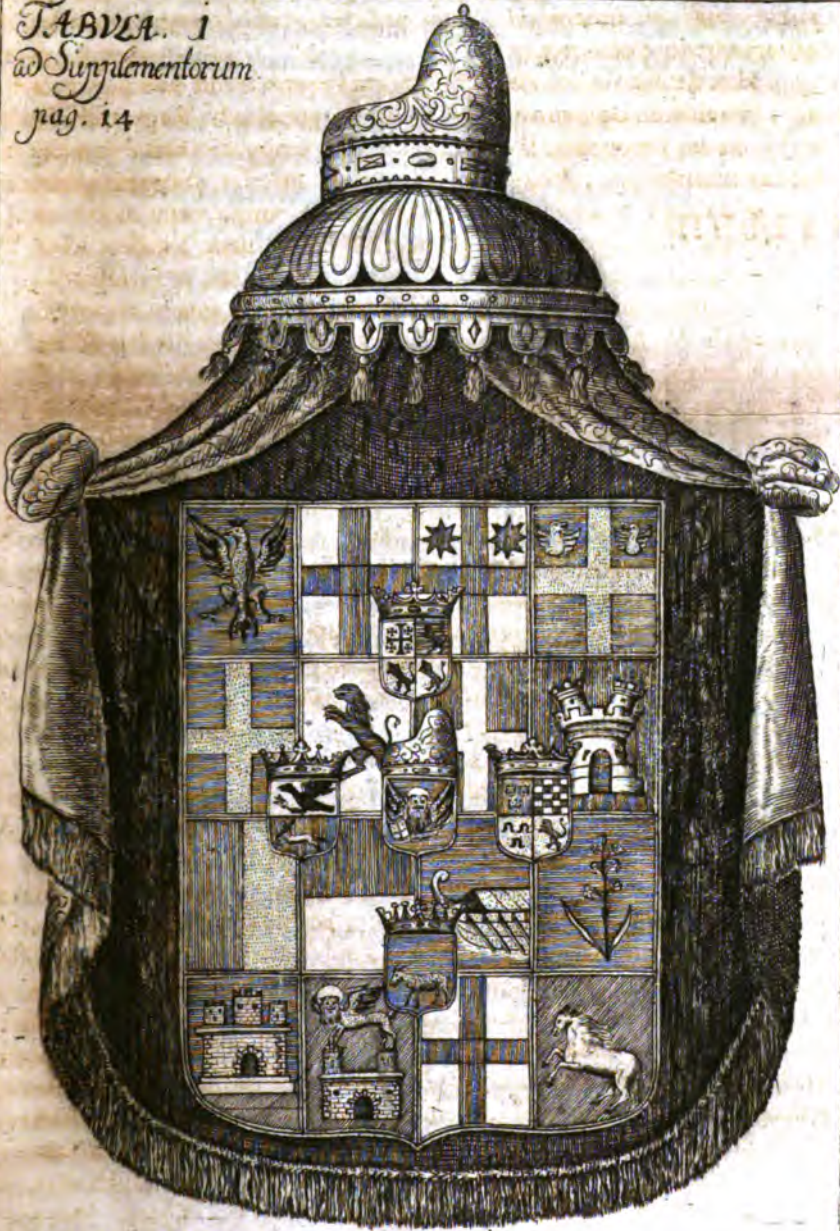
(arboris id genus est quercus simile) cujus superior pars in aurea campi parte viridis est; truncus autem cum radicibus, rubra campi parti inbaerens, argento obducitur.

Hæc de Mercurio. Heraldus contra Venetus tradit tum præcepta artis Heraldicæ, tum exempla insignium Imperialium, Regiorum, Electoralium, Ducalium, liberarum item Rerumpublicarum, quæ heraldice recensentur. Hicque omnino optandum esset, ut typographus orthographiæ Germanicæ peritior fuisset. Nomina enim ditionum Principum Germanorum, (quorum arma explicantur,) misere adeo depravata sunt, ut nihil supra. Caveant ergo exteri, ne ex impurissimo hoc fonte hauriant nostrarum rerum peritiam, quam in summe Reverendi Ph. Jac. Speneri nostratis *Historia insignium illustrium seu Operis heraldici parte speciali*, & Nobilissimi Jac. Wilhelmi Im Hoff Patritii Norimbergensis *Notitia Procerum Imperii* accuratissimam deprehendent. In rebus autem patriis *Beatiani* Relatio fide dignissima habetur nobis, unde Serenissimæ Reipubl. *Veneta* insignia ex hoc transferre lubet, eo quod plene adeo abs aliis, Gallis præsertim, Germanis, depicta ac descripta vix offendas. Scilicet

TAB. I. Scutum Reip. *Veneta* tribus lineis perpendicularibus totidemque transversis in sedecim membra dispescitur, quibus supersternuntur quinque scuta minora ad formam crucis disposita. Ex hisce scutulibus primum, quod centro incumbit, *Venetum dæryma* est. Scutum alterum supremo loco collocatum *Cypri* insignia exhibet. Tertium lateri dextro superinjectum *Cretense* regnum denotat. Quarto, quod sinistrum crucis latus occupat, *Dalmatiae & Albaniae* regnum designatur. Quintum denique ad regnum *Istriae* spectat. Quod sedecim scuti majoris membra attinet, exhibent ea 1. Aquilam *Forojuliensem*. 2. Crucem *Patavinam*. 3. Crucem *Tarvisinam*. 4. Crucem *Belunensem*. 5. Crucem *Veronensem*. 6. Leonem *Brixinensem*. 7. Crucem *Vicentinam*. 8. Turrim *Veltriensem*. 9. Scutum perpendiculariter sectum, hinc rubeo colore, illinc auro oblitum, quod *Bergamo* proprium est. 10. Scutum transversim sectum, superius argento, inferius colore rubro insigne, *Cremam* denotans. 11. Argonautarum navim, *Corcyrae* insulae signum. 12. Zacynti *dæryma*, hyacinthi florem argenteum. 13. Turrim, quam in sigillo suo *Hadria* ostentat. 14. Insignia *Rhodiginae* peninsulae, castello, cui Leo Venetus insidet, constantia. 15. Crucem

S. Ge-

TABULA. I
ad Supplementorum.
pag. 14

S. Georgii rubeam, qua *Cephalonia* insula in insignibus utitur. 16. Equum, *Cressa* & *Abfoni* insularum *deryua*. Prolixiori descriptione supersedere possumus, cum illius vices ari incisa *Figura* facile suppleat.

WILHELMI ERNESTI TENTZELII EPISTOLA ad Amicum, qua Responso ad Clarissimi Viri Emanuelis a Schelstrate Dissertationem Apologeticam de Disciplina Arcani summam continetur.

Gothæ apud Christoph. Reyherum 1687. 4.

Cum Anno 1685. mense Decembri pag. 541. Apologiam illam Schelstrateni recenseremus, promissimus, suo tempore Tentzelii responsum nos exhibituros. Is autem solitam Bibliopolarum duritiam expertus anno 1687. per epistolam summam responsi sui edidit; quam initio quidem maluimus omittere & totius operis editionem expectare: sed cum temporum injuria de eo nihil certi polliceatur, ne promisso nostro deesse videamur, epistolam illam Tentzelii breviter recensimus, ad eum modum, quo in Schelstrateniana Dissertatione versati sumus, id est, sine partium studio.

Contendit igitur Tentzelius, Schelstratenum in ipso statim limine impegnisse, eumque non posse non arcani disciplinam ad fideles quoque simpliciores extendere, quamdiu ex ejusdem præscripto dogmata etiam occultata fuisse censet. Tentzelius autem quatuor adfert modos, quibus dogmatum occultatio apud veteres usitata, ab arcani disciplina differat, ratione objecti tam realis, quam personalis, ratione modi, qui plane contrarius sit, ratione subjecti, & ratione finis. Dehinc multa profert argumenta, quibus adversus Schelstratenum evincat, dogma de Trinitate in prisca Ecclesia neque gentiles neque Catechumenos latuisse, ejusque rationes diluit. Nec septem, sed duo tantum Sacramenta, Baptismum & Eucharistiam, Augustinum sequutus ad proprium arcani disciplinæ objectum refert, & quid de quinque Pontificiorum reliquis habendam sit, exponit. Posthæc præcipuum controversiæ caput adgreditur, & adversus Schelstratenum contendit, non dogmata, sed ritus sacramentorum & Symbola Sacramentorum occultata fuisse, & quæ ille in contrarium objecerat, pro virili solvit. Originem quoque illius disciplinæ a Christo repetendam non esse ut obtineat, diversos verborum

rum Christi de sancto canibus non dando interpretationes apud Veteres receptas fuisse monstrat, Patresque si quando oraculum Christi ad arcani disciplinam accommodat, id tantum applicare, non explicare arbitratur. Reliqua Patrum loca a Schelstrateno congesta ita examinat, ut ea vel de disciplina arcani plane non agere, vel sua, non Schelstratenianae hypotesi favere existimet. Porro ut sententiam suam de arcani disciplina habente secundo saeculo in Ecclesiam recepta confirmet, prolixum excursus instituit, ostensurus, circa illud tempus insigne rituum Ecclesiasticorum augmentum inventum esse, & cum hactenus Christiani Judaicae Synagoga ritibus, qui bene sese habebant, & cum Christianismo consistere poterant, acquiescissent, tum plurimos alios vel ex proprio ingenio, vel ad gentilium imitationem adiecisse. Quam in rem multis exemplis allatis, disciplinam quoque arcani ex operis gentilium sacris, Eleusinis praesertim, transiutam esse ostendit, indeque concludit, quoniam ethnicorum arcana non in dogmatum, sed rituum symbolorumque occultatione consistere, apud Christianos idem factitatum, adeoque ex disciplinae arcani praescripto non doctrinam, sed ritus & symbola tantum in occulto servata fuisse. Deinde duo argumenta sua, a gentilium calumniis & lectioe scripturarum non-initiatas concessa, prolixè vindicat, & opinionem Schelstrateni de Catechumenorum dimissione & disciplinae arcani desuetudine ita examinat, ut non ab Apostolis, sed secundo quoque saeculo cum disciplina arcani morem illum copisse sustineat, magisque confirmet Gardin alis Bonae sententiam, qua & Catechumenorum dimissio, & disciplina arcani circa annum 700 in Ecclesia Latina desisse perhibetur: in oriente autem disciplinam arcani supra quintum saeculum durasse probat ex Actis Sirae Martyris apud Papobrochium, & Maximi Dialogo i. de Trinitate, adjungens Christiani Lupi de perpetuo disciplinae illius apud Graecos usu suffragium.

Praeterea singula clarissimi Schelstrateni consuetaria sub incudem revocat, & I. si tantum Patrum de septenario Sacramentorum numero ex disciplina arcani ortum non esse judicat, quia plura Patrum scripta ad initiatos & fideles directa sint, quam Catechumenorum vel infidelium manibus exposita. Quamquam igitur in his vel plane non, vel obscure Sacramentorum meminissent, non debuissent tamen numerum eorum definitum silere in illis, & initiatos in ambiguo relinquere: imo cum de duobus proprie dictis Sacramentis, Baptismo & Coena Domini, tam
clare

clare aperteque in ejusmodi scriptis agant, certe incredibile esse, tantum de reliquis quinque eos tenere silentium. Vult etiam, ut Schelstratenus nominasset illum veterem scriptorem Hugone Victorino antiquiorem: hunc enim primum hanc sibi audaciam sumsisse, & septenarium Sacramentorum numerum definitivisse, ex eruditis observat. Præterea diluit, quæ de Græcorum consensu Schelstratenus inculcat, qui ignorare non potuerit, quantuscunque in numero Sacramentorum consensus appareat, non deesse tamen dissensum in explicatione & usu. Adit, Schelstratenum confudisse Jobium Monachum apud Photium, cum Jobo Monacho, sæc. XIII. vivente, apud Allatum, ex quo Græcorum testimonia maximam partem desumerit. Denique subjungit Dionysii Areopagite locum, qui non nisi sex agnoscat Sacramenta, quorum quatuor amplecti queat Schelstratius, reliqua duo, consecrationem monasticam, & ceremonias in mortuos, non minus ac nos repudiare debeat, si numerum suum septenarium integrum servare cupiat.

II. Celebrem de scriptis Dionysii Areopagite controversiam persequitur, & quæ Schelstratenus ad probandam Apostolicam antiquitatem protulerat, ita diluit, ut Chrystostomi Orationem de Pseudopropheta *vobelas* accuset, Gregorii Nazianseni, Clementis Alexandrini & Athanasii loca sibi nihil officere contendat, Anastasii quoque Sinaitæ testimonium, in quo maximam vim Schelstratenus fecerat, non Patriarcham Antiochenum, sed alium Anastasium, Maximi discipulum, auctorem habere opinetur. Effugium Schelstrateni ex disciplina arcani desumptum & in sua dissertatione variis instantiis præclusum dicit, & Anastasium Bibliothecarium aliosque, quos ille auctores citaverat, plane contrariam viam ingredi adferit, statuentes quippe, vela prioribus hæreticis, quod Anastasius dicat, vel a Philosophis Platonicis gentilibus, quod Ambrosius Camaldulensis aliique velint, occultata esse Dionysii opera, ne ad Catholicorum manus devenirent. Aliis etiam argumentis evincere satagit, disciplinam arcani non prohibuisse, quo minus Dionysii opera per Christianorum manus volitarent.

III. De Canone Illybetitano monet, Schelstrateni interpretationem prius non valere, quam is ex indubitatis veterum monumentis monstraverit, Trinitatis imagines tempore illius Concilii pingi consuevisse, cum in iis inquirendis nec Petavius nec Rosweydyus supra Paulinum Nolanum ascendere potuerint. Et post alia Schelstratenus

prout maxime aduersari, quod imagines Christianorum ethnicis paruisse discrete indicent Augustinus & Joannes Thessalonicensis. Arbitratur itaque, canonis Illiberritani rationem in prudenti *συγκριβασιν*, non in disciplina arcana, querendam esse, cujus auctores metuerint idololatricam ex multis Hispanorum animis nondum profus depositam.

IV. De Baptismo Constantini initio epistola diluit, quæ contra loci Hieronymiani expositionem Schelstratenus in præfatione attulerat, gratulaturque sibi de Papebrochii suffragio, qui tantum abest, ut cum Schelstrateno duplicem Constantini Baptismum statuat, ut potius in dedicatione tomi quinti Maji profiteatur, *Constantinum, ab eo calumniam vindicandum esse, quæ dicitur & tenetur a multis in Arianismum deflexisse sub vite exitum, & hæretico ritu baptizatus, vel (quod turpius) rebaptizatus fuisse.* Præterea animadvertit discrimen, quod inter Theophanem & Schelstratenum intercedit. Theophanem enim duplex tantum argumentum ex arcana disciplina necere, Imperatoremque a participatione Eucharistiæ & orationibus fidelium exclusum nolle. Schelstratenum vero tertium addere, dicendo, ei præcipua Religionis Catholicæ arcana occultanda fuisse. Rationem hujus differentię inde manare adferit, quod Theophanes optime sciverit, disciplinam arcana ad dogmata non extendi, secus quam Schelstratenus autumat. Respondet deinde ad utriusque objectiones, & in Concilio Nicæno aliquid indultum fuisse Constantino largitur, non invito, ut credit, Schelstrateno, qui disciplinam arcana æque & semper observatam non fuisse ultro fateatur. Heic autem gravissimam dispensandi causam habuisse Patres, ne Constantinum asperitate sua in rebus adiaphoris Christianismo insensum redderent.

V. Schelstrateni sententiam de fermento variis rationibus impugnat, additque Cardinalis Bonæ censuram in Antonii Augustini opinionem, quæ reipsa cum Schelstratiana congruat, quanquam diversam appellationis originem tradat.

VI. Observat, Schelstratenum Reformatos ex principiis minime concessis impugnare, nec animadvertere, pæraque Patrum loca ab Albertino objecta ex ejusmodi scriptis desumpta esse, quæ nec Catechumenorum aut infidelium causa scribebantur, nec in manus eorum deveniebant. Cum autem Schelstratenus videri nolit, disciplinam arcana ad fideles extendere, aliam obscuritatis causam in scriptis Patrum

acro-

acrobatisis quærat oportet, quam non aliam dicit Tenacius, quam accu-
 curantur in decondo methodum.

VII. Operat, ut Schellstratenus producat vetus testimonium, quo
 nomen transubstantiationis Lombardo antiquius esse fidem faciat. Cum
 autem confiter, transubstantiationem pro dogmate fidei nec ante nec
 post Tridentinum Concilium apud ipsos Pontifices habitam, tum mi-
 ratur, Schellstratenum contendere, primis Ecclesiæ saculis eam pro
 dogmate Eucharistiæ agnitam fuisse. Ad argumentum vero Schellstra-
 teni ex disciplina arcani postquam respondisset, concludit, eum vete-
 rem Ecclesiam tacite Valentissimi accusare, quem alia in abscondito,
 alia in aperto docuisse ex Irenæo voluerit. *Quis enim dubitet, inquit
 Tenzelius, re alia in aperto docere, quando cum Theodoro in presen-
 tia non-initiatorum symbola post sanctificationem in sua natura & sub-
 stantia manere profiteris; alia vero in abscondito, quando panem & vi-
 num in substantia sua non manere, sed in aliam, corporis & sanguinis
 Christi, mutari, per am solis initiatoris cum modernis Pontificis statuis?*

VIII. Miratur Cl. Auctor, quare Jesuitæ ac cæteri missionarii, apud
 Sinas, Japones, aliosque gentiles illam veterum prudentiam non imi-
 tentur, sed retentoris potius Romanæ Ecclesiæ usum pompamque in
 exponendæ & circumferendæ hostiæ teneant? Ubi subsesse putat moder-
 norum Latiorum opinionem de transubstantiatione, & cultu adosa-
 tionis panis consecrato extra usum a Christo institutum deferendo, quæ
 omnia purior antiquitas ignoraverit.

THE TURKISH HISTORY.

i. c.

HISTORIA TURCICA.

Londini, impensis Thomæ Basseti, R. Clavelli, J. Ro-
 binsoni & A. Churchill; 1687. in folio.

Complectitur spissum hoc volumen tergeminarum authorum ope-
 ra; ex quibus *primum* doctissimi viri, RICHARDI KNOLLII,
*Historia est, quæ res Turcicarum, a primis eorum originibus ad annum
 Christi 1603. usque, pertinet. Alterum est continuatio Knolliana
 ab A. 1603. ad A. 1677. perducta, autore PAULO RYCAUT, (Latine
 Ricardum. vel. Bigalium. scripseris.) qui olim septennio integro Co-
 miti*

initia *Winbelfoo*, Caroli II. Britanniarum Regis ad Imperatorem Turcicum Legato, a secretis fuerat, & vertente tempore totis undecim annis Consulibus (quem vocant) Smyrnæ officio cum laude functus est. *Ultimum* est ROGERII MANLEY, Equitis Angli, additamentum, ab anno 1677. ad annum 1686. pertingens.

De singulis non est, quod pluribus differamus. *Knollii* enim labores dudum orbi erudito innotuerunt, illorumque meruere applausum, qui justum pretium historiae methodice & cum judicio scriptæ ponere norunt. *Rigaltii* opus jam A. 1684. p. 114. -- 121. ad Acta Eruditorum, cum decenti elogio, retulimus. Subjungitur ei in hac editione ejusdem Auctoris tractatus *de præsentis Imperii Ottomanici statu*, quem Germanice versum & *Diarii Europæi* continuationi XXI. a. 1671. insertum fuisse, c. l. diximus. Triumvirorum horum ultimus, *R. Manley*, Knollium & Rigaltium non infeliciter æmulatus, in eas res enarrandas incidit, quæ nobis in recenti adhuc memoria hærent, hæcque adeo absque Lectoris benevoli tædio latius commemorari vix poterunt.

PRÆNOTIONUM CANONICARUM LIBRI V.
quibus sacri Juris atque universi studii Ecclesiastici principia & administracula enucleantur. Exarabat Johannes Doujat Antecessorum Parisiensium ac Regiorum Professorum primicerius, eoque nomine Comes.

Parisiis apud Joh. Baptist. Coignard, 1687. in 4.

Johannes Doujatius Tholosanus in urbe patria primum Advocatus, postea Parisiis Regius sacrorum Canonum Professor, ac tandem Facultatis Juridicæ Antecessor nunc emeritus, varia scripta historica & ad jus Civile, Gallicum & Canonicum spectantia edidit, e quibus notas ad *Job. Pauli Lancelotti* Institutiones Juris Canonici Cal. Oct. A. C. 1685. recensuimus. In præsentis opere, cui prænotionum Canonicarum titulum dedit, primum de Juris Canonici natura disserit, ejusque definitionem, proprietates, divisiones & a cognatis scientiis differentias explicat. Deinde ad materiam progressus quatuor imprimis fontes, e quibus Juris Canonici præcepta promanant, constituit, Scripturam nempe sacram, concilia, constitutiones Romanorum Pontificum & Pa-

trium

rum aliorumque scriptorum Ecclesiasticorum sententias. De sacro Codice ita agit, ut præmissa vocis explicatione & asserta sacrorum voluminum autoritate, de libris canonicis & apocryphis in genere deque singulis in specie, nec non de variis sacri textus versionibus, sensibus & partitionibus lectorem suum juxta eas, quas Pontificii tenent, hypotheses informet, & præcipuos Pontificii Bibliorum interpretes commendet. Hinc ad concilia pergens, itidem generali tractatione non contentus, primum œcumenica, quæ vulgo sic audiunt, deinde quasi universalia, quorundam Arelatense vel Sardicense, Quinisextum in Trullo habitum, Francofurtense, Claromontanum & Turonense III. retulit, & pseudosynodos generales, tum particularia Concilia juxta nationum diversitatem digesta, Græca, Africana, Gallicana, Hispanica, Italica, Germanica, Anglicana ac Hibernica, & postremo insigniores Conciliorum editiones seu generales eorundem collectiones strictim enumerat. A conciliis ad Romanorum Pontificum constitutiones transit, quas si non omnimodam, saltem insignem autoritatem obtinere censet. Controversiam de Pontificum Romanorum ante Siricium epistolis, quas *Turrianus* genuinas, *Blondellus* & alii supposititias esse censent, collatis utriusque partis argumentis in dubio relinquit, illud tantum addens, saltem aliquas in Gallia indubitatae autoritatis esse, quantum ad capita a Francorum Regibus probata & publicis regni legibus inserta. Postea singillatim omnium Pontificum, qui sex prioribus seculis a nato Christo Romane Ecclesie præfuerunt, epistolas decretales succincta narratione perlustrat. Ad septimum & sequentia secula ubi pervenit, eos tantum imprimis Pontifices, quorum epistolis Gratianus cæterique Juris Canonici compilatores usi sunt, commemorat. Qualemcumque hanc Pontificum Romanorum & epistolarum Pontificalium historiam patrologia quædam excipit, in qua præcipuos tredecim seculorum scriptores ecclesiasticos Latinos & Græcos breviter enarrat, nonnulla etiam de jure civili & de duobus incertorum Auctorum opusculis, quorum unum *Diurnus*, alterum *Ordo Romanus* inscribitur, subiungens.

Hæc primis duobus libris executus, sequentibus duobus quam formam corporis Canonici systema antiquitus habuerit, & quas mutationes successu temporis experta sit, exponit. Initium facit a canonicis, qui apostolici dicuntur, & aliis antiquis canonum apud Græcos

collectionibus, five canones juxta numerum & ordinem, quo a cæsarque concilii patribus editi, describant, five eosdem per certas materiarum classes digerant, aut cum Principum legibus conferant. Differit quoque de variis Canonum synopsis & abbreviatis collectionibus, item de nomocanone anonymi auctoris, quem paucis abhinc agris *Coseleto* in Ecclesiæ Græcæ monumentis publicavit, nec non de decretis synodalibus & Patriarcharum aliorumque Græcorum Antistitum responsis, quæ *Leunclavius* Tom. I. Juris Græco-Romani libro 3. sqq. vulgavit. A Græcis ad Latinas canonum collectiones delapsus inter alia disquirat, quid de prisco illo canonum codice sentiendum sit, quem A. 1077, ex duobus MSC. Thuanæ & Oxoniensi *Quæstilius* in appendice ad opera Leonis M. publici juris fecit. Et gratias quidem *Quæstilius* habet, quod monumentum hoc ediderit, adduci tamen non potest ut credat, quinto seculo hanc collectionem in communi usu apud Romanos fuisse, cum *Quæstilianus* ille codex contra temporum illorum auctoritatem tot prolixas de fide dissertationes, totque Imperatorum constitutiones & Magistratum adversus hæreticos edicta canonibus admisceret, ut canones ne tertiam quidem illius operis partem impleant. Ad *Isidorum Mercatorem* seu *Peccatorem* devolutus, iterum de primævorum Pontificum Romanorum epistolis decretalibus disserit, easque suppositas esse non amplius dubitanter sed aperte pronunciat, ac *Turrianum*, etsi supra ejus exceptiones ut satis validas commendasset, frustra eandem defendere judicat, *Jacobi Sirmondi* judicium approbans, qui de *Blondello* epistolas illas impugnante dicere solitus fuerit, quod totis viribus & immenso conatu ostium jam apertum effringendum susceperit. Collectionem hibernicam, quam tomo 9. spicilegii sui *Lacæ & Achery* in lucem protraxit, etsi eam nonnulli *Gilda Sapiens* tribuant, Doujatius tamen noster decreto Gratiani vix antiquiorem censet. In specie quoque agit de collectionibus canonum poenentialium, & perillustratis insuper capitularibus Regum atque Imperatorum Francorum, eandem ad novum & quale hodie receptum est jus Canonicum accedit, ubi primum de Gratiano auctore decreti, de decreti titulo ejusque contenti causa, de partibus decreti earumque inter se ordine; item de navis, emendatione & autoritate decreti, deinde de sex libris decretalium, Clementinis & Extravagantibus, tum de variis bullariorum editionibus, de regulis Cancellariæ apostolicæ, de novis decretalibus Sixti.

jussu

jussu collectis, de septimo decretalium *Petri Matthæi*, bullariorum *summis & Barbose* collectaneis, ac postremo de origine & progressu *juris ecclesiastici Gallicani* differitur.

Quinto eodemque postremo libro Autor studiosis *Juris Canonici* *administra* quædam hujus studii suppeditat, ac primum scriptores indicat, qui hanc scientiam lucubrationibus suis clariorem reddiderunt, exorsus a glossarum autoribus, quibus reliquos interpretes, qui seculo 13. 14. 15. 16. & 17. *jus Canonicum* scriptis suis illustrarunt, sic adjungit, ut eorum vitam & scripta breviter exponat. His *Juris* interpretibus postremo loco seipsum addit, & suum ipsius *vitz curriculum*, addito scriptorum editorum & ineditorum indice commemorat. Postea auctores, qui vel historiam ecclesiasticam generalem, vel Pontificum Romanorum aliorumque Episcoporum, monachorum, martyrum & sanctorum *vitas* literis consignarunt, item qui de ritibus sacris, casibus conscientie & hæresibus scripserunt, nec non *Geographiæ & Chronologiæ Ecclesiasticæ* scriptores exhibet, abbreviationes utriusque *juris & rationem* allegandi *juris Canonici* adducit, voces quasdam technicas explicat, axiomata quædam seu generalia *Juris Canonici* principia colligit, methodum docendi discendique *Juris Canonici* proponit, ejusque finem ac usum ostendit, & tandem præcipuas corporis canonici editiones recenset. Omnium accuratissimam eam esse censet, quæ eo ipso tempore, quo hæc scripsit, Parisiis procurante Illustrissimo Dn. Claudio le Pelletier cura notis *Petri & Francisci fratrum Pithæorum* sub prælo sudavit, & statim a nobis indicabitur.

In appendice harum prænotionum leguntur indices provinciarum & metropoleon ecclesiasticarum, prout seculo 6. constitutz fuerunt, conciliorum, Romanorum Pontificum, Patriarcharum Constantinopolitanorum, Alexandrinorum, Hierosolymitanorum & Antiochenorum, Patrum & Scriptorum ecclesiasticorum, quibus canonum collectiones ipsi, & ordinum denique regularium.

CORPUS JURIS CANONICI GREGORII XIII. PONT. MAX.

jussu editum: a Petro Pithæo & Francisco fratre, ICtio, ad veteres codices manuscriptos restitutum & notis illustratum.

Parisii apud Dion. Thierry, 1687. fol. Volumina II.

Corpus *Juris Canonici* editiones bene multæ in lucem prodierunt, Curante Gregorii XIII. tempora, tum postquam hic Pontifex per
Cor-

Correctores huic in finem selectos emendari illud studio non contemnendo curavit. Et illæ quidem obsoletæ nunc habentur, nec alicujus pretii sunt: hæc & Doctorum juris Canonici & studiosorum manibus hodie versantur, quas inter tum prima Romana, quæ ipsius Gregorii XIII jussu A. 1582. exiit, tum quæ secundum illius exemplar Parisiis A. 1587, sumptibus Societatis Typographicæ excusa fuit, laudari præ cæteris consueverunt. Ast omnium, quæ hucusque lucem adspexerunt, accuratissima merito censenda est, quam nunc sistimus, non ita pridem Lutetiæ Parisiorum Viri illustrissimi *Claudii le Peletier*, Regni Administræ summaque *Ærarii Regii Præfetti* auspiciis, aliorumque doctorum virorum opera publico exposita usui. Postquam enim clarissimorum fratrum *Petri & Francisci Pithæorum*, quorum memoriam Eruditus Orbis hodieque merito veneratur, Opera omnia, edita ac inedita, sacra, juridica, historica, miscellanea alia, in Peleterii, qui Petrum Pithæum proavum habuit, manus pervenissent, hicque ea universa prælo committenda laudando erga Rempublicam Litterariam studio constituisse; inter ea vero doctissimæ doctorum Fratrum in Jus Canonicum Annotationes duorum codicum marginibus adscriptæ comparerent: ab his auspicandum sibi Vir Excellentissimus censuit, seu amore Jurisprudentiæ, seu quacunque alia causâ eam in sententiam adductus. Ita nata fuit nova hæc Corporis Canonici editio, quam excepit mox *Codex Canonum Vetus Ecclesiæ Romanæ a Francisco Pithæo illustratus*, & a nobis in Actis anni 1688. mense Majo, pag. 230. recensitus, & Opera Pithæorum reliqua, si quod speramus optamusque, promissis suis Peleterius steterit, cum tempore sequentur. Quemadmodum vero editioni huic nitidissimæ decus præcipuum Pithæorum fratrum Notæ conciliant, tum varias lectiones ex manuscriptis codicibus, quos ex celeberrimis Europæ bibliothecis summo studio & impensa collegerant, excerptas complexæ, tum Ecclesiasticorum aliorumque medii ævi Auctorum loca, intelligendis aut illustrandis canonibus apprime inservientia indicantes: ita dissimulandum non est, haud parum ad eam ornandam *Johannem* quoque *Doujatium*, cujus Prænotiones Canonicas jam jam laudavimus, contulisse. Cum enim & is novam juris Canonici editionem meditatus dudum esset, eamque in rem comparata non pauca haberet, æquissimo non tantum animo tulit occupatam hanc ab aliis operam, sed & editioni huic, quam sub tam illustri nomine in lucem

exitu

exituram cognoverat, promovenda pro virili incubuit. Ejus enim consilio ac industria debemus, quod Canonibus singulis, si supposititios & suspectos exceperis, sua tempora & loca adscripta deprehendimus; ex his enim chronologicis ac geographicis observationibus, & variarum ecclesiarum diversis pro diversis seculis usus elici potest, & conciliandis quamplurimis, quæ pugnare inter se videntur, plana facilisque via aperitur. Præterimus silentio reliqua, quæ in hac editione curanda Doujatii monitu ductuque observata fuere, laudanda utique, sed quæ latius in *Prænotionibus Canonibus L. V. c. 23. p. 723. seqq.* Doujatius ipse exposuit.

DE ANTIQVA ECCLESIE DISCIPLINA Dissertationes historica, Autore Ludovico Ellies du Pin, Sacra Facultatis Theologiae Parisiensis Doctore.

Parisiis apud Arnoldum Seneuse, 1686. in 4.

QVamvis Dissertationes præsentæ non eo consilio ab auctore doctissimo fuerint conscriptæ, ut in unum volumen coirent; cum tamen omnes sibi mutuo lucem fœnerentur, eas simul in lucem emitti non inconveniens visum fuit. In prima, quæ de forma & distributione Ecclesiarum, præsertim quarto Ecclesie seculo agit, nominibus Metropolitanæ, Primatis, Archi-Episcopi, Exarchi & Patriarchæ expositis; Metropolitanarum aut Patriarcharum dignitatem nec a Christo nec ab Apostolis institutam, sed ex sola Imperii distributione & urbium ipsarum prærogativa reperendam esse, non tantum probat, sed & qua ratione provinciæ & dioceses Ecclesiasticæ ad formam politici regiminis olim distributæ fuerint, ob oculos ponit: postea de Patriarchis, tum primis, qui iidem fuerunt ac Exarchi seu primates provinciarum, tum quibus postea Patriarcharum nomen tributum est, differere instituit, ostendens, si illo Episcopi intelligantur, qui honore cæteros anteibant, haud dubium esse, quin antiquitus tres fuerint ii Patriarchæ, qui tribus præcipuis Orbis Romani civitatibus præerant, Romæ, Alexandriæ & Antiochiæ: cum enim istæ urbes omnium primæ fuerint, non mirum esse, si illorum Episcopi primum honorem & locum occuparint. His tribus postmodum Constantinopolitanum & Hierosolymitanum accessisse edocet, & de eorum institutione ac jurisdictione paulo latius sermo-

D

cinari

tinari suscipit, ac sub finem monet, non levi errore implicitamiri, si quis omnes orbis Ecclesias quinque Patriarchis subjectas fuisse arbitraretur; extitisse enim variis in locis Episcopos *αὐτοεπάλας*, id est, nulli subditos: deinde Metropolitanorum pariter ac Patriarcharum privilegia ad duo capita, honoris scilicet ac potestatis revocat, eademque distincte enarrat. Sub finem dissertationis in genuinum sensum Canonis sexti in Concilio Nicæno sanciti inquiri, observans primo, circa eundem controversi, utrum jura sive privilegia Romanæ, Alexandrinæ & cæterarum Ecclesiarum, de quibus loquitur concilium, patriarchalia sint an metropolitana, atque notans, quæ tam in Launoji posterius libro super hac re conscripto defendentis, quam Valesii prius asserentis, & dissertatione ad calcem Socratis & Sozomeni adjecta il'um refutantis, opinionibus desideret, expositionem suam subjicit: tria hinc de suburbicariarum provinciarum & Ecclesiarum limitibus proponit, ostendendo primum regiones suburbicarias eas mimine dici posse, quæ longe ab urbe semotæ erant, nihilque absurdius fingi quam hoc nomine omnes Imperii vel Occidentis provincias & ecclesias appellari; secundo provincias & ecclesias suburbicarias ultra centesimum ab urbe milliare protendi: tertio verisimillimum esse, eas omnes regiones, quæ Vicario urbis parebant, ipsamque Siciliam, provincias fuisse suburbicarias, & ecclesias suburbicarias eas, quæ in istis regionibus positæ erant, quarum Exarchus seu Patriarcha fuit Romanus Episcopus.

In *Dissert. II.* acturus contra nuperam Christiani Lupi de appellationibus lucubrationem, demonstrat, a Metropolitanis & Synodi provinciarum judicio provocationem ad Romanum Pontificem, nec canonibus veteris Ecclesiarum congruere, nec exemplis in hanc rem adduci solitis stabiliri posse.

In *Dissertationis III.* quæ de antiqua infligenda excommunicationis ratione tractat, præloquio, potestatem excommunicandi concessam esse Ecclesiarum, e sacris literis confirmat: duplicem fuisse olim excommunicationem, pro duplici reorum; in quos ferebatur, ratione: unam enim obtinuisse in eos, qui vel per convictionem, vel per spontaneam confessionem criminis alicujus comperti, de eo dolentes ac gementes a communione removebantur, tam ad medelam, quam ad exemplum; alteram vero in rebelles, qui vel in errore suo pertinaces hærebant, vel crimen suum agnoscere & plangere detrectabant: utramque excom-
muni-

annunciationem ex sacris literis colligi posse, & utramque apud antiquos usu invaluisse: priorem ab Augustino dici medicinalem, posteriorem mortalem, observat; & de mortali tribus capitibus sibi sermonem futurum inquit. In quorum primo docet, primis Ecclesie seculis non solos Episcopos, sed cum eis Presbyteros, accedente nonnunquam fidelium laicorum consensu, excommunicationis judicium in noxios exercuisse; postea vero obtinuisse morem, ut Episcopus & Clerus soli sine consilio plebis excommunicationis sententiam ferrent: Episcopum autem vix unquam sine clero ab Ecclesie communiione aliquem exclusisse: Laicum vel Clericum peccantem ad proprii Episcopi tribunal deferri oportuisse, apud alienum vero accusari non potuisse, etiamsi superior esset, puta Metropolitanus aut Patriarcha: Laicum vel Clericum recursum habuisse ad synodum provincie, & in ea examinatum fuisse Episcopi & Cleri judicium: ratam esse habitam olim synodi provincie sententiam, nec a quoquam rescindi potuisse, vetitumque fuisse, ne quis a synodo provincie excommunicatus a quoquam in communionem reciperetur: Ecclesias olim mutuo sese excommunicasse, cum Ecclesia quaedam aut ejus Episcopus, in alterius Ecclesie aut Episcopi doctrina vel disciplina perversum quid esse sibi persuasum habens, nuncium ejus communioni mitteret vel datis literis, vel rejectis & a communionem submotis iis, qui inde veniebant. In capite secundo monet, excommunicationis tres causas in Scriptura S. insinuari, & traditione ac usu Ecclesie confirmari, pravam doctrinam & traditam a Christo & Apostolis disciplinam adversam; vitam flagitiosam & Christi preceptis contrariam; privati alicujus adversus disciplinam Ecclesie suae, aut private Ecclesie adversus universae Ecclesie disciplinam, rebellionem: non quoslibet haereticos, sed manifestos, pertinaces & a quibus periculum seductionis imminet, nec quoslibet peccatores, sed in gravia scelera prolapsos, flagitiorum convictos, & cum quorum ejectione gravius malum, puta Ecclesie perturbatio aut schisma non conjungitur, ex Ecclesia eliminandos esse: non consultum esse Reges, licet absolute possint excommunicari, Ecclesie communionem privare; plus enim inde detrimenti Reipubl. Christianae accedere, quam commodi: excommunicationes, quas Romani Pontifices in Reges Galliae aut tulerint, aut intenterint, non modo a iudicibus secularibus, sed & ab Ecclesia Gallicana, tanquam iniquas explosas semper fuisse, & nonnunquam ludibris

habitus, præcipue vero eum de rerum temporalium dispensatione & regni administratione actum fuerit; nec enim Episcoporum esse, hujusmodi negotiis sese immiscere, sed istam potestatem a DEO datam esse Regibus ac Principibus, qui si male se in istis gerant, rationem gestorum DEO, non Episcopis reddere debeant: regna integra, provincias, urbes ob Regis, Magistratus aut alterius cujusdam peccatam sacris officiis interdici non licere: in mortuos analogam tantum & impropriam excommunicationem cadere. In capite tertio tradit, excommunicationis proprium atque primarium effectum esse, ut aliquis ex albo Christianorum expungatur, & synaxi, precibus communibus ac cæteris officiis, quibus societas & communio Christianorum cõphæret, indignus pronuncietur; secundarium vero effectum & minus proprium esse, ut cum excommunicatis familiaritas, cõvictus & colloquium non inea-
tur, quando nulla necessitas aut utilitas ad id cogit: neminem coram DEO per Ecclesiam ligari posse, qui non sit ligatus inferius per peccatum.

Dissertatio IV. de primatu Romani Pontificis, In duo dispescitur capita. In primo B. Petri primatum e Scriptura S. probaturus Autor, ante omnia in sensum locorum Matth. XVI, 18. & 19. Joh. XXI, 15. sqq. inquit atque notat, ex iis non posse colligi illum, ut Bellarminus alique colligunt; at aliter posse inferri, si observetur, his in locis Petrum personam gerere Ecclesiæ, pro cæteris Apostolis loqui, & ipsum a Christo nomine eorum compellari quasi primum & præcipuum: porro ex eo stabilire nititur, Petrum inter Apostolos primum obtinuisse locum, quod Evangelistæ, cum Apostolos recenseant, Petrum non modo semper primo collocent ordine, sed primum fuisse affirmant: argumentis e Scriptura S. adductis testimonia veterum, Petro primas inter Apostolos tribuentium, adjungit, ac tandem ostendere conatur, nihil obitare Petri primatui Apostolorum inter se æqualitatem, & sententiam recentioris cujusdam scriptoris de Petri & Pauli individuo primatu sub examen revocat, eandemque impugnat. In cap. II. perhibet, primatum Ecclesiæ Romanæ supra cæteras orbis Ecclesias traditione niti: illum nec a veteribus, nec recentioribus Græcis directe unquam fuisse impugnatum: a Wiclefisitis, Lutheranis & Calvinianis eundem rejici, vel si ab iisdem admittatur, nimium extenuari & ad humanas constitutiones tantum referri: a Theologis Curiæ Romanæ addictis eundem ita extolli,

tolli, ut invidiam ipsi maximam consent; aut ab aliis, præsertim vero Gallis, secundum æquitatem æstimari, adeoque nec nimis deprimi, nec nimis exalti.

In Dissert. V. docet, Romanos Pontifices non esse in iudicando infallibiles, idque partim ex Scriptura, Veteris Ecclesiæ disciplina, & exemplis Romanorum Pontificum, qui de facto a fide & veritate deviarunt, recentiorum Pontificum pugnantibus inter se definitionibus, ipsorum Pontificum Romanorum ingenua confessione, decretis Conciliorum, Academicarum ac imprimis Parisiensis autoritate, Theologorum præsertim antiquiorum ac doctiorum testimonio solide demonstrat; partim argumentorum ab adversariis pro infallibilitate Rom. Pontificis allatorum refutatione, masculè tueretur.

In Dissert. VI. de Concilio generali supra Romanum Pontificem auctoritate dissertit, distinctè evincens, potestatis Ecclesiasticæ immediatum subjectum esse universam Ecclesiam: ipsos Pontifices ultro concilia convocasse, tanquam ad dirimendas controversias necessaria, suaq; iudicia in illis retractari voluisse aut saltim passos fuisse: Pontificem Romanum concilii legibus teneri, nec posse illas pro arbitrio suo infringere, quantum possit dispensare in eo casu, quo Concilium dispensaret: Pontificem Romanum a Concilio iudicari & deponi posse: tria concilia recentiora, a tribus Pontificibus legitimis approbata, scilicet Pisanum, Constantiense & Basiliense definivisse; Papam conciliis generalibus inferiorem esse: ea, quæ a Dn. Schelestrato nupero scriptore, ad elevanda Concilii Constantiensis decreta, de autoritate concilii generalis supra Papam objecta sunt, nihil habere in recessu: autoritatem concilii majorem esse Pontificia, statui a doctissimis Theologis & celeberrimis toto orbe Academicis: argumenta, quæ ad superioritatem Papæ evincendam afferuntur, lubrico niti fundamento.

In Dissert. VII. ostensurus, Pontificem aut Ecclesiam nullam habere in Reges eorumque bona autoritatem directam vel indirectam, nec posse Reges ab ipsis ullatenus deponi, aut eorum subditos a fide & obedientia eximi, tria constituit capita, in quorum primo demonstrat, potestatem Ecclesiæ totam esse spirituales, cum ipse Christus, ut Ecclesiæ caput est, nullam habuerit aut exercuerit in temporalia potestatem; Christus Ecclesiæ nullam, præterquam spirituales contulerit; Christus & Apostoli omnem potestatem & jurisdictionem temporalem ab

Ecclesia alienam esse velint; quidam Romanorum Episcoporum & S. Patrum Ecclesiam in spiritualia tantum habere potestatem fateantur; Ecclesia per vim gladiumque materiale homines cogere nequeat. In secundo probare aggreditur, civilem potestatem ex natura sua independentem esse a spirituali: cum potestas regia immediate sit a DEO, & ab illius solius potestate dependeat; Reges a nemine, præterquam a DEO, temporali poena plecti possint; Ecclesia nequeat vi & armis resistere Regibus, etiam sua potestate abutentibus, sed teneatur eos patienter ferre; Principibus omnes in rebus civilibus & temporalibus debeant esse subjecti; aliter sententiarum opinio decimo Ecclesiæ seculo deum in lucem prodiorit. In tertio capite objectionibus contrariam sententiam propugnantium satisfacit, totique operi finem imponit, contestatus, se in his dissertationibus ea omnia, quæ ad veritatis inquisitionem & erroris refutationem necessaria sibi visa sint, studiosè & accurate collegisse ac in ordinem digessisse, idque sine odio aut adulatione.

CONSIDERATIONS SUR LE TRAITE' HISTORIQUE de l' establisement & des prerogatives de l' Eglise de Rome & de ses Evêques par Mfr. Maimbourg.

i. c.

Considerationes ad Tractatum historicum P. Maimburgii de Institutione & prærogativis Ecclesiæ Romanæ ejusque Episcoporum.

Coloniæ, 1686. in 12.

EX indicato Maimburgii libro, cujus contenta mense Majo 1685. p. 216. seqq. exhibuimus, & ad quæ hic denuo respicere non abs fuerit, duo saltem capita, quorum alterum *Pontificum infallibilitatem*, alterum *superioritatem Conciliorum* respicit, examinanda sibi seligera, & probationis ex historiis tentatæ infirmitatem demonstrare, Considerationum harum Auctori, quisquis ille sit, visum fuit. Priora autem X. Capita (XIV. enim Capitibus integer libellus absolvitur) primæ quæstioni impendit, & quidem Cap. I. *Pauli* reprehensionem Gal. II. *Petro* intentatam, ad Infallibilitatis quæstionem nihil facere ostendit. Nec Patres, Petrum nihil peccasse asserentes, nec eos, qui ex illis contrariam senti-

sentiant, quicquam afferre, quod cum hac quaestione commune habeat; cum posteriores praesertim, inter quos Augustinus agmen ducit, errorem Petri non tanquam a Papa (eo enim statum controversiae tendere) sed veluti a doctore particulari commissum aspiciant. Nec ex *Pelagii II.* Epistola aliud evinci posse, quam quod *Petrus, & Vigilus Papa*, in negotio facti, sed non fidei erraverint. Cap. II. Maimburgium, qui *Vistorum* Papam Episcopos Asiae excommunicasse, credere noluerit, verbis Eusebii: *ἡλιπίγει διὰ γραμμάτων ἀκοινοῦντας πάντας τῆς ἀδελφῆς*, & Socratis historia refutat. Deinde Episcopos illos & Irenaeum cum Episcopis Galliae, nullum *Vistori* errorem fidei, sed praecipitantiam duntaxat & severitatis excessum exprobrasse contendit. Ita Cap. III. *Stephani* Epistolam tanquam a privato, seu instar decreti a superiori ad Cyprianum missam considerat, quomodo nimirum circa baptismum haereticorum quis se gerere debeat, qua tamen nihil circa ipsam baptismi validitatem decernatur. Ex duriori vero *Firmilianii* Asiae Episcopi ad Cypriani literas, quid Stephanus sibi velit, exponentes, responsione, extremam affectuum intemperiem, & quod literarum Cypriani sensum assecutus non fuerit, elucescere. Unioni tamen Ecclesiae Romanae & Carthaginensis eapropter nihil decessisse, ex Augustino contra Petilian. c. 13. quin Cyprianum Ecclesiam Romanam Catholicae Ecclesiae radicem & matricem agnovisse, ex Ep. ejus 45. & *perfidiam* h. e. errorem fidei contrarium ad Romanos accessum habere non posse, ex Ep. 55. ad Papam Cornelium evincere satagit. Cap. IV. ratione *Liberii* Papae Arianismo patrocinati, Maimburgius sibi ipsi contradicens producit, ex defensione hujus ipsius Liberii in Hist. Arianismi A. 1673. edita L. 6. p. 333. seqq. quod iste sc. in Concilio *Sirmiensi* doctrinae a Basilio oblatae, & excepta omissione vocabuli *Consubstantialis*, contra orthodoxiam nihil continenti, restitutionis suae spe lactatus subscripserit quidem, postea vero sinistra de se fama intellecta peculiarem formulam exhibuerit, qua omnes *consubstantialitatem* Filii DEI negantes excommunicati essent. Hilario parentheses, literis Liberii ad orientales intertextas & quatuor anathemata in ipsum evibrantes, falso tribui, cum formulam primam Sirmiensem a Liberio subscriptam, ipse approbaverit. Hieronymum, *Liberium* in haeretica pravitate subscripsisse, afferentem falso rumore deceptum esse, nunquam tamen asseruisse, quod tanquam Papa aut Caput Ecclesiae id fecerit, pro quo tunc temporis

potis non ipse, sed *Felix* habitus fuerit. Quæ de *Vigilio Maimburgi* us denuo adducat, jam Cap. I. se diluisse Auctor censet in Cap. V: totum quippe illud *trium Capitulorum* negotium neutiquam ad fidem, sed ad factum, in quo tam Papa, quam Concilia errare possint, spectasse. Cap. VI. Quicquid etiam *Honorius* in Ep. ad *Sergium* de Monothelitarum opinione statuerit, illud tanquam a privato, minime vero ut a capite Ecclesiæ, profectum accipi debere, adeoque ad infallibilitatem concutiendam perperam allegari, cum ibi nec ut doctor omnium fidelium, nec ex consilio Consistorii, nec præviis precibus publicis, nec per modum Bullæ aut constitutionis pronunciaverit. Eadem enim ratione & *Gregorium M.* errasse, quando *Ætnæ* flammæ ignis infernalis effectus & *Cornu sibi*, quod nomen una filiarum *Jobi* habuerit, ex *cornu & tibia* compositum statuit. Se tacere, quod *Johannes IV.* Honorii defensionem suscepit; mentem enim ejus fuisse, in Christo duas voluntates contrarias non dari, veluti ex collectionibus *Anastasio Bibliothecarii* a *Sirmondo A. 1620.* editis appareat. Cap. VII, allegatum a *Maimburgio C. Laudabilem.* *Clem. III.* niti partim autoritate Concilii *Triburiensis*, partim longe alium continere casum; Christianæ scilicet matrimonium cum *Saraceno* captivo, qui verò maritum uxoris infidiis occidisset, subsecuta licet ejus conversione, nec contrahi, nec contractum subsistere posse; maritis vero in certamine citra iuxorum insidias interfectis, *Saraceni* matrimonium cum *Christiana* ibidem approbati, *Innocentii III.* revocationem itidem nullibi apparere. *Roberti Cortzeonis*, (quem cum *Roberto Curson*, cujus Dn. *de la Roche Posay* Episcopus *Pictaviensis* in *Nomenclatore Cardinalium* meminit, eundem esse putat) MSS. ad quæ *Maimburgius* provocet, cum edita nondum sint, examinanda prius fore, antequam de eorum autoritate probandi certi quid designetur. Quicquid demum sit, decretalem Papæ cujusdam a successore revocatam infallibilitati nihil præjudicare, quin in Concilio VI. *Constantinopolitano*, *Quinisextum* appellato, concubium *Catholici* cum hæretica irritum pronunciari. Nobis vero dictum *G. Laudabilem X. de Convers. Infidelium* evolventibus, nec *Clementis* quidem, sed *Cœlestini III.* nomen obvium factum est. Aliter ergo *Capitulum*, quod *Maimburgius* in mente habuit, incipiat necesse est. Nam in tribus istis capp. quæ a voce *Laudabilem* incipiunt (plura enim in *Decretalibus* non occurrunt) potestas uxori a marito in hæresi persistente diver-

divertendi, aliique nubendi facultas a Clemente III. concessa hactenus non legitur. Cap. VIII. imputatus Innocentio III. ob permissam confessionis revelationem error ita elevatur, quod 1. Papa illam ipsam, de qua hic agitur, confessionem pro blasphemia potius quam confessione habuerit. 2. nec Christus, nec Apostoli circa hanc rem quicquam determinate constituerint, adeoque obligatio illa de non revelando non formaliter de jure divino, sed saltem necessarium consequens sit potestatis ligandi & absolvendi, sine quo hæc difficulter exercenda foret. Nec 3. negari possit, etiam coram toto populo confessiones factas esse, teste *Origene Hom. 2. in Pf. 37.* idque ita usque ad *Leonis S.* ætatem obtinuisse, antequam ab eo mos iste abrogaretur Ep. 8. ad Episcopos Campaniæ; quanquam hoc non obstante, in *Portugallia & Gallia* ille satis diu adhuc retentus fuerit. *Potamium* quippe Episcopum *Bragensem* enormissimi & secretissimi criminis confessionem coram Concilio X. Toletano fecisse; & *Robertum* Episcopum *Vindinensem*, (Mans) in Gallia morti vicinum, confessionem scriptam in Concilio *Dusiacensi* (à *Duzi*) publice recitandam transmisisse; ita & *Guilielmum* Normannum *Britanniæ* Regem, sub finem vitæ generalem omnium peccatorum confessionem, sacerdotibus bene multis presentibus edidisse; quam in rem diversi Autores allegantur. Et sic obligationem istam non revelandi ab usu solum procedere, qui pro temporum varietate & ipse variare, in fide vero propterea errari non possit, licet Innocentius in singulari isto casu revelationem approbaverit, in Concilio vero Lateranensi sententiam mutaverit. Hoc ipsum enim confirmare, secretum confessionis esse tantum rem disciplinæ, quia non sub poena anathematis de eo pronuntiata fuerit. Ipsum *Cæsarium* a *Maimburgio* citatum, hunc Innocentii casum diserte excepisse; nec fieri potuisse, ut Innocentius pronuntiatum suum in Concilio Lateranensi revocaverit, cum hoc, ipso *Cæsario* teste, 7. menses illud antecesserit. Cap. IX. docetur, falsum esse, quod in Bulla *Unam Sanctam* Bonifacii VIII. supremæ Pontificum in regna mundi in temporalibus potestatem, seu articulum fidei ad salutem creditu necessarium proposuerit; sed solum doctrinam talem ibi supponi, cui primaria autoritatis in *Philippum Pulchrum* exercendæ ratio inniti debebat. *Clementem* vero V. in cap. *Meruit X. comm. de Privileg.* non tam revocasse, uti vult *Maimburgius*, Antecessoris Bullam, quam quod Regi præjudicare non debeat, modificate declarasse,

E

clarasse,

clarasse, & hoc ipso auctoritatem Papæ magis adstrui. Sic & *Sixti V. Bullam*, qua Bibliis post Concilium Tridentinum Romæ impressis auctoritatem addit, a Clemente VIII. reliquisque successoribus ob defectus, quibus editio ista laborabat, suppressam, contra infallibilitatem Pontificis nihil probare; probandum enim esse hujus impugnatori, dictam editionem Sixtinā, præter errores Grammaticales, tales complecti, qui in ipsam fidem impingant. Cap. X. traditur, opinionem suam particularem, de animabus ante resurrectionē a visione Dei exclusis, *Johannem XXII.* in Constitutione sua condemnasse, veluti Wadingius ex veteri MSC. in Annalibus Frat. Minor. referat. Provocat Autor ad ipsius Maimburgii apologiam pro Pontifice isto, in libro de *Declinatione Imperii* interpositam. Miratur ulterius, quod *Adrianum VI.* in partes vocaverit, ac si tradiderit, Johannem XXII. publice ita docuisse, cum solum de fama testetur in verbis: *de Johanne XXII. novissime fertur &c.* Jam Cap. XI. & sqq. quæstionem tractat, *an Papa Concilio Superior vel inferior sit*, eamque plane inutilem esse statuit. Aut enim definitionem Concilii generalis & legitimi articulum *fidei*, aut punctum *discipline* spectare. Si *prius*, impossibile esse, ut Papa contrarium quid statuat iis, quæ ejusmodi Concilium, quoad credenda ab omnibus pro infallibili habitum, sanciat. Nec dari exemplum, ubi vel Papa definitionem, quæ fidem tetigit, Concilio contrariam promulgaverit; aut Concilium talem sanciverit, quæ definitioni Papæ legitimi & pro visibili capite Ecclesiæ agniti contrarietur. Si *posterius*, parum referre, num Papa vel Concilium infallibilitate polleat, quoad Dœcreta, mutatu vel reformatu facilia; disciplinam enim mutationibus, quas fides nesciat, expositam esse. Itaque pro re nata Papam circa res disciplinæ aliter quam Concilium, & vice versa, statuere posse; utrumque tamen secundum justitiam agere præsumi. Comparisonem autem inter Concilium & Parlamentum, & porro inter Pontificem & Curiam forensis territorii Parisiensis (Châtelet) institutam pessime huc quadrare, nec sine indignatione cujusvis boni Christiani legi posse. Nec brachium *Francisci Xaverii* Goa Romam missum, & quidem permittente Pontifice, (cum tamen Gregorius Imperatrici Constantinæ caput vel partem corporis Pauli denegaverit, sacrilegam temeritatem appellans SS. corpora tangere) contra infallibilitatem vel superioritatem ejus, quicquam inferre. Morem enim tangendi illa corpora tunc pro illicito habi-

habitus, posterioribus temporibus approbatum esse, uti ex *Caroli Stengelii Bened. Ord.* libro, Ingolstadtii A. 1624. edito, oppido liqueat. Sic & ariditatem dicti brachii, & repentina eorum, qui illud tetigerunt, fata, frustra exaggerari. Ita enim etiam scripti, contra N. T. a Doctore Sorbonico A. 1667 Gallice translatum editi, auctorem Malletum, impressorem & approbatorem uno eodemque anno obiisse, imo & ipsum, qui contra illud fermocinatus fuerat, Maimburgiū. Cap. XII ostenditur, Pisani, Constantiensis & Basileensis Conciliorum Decreta eos Pontifices tenere, qui tempore schismatis Papatum prætant, non vero de quovis Papa, nisi obedientiam decretis Conciliorum præstiterit, puniendo, nec de futuris sed præteritis Conciliis loqui, quæ omnia Maimburgius Latino textu insuper habito, non attenderit. Eandem etiam Gersonis loco ab eo citato sententiam esse. Cap. XIII. debiles esse Maimburgii responsiones MSS to Schelstrateni, quoad verba decreti IV. Sess. Concil. Constant. *ad reformationem generalem Ecclesia in capite & membris*, quæ hic ibi abesse scripserat, oppositas. Licet enim evenire possit, ut quæ in uno MSC. deficiant, in alio reperiantur, veluti ex operibus Augustini, quorum editionem Patres Benedictini adornatum eunt, pateat; illud tamen quoad aliqua verba solum & differentes lectiones concedi posse, integras vero lineas, quæ novitates comprehendant, nec in antiquioribus MSS. occurrant, pro recenter additis habendas esse. Patres quoque Benedictinos potestatem integras lineas materiasque novas & singulares inferendi, haud temere sibi tributuros, in paucorum verborum vel literarum correctione subsistentes. Excerpta Gallicorum Aبلغatorum ex sessionibus Concilii Constantiensis; ex corruptis exemplis desumpta esse posse; hinc prius antiquitatem eorum probandam esse, si suppositionis suspicionem declinare debeant. Ex *Petri de Alliaco Operibus* nullum in specie allegatum fuisse a Maimburgio; Gersonem vero, si evolvatur, locis citatis de IV. sessione plane non loqui, sed de V. Nec ex præfatione Decreti sess. IV. in qua, etiam in MSC. Schelstrateni, verba: *ad reformationem*, habeantur, valide quid probari posse; quæri enim de ipso decreto, in quo non compareant, ideoque ex præfatione tollenda esse. Cap. XIV. cum Maimburgius Collegii Cardinalitii triumque nationum, Italica, Hispanica & Gallica protestationem, contra sess. V. actitatem, antequam inciperet, interpositam, & a Schelstrateni objectam, ideo inutilem esse asseruisset, quia Concilium nihilomi-

nus continuatum fuerit, Decretumque ideoque V. sessionis ejusdem cum aliis vigoris esse; injuste hoc fieri Autor obtendit, cum protestationem a majori & saniori Concilii parte factam, protestantium utique jus salvum conservasse, per vulgata notum ipsi esse debuerit. In conclusione tandem opusculi, perversi, quem Bullæ Martini V. circa appellationem a Sede Apostolica & Papa prohibitam, affingat, sensus, & stolidæ ad singulos Episcopos restrictionis insimulatur Maimburgius. Ipsum Gersonem de simili explicatione non cogitasse, quin in tractatu, *anticeat incausis fidei a summo Pontifice appellare*, contrarium statuisse. Ratiocinium, *torum scilicet majus esse sua parte*, ad Concilii superioritatem applicatum, per instantiam infringitur, hac nempe ratione, Statuum quoque conventus Regibus superiores futuros. Contra sicut a Statibus Regi nihil præscribatur, licet moderationem sumtuum urgeant; ita nec Concilium Constantiense, statuendo reformationem Ecclesiæ in Capite & membris, Papæ quidquam præscribendum putasse.

AN HISTORICAL RELATION OF THE ISLAND CETLON,
five

• **Relatio Historica de Insula Ceylon, autore Rob. Knox.**
Londini, apud Rich. Chiswell. 1681. in fol.

HAud immerito antehac doluimus, librum hunc egregium lectuque dignissimum justo serius, & post perditam bona ex parte novitatis gratiam, demum ad nostras oras delatum fuisse, adeoque Actis, quæ publicamus, Eruditorum hætenus, dum recentissimorum quorumque scriptorum maxime cura nos tenuit, commode inferi non potuisse. At postquam animum subiit, libros talismodi, qui aut eandem ob causam, aut propter alia impedimenta a nobis omissi, intra temporis tamen ab occæpto hoc nostro labore elapsi curriculum editi fuere, postliminio quasi in mediū producere, & separato volumine comprehensos in Supplementi vicem orbi literario communicare; mox inter primos se nobis obtulit is, cujus modo titulum exhibuimus, non paginarum quidem mole, at rerum copia fane locupletissimus, cujus adeo potiora contenta, quam brevissime fieri poterit, in compendium redacta recensibimus. Autorem habet Robertum Knox, virum a juventute sua in navigationibus Indicis versatum, quique speciatim in insula, quam hic descri-

describit, integrum fere vicennium captivus exegit; commoditatem ita nactus, statum & mores istius terræ exactius & ad minima usque pernoscendi; quam etiam cognitionem unicum esse fructum diutius istius suæ ac tædiosæ detentionis asserit, cum nil quicquam præterea inde reportare ipsi licuerit. Hujus vero copiam ut publico facere haud gravaretur, instigatus imprimis fuit a celeberrimo *Hookio*, qui & ipse in præfatione, quam adjunxit, relationem hanc a se revisam multis nominibus commendare non dubitavit, promittens ibi repertum iri, quod diversarum professionum hominibus, politicis puta, theologis, medicis, jurisperitis, mercatoribus, opificibus, œconomis denique proficuum esse valeat: tantoque majorem Autori fidem accommodandam putat, quod ab omni jactantia alienus sit, linguam quoque Ceilanicam perinde ac vernaculam calleat, nihil insuper hic literis consignaverit, quod non ipse aut suis viderit oculis, aut certe ab indigenis istius insulæ acceperit, tanquam pervulgatum & communiore pro certo agnatum. Cæterum de iis potissimum agere intendit Autor, quæ Europæis hætenus maximam partem mansere incognita, puta quid in mediterraneis insulæ locis agatur; istuc enim paucissimis aditum patere, indeque factum ait, ut ipsæ etiam chartæ Geographicæ quoad hæc imperfectæ hætenus manserint, ad quem defectum supplendum ipse novam communicat mappam Ceilanensem; ex propria itinerum ibi factorum experientia concinnatam. Litorales vero tractus insulæ quod attinet, qui nunc omnes Hollandorum parent dominio, paucioribus eisdem idea tetigit, quod sufficiens ipsorum notitia jam ex aliorum experientia & itinerariis habeatur. Universum opus in *quatuor* sectiones dispescuit: in *prima* tractat de ipsa regione ejusque proventu; in *secunda* de Rege & regimine politico; in *tertia* de inhabitantium indole, religione & moribus agit; in *quarta* denique sui ipsius historiam, captivitatem nempe, fata ibi habita, ac evasione tandem persequitur.

Ac naturalem quidem regionis statum quod concernit, apparet eam quidem fertilem satis esse, ac multis in locis incultam & montibus sylvisque horridam, ipso etiam rege non invito, utpote qui terras suas impeditas & invias mavult, quam itineribus commodas, ut adeo regni ejus robor in difficultate accessus magis situm sit, quam in valore militum aut castellis arte munitis. Hinc sylvarum, quibus provinciæ ple-
tæque inter se disjunguntur; transitus frequentibus portis versatilibus

& spinarum genere quodam undiquaque oblectis interfecantur, quibus singulis excubiæ regis adstant, inermes quidem, at solo Regis nomine prolato viatorem, literis commeatus non instructum, pro lubitu sistentes: cum mandatum talismodi ob poenæ gravitatem nemo facile violare audeat. Præcipuum insulæ flumen memoratur *Mavelagonga*, e celebri monte *Pico de Adam* Europeis, *Hamalcll* incolis dicto originem ducens: montem istum quoad figuram cum pane sacchari Autor comparat, cujus in vertice situs lapis pedis humani bipedale fere vestigium exhibet, quod insulani quotannis peregrinationibus religiosis mense Martio, cum novum annum inchoant, (die nempe 27. 28. vel 29. quem hoc aut illo anno faustiore astrologi ex his pronunciarint) invisere sueverunt. Urbes præ cæteris eminentes quinque perhibentur, puta *Candi*, regia quondam metropolis, *Nellemy-Neur* nunc Regis sedes, *Allouneur*, *Badoula*, & *Digligy-neur*, quas tamen & ipsas parum splendoris ostendere, & maxima ex parte ruinis deformari autor testatur. Narrat porro, plagam insulæ orientalem ab occidentali tantopere differre, ut earum quælibet tempestates anni contrarias alteri per vices experiatur, & hinc quidem messis, inde arandi tempus sit, eodem licet mense, prout nempe aut Eurus spiret aut Zephyrus, quos ipsos ventos iis in tractibus fere spatiis semestribus alternare constat: cæterum in montanis locis pluvias multo frequentiores cadere, quam quidem in depressioribus, ubi aliquando 5. aut 6. annorum siccitatem semet expertum scribit, in tantum ut nec arare licuerit, nec serere. Animalibus varii generis insula referta est, at leonibus, lupis, equis, asinis & ovibus, Nostro teste, destituitur; e contra species fovet his in regionibus minime obvias. Sic datur ibi fera, quam *Meminna* vocant, cervum exacte referens, at leporis solum magnitudine; dantur simiæ variarum formarum, e quibus & nonnullæ rariores depinguntur, quarum carnes pro grato cibo ibidem habentur; quemadmodum & apes & formicæ illic inter edulia delicata numerari solent, quarum singularum diversæ nec alibi facile occurrentes species sigillatim describuntur. Serpentis quoque genus memoratur, nomine *Pimberab*, tantæ magnitudinis, ut viri medi crassitiem adæquet, & cum cervis maxime insidiari soleat, hinnulos quandoque integros deglutiat, sic ut horum acuta cornua dein ventrem ipsi perforantia mortem afferant; alius porro serpens, *Carowala* dictus, in domibus fere habitans & veneno acerrimo præditus, qui tamen felibus

passiva

passim in prædam & escam cedit; itemque alius *Noya*, eam habens indolem, ut media se parte erigat, & caput sic elatum per bihorium vel trihorium continuum circumportet, præterea speciem præbeat, ac si ante oculos par conspicillorum gestet. Nec silentio præterire licet araneum *Democulo*, tam crasso corpore pollentem, ut pugnum hominis magnitudine referat; ut & alia duo animalia, crocodilis (quorum pariter ibi copia est) quoad figuram non absimilia, licet minora, nempe *Kobberagnion* & *Tollagnion*, cujus posterioris carnem esui aptam Ceilanenses pro omnium optima reputant, eo quod experientia constet, hanc nunquam per vomitum rejici, utut aliorum animalium carnes simul cum illa ingestæ, evomantur. Pavonum quoque ingens copia est, quos tempore pluvio, cum pennæ madefactæ & volatui ineptæ sunt, canibus capture sueverunt. Elephantes porro numerosos insula progignit, de quorum natura varia traduntur ab Autore nostro; v. g. quod pauci ex elephantibus, & ii quidem solum masculi, dentes seu ebur habeant; quod formellæ catulos promiscue, etiam alienos lactent; quod uno saltem anno gerant uterum; quod mansuetis dentes abscindi soleant ad hoc, ut eo melius recrescant; quod certis anni temporibus furore quodam corripiantur, cujus præsagium esse soleat materia oleo similis, ex eorum maxillis profluens: hunc tamen morbum sponte rursus cessare ait, nec adhiberi medicinam, nisi quod interim valide ligentur, ne nocere possint. Insecta istis in locis observata quod attinet, præter ea quæ ex supra dictis huc referri queunt, memorat Autor quoddam aranæ genus, pullos jam viventes in sacco sub ventre pendulo circumferentis, qui ipsi tamen, ex quo paululum grandescant, matrem absumant ac devorent: item lacertam quandam, aut animal certe huic insecto non absimile, cui vim futura varia præfagiendi tribuant insularum & ex ejus clamore diversa pro negotiis suis omina captent: ne de hirudinibus dicamus, quæ tanta in copia ibi deprehendi feruntur, ut iter facientibus, quippe qui ex more regionis nudipedes fere incedunt, continuo cum illis confingendum sit, ac ne sic quidem absque multa pedum crurumque cruentatione evadere detur. Inter vegetabilia dubio procul primas tenet arbor cinnamomum ferens, utpote quæ tantum non unice in hac insula provenit: dicitur ea vernaculo nomine *Corundaganbab*, ac tam frequens ibi terrarum esse fertur, ac in Anglia coryli: cinnamomum vero nil aliud esse, ac ejus corticem, qui dum adhuc arbori

cohx-

& spinarum genere quodam undiquaque oblectis interfecantur, quibus singulis excubiæ regis adstant, inermes quidem, at solo Regis nomine prolato viatorem, literis com meatu non instructum, pro lubitu sistentes: cum mandatum talismodi ob poenæ gravitatem nemo facile violare audeat. Præcipuum insulæ flumen memoratur *Mavelagonga*, e celebri monte *Pico de Adam* Europæis, *Hamalcll* incolis dicto originem ducens: montem istum quoad figuram cum pane sacchari Autor comparat, cujus in vertice situs lapis pedis humani bipedale fere vestigium exhibet, quod insulani quotannis peregrinationibus religiosis mense Martio, cum novum annum inchoant, (die nempe 27. 28. vel 29. quem hoc aut illo anno faustiore astrologi ex his pronunciarint) invisere sueverunt. Urbes præ cæteris eminentes quinque perhibentur, puta *Candi*, regia quondam metropolis, *Nellemby-Neur* nunc Regis sedes, *Allouneur*, *Badoula*, & *Digligy-neur*, quas tamen & ipsas parum splendoris ostendere, & maxima ex parte ruinis deformari autor testatur. Narrat porro, plagam insulæ orientalem ab occidentali tantopere differre, ut earum quælibet tempestates anni contrarias alteri per vices experiatur, & hinc quidem messis, inde arandi tempus sit, eodem licet mense, pro ut nempe aut Eurus spiret aut Zephyrus, quos ipsos ventos iis in tractibus fere spatiis semestribus alternare constat: cæterum in montanis locis pluvias multo frequentiores cadere, quam quidem in depressioribus, ubi aliquando 5. aut 6. annorum siccitatem semet expertum scribit, in tantum ut nec arare licuerit, nec serere. Animalibus varii generis insula referta est, at leonibus, lupis, equis, asinis & ovibus, Nostro teste, destituitur; e contra species fovet his in regionibus minime obvias. Sic datur ibi fera, quam *Meminna* vocant, cervum exacte referens, at leporis solum magnitudine; dantur simiæ variarum formarum, e quibus & nonnullæ rariores depinguntur, quarum carnes pro grato cibo ibidem habentur; quemadmodum & apes & formicæ illic inter edulia delicata numerari solent, quarum singularum diversæ nec alibi facile occurrentes species sigillatim describuntur. Serpentis quoque genus memoratur, nomine *Pimberab*, tantæ magnitudinis, ut viri medi crassitiem adæquet, & cum cervis maxime insidiari soleat, hinnulos quandoque integros deglutiat, sic ut horum acuta cornua dein ventrem ipsi perforantia mortem afferant; alius porro serpens, *Carowala* dictus, in domibus fere habitans & veneno acerrimo præditus, qui tamen felibus

passim

passim in prædam & escam cedit; itemque alius *Noya*, eam habens indolem, ut media se parte erigat, & caput sic elatum per bihorium vel trihorium continuum circumportet, præterea speciem præbeat, ac si ante oculos par conspicillorum gesser. Nec silentio præterire licet araneum *Democato*, tam crasso corpore pollentem, ut pugnum hominis magnitudine referat; ut & alia duo animalia, crocodilis (quorum pariter ibi copia est) quoad figuram non absimilia, licet minora, nempe *Kobberaguion* & *Tollaguion*, cujus posterioris carnem esui aptam Ceilanenses pro omnium optima reputant, eo quod experientia constet, hanc nunquam per vomitum rejici, utut aliorum animalium carnes simul cum illa ingestæ, evomantur. Pavonum quoque ingens copia est, quos tempore pluvio, cum pennæ madefactæ & volatui ineptæ sunt, canibus captare sueverunt. Elephantes porro numerosos insula progignit, de quorum natura varia traduntur ab Autore nostro; v. g. quod pauci ex elephantibus, & ii quidem solum masculi, dentes seu ebur habeant; quod foemellæ catulos promiscue, etiam alienos lactent; quod uno saltem anno gerant uterum; quod mansuetis dentes abscindi soleant ad hoc, ut eo melius recrescant; quod certis anni temporibus furore quodam corripiantur, cujus præsagium esse soleat materia oleo similis, ex eorum maxillis profluens: hunc tamen morbum sponte rursus cessare ait, nec adhiberi medicinam, nisi quod interim valide ligentur, ne nocere possint. Insecta istis in locis observata quod attinet, præter ea quæ ex supra dictis huc referri queunt, memorat Autor quoddam araneæ genus, pullos jam viventes in sacco sub ventre pendulo circumferentis, qui ipsi tamen, ex quo paululum grandescant, matrem absumant ac devorent: item lacertam quandam, aut animal certe huic insecto non absimile, cui vim futura varia præfagiendi tribuant insulani & ex ejus clamore diversa pro negotiis suis omina captent: ne de hirudinibus dicamus, quæ tanta in copia ibi deprehendi feruntur, ut iter facientibus, quippe qui ex more regionis nudipedes fere incedunt, continuo cum illis confligendum sit, ac ne sic quidem absque multa pedum crurumque cruentatione evadere detur. Inter vegetabilia dubio procul primas tenet arbor cinnamomum ferens, utpote quæ tantum non unice in hac insula provenit: dicitur ea vernaculo nomine *Corundaganbab*, ac tam frequens ibi terrarum esse fertur, ac in Anglia coryli: cinnamomum vero nil aliud esse, ac ejus corticem, qui dum adhuc arborei

cohx-

cohzreat, albo sit colore: lignum ipsum sine odore & molle, ab igne haud absimile; folia tenera coloris pulchre scarlatini, adulta lauri foliis similia, (nisi quod in his una modo vena crassior per folii longitudinem currat, in cinnamomi foliis tres;) conquassata caryophyllorum odorem spirare: fructus arboris cum glandibus fere convenire, ac in se quidem & odore & sapore tantum non carere, coctos tamen in aqua materiam præbere sebo æmulam, albam ac valde suaveolentem. Pluribus etiam describitur arbor *Tallipot*, foliorum imprimis magnitudine celebris, utpote quæ tam lata feruntur, ut unum eorum bene 15. vel 20. homines simul a pluvia protegere valeat; unde cum lenta sint & plicabilia, ut corium fere, frequentissime pro tectis & umbraculis portatilibus adhibentur, complicata in formam similem ei, quam flabella, quibus mulierculæ æstivo tempore frequenter utuntur, habere solent; eadem insuper folia ad scriptionis usum adhibentur, & chartæ loco inserviunt. Fructus arbor hæc non fert, nisi ultimo vitæ suæ anno, nec ad aliud quam sationem utiles, cerasis fere similes, quos præcedunt flores lutei, aspectu non injucundi, at odore perquam graveolenti: cæterum arbor intus nil fere nisi medullam habet, quæ in pollinem redacta cibum præbet a similæ sapore non multum abludentem. Ex aliis, quæ recensentur, plantis porro commemoramus hanc, cui nomen *Orula*, quæ baccas fert rubigini a ferro detergendæ aptas, si istæ in aqua macerentur contusæ, & huic dein per unicum noctem ferrum immergatur: item radices esculentas, quas *Alloes* vocant, in tantam molem intra anni aut biennii spatium excrescentes, ut viri crassiciem adæquent. Mentionem insuper facit plantæ, cujus tamen nomen reticet, quæ tanta celeritate ossa fracta restituat, ut eadem bihorio, postquam parti læsæ imposita est, rursus consolidentur. Nec minus curiosum est, quod de flore *Sindric-mal* narrat, eum quotidie circa horam quartam pomeridianam semet expandere, & ita per totam noctem durare, mane vero rursus sese claudere, donec hora prædicta redeat, idque adeo exacte, ut tempore nubilo horologii vice a nonnullis consuli soleat. Ebeni etiam ferax insula est, in magna quandoque mole, & quæ ingentibus trabibus fabricandis sufficere possit; ferri præterea, crystalli, ut & aliarum gemmarum, saphirorum puta, rubinorum, oculorum cati, aliarumve, sed quas nemini, præter regem, quærendi jus est, pœna diræ necis in contravenientes statuta. Maximus omnium proventus oryzzæ est, ut quæ

quæ communissimum insularis victum præbet, adeo ut satis plerumque eum habere existiment, qui sale & oryza ad sufficientiam instructus sit. Culturam hujus pluribus percenset noster, memorans frumentum hoc antequam feratur, prius aqua bis macerari, & deinde in cumulos congestum foliis operiri, ut ita radices & germina protrudere incipiat; tunc terræ mandari, operose levigatæ & irrigatæ, cui, cum semen ad altitudinem trium quatuorve digitorum propullularit, aqua stercorationis vices suppleas immittatur, ibique ad tempus usque messis stagnans relinquatur: oryzam enim sine tali inundatione nequaquam crescere, indeque cum diversæ ejus species dentur, quarum aliæ 7, aliæ 6, aliæ 5, 4, 3, mensibus maturescant, (quas inter tardissima quæque maximæ fertilitatis est,) quemlibet pro situ fundi sui talem eligere debere speciem, quæ intra spatium, quo ibi aquæ copia suppetat, ad perfectionem pertingat; unicam nihilominus oryza speciem dari, licet non adeo bonam, quæ sine tali irrigatione proveniat. Frumentum tandem messe veniente collectum ope bona æturatur, quem modum Autor valde proficuum autumat, cum ita intra diei lapsum 6. circiter pecorum auxilio 40. vel 50. granorum modii excuti queant.

Sed charta monet, ut ad alteram Relationis partem, quæ de Rege & regimine agit, pedem nunc proferamus: ubi repetendum, quod initio diximus, hic maxime de mediterraneis Ceilani locis, adeoque Regno *Conde-Uda*, in quo delineando Noster imprimis occupatus est, sermonem esse. Regnum vero, ejus commorationis tempore, ibi tenuit Rex *Radga-Singa* (quod nomen *regem leonum* sonat) non directe quidem ex regio sanguine descendens, attamen ex prioris regis vidua Catharina, eaque Christiana a Portugallis quondam baptizata, genitus a supremo sacerdote, quem *Tirinann* ipsi vocant. Hic cum filii e rege demortuo superstites minores essent, interim regnum administravit, & cum adulti forent, id egit, ut regnum inter ipsos & hunc suum filium sorte divideretur, sic tamen ut huic optima portio cederet, qui postea quoque, fratribus in discordias dilapsis, totum tandem regnum solus tenuit. Uxorem duxit Malabaricam, sed cui novissime intra 20. annorum spatium non cohabitavit, ac ne vidit eam quidem tanto tempore: & quamvis formosissimæ quælibet foemine, tam virgines, quam maritatæ, undique cogantur ad instruendam regiam culinam, & fama sit, has simul concubinarum officio defungi; Autor nihilominus id

cohzreat, albo sit colore: lignum ipsum sine odore & molle, ab igne haud absimile; folia tenera coloris pulchre scarlatini, adulta lauri foliis similia, (nisi quod in his una modo vena crassior per folii longitudinem currat, in cinnamomi foliis tres;) conquassata caryophyllorum odorem spirare: fructus arboris cum glandibus fere convenire, ac in se quidem & odore & sapore tantum non carere, coctos tamen in aqua materiam præbere sebo æmulam, albam ac valde suaveolentem. Pluribus etiam describitur arbor *Tallipot*, foliorum imprimis magnitudine celebris, utpote quæ tam lata feruntur, ut unum eorum bene 15. vel 20. homines simul a pluvia protegere valeat; unde cum lenta sint & plicabilia, ut corium fere, frequentissime pro tectis & umbraculis portatilibus adhibentur, complicata in formam similem ei, quam flabella, quibus mulierculæ æstivo tempore frequenter utuntur, habere solent; eadem insuper folia ad scriptionis usum adhibentur, & chartæ loco inserviunt. Fructus arbor hæc non fert, nisi ultimo vitæ suæ anno, nec ad aliud quam sationem utiles, cerasis fere similes, quos præcedunt flores lutei, aspectu non injucundi, at odore perquam graveolenti: cæterum arbor intus nil fere nisi medullam habet, quæ in pollinem redacta cibum præbet a similæ sapore non multum abludentem. Ex aliis, quæ recensentur, plantis porro commemoramus hanc, cui nomen *Orula*, quæ baccas fert rubigini a ferro detergendæ aptas, si istæ in aqua macerentur contusæ, & huic dein per unicam noctem ferrum immergatur: item radices esculentas, quas *Alloes* vocant, in tantam molem intra anni aut biennii spatium excrescentes, ut viri crassitiem adæquent. Mentionem insuper facit plantæ, cujus tamen nomen reticet, quæ tanta celeritate ossa fracta restituat, ut eadem bihorio, postquam parti læsæ imposita est, rursus consolidentur. Nec minus curiosum est, quod de flore *Sindric-mal* narrat, eum quotidie circa horam quartam pomeridianam semet expandere, & ita per totam noctem durare, mane vero rursus sese claudere, donec hora prædicta redeat, idque adeo exacte, ut tempore nubilo horologii vice a nonnullis consuli soleat. Ebeni etiam ferax insula est, in magna quandoque mole, & quæ ingentibus trabibus fabricandis sufficere possit; ferri præterea, crystalli, ut & aliarum gemmarum, saphirorum puta, rubinorum, oculorum cati, aliarumve, sed quas nemini, præter regem, quærendi jus est, poena diræ necis in contravenientes statuta. Maximus omnium proventus oryzzæ est, ut quæ

quæ communissimum insularis victum præbet, adeo ut fatis plerumque eum habere existiment, qui sale & oryza ad sufficientiam instructus sit. Culturam hujus pluribus percenset noster, memorans frumentum hoc antequam seratur, prius aqua bis macerari, & deinde in cumulos congestum foliis operiri, ut ita radices & germina protrudere incipiat; hinc terræ mandari, operose levigatæ & irrigatæ, cui, cum semen ad altitudinem trium quatuorve digitorum propullularit, aqua stercoreationis vices suppleas immittatur, ibique ad tempus usque messis stagnans relinquatur: oryzam enim sine tali inundatione nequaquam crescere, indeque cum diversæ ejus species dentur, quarum aliæ 7, aliæ 6, aliæ 5, 4, 3, mensibus maturescant, (quas inter tardissima quæque maximæ fertilitatis est,) quolibet pro situ fundi sui talem eligere debere speciem, quæ intra spatium, quo ibi aquæ copia suppetat, ad perfectionem pertingat; unicam nihilominus oryza speciem dari, licet non adeo bonam, quæ sine tali irrigatione proveniat. Frumentum tandem messe veniente collectum ope bona maturatur, quem modum Autor valde proficuum autumat, cum ita intra diei lapsum 6. circiter pecorum auxilio 40. vel 50. granorum modii excuti queant.

Sed charta monet, ut ad alteram Relationis partem, quæ de Rege & regimine agit, pedem nunc proferamus: ubi repetendum, quod initio diximus, hic maxime de mediterraneis Cælicani locis, adeoque Regno *Conde-Uda*, in quo delineando Noster imprimis occupatus est, sermonem esse. Regnum vero, ejus commorationis tempore, ibi tenuit Rex *Radga-Singa* (quod nomen *regem leonum* sonat) non directe quidem ex regio sanguine descendens, at tamen ex prioris regis vidua Catharina, eaque Christiana a Portugallibus quondam baptizata, genitus a supremo sacerdote, quem *Tirinann* ipsi vocant. Hic cum filii e rege demortuo superstites minores essent, interim regnum administravit, & cum adulti forent, id egit, ut regnum inter ipsos & hunc suum filium sorte divideretur, sic tamen ut huic optima portio cederet, qui postea quoque, fratribus in discordias dilapsis, totum tandem regnum solus tenuit. Uxorem duxit Malabaricam, sed cui novissime intra 20. annorum spatium non cohabitavit, ac ne vidit eam quidem tanto tempore: & quamvis formosissimæ quælibet foeminae, tam virgines, quam maritatæ, undique cogantur ad instruendam regiam culinam, & fama sit, has simul concubinarum officio defungi; Autor nihilominus id

in dubium vocat, cum rex communi testimonio tam castus & ab omni re venerea abhorrens perhibeatur, ut ne quidem in ministris suis legitimarum uxorum usum toleret, quamdiu in ejus servitio versentur: adulterium vero omnemque scortationem in nobilibus suis æque graviter ac rebellionem coercet. Hoc tamen non obstante, antehac ex propria filia infantem genuit, sed qui una cum matre puerpera decessit: regibus enim talis incestus ibi locorum non creditur interdictus, quin potius hoc pacto prolem vere regiam gigni persuasum habent. Reliquum ejus characterem quod attinet, bona forma & egregia statura esse perhibetur, jam quidem valde senex, at nondum viribus defectus, habitu plerumque insolito, quemque ad phantasiam novum sibi subinde excogitet, conspicuus; sobrius admodum, ac semel modo in die, nec fere nisi herbis & fructibus vesci solitus; suspicax valde, unde commercia epistolarum nec in suis, nec in peregrinis quidem in aula versantibus tolerat, sed gravissimis aliquando suppliciiis coercet; zelo præterea, dissimulatione, crudelitate vere tyrannumagens, - ut pote qui non in captivos solum miseris modis ac tormentis sævit, quos sæpe per elephantes, carnicum vicem obeuntes, membratim discerpi facit; sed & in ministros & satellites suos, qui quotidie in periculo cruentæ necis versantur, dum eos plerumque, absque omni etiam causa obruncat, & caput abscissum ventri eorum insui curat: cujus exemplum recentissime dederunt duo juvenes in servitio ejus versantes, ideo interfecti, quod regem in stagno lavantem, & ad tentandam suorum fidelitatem suffocationis periculum simulantem, brachiis arreptum protraxissent, & non potius majori utentes reverentia corpora sua ipsi supponentes ita ex aquis eum elevassent. Filium quoque proprium veneno sustulit, ob populi in eum propensionem. Durissimis insuper tributis & exactionibus subditos vexat, iisque bona, quandocunque lubet, ad proprios usus eripit; unde ejus ministris jus est, quemcunque fundum, in quo flores fructusve, quibus rex delectatur, crescunt, obsepiendi indeque proprietarium pro lubitu & ad quodlibet tempus excludendi: id quod subditos plerosque adeo segnes reddit, ut non nisi de quotidiano victu & amictu solicii sint, nec quicquam ulterius acquirere satagant, dum quotidianis id servorum regionum rapinis expositum norunt. Hæc & similia gravamina ingenti non ita pridem rebellionis ansam dederunt, quæ contigit anno 1664. cujus Autor ipse oculatus testis plerasque circumstantias re-

censu-

causuit : ubi rex, quo e medio sublato rebelles filium in thronum evehere voluerant, ex arce quidem sua metu multitudinis profugere coactus, ast paulo post tumultum sponte sedatum expertus est. Cum enim filius throno destinatus, tanquam puer, meticulosum semet tantis rebus capeffendis ostendisset, subditi affectu mox ad antiquum regem relapsi, mutuis semet invicem suppliciis sustulere, donec rex plene restitutus esset. Narrat noster, fulsisse isto anno cometam, qui cum caudam prius occidentem versus direxisset, eadem illa nocte, qua rebellio eruperit, eandem in plagam contrariam orientem versus converfam ostendisset : idque se certo certius ipsum vidisse asserit ; quemadmodum & cometam aliam anno 1666. ibidem apparuisse scribit, caput quidem sub horizonte eandem, at cæteroquin ei fere similem, qui anno 1680. in Anglia observatus fuerit. De cætero maximam & despoticam omnino regum istius insulæ potestatem esse, ex pluribus, quæ percensentur, abunde liquet ; v. g. : quod ipsi summi magnates noctu ante regis palatium excubias agere teneantur ; quod nullæ quidem istic leges habeantur, at solius regis verbum absque ulla exceptione pro lege irrefragabili æstimetur, unde & nemo officialium, sed solus rex reos ad necem damnandi jus habeat ; quod tantam ei reverentiam subditi exhibere cogantur, ut non ipsi modo, sed rebus etiam ad eum spectantibus, ipsisque linteis immundis ad lavandum missis obviam facti, honoris ergo ex via a longinquo cedere teneantur, quamprimum album pannum, quo tales res hunc in finem teguntur, conspiciant : ii præterea, qui regi coenanti ministrant, strophio os obturare jubentur, ne halitu forte suo ipsius fercula tangerent ; sicut & in ejus presentia sternutare, tussire aut exscreare piaculum habetur. Legatos porro ad se missos dure ut plurimum tractat, ac plerosque levibus ex causis aliquandiu captivos detinet, cujus rei diversa exempla recensentur. Rex hic cum Portugallis antehac cruenta gefit bella, ab iisque aliquando eo redactus fuit, ut tres elephantes annuo tributum loco ipsis penderet ; at cum ne hoc quidem contenti esse vellent, hic vocatis in auxilium Hollandis, tota tandem insula Portugallos expulit, Hollandis ea occupantibus & hodiernum retinentibus, quæ isti prius tenuerant. Plurimos tamen e Portugallis postea rex invitavit, ut in suis ditionibus habitarent, ex singulari propensione, quam erga homines candida cute gerit, quique multis hinc privilegiis in ejus aula fruuntur ; unde factum, ut lingua Lusitanica illis in terris admodum frequentetur,

quam & ipse Rex callere exacte dicitur. In Hollandos vice versa implacabile odium concepisse fertur, ex eo quod pacta in occupatione civitatis Co'umbo cum ipso inita non servarint; quapropter ipsis ubique damna inferre studet, tamen hi cum donis legatisque missis subinde demulcere satagant.

A rege nunc ad subditos progrediendum est, qui vernaculo idiomate *Chingulays* vocantur. Quantvis enim, præter Hollandos, etiam Malabarenses partem insulæ possideant; hi tamen proprio gaudent principe, nec a Rege Candi dependente, nec a Batavis, nisi quod his longa bellorum vi compulsus certum elephantorum numerum tributum nomine solvat. Dantur præterea sylvarum quidam in eolæ, seorsim degentes ac feri homines, *Vaddabs* dicti, qui in lustris ferarum more delitescentes ex herbis & venatu victitant; nec Regis fere superioritatem agnoscunt aut ipsi parent, nisi quod nonnunquam recognitionis loco aliquid eboris, mellis aut carnis cervinæ induratæ ejus ministris pendere cogantur. Ipsos *Chingulays*, potioresque adeo insulæ habitatores quod attinet, prædicantur esse natura ad civilitatem pronti, ingeniosi, agiles, eloquentes, ad ipsos usque rusticos, furti osiores acerrimi; at e diverso fraudibus mendacisque valde dediti & superstitiosi. Idololatriam quidem sectantur; ita tamen ut unum reliquis omnibus superiorem Deum credant, creatorem cæli ac terræ, cujus voluntatem saltem a reliquis minoribus numinibus his in terris perfici ajunt: secundarios vero hosce deos statuunt esse animas bonorum quorundam virorum, uti dæmones, quos itidem religiose colunt, malorum. Solem Lunamque etiam inter deos habent, stellas tamen non adorant. Idolis suis, quæ non esse, sed repræsentare solum numina volunt, templa pro diversis eorum gradibus diversa ædificant, quorum ingressu mulieres menstruas arcent. Diem Mercurii & Saturni speciatim cultui dicatos habent. Sacerdotes magno honore afficiunt, iisque permittunt sellam, cui insident, albo linteo insternere, quod alias soli regi reservatum est: vinum tamen bibere, uxores ducere, ac bis in die cibum capere prohibentur. Resurrectionem credunt & animarum immortalitatem, bonosque homines in divos, malos in bestias transformari in altera vita existimant. Rosariis in precibus utuntur; at in toto suo cultu irreligiosum deorum contemptum undique produnt: ad Christianismum tamen amplectendum satis propensæ feruntur. A diabolo, quem *Jacco* nominant, valde sibi

metu-

metuunt, imprimis moribundi, quo tempore ad eum maxime preces dirigunt: nec rari inter eos dantur corporaliter a Dæmone obsessi, qui & ipse alias sæpius nocturno tempore horridos & stridulos clamores edidit; qualem vocem diabolo communiter attributam Autor ipse aliquoties se percepisse auribus testatur, ajuntque eam ut plurimum prælagam esse suppliciorum a rege tyranno servis suis imminentium. Incantationes quoque inter insulanos frequentes sunt, carminibusque non morbos suos modo, sed & tigrides aliasque feras bestias abigere norunt: fatentur tamen, serpentis genus, quod *Polonga* vocatur, magia sua superius esse, uti nec variolorum morbum hoc modo curare queunt, unde in eo manifeste Dei digitum agnoscunt. Speciatim Autor commemorat, quibus ceremoniis incantare soleant nucem Betel, ut ejus ductum dein secuti furem indagent. Pluribus etiam percesset, quomodo populus in varios ordines gradusque existimationis diversos distinctus sit, e quibus superiores nunquam cum inferioribus cibum capiunt. Discrimina vero ista maximam partem consistunt in permissa vel interdicta gestatione thoracis, longitudine vestium, terminatione nominum, (ubi eorum qui in classe superiore sunt nomina fere in *oppow*, inferiorum in *adgab*, desinunt,) sessione in sellis vel stragulis, forma pilei & similibus. Omnium strictissime vero in nubendo gradus isti observantur: ac durius morte supplicium reputatur, si foemina ex nobilioris classe oriunda uni ex infimis nuptui collocetur; unde taliter condemnatis plerumque ex gratia mortis optio conceditur. Omnium vero vilissimi reputantur mendici, imprimis qui publica autoritate in poenam tales facti sunt; hi ob summum despectum extra legum coërcitionem esse reputantur, unde & incestus inter ipsos, in linea etiam descendente commissus non punitur. Ritus nuptiales in populo hoc consistunt in comestione neonymphorum ex eadem patina, colligatione pollicum & aquæ infusione in caput utriusque. At fidem conjugalem non magni curant: nam non modo conjuges libere semet rursus relinquunt, quo casu vir filios, uxor natas sibi retinet, sed & frequentissimis adulteriis thorum violant: quinimo nec mœcham viri reputant conjugem, quæ cum viris se dignioribus rem habet, & pro hospitalitatis specie æstiment, advenis uxores commodare. Ac tamen monogamia inter eos vigeat, sæpius tamen duo viri, fratres maxime, una uxore sunt contenti, & filii inde progenerati utrumque vocitant patrem. Infanticidia

porro promiscue & nulla lege vetante fieri perhibentur, prætextu maligni planetæ, sub quo infans natus feratur ab Astrologo; (quod munus ibi regulariter textores exercent:) vanam tamen eam excusationem esse, vel inde apparet, quod primogenitis ut plurimum parcitur, non obstante astrologi effato sinistro. Mortuos suos viliores quidem terræ mandant, splendidiore vero metu vermium comburunt vel nudos, vel in alveum ligneum pipere plenum prius reconditos: si quis tamen ex variolorum morbo decedat, inter spinas sepelitur, cujuscunque tandem conditionis fuerit. E reliquis hujus gentis moribus ab Autore recensitis, breviter notamus sequentes: quod opificia hæreditaria sint & per generationes continuentur; quod luctus signum sit, vestes luto conspurcatis gerere; quod ædes suas calce dealbare, duasve contignationes in iis habere, capitale fere sit, & regi soli reservatum, cui & ipsi soli licet sella cum fulcro dorsali uti, & capras alere; quod bibentes os vasi non admoveant, sed eminus e tubulo urcei potum ori infundant; quod pro injuria habeatur, aquam ad lavandas manus alteri ministrare; quod ab ebrietate abhorreant, ac speciatim Tabaci usum pro vitio haud levi reputent; quod nigros dentes candidis præferant, & ad illos obtinendos continuo folia Betel cum calce mixta masticare soleant; quod foeminae etiam honoratori nefas sit, in præsentia viri cujuscunque etiam inferioris fellæ insidere; quod mulierum bona a publicis exactionibus sint immunia; imo quod nec de mercibus, quas jumentum sexus foemini, v. g. vacca portat, vectigal exigatur. Jura ipsorum quod concernit, scriptis quidem legibus destituuntur, at nihilominus consuetudines aliquas habent, quibus utuntur: sic, v. g. in controversiis abstrusioribus utraque pars digitis duobus in oleo bulliente, & aqua, cui stercus vaccinum admixtum est, fervida immersis, jurat super jure suo per quatuor genera deorum; ubi is vincit, qui digitos non læsos inde retrahit. Sic nefas est, arbores *Cocos* cædere; sic fur deprehensus aut septuplum solvit, aut servus fit; sic ex famis necessitate, seipsum aut liberos vendere aut oppignorare valide licet; sic frumentum mutuo datum, si intra biennium non restituatur, postea in duplo reddendum; at de pecunia usuræ mox post annum sunt duplum, neutro tamen casu dein usuræ ulterius per temporis lapsum crescunt. Linguae porro Ceilanicæ fundamenta quædam a nostro annotantur, de cujus abundantia & luxurie vel exinde judicare licet, quod 7. aut 8. voces habent, quibus pronomen

Tu aut Vos expriment, pro diversa dignitate ejus, ad quem loquuntur.

Superest, ut historiam & fata Autoris paucis adhuc tangamus. Is vix adolescentiam egressus, a patre suo, Capitaneo navis penes Societatem Indicam Orientalem quæ in Anglia est, peregrinationibus Indicis adhibitus fuit, & cum ipso anno 1657. eas ad oras navigavit; unde cum elapso biennio reditum pararent, vi tempestatis in Ceilanensem portum *Cotiar* appellere coacti sunt, ubi per aliquot dies commorantes, ne tempus perderent, pannos quosdam e mercibus, quas vehebant, venum exposuere in terram. Id cum ad aures regis Ceilanensis pervenit, is indignatus fortean, se insalutato negotiationem ibi fieri, missis hominibus sub specie amicabile colloqui Capitaneum in terram allexit, ac circumventum ita teneri cum aliquot ex suis fecit, inter quos & noster fuit: varia etiam artificia adhibita, ut navem ipsam in suam redigerent potestatem, quod tamen a Capitaneo prudenter impeditum fuit, nave tandem, cum ipse evadendi spem nullam videret, domum redire iussit. Ita Angli hi omnino sedecim, qui nominatim recensentur, in manibus insulanorum remansere; qui quidem nil mali ipsis intulere, nisi quod ipsos a mutuo consortio divulsos, singulos sparsim per vicos & urbes distribuerunt, sumtibus subditorum posthæc alendos, tanquam captivos regios. Autor tamen, quod captivitatis solatium aliquale fuit, a patre suo distractus non fuit; sed quem anno sequenti 1669 diuturna febris tandem misere ipsi eripuit, propriis filii manibus contumelatum. Reliqui captivi pedetentim liberius habitus; & a mutua conversatione non ita stricte prohibiti, cum laute satis ab hospitibus suis tractarentur, tedium detentionis tandem exuerunt, & uxoribus ductis sedes sibi fixas in insula statuerunt. Autor vero cum unico sodali, postquam variam fortunam expertus, fugam amore revisendæ patriæ frustra sæpius tentasset, tandem in ditionem Hollandorum feliciter evasit, a quibus comiter acceptus, circa finem anni 1679. in Angliam renavigavit, ibique ab eadem Societate Indica simili, qualem pater habuerat, functioni admotus, & negotiationi *Tarquinesi* præfectus, jucunda ante actos labores memoria, si adhuc in vivis est, recolitur.

ESSAIS D' ANATOMIE , OU L'ON EXPLIQUE
clairement la construction des organes &c. i. e.

TENTAMEN ANATOMICUM, IN QUO CLARE EX-
plicatur constructio organorum, eorumque operatio me-
chanica secundum novas hypotheses.

Lugduni Bat. ap. Petrum van der Aa. 1686.

Quamvis passim prostant libelli de structura corporis animalis agentes, ea tamen hujus materiae conditio est, ut, quoniam Anatomicorum industria identidem novi aliquid in machina hac maxime composita detegit, non existimandum sit eos cramben bis coctam apponere, qui recentiorum inventa succincte collecta proponunt, & ex genuinis philosophiae principiis explicare conantur. Qui scopus cum etiam propositus fuerit Auctori nostro anonymo (qui Genevensis Medicinae Doctor esse perhibetur) ejus conatus adeo non displicuit eruditis, ut potius opusculum hoc in Italicum idioma translatum, & Parmæ A. 1687. excusum fuerit. Constat vero totum xi. omnino discursibus, in quorum (1) reliquorum prolixissimo, & in sectiones undecim diviso, Auctoris de elementis, quæ corpus animatum non secus ac reliqua constituunt, sententia proponitur. Existimat autem, ex congerie illa infinitorum corpusculorum in motu constitutorum, quam ætherem vocamus, nonnulla sibi invicem adhærescentia constituere moléculas, quæ commode elementa corporum vocari possint, & licet varietas inter illas infinita fere sit, in quinque genera dispelci, quorum primum comprehendat moléculas valde solidas & angulis acutis præditas; secundum multis hisque satis parulis poris instructas; tertium ramosas; quartum oblongas, sed in extremitatibus superficie ovali donatas; quintum tandem eas, quæ ad genera præcedentia referri nequeant. Hæc elementa quinque acidi, a lcali, sulphuris, phlegmatis & terræ donat nominibus, singulorumque non solum naturam sed & phænomena, quæ ex ipsorum commixtione oriuntur, explicat, peculiari sectione conatus evincere, ignem esse universale dissolvens, ejusque opere rite inquiri posse in corporum naturalium elementa. Quo supposito in (2) discursu ad Sanguinem transit, eumque chymice examinat. Deinde vero ordine aliis Anatomicis haut usitato (3) Glandulas, (4) Nervos, (5) Musculos, (6) Cartilagineas, pilla & membranas, (7) Vasa lymphatica, (8) Os cum suis parti-

bus,

bus, (9) Oesophagum, (10) Stomachum & chylicationem, (11) Intestina, (12) Bilem & Jecur, (13) Mutationem chyli, quam in intestinis subit, (14) Mesenterium, venas lacteas, receptaculum chyli & ductum thoracicum, (15) Cor, (16) Pulmones (17) Pectus, (18) Respirationem, (19) Lienem, (20) Renes & Ureteres, (21) Vesicam & Urinam, totidem discursibus contemplatur, eorumque constitutionem & usum juxta sua principia declarat. Nimirum v. g. de glandulis agens, observat duorum eas esse generum, *Vasculares & Vesicales*, ita ut hæc sint congeries plurimum vesicularum, illæ vero plurimorum vasculorum, quæ tandem in communem canalem excretorium abeunt; *Spiritus animales* maximam partem ex alkali & sulfure volatili constare conjicit; rationem redditurus, *cur ligata aorta animal paralyticum evadat*, fieri hoc dicit ob sanguinis stagnationem, quæ fibris musculorum spatium intumescendi demit, quod extra hunc casum nanciscuntur, dum fibræ inflatæ ex vasis sanguiferis sanguinem expellunt, ita ut etiam in certis animalibus muscoli albi fiant, dum contrahuntur &c. Hæc vero omnia cum satis concisa brevitate sine auctorum citatione exsequatur; inconfultum judicamus libellum, qui horæ spatio ferme totus perlegi potest, latius excerpere, id unum mirati, quod Autor membra generationi dicata in utroque sexu plane præterierit silentio, cum tamen ætas hæc nostra circa eadem plurima invenerit scitu dignissima.

HET PIT DER WAARE CHYMIE, DOOR GEORGE

Starckey M.D. en filosooph door't vuur, ontdeckt in syn tractaatjes &c. h. e.

Medulla veræ Chymix detecta a Georgio Starckey M.D. & philosopho per ignem, in tractatibus, quos (1) de Natura explanatione & Helmontii vindicatione, (2) de Liquore Alcabest, (3) de Sale Ammoniaco - phosphorum conscripsit, &c. ex Anglico in Belgicum sermonem transtulit Fejo Johannes Winter Univ. Medic. Doct.

Leoward. apud Gerard. Hooghslagh, A. 1687. in 8.

Bene multi jam præterlapsi sunt anni, cum Anglico idiomate prodierunt libelli, quos titulo communi complexus est interpres Belgicus, qui cives suos diutius carere noluit scriptis istis hoc tempore in ipsa Anglia rarissimis, sed magni in medicina & chymia momenti, quippe in quibus Auctor, cujus *Pyrotechniam* alia vice recensebimus, geminam

medicamentorum preparationem, imo ipsius mensuram universalem, quod Alcahest vocant, elaborationem docere instituit. Quanquam vero summa fide in versione sua se versatum profiteatur, consulto tamen omisit dedicationem, epistolam ad lectorem, & nonnulla capita tractatus primi, in quibus Auctor strenuus Helmontii sectator, in Galenicis magno debacchatur impetu; quippe cum convitia ad rem ipsam nihil quicquam conferre posse censeat. Hanc autem quod attinet, in primo tractatu maxime commendantur alcalia fixa volatilifata, quæ secundum a dissolvente magno, juxta Helmontium, locum occupant, & quorum ope sulphura non solum metallorum & mineralium, nec non vegetabilia omnia, rite preparari, sed & ipsa venena corrigi, & purgantia violentissima in diuretica & diaphoretica saluberrima commutari possunt. Ipsa deinde horum salium preparatio, sed obscure satis, innuitur: Assumendum esse sal tartari, quod merito respublica alcalium dicatur, idque conjungendum cum sulphure aliquo vegetabili, inprimis oleo terbinthinae, per circulationem secretam, ita ut digestio fiat in centro profunditatis materiae, blandissimo calore, qualis Solis in vere esse solet; ita enim 10. hebdomadam spatio acquiri substantiam non saponariam, sed salinam volatilem, neque tamen causticam, & uriam salis partem duas vel tres olei partes in salem reducere, pauco resinoso gummi superstitite. In secundo tractatu, ad ductum verborum Helmontii docetur, materiam ex qua Alcahest, quod unum idemque sit cum circulato Paracelsi, componatur, sed preparatione difficillima & tardiosissima, esse urinam humanam. Digreditur hinc Auctor ad coagulationem spiritus urinae & spiritus vini, illamque nec non virtutem frigefacientem salis ammoniaci ex, nescio quo, Blas lunari derivat, tandemque mensuram universalem potentiam omnia corpora, excepta insima mercurii medulla & alia quadam substantia, in aquam elementalem inspidam reducendi dependat. Cum vero in fine hujus tractatuli idem menstruum salis ammoniaci philosophorum nomine adpellet, liquet jam quid sibi velit in tractatulo, utrius quoque brevissimo, pertractari sal ammoniacum philosophorum constare ex sale urinae subtilissimo, quod mediante aliquo fermento huiusmodi diverso, sed re plane eodem cum ipso, sit unitum cum acido non corrosivo, sed in sua essentia gratissimo & ante conjunctionem volatilifato, sanèque testatur, se materiam quidem candide & sude proposuisse, rationem tamen preparandi difficillimam a Datore horum omnium expectandam esse.

T R A

Johannis Baptistæ Thiers, Tractatus de ludis & recreationibus, quatenus Christianis permixta aut veritate sint, secundum regulas Ecclesiæ, & sententiam SS. Patrum.

Parisiis apud Anton. Dezalliers, 1686. in 12.

ET si abusus ludorum & recreationum a multis seculis, adversus pietatem & antiquam disciplinam & morem Ecclesiæ, eum in modum invaluisse dici possit, ut nullum remedium admittere, sed inter ea referendus esse videatur vitia, quibus pares non sumus: deterreri tamen Theologus hic se non est passus, quo minus ostenderet, quid de ludis & delectamentis statuendum sit homini Christiano & maxime Ecclesiastico, cui conscientiæ tranquillitas & salus suæ curæ est. Notat in præloquio, tractari hanc materiam a *Cassio*, quos vocant, cum de contrariis & restitutionibus, aut de explicatione *noni præcepti* agunt, sed eorum more aride, nec semper practice, multo minus plene & perfecte. Alios vetetes novosque vel ex instituto, vel per occasionem de ludis & recreationibus scripsisse, aliquando de certis ludorum speciebus, aliquando in genere; sed neque hos satis luculenter & moraliter eumque in modum quæstiones has tractasse, ut regulæ inde ad omnes vitæ Christianæ status formari possent. Nominat libros *Joh. Aquila*, de omni ludorum genere: *Onuphrii & Bulengeri* de ludis circensibus & theatralibus. Agnoscit, de ludis verborum seu urbanitate, utilia multa scripsisse *Ciceronem & Quintilianum*, sed non ad regulas Evangelicas. De alea & aleatoribus extare tractatum, qui S. Cypriano, sed perpetam tribuatur; item *Sonteri, Paschasi Justi, Lamberti Danaï, Angelî Rocca* Episcopi Tagastani. Libellos etiam Gallicos quosdam præterea fuisse, qui malo more & effectu ipsam artem ludendi tradiderint. Sed nec illos, qui adversus ludos eorumque abusum scripserint, materiam exhaustisse, aut si maxime fecerint, iudicio tamen Augustini, utile esse, si plures de iisdem rebus diverso stylo tractent. Spèrare se igitur, librum hunc, odiosum licet multis, aliquibus tamen placiturum & profuturum esse. Et in hac quidem spe non putamus falsum fuisse Autorem. Licet enim nemo omnibus satisfacere possit, ea tamen methodo eoque stylo & iudicio usus est, ut de applausu plurimorum, quibus pietas cordi est, considerare posse videatur.

ACTORUM ERUDITORUM

- Cap. I.** Incipit ab eo, quod facilius & gratius est. Concedit enim *ante omnia*, & testimoniis insignibus probat, licitas non solum, sed & necessarias esse homini, etiam sapienti & religioso, laborum relaxationes & aliquas corporis & animi recreationes, quarum multæ per se indifferentes sint, & non nisi a recto usu aut abusu, laudem & vituperium habeant. Speciatim inde agit de ludis seu recreationibus, quæ in verbis consistunt, sive de *urbanitate & jociis*, & quatenus Christiani his delectari possint. Non negat id licite fieri, sed nec difficultatem celat, quod non sufficiant Philosophorum de his monita, sed ex Christiana disciplina requiratur, ne per jocos charitas, religio aut honestas, directe aut indirecte lædatur. Proponit deinde optima præcepta ex egregiis scriptoribus collecta, quibus urbanitas & facetiarum usus intra limites continetur; imprimis omnes jocos de Deo & rebus sacris rejicit. Copiose vero non Patrum solum & Theologorum veterum & recentiorum, qui sanctitatis famam habent, dicta, sed & conciliorum & synodorum decreta affert, & ex iis regulas extruit, per quas caveri possit, ne loquendo, legendo, scribendo inutilia & scurrilia, adversus gravissimum præceptum Christi Matth. XII. 36. peccetur, minime omnium a clericis & religiosis, qui aliis exemplo præire debent. Igitur hos per totum librum ab excessu omni in recreationibus serio dehortatur, & veterum novarumque Synodorum, itemque regularum monasticarum decretis arctè constringit. A verbis ad facta, i. e. ad ludos qui in actione consistunt, progrediens, ex *Thoma* tres observationes proponit, quæ eo tendunt, (1) ut nunquam ludatur, nisi honeste & absque damno proximi. (2) ut gravitas semper teneatur. (3) ut personarum, loci, & temporis ratio habeatur. Ita secundum primam regulam abesse a ludis debent impudici gestus, tactus & oscula, & (in quas hac occasione censuram exercet) denudationes colli, pectoris aut humeri, quibus foeminae delicatiores indulgent: citat plurima contra has decreta, itemque adversus oscula Bullam *Alexandri VII.* qui propositionem damnavit, qua oscula, etiam carnalis delectationis causa data, inter venialia peccata referebantur. Non minus omnia spectacula impudica improbat, omnesque statuas & picturas lascivas, eas etiam quæ Jesum puerulum nudum repræsentant. Libros etiam de amore, & amantium tricis & fabulis, adeoque omnes, qui *Romani* vocantur, rejicit, adducto inter alia *S. Theresia* testimonio, quæ damnum lectione fabu-

fabularum illarum sibi illatum deploravit; item exemplo *Heliadori*, cui ob editum librum de amoribus Theogenis & Charicleæ, Episcopatus Tricalensis in Thessalia ablatum fuit. Solos excipit *Episcopi Bellicensis* libros fabulosos, consilio *Francisci Salepsi* compositos, quos ab omni lascivia pueros edidisse dicitur. Omnes porro occupationes malignas & noxias, quæ temporis fallendi aut delectationis causa suscipiuntur, taxat, interque eas potum, etsi non ad ebrietatem sed ad exhilarationem sumtum aut propinatum; reprehendit Senecam, Solonis, *Agælai* & *Catonis* exemplis id indulgentem. Ostendit inde, quomodo gravitas in ludendo teneri debeat, reprobaturque veterum quorundam pueriles recreationes. Distinguit ludos in tria genera; quidam enim sola sorte, quidam sola industria, quidam ex utraque constant. Primum ex omnium Philosophorum & Theologorum sententia damnatur, & eorum inventionem diabolo tribuit, allegans Phædrum Platonis, in quo *Theuth* Ægyptiorum Dæmon memoratur Thamum Ægypti Regem aleam docuisse. Adducit insignia Patrum & aliorum celeberrimum scriptorū, item eorum, quos hæreticos vocat, *Calvini*, *Danzæ*, *Stackii*, & aliorum testimonia, tum decreta Synodica Reformatorum in Gallia. Addit leges & edicta Imperatorum & Regum, item canonum & conciliorum veterum, usque ad concilium Tridentinum, decreta, denique quæ post illud concilium secuta sunt in variis provinciis & diocesisibus. Formatur inde tum adversus laicos, tum maxime adversus clericos aleæ ludisque, in quibus fors regnat, indulgentes iudicium, & quam graviter peccent, ostendit, non dissimulans, esse autores, qui exceptiones quasdam admittant, quibus tamen fidei non posse arbitratur. Vehementer invehitur in domos ad ludos paratas, quas Galli *Brelants* vocant. Contra illos postea ludos, in quibus præter sortem sive aleam etiam industria accedit, adductis autoribus pugnat. At eos qui sola industria peraguntur, per regulam licitos esse concedit, nisi personarum, temporis, loci, & aliarum circumstantiarum abstinere ab iis postulent. Sic caveri jubet Ecclesiasticos a ludis cum laicis, quia secundum *gl. in c. continebatur de homicid.* Clero infensi sunt, aut scandalum ex illorum ludis sumunt. Ludere clericos & graves viros vetat in publico, etiam pila aut alio modo. Clero licere negat jaculis certare, aut venari. A delectatione ex cantu & fidibus eosdem arcet, ut & ab omni risu immoderato. Contra comœdias omnesque repræsentatio-

- tationes scenicas, item contra personas sive larvas, quas *masques* vocant, & contra choreas & saltationes, gravissima allegat testimonia & decreta. Clerum ante omnia absque ulla dispensatione tam ab agendo, quam spectando prohibet; Reformatorum etiam Gallorum statuta Synodica producens. Idem censet de musicis illis scenis, non ita pridem magno cum ornatu & sumtu repertis, quas *opera* vocant. Et si enim ab impudicis & scurrilibus in iis absteat, *affectus* tamen (ait) *movent, quos Christiana disciplina domare & sopire jubet. Has enim vult, ut homo celestis & internus regnet, externus & carnalis crucifigatur & mortificetur. Hoc est vite Christiane studium, quod usque in operibus illis non deprehenditur.* Addit quaedam de pravis scenicorum & cantorum cantatricumque moribus, & de verita vestium, quibus sexus distinguitur, confusione & mutatione. Contra saltationem plurima tum Synodica Romanæ Ecclesiæ, tum Reformatorum decreta adjungit. Considerato porro sine & scopo ludorum, peccare ostendit, qui ludunt, cum recreatione opus non habeant, sed otiosi vivant: item qui difficili ludendi genere utuntur, quo non reficiunt animum sed gravant: eo refert ludum *latruncularum* sive scacchorum. Ob eundem defectum finis improbat omnem cupiditatem lucri, quæ in ludo quaeritur, omnemque fraudem ejus obtinendi causa adhibitam. A ludo etiam licito cavere sibi jubet, qui alienæ sunt potestatis, uxores, liberos, famulos, cum de suo ludere non possint. Ex eadem ratione ludum clericis permitti posse negat, quia nihil præter alimenta habeant, quod non in pias erogationes impendere obligentur. Alios inde ludorum excessus condemnat, & Turcorum legem laudat, qui non patiantur, ut pecunia ludi præmium sit. Commendat *Paschasi Justi* librum de *alea*, in præloquio nominatum, eumque commemorat editum fuisse primo A. 1561. Basileæ, recusum Francofurti A. 1616. & Amstelodami A. 1642. Quæ de clericis dixerat, testimonio Chrysostomi ad omnes Christianos extendit, cum omnes non sint nisi dispensatores facultatum suarum, & rationem Deo reddere debeant, quomodo iis ad utilitatem proximi usi sint. De temporibus, quibus ludere nefas aut indecorum sit agens, injungit cessationem a ludis tempore *Festi Natalitii, Quadragesime* & dierum *Dominicarum* aliorumque festorum, & ut lectioni, meditationi, conversationi piæ, & visitationi ægrotorum & afflictorum, quod post cultum divinum superest temporis destine-

sinetur. Corporis & industriæ exercitia & honestos quosdam labores mechanicos, cetero aliisque, quibus vacat, recreationis causa suscipiendos, ex *Commissi* Episcopi Bellicensis tractatu Gallico de officio Pastoris memorat. Scandala, quæ parentes, dum ludunt, liberis, clerici laicis dant, tum juramenta & blasphemias, item ab usum nominis Dei & Jesu, aliosque ejusmodi excessus & abusus ludentibus suetos sub censuram vocat. De habitu ludendi, nationibus calidioribus præsertim veluti innato, nec non de mala fide collusorum, de locis item, qui ludis profanari non debent, tractat; ubi refert veterem petulantiam Cleri certo anni tempore, in templis aut cæmeteris, saltantis & lascivientis, & ut plurimis decretis, quæ a multis seculis, ad annum usque 1579, allegat, refrenari debuerit. Epilogi loco, Christianis ad perfectionem tendentibus suadet ab continentiam ab omnibus ludis & spectaculis, & ut sublevationem alio licito modo & per vicissitudinem laborum querant, *Francisci Borgie* exemplum & dictum allegans, qui *quatuor perdis ludendo dicebat, tempus, nummos, potatum & conscientiam.*

C. XXXI.

C. XXXII.

C. XXXIII.

C. XXXIV.

VITA E VIRTU' DEL BEATO AMEDEO &c.

i. e.

Vita & Virtutes B. Amedei, Tertii Ducis Sabaudia, describente P. D. Carolo Josepho Morozzo.

Taurini apud I. B. Zappata. 1686. fol.

Vitas & res gestas Principum distincte consignaturi, & privata & publica scripta inspicere necesse habent. Fecit id, quam maxime potuit, Auctor. Quod enim in omnibus æque satisfacere nequeat, id bellis intestinis merito tribuitur, quippe quorum injuria factum, ut perierint cum archivis tabulæ Pedemontii. Ceterum in unum & quinquaginta capita opus distribuitur; præmissa brevi introductione de octo Amedeis Domus Sabaudia, in quorum vitas tanquam in speculum inspexerit, atque ex iis exemplum sibi sumserit Noster, qui ejus nominis ex hac familia novus, sed eorum qui Ducali dignitate claruerunt, tertius celebratur. Ad hujus Historiam transgressus Auctor, parentes Amedei enarrat, Ludovicum I. filium Amedei Pacifici, primi Ducis Sabaudia, qui a Concilio Basiliensi electus Antipapa, Felicis V. nomen sumserat; & Annam Lusignanam, filiam Jani Regis Cypri. Hæc natus est Anno 1435. Amedeus, Tunonii, urbe ampla ad Lacum Lemnum

Cap. I.

Cap. II.

- tationes scenicas, item contra personas sive larvas, quas *masques* vocant, & contra choreas & saltationes, gravissima allegat testimonia & decreta. Clerum ante omnia absque ulla dispensatione tam ab agendo, quam spectando prohibet; Reformatorum etiam Gallorum statuta Synodica producens. Idem censet de musicis illis scenis, non ita pridem magno cum ornatu & sumtu repetitis, quas *opera* vocant. Est enim ab impudicis & scurrilibus in iis abstinenceatur, *affectus* tamen (ait) *movent, quos Christiana disciplina domare & sopire jubet. Has enim vult, ut homo celestis & internus regnet, externus & carnalis crucifigatur & mortificetur. Hoc est vita Christiana studium, quod utiq; in operibus illis non deprehenditur.* Ad id quædam de pravis scenicorum & cantorum cantatricumque moribus, & de verita vestium, quibus sexus distinguitur, confusione & mutatione. Contra saltationem plurima tum Synodica Romanæ Ecclesiæ, tum Reformatorum decreta adjungit. Considerato porro fine & scopo ludorum, peccare ostendit, qui ludunt, cum recreatione opus non habeant, sed otiosi vivant: item qui difficili ludendi genere utuntur, quo non reficiunt animum sed gravant: eo refert ludum *lattruncalorum* sive scacchorum. Ob eundem defectum finis improbat omnem cupiditatem lucri, quæ in ludo quaeritur, omnemque fraudem ejus obtinendi causa adhibitam. A ludo etiam licito cavere sibi jubet, qui alienæ sunt potestatis, uxores, liberos, famulos, cum de suo ludere non possint. Ex eadem ratione ludum clericis permitti posse negat, quia nihil præter alimenta habeant, quod non in pias erogationes impendere obligentur. Alios inde ludorum excessus condemnat, & Turcorum legem laudat, qui non patiantur, ut pecunia ludi præmium sit. Commendat *Paschasi Justii* librum de *alea*, in præloquio nominatum, eumque commemorat editum fuisse primo A. 1561. Basileæ, recusum Francofurti A. 1616. & Amstelodami A. 1642. Quæ de clericis dixerat, testimonio Chrysostomi ad omnes Christianos extendit, cum omnes non sint nisi dispensatores facultatum suarum, & rationem Deo reddere debeant, quomodo iis ad utilitatem proximi usi sint. De temporibus, quibus ludere nefas aut indecorum sit agens, injungit cessationem a ludis tempore *Festæ Natalitii, Quadragesimæ* & dierum *Dominicarum* aliorumque festorum, & ut lectioni, meditationi, conversationi piæ, & visitationi ægrotorum & afflictorum, quod post cultum divinum superest temporis destine-

finetur. Corporis & industriae exercitia & honestos quosdam labores mechanicos, clericaliisque, quibus vacat, recreationis causa suscipiendos, ex *Commissi* Episcopi Bellicensis tractatu Gallico de officio Pastoris memorat. Scandala, quae parentes, dum ludunt, liberis, clerici laicis dant, tum juramenta & blasphemias, item ab usum nominis Dei & Jesu, aliosque ejusmodi excessus & abusus ludentibus suctos sub censuram vocat. De habitu ludendi, nationibus calidioribus praesertim voluti innato, nec non de mala fide collusorum, de legibus item, qui ludis profanari non debent, tractat; ubi refert veterem petulantiam Cleri cerro anni tempore, in templis aut caemeteris, saltantis & lascivientis, & ut plurimis decretis, quae a multis seculis, ad annum usque 1779, allegat, refrenari debuerit. Epilogi loco, Christianis ad perfectionem tendentibus suadet abstinentiam ab omnibus ludis & spectaculis, & ut sublevationem alio licito modo & per vicissitudinem laborum quaerant, *Francisci Borgiae* exemplum & dictum allegans, qui *quatuor perdi ludenda dicebat, tempus, nummos, post arum & conscientiam.*

C. XXXI.

C. XXXII.

C. XXXIII.

C. XXXIV.

VITA E VIRTU' DEL BEATO AMEDEO & c.

i. c.

Vita & Virtutes B. Amedei, Tertii Ducis Sabaudiae, describente P. D. Carolo Josepho Morozzo. Taurini apud I. B. Zappata. 1686, fol.

Vitas & res gestas Principum distincte consignaturi, & privata & publica scripta inspiciere necesse habent. Fecit id, quam maxime potuit, Auctor. Quod enim in omnibus aequae satisfacere nequeat, id bellis intestinis merito tribuitur, quippe quorum injuria factum, ut perierint cum archivis tabulae Pedemontii. Ceterum in unum & quinquaginta capita opus distribuitur; praemissa brevi introductione de octo Amedeis Domus Sabaudiae, in quorum vitas tanquam in speculum inspexerit, atque ex iis exemplum sibi sumserit Noster, qui ejus nominis ex hac familia novus, sed eorum qui Ducali dignitate claruerunt, tertius celebratur. Ad hujus Historiam transgressus Auctor, parentes Amedei enarrat, Ludovicum I. filium Amedei Pacifici, primi Ducis Sabaudiae, qui a Concilio Basileensi electus Antipapa, Felicis V. nomen sumserat; & Annam Lusignanam, filiam Jani Regis Cypri. His matus est Anno 1435. Amedeus, Tunonii, urbe ampla ad Lacum Lem-

Cap. I.

Cap. II.

num

- Cap. V. num in Palatio, cujus rudera monstrat Statua a *Philippo Charieris* A. 1667. honoribus Beati erecta. Uxorem habuit filiam Caroli VII. Galliae Regis, in cujus nomine admodum Auctores dissentiunt; aliis enim Isabella audit, aliis Violanta, verius tamen Jolanda seu Yolanda.
- C. VII. Filios ex ea natos, præter filias, numeravit sex, quorum tertius Carolus cognomine Bellator primus fuit, qui Rex Cypri voluit vocari. Mortuo Patre ad regni gubernaculum A. 1465. Amedeus accessit, cui non sine laude præfuit. Quod enim alii parum eum regimini incumbentem fingant, tanquam epilepsiae morbo oppressum, id ex frequentia itinerum, ordinationum, infeudationum &c. facile refelli posse, Auctor ait. Beneficiis certe in populum largiter effusus nemini fuit secundus.
- C. IX. Quorum non minima fuit portio studium illud, quo Academiam Taurinensem vigori suo restituere est conatus. Typographia enim, quæ demum A. 1458. Rotham deportata erat, gaudere quoque Taurinum voluit, factumque adeo, ut Mæcenati huic non deessent homines literati, quorum præcipuos Auctor nominat *Constantinum Ruggerium*, *Ambrosium Vignatum*, *Christophorum Nicellum*, *Jacobinum de S. Georgio* & *Job. Ant. Poniciglium*. Cum vero pax sine bello acquiri nequeat, Auctor porro narrat, quæ bella gesserit Amedeus. Ducem Mediolanensem, Galeatum Mariam, Francisci Sfortiæ filium bello devicit, quem tamen certis pactis conditionibus libertati mox restituit. Fratri Ludovico, coronato Regi Cypri per matrimonium cum Charlotta, filia Joannis H. Cyprii, suppetias tulit, contra Jacobum filium nothum Joannis. Et quamvis regno esset pulsus Ludovicus, nihilo tamen minus Legatos Romæ semper habuit, honoribus regis undique exceptus. Quæ sequuntur capita virtutes Amedei prolixè enumerant, quorum omnium
- C. XXIV. charitas maxime emineat, ut patris pauperum cognomen inde adeptus fuerit. Hos namque suos esse canes venaticos affirmabat, queis salutem & beatitudinem assequi posset. Suidere iis virtutibus non prius
- C. XXXI. desit, quam vitam cum morte commutaret, quod accidit A. 1472. mense Martio, postquam Jolandæ regni & filiorum tutelam commisisset.
- C. LI. Hinc per sequentia viginti capita, in miracula B. Amedei auspiciis perpetrata se diffundit, ita ut capite ultimo hæreseos, ut vocat, extirpationem in Vallibus Lucernensibus nuper susceptam prædicet, & adjuvante Beato feliciter perfectam censeat.

ACTORUM ERUDITORUM,

57

quæ Lipsiæ publicantur,
SUPPLEMENTA.

Sectio II.

*DISSERTATIO DE CAUSIS MAJORIBUS AD CAPUT
Concordatorum de Causis, autore Johanne Gerbais Socio
Sorbonico, Regio Eloquentiæ Professore.*

Lugduni apud Jacobum Canier 1685. in 4.

IN generalibus Cleri Gallicani comitiis A. 1665 habitis, ab Antistitibus tum congregatis id negotii Gerbasio datum est, ut tractatum de Causis Majoribus, quas vocant, conscriberet, & imprimis quid juris apud Gallos in hac controversia obtinere debeat, explicaret. Quorum voluntati ille morem gerens, per integrum quinquennium ex monumentis ecclesiasticis diligenter collegit & collecta in ordinem redegit, quæ ad hoc argumentum facere visa sunt, ac tandem A. 1670 opus illud Gallicanis Antistitibus, qui eo tempore ad generalia comitia Lutetiæ iterum convenerant, obtulit. Oblatam dissertationem Franciscus Harlaeus Rotomagensis tum Episcopus legit, & cæteris Gallicanæ ecclesiæ Præsulibus in publico consensu commendavit, qui & ipsi Gerbasii tractatum insignibus elogiis ornarunt, neque tamen edendum, sed in tabulariis Cleri Gallicani reponendum censuerunt. Autor vero sive ab aliis incitatus, sive quod ipse lucubrationes suas quasi tenebris damnatas ægre ferret, Regem adiit, cujus diplomate munitus anno 1679 Lutetiæ Parisiorum ex typographia Francisci le Cointe dissertationem suam in lucem publicam emisit. Cum autem Innocentius XI, ecclesiæ Romanæ hoc tempore Pontifex, anno sequenti 1680. mensè Decembri Gerbasii dissertationem peculiari Bulla damnasset, Archiepiscopi & Episcopi anno 1681 Parisiis congregati, Gerbasii quidem scriptura iterum laudarunt, ejusque zelum in defendendis ecclesiæ Gallicanæ libertatibus approbaverunt; ut tamen Romano Pontifici qualemcunque

H

reversen-

reverentiam exhibere viderentur, novam hujus dissertationis editionem Gerbasio demandarunt, postulantes, ne quæ a Commissariis huic censuræ destinatis notata fuissent, corrigere gravaretur. Id nam in hac editione, quam recensemus, factum fuerit, iis dispiciendum relinquitur, quibus primæ editionis copia suppetit. Interim lectori non ingratum fore arbitramur, si operis hujus argumentum breviter recensamus.

Primum igitur quid majorum causarum nomine veniat, exponit, observans Innocentium I, qui primus causarum majorum meminit, easque post episcopale iudicium ad Sedem Romanam referendas statuit, tria causarum istarum genera designasse, nimirum causas fidei, causas disciplinæ, & graviora episcoporum negotia; sequioris autem ævi Pontifices, causas illas unius Romanæ sedis arbitrio subjecisse, & tribus istis generibus multa alia superaddidisse. Deinde inquit, quis modus causas majores finiendi in Gallia vigeat, & num Concordata inter Leonem X. & Franciscum I. modum aliquem causas majores in Gallia tractandi determinaverint? Existimat autem concordata illa circa modum causas majores finiendi nihil novi juris statuisse, nedum decrevisse, quod majorum causarum cognitio etiam prima ad Sedem Romanam unice pertineat. Objectas difficultates diluit, & ad auctoritatem Petri de Marca statuentis, saltem depositiones episcoporum ex lege Concordatorum immediate Romano Pontifici subieiendas esse, inter alia respondet, Virum illum celeberrimum eo tempore, quo eminentissimus Cardinalis Richelius Episcopus quosdam tanquam majestatis reos infecutus est, libros suos de concordia sacerdotii & imperii adornasse, ideoque Richelii votis stylum suum accommodasse.

Postea ad tria illa majorum causarum genera superius indicata sic accedit, ut qualis illarum in Gallia ratio a primis ecclesiæ Gallicanæ initiis fuerit, exponat. A fidei causis exorsus eorum sententiam, qui omni causarum fidei cognitione Episcopis interdicit, S. Scripturæ, Ecclesiæ, & ipsorum Pontificum auctoritate confutat, & imprimis Gallicanos Episcopos potestatem quæstionum fidei cognoscendarum a Christo acceptam continua praxi exercuisse, pluribus exemplis demonstrat. Nec huic sententiæ obesse putat, quod Episcopi Gallicani causam Jansenii ad Innocentium X. referendam censuerint, cum postea ipse Clerus Gallicanus in comitiis generalibus anno 1660 abunde declara-

declaraverit, quæ ratio Episcopos Gallicanos moverit, ut a prima ejus causæ cognitione sibi temperantes Romanum Pontificem consuluerint, nimirum quia ob dissidia, quæ in Galliarum provinciis tum exarserant, libera Synodorum convocatio non fuerit. Circa alterum majorum causarum genus, quod in rebus ad disciplinam spectantibus versatur, agnoscit, Romanos Pontifices in gravioribus dubiis etiam a Gallicanis Episcopis & Regibus frequenter consultos fuisse; negat tamen illa Pontificum responsa vim legis obtinere, si cum receptis probatisque canonibus pugnent, aut vetustis firmatisque Ecclesiæ consuetudinibus adversentur, cum Pontificum non sit novas leges condere, sed antiquos canones interpretari, quod Innocentii aliorumque Pontificum testimoniis confirmat. Maxime vero tertio causarum majorum generi illustrando immoratur, quod graviora Episcoporum negotia concernit. Atque hic primum in genere, quid primitiva ecclesia de Episcoporum judiciis statuerit, ostendit, deinde qualis in Gallia consuetudo vigerit; ea methodo recenset, ut narrationem suam juxta quatuor epochas distinguat. Prima epocha complectitur tempus ab exordio ecclesiæ Gallicanæ usque ad tempora Caroli M. Intra hoc tempus episcopos graviorum criminum reos in synodis episcopalibus judicatos fuisse, magna exemplorum serie confirmat. Altera epocha a Caroli M. ætate usque ad Hugonis Regis imperium procedit. In hac temporis intercapedine jus commune, quod hæctenus in Episcoporum judiciis usitatum fuerat, fictitiis veterum Pontificum Romanorum epistolis haud mediocriter turbatum, iisdemque libertates ecclesiæ Gallicanæ subinde oppugnatas, nunquam tamen expugnatas, ex ævi illius historiis demonstrat. Tertiam quoque epocham, quam usque ad concordata inter Leonem X. & Franciscum I. inita extendit, libertatibus Gallicanis fatalem fuisse negat, & quæ Petrus de Marca aliique pro contraria opinione objiciunt, confutat. In specie probat, neque autoritatem Leonis IX, Gregorii VII & Innocentii III, neque novas canonum & decretalium collectiones, neque facta & exempla quædam Episcoporum Pontificia autoritate in Galliis depositorum, prisco episcopalium judiciorum juri derogare quicquam potuisse, cum Leo IX. contra jus antiquum nihil tentaverit, Gregorii VII. dictatus nullius unquam in Gallia ponderis fuerint, Innocentii vero III. effatum, nisi commoda expositione emolliatur, veritati plane adversetur, neque novæ canonum collectiones,

etiam Gregoriana, saltem in Gallia vim legis obtinuerint, nec exemplis denique sed legibus judicandum videatur. Dubium quoque hinc movet, an Summo Pontifici eadem sit in ecclesia potestas, quæ Imperatori in republica, ut scilicet decessorum suorum leges augere vel minuire, firmare vel refigere, & quidvis pro libitu immutare possit, cum nulla lex proferri queat, quæ talem potestatem Episcopo Romano fecerit. Adde eos semper Gallorum mores fuisse, ut novis ecclesiasticis legibus, sive a Pontifice sive a conciliis profectæ fuerint, se obstringi non passi fuerint, nisi Regia publicæ autoritas accesserit. Quarta & ultima epocha continetur temporibus, quæ Concordatorum legem secuta sunt. His temporibus semper a Gallicis intercessum fuisse monet, si quando Pontifices Romani Episcopos Galliæ judicio suo subicere voluerint. Ad exempla in contrarium allata respondet, & imprimis ad factum Richelii, quo procurante quatuor Antistites Gallicani ab Urbano VIII designati collegas suos, cæteris Episcopis tum silentibus, exautorarunt. Reperit, factum illud Richelii novam & extraneam judiciorum formam in Gallias advocantis excusari non posse, & Clerum Gallicanum, etsi ad tempus prudenter siluerit, cum de crimine læsæ Majestatis vindicando ageretur, postea re in vado posita omnibus modis intercessisse, ne insolens illud factum in exemplum haberetur. Id ne gratis dixisse videatur, nonnulla monumenta ad ejus rei historiam spectantia, ex Cleri Gallicani actis exscribenda censuit, quibus etiam subjicit literas Urbani VIII & Ludovici XIII, quas beneficio Ol. Mellonii Regii apud Tutelenses Advocati se nactum asserit. Hinc ad concilium Tridentinum pergit, ejusque legem de causis criminalibus Episcoporum, mores Ecclesiæ Gallicanæ circa Episcoporum judicia immutare potuisse negat; eum & Cardinalis a Lotharingia in ipso concilio capiti illi intercesserit, idemque ab Oratoribus Christianissimi Regis improbatum fuerit, insuperque disciplina concilii Tridentini generatim in Galliis accepta non fuerit. Ad objectionem nuperi Scriptoris, quod nimirum Episcopi Gallicani & sapius Regem rogarint, ut illius concilii disciplinam in sua ditione recipi juberet, & præterea anno 1615 ad eam in diocesis suis servandam sacramento se obstrinxerint, respondet, Episcopos Gallicanos exceptiones quasdam addidisse, quæ salvas præstarent Ecclesiæ Gallicanæ libertates, easque ab adversario libertatum illarum minime omitti debuisse. In ultimo dissertationis hujus articulo, quæ etiam

etiamnum sit Gallorum mens in Episcoporum judiciis, scrutatur. Eam vero haud melius cognosci & explorari posse putat, quam ex sententiis Episcoporum Gallicorum & Facultatis Sorbonicæ. Producit igitur declarationem Doctorum Parisiensium anno 1663 editam & regia auctoritate confirmatam, qua inter alia Romano Pontifici, præter potestatem in Regum temporalia sive directam sive indirectam, & auctoritatem concilii œcumenicis majorem, & infallibilitatem, etiam potestatem Episcopos deponendi expresse denegant. Recentia illius declarationis sex articulis comprehensæ instrumenta, in rei memoriam & causæ suæ patrocinium exscribit. Subjicit deinde, quid anno 1667 factum fuerit, cum Clemens IX causam quatuor Episcoporum per delegatos Commissarios cognoscere tentasset, quo tempore plures in Gallia episcopi scriptis & ad Pontificem & ad Regem literis, utcunque exposularunt, & ipsi quatuor episcopi accusati encyclicam ad omnes Franciæ Episcopos & Archiepiscopos direxerunt, qua eos ad opem non tam sibi quam receptis hætenus canonibus ferendam incitarunt, quas epistolas, excepta encyclica, huc apponere non gravatus est. Appendicis loco operi huic subnectit insignia quatuor monumenta, quibus Ecclesiæ Gallicanæ libertas vindicatur, nempe I. Epistolam Caroli Calvi ad Hadrianum Pontificem de causa Hincmari Laudunensis. II. Rescriptum Concilii Duziacensis de eodem negotio. III. Epistolam Caroli Calvi ad Johannem VIII. de judiciis ac appellationibus Episcoporum, & IV. Apologiam Concilii Remensis a Gerberto conscriptam.

RELATION DE L' INQUISITION DE GOA. i. e.

Relatio de Inquisitione, quæ Goæ est, in India.

Lutetiæ apud Danielem Horthemels. 1688. in 12.

Quam horrendum *Inquisitionis Tribunal* sit, illi sciunt vel maxime, quos sistere se coram eo, fideique suæ rationem reddere oportuit; sed ejus tamen arcana, & quas alioqui sequatur rationes, non perinde innotuerunt hætenus; quod jurisjurandi religione obligentur singuli, quibus vitæ incolumitatem auferre hinc contigit, se nec quæ viderint, nec quæ audiverint, aliis esse enunciaturus. Cum itaque *Relationis presentis Auctor*, homo Gallus & pontificiam religionem professus, fati sui infelicitate horum omnium triste fecerit experimentum, publice interesse putavit, accuratorem *Sancti* hujus *Officii* notitiam.

Cap. I.

lectoribus impertiri; nec conscientiae violati jurisjurandi, cum quibus per quadriennium conflictatus erat, veritus scrupulos, quos dicit penitus sibi exemptos ab amicis prudentioribus, jusjurandum illud injuste exactum, utilitatem vero publicam longe maximam, ad ipsos quin etiam *Inquisitores*, si velint, redundaturam subinde ostendentibus.

Cap. II.

Narrat igitur, quomodo delatus in Indiam cum varii generis hominibus sermones de religione imprudenter miscuerit, cum primis de effectu baptismi, adoratione & cultu imaginum, quam ceu superstitiosam nimis cum improbare, & de justitia *Tribunali hujus* non ita magnifice judicare videretur, factum esse, ut ab iis etiam, quibus tanquam amicis sinceris familiariter se dederat, hæreseos apud *Commissarium Inquisitionis* fuerit insimulatus. Nam sub poena *excommunicationis majoris*, & quod hæc ab aliquibus non adeo metui videbatur, sub poena illius criminis, quod in alio non revelassent, præceptum esse, ut singuli intra triginta dierum spatium ad ipsum indicent, si quid vel videndo vel audiendo perceperint, cujus cognitio ad *Inquisitionem* pertineat; qua re sapius fieri, ut amici amicos, parentes liberos, libe-

C. xxxvii.

rique parentes zelo præpostero prodant perdantque; nec minori delicto imputari, admonuisse amicos, priusquam fuerint denunciati. Quod cum rescivisset *Auctor*, statim seipsum, ait, *Commissario* stitisse reum,

C. ix, &

xix.

cap. x.

d. 24. Aug. 1673.

cap. xi.

cap. xii.

& xiii.

1. Jan. 1674

cap. I.

cap. xiii.

& hanc quidem confessionem valde ad securitatem suam profuturam sperasse, cum ex legibus inquisitionis attineri nequeant, qui accusatores sui ipsius sunt. Nihilominus clandestinis insidiis præfecti urbis *Damana*, ubi hæc gesta sint, & Sacerdotis cujusdam, *Sancti Officii scriba*, suorum rivalium, circumventum se succubuisse, adeo ut cum minime omnium putaret, a rerum criminalium giudice in custodiam squalidissimam abductus, in eadem ultra quatuor menses misere detentus, & post preces suas pro libertate ubique delusas, tandem cum aliis captivis navi impositus, Goamque avertus fuerit.

Non incommode autem observaverat *Auctor*, *Inquisitionis Judicium* cum in Italia, Hispania, Lusitania, locisque eidem subjectis in usu habeatur, illam, quæ Romæ est in Italia, multo mitiorem esse Hispanicam; Hispanicam vero illis, quæ Lusitanici juris sunt: nam quatuor in Portugalliae regionibus id generis vigere tribunalia, Olyssipone, Conimbricæ, Devoræ, & quæ in India Orientali urbs Lusitanorum primaria est, Goæ. Hanc ultimam jurisdictionem suam ex-

ten-

tendere in omnes regiones, quas ultra *bona spei promontorium* non exiguas Lusitani possident. Præter quatuor hæc tribunalia, *magnam Inquisitionis concilium* constitutum esse, cui præfideat *Inquisitor Generalis*, quod caput sit reliquorum, & quod de rebus omnibus, quæ eveniant ubique, certius fieri oporteat. Et sane non intermisit *Auctor* totius *Inquisitionis faciem*, prout *God* est, accurate, quam potuit, delineare; quam & nos ductum ejus secuti, omnis tamen, quas hinc inde inspergit, rebus geographicis passim obviis, utcunque representabimus.

Edem Inquisitionis, quam Lusitani *santa casa*, domum sanctam appellent, magnifice extractam *Inquisitoribus duobus* splendida palatia, reliquam partem Inquisitionis ministris mansiones, captivisque, sæpe ultra ducentis, & separatim sæpe habitis, custodias præbere. Ipsos captivos sic satis benigne haberi, ut tamen candidis nostris Europæis multo adhuc sit melius, quam nigris illis Indiæ indigenis; nec, qui pecunia instructi in eam calamitatem inciderint, mollius tractari, quam reliquos, quia illorum opibus pauperioribus prospiciatur; carceres ut multo nitidius, quam alibi extracti sint, ita & mundius haberi; tribus vicibus per singulos dies captivis porrigi cibum, qui tere ex piscibus, oriza, non raro etiam ex carnibus consistet. Haud minorem impendi curam in ægrotos; his enim statim præsto adesse chirurgos & medicos; etiam morbo minitante ultima, confessionarios acciri, sicut tamen ut nullus in hac Inquisitionis custodia, nec viatico *corporis Domini*, nec *extrema unctione* donetur, uti nec ad conciones & *missam* admittatur, nec quidem librorum, & si sacerdos sit, *brevariis* particeps relinquatur. Quod jam ad illos pertinet, qui munere hic aliquo funguntur, *duos* refert esse *Inquisitores*, unum *Magnum*, qui semper Sacerdos secularis a Rege nominetur, a Papa per *bullam* confirmetur; majori autem, quam Archiepiscopus & Regis ipsius Vicarius, auctoritate instructus sit, cujusque potestas ad omnes laicos & ecclesiasticos pertingat, si *Archiepiscopum*, *Magnum ejus Vicarium*, *Pro-Regemque* excipias: & alterum *Religiosum* ex familia *Sancti Dominici*. Inquisitores istos, licet amplissimis fruantur commoditatibus, duabus tamen præterea rationibus insignes sibi accumulare divitias: cum enim captivorum opes sectione facta per præconem dividantur, submittere ipsos aliquæ ex domesticis, qui res dominis *arridentes* quam minimo licentur, satisque ipsos jam ante securos esse, nemi-

cap. xv.

cap. xvi.

cap. xv.

& xxxvii.

cap. xvii.

cap. xxii.

neminem plus oblaturum, atque sic maximi saepe pretii res dimidio aut minori etiam ipsis addici. Deinceps reditus bonorum confiscatorum regio quidem inferri thesauro, sed Inquisitoribus jus esse, impensis suis & necessitatibus subsidia atque sumtus, quando & quantos libet, exinde poscere, ut nec tamen aut ipsi ostendant, aut quisquam alius inquirere audeat, cui usui hæc omnia erogentur. Non autem facile

C. xxviii. credi posse, quam indecora laborent rerum Theologicarum inscitia; ut ille etiam, qui tum temporis munus istud sustinuerit, ad dictum Joannis, *nisi quis renatus fuerit, &c.* hæsitaverit penitus, subdubitans, an & ubi locorum illud in sacro codice legatur; neque cognitum habuerit, quæ vera sit & genuina de adoratione sanctorum *Concilii Tridentini* sententia. Esse porro *Deputatos S. Officii*, multo majori numero, ex omni *Religiosorum ordine* adscitos, quorum munus sit, inter esse sententiæ in reos ferendæ, examini & ordinationi *Altionis* cum ipsis instituendæ, qui interim nunquam, nisi vocati, tribunali ipsi assistere consueverint. Esse *Qualificatores*, quibus commissa cura in libros ob hæresin suspectos inquirendi: nec istis etiam *tribunal* accedere fas esse, nisi quando referre quædam oporteat. Esse *Promotorem, Procuratorem, & causarum Patronos*; quorum ultimi tamen captivis nulli sint usui, nisi ut quæ secretiora sunt, ab ipsis expiscentur; cum primis cum istis comites semper veniant iudices ipsi, aut ex familia ipsorum in hoc missi, qui omnia captivorum dicta & sermones arbitrentur. Esse *Sancti Officii Familiars*, qui nihil sint aliud, quam *apparitores tribunalis*; nec doesse tamen, qui id genus officii ex Ducibus, Principibus aliisque magnæ dignationis hominibus ambitionis sibi deposcant, & quamvis nullo gaudeant stipendio, abunde tamen sibi satisfieri opinentur honore, tam sancto inserviendæ iudicio. De cætero unum saltem ex istis se accingere ad arcessendum accusatum, cui magna incumbat necessitas sine tergiversatione sequendi, nisi cuiusvis obviantis manus in se concitare velit. Esse denique veri nominis *liberos, captivorum custodem, & excubitores*, qui ne diffugiant miserè, invigilent.

Quod vero ad *rationes, quibuscum agitur cum captivis*, eundem non temere de singulari *Sancti Officii* iustitia atque bonitate vulgo persuasum esse: nam & *Inquisitorem ipsum* scriba stipatum & interprete singulis duobus mensibus captivos invisere, ipsos interrogandi gratia,

cap. xviii.

gratia, si qua reopus habeant, an stato tempore apponatur cibus, & si quid de ministris ipsis sit, quod conquiratur? Hæc tamen omnia in speciem tantum fieri, quis dubitet? cum priusquam responsionis quippiam reponere possit captivus, occlusa derepente porta, comitatus iste abire soleat. Sic qui se ipsos accusent, suamque tententur pœnitentiam, antequam apprehendantur, manere liberos; apprehensos non puniri pœna temporali ad mortem procedente, nisi manifeste criminis convictos. Neq; ut ea infligatur, duos aut tres sufficere *reges, sed requiri sapientem.* Quocumque vero peccato aliquis teneatur, *Sacrum Officium* pœna Ecclesiastica esse contentum, excommunicatione, honorumque confiscatione; quantum ad pœnam temporalem, quam debeat *Jurisdictioni laicae*, si confessus fuerit culpam, impune ipsum evadere, *Inquisitione* pro ipso intercedente; nisi ubi fuerit in idem delictum relapsus, tum enim brachio seculari traditum ab *Inquisitione* totum deferri; quæ tamen hoc nimirum apponat gratiæ, ut obtineat a iudice, si morte utique reus afficiendus sit, sine effusione sanguinis id fiat, hoc est, comburatur. Eimvero quantumcumque favorem hæc omnia conciliant valeant *Inquisitioni*, non deficere tamen longe plus, quæ non optimam de ea opinionem in animis hominum excitare idonea sint. Scilicet testes nunquam cum accusato committi, testiumque loco illos etiam adscisci, quibus non nisi per questionem testimonium est extortum, & qui vitam aliter salvare non poterant, nisi faterentur, quod nunquam factum est. Hoc *septenario* contineri & ipsum accusatum, cui per tormenta expressa est confessio criminis, a quo conscientia ipsum pronuntiat esse immanem. Numerum etiam istum ad quinque sæpius restringi, imo in nihilum abire, ubi nempe ex solis complicibus consistit, qui cum a crimine sint vacui, per ignis interminationem adiungantur, ut accusent innocentem. Hoc tantum mysterium ut cognoscatur liquidius, exempli loco sinit, cui *Judaismi* nota intenditur. Ubi Judæos annotat a Ferdinando Arragoniæ Rege ex omnibus Hispaniæ regnis exterminatos, a Lusitanis fuisse receptos, hac tamen lege, ut Judaicis ritibus depositis Christi disciplinam amplecterentur; quod cum ab ipsis promte factum esset, adio in Judæos rem eo rediisse, ut ipsorum familiæ a reliquis familiis discriminarentur; Judæique conversi, & omnes in hunc usque diem ab iis descendentes

Christiani novi, uti ceteri *antiqui*, dicuntur; inter quos cum perpetua adhucdum sit invidia atque obprobrium, cogi *Christianos novos*, ut, cum reliqua fere conversatione excludantur; inter se familiariter vivant; id quod odii prolixioris & hanc ipsorum secularium suppeditet materiam.

cap. xx.

Jam cum *Christianus ejusmodi novus*; primum Christo sincere addictus, jussu *Sacri Officii* comprehensus, & a septem vel quinque testibus accusatus sit, illum equidem, conscientie suae confisum, & quod promittant Inquisitores, si innocens reperitur, omnia redimantur, bona sua, quod possidet, fideliter recensere; quae tamen illi castigo hactenus subiciant, satis certi, eodem domino nunquam restituere. Post aliquot menses accersere iudices homines, & ex eo requirere, num satis bene sciat, cur in custodiam datus, & in hunc locum constitutus sit? Illo vero verum omnino se ignarissimum esse contendente, non desistere eos sedulo ipsum cohortari, etiam atque etiam hac de re cogitet; esse enim expeditam hanc rationem, qua salvus hinc evadat, confiteri delictum; atque sic reddi suae custodiam; hanc vero interrogationem aliquoties repeti, eademque, cum ea-

cap. xxii.

dem captivus respondeat, similes adjungi admonitiones. Et haec omnia facere iudices, non quod tantopere de vita reis conservanda laborent, sed partim ut bona jure ipsis ademisse videri queant; (cum moris sit, illorum aequae, qui ultro se accusarunt, quam in quos mortis poena animadvertitur, facultates publicare; quare & nihil non agant iudices, ut captivis confessionem delicti quacunque ratione, ad ultimum per questionem efficiant:) partim ut *Tribunali* lenitas speciosus in vulgus praedicetur, si innotuerit, mortem sua confessione commeritis tamen donari vitam, adeptis modo legitime rebus & opibus ipsorum; quod quidem bonitatis imitamentum non parum conferat ad auctoritatem & sanctitatis opinionem, sine qua

cap. xx.

subsistere non possit, *Inquisitionis* *Judicio* constituendam. At cum *aliquis fidei* habendi tempus propius immineat, adesse *Promotorem*, captivo denuntiaturum, esse ipsum ab insigni testium numero accusatum, quod superstitionem Judaicorum rituum secutus sit: adjurari ipsum per viscera misericordiae Christi, ut ne diffiteatur amplius culpam, nec perdere semetipsum pergat. Si in negando adhuc pertinax sit, condemnari ipsum veluti *convictum negativum*, qui convictus quidem

quidem factu novis, nihil tamen ejus confessus sit, dedique brachio seculari, ignis immolandum. Ubi tacite iterum iterumque admonetur, adhuc tempus esse, ut negligat edere confessionem peccati; quæ omnis, si nihil quicquam valeant, significari ipsi mortis sententiam in ipsum latam, idque fieri *die Veneris*, cum mox sequente Dominica *etiam fidei* celebratur. Hanc denotationem fieri presentis liçore *justitia facta*, qui continuo reo injiciat suam, in signum scilicet, sui ipsam jura juris esse, postquam a *jurisdictione Ecclesiastica* deficiat. Hoc tempore etiam intromittat eum *Confessionarium*, qui neque interdiu neque nocte a latere ejus discedat, nec segnius ipsum sollicitet urgeatque, ut crimen, cujus poenitentia, confiteatur. Quid agat nunc homo in tantis angustiis redactus? Si usque ad diem *Dominicam* negare perseveret, conclamatum ejus vitam esse. Neque eo factis dari non paucos, qui intrepide mortem subire eligant potius, quam dedecoris sibi impacti mendacioso ceum se facere, & vix inter centum hoc modo sublatos reperiri quatuor, in Judaismo morientes; cæteris ad extremum halitum, se esse Christianos, & fuisse semper, suamque spem omnem in Christi merito sibi esse repositam, etiam tunc, ac *iniquissimum* auribus ad hæc omnia surdis & occlusis. Si vero sui ipsius accusator sit, infamem miserumque ad omnes vix dies a se ipso constitui. Quod si tamen mortis horrore & vivendi cupiditate victus conjecti in se criminis nocentem se faciat, juberi minutissimas peccati circumstantias exponere, nec sic tamen omnibus molestis defunctum, ut non majoribus impediatur. Si enim sincere ipsum poenitentem facti, agendum, non saltem nominat accisatorum suos, verum illos etiam, qui cætui mores & consuetudines Judaicas exercenti interfuerint? *Illos* autem quomodo innocentissimus divinando allequetur, aut *hos* quales effinget? Quapropter in tantam necessitatem conjectum non posse non, quin cognatos, amicos, vicinos aliove ex *Christianis* nostris, quibuscum frequentior esse solet, recogites; & ut numerum illum septenarium adimpleat, magnam copiam producat innocentium; id quod sufficit ad hæc, ut ipsi apprehendantur, eo usque in custodia detinendi, dum procedente tempore septem contra ipsos possint allegari testes; demumque ad ignis supplicium condemnari. Eandem esse rationem cum illis, qui ex *Christianis* nostris *seductis* huc *veneficio* postu-

lentur; nam plurimos ipsorum superstitione gentiliū paulo antea imbutos, tantō se eodem expedire non posse. Eandem esse cum gentilibus, Muhammetanis, aliasque religionis sectantibus. Quamvis enim Lusitaniae Rex conscientiae libertatem permittat, *Inquisitionem* tamen, permissionis huius interpretem, satis esse censere, si quisque sua in religione degat, illam tamen irecum fieri, qui eam exerceat. Alibi & illud adicitur, quod cum inquisitio mortis poenam in *Christianos* saepe *relapsis* statuat, Muhammetanis autem, & gentiles delinquentes, exilio, fustibus aliave poena coerceat, etiam si vel centies idem peccatum admiserint, detereantur multi hac ratione, ne ad Christianam religionem sese conferant.

cap. XXIV. Hoc humanius & equius secum fuisse actum commemorat.

Auctor: postquam enim ad preces plus semel factas ante iudicem constitutus fuisset, postulatum ab se, ut imposta *Missali* manu iuraret, se & dicturum veritatem, & in arcanis omnia habiturum esse, quo iurejurando omnes, qui aut ut testes aut ut rei audiuntur, obstringantur; & postea cum interrogasset *Inquisitor*, num sciret, cujus gratia adesset? cumque longa serie ipse confessus esset omnia, & haec ipsius declaratio, exhortatioque iudicis ab assidente scriba consignata & a se ipso subscripta fuisset, quod semper fieri solet, se ipsum esse

cap. XXV.

dimissum: secunda vice cum esset auditus, quaestionem fuisse, numquid esset *Christianus octo dierum*? (nam in Lusitania octavo demum die baptismatis fonte ablui infantes;) quis ipsum sacerdos, & in qua urbe baptizasset? & multa praeterea alia cum ex eo quaesita fuissent, ipseque apposite multa respondisset, in carcerem se contra votum esse remissum. Nam spem fovisse, fore, ut facta haec ingenua confessione in libertatem mox restitueretur, qua eum ipsum decepisset,

cap. XXVI.

XXVII.

c. XXIX.

& fame; & venae incisione, incisaeque disruptione, vita & longarum se miseriarum finem facere sed frustra voluisse. Verum quartum cum audiretur, a hac unesse libellum, qui impetrata sibi delicta, & multa praeterea conficta continisset, ut si qua haberet, seponeret, aut conficeretur singula. Quod cum aliqua confitendo, aliqua excusando, aliqua negando fecisset, *Premotorem* ultimam in se sententiam subiecisse: ipsum incurrisse *penam excommunicationis maioris*, *confiscationis honorum* regio *scribitur inferendorum*, usque traderetur *brachio seculari*, flammis secundum leges utlandus. Nos hic ca-

c. XXXV.

pit,

pita, in quibus iniustitia non unius in se commisit. Auctor *Inquisitionis* iaculat, ut & ea quae affert contra titulum *Sancti Officii*, quem nimis inconvenienter *Inquisitioni* vindicari ait, silentio transmittimus, qui potius habemus, *actum hujus judicii ultimum*, quem *Athenienses* nuncupant, quique singulis tribus vel duobus annis fere habetur, contemplari.

Igitur cum ultra duos annos tam diri carceris sustinisset calamitatem, memorat adfuisse tempus, quo demum spes custodia egrediendi propius affulserit. Tum enim captivis universis pecuiliaria indumenta, pectus ut plurimum demumibus fodata, alia tamen rogo imponendis, & alia, quibus vitae gratia decreta fuisset, exhibita; ipsosque etiam postridio diversos, & hos quidam in spatiosum ambulacrum, illos in vicinum aliquod conclave adjunctis Confessionariis deductos, & post duas horas, cum magna campana populum undique ex India affluentem ad funestum spectaculum invitasset, ita quidē cum ceteris in manu fuisse emissos, ut e visis Goæ primariis unus semper latus rei sineris, tanquam futurus ejus *dejector*, quibus hoc ipso non parum honoris libe haberi, persuasio sit. Perlatum *Sancti Officii* insigne, *Auctorem* videlicet ejus, opere pterygio affabre effictum, qui gladium teneat in una, & oliva ratum in manu altera, additis verbis: *Iustitia & Misericordia*. Hoc secutum *Dominicanorum Ordinem*, quibus hoc *ius & privilegium* sit proprium, quod hujus familiae auctor *Dominicus*, non minus & *Inquisitionis* fuerit *reperter*. Istum excepisse captivos, quorum qui in minori culpa fuerint, praeverint, *Auctor* vero in medio quasi inaccessit. Cum ita per plateas urbis Goæ precipuas non sine incommodis essent circumducti, in proximo adstitisse templum *Sancti Francisci*, solennitati huic celebranda hoc tempore destinatum. Magnum altare panis nigri superinstructum, superque eo lychnuchos sex ceteris instructos eminuisse. Ad illius latera aliquid throni instar habentis apparuisse, quodque a dextra, Inquisitoribus eorumque consiliariis; quod a sinistra fuerit, *Pro-Regi* ejusque ministris sedem mox praebuisse. E regione altaris, aliud minus, & hinc usque ad templi portam, longam adfuisse porticam, sellis convestitam undique, ad recipiendos captivos cum suis sponsoribus comparatis. Illud vero nunc observari licuisse, ordinem hunc clausisse illos, qui magis fuissent potulati,

stulati, & post ipsos gestatam ingentem *cruci affixi* imaginem, cujus facies prospectaverit præcedentes; idque indicasse, veniam ipsis indulgentem, vitamque condonatum iri, sed subsecutos esse duos, & quatuor statuas forma humana expressas, illorumque ossa, quos statuas representaverint; & hos quidem homines una cum ossibus apportatis ad ignis subeundum supplicium, præcisa spe omni obtinendæ misericordiæ, fuisse damnandos. Nam & in mortuos potestatem esse *Inquisitoribus*, sive in ipsos sententia dicta sit ante ipsorum decessum, sive postea etiam, sive durante ipsorum captivitate, sive antequam includerentur carceri ex vita migraverint, quo casu exhumata ipsorum ossa, *Abbi fidei* hoc modo illata, rogo imponi, bona confiscari, deturbatis longo jam tempore possessoribus, qui alias legitime in eadem successerant.

c. XXXIII.

Intravisse paulo post *Inquisitorem* ipsum, suis stipatum collegis, *tribunalque* excitatum occupasset, idemque cum suis etiam fecisse *Pro-Regem*. Tum vero *Provinciam Augustinorum* concionem adscendisse, & verba in rem præsentem per dimidium horæ spatium fecisse. Eo finito sermone duos *Liberes* in eandem cathedram se alternis recepisse, publice prælecturos in singulos *Abitionem*, & denuntiaturus, cui poena sufferenda condemnati essent. Illum, cujus *Abtio* fuisset prælecta, interea in medium illius porticus constitutum, & post pronuntiatam sententiam ad pedes altaris fuisse adductum, ubi flexis genibus, manibusque *Missali* impositis, cum parte reliquorum reorum alta voce injunctam & prælectam confessionem fecutus sit, & postmodum in suum locum rursus se receperit. Itaque se ordine sic ferente, memorat *Austior*, excommunicatum, bona sua Regis ratio addicta, item ex India sibi tam chara se exterminatum, & ad

cap. XLIV.

carcerem Lusitanæ, quem *la Galere* ideo vocitent, quia in locum istum ad id genus navigiorum damnati, quo careant Lusitani, mitti consueverint, fuisse damnatum, præter satisfactiones adhuc a Judicibus sibi imponendas. Quibus peractis Episcopum, sacro nunc indutum

c. XXXIV.

habitu, & viginti sacerdotibus comitatum, quorum virgam quisque gestasset in manu, in medio templi constituisse, & post varias pteces *excommunicatione* reos solvisse, Sacerdotibus unicuique illorum virga ictum infligentibus. Ad ultimum *Abitionem* quoque fuisse prælectam in illos institutam, quos propter relapsam & magis faci-

nora

non ignis poena transferit; statimque imminuisse *liberem justitia se-*
cularis, qui mortis has victimas sibi vindicaverit; &c., dum reliqui
 voce judicis in tantum absoluti, a fidejussoribus suis in vetus hospiti-
 um *Inquisitionis* essent reduci, ad rogam abriperit. Ubi damnati
 ejusmodi interrogari soleant, in qua religione mori velint: si in
 Christiana respondeant, strangulari prius; si in Judaismo aut heresi,
 vivos concremari. Postridie combustorum imagines templo *Domi-*
nicano inferri, expressa saltem figura capitis accendibus titioni-
 bus impositi, & in subscriptione mentione facta illorum parentum,
 patrie, delicti, temporisque inflicti supplicii. Huic, qui bis in idem
 impegerit crimen, subscribi: *combustus ut relapsus*. Si una saltem
 vice accusatus aliquis, in crimine & errore defendendo pergat, in-
 sua legi: *combustus ut hereticus contumax*; Si a sufficienti testium nu-
 mero accusatus, se tamen innocentem dicitet, appingi: *convictus*
ut hereticus negativus. Se vero, scribit Auctor, post brevem per-
 ceptam catechesin, poenitentiasque sibi injunctas, navi impositum,
 & in Lusitaniam regnum novem mensibus abductum fuisse; ubi Olyssi-
 ponde in carcerem supra memoratum detrusus (cujus & descriptionem
 addidit accuratam) sed intercessione medici Reginae palmarum, homi-
 nis Galli, exinde liberatus, & patrie suae postliminio incolumis fu-
 erit restitutus.

cap XL.
 d. 27. Jan.
 d. 16. Dec.
 1676.
 cap. XLII.
 XLIV.
 d. 39. Jan.
 1676.
 c. XLXVI.

IL MOSE DELL' IBERNIA.

Vita del Glorioso S. Patricio.

i. c.

MOSES HIBERNIAE.

Vita S. Patricii, Canonici Regularis Lateranensis, Apo-
 stoli & Primatis Hiberniae, conscripta per Abbatem
 D. Jacobum Certani.

Bononiae 1686. in 4.

DE S. Patricio rebusque ejus gestis passim apud Scriptores, maxi-
 me Anglos, perquam multa memoriae prodita reperiuntur. Ne-
 mo tamen omnium est, qui prolixiorum; & si fas est ita appellari
 consuetum Italici scribendi genus, politiorum illam nobis tradat
 Abbatem hoc *Certano*, Canonico Regulari Lateranensi, Philosophiae,

Docto-

neminem plus oblaturum, atque sic maximi sæpe pretii res dimidio aut minori etiam ipsis addici. Deinceps reditus bonorum confiscatorum regio quidem inferri thesauro, sed Inquisitoribus jus esse, impensis suis & necessitatibus subsidia atque sumtus, quando & quantos libet, exinde poscere, ut nec tamen aut ipsi ostendant, aut quisquam alius inquirere audeat, cuiusvis hæc omnia erogentur. Non autem facile

C. XXVIII. credi posse, quam indecora laborent rerum Theologicarum incitiam; ut ille etiam, qui tam temporis munus istud sustinuerit, ad dictum Joannis, *nisi quis renatus fuerit*, &c. hæsitaverit penitus, subdubitans, an & ubi locorum illud in sacro codice legatur; neque cognitum habuerit, quæ vera sit & genuina de adoratione sanctorum *Concilii Tridentini* sententia. Esse porro *Deputatos S. Officii*, multo majori numero, ex omni *Religiosorum ordine* adscitos, quorum munus sit, interesse sententiæ in reos ferendæ, examini & ordinationi *Allioni* cum ipsis instituendæ, qui interim nunquam, nisi vocati, tribunali ipsi assistere consueverint. Esse *Qualificatores*, quibus commissa cura in libros ob hæresin suspectos inquirendi: nec istis etiam *tribunal* accedere fas esse, nisi quando referre quædam oporteat. Esse *Promotorem, Procuratorem, & causarum Patronos*; quorum ultimi tamen captivis nulli sint usui, nisi ut quæ secretiora sunt, ab ipsis expiscentur; cum primis cum istis comites semper veniant iudices ipsi, aut ex familia ipsorum in hoc missi, qui omnia captivorum dicta & sermones arbitrentur. Esse *Sancti Officii Familiars*, qui nihil sint aliud, quam *apparitores tribunalis*; nec deesse tamen, qui id genus officii ex Ducibus, Principibus aliisque magnæ dignationis hominibus ambitiosos sibi deposcant, & quamvis nullo gaudeant stipendio, abunde tamen sibi satisfieri opinentur honore, tam sancto inserviendi iudicio. De cætero unum saltem ex istis se accingere ad arcessendum accusatum, cui magna incumbat necessitas sine tergiversatione loquendi, nisi cuiusvis obviantis manus in se concitare velit. Esse denique veri nominis *littores, captivorum custodem, & excubitores*, qui ne diffugiant miseri, invigilent.

Quod vero ad rationes, quibuscum agitur cum captivis, equidem non temere de singulari *Sancti Officii* iustitia atque bonitate valgo persuasum esse: nam & *Inquisitorem ipsum* scriba stipatum & interprete singulis duobus manibus captivos invisere, ipsos interrogandi gratia,

cap. XVIII.

gratia, si qua necopus habeant, an stato tempore apporetur cibus, & si quid de ministris ipsis sit, quod conquiratur? Hæc tamen omnia in speciem tantum fieri, quis dubitet? cum priusquam responsionis quippiam repenere possit captivus, ocellula derepente porta, comitatus iste abire soleat. Sic qui se ipsos accusent, suamque testentur poenitentiam, antequam apprehendantur, manere liberos; apprehensos non puniri poena temporali ad mortem procedente, nisi manifeste criminis convictos. Nec, ut ea infligatur, duos aut tres sufficere testes, sed requiri septem. Quocumque vero peccato aliquis teneatur, *Sacrum Officium* poena Ecclesiastica esse contentum, excommunicatione, bonorumque confiscatione; quantum ad poenam temporalem, quam debeat *juris dictioni laica*, si confessus fuerit culpam, impune ipsum evadere, *Inquisitione* pro ipso intercedente; nisi ubi fuerit in idem delictum relapsus, tum enim brachio seculari traditum ab *Inquisitione* totum deserit; quæ tamen hoc nimirum apponat gratiæ, ut obtineat a iudice, si morte utique reus afficiendus sit, sine effusione sanguinis id fiat, hoc est, comburatur. Eaimvero quantumcumque favorem hæc omnia conciliant valeant *Inquisitioni*, non desicere tamen longe plura, quæ non optimam de ea opinionem in animis hominum excitare idonea sint. Scilicet testes nunquam cum accusato committi, testiumque loco illos etiam adscisci, quibus non nisi per questionem testimonium est extortum, & qui vitam aliter salvare non poterant, nisi faterentur, quod nunquam factum est. Hoc *septenario* contineri & ipsam accusatum, cui per tormenta expressa est confessio criminis, a quo conscientia ipsum pronuntiat esse inammanem. Numerum etiam istum ad quinque saepius restringi, imo in nihilum abire, ubi nempe ex solis complicibus constiterit, qui cum a crimine sint vacui, per ignis interminationem adigantur, ut accusent innocentem. Hæc tantum mysterium ut cognoscatur liquidius, exempli loco sistit, cui *Judaismi* nota intenditur. Ubi Judæos annotat a Ferdinando Arragoniæ Rege ex omnibus Hispaniæ regnis exterminatos, a Lusitanis fuisse receptos, hæc tamen lege, ut Judaicis ritibus depositis Christi disciplinam amplecterentur; quod cum ab ipsis promptè factum esset, odio in Judæos rem eo rediisse, ut ipsorum familiæ a reliquis familiis discriminarentur; Judæique conversi, & omnes in hunc usque diem ab iis descendentes

Christiani novi, uti ceteri *antiqui*, dicantur; inter quos cum perpetua adhucdum sit invidia atque obtredatio, cogi *Christianos novos*, ut, cum reliqua fere conversatione excludantur; inter se familiariter vivant; id quod odii promissionis & libram ipsorum accusationum suppeditet materiam.

cap. xx.

Jam cum *Christianus quomodo novus*, paterum Christo sincere addictus, jussu *Sacri Officii* comprehensus, & a septem vel quinque testibus accusatus sit, illum equidem, conscientiae suae confisum, & quod promittant Inquisitores, si innocens reperitur, omnia redempturos, bona sua, quod possit, fideliter reserere; quae tamen illi exactio hactenus subijciant, suis curi, eadem domino nunquam restituere. Post aliquot menses accersere iudices hominem; & ex eo requirere, num satis bene sciat, cur in custodiam datus, & in hunc locum constitutus sit? Ille vero rerum omnium se ignarissimum esse contendente, non desistere ebo sedulo ipsam cohortari, etiam atque etiam hac de re cogitet; esse enim expeditam hanc rationem, qua salvus hinc evadat, confiteri delictum; atque sic reddi suae custodiae; hanc vero interrogationem aliquoties repeti, eidemque, cum ea-

cap. xxii.

dem captivus respondeat, similes adjungi admonitiones. Et haec omnia facere iudices, non quod tantopere de vita reis conservanda laborent, sed partim ut bona jure ipsis ademisse videri queant; (cum moris sit, illorum aequae, qui ultro se accusarunt, quam in quos mortis poena animadvertitur, facultates publicare; quare & nihil non agant iudices, ut captivis confessionem delicti quacunque ratione, ad ultimum per quaestionem eliciant:) partim ut *Tribunalis* lenitas speciosius in vulgus praedicetur, si innotuerit, mortem sua confessione commeritis tamen donari vitam, ademptis modo legitime rebus & opibus ipsorum; quod quidem bonitatis imitamentum non parum conferat ad auctoritatem & sanctitatis opinionem, sine qua

cap. xx.

subsistere non possit, *Inquisitionis* *Judicio* constituendam. At cum *actus fidei* habendi tempus propius immineat, adesse *Promotorem*, captivo denuntiaturum, esse ipsum ab insigni testium numero accusatum, quod superstitionem Judaicorum rieuum secutus sit: adjurari ipsum per viscera misericordiae Christi, ut ne diffiteatur amplius culpam, nec perdere semetipsum pergat. Si in negando adhuc pertinax sit, condemnari ipsum veluti *convictum negativum*, qui convictus quidem

quidem factis novis, nihil tamen ejus confessus sit, dedique brachio seculari, ignis immolandum. Ubi tamen iterum iterumque admonetur, adhuc tempus esse, ne negligat edere confessionem peccati; quæ omnia, si nihil quicquam valeant, significari ipsi mortis sententiam in ipsam latam, idque fieri *die Præteritæ*, cum mox sequente Dominica *actus fidei* celebraretur. Hanc demeritationem fieri præsentis licetore *justitia secularis*, qui continens rebus injiciat funem, in signum scilicet, sui ipsam jam juris esse, postquam a *jurisdictione Ecclesiastica* defunctus sit. Hoc tempore etiam intro mitti ad eum *Confessionarium*, qui neque interdum neque noctu a latere ejus discedat, nec segnius ipsum sollicitet urgeatque, ut crimen, cujus poscitur, confiteatur. Quid agat nunc homo in tantis angustias reductus? Si usque ad diem *Dominicam* lugere perseveret, conclamantem ejus vitam esse. Neque eo scelus dari non paucis, qui intrepide mortem sobire eligant potius, quam dedecoris sibi impacti mendacioso ceum se facere, & rix inter centum hoc modo sublatos reperiri quatuor, in Judaismo morientes; cæteris ad extremum halitum, se esse Christianos, & fuisse semper, suamque spem omnem in Christi merito sibi esse repositam, effantibus; ac *inquisitorum* auribus ad hæc omnia surdis & occlusis. Si vero sui ipse accusator sit, infamem miserumque ad omnes vias dles a se ipso constitui. Quod si tamen mortis horrore & vivendi cupiditate victus coniecti in se criminis nocentem se faciat, juberi minutissimas peccati circumstantias exponere, nec sic tamen omnibus molestis defunctum, ut non majoribus impediatur. Si enim sincere ipsum penitentem facti, agendum; non saltem nominat accusatores suos, verum illos etiam, qui coetui mores & consuetudines Judaicas exercenti interfuerint? Illos autem quomodo innocentissimos divinando allequetur, aut *hos* quales effinget? Quapropter in tantam necessitatem coniectum non posse non, quin cognatos, amicos, vicinos aliorum ex *Christianis novis*, quibuscum frequenter esse solet, recogites, & ut numerum illum septenarium adimpleat, magnam copiam producat innocentium; id quod sufficiat saepe, ut ipsi apprehendantur, eo usque in custodia detinendi, dum procedente tempore septem contra ipsos possint allegari testes; demumque ad ignis supplicium condemnari. Eandem esse rationem cum illis, qui ex *Christianis novis salamis* aut *renescii* postulantur;

lentur; nam plurimos ipsorum superstitione gentiliū paulo ante imbutos, tamcito se eodem expedire non posse. Eandem esse cum gentilibus, Muhammetanis, aliasque religionis sectantibus. Quamvis enim Lusitaniae Rex conscientiae libertatem permittat, *Inquisitionem* tamen, permissionis hujus interpretem, satis esse censere, si quisque sua in religione dogat, illum tamen circum fieri, qui eam exerceat. Alibi & illud adjicitur, quod eum inquisitio mortis poenam in *Christianos* saltem *relapsis* statuat, Muhammetanis autem, & gentiles delinquentes, exilio, fustibus aliave poena coerceat, etiamsi vel centies idem peccatum admiserint, deterreantur multi hac ratione, ne ad Christianam religionem sese conferant.

cap. XXIV. Hoc humanius & aequius secum fuisse actum commemorat.

Auctor: postquam enim ad proces plus semel factas ante judicem constitutus fuisset, postulatum ab se, ut imposita *Missali* manus juraret, se & dicturum veritatem, & in arcanis omnia habiturum esse; quo jurando omnes, qui aut ut testes aut ut rei audiantur, obstingantur; & postea cum interrogasset *Inquisitor*, num sciret, cujus gratia adesset? cumque longa serie ipse confessus esset omnia, & haec ipsius declaratio, exhortatioque judicis ab affidente scriba consignata & a se ipso subscripta fuisset, quod semper fieri solet, se iterum esse

cap. XXV. dimissum: secunda vice cum esset auditus, quaestionem fuisse, numquid esset *Christianus eto-dierum*? (nam in Lusitania octavo demum die baptismatis fonte ablui infantes;) quis ipsum sacerdos, & in qua urbe baptizasset? & multa praeterea alia cum ex eo quaesita fuissent, ipseque apposite multa respondisset, in eam rem se contra votum esse remissum. Nam spem fovisse, fore, ut facta haec ingenua confessio in libertatem mox restitueretur, qua eum ipsum decepisset,

cap. XXVI. & fame; & venae incisione, incisaeque disruptione, vita & longarum se miseriarum finem facere sed frustra voluisse. Verum quantum cum audiretur, alicui esse libellum, qui impudens sibi delicta, & multa praeterea conficta continuisset, ut si quae haberet, reponeret, aut confiteretur singula. Quod cum aliqua confitendo, aliqua excusando, aliqua negando fecisset, *Promotorem* ultimam in se sententiam subjecisse: ipsum incurrisse poenam excommunicationis majoris, confiscationis bonorum regio scripto inferendorum, usque traderetur

cap. XXVII. brachio seculari, flammis secundum legem utrandus. Nos hic ca-

piam,

pita, in quibus iniustitiae non unius in se commisit: Auctor *Inquisitionis* inculcat, ut & ea quae asserti contra titulum *Sancti Officii*, quem nimis inconvenienter *Inquisitioni* vindicari ait, silentio transmittimus, qui potius habemus, *actum huius iudicii ultimum*, quem *Actum fidei* nuncupant, quique singulis tribus vel duobus annis ferere habetur, contemplari.

Igitur cum ultra duos annos tam diri carceris sustinisset calamitatem, memorat adfuisse tempus, quo demum spes custodia egrediendi propius affulserit. Tum enim captivis universis peculiaria indumenta, piscis ut plurimum daemonebus fodata, alia tamen rogo imponendis, & alia, quibus vitae gratia decreta fuisset, exhibita; eosque etiam postridia diversos, & hos quidem in spatiosum ambulacrum, illos in vicinum aliquod conclave adjunctis Confessionariis deductos, & post duas horas, cum magna campana populam undique ex India affluentem ad funestum spectaculum invitasset, ita quidem cum cereis in manu fuisse emissos, ut e visis Goæ primariis unus semper lacus rei cinxerit, tanquam futurus ejus *fidejussor*, quibus hoc ipso non parum honoris sibi haberi, persuasio sit. Praelatum *Sancti Officii* insignis, Auctorem videlicet ejus, opere phrygio affabre effictum, qui gladium teneat in una, & olivam ramum in manu altera, additis verbis: *Iustitia & Misericordia*. Hoc secutum *Dominicanorum Ordinem*, quibus hoc jus & privilegium sit proprium, quod huius familiae auctor *Dominicus*, non minus & *Inquisitionis* fuerit *reperter*. . . Istum excepisse captivos, quorum quia minori culpa fuerint, praeterint, Auctor vero in medio, quasi iacesserit. Cum ita per plateas urbis Goæ præcipuas non sine incommodis essent circumducti, in proximo adstitisse templum *Sancti Francisci*, solennitati huic celebrandæ hoc tempore destinatum. . . Magnum altare pane nigro superinstructum, superque eo lychancho; lex cereis instructos eminuisset. . . Ad illius latera aliquid throni instar habentis apparuisse, quodque a dextra, Inquisitoribus eorumque consiliariis; quod a sinistra fuerit, *Pro-Regi* ejusque ministris sedem mox præbuisse. E regione altaris, aliud minus, & hinc usque ad templi portam, longam adfuisse porticum, sellis convestitam undique, ad recipiendos captivos cum suis sponsores comparatis. Illud vero nunc observari licuisse, ordinem hunc clausisse illos, qui magis fuissent postulati,

lentur; nam plurimos ipsorum superstitione gentiliū paulo ante imbutos, tam cito se eodem expedire non posse. Eandem esse cum gentilibus, Muhammetanis, aliasque religiones sectantibus. Quamvis enim Lusitaniae Rex conscientiae libertatem permittat, *Inquisitionem* tamen, permissionis hujus interpretem, satis esse censere, si quisque sua in religione degat, illum tamen reuera fieri, qui eam exerceat. Alibi & illud adjicitur, quod cum inquisitio mortis poenam in *Christianos* saltem *relapsos* statuat, Muhammetanos autem, & gentiles delinquentes, exilio, fustibus aliave poena coerceat, etiamsi vel centies idem peccatum admiserint, detesceantur multi hac ratione, ne ad Christianam religionem sese conferant.

cap. XXIV.

Hoc humanitas & aequius secum fuisse actum commemorat.

Auctor postquam enim ad proces plus saepe factas ante judicem constitutus fuerit, postulat ab se, ut imposita *Missali* manu juraret, se & dicturum veritatem, & in arcanis omnia habiturum esse; quo jurando omnes, qui aut ut testes aut ut rei audiuntur, obstringantur; & postea cum interrogasset *Inquisitor*, num sciret, cujus gratia adesset? cumque longa serie ipse confessus esset omnia, & haec ipsius declaratio, exhortatioque judicis ab assidente scriba consignata & a se ipso subscripta fuisset, quod semper fieri solet, se iterum esse dimissum: secunda vice cum esset auditus, quaestionem fuisse, num-

cap. XXV.

quid esset *Christianus* *obdierum*? (nam in Lusitania octavo demum die baptismatis fonte ablui infantes;) quis ipsum sacerdos, & in qua urbe baptizasset? & multa praeterea alia cum ex eo quaesita fuissent, ipseque apposite multa respondisset, in carcerem se contra votum esse remissum. Nam sperasse fore, ut facta haec ingenua confessione in libertatem mox restitueretur, qua cum ipsum decepisset, & fame, & venae incisione, incisaeque disruptione, vita & longarum se miseriarum finem facere sed frustra voluisse. Verum quartum cum audiretur, ablatum esse libellum, qui imputata sibi delicta, & multa praeterea conficta continisset, ut si qua haberet, reponeret, aut confiteretur singula. Quod cum aliqua confitendo, aliqua excusando, aliqua negando fecisset, *Promotorem* ultimam in se sententiam subjecisse: ipsum incurrisse poenam *excommunicationis majoris*, *confiscationis bonorum* regio *scrinio interendorum*, usque traderetur brachio seculari, flammis secundum legem utlandus. Nos hic ca-

cap. XXVI.

XXVII.

c. XXIX.

c. XXXII.

pit,

pita, in quibus injustitiz non unius in se commissa. Auctor *Inquisitionis* inculcat, ut & ea que assertit contra titulum *Sancti Officii*, quem nimis inconvenienter *Inquisitioni* vindicari ait, silentio transmittimus, qui potius habemus, *actum hujus judicii ultimum*, quem *Abbas fidei* nuncupant, quique singulis tribus vel duobus annis fere habetur, contemplari.

Igitur cum ultra duos annos tam diri carceris sustinisset calamitatem, memorat adfuisse tempus, quo demum spes custodia egrediendi propius affullerit. Tum enim captivis universis peculiaria indumenta, piscis ut plurimum demeritis fodata, alia tamen rogo imponendis, & alia, quibus vitæ gratia decreta fuissent, exhibita; ipsosque etiam postridia diversos, & hos quidam in spatiosum ambulacrum, illos in vicinum aliquod conclave adjunctis Confessionariis deductos, & post duas horas, cum magna campana populam undique ex India affluentem ad funestum spectaculum invitasset, ita quidē cum cereis in manu fuisse emissos, ut e visis Goæ primariis unus semper latus rei cinxerit, tanquam futurus ejus *fidejussor*, quibus hoc ipso non parum honoris sibi haberi, persuasio sit. *Prelatum Sancti Officii* inbans, *Auctorem* videlicet ejus, opere phrygio affabre effictum, qui gladium tenet in una, & olivæ ramum in manu altera, additis verbis: *Injustitia & Misericordia*. Hoc secutum *Dominicanorum Ordinem*, quibus hoc *ius & privilegium* sit proprium, quod hujus familie auctor *Dominicus*, non minus & *Inquisitionis* fuerit *reperter*. . . Istum excepisse captivos, quorum qui in minori culpa fuerint, præterint, *Auctor* vero in medio quasi inaccessit. Cum ita per plateas urbis Goæ præcipuas non sine incommodis essent circumducti, in proximo adstitisse templum *Sancti Francisci*, solennitati huic celebrandæ hoc tempore destinatum. . . Magnum altare panno nigro superinstructum, superque eo lychanchos sex cereis instructos eminuisset. Ad illius latera aliquid throni instar habentis apparuisse, quodque a dextra, Inquisitoribus eorumque consiliariis; quod a sinistra fuerit, *Pro-Regi* ejusque ministris sedem mox præbuisse. E regione altaris, aliud minus, & hinc usque ad templi portam, longam adfuisse porticam, sellis convestitam undique, ad recipiendos captivos cum suis sponsores comparatis. Illud vero nunc observari licuisse, ordinem hunc clausisse illos, qui magis fuissent postulati,

stulati, & post ipsos gestatam ingentem *cruci affixi* imaginem, cujus facies prospectaverit præcedentes; idque indicasse, veniam ipsis indultum, vitamque condonatum iri, sed subsecutos esse duos, & quatuor statuas forma humana expressas, illorumque ossa, quos statuz representaverint; & hos quidem homines una cum ossibus apportatis ad ignis subeundum supplicium, præcisa spe omni obtinenda misericordia, fuisse damnandos. Nam & in mortuos potestatem esse *Inquisitoribus*, sive in ipsos sententia dicta sit ante ipsorum decessum, sive postea etiam, sive durante ipsorum captivitate, sive antequam includerentur carceri ex vita migraverint, quo casu exhumata ipsorum ossa, *Actui fidei* hoc modo illata, rogo imponi, bona confiscari, deturbatis longo jam tempore possessoribus, qui alias legitime in eadem successerant.

c. XXXIII.

Intravisse paulo post *Inquisitorem* ipsum, suis stipatum collegis, *tribunalque* excitatum occupasse, idemque cum suis etiam fecisse *Pro-Regem*. Tum vero *Provincialem Augustinorum* concionem adscendisse, & verba in rem præsentem per dimidium horæ spatium fecisse. Eo finito sermone duos *Leitores* in eandem cathedram se alternis recepisse, publice prælecturos in singulos *Actionem*, & denuntiaturus, cui poenæ sufferendæ condemnati essent. Illum, cujus *Actio* fuisset prælecta, interea in medium illius porticus constitutum, & post pronuntiatam sententiam ad pedes altaris fuisse adductum, ubi flexis genibus, manibusque *Missali* impositis, cum parte reliquorum reorum alta voce injunctam & prælectam confessionem secutus sit, & postmodum in suum locum rursus se receperit. Itaque se ordine sic ferente, memorat *Auctor*, excommunicatum, bona sua Regis a-rario addita, item ex India sibi tam chara se exterminatum; & ad

cap. XLV.

carcerem Lusitaniz, quem *la Galere* ideo vocitent, quia in locum istum ad id genus navigiorum damnati, quo careant Lusitani, mitti consueverat, fuisse damnatum, præter satisfactiones adhuc a Judicibus sibi imponendas. Quibus peractis Episcopum; sacro nunc indutum

c. XXXIV.

habitu, & viginti sacerdotibus comitatum, quorum virgam quisque gestasset in manu, in medio templi constituisse, & post varias preces *excommunicatione* reos solvisse, Sacerdotibus unicuique illorum virga ictum infligentibus. Ad ultimum *actionem* quoque fuisse prælectam in illos instigatam, quos propter relapsum & magis faci-

nora

adeo ignis poena transferat; statimque inamivisse *liberem justitiam secularem*, qui mortis has victimas sibi vindicaverit; &c. dum reliqui voce judicis in tantum absoluti, a fidejussoribus suis in vetus hospitium *Inquisitionis* essent reducti, ad rogum abripuerit. Ubi damnati ejusmodi interrogari soleant, in qua religione mori velint: si in Christiana respondeant, strangulari prius; si in Judaismo aut heresi, vivos concomburi. Postridie combustorum imagines templo *Dominicanorum* inferri, expressa saltem figura capitis ac dentibus tituli: his impositi, & in subscriptione mentione facta illorum parentum, patrie, delicti, temporisque inflicti supplicii. Huic, qui bis in idem impigerit crimen, subscribi: *combustus ut relapsus*. Si una saltem vice accusatus aliquis, in crimine & errore defendendo pergat, insua legi: *combustus ut hereticus contumax*; Si a sufficienti testium numero accusatus, se tamen innocentem dicat, appingi: *convictus ut hereticum negativum*. Se vero, scribit Auctor, post brevem perceptam catechesin, poenitentiasque sibi injunctas, navi impositum, & in Lusitaniam regnum novem mensibus abductum fuisse; ubi Olyssipone in carcerem supra memoratum detrusus (cujus & descriptionem addidit accuratam) sed intercessione medici Reginae palmarij, hominis Galli, exinde liberatus, & patrie suae postliminio incolumis fuerit restitutus.

cap XL.
d. 27. Jan.
d. 16. Dec.
1676.
cap. XLI.
XLIV.
d. 39. Jan.
1676.
c. XLXVI.

IL MOSE DELL' IBERNIA.

Vita del Glorioso S. Patricio.

i. c.

MOSES HIBERNIAE.

Vita S. Patricij, Canonici Regularis Lateranensis, Apostoli & Primatis Hiberniae, conscripta per Abbatem D. Jacobum Certani.

Bononiae 1686. in 4.

DE S. Patricio rebusque ejus gestis passim apud Scriptores, maxime Anglos, perquam multa memoriae prodita reperiuntur. Nemo tamen omnium est, qui prolixiore; & si fas est ita appellari consuetum Italis scribendi genus, politiore illam nobis tradat Abbate hoc *Certano*, Canonico Regulari Lateranensi, Philosophiae, Docto-

Doctore, Theologo Collegiato, inque Academia Bononiensi Philosophiæ Moralis Professore Publico. Ordinem temporis minus aliquando servatum, ipsemet in præfamine queritur. Et qui aliter fieri potuit, in tanta rerum inveteratarum obscuritate? Equidem quantum ducem sequitur *Johannem Colganum*, Divorum Patritii, Columbe & Brigittæ Acta ex S. Fieco Episcopo Sleptensi, Patricio quodam juniore, S. Benigno Episcopo Armachano, S. Elerano Sapientæ, Probo; Jocelino de Furnes, S. Evino denique, in *Triade* sua *Thaumaturga* prosequentem, a veri via se vix aberrasse credit. An verò nimium Colgani fidei tribuat, Pontificii cordati ipsimet judicent. E nostratibus nemini non suspecta erit stupenda illa concatenatorum innumerorumque miraculorum copia, a quibus nec in utero vacare potuit Patricius. Sunt certe, de quorum veritate Auctor ipse dubitat; nec obscurum est, aliorum sequi fidem quam suam maluisse. Natus vero est Patricius A. O. S. 373. d. 5. Aprilis, in Cornubiæ castello, Nemh-Theo, temporis injuria destructo, nec hodie noto. Pater fuit Calturnius, mater Conquessa S. Martini Episcopi Turonensis ex sorore neptis. Nato inditum fuit nomen Sochet, quo appellabatur usque dum sevens per captivitatem factus, cum libertate nomen quoque mutare cogeretur, Cosbrighius a domino dictus. Sed miraculo quodam pristinae libertati redditus, prius nomen resumpsit; quo minus tamen eo diu gauderet, obfuit S. Germanus, nostri magister. Ab illo enim Magonii nomen, non sine Magni omine, Patricio datum fuit. Verum Celestinus I. Papa, Patricium eum vocari voluit, *quod nomen magni honoris erat eo tempore, indicabat enim liberatorem a carcere & redemptorem captivorum*, uti verbis S. Euvini docet Auctor. Scilicet Gentilismi, quibus laborabat, tenebris eripere Hiberniam, & ita Evangelii luce eam collustrare Noster jubebatur, totius Insulæ Archiepiscopus a Celestino declaratus. Nec male cessit negotium: Nostri enim cura & exhibitis abundanter miraculis, brevi postea factum est, ut non solum confluerent ad Christianam fidem incolæ, sed & ipsi Dæmones, (sit fides penes Auctorem) septem annos, septem menses & septem dies, exulatum aufugerent. Imo sunt, qui auspiciis Sancti nostri carere credunt Hiberniam omnibus venenosis; de quo tamen merito Auctor dubitat, Solino jam suo tempore hoc naturæ beneficium in Hibernia prædicante. Idem fortassis erit judicium

chim de rebus aliis, quæ a natura hoc vel illo modo elaborata, miraculis Patricii gratis adscribuntur. Hujusmodi sunt quæ de sterilitate fluminis Sianei, & fecunditate fluminis Bannæ, deque aliis Auctor prolixè prædicat, a nobis sicco pede prætereunda. De famoso illo S. Patricii Purgatorio Scriptores, etiam Pontificii, inter se non consentiunt. Sunt enim qui nihil singulare in eo se potuisse agnoscere, modestè fatentur. Sunt vero etiam qui stupenda narrant, inter quos est Matthæus Parisiensis, in Chronico ad an. 1153. Falsa certe veris misceri Auctor agnoscit; unde sibi sufficere ait, antri prodigiosi conditionem, & modum poenitentes introducendi hodie observatum descripsisse, scilicet antequam in cryptam abscondi possit poenitens, novem dies continuos cibo omni potuque abstineat, necesse est. Solo pane sub cineribus cocto & aqua vitam tolerare jubetur. Quo facto, in Templum S. Patricii nudipedem introductum, absolutis rite precibus, septies parietes templi interioris circumire oportet, idemque postea circa cellulas, ut vocant, poenitentiales prope Purgatorium facere, non quidem pedibus eas obeundo, sed nudatis genibus. Hinc ad crucem sese confert in medio aræ positam, qua adorata aliam accedat oportet, saxa inter incondita lapidesque acutos eminentem. Ut vero conceptos inde dolores abstergat facilius, parvum lacum intrat, in cujus fundo marmor reperitur impressis Sancti nostri vestigiis sacrum. Idem opus diebus septem continuis semel, octavo tamen bis poenitenti est faciendum. Tandem, facta confessione, solenni ritu Purgatorio horis quatuor & viginti includitur, præter vas aqua repletum cibo omni destitutus. Quæ vero incluso per dictum tempus accidant, prolixè referre tutum non fuit visum Auctori; quapropter & nobis hinc recedendum erit. Id solum addimus, decessisse ex hac vita Patricium d. 17. Martii A. O. R. 493. ætatis 120, apostolatus 60.

*FRIDERICI SPANHEMII FIL. PROFESSORIS IN ACAD.
Lugd. Bat. Primariis Vindiciarum Biblicarum sive Exami-
nis locorum controversorum N. T. Liber 3.*

Lugduni Batavorum apud Joh. Verbesse, 1685. in 4.

Parentis sui, cui tria Dubiorum Evangelicorum in prioribus Evangelistarum capitibus occurrentium volumina debemus, exem-

K

plum

Doctore, Theologo Collegiata, inque Academia Bononiensi Philo-
sophiæ Moralis Professore Publico. Ordinem temporis minus ali-
quando servatum, ipsemet in præfamine queritur. Et qui aliter fieri
potuit, in tanta rerum inveteratarum obscuritate? Equidem quam-
diu ducem sequitur *Johannem Colganum*, Divorum Patritii, Colum-
bæ & Brigittæ Acta ex S. Fieco Episcopo Sleptensi, Patricio quodam
juniore, S. Benigno Episcopo Armachano, S. Elerano Sapiente,
Probo; Jocelino de Furnes, S. Evimo denique, in *Triade sua Thom-
maturga* prosequentem, a veri via se vix aberrasse credit. Ad vero-
nimium Colgani fidei tribuat, Pontificii cordati ipsimet judicent. E
nostratibus nemini non suspecta erit stupenda illa concatenatorum in-
numerorumq; miraculorum copia, a quibus nec in utero vacare potuit
Patricius. Sunt certe, de quorum veritate Auctor ipse dubitat; nec ob-
scurum est, aliorum sequi fidem quam suam maluisse. Natus vero est Pa-
tricius A. O. S. 373. d. 5. Aprilis, in Cornubiæ castello, Nensh-Thoe,
temporis injuria destructo, nec hodie noto. Pater fuit Calturnius,
mater Conquessa S. Martini Episcopi Turonensis ex sorore neptis.
Nato inditum fuit nomen Sochet, quo appellabatur usque dum ser-
vus per captivitatem factus, cum libertate nomen quoque mutare
cogeretur, Cosbrighius a domino dictus. Sed miraculo quodam
pristinæ libertati redditus, prius nomen resumpsit; quo minus tamen
eo diu gauderet, obfuit S. Germanus, nostri magister. Ab illo e-
nim Magonii nomen, non sine Magni omine, Patricio datum fuit.
Verum Celestinus I. Papa, Patricium eum vocari voluit, *quod no-
men magni honoris erat eo tempore, indicabat enim liberatorem a car-
cere & redemptorem captivorum*, uti verbis S. Euvini docet Auctor.
Scilicet Gentilismi, quibus laborabat, tenebris eripere Hiberniam, &
ita Evangelii luce eam collustrare Noster jubebatur, totius Insulæ Ar-
chiepiscopus a Celestino declaratus. Nec male cessit negotium:
Nostri enim cura & exhibitis abundanter miraculis, brevi postea fa-
ctum est, ut non solum confluerent ad Christianam fidem incolæ, sed
& ipsi Dæmones, (sit fides penes Auctorem) septem annos, septem
menses & septem dies, exulatum aufugerent. Imo sunt, qui auspi-
ciis Sancti nostri carere credunt Hiberniam omnibus venenosis; de
quo tamen merito Auctor dubitat, Solino jam suo tempore hoc na-
turæ beneficium in Hibernia prædicante. Idem fortassis erit judi-
cium

etiam de rebus aliis, quæ a natura hoc vestigio modo elaborata, miraculis Patricii gratis adscribuntur. Hujusmodi sunt quæ de sterilitate fluminis Sianei, & fecunditate fluminis Bannæ, deque aliis Auctor prolixè prædicat, a nobis sicco pede præterenda. De famoso illo S. Patricii Purgatorio Scriptores, etiam Pontificii, inter se non consentiunt. Sunt enim qui nihil singulare in eo se potuisse agnoscere, modestè fatentur. Sunt vero etiam qui stupenda narrant, inter quos est Matthæus Parisiensis, in Chronico ad an. 1153. Falsa certe veris misceri Auctor agnoscit; unde sibi sufficere ait, antri prodigiosi conditionem, & modum poenitentis introducendi hodie observatum descripsisse, scilicet antequam in cryptam abscondi possit poenitens, novem dies continuos cibo omni potuque abstineat, necesse est. Solo pane sub cineribus cocto & aqua vitam tolerare jubetur. Quo facto, in Templum S. Patricii nudipedem introductum, absolutis rite precibus, septies parietes templi interioris circumire oportet, idemque postea circa cellulas, ut vocant, poenitentiales prope Purgatorium facere, non quidem pedibus eas obeundo, sed nudatis genibus. Hinc ad crucem sese confert in medio aræ positam, qua adorata aliam accedat oportet, saxa inter incondita lapidesque acutos eminentem. Ut vero conceptos inde dolores abstergat facilius, parvum lacum inerat, in cujus fundo marmor reperitur impressis Sancti nostri vestigiis sacrum. Idem opus diebus septem continuis semel, octavo tamen bis poenitenti est faciendum. Tandem, facta confessione, solenni ritu Purgatorio horis quatuor & viginti includitur, præter vas aqua repletum cibo omni destitutus. Quæ vero incluso per dictum tempus accidant, prolixè referre tutum non fuit visum Auctori; quapropter & nobis hinc recedendum erit. Id solum addimus, decessisse ex hac vita Patricium d. 17. Martii A. O. R. 493. ætatis 120, apostolatus 60.

FRIDERICI SPANHEMII FIL. PROFESSORIS IN ACAD.

Lugd. Bat. Primarij Vindiciarum Biblicarum sive Examinis locorum controversorum N. T. Liber 3.

Lugduni Batavorum apud Joh. Verbeffel, 1685. in 4.

Parentis sui, cui tria Dubiorum Evangelicorum in prioribus Evangelistarum capitibus occurrentium volumina debemus, exem-

K

plum

plum imitatus Cl. Spanhemius, Vindicias locorum controversorum Novi Testamenti jampridem adornare cœpit, quarum liber primus & secundus ad priora Matthæi capita A. C. 1663 Heidelbergæ prodierunt. Ab illo tempore aliis scriptis occupatus Auctor, paucis demum abhinc annis tertium Vindiciarum librum in lucem prodire passus est. Incipit ille a loco Matth. XVI, 18. cujus examen in fine libri secundi jam inchoaverat quidem Spanhemius, sed ob Typographi festinationem absolvere non potuerat. Denuo igitur locum illum aggreditur, & cum jam in libro secundo probaverit, Petrum & fictitium ejus successorem Pontificem Romanum, nequaquam pro supremo, totius ecclesiæ Monarcha & œcumenico Pontifice agnoscendum esse, si vel maxime constaret, Petrum a Christo petram, seu ecclesiæ fundamentum appellari; nunc ulterius Petrum petram illam esse negat, cui Christus ecclesiam suam superstruxit, & ad singulas Pontificiorum instantias & exceptiones nervose respondet. Postea quam inepte Pontificii eodem dicto ad stabiliendam Pontificis Romani infallibilitatem & perpetuam ecclesiæ visibilitatem abutantur, eadem methodo demonstrat.

Hoc dicto satis vindicato, pergit ad locum Matth. XVI, 19. de cœli clavibus agentem, ex quo septem errores in crustari asserit, nempe 1. collatum Petro primum, 2. translatum a Petro ad Romanos Pontifices jus successionis in illum primum, 3. eorundem Pontificum supremum & infallibile in fidei controversiis judicium, 4. potestatem coactivam legistoriam, & obligatoriam in conscientiis circa spiritualia omnia credenda & facienda, quam itidem Pontifici Romano Papistæ tribuunt, 5. potestatem concedendi indulgentias, vel imponendi satisfactiones & opera pœnalia, 6. primum Episcoporum super Presbyteros, & 7. denique auricularis confessionis necessitatem. Singulorum probationes adducit, & in his Christi verbis minime fundatas ostendit. Progreditur inde ad locum Matthæi XVI, 24. 25. ex quo neque consilia Evangelicæ a Pontificiis, neque vires liberi arbitrii ab iisdem & Remonstrantibus, neque nova legis moralis additamenta per Christum facta a Socinianis & Remonstrantibus probari posse asserit. In sequenti loco, qui Matth. XVI, 27. legitur, primum contra Socinianos Christi divinitatem impugnantes; deinde contra Lutheranos, quos Ubiquitarios vocat,

veteris, communicationem idiomatum in Christo asserentes, & contra Pontificis operum merita urgentes disputat. Reliquæ vindiciæ hujus libri concernunt dicta Matth. XVII, 2. 5. 11. 24 & seq. Matth. XVIII, 3, & 6. 10. 17. 18. 20. 24. & seq. Matth. XIX, 3. & seq. Sequentes vindiciarum libros Typographus in præfatiuncula non ante lucem visuros monet, quàm historica Autoris scripta ad umbilicem perducta fuerint.

*LA CREANCE DE L' EGLISE ORIENTALE, SUR
la Transubstantiation, avec une réponse aux nouvelles
objections de M. Smith.*

Hoc est,

**Fides Ecclesiæ Orientalis de Transubstantiatione, eum
responsione ad novissimas objectiones Dni. Smithii.**

Parisi apud Th. Moette, 1687. in 12.

Quamquam ex longo intervallo Latina & Græca Ecclesia dissentiunt, & mutuo se odio & conviciis proscindunt; neutra tamen alterius testimonium contemnit, si vel antiquitas doctrinæ, vel usus sœnge-lateque receptus, contra adversarios probandus est. A transubstantiationis dogmate immunes adhuc Græci fuerunt habiti: nuper autem, qui Romanas partes tuentur, ad Græcorum consensum cœperunt provocare, qui ideo verbum *μετουσίωσις* formasse perhibentur, ut idem exactissime confiteantur, quod Romani credunt & docent vocabulo *Transubstantiationis*. Protestantibus improbarunt verbum, ut inauditum in veteri Græcia, nec majori auctoritate innixum, quam suspecta Gabriëlis Philadelphienfis. Is Archiepiscopus insolentem vocem in Latinorum gratiam confinxisse credebatur, quod Claudio Charentonensi, Reformato Theologo, eo pronius ad fidem habendam fuit, quo calidius egisse Cardinalis Perronius videbatur, cum, cæteris hujus materiæ Græco idiomate productis, solius Gabriëlis testimonium Latine tantum allegasset. Postquam vero Gabriëlis Opera Parisi A. 1671 tam Græce quam Latine recusa fuerunt; quæ ineunte nostro seculo Venetiis Græce impressa erant; putant direptam hanc litem fuisse, ante omnium oculos exposito libro; de quo, ut ficto & supposititio dubitatum fuerat. Vicisse

sibi Romani videbantur, cum clarissimus Smithius, Anglus Oxoniensis, alia illos via, aliisque armis aggressus est, contra quem hoc ipso libello P. Simon, scriptor non incelebris, depugnat. Hunc enim autorem hujus libri esse, ex præfatione non obscure cognoscitur. Smithius quamvis verum, non suppositum, Gabrielem nosset, suspectum tamen eo usque habet, ut credat, Pontificiorum consuetudini, qua Venetiis usus erat, hanc novam & insolentem vocem debuisse. Jeremiam certe, ipsius Gabrielis Patriarcham, & Græcos contra Cyrillum Lucarem, quorum Synodales censuræ typis exscriptæ sunt, ut & alios tam recentes, quam veteres in Liturgiis, & Symbolis, ac Confessionibus hoc verbum ignorasse, ut potius sacra illa symbola, etiam post consecrationem, *ἀρνίον* corporis & sanguinis Christi appellarint. Ad hæc Simonius cap. I. respondet, Gennadium, integrò seculo antiquiorem Gabrielem, & primum post captam Constantinopolim Patriarcham, promiscue verbis *μετασώσιως* & *μεταβολῆς* in hoc mysterio usum esse. Errare ergo, qui Gabrielem ejus primum autorem statuunt. Nec hunc in Latinorum partes allectum fuisse, qui contra Florentinum Concilium scripserit, defensor Marci Ephesini, & amicus Meletii, infensissimorum Latine Ecclesie. Jeremiam, quem Smithius objecerat, non quidem verbum *μετασώσιως*, attamen, quod idem valet, *μετεβάλλειν* habere, perinde ac cæteros *μετατρέψαν*, *μεταποιεῖν* & similia. Usos præterea *μετασώσιως* verbo Gregorium Protosyncellum Synopsi Venetiis A. 1635 impressa, & Meletium Syrigium MSto contra Lucarem, qui etiam longa illud dissertatione defendat. Gerganum quidem, Artensem Episcopum, negare Transubstantiationem, uti etiam Meletium, Metropolitani Ephesini, quem Claudius Charentonenensis objecerat: sed illum ait Autor purum Protestantem esse; hunc etiam venerationem Mariæ & Sanctorum, contra receptam Græcorum consuetudinem, abnegare. Liturgiis & antiquis Symbolis, contra hanc vocem objectis, respondet Autor, argumentum negativum esse; & contra Protestantium morem ad antiquitatem & Symbola provocati: etiam contra Calvinum negari *ὀνομαζοίησιν*, qui in Servetiana causa id maxime pugnaverit, ut liceat Ecclesie vocabula formare, quibus mysteria explicarentur. *Ἀντίτυπα* vero non ab omnibus appellari sancta symbola, idque verbum.

ex

ex Liturgia Basiliæ & Concilio Nicæno II. recte explicandum esse.

Haftenus ex I. Capite hujus libri. Quæ contra hæc Cl. Smithius excepit, examinantur sequentibus. Sunt autem: Gennadii testimonium ex fide Meletii Syrigii haberi, Græculi tenebrionis & obscuri hominis, etiam Pontificiis addicti, cujus librum ne ipsi quidem Latini in lucem proferre audeant: nec Jeremiam, qui scrutatus est archiva Ecclesiæ suæ, idem de Gennadio referre, quod Syrius: Gabrielem Philadelphiensem imbecillitate judicii non intellexisse Latinorum terminos scholasticos: obscuris monachis Metrophanem Critopolulum, & Gerganum Astensem opponi posse, recentes negatores Transubstantiationis. His respondet Autor, Gennadium sua plurima scripsisse post Patriarchatum in monasterio. Mirum ergo non esse, si scripta ejus in Patriarchali Ecclesia non fuerint reperta. Multis verbis ibidem contra Allatum probat, Gennadium hunc & Georgium Scholarium eundem esse, Secretarium Joannis Imperatoris & Concionatorem; post Patriarcham: tandem, abdicato Pontificatu, monachum. Meletium Syrigium non obscurum hominem fuisse, nec Romanis obnoxium, sed Protosyncellum & Patriarchæ legatum in Moldavia, Exarchi titulo insignitum, etiam testimonio Nectarii Hierosolymitani Patriarchæ, & Concilii ibidem nuper habiti, laudatissimum. Hunc Meletium Syrigium esse, qui cum primis Cyrillum Lucarem, editorem Confessionis, in sententiam Reformatorum inclinatæ oppugnaverit, qui tamen de Confessione illa subdubitet, an genuinus fœtus Cyrilli sit, nec potius ab alio in gratiam Legatorum ad Portam, Reformatæ religioni addictorum, sub nomine hujus Patriarchæ conficta. Sed quoquo modo de Cyrillo res habeat, hoc certum esse Simonius addit, etiam Grotii consensu probat, impostorem fuisse Confessionis illius autorem, quæ sub Cyrilli Patriarchæ nomine Genevæ primum, deinde in Belgio Græce & Latine sit edita. Gabrielem, pergit, non laborasse judicii debilitate, quamvis cum Lucare non comparandis sit. Eadem enim quæ Smithio suspecta sint, Simonem quoque Thessalonicensem & alios scripsisse, quos vero nemo imbecillis judicii accusare audeat. Laudari eundem quoque a Crusio in Turcogræcia, quæ literas quoque contineat, a Crusio adhuc Philadelphiensem Archie-

episcopum datas. Nec ceteros, qui in partes vocentur, Agapium de Monte Athos, Coressium, Gregorium, Cortacium, & horum æquales, obscuros monachos esse, sed satis claros ex subscriptione Confessionis Orthodoxæ. Critopulum vero & Gerganum Ardensem his minime opponi posse, utpote manifestò inservientes causæ Protestantium. Et hæc usque ad VII Caput pertractantur, quo tandem de adoratione Sacramenti agitur, quam Græcis quoque usitatam esse Autor propugnat, licet oppido concedat, in ceremoniis illos parciores esse, quam Romanos. Post hæc, Excerpta quædam Græco-Latina ex Gennadii & Meletii Syrigii libris de Transubstantiatione subjungit, etiam quædam ex Thomæ Aquinatis Versione Græca, ut ostendat, Græcis quoque doctoribus Latinam Theologiam curæ cordique esse. His tandem Catalogum librorum recentis Græciæ, quorum testimoniis in hoc libro usus erat, subjungit, non ingratum eruditibus opusculum, unde de novissimis libris, & loco ac anno impressionis judicari potest. Sunt autem, Agapii Religiosi Cretensis liber dictus *Ἀμαρτολόγιον Σωτηρία*, impressus Venetiis 1641 & 1664: Confessio Orthodoxa (*Ὁρθόδοξος Ὁμολογία*) studio Panagioti, Turcici Interpretis, Græco vulgari idiomate in Batavis excusa: Georgii Coressii, genere Chii opera; & Michaelis Cortacii Cretensis, impressa Venetiis 1642: Cyrilli Lucaris Confessio scripta 1629, impressa Genevæ 1633; repetita in Batavis 1645. Gabrielis Severi, Archiepiscopi Philadelphiensis, Apologia Venetiis 1604 excipit, & alia ejus Opuscula 1605; rursus repetita Parisii 1671: Georgii Scholarii cognomine Gennadii opera MSS. in bibliotheca Regia, quæ speciatim enumerantur. Gergani Episcopi Ardensis Catechismus, cujus summa capita recitantur in Refutatione impressa Romæ Græco vulgari idiomate & Latino 1631. Gregorii Protosyncelli Synopsis Dogmatum Ecclesiæ (*Σύνοψις τῶν Θείων καὶ ἱερῶν τῆς ἐκκλησίας δογμάτων*) Venetiis publicata 1635. Jeremiæ Patriarchæ Responsiones in Actis Wirtenbergensibus. Marci Archiepiscopi Ephesini Sermo de Consecratione Sacramenti Græce & Latine, typis excusus. Meletii Syrigii liber MS. qui ne Venetiis excuderetur, Missionarii impediverunt, qui quædam in eo mutanda esse contendebant, præsertim Exordium, quo autor non plures universales Synodos, quam septem agnoscit. Metrophanis Critopuli Con-

Confessio impressa Helmsstadii 1661. Censura gemina Confessionis Cyrilli Lucaris, prior facta 1638; posterior 1642. Utraque cum ipsa Confessione in Batavis excusa Nihufii ope, Græce & Latine, prior etiam Latine Laureti 1639 exscripta. Synodus Bethlehemitica sive Concilium Hierosolymitanum, congregatum 1672, & Græce ac Latine descriptum Parisii 1676.

TRAITÉ TOUCHANT L' ORIGINE DES DIXMES
& l' obligation de les payer.

i. e.

Tractatus de Origine Decimarum, & obligatione
eas solvendi.

Parisii apud Dan. Horthemels 1687.

IN hoc Tractatu Auctor, qui sub literis C. B. latet, Sex diversas Propositiones contra Decimas, & quibusdam defensas, oppugnare satagit. I. earum est: *Decimas in Novo Fœdere ab hominibus solum fundatas esse.* Origine itaque Decimarum ex lege naturæ & V. T. accersita, ostenditur; Christum sub persona *Melchisedeci*, ab *Abrahamo* omnes fideles repræsentante decimas accipientem, docere voluisse, Decimas tum naturale & inseparabile æterni Sacerdotii sui apnagium, tum naturale etiam veri fidelis debitum esse. Cumque Sacerdotibus Leviticis de jure divino eadem competierint, ex contraria sententia duobus inconvenientibus locum fore: ut nimirum 1. Sacerdotium Leviticum Christi Sacerdotio majus, & 2. Synagogæ melius, quam Ecclesiæ prospectum videri queat. Ut vero apertius constet, etiam in N. T. jure divino Decimas deberi, effatum Christi Matth. 23. v. 23. & Pauli 1. Cor. 9. v. 7-14. adducitur, iisque, quæ regeri possint, occurritur, Patribus simul, Pontificum Decretis, Conciliis nationalibus, Principumque Constitutionibus in partes vocatis. II. *Ex compluribus Terra fructibus, vino maxime & animalibus, Decimas non deberi, easque rem insolitam esse.* Tales vero æquocum reliquis jure censi, nec diurnam eas non solvendi consuetudinem quicquam contra easdem probare, autoritate *Hiskia* & *Nebemia*, longam non solvendi possessionem non attendentium, deducitur. III. *Præscriptionem respectu omnium Decimarum, excepto frumen-*

p. 7. 26.

13. 36.

47.

103.

106.

112. *frumento majori, admitti posse.* Assertitur e contrario, Decimas cuiuscunque generis jure divino sancitas præscriptioni non subjacere, cui mala fides obstat, Laico eas redimenti semper adhærens; ubi Coquillius (*Coquille*) pro præscriptione pugnans operose refellitur, eiusque Objectionibus respondetur. IV. *Decimas populi redditus diminuerere, eique maxime damnosæ esse.* Contrarium ex divina bonorum temporalium accumulatione, æternorum promissione, & a temporali æternoque exitio liberatione promittitur, & ex adverso, quam indignam Christiano impietatem committant solutionem detrectantes, quantasque calamitates in se & integras regiones provocent, excommunicationem ipso facto incutentes, prolixè docetur. V. *Decimas non nisi meram eleemosynam, non debitum esse.* Ratio negandi hanc propositionem ex virtute excommunicationis aliarumque pœnarum petitur, quodque eleemosynæ, teste *Ambrosio*, post decimas demum erogandæ sint, hæc vero jus a voluntate debitoris independens involvant. Objectionis vulgaris, *car ergo non ubique equaliter præsentur, causam avaritiæ partim hominum, partim Sacerdotum locupletum satis in exigendo negligentia tribuendam; Alcuini vero literas ad Carolum M. an desimarum jugum Hunnis recens conpersis imponere conveniat*, dubitantis, obligationem in fide roboratorum confirmantes, de exactiōe nimis severa exaudientas esse. Decimas denique esse eleemosynas, ex parte ejus, qui accipit; debitum vero, respectu illius, qui solvit. VI. *Decimas a Laicis possideri posse.* Hic præmittitur, Decimas a Laicis possessas hæc ad Ecclesiam pertinuisse. *Coquillii* assertum, decimas feudales a Romanis in Gallia constitutas & a Phoramundo conservatas esse, fabulam sapere. Posito etiam tali feudorum genere, decimas tamen a DEO imperatas propterea cessare non potuisse. Inhibitionis tantam vim non esse, ut rem divinam & ecclesiasticam profanam transmutare valeat. *Carolus Martellus*, qui proceribus contra Saracenos præstantibus partem Decimarum addidit, hanc occasionem non cepit, ut tantus earum numerus Laicis cederet; nec enim eis, ut in præsentibus, loco stipendii, solum dum bellum gerebat, assignare voluit, sed potius esse Nobilium injustitiam, prætextu hæreditario in posteros transmittendi inde relicto, decimas a feudatilibus nunquam satis deplorandis originem

memederint. Violentia & pretextu belli successisse Simoniam, & vel precio, vel favore familiarum, ab Episcopis patrimonium Christi acquisitum fuisse. Et licet a Carolomanno, Pipino, & Carolo M. restitutio ita injuncta fuerit, ut possessores titulo *precaria* Decimis fruerentur, ejusque spatio elapso vel renovatio fieret, vel Ecclesia, cui electio relinquebatur, iis iterum frui inciperet; possessione tamen a Nobilibus violenter continuata, eas contra reliquis eorum bonis quasi coaluisse. Frustra sibi blandiri, qui decimas bona fide emptas prescribere se potuisse arbitrentur; cum ob leges alienationem talem interdicens, bona fides eos plane deficiat. Esse, qui *Concessionem* in sui favorem allegare audeant. Tales vero non posse expectari a *Principibus*, quorum autoritas non nisi ad protectionem rerum sacrarum se extendat; nec posse esse *Ecclesiasticas*, cum nec Papa, nec Concilia talium rerum usurpationem ullo modo approbare possint, utpotè quorū potestas ad res *disciplina* tantummodo restricta sit. Hinc nec Breve *Clementis V.* Philippo pulchro A. 1305 datum, quo contra Concilium Lateranense infendatio decimarum permittatur, locum habere posse, obstante Lege divina; quicquid Papa contra hanc constituit vel dispenset, in errorem degenerare. Veluti ex hac ratione, quod potestas transferendi Regna soli Deo competat, nemo facile persuaderi sibi patiatur, Papam Regnum Navaræ & Hispaniæ conferendi jus habuisse. Tandem usurpationis peccato, cujus, nisi prævia restitutione, nulla remissio speranda, acerbè exaggeratò, gravissima admonitione totius materiæ tractatio clauditur;

250.
263.
271.
282.
284.
291.

*RELIQUIÆ WOTTONIANÆ: OR A COLLECTION OF
Lives, Letters, Poems, &c.*

five

Collectio Vitarum, Epistolarum, Poëmatum Henrici
Wottoni, quondam Equitis ac Collegi Etoniensis
Præfeti; una cum characteribus quorundam virorum,
aliisque ejus operum fragmentis.

Londini, apud B. Tooke & T. Sawbridge, 1685, in 8.

Tantum abest, ut librum hunc velut novum Actis Eruditorum inserere licuerit, ut potius dubitaverimus, an inter ipsa etiam Supplementa-

L

plum imitatus Cl. Spanhemius, Vindicias locorum controversorum Novi Testamenti jampridem adornare cepit, quarum liber primus & secundus ad priora Matthæi capita A. C. 1663 Heidelbergæ prodierunt. Ab illo tempore aliis scriptis occupatus, Auctor, paucis demum abhinc annis tertium Vindiciarum librum in lucem prodire passus est. Incipit ille a loco Matth. XVI, 18. cujus examen in fine libri secundi jam inchoaverat quidem Spanhemius, sed ob Typographi festinationem absolvere non potuerat. Denuo igitur locum illum aggreditur, & cum jam in libro secundo probaverit, Petrum & fictitium ejus successorem Pontificem Romanum, nequaquam pro supremo, totius ecclesiæ Monarcha & œcumenicæ Pontifice agnoscendum esse, si vel maxime constaret, Petrum a Christo petram, seu ecclesiæ fundamentum appellari; nunc ulterius Petrum petram, illam esse, negat, cui Christus ecclesiam suam superstruxit, & ad singulas Pontificiorum instantias & exceptiones nervose respondet. Postea quam inepte Pontificii eodem dicto ad stabiliendam Pontificis Romani infallibilitatem & perpetuam ecclesiæ visibilitatem abutantur, eadem methodo demonstrat.

Hoc dicto satis vindicato, pergit ad locum Matth. XVI, 19. de cœli clavibus agentem, ex quo septem errores incrustari asserit, nempe 1. collatum Petro primatum, 2. translatum a Petro ad Romanos Pontifices jus successionis in illum primatum, 3. eorundem Pontificum supremum & infallibile in fidei controversiis judicium, 4. potestatem coactivam legislativam, & obligatoriam in conscientiis circa spiritualia omnia credenda & facienda, quam itidem Pontifici Romano Papiſtæ tribuunt, 5. potestatem concedendi indulgentias, vel imponendi satisfactiones & opera pœnalia, 6. primatum Episcoporum super Presbyteros, & 7. denique auricularis confessionis necessitatem. Singulorum probationes adducit, & in his Christi verbis minime fundatas ostendit. Progreditur inde ad locum, Matthæi XVI, 24. 25. ex quo neque consilia Evangelica a Pontificiis, neque vires liberi arbitrii ab iisdem & Remonstrantibus, neque nova legis moralis additamenta per Christum facta a Socinianis & Remonstrantibus probari posse asserit. In sequenti loco, qui Matth. XVI, 27. legitur, primum contra Socinianos Christi divinitatem impugnantes; deinde contra Lutheranos, quos Ubiquitarios vocat,

vocat, communicationem idiomatum in Christo asserentes, & contra Pontificios operum merita urgentes disputat. Reliquæ vindictæ hujus libri concernunt dicta Matth. XVII, 2. 5. 11. 24 & seq. Matth. XVIII, 3, & 6. 10. 17. 18. 20. 24. & seq. Matth. XIX, 3, & seq. Sequentes vindictiarum libros Typographus in præfatiuncula non ante lucem visuros monet, quàm hystorica Autoris scripta ad umbilicam perducta fuerint.

*LA CREANCE DE L' EGLISE ORIENTALE, SUR
la Transubstantiation, avec une réponse aux nouvelles
objections de M. Smith.*

Hoc est,

**Fides Ecclesiæ Orientalis de Transubstantiatione, eum
responsione ad novissimas objectiones Dn. Smithii.**

Parisi apud Th. Moette, 1687. in 12.

Quamquam ex longo intervallo Latina & Græca Ecclesia dissentiunt, & mutuo se odio & conviciis proscindunt; neutra tamen alterius testimonium contemnit, si vel antiquitas doctrinæ, vel usus sœnge-lateque receptus, contra adversarios probandus est. A transubstantiationis dogmate immunes adhuc Græci fuerunt habiti: nuper autem, qui Romanas partes tuentur, ad Græcorum consensum cœperunt provocare, qui ideo verbum *μετβολωσις* formasse perhibentur, ut idem exactissime confiteantur, quod Romani credunt & docent vocabulo *Transubstantiationis*. Protestantes improbarunt verbum, ut inauditum in veteri Græcia, nec majori auctoritate innixum, quam suspecta Gabrielis Philadelphiensis. Is Archiepiscopus insolentem vocem in Latinorum gratiam confinxisse credebatur, quod Claudio Charentonensi, Reformato Theologo, eo pronius ad fidem habendam fuit; quo callidius egisse Cardinalis Peronius videbatur, cum, cæteris hujus materiæ Græco idiomate productis, solius Gabrielis testimonium Latine tantum allegasset. Postquam vero Gabrielis Opera Parisii A. 1671 tam Græce quam Latine recusa fuerunt, quæ incunte nostro seculo Venetiis Græce impressa erant; putant directam hanc litem fuisse, ante omnium oculos exposto libro, de quò, ut ficto & supposititio dubitatum fuerat. Vicisse

sibi Romani videbantur, cum clarissimus Smithius, Anglus Oxoniensis, alia illos via, aliisque armis aggressus est, contra quem hoc ipso libello P. Simon, scriptor non incelebris, depugnat. Hunc enim autorem hujus libri esse, ex præfatione non obscure cognoscitur. Smithius quamvis verum, non suppositum, Gabrielem nosset, suspectum tamen eò usque habet, ut credat, Pontificiorum consuetudini, qua Venetiis usus erat, hanc novam & insolentem vocem debuisse. Jeremiam certe, ipsius Gabrielis Patriarcham, & Græcos contra Cyrillum Lucarem, quorum Synodales censuræ typis exscriptæ sunt, ut & alios tam recentes, quam veteres in Liturgiis, & Symbolis, ac Confessionibus hoc verbum ignorasse, ut potius sacra illa symbola, etiam post consecrationem, *ἀρνίον* corporis & sanguinis Christi appellarint. Ad hæc Simonius cap. I. respondet, Gennadium, integrò seculo antiquiorem Gabrielem, & primum post captam Constantinopolim Patriarcham, promiscue verbis *μεταστώσεως* & *μεταβολῆς* in hoc mysterio usum esse. Errare ergo, qui Gabrielem ejus primum autorem statuunt. Nec hunc in Latinorum partes allectum fuisse, qui contra Florentinum Concilium scripserit, defensor Marci Ephesini, & amicus Meletii, infensissimorum Latine Ecclesie. Jeremiam, quem Smithius objecerat, non quidem verbum *μεταστώσασα*, attamen, quod idem valet, *μετεβάλλασα* habere, perinde ac cæteros *μετατρέψαν*, *μεταποιῶν* & similia. Usos præterea *μεταστώσεως* verbo Gregorium Protosyncellum Synopsi Venetiis A. 1635 impressa, & Meletium Syrigium MSto contra Lucarem, qui etiam longa illud dissertatione defendat. Gerganum quidem, Artensem Episcopum, negare Transsubstantiationem, uti etiam Meletium, Metropolitani Ephesini, quem Claudius Charentonenensis objecerat: sed illum ait Autor purum Protestantem esse; hunc etiam venerationem Mariæ & Sanctorum, contra receptam Græcorum consuetudinem, abnegare. Liturgiis & antiquis Symbolis, contra hanc vocem objectis, respondet Autor, argumentum negativum esse; & contra Protestantium morem ad antiquitatem & Symbola provocari: etiam contra Calvinum negari *ὀνομασποίησι*, qui in Servetiana causa id maxime pugnaverit, ut liceat Ecclesie vocabula formare, quibus mysteria explicarentur. *Antitypa* vero non ab omnibus appellari sancta symbola, idque verbum.

ex

ex Liturgia Basilii & Concilio Nicæno II. recte explicandum esse.

Hactenus ex I. Capite hujus libri. Quæ contra hæc Cl. Smithius excepit, examinantur sequentibus. Sunt autem: Gennadii testimonium ex fide Meletii Syrigii haberi, Græculi tenebrionis & obscuri hominis, etiam Pontificiis addicti, cujus librum ne ipsi quidem Latini in lucem proferre audeant: nec Jeremiam, qui scrutatus est archiva Ecclesiæ suæ, idem de Gennadio referre, quod Syrigius: Gabrielem Philadelphensem imbecillitate judicii non intellexisse Latinorum terminos scholasticos: obscuris monachis Metrophanem Critopulum, & Gerganum Astensem opponi posse, recentes negatores Transubstantiationis. His respondet Autor, Gennadium sua plurima scripsisse post Patriarchatum in monasterio: Mirum ergo non esse, si scripta ejus in Patriarchali Ecclesia non fuerint reperta. Multis verbis ibidem contra Allatum probat, Gennadium hunc & Georgium Scholarium eundem esse, Secretarium Joannis Imperatoris & Concionatorem; post Patriarcham: tandem, abdicato Pontificatu, monachum. Meletium Syrigium non obscurum hominem fuisse, nec Romanis obnoxium, sed Protosyncellum & Patriarchæ legatum in Moldavia, Exarchi titulo insignitum, etiam testimonio Nectarii Hierosolymitani Patriarchæ, & Concilii ibidem nuper habiti, laudatissimum. Hunc Meletium Syrigium esse, qui cum primis Cyrillum Lucarem, editorem Confessionis, in sententiam Reformatorum inclinatæ oppugnaverit, qui tamen de Confessione illa subdubitet, an genuinus fœtus Cyrilli sit, nec potius ab alio in gratiam Legatorum ad Portam, Reformatæ religioni addictorum, sub nomine hujus Patriarchæ conficta. Sed quoquo modo de Cyrillo res habeat, hoc certum esse Simonius addit, etiam Grotii consensu probat, impostorem fuisse Confessionis illius auctorem, quæ sub Cyrilli Patriarchæ nomine Genevæ primum, deinde in Belgio Græce & Latine sit edita. Gabrielem, pergit, non laborasse judicii debilitate, quamvis cum Lucare non comparandus sit. Eadem enim quæ Smithio suspecta sint, Simonem quoque Thessalonicensem & alios scripsisse, quos vero nemo imbecillis judicii accusare audeat. Laudari eundem quoque a Crusio in Turcogræcia, quæ literas quoque contineat, a Crusio adhuc Philadelphensem Archie-

episcopum datas. Nec ceteros, qui in partes vocentur, Agapium de Monte Athos, Coressium, Gregorium, Cortacium, & horum æquales, obscuros monachos esse, sed satis claros ex subscriptione Confessionis Orthodoxæ. Critopulum vero & Gerganum Artensem his minime opponi posse, utpote manifesto inservientes causæ Protestantium. Et hæc usque ad VII Caput pertractantur, quo tandem de adoratione Sacramenti agitur, quam Græcis quoque usitatam esse Autor propugnat, licet oppido concedat, in ceremoniis illos parciores esse, quam Romanos. Post hæc, Excerpta quædam Græco-Latina ex Gennadii & Meletii Syrigii libris de Transubstantiatione subjungit, etiam quædam ex Thomæ Aquinatis Versione Græca, ut ostendat, Græcis quoque doctoribus Latinam Theologiam curæ cordique esse. His tandem Catalogum librorum recentis Græciæ, quorum testimoniis in hoc libro usus erat, subjungit, non ingratum eruditis opusculum, unde de novissimis libris, & loco ac anno impressionis judicari potest. Sunt autem, Agapii Religiosi Cretensis liber dictus *Ἀμαρτολόγιον Σωτηρία*, impressus Venetiis 1641 & 1664: Confessio Orthodoxa (*Ορθόδοξος Ομολογία*) studio Panagioti, Turcici Interpretis, Græco vulgari idiomate in Batavis excusa: Georgii Coressii, genere Chii opera; & Michaelis Cortacii Cretensis, impressa Venetiis 1642: Cyrilli Lucaris Confessio scripta 1629, impressa Genevæ 1633; repetita in Batavis 1645. Gabriellis Severi, Archiepiscopi Philadelphiensis, Apologia Venetiis 1604 excusa, & alia ejus Opuscula 1605; rursus repetita Parisi 1671. Georgii Scholarii cognomine Gennadii opera MSS. in bibliotheca Regia, quæ speciatim enumerantur. Gergani Episcopi Artensis Catechismus, cujus summa capita recitantur in Refutatione impressa Romæ Græco vulgari idiomate & Latino 1631. Gregorii Protosyncelli Synopsis Dogmatum Ecclesiæ (*Σύνοψις τῶν Θεῶν καὶ ἱερῶν τῆς ἐκκλησίας δογμάτων*) Venetiis publicata 1635. Jeremiæ Patriarchæ Responiones in Actis Wirtembergensibus. Marci Archiepiscopi Ephesini Sermo de Consecratione Sacramenti Græce & Latine, typis excusus. Meletii Syrigii liber MS. qui ne Venetiis excuderetur, Missionarii impediverunt, qui quædam in eo mutanda esse contendebant, præsertim Exordium, quo autor non plures universales Synodos, quam septem agnoscit. Metrophanis Critopuli Con-

Con-

Confessio impressa Helmstadii 1661. Censura gemina Confessionis Cyrilli Lucaris, prior facta 1638; posterior 1642. Utraque cum ipsa Confessione in Batavis excusa Nihufii ope, Græce & Latine, prior etiam Latine Laureti 1639 exscripta. Synodus Bethlehemitica sive Concilium Hierosolymitanum, congregatum 1672, & Græce ac Latine descriptum Parisii 1676.

TRAITÉ TOUCHANT L'ORIGINE DES DIXMES
& l'obligation de les payer.

i. c.

Tractatus de Origine Decimarum, & obligatione eas solvendi.

Parisii apud Dan. Horthemels 1687.

IN hoc Tractatu Auctor, qui sub literis C. B. latet, Sex diversas Propositiones contra Decimas, a quibusdam defensas, oppugnare satagit. I. earum est: *Decimas in Novo Fœdere ab hominibus solum fundatas esse.* Origine itaque Decimarum ex lege naturæ & V. T. accersita, ostenditur, Christum sub persona *Melchisedeci*, ab *Abrahamo* omnes fideles repræsentante decimas accipientem, docere voluisse, Decimas tum naturale & inseparabile æterni Sacerdotii sui apædagium, tum naturale etiam veri fidelis debitum esse. Cumque Sacerdotibus Leviticis de jure divino eadem competierint, ex contraria sententia duobus inconvenientibus locum fore: ut nimirum 1. Sacerdotium Leviticum Christi Sacerdotio majus, & 2. Synagogæ melius, quam Ecclesiæ prospectum videri queat. Ut vero apertius constet, etiam in N. T. jure divino Decimas deberi, effatum Christi Matth. 23. v. 23. & Pauli 1. Cor. 9. v. 7-14. adducitur, iisque, quæ re geri possint, occurritur, Patribus simul, Pontificum Decretis, Conciliis nationalibus, Principumque Constitutionibus in partes vocatis. II. *Ex compluribus Terra fructibus, vino maxime & animalibus, Decimas non deberi, easque rem insolitam esse.* Tales vero æquo cum reliquis jure censerî, nec diuturnam eas non solvendi consuetudinem quicquam contra easdem probare, autoritate *Hiskia* & *Nebemia*, longam non solvendi possessionem non attendentium, deducitur. III. *Præscriptionem respectu omnium Decimarum, excepto frumen-*

p. 7. 26.

13. 36.

47.

103.

106.

112. *frumento majori, admitti posse.* Assertitur e contrario, Decimas tunc juscunque generis jure divino sancitas præscriptioni non subjacere, cui mala fides obstat, Laico eas redimenti semper adherens; ubi Coquillius (*Coquille*) pro præscriptione pugnans operose refellitur, ejusque Objectionibus respondetur. IV. *Decimas populi redditus diminuerè, eique maxime damnosus esse.* Contrarium ex divina bonorum temporalium accumulatione, æternorum promissione, & a temporali æternoque exitio liberatione promittitur, & ex adverso, quam indignam Christiano impietatem committant solutionem detrectantes, quantasque calamitates in se & integras regiones provocent, excommunicationem ipso facto incutrosites, pròlixè docetur. V. *Decimas non nisi meram elemosynam, non debitum esse.* Ratio negandi hanc propositionem ex virtute excommunicationis aliarumque pœnarum petitur, quodque elemosynæ, teste *Ambrosio*, post decimas demum erogandæ sint, hæc vero jus a voluntate debitoris independens involvant. Objectionis vulgaris, *cur ergo non ubique aequaliter præsentur, causam avaritia partim hominum, partim Sacerdotum locupletum satis in exigendo negligentia tribuendam; Alcuini vero literas ad Carolum M. an decimarum jugum Hunnis recens conversis imponere conveniat*, dubitantis, obligationem in fide roboratorum confirmantes, de exactione nimis severa exaudiendas esse. Decimas denique esse elemosynas, ex parte ejus, qui accipit; debitum vero, respectu illius, qui solvit. VI. *Decimas a Laicis possideri posse.* Hic præmittitur, Decimas a Laicis possessas antehac ad Ecclesiam pertinuisse. *Coquillii* assertum, decimas feudales a Romanis in Gallia constitutas & a Phoramundo conservatas esse, fabulam sapere. Posito etiam tali feudorum genere, decimas tamen a DEO imperatas propterea cessare non potuisse. Infeudationis tantam vim non esse, ut rem divinam & ecclesiasticam in profanam transmutare valeat. *Carolus Martellum*, qui proceribus contra Saracenos belligerantibus partem Decimarum addixerit, solam occasionem non præbuisse, ut tantus earum numerus Laicis cesserit; nec enim nisi fructus earum, loco stipendii, solum dum bellum gererent, assignare voluisse. Accusandam potius esse Nobilium injustitiam, qui, prætextu eas jure hereditario in posteros transmittendi inde quaesito, *decimis hisce feudalibus* nunquam satis deplorandis originem

nem dederint. Violentia & prætortui belli successisse Simoniam, & vel pretio, vel favore familiar, ab Episcopis patrimonium Christi acquisitum fuisse. Et licet a Carolomanno, Pipino, & Carolo M. restitutio ita injuncta fuerit, ut possessores titulo *precaria* Decimis fruerentur, ejusque spatio elapso vel renovatio fieret, vel Ecclesia, cui electio relinqueretur, iis iterum frai inchoeret; possessione tamen a Nobilibus violenter continuata, eas cum reliquis eorum bonis quasi coaluisse. Frustra sibi blandiri, qui decimas bona fide emptas præscribere se potuisse arbitrantur; cum ob leges alienationem talem interdicens, bona fides eos plane deficiat. Esse, qui *Concessionem* in sui favorem allegare audeant. Tales vero non posse expectari a *Principibus*, quorum autoritas non nisi ad protectionem rerum sacrarum se extendat; nec posse esse *Ecclesiasticæ*, cum nec Papa, nec Concilium talium rerum usurpationem ullo modo approbare possint, utpote quorû potestas ad res *disciplina* tantummodo restricta sit. Hinc nec Breve *Clementis V.* Philippo pulchro A. 1305 datum, quo contra Concilium Laceranense infeudatio decimarum permittatur, locum habere posse, obstantem Lege divina; quicquid Papa contra hanc constituit vel dispenset, in errorem degenerare. Veluti ex hac ratione, quod potestas transferendi Regna soli Deo competat, nemo facile persuaderi sibi patiatur, Papam Regnum Navaræ Hispanis conferendi jus habuisse. Tandem usurpationis peccato, cujus, nisi prævia restitutione, nulla remissio speranda, acerbe exaggerato, gravissima admonitione totius materie tractatio clauditur.

250.
263.
271.
282.
284.
291.

*RELIQUIÆ WOTTONIANÆ: OR A COLLECTION OF
Lives, Letters, Poems, &c.*

five

Collectio Vitarum, Epistolarum, Poëmatum Henrici
Wottoni, quondam Equitis ac Collegii Atoniensis
Præfeti; una cum characteribus quorundam virorum,
aliisque ejus operum fragmentis.

Londini, apud B. Tooke & T. Sawbridge, 1685, in 8.

TANUM ABEST, ut librum hunc velut novum Actis Eruditorum inserere licuerit, ut potius dubitaverimus, an inter ipsa etiam Supplementa-

112. *frumento majori, admitti posse.* Assertitur e contrario, Decimas et
juscunquę generis jure divino sancitas præscriptioni non subjacere,
cui mala fides obstat, Laico eas redimenti semper adhærens; ubi Co-
quillius (*Coquille*) pro præscriptione pugnans operose refellitur,
119. ejusque Objectionibus respondetur. IV. *Decimas populi redditus*
185. *diminuerę, eique maxime damnosus esse.* Contrarium ex divina bo-
norum temporalium accumulatione, æternorum promissione, & a
temporali æternoque exitio liberatione promittitur, & ex adver-
so, quam indignam Christiano impietatem committant solutionem
detractantes, quantasque calamitates in se & integras regiones pro-
vocat, excommunicationem ipso facto incutentes, prælixę do-
cetur. V. *Decimas non nisi meram eleemosynam, non debitum esse.*
194. Ratio negandi hanc propositionem ex virtute excommunicationis
aliarumque pœnarum petitur, quodque eleemosynę, teste *Ambrosio*,
post decimas demum erogandę sint, hæc vero jus a voluntate debi-
toris independens involvant. Objectionis vulgaris, *car ergo non*
200. *ubique aequaliter præsentur, causam avaritia partim hominum,*
partim Sacerdotum locupletum satis in exigendo *negligentia* tribu-
endam; *Alcuini* vero literas ad Carolum M. *an decimarum jugum Hun-*
218. *nis recens conversis imponere conveniat*, dubitantis, obligationem in
fide roboratorum confirmantes, de exactione nimis severa exaudi-
endas esse. Decimas denique esse eleemosynas, ex parte ejus, qui
236. accipit; debitum vero, respectu illius, qui solvit. VI. *Decimas a*
Laicis possidendi posse. Hic præmittitur, Decimas a Laicis possessas
238. antehac ad Ecclesiam pertinuisse. *Coquillii* assertum, decimas feu-
dales a Romanis in Gallia constitutas & a Phoramundo conserva-
tas esse, fabulam sapere. Posito etiam tali feudorum genere, de-
cimas tamen a DEO imperatas propterea cessare non potuisse. In-
242. feudationis tantam vim non esse, ut rem divinam & ecclesiasticam
in profanam transmutare valeat. *Carolus Martellus*, qui proceri-
bus contra Saracenos belligerantibus partem Decimarum addixerit,
solam occasionem non præbuisse, ut tantus earum numerus Laicis ces-
serit, nec enim nisi fructus earum, loco stipendii, solum dum bellum gere-
rent, assignare voluisse. Accusandam potius esse Nobilium injustitiam,
qui, prætextu eas jure hereditario in posteros transmittendi inde
quæsito, *decimis hæc feudalibus* nunquam satis deplorandis origi-
nem

nem dederint. Violentia & praetextu belli successisse Simoniam, & 250.
 vel pretio, vel favore familiarum, ab Episcopis patrimonium Christi ac-
 quisitum fuisse. Et licet a Carolomanno, Pipino, & Carolo M. resti-
 tutio ita injuncta fuerit, ut possessores titulo *precaria* Decimis fruc-
 rentur, ejusque spatio elapso vel renovatio fieret, vel Ecclesia, cui
 electio relinquebatur, iis iterum frui inciperet; possessione tamen a
 Nobilibus violententer continuata, eas tamen reliquis eorum bonis quasi co- 263.
 aluisse. Frustra sibi blandiri, qui decimas bona fide emptas praescri-
 bere se potuisse arbitrentur; cum ob leges alienationem talem inter-
 dicentes, bona fides eos plane deficiat. Esse, qui *Concessionem* in sui fa- 272.
 vorem allegare audeant. Tales vero non posse expectari a *Principi-
 bus*, quorum autoritas non nisi ad protectionem seruum sacrarum se
 extendat; nec posse esse *Ecclesiasticos*, cum nec Papa, nec Concilium
 talium rerum usurpationem ullo modo approbare possint, utpote
 quorum potestas ad res *disciplinae* tantummodo restricta sit. Hinc nec Bre- 282.
 ve *Clementis* V. Philippo pulchro A. 1305 datum, quo contra Concilium
 Lateranense infeudatio decimarum permittatur, locum habere posse, ob- 284.
 stante Lege divina; quicquid Papa contra hanc constituat vel dispense-
 rit, in errorem degenerare. Veluti ex hac ratione, quod potestas transferen-
 di Regna soli Deo competat, nemo facile persuaderi sibi patitur, Pa- 291.
 pam Regnum Navarrae Hispanis conferendi jus habuisse. Tandem u-
 surpationis peccato, cujus, nisi praevia restitutione, nulla remissio spe-
 randa, acerbè exaggerato, gravissima admonitione totius materiae
 tractatio clauditur.

*RELIQUIAE WOTTONIANAE: OR A COLLECTION OF
 Lives, Letters, Poems, &c.*

five

Collectio Vitarum, Epistolarum, Poëmatum Henrici
 Wottoni, quondam Equitis ac Collegii Atoniensis
 Praefecti, una cum characteribus quorundam virorum,
 aliisque ejus operum fragmentis.

Londini, apud B. Tooke & T. Sawbridge, 1685. in 8.

Tantum adest, ut librum hunc velut novum Actis Eruditorum in-
 serere licuisset, ut potius dubitaverimus, an inter ipsa etiam Sup-
 plemen-

plementa locus eidem affigendus foret, cum hæc *quarta ejus editio* jamjam sit, quæ demum ad nostras pervenit manus. Vel ideo tamen ipsum penitus præterire nolimus, quod maximam partem Anglico conscriptus idioma te, plurimorum dubio procul e nostris noticiam hæctorum fugisse videtur; licet forteam celebre Wottoni nomen ipsi hæud manserit ignotum: ut taceamus, additionibus nonnullis auctum nunc prodiisse, adeoque aliquid saltem, si non multum novitatis exhibere. Complectitur vero præter epistolas Wottonianas, posthumos quosdam egregii istius ingeniferentis; si modo fortis vocare fas est primas operum quorundam lineas, quæ Wottonus concinnare quidem occuperat, verum non multum ultra exordium fere pertere aut voluit, aut potuit morte præventus: tertæ vix unum alteriusve opusculum ad umbilicam usque perductum compareret. Præmittitur vero Vita Wottoni conscripta ab *Isaaco Walton*, qui & ipse in compilandis hæc fragmentis operam adhibuit. Natus fertur Noster anno 1568, in loco quodam Comitatus Kentiæ *Boston-ball* dicto, ex familia celebri ac de Angliæ regno optime merita. Proavum habuit *Robertum Wottonum* Equitem, sub Eduardo IV diversis muneribus publicis ornatum, e cujus filiis unus *Nicolaus Wottonus*, juris Doctor ac Decanus Eboracensis & Cantuariensis, novem distinctis legationibus defunctus, ac Henrico VIII, Eduardo VI, Mariæ ac Elisabethæ a privatis consiliis fuit, adeo tamen modestus, ut oblatam sibi ab Elisabetha summam in Angliâ honorem, Archiepiscopatum Cantuariensem, recusarit. Avus nostri Henrici, *Eduardus Wottonus* Eques, Thesaurarius Caletensis ac Henrici VII Consiliarius intimus, Cancellariatus dignitatem sibi imminuentem declinavit. Pater denique ipsius fuit *Thomæ Wottonus*, Armiger ac studiis egregie imbutus, sed qui honorem equestrem, quem Elisabetha ipsi gratiose offerebat, tanquam pignus ulterioris in aula sua promotionis, detestavit ex amore vitæ campestris, quodque vir esset insignis modestiæ, cordis plani ac infucati, & præcæ libertati ac integritati adsuæ. Tres tamen ejusdem filios, nostri Henrici fratres consanguineos, *Eduardum*, *Jacobum* & *Johannem* eadem Regina ad equestrem dignitatem evehit. Et hos quidem ejus parens ex *Elisabetha Rudstonia* genuerat; qua defuncta secundam duxit uxorem *Eleonoram*, *Roberti Mortoni* viduam, filiam nobilis cujusdam viri *Wilhelmi Finch*, e quo matrimonio unicus

eos tantum filius, Henricus Wottonus noster susceptus est. De familia Wottoniana id speciatim commemoratur insuper, quod ex ea oriundi somnia subinde habuisse ferantur apprime ominosa, cujus rei unum alterumque exemplum de Nicolao & Thoma Wottonis recensetur; quorum uterque etiam ipsam mortis suae diem praedixisse compertus est. Nostrum quod attinet, is Oxoniae per aliquot annos studiis incubuit, ibique anno aetatis vigesimo Magister artium creari meruit: biennio post iter adgressus, ut exterarum nationum conversatione non mores minus quam ingenium ulterius expoliret, peregrinationibus per Galliam, Germaniam & Italiam integrum novennium impendit; indeque redux, mox apud Robertum Essexiae Comitum Secretarii manus nactus est. Cum vero postea hic Elisabethae odium incursum carceri inclusus esset, veritas Wottonus, ne ipsius etiam domesticis, e quorum tunc numero erat, forte molesti quid immineret, facius putavit ex Anglia semet subducere Italiamque repetere, amicitiam cum antiquis, quos ibi nactus erat, familiaribus renovaturus. Itaque Florentiae aliquandiu semet continuit. Cum vero tam temporis, Elisabetha ad senium vergente, a Romano-Catholicis metuentibus, ne si contingeret, Jacobum Scotiae Regem Angliam quoque adipisci, de sua in regno isto religione actum foret, variae in hunc insidiae struerentur, & inter alia Ferdinandus, Magnus Dux Florentiae, forte literas quasdam interceptisset, machinationem in Jacobi excidium directam detegentes; quo hunc mature ea de re certiore redderet, nuntium sibi delegit Wottonum nostrum, qui quo tutius iter haberet, Itali personam & loquelam adsumens, *Osavio Baldi* interim nominari voluit, & sic absque mora per Norvegiam in Scotiam perrexit, Regique totum negotium dexterrime aperuit, ac sua sic defunctus legatione in Italiam rediit: non omisit tamen Jacobo verum suum nomen gentemque clam exponere, causamque cur alium se simulare in itinere hoc voluisset. Occasio inde nata Jacobo fuit, postquam Angliae regno post Elisabethae decessum potitus erat, Wottonum, cujus quippe habilis in negotio isto abunde ipsi perspecta fuerat, ex Italia adsciendi in suum servitium, eamque ad equestris ordinis splendorem evehendi. Cum vero Rex (congrue suo symbolo, quod fuit: *beati pacifici*,) stansset, ad melius conservandam cum vicinis regnis & provinciis amicitiam, diversos emittere legatos, optionem Nostrum fecit,

an ad Hispanos, Gallosve, aut ad Venetos ablegari snallet; qui cum Italiam suo maxime genio congruere nosset, Venetam sibi legationem delegit, ad eamque Rempubicam anno 1604 missus fuit, fasces tunc ibi tenente Duce Leonardo Donato: quo in itinere socios sibi adscivit *Albertum Mortonum* cognatum suum, quo Secretario usus est, & *Wilhelmum Badellum*, Capellani munus exercentem; cujus Vitam in *Actis Eruditorum anni 1686. m. Maj. pag. 239.* commemoratam videre est. Variis postmodum aliis legationibus adhibitus fuit, uti liquet ex inscriptione, quam ex ultimo itinere Italico domum remeans, in sui memoriam reliquit hinc inde in diversoriis publicis, quæque ita habet: *Henricus Wottonus Anglo-Cantianus, Thoma optimi viri filius natus minimus, a Serenissimo Jacobo I. Magna Britannia Rege in equestrem titulum adscitus, ejusdemq. ter ad Rempubicam Venetam Legatus ordinarius; semel ad Confederatarum Provinciarum Ordines in Juliacensi negotio; bis ad Carolum Emanuele Sabaudia Ducem; semel ad unicos superioris Germania Principes in Conventu Hailbrunnensi; postremo ad Archiducem Leopoldum, Ducem Wirtenbergensem, Civitates Imperiales, Argentinam Ulmanque, & ipsum Romanum Imperatorem Ferdinandum II. Legatus Extraordinarius, tandem hoc dedicit,*

ANIMAS FIERI SAPIENTIORES QUIESCENDO. Atque hoc quidem suum symbolum ad praxin deducendi commoda paulo post occasio arrisit: cum enim tot tandem legationibus defunctus ac sexagenarius prope anno uno ante Jacobi Regis obitum domum rediisset, ex hujus gratia Præfecturam Collegii Atonionensis nactus, successorque factus est Thomæ Murræi, per cujus mortem sparsa hæc vacare coeperat. Atque hæc in statione reliquum vitæ tranquille transegit, sibi quippe & Musis victitans, ac piis maxime meditationibus semet impendens. Annuatim tamen patriam suam *Bolton-Hall* invisere solitus est, haustrum nempe talem aeris genialis ad virium confortationem multum conducere, & præsentissimum contra omne curarum genus remedium esse prædicans. Ultimo vitæ tempore asthma laboravit, quod ex nimio Tabaci usu contraxisse creditus est. Decessit denique ex febre, vergente anno 1639. ætatis suæ 72. Epitaphii loco non nisi simplex marmor poposcit, cui nil nisi sequentia inculpi testamento jussit: *Hic jacet hujus sententia primus Actor: DISPUTANDI PRURITUS, ECCLESiarum SCABIES. Nomen alias quare.* Reliqua ejus testamenti capita hic recensere nil atti-

attinet; cujus quidem potissima puncta in variis suppellectilis suæ partibus uni alterive amicorum in sui memoriam legatis consistunt: pecuniæ enim, cujus semper admodum incuriosus fuisse fertur, vix tantum reliquit, ut æri alieno, quod in legationibus occupatus olim contraxerat, diluendo sufficeret. Cæterum perhibetur fuisse egregiæ & proceræ staturæ, ingeniosus præterea & præsertim jocos elegantibus locuples. Quæ ipsa tamen jocandi habitudo parum aliquando absuit, ut eum ex Regis gratia deturbaret. Nimirum inscripserat vice quadam, cum per Augustam Vindelicorum ad Venetos ablegatus iter faceret, familiaris sui Christophori Fleckameri albo amicorum, lepidam hanc Legati definitionem: *Legatus est vir bonus, peregre missus ad mentiendum Reipublica causa*; (jocosam scilicet æquivocationem innuens in phrasi Anglica, *to lie abroad*, quippe quæ aut *comemorari*, aut *mentiri in locis exteris* indicat.) Cum etenim scriptura hæc, incertum quo casu, octennio post ad aliorum, ac speciatim *Casparii Scioppii* notitiam pervenisset, atque hic Romanæ aulæ parasitus in scriptis contra Regem Jacobum rei indignitatem multis exaggerasset, Rex factum hoc gravissime tulit, intempestivam hanc jocandi libertatem pro oscitantia quadam & judicii defectu in Wottono interpretatus: qui & hac de re duas apologias scripserat, alteram ad Jacobum, alteram ad Velferum Nobilem Patritium Augustanum: unde tandem Regi partim ob propriam excusationem, partim amicorum quorundam interventu, delinito reconciliatus, ac in majori dein pretio habitus est.

Sed tempus est, ut vita ejus aliquantisper conspecta, nunc ad scripta quoque paucis nos convertamus. Inter hæc primo loco comparent *Elementa Architecturæ*, in quibus id maxime operam dedit, ut potissimas artis hujus regulas, e melioribus autoribus & exemplis in compendium quoddam methodicum redigeret. Quemadmodum vero alias libere philosophari amavit, ita nec hac ex parte in magistri cujusquam verba juravit, aut ab aliis communi consensu recepta probavit indistincte, quin potius audacter ubivis, si secus statueret, exposuit. Sic v. g. doctrinam Vitruvii improbat, jubentis columnas striatas ordinaria sua dimensione paulo minus crassas fieri; id enim rationi quadantenus adversari autumat, cum striæ per se jam de corpulentia columnarum quid detrahant adeoque infirmiores eas relinquunt.

Sic porro carpit morem in Italia & ubi vis fere usitatum, portas conclavium contiguorum situ parallelo sic ordinandi, ut ex una prospectus per omnes pateat: id enim ex vana tantum ostentatione profectum, quo advenæ potius domus splendor uno velut istu ostendi valeat, aut duram hanc servitutem plerisque cameris imponere, ut per eas transitus ad interiores semper patere debeat; aut oportere, ut tanto plures in conclavibus januæ fiant, (id quod structuram haud parum debilitet,) utque eo plus inutilis spatii ante cameras relinquatur pro atriis, ut plurimum tamen obscuritate luminisque defectu fere laborantibus, quod spatium utilius ad alias commoditates impendi posset. Pariter damnat curiosam plerorumque sollicitudinem, hortos ordine nimis concinno & regulari conferendi, & in iis mavult naturæ amicum ordinem quasi tumultuarium & irregularem, aut certe fabricam sylvestri modo & fera quadam regularitate conspicuam. Sclarum quoque gradus, non, ut plerumque fit, situ perfecte horizontali jubet poni, sed ita, ut ascendenti aliquantillum modo declivitatibus antrorsum præbeant; id enim, cum pes ita ratione quadam ascendat descendatque simul, secretam quandam & gratam laboris in scandendo deceptionem dare testatur. In duas vero partes libellum divisit sic, ut in prioribus partibus structuræ essentialibus agat; in posteriore vero de ejusdem ornamentis, pictura præsertim & sculptura; ubi varia notata haud indigna, picturam imprimis concernentia affert. Inter alia annotat, quod ut ut lætitia & fletus natura maxime sint opposita, nihilominus attestantibus optimis artificibus, hæc duo quoad artem adeo vicina sint, ut vel minimo penicilli ductu facies ex dolore ejulantis in vultum effuse ridentem transformari valeat. Pariter tametsi veritatis & naturæ imitatio maximum in picturæ alicujus perfectione requisitum sit, nihilominus & hac in parte excedi posse, ex Quintiliano ostendit, narrante alicubi, *Demetrium* pictorem ideo culpam solitum fuisse, quod in naturali exactitudine exprimenda nimis scrupulosus esset, & magis similitudinem, quam suavitatem in pingendo affectaret. Quod ipsum etiam celeberrimis nostri ævi pictoribus, *Alberto Dureri* & *Michaeli Angelo Bonaroto* exprobratum esse Auctor perhibet, hac tamen cum differentia, quod ille nimis laborarit in exprimendo eo, quod *re ipsa adesset*, hic vero in eo, quod *adesse deberet*. Plura ex opusculo hoc allegare super sedemus, præsertim cum Latina ejus versio nonnullis

his Vitruvii editionibus adjecta feratur, adeoque eruditus ignota esse nequeat. Hæc ædium Architecturæ Elementa excipiunt fragmina quædam *Architecturæ morum* ab Autore occorptæ, hoc est, Doctrina de puerorum educatione, quam quo accuratius cõtereret, perhibetur ex scholis plerumque sibi elegisse unum pluresque melioris spei adolecentes, quos continuo secum haberet, & ex eorum discursibus, conversatione & actionibus observationes sibi colligeret pro complendo melius isto opere; cui ipsi tamen vix primis paginis absolutis immortuus est, in quibus nihilominus varia, ad cognoscendam maxime intimam puerorum indolem facientia, haud vulgaria fatisque curiosa continentur. Subnectuntur præterea aphorismi nonnulli ad eandem educationis materiã spectantes. Sequuntur rudimenta observationum quarundam, Historiam Angliæ tam civilem, quam ecclesiasticam concernentium, indea Regno Wilhelmi Conquestoris ad sua usque tempora; ut & speciatim vitam & excessum Henrici V., ut qui Collegium, in quo noster versabatur, fundavit, attinentium: sed de hoc labore non nisi pauca stricturæ exhibentur, quod eo magis dolendum est, quo suaviorem exigua hæ reliquæ de futuro, si vixisset, opere prægustum lectori præbent. Porro exhibetur Panegyricus sermo, ad Regem Carolũ I. e Scotia reducem anno 1633 scriptus Latino idiomate, cui tamen & Anglica versio subjungitur: in qua ipsa oratione perquam florida, potissima ejus gesta per compendiam enarrantur & extolluntur. Sequitur Collatio seu Parallelismus inter par celeberrimorum sui ævi aulicorum, nempe *Robertum Devereux*, Comitem Essexiæ, & *Georgium Villiers*, Buckinghamiæ Ducem, in quo scripto utriusque horum mores & facta, interspersis variis considerationibus moratibus & politicis explanantur, ac speciatim varia aulæ mysteria, factiones & similia, a curiosis sub regno Elisabethæ & Jacobi annotata revelantur. Parallelismum hunc excipit aliud paucarum pagellarum scriptum, a *Comite de Clarendon*, dum juvenis esset, uti fertur concinnatum, consimilis cum priore argumenti, nisi quod hic disparitas potius, quam convenientia inter utrumque illorum aulæ Ministrorum ostendatur. Separatim dein adhuc ab Autore delineata comparet Historia vitæ ac necis laudati Georgii Villiers, Ducis Buckinghamiæ, quemque Noster jure merito inter magna exempla temporis & fortunæ reponendum existimat. Porro sequuntur, ut paucis, quoti reliquum est, expediãmus, introitus ad de-

ad descriptionem belli inter Pompejum & Cæsarem; quam Auctor componere sibi proposuerat; Character item Ferdinandi, Magni Florentiæ Ducis; nonnulla statum Reipublicæ Venetæ, cujus pariter historiam nosse animo conceperat, concernentia, & in specie discursus super electione duorum Ducum Venetorum, Nicolai Donati & Antonii Priuli, quæ nempe utraque ipso Venetiis præsentè contigerat: ulterius una & altera meditatio sacra, ut & poemata Anglica Wottoniana argumenti varii. Maximam denique libri partem faciunt Epistolæ, scriptæ ad varios, & ex parte ad Regem ipsum aliosque Principes, in causâ legationum sibi commissarum: & accessit nunc fasciculus literarum nonnullarum Wottoni ad Dn. *Zoucheum* datarum, quæ antehac lucem nondum viderant publicam. Tametsi vero omnes lectu jucundissimæ sint, cum ex iis undique ingens ingenii Wottoniani vis iudicii que acumen elucescat; tales tamen non sunt, ut in recensendis earum argumentis amplius chartæ impendere debeamus, cum multæ earum res familiares concernant; pleræque vero eventus motusque istorum temporum hinc inde per Europam vigentes, adjunctis tamen hinc inde iudiciis politicis, tractent.

HERMANNI WITSII AD ULRICUM HUBERUM

Dissertatio Epistolica. In qua de Scriptura S. Auctoritate Divina ex sola ratione adstruenda &c. disputatur.

Trajecti ad Rhenum ex officina Francisci Halma

Anno 1687. in 8.

Controversiis Theologicis, quæ subortæ fuerunt non ita pridem in Academia Franeckerana, in quibus non pauci in Belgio Theologi ac Philosophi, relati in *Bibliotheca Universali A. 1687. Tom. 6. & 7.* suum ingenium exercuerunt, immiscere se abstinuit Cl. Witsius, donec ab iis, a quibus dissentiebat, ad partes se rapi, ab Hubero autem amico vetere (cujus librum de hac lise excerptimus mense Augusto 1687. p. 405.) sententiam suam atque consilium expeti videret. Hinc enim necessitatem sibi aliquam impositam existimavit, ad veritatis elucidationem symbolam quoque suam conferendi. Nimirum disputatur, *an errorem enormem committant, qui credunt & aliis inculcant, quæ rationi rectæ adversissima sunt, modo in Scripturis ea contineri sibi persuasum habeant?*

Num

Num Scriptura, divinitus, qua auctoritas ejus omnis nititur, aliunde quam ex ratione adstrui possit? Num culpa liberandi sint, qui adferre sustinent, si ratio aliud quid nobis diceret quam Scriptura, Scriptura patius esse evadendum? Quid Ecclesia Reformata de Spiritu S. in electis operationibus seorsim ab Enthusiastico doceat? Num conscientia lapsiva ab errore omni immunis, non nisi quod verum ac certum est, dicere possit?

De quibus problematibus ut recte disputet Wittius, certa ab incertis initio distinguit, postea ad cardinem rei accedit. Ait in eo *primum* omnes convenire, verum id esse, quod recta ratio homini dicitur; siue quod ex indubitata veritatis principis, evidenti, perspicua & nusquam hiante argumentatione deducitur. Sed & *id* apud Reformatos extra controversiam esse debere, primi Parentis vitio vigorem humanarum mentium, ingenii acrimoniam, ac judicii soliditatem valde imminutam ac retusam esse. *Tertio* & hoc in confesso arbitrat, rationem nostram naturalem certis circumscriptam esse limitibus, quos transcendere nullo conatu valeat; ideoque non pauca superesse cognoscenda ad veram aeternamque beatitudinem ex supernaturali revelatione. *Porro* cum tam manifestatio per naturam, quam per supernaturalem revelationem, pariter ex DEO sit, clarum dicit, unam alteri repugnare non posse. Qui itaque Scripturam divinitus inspiratam agnoscat, eum persuasum habere non posse, Scriptura contineri, quae rationi recte adversissima sunt, neque posse ea, quae rationi recte adversa novit, vel ipsum credere, vel aliis inculcare, eo argumento quod in Scriptura extant. *Insuper* & illud patere, revelationem supernaturalem quaedam gnorissimata atque indicia habere, quibus de illius divinitate constare possit, quam da-gnoscionem opus rationis esse, i. e. mentis sive intellectus nostri, non dubitari. Atque hoc sensu bene dici, per rationem nostram, i. e. per mentem illiusque operationes, Scripturarum divinitatem adstrui. Duo autem quaerenda restare: *Primo*, ex quibus principiis sive axiomatibus adstruenda revelationis divinitas atque auctoritas sit? *Deinde*, an ita disposita sit nostra ratio, ut per se sola ex illis axiomatibus arguendo, se atque alios de divinitate revelationis convincere possit, & si quid rationi nostrae accedere debeat, quid illud tandem sit, ac quomodo operetur?

M

Primam

Primam quæstionem quod attinet, affirmare illi videntur, qui docent, revelationis divinitatem, & quæ ei innititur, auctoritatem, non nisi ex ratione adstrui posse. Negat *Witsius*, cum quod rationis axiomata ad mysteriorum sublimitatem non pertingant, tum quod corrupta nunc omnium hominum naturalium ratio, & cæca, præcipue circa res divinas, crassos errores pro axiomatibus rationis plerumque habeat: unde periculosum esse atque indignum, ad cæcæ & perversæ rationis dictata Scripturarum auctoritatem examinare. Ad id confirmandum exempla adducit, partim vetustius Socini, partim recentius Scriptoris Galli, qui videri voluit exhibere Judicia quorundam Theologorum Belgicorum super Historia Critica Richardi Simonis. Ejus enim nuperi Scriptoris, plerosque Scripturarum Sacrarum libros ad rationis suæ tribunal vocantis, judicium esse, de Jobi calamitate non esse veram historiam, sed fictam Tragediam, in qua contra omnes decori & probabilitatis leges plurifariam peccatum sit, quæque consequenter DEI Spiritum auctorem habere non possit. Ad eundem modum ex rationis suæ scitis de Psalmis quibusdam, & maxime de Sacris Proverbiis illum ipsum philosophari. Canticum Canticorum pro Idyllio vel Ecloga ab eodem haberi, cujus Stylus Græcis Latinisque Theocriti & Virgilio carminibus similis sit, nisi quod pro captu gentis Hebrææ aliquanto sit durior; cujusque comparationes cap. 4. conferri debeant cum iis, quæ Polyphemo attribuit Ovidius *Metamorphoseon* 13.

Si quævas, unde tandem revelationis divinitas adstruatur, si non ex rationis principis? Respondet *Witsius*, eam revelationem, quæ singularibus quibusdam DEI amicis, Patriarchis, Prophetis, Apostolisque immediate contigit, ex se ipsa, & per se ipsam cognosci potuisse, sicuti Sol suo lumine cernitur: Simili propemodum ratione revelationem, quæ sacris literis comprehensa, nunc nobis pro fidei nostræ objecto proponitur, ex insitis Scriptoræ a DEO characteribus, quos ibi enarrat, unice constare. Quod si adversarii idem velint, oportere etiam eos ita loqui, non verbis, quibus Sociniani fere utuntur.

Nunc ad alteram quæstionis partem progressus, num ita disposita sit nostra ratio, ut per argumenta ista, quibus Scripturarum probatur divina auctoritas, valide convinci possit, nisi quid ei aliunde accedat?

accidit? Affert omnino advenire oportere internam Spiritus collustrationem, tum in reprobis, per quam isti, etsi non regenerati, neque sanctificati, animum inducant attendere ad gnorismata divinitatis in evangelio, adeo quidem ut convicti id pro vero agnoscant, credentes argumentorum evidentie; tum in electis, sed longe sublimioris ordinis, quippe per quam salutaris fides, quæ cum veritatis amore & interioris hominis sanctificatione est conjuncta, conferatur. Atque hac quidem de re nullam nunc esse controversiam (*scilicet inter Calvinianos, ex quorum doctrina communi hic locutus est.*) Illud autem pressius inquiri, quomodo is Spiritus Christi ad salutarem convictionem procedat, Witius sic concipit: *Primo* Spiritus S. electis suis novam & spirituales mentis facultatem concedit, quæ rebus spiritualibus certa quadam proportione respondet. *Porro* novam hanc mentis spirituales facultatem excitat, ad agnoscendam sacrarum literarum divinitatem. Præstat id ingerendo menti divinitatis gnorismata, facitque ut mens ea in nativa sua luce conspicans, valide illis non afficiatur tantummodo atque teneatur, sed & plene convincatur, non minus certo, quam si vel rebus ipsis præsens adfuisset, vel in cælos eversa verba Scripturæ ex ipsius DEI ore audivisset. Attamen ii, qui certissime de divinitate Scripturarum persuasi sunt, non semper pro ea proportione liquido, distincte, & partitim memorata gnoscibata discernere, multo minus ea exponere & vindicare norunt. Nam, teste experientia, cæteris non solum hominibus, sed & fidelibus multis simpliciores minusque callidi, tanta fidei *πλαγε-Φασι* Evangelii veritates amplexi sunt, ut præ eruditis carceres, cruciatus, mortes ingenti animo pro veritatibus istis sustinuerint. Accedit & aliud, quæ certitudinem illam corroborat Spiritus S. nempe præter lumen, quo videntur res spirituales, earundem gustum animæ exhibendo, Pl. 34, 9. 1. Petr. 2, 2. 3. adversus quem nulli argumentationum nodi, nulla pericula, nullæ tentationes valent.

An præter jam dicta, ad testimonium illud pertineat speciale & expressum Spiritus S. ad animam alloquium, sive arcana quedam notificatio & efficax mentis excitatio, & in qua re consistat, difficile explicatu ait Witius, fateturque ea, quæ de aliis Spiritus S. operationibus, iisque sive mediatis sive immediatis, inter Theologos & Huberum Enthusiastici accusatum controvertuntur, se non satis ab-

sequi. Verum cum materia ipsa sua tam jucunditate quam utilitate comiter invitet, hanc quoque disputationem suscipit, & sequentem in modum tractat: Præter illas operationes Spiritus S. quæ tendunt ad fidem divinitatis Scripturæ electorum mentibus ingenerandam, de quibus hæcenus sumus locuti, aliæ agnoscendæ sunt, quarum præcipuæ ad tria capita referri possunt, nimirum ad informationem, ad sanctificationem, ad consolationem. Informatio, quæ in Scripturis etiam unctio Spiritus dicitur, omnibus DEI filiis immediate contingit, estque ab ea, quæ per verbi prædicationem fit, distincta: non quod alias res doceat DEUS per Spiritum in anima, quam per verbum, sed quod aliter doceat. Verbi enim institutio omnis moralis est, & sæpe, immo sine Spiritu sæpe, incassum adhibetur. Spiritus institutio est realis & hyperphysica, atque hæcenus immediata, res in mentem inducens, mentem in res, tanta efficacia, ut sapientiam vel fatuis ingeneret. Quam doctrinam communem alias Calvinianorum, sed adversam Augustinæ Confessioni addictis Ecclesiis, confirmat suffragiis Heidani, & ipsius adversarii Wayeni. Adjicit etiam, nec hoc præfractè negandum, contingere nonnunquam piis specialium eventuum revelationes, quoad tempus, modum, ceterasque circumstantias. Historias assertionis notabiles narrat ex *Barneti Historia Reformationis Anglicanæ*, & scripto anonymi *Anglico de impletione Scripturæ*. Ad sanctificationem refert immediatam Spiritus S. operationem, ex qua vita illa nova & spiritualis in electis promanat, quæ fideles ad preces excitat. Consolationem denique Spiritus S. electis immediate suppeditari vult, de adoptione eorundem in filios DEI. Sed & singulare quid contingere piis, maxime ægris ac moribundis, quando in eorum phantasia, sive in vigilia, sive in somno, Spiritus DEI lucidissimas rerum celestium imagines ita nonnunquam distinctè pingit, ut eas non mente solum, sed & oculis coram cernere videantur, nec aliter iis adfecti sint, quam si rebus ipsis præsentibus intorescent, exemplis *Olympiæ Fulsæ Morata*, *Cassari Altviani*, aliorumque non solum magnorum, sed & aliorum e plebe credentium comprobatur.

Ex quibus hæcenus disputatis concludit, Spiritus S. operationes omnes immediatas dici posse, in quantum quidem hyperphysica sua virtute ipsam hominis mentem intus penetrat, sine alio alterius

rius causæ reali efficacia agentis interventu. Possè nihilominus operationes Spiritus S. illas mediatas dici, quas efficit idem intercedente morali operatione verbi, quod nonnisi objecta proponendo, suadendo, mandando, promittendo agat: illas autem immediatas prorsus esse, quas sine interventu verbi agit, uti infusorem luminis spiritualis; inditionem novarum facultatum, quibus apprehendi debet DEI verbum, antequam ullam salutarem efficaciam exerat; revelationem rerum artabiarum particularis eventus spectantium, de quibus in Scriptura nihil est traditum; responsum ad preces; inclinationem animi ad singularia quedam amplectenda vel fugienda; immo ipsam verborum Scripturæ, ad informationem vel consolationem, interiorem suggestionem, & id genus plura. Quæ ad rem præsentem applicans statuit, operationem Spiritus S. qua fidem divinitatis Scripturarum mentibus nostris ingenerat, mediatam dici posse, quatenus ea fides oritur ex consideratione radiorum divinitatis, qui per totum Scripturæ corpus varie sparsi illustri splendore micant: sed operationem eam Spiritus S. qua oculos dat ad cernendos eos radios, qua voluntatem efficaciter flectit, ne obnitatur luci ultro se ingenti, immediatam esse. Similiter sapientiam spiritualem doceri nos a Spiritu S. mediata operatione per Scripturas; quod tamen earum mentem salutariter intelligamus, hoc ex interna atque immediata Spiritus S. institutione esse. Atque hoc sensu immediatam revelationem mysteriorum Evangelii, omnibus fidelibus necessariam esse, ex præstantissimorum Theologorum (*Calvinianorum* puta) sententia. Quæ si mens sit Huberi, cum ab Enthusalini impactu crimine fidencæ absolvit.

Supereft quæstio de *Conscientia*, nunquam an aliquando errante? Negatum est, conscientiam unquam errare. Noster de Conscientiæ voce & ratione ex Scripturis ubi præmississet aliqua, judicat totam disputationem tam calide agitatam, in frigidam λογισμῶν recidere: id enim solum queri, utrum animus judicans circa *ἡμᾶς*, si fortean male judicet, conscientia dici mereatur? At hoc parvi esse monenti: putat tamen, in Scriptura eam sic nominari, 1. Cor. 20. v. 28. 29. Tit. 1. v. 15. Rom. 14, 5.

Addita est ob materiæ affinitatem Oratio elegans, dicta Ultrajecti A. 1680, cum ordinariam Theologiæ Professionem solenniter

auspicaretur Auctor, in qua præstantia veritatis Evangelicæ super omnes disciplinas in sublimitate, jucunditate, sanctitate, utilitate, laudatur.

*LES ELEMENS DE GEOMETRIE, OU DE LA
mesure du corps &c.*

i. e.

Elementa Geometriæ seu mensuræ corporis, comprehendentia non solum ea omnia, quæ Euclides docuit, sed & pulcherrimas Archimedis propositiones, nec non Analyfin; Auctore R. P. Bernardo Lamy, Oratorii Presbytero.

Parisiis apud Andream Pralard, 1685. in 12.

Cum Auctor ante annos aliquot tractatum emisisset in lucem de proprietatibus magnitudinis in genere, consultum postea duxit, præsentem quoque Geometricum publici juris facere, in quo de proprietatibus corporis, quod magnitudinis species est, agitur, idque ob præsentissimam utilitatem, quam Geometria sui studiosis pollicetur. Neque enim, iudice Auctore nostro, solum aliis disciplinis, quæ circa corpus quacunquæ ratione versantur, principia certa supeditat, sed etiam mentem humanam methodo imbuit unam veritatem ex alia deducendi, atque sic efficit, ut ipsa summa delectatione spirituali & contemptu voluptatum corporearum repleta perpendat, quam vasta sit illa scientia, quam possident qui DEO fruuntur, & quam sincera illa voluptas, qua beati gaudent, dum in essentia divina novas semper veritates detegunt, atque ita in Deum omni desiderio feratur. Fatetur vero, libros veterum Geometrarum non adeo aptos esse huic instituto, quippe cum illi solliciti solum fuerint de invenendis præcipuis theorematis, ordine naturali fere neglecto, adeoque auctorem Elementorû Geometriæ, quæ Gallice impressa A. 1667 apud Savreux, primum fuisse, qui decenti eadem ordine proposuerit. Quoniam autem ille de solidis plane non egit, suo tractatu Auctor non ster complexus est non illa tantum, quæ Euclides de iisdem tradidit, sed etiam quæ Archimedes de Cylindro, Cono & Sphæra docuit. Divisit enim Elementa hæc in quatuor libros, in quorum *prima* de
lineis,

lineis, *secundo* de angulis & superficiebus, *tertio* de rationibus & proportionibus linearum & superficierum, tandemque *quarto* de solidis tractat; ita quidem, ut in libro tertio sapissime lectorem ad doctrinam de ratione & proportione in genere, ex libro de magnitudine hauriendam retinuat. Dedit vero operam, ut Elementa facilia non minus quam brevia redderet, non quidem omittendo necessarias propositiones, sed utendo demonstrationibus brevibus & generalibus, ex quibus una opera plura alia possint deduci, & iis insistendo viis, quibus recta ad veritatem itur. Adjecit tandem appendicis loco Analyticos speciosæ compendiolum, tredecim capitibus comprehensum, & octo Problematis illustratum, ut eidem scopo inserviret, cui Geometria ab ipso destinata.

MICROGRAPHIA NOVA, SIVE NOVA ET CURIOSA
variorum minusculorum corporum, singularis cujusdam & noviter
ab Auctore inventi Microscopii ope ad auctorum, & miranda magnitudine
representatorum descriptio, additis eorum figuris,
publicata a Joh. Francisco Griendelio ab Arb, Ordin. Equesst.
Spir. S. Canonico, Sacraeque Caesar. Majest. Archi-
tecto militari.

Norimbergæ apud Joh. Ziegerum. 1687. in 4.

Cum non jucundum solum, sed maximi quoque in philosophia naturali usus sit, corpuscula, quæ exilitate sua aciem visus nostri subterfugiunt, armatis perlustrare oculis, id ipsum sua non indignum opera judicavit celeberrimi viri, Henricus Powerus & Robertus Hookeus, Angli, quorum ille suas observationes microscopicas Londini anno 1664, hic Micrographiam anno 1665 ibidem in lucem emisit, ut jam de Lewenhœckio Belga, qui indies adhuc bene de hac re meretur, nihil dicamus. Quoniam autem Micrographia Hooekii nitidissimis referta schematibus apud nos rarissima, neque ex Anglico unquam conversa est, ejusdem locum replere voluisse videtur Micrographia nova Dn. Griendelii, in qua ultra quinquaginta delineationes corpusculorum exiguorum æri incisæ exhibentur. Dispescitur vero eadem in octo observationes, quasi totidem capita. I. versatur circa Auctoris microscopium noviter inventum, quod circumferentia sua pedem operarium

rium Noribergensem superare, & majorem habere campum, plusque lucis ad objectamittere, quam hactenus excogitata, scribit, dimensionem ac ordinationem vitrorum studio assistens, solumque innuens, machinam suam constare ex vitris sex convexis, & objectivum, quod minimum est, esse hyperbolicum. Observatio II. animalcula varia contemplatur; III. vermiculos quosdam repræsentat; IV. flores & alia vegetabilia nonnulla considerat; V. varias texturas delineat; VI. capillos & pilos exhibet, quorum nonnullos cavitate gaudere contendit; VII. femina quædam oculis offert; VIII. res varias curiosas microscopio subjicit.

TRAITE' DU NIVELLEMENT PAR M. PICARD &c.

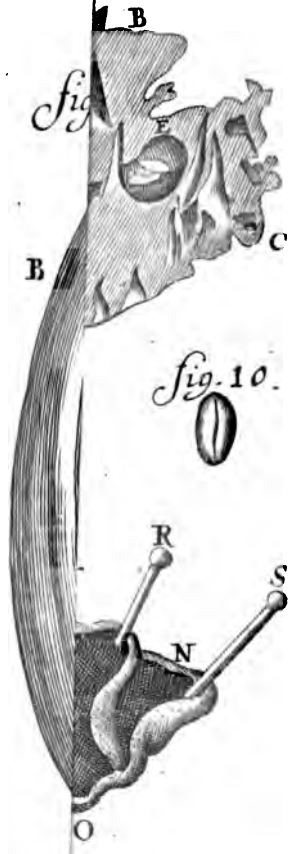
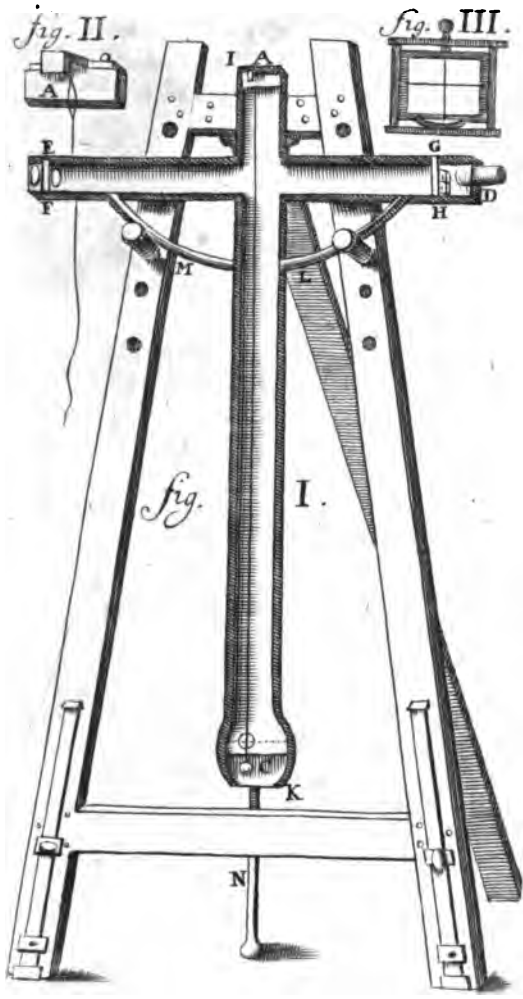
i. e.

Tractatus de libellatione, auctore Dn. Picardo Regiæ Academiæ scientiarum membro; editus a Dn. de la Hire, membro ejusdem Academiæ & Matheseos Professore regio.

Parisiis apud Stephanum Michallet. 1686. in 12.

EXsolvimus nunc fidem nostram, quam in *Actis superioris anni Mensis Novembri* dedimus, circa Picardi de libellationibus opusculum. Natum hoc est ex notis nonnullis, quas quoad correctiones libellationum adparentium, & verificationem, ut vocari solet, instrumentorum, cum esset adhibitus ad explorandum libramen aquarum, quæ prope Versaliam deprehenduntur, nec non ad altitudinem & declivitatem alvei Ligeris atque Sequanæ investigandam, in suum primum usum consignaverat, deinde vero amicorum sollicitas precibus, cum aliis quibusdam ad hanc rem spectantibus, in lucem proferre constituerat. Sed cum ultima manus admovenda esset huic operi, morbus violentus ipsi Auctori manus injecit, eumque ex viventium numero abripuit. Quocirca Dominus de la Hire bene meriturus de publico pariter atque de amici defuncti memoria, editionis curam suscepit; nihil equidem immutans in illis, quæ Picardus conscripserat, nisi quod in locis quibusdam demonstrationes adjecit in eorum gratiam, qui mediocriter tantum in Geometria versati sunt. Addidit insuper generalem quandam Methodum rectificandi instrumenta, quæ libellæ vocantur,

TA

cantur, & descriptionem, tum aliorum quorundam, tum imprimis ejus, quod Picardus in tractatu de mensura terræ exhibuerat quidem, succedentibus tamen temporibus paulisper immutarat. Eidem quoque Cl. Editori appendix debetur, quæ epitomen continet tractatus de mensura terræ modo commemorati, & a nobis in *Affis anni 1688. pag. 578.* recensiti. Cæterum ipsum opusculum *duabus partibus* absolvitur. In *prima capite primo* theoria libellationis traditur, & cum linea visualis, quam instrumenta dirigunt, exhibeat lineam libramenti adparentis, quæ semper altius extollitur linea libramenti veri, idque eo magis, quo termini libellationis longius distant, ita ut illæ altitudines sint ut quadrata distantiarum, tabula adfertur, ex qua excessus altitudinum possunt cognosci. Præterea cum linea, quæ per centrum vitri objectivi & filorum, quæ in ejus foco sese interfecare debent, transit, nonnunquam horizonti non sit parallela, sed justo magis vel attollatur vel deprimatur, de erroribus hinc oriundis quoque agitur, ostendendo correctiones hic adhibendas crescere aut decrescere in ratione distantiarum. Proponuntur etiam hic duæ methodi libræ, in quibus nulla ratio habetur, neque altitudinis lineæ apparentis libramenti supra libellam veram, neque refractionis, (quæ in certis casibus non omnino negligenda) neque verificationis instrumenti. *Caput secundum* libellatoria quædam instrumenta describit, ex quibus solum Picardi dabimus, tanquam ipso usu maxime comprobatum, quod in schemate ita depictum est, ut ejusdem interior quoque constructio visui adpareat.

In *Fig. I.* E F G H est tubus quadratus ex ferro vel orichalco, pro telescopio inserviens.

E F notat limbum comprehendentem vitrum objectivum.

G H est margo portans duo subtilissima fila in foco vitri objectivi se decussantia, ita ut hæc fila & vitrum objectivum in tubo rite disposita pinnacidiorum vice fungantur.

Parvus tubulus D vitrum oculare continet, potestque pro lubitu altius infigi. Telescopium ipsum firmiter adfixum est ad angulos rectos tubo I K.

L & M sunt arcus sustinentes telescopium cum tubo I K, ejusque inclinationi inservientes.

A C est seta ex puncto A suspensa, ita ut facto nodo incumbat

N

TAB. III.
Fig. I.

Fig. II. bat acui, super quam libere movetur, cujus dispositionem distinctius repræsentat *Fig. II.*

Extremo setæ annexum est plumbum C, quod setam citra rupturam tensam detinet.

Prope extremitatem tubi I K ita disposita est argentea lamella, ut sit in eodem plano cum puncto suspensionis setæ, ex quo etiam arcus circuli per centrum lamellæ, cui seta respondet, transiens describendus & in gradus minutaque dividendus est, ut adpareat, quanto objectum aliquod plus aut minus sit elevatum linea libramenti adparentis.

Vitrum objectivum mediante limbo suo firmiter affixum est tubo, pariter ac limbus G H, qui fila sustinet. Satius vero est, si duplex limbus conficiatur, ita ut ille, qui fila gestat, alterius canaliculis, quibus inferendus, exacte respondeat; huic vero afferruminata sit lamella elastica, quæ limbum priorem extrudat cochlea pro lubitu coercendum. Vide *Fig. III.*

Fig. III.

Appendix N est virga ferrea dorso tubi I N affixa & sursum deorsumque mobilis, ut instrumentum in inclinatione data conservet. Sustentaculum totius machinæ formam gerit ejus, cui pingentes tabulas suas solent imponere (chevalet) ita tamen, ut ejus pedes pro lubitu abbreviari & prolongari possint, ut ex figuræ inspectione adparet.

Hæc de instrumento ipso, cujus verificatio, cum demonstratione, deinde prolixiuscule exponitur, tam juxta methodum Auctoris, quam Dn. de la Hire, qui etiam Hugenii & Romeri instrumentum explicat, una cum eo, quod ipse invenit, cujus pinnacidia aquæ innatant. *Caput tertium* de praxi libellationis agit, ubi potissimum correctio operationis per libellationem reciprocam, si distantia terminorum cognita non fuerit, suadet, tandemque qua ratione peractæ libellationes configuandæ ratioque subducenda sit, explicatur. *Secunda* opusculi pars historica est, plurimarum libellationum, cum cura peractarum a Picardo, narrationem continens. De *Appendice* nihil est quod moneamus, nisi ejusdem auctorem loco apparentium veras exhibuisse Poli elevationes, quavis illarum minuto mulctata, ob refractionem stellæ polaris, cujus quantitas a Cassino primum determinata dicitur.

LES

LES IDYLLES DE BION ET DE MOSCHUS, TRADUITES
de Grec en vers François avec des remarques.

i. e.

Idyllia Bionis & Moschi, ex Græco in versus Gallicos
translata, cum notis.

Parisiis apud Petrum Aubouinum. 1686. in 12.

EOS inter, qui olim in Græcia carminis Bucolici dignitatem admirabili suavitate asseruerunt, si non primum, saltem a primo secundum occupant locum *Bion & Moschus*, Duumviri politicissimi. Nam in eo quidem consenserunt hucusque tantum non omnes, qui literarum harum præstant intelligentia, *Theocritum Syracusanum*, non ipsos tantum, sed omnes alios, quorum ad nos ingenii pervenerunt monumenta, gloria scribendorum ejus generis carminum prævertisse. Non de Latinis dicendum quicquam est, quum ne *Virgilius* quidem, (licet exquisitissimæ elegantix & judicii ita sit emendati, ut, nisi fallimur, *Theocrito* ipsi palmam in hac parte præripiat,) ad Græcorum amoenitatem aspirare, nec agrestem illam simplicitatem, quam Dorici idiomatis opportunitate usi expresserunt Pelasgi, & qua censentur maxime carmina pastoralia, assequi potuisse existimetur. Sane vero cum illa Poeticæ pars, ut jam diximus, tum demum genuinum suum referre characterem judicetur, cum familiare dicendi genus & amoenam quandam præ se fert rusticitatem, diffitendum non est, *Theocritum* utriusque longè fuisse retinentiorem, utpote cujus dictio nudas quasdam delectationes præ se fert, (licet alicubi satis etiam comitum & concinnum se inferre sciat,) quam *Bionem & Moschum*, qui elegantiorum cultum politiorumque urbanitatem ferre de se spirant, nec urbem ipsam aut forum, quod *Fabius* tamen in hac poeti requirit, reformident. Sed nec istud tamen inficiandum est, admirandas apud utrumque suavissimasque reperiri dulcedines, tamque eos delicatæ venustatis molliterque blandos esse, ut in perpetuo cum Græcis contubernio vixisse credi possint. Quæ omnia hominem movere Gallum, virum sane doctum, & elegantioris literaturæ apprime peritum, ut ipsorum carminibus eruditis annotationibus illustrandis, & Gallicis versibus induendis admoveret manum. Quamvis enim non nesciret, quod ingenue etiam fatetur *Rapinus* in

N 2

Confide-

*Considerationibus super Poesin, quas eum aliis mense Maio 1686. p. 263. in Actu hifce cum debito elogio percensuimus, linguam patriam, quam perfecta etiam hodie videri possit, non sustinere tamen bucolicorum versuum naturalem posse indolem, summamque illam simplicitatem, quod linguæ Græca faciant & Latina; Bionis tamen & Moschi illecebris adeo se pellici & superari veluti passus est, ut quicquid id est operis susceperit in se, & quantum Gallicæ linguæ permittit genius, non infelici dexteritate perfecit. Ipsum vero opus antequam aggrediatur, commendat utrumque Vatem, ut elegantiarum ingeniosissimarum summos artifices; quos licet nec ipse supra *Theocritum* collocare audeat, nullus tamen asseverare dubitat, istos longe, quam hunc, ad præsentis seculi indolem scribere accommodatius; & *Bionem* quidem plus gratiarum ac dulcedinis, plus etiam artificii quam *Theocritum* excreare, *Moschum* vero media quadam inter utrumque incedere semita. Ipsorum *Idyllia* diu, ait, *Theocrito* fuisse attributa, idque inde contigisse, quod omnia *Bucolicorum Græcorum* carmina in unam farraginem collecta ab initio fuerint, ubi quidem in istâ complexione uniuscujusque Auctoris nomen in fronte *idyllii* appositum sit, quod grammatici cum facere neglexissent, occasionem confusionis ejus modi successu temporis enatam, esse. Sed restituta mox auctoribus fuisse omnia, ut tamen *Theocritus* alienis exuviis opulentus permanserit, quamvis tam ampla non fuerint spolia, ut *Heinsius* olim crediderit. Etiam si vero plus una vice in Latium conversi fuerint Poetæ nostri, semper id tamen factum esse ratione aut nimis jejuna, aut nimis libera, quod utrumque effugiendum & a se etiam diligenter evitatum sit. Primam in translatore virtutem & regulam esse debere fidelitatem, quemadmodum in effigianda imagine cum archetypo similitudinem, & quæ nisi urgente extrema necessitate, si vel declinanda sit obscuritas aut pueriles ineptiæ, vel si aliquod loquendi genus minus ad hodiernum morem quadret, migranda & violanda non sit. Hæc se observasse ait in conversione *Anacreontis*, quem eodem se instituto evulgasse commemorat. Veniam itaque sperat a lectoribus, si alicubi nimis diffusus sit & longius excurrat; id enim fuisse necessarium, non tantum quod fieri aliter non possit, quin versio certis numerorum legibus syllabarumque modulis alligata extendatur prolixius, sed etiam ob linguæ Græcæ ingenium, cujus epitheta,*

cum

cum ejus maximam elegantie partem conlittuant, fideliter exhiberi verbis que refundi non possint, si brevitate ubique utendum sit; & male utique facere, qui per omissionem epithetorum auctores potissima gratissimaque sui parte imminutos reddere soleant. Veniam etiam sibi sperat, si quaedam protrita sint nimis, quae affert in observationibus, quod popularibus in vernacula scribat, qui non omnes literis ad humanitatem pertinentibus aequè imbuti sint. Denique cur non adjecerit *Europam*, idyllium *Maseho* vulgo assignatum, edocet; nondum enim omnes inter convenire, an is verus illius auctor sit, cum & *Casaubonus* ipse non tantum illud *Theocrito* adjudicet, sed & in antiquis exemplaribus ipsi constanter attribui, quod & in quibusdam recentioribus fiat, testetur; ejus tamen in vicem *Oaristum*, & ipsum dubii parentis factum in fine opusculi annectit, arbitratus Gallica veste exornatum (quem vero & *Daniel Heinsius* in Latinos versus transfudit, uti ex Graecis ejus in Latinum versus apparet,) majorem quam Europam habiturum esse gratiam. Post illa in praefatione latins explicata, vitas utriusque, quantum quidem de illis, quod sane perpauzillum est, haberi potuit, pertexit. In observationibus vero ipsis, euique Idyllio subjectis, modosua versionis reddit rationem; modo aliorum Latinas sub limam revocat; modo fluvium, locum, ritum, historiam, fabulam ex scriptoribus, quos in promptu habet semper, illustrare satagit, plurima ubique afferens, quae eum in antiquitatis memoria eximie versatum esse, subindicant.

Quo tamen labore ubi se defunctum vidit, in lingua etiam patriam quaedam *Mase* illius tentare pulchrum putavit. Itaque cum nonnulla de *carminum bucolicorum origine*, quantum & ad auctorem & ad inventionis locum pertinet; de nomine item *Idylliorum*, eorumque materia, fuse & erudite praefatus esset; decem subjicit *Gallici oris Idyllia* res amatorias complexa, & campestrium deliciarum characterem feliciter satis exprimentia; sed in quibus uti ad Italorum imitationem pastores suos elegantiores paulo, quam *Theocritus* suis permittit, incedere jubet; ita vicissim *Theocriti* exemplo plus ipsis nativae illius simplicitatis relinquit; idque ideo se fecisse fatetur, ut seculi moribus, qui politiores fere etiam hodie in pagis sunt, quam olim, obsecundaret; magis postremum hunc imitaturus, si animi tantum causa & sibi duntaxat scripisset.

decies superari. *Ep. II.* vasa lignorum v. g. quercus, ulmi, fa- pag. 12.
gi, salicis, alni, ebeni Mauriti, buxi & straminis descripta & de-
picta, nec non animalcula in laetibus perca, cyprini lati, trutta & tin-
cae animadversa exhibet. *Ep. III.* testiculum gliris & animalcula in pag. 25.
eodem non minus ac in conchis & ostreis, quemadmodum & in liquo-
re a palmite destillante, reperta pertractat; crassitudinem imprimis
10000 animalculorum & plurium simul testiculi gliris, non tantam ef-
se, quanta unius sit exigui filii testiculum constituentis, innuens. *Ep. IV.* pag. 31.
observatione proposita circa ortum & figuram capillorum, a nobis
A. 1683. p. 511. ex Transactionibus Anglicanis excerpta, ostendit, pru-
ritum saepius corporis nostri a crinibus oriri in locum profluxorum
quidem succedentibus, ast dum ad extremam cutem protrusi nullam
ibi patulam viam inveniunt, cum vi per supremam cutem pertrum-
pentibus, tum aliquo modo extremam cutem a cute substrata divel-
lentibus; item crinones falso reputari pro vermiculis; viva vero ani-
malcula in excrementis, equi urina & limo existere. *Ep. V.* strias pag. 43.
musculorum carnosas non tam ex globulis, quam e magno numero
striarum, (quas hic differentiae causa fibras Autor appellat) contex-
tas esse; nec sanguinem ranae, aselli majoris & salmonis ex particu-
lis globosis, uti in homine & animalibus, sanguinem rubefacienti-
bus, sed ex ovalibus constare indigitat, capillamentorum autem fi-
bratorum ostrearum motum insignem, modumque, quo laminae sive
putamina ostrearum conchiam constituentia multiplicentur, detegit.
Ep. VI. musculos tam cancri, quam squillae, ex parvis admodum pag. 54.
striis consistere, quarum quaelibet e copia fibrarum coalescat, con-
firmat. In omnibus arborum & plantarum seminibus originem plan-
tae contineri, *Ep. VII.* exemplo seminum potissimum fraxini, folia pag. 58.
adeo magna includentium, ut magnitudine omnia folia in seminibus
arborum hucusque ab Autore perspecta excedat, nec non seminum
salicis, quae aequae ac ulmi, antequam folia harum arborum ad justam
maturitatem pervenerint, deprehendantur matura, illustrat; uberi-
usque *Ep. IIX.* corroborat seminibus gossipii, palmae, uvarum cri- pag. 28.
sparum, uvarum ursinarum, cassiae, spinae acutae ac tiliarum, item
caryophyllis aromaticis; quamvis circa haec in conciliando aliquo
ipsis incremento frustraneos semper conatus, unicam si vicem exci-
pias, de se Autor testetur, ita quidem, ut ulterioribus quoque conati-
bus

- bus oppido valedixerit, cum a Duce quoque postea, qui multos per annos in India Orientali militibus præfuit, caryophylla aromatica ibidem a corruptione conservanda, salsa primum committi aquæ, hinc admodum areferi, tandem perfumari intellexisset. De cætero semina inter commemorata hanc intercedere differentiam, ut pleraque eorum præter initium sive originem plantæ, substantia quadam alba, farinæ nomine insignita gaudeant, ad istam seminis partem, unde arbor aut planta oriunda est, tam diu alendam, donec eadem per duram corticulam in terram radices alimenti inde recipiendi gratiã egerit; semina vero gossipii & spinæ acutæ simili substantia farinacea penitus destituantur. Reliqua denique observata chylum, sudorem, cutem supremam, nervum opticum, trutarum bilem, cutem anguillarum, vasa squammarum præsmi, saliaque diversa concernunt.
- pag. 119. *Ep. IX.* figuram salium plurimorum v. g. card. bened. absinth. aluminis, nitri, vitrioli, liquoris tartari, cinerum & calcium non unius generis, salis denique ammoniaci explanat.
- pag. 149. *Ep. X.* generationis & conceptionis fœtus in utero negotium ex animalculis semini masculino inexistentibus evolvit, jamjam in *Acta A. 1686. p. 474.* e Trans-
- pag. 178. actionibus Anglicanis potiorem partem transcripta. *Ep. XI.* modo in Ciabari nativa argentum vivum, oleum & sal; modo ingens spatium a pulvere pyrio intra occlusum vitrum accenso occupatum, una cum figura accensarum particularum nitrosarum denuo quiescentium contemplatur, judicium simul ferens de tormentis bellicis glandem plumbeam ad majorem distantiam, breviora si fuerint, propellentibus, quam ubi longiora extiterint.
- pag. 194. *Ep. XII.* observationibus circa semen gossipii superioribus (quibus quatuor equidem in hoc folia cum ea parte, quæ in truncum & radicem cedit, nec non ipsas foliorum maculas distincte apparere, materiam solum farinaceam sive nutritiam exteriorem abesse innotuit,) per novas reiteratas satis comprobatis, texturam cum ossis, tum squamularum cuticulam efformantium, exponit: illud videlicet e quadruplicibus coalescere tubulis magnitudine differentibus, ac longitudinem ossis constituentibus, quos alii duplicis magnitudinis ex cavitate sive imo ossis provenientes & ad circumferentiam excurrentes interjaceant, forsitan perlostium maximam sui partem æque concinnantes & sustentantes, ac cortices alias arborum ex ligno produci & nutrirî assolent; has

has vero sive squammulas minimas, ducentessimam arene partem nondum æquantēs, e magna vasculorum se mutuo mire intercurrentium copia, pariter atque piscium squammas, ooagmentari. Præternaturales interim videri partes coniformes, in ramenti cuticulæ a naso, ubi pruritus sentiebatur, avulli parte interiori, qua cutem spectat, observatas, utpote e materia quadam crassa e corpore proscripta contextas, atque hic in *Tab. II. Fig. 2.* ABCD cum apertura E, quam TAB. II. pilus quidam parvus pertransit, microscopii adminiculo repræsentatas, Fig. 2. etiam si ramentum ipsum coram nudo oculo non majus, quam Fig. 1. Fig. 1. exhibet, apparuerit. *Ep. XIII.* gallas fructus quercu denotare pro pag. 210. hibet; ex foliis namque quercinis a certo genere vermiculorum (a muscis oriundorum, rursusque in muscas transeuntium) perfossis excre- scere, nec ratione absumili nuce cardui in ipso carduo provenire; in castanea vero & juglande primordia plantarum, & quomodo per funiculos, animalium instar intra uterum, alantur, deducit. *Ep. XIV.* se pag. 227. men Karpock, Bupariti, Kaukin & Adamboe lustrat, quorum duo priora in *Tab. II.* pariter delineata, non minus quam gossipii semen, oleosa materia nutriente careant. Scilicet *Fig. 3.* ABCD fructum Fig. 3. semen ferentem, *Karpock* in *Horto Malabar. tom. 3. p. 59. Panjala* dictum, exhibet nonnihil apertum, quo situs seminis in gossipio decumbentis, fructumque hunc intus quasi replentis animadverti queat. *Fig. 4.* semen ejus denotat, cum duro cortice, e gossipio exem- Fig. 4. ptum. *Fig. 5.* idem sistit semen, cortice duro membranaque denuda- Fig. 5. tum, quod nucleus alias seminis audit. *Fig. 6.* ipsum semen membra- Fig. 6. na sua in circulo non solum tenellam involvente, verum portione sui aliqua ipsa quoque folia intercurrente spoliatum exprimit, postquam aquæ aliquamdiu, membranz eo promptius separandæ ergo, fuisset immersum, quapropter nonnihil etiam intumuit; in hoc acutus oculus radicem duplicatim sibi incumbentem facile dignoscere valet. *Fig. 7.* EFG folia ab invicem dispersa & valde alba repræsentat, ea Fig. 7. quidem, qua microscopium exhibuit, magnitudine. H vero partem significat in radicem ac truncum cessuram, quæ instar colli cujusdam cygni incurvati jacet. *Fig. 8.* plantam pariter tenellam, cu- Fig. 8. jus folia non adeo sunt extensa, sistit. *Fig. 9.* semen delineat in *Hort.* Fig. 9. *Malab. Bupariti* vocatum, prout cum cortice crasso vulgò apparet. *Fig. 10.* nucleum prædicti seminis exhibet, in quantum e cortice duro Fig. 10.

O

exemptus

- Fig. II. exesuptus membranz involvitur. Fig. III. itidem idem ostendit solum membrana denudatum, postquam per aliquot horarum spatium membranz separandæ gratia æquæ immersum fuit, in quo jam hic loci oculo nudo complicata pars in radicem truncumque cessura dignosci potest. Fig. 12. vero L M N O folia denotat quatuor seminis ejusdem vitri modice amplificantis ope delineati, & Q R S aciculas, quibus folia sunt extensa, K P autem partem indigitat in radicem & truncum abituram, utpote in hocce & priori semine extraordinarie magnam, proportionem habita ad alia semina, in quibus oleosa continetur farina plantæ primordia involvens seu cingens. Atque cum seminibus hisce Karpock & Bupariti, ova maturescencia squillarum & astacorum porro conferuntur, ceu in quibus pariter nihil præter parvas squillas parvasque astacos liceat reperire. Tandem Ep. XV. ligna tempore æstivo truncata, æque solida esse, ac ligna tempore hyberno abscissa, e textura eorum declarat; subitanæam vero lignorum putrefactionem a lento eorundem obitu in medio derivat; lignum denique quercinum in calidis regionibus productum, robustius esse & durabilius, quam in frigidis regionibus crescens, a celeriori ejus incrassatione demonstrat, cognoscenda in sejunctionibus circularibus extremitatis arboris dissectæ; harum namque sejunctionum circularium quemadmodum quævis unum ætatis annum indicat, ita quo magis eadem a se invicem distare observentur, de tanto celeriori incrassatione, adeoque de majori præstantia ipsius ligni testari.

pag. 258.

JOH. AGRICOLÆ PH. & M. D. Deutliche und wohlgegründete Anmerckung über die Chymische Arzneyen
Johannis Poppii &c.

h. e.

Joh. Agricolæ notæ in Poppii medicamenta chymicâ,
auctæ animadversionibus Dn. Joh. Helfrici Jungkens Med. Lic.

Noribergæ Impensis Joh. Ziegeri, 1686. in 4.

Cum notissimus jam pridem sit hic Agricolæ liber, quo non solum processus multos chymicos, sed & non paucas historias ad medicinam pertinentes complexus est, non opus esse videbatur, ut ejusdem a nobis

a nobis aliqua injiceretur mentio; quoniam tamen augmentum non contemnendum eidem accessit, Jungkenii nimirum stricture, quæ hanc accessionem non duximus omnino prætereundam silentio. Totum ergo Agricolæ opus in genere quod attinet, notatur ab animadversionum auctore in eo, quod nimis magnificis titulis sæpe exornentur medicamenta, & tantum non pro mysteriis venditentur præparationes satis vulgares; præterea parum eidem arridet medendi methodus, quæ Agricola usus est; dum agrum medicamentorum numero obruit, ut, licet convalescat, nescias tamen, cuinam sanatio accepta ferenda sit. Porro ubi processus chymici sub examen vocantur, rejiciuntur quidam tanquam inepti, in melius alii mutantur, tandemque nonnulli a recentioribus inventi subnectuntur. Ut pauca tantum delibemus, ex quibus notarum harum ingenium possit perspicui, *Parte Prima Cap. 1.* negatur medicinæ universalis possibilitas auri que radicalis solutio absque corrosivo, ridenturque qui Soli vestem exuere, h. e. aurum tinctura sua spoliare laborant. Porro auri solutiones plerasque non ratione metalli admixti, sed menstrui operari asseritur, atque hinc duo communicantur menstrua Jungkenio multum deprædicata, quorum primum alcalinum est, & ex spiritu & sale volatili urinæ cum sale ejus fixo per crebra cohobia combinato, & anaticæ spiritus vini parti per circulationem conjuncto constat; alterum vero acidum volatile ex capite mortuo vitrioli & sale ammoniaco paratur. *Cap. 3.* Heslingii Azoth describitur, & ex Polemanno viridis ex ære spiritus elaboratio docetur. *Cap. 4.* Spiritus fumigans ex stanno & mercurio quomodo paratur, ostenditur. *Parte secunda cap. 2.* sulphur & mercurius ex principiorum numero expunguntur, antimonii diaphoretici non edulcorati usus commendatur, & qua ratione per Regulum Antimonii Venereum stanno sonus pariter atque color argenti conciliari possit, aperitur. *Cap. 3.* culpatur Agricola, quod acidum sulphuris spiritum in melancholia hypochondriaca & affectibus pulmonum præscribat, subjiciturque modus singularis tincturæ sulphuris antimonialis ex ejusdem balsamo parandi. *Cap. 4.* varios exhibet modos cuprum dealbandi, mediante arsenico. *Parte tertia cap. 4.* ubi de nitro agitur, modus asfertur rubrum nitri spiritum obtinendi, eumque qui alias fumi semper speciem retinet, mediante camphora, ad statum liquoris redu-

condi. Et cum salia volatilia iis plerumque laborent defectibus, ut vel urinoso odore ingrata sint agris, vel addita vehiculis aquosis dimittant olea ipsis admixta, suam methodum *Cap. 6.* impertit auctor appendicis, quæ neutri ex his obnoxia est. Quomodo talco per certam calcinationem ea friabilitas introducatur, ut facile in subtilissimum pulverem possit comminui, monstratur *Cap. 21.* Elixir proprietatis duplex, alcalifatum & acidulatum habetur *Cap. 32.* quorum illud salis cujusdam volatilis oleosi, hoc vero acidi volatilis additione paratur. Tandem *Cap. 24.* quod de medicato potu agit, varia non minus jucunda, quam utilia proponuntur, quæque alibi de potu Caffæ, Theæ, Chocolatæ & Sorbet prolixius leguntur, hic in compendio traduntur.

*HISTORIÆ ANGLICANÆ SCRIPTORES QUINQUE, EX
vetustis codicibus MSS. nunc primum in lucem editi.*

Volumen II.

Oxoniz e Theatro Sheldoniano 1687. fol.

DE instituto laudatissimo Curatorum Theatri Sheldoniani, (e quo tot libri optima nota ab aliquot annis prodierunt,) scriptores antiquos rerum Anglicarum hactenus ineditos e tenebris in apricam lucem protrahendi, diximus jam in Actis A. 1685. pag. 143; cum primum egregii, quod moliantur, operis volumen recenseremus. Quod vero & nostrum tum & publicum votum fuit, ut tomus reliqui propediem sequerentur, ejus ex parte facti jam sumus compotes, postquam alterum etiam volumen publici juris fuit factum. Eo vero quinque exhibentur Scriptores, nunquam ante typis exscripti, sed digni tamen visi qui ab interitu vindicarentur. Primo loco sistuntur *Annales Marganenses*, in coenobio Margan, quod fuit olim in Wallia, sed dubium quo auctore & quo tempore concinnati. Iis quam brevissime (unde & Chronica Abbreviata audiunt) enarrantur, quæ ab anno 1066, quo Edwardus sanctus Guilielmo Normanno hærede relicto diem obiit, usque ad annum 1232, quo Henricus III rerum potiebatur, non in Anglia tantum, sed & Francia ac Palaestina gesta fuerunt. Sequitur secundo loco Chronicon *Thomæ Wikes*, seu Wiccii, qui circa annum 1290 claruit, a Johanne Balæo Cent. 4. Script. 72. & Joh. Pitfeo de illustr. Angl. Script. Ætat. 13. a. 1290, a doctrina varia laudatus.

Idem

pag. 1.

pag. 21.

Idem hujus Chronici, quod Marganensis initium, a Regno nempe Guilielmi Normanni; sed longius illud, ad postremos nimirum Eduardi I. annos producit. Tertio loco comparent *Annales Waverleienfes*, a pluribus auctoribus, quos omnes tamen coenobii Waverleienfis Cisterciensis Ordinis in agro Surregiensi monachos fuisse, cum in ejus monasterii rebus narrandis adeo diligentes sint, verosimile est, consarcinati. Inter hos eum, qui res primæ partis conscripsit, genere Saxonem fuisse, Editor conjicit; vixisse vero adhuc Guilielmi Conquestoris tempore, ex his ipsis Annalibus, ubi vidisse se victorem Normannum & fuisse aliquando in ejus curia testatur, palam est. Auspiciis vero & hi annales ab anno 1066 capiunt, in anno 1291 desinentes. Quarto loco exhibetur *Itinerarium Regis Anglorum Ricardi & aliorum in terram Hierosolymorum auctore Gaufrido Vinisaufo*, seu Galfredo de Vino salvo: huic enim, non autem Ruperto monacho, ut Trithemio, Blondo & illi qui *Gesta Dei per Francos* divulgavit, visum fuerat, vindicandum illud Itinerarium Editor contendit. Floruit Galfredus ille exeunte seculo duodecimo sub Richardo & Johanne Regibus, cognomen *de Vino salvo*, ut putant, ex eo adeptus, quod de vitibus rite colendis conservandoque vino librum, qui manuscriptus Cantabrigiæ adhuc superesse dicitur, composuisset. Quem admodum & alia ingenii monumenta reliquit, vir pro illius ætatis conditione doctus ac facundus, & Innocentio III etiam Romano Pontifici, cui librum prosa & carmine hexametro de Arte dicendi dedicavit, non incognitus. Subjicitur Itinerario Historia captæ Damietæ, ab Editore in eodem MSS. reperta, sed de cujus auctore non constat. Uleimum denique locum occupant *Chronica Walteri Hemmingfordi*, Canonici de Giffesburne, quod coenobium in Eboracensi Clivia fuit, *de gestis Regum Angliæ*. Obiisse hic fertur anno 1347, historiam vero ab A. 1066 usque ad A. 1308, i. e. ab Guilielmo Conquestore usque ad tempora Eduardi II pertexuit; quæ tamen in secundo hoc volumine non exhibetur integra, sed solum ad annum usque 1273, quo Henricus III decessit. Cum enim Editor diligentissimus tertium scriptorum volumen ab Eduardo I exordiri constituisset, alteram illam Chronici hujus partem, qua Eduardi I res Hemmingfordus persecutus est, tertio volumini reservandam censuit, certiore ea ratione spem prædituri propediem & tertii tomæ Lectori facturus.

ACTORUM ERUDITORUM TRAITE' DES STATUES.

i. e.

Tractatus de Statuis.

Parisiis, apud Arnoldum Seneuzium. 1688. in 12.

Anni elapsi sunt non multi, cum Delphinatus regio nomine prefectus, *Dux de la Fenillade*, Galliarum Monarchæ superbam excitaret statuam; cujus pulcherrimum institutum, uti loquitur, plausibus suis comitari suarum partium esse cum existimaret presentis libri *Auctor*, qui ad finem dedicationis *Frauciscum Lemceum* se appellat; tractatum hunc de statuis in lucem edidit publicam, hoc ipso & Regis sui velificaturus gloriæ, & Patrono insimul gratum exhibiturus officium. Quapropter, quod ille opere ex marmore lapidibusque extructo effecerat, ille chartaceo hoc monumento præstare connixus est; & quicquid adeo de statuis ex antiquitatis memoria conquiri poterat, in decentem congeffit ordinem, lectorumque oculis uno intuitu subjecit contemplandum. Equidem jam anno invergentis paulatim seculi quinquagesimo quinto *Edmundus Frigelius*, Historias in Academia Upsaliensi cum laude professus, *Holmia librum emiserat singularem*, in quo de statuis illustrium Romanorum post *Iustum Lipsium*, qui in *Admirandis* multa in hanc rem egregia notaverat, erudite non minus, quam eleganter commentatur; quem in multis *Lemceum* quoque secutum esse, ex frequentibus hinc inde citationibus apparet: nihilo secius ipse, quæ de hac materia in universum afferri in medium poterant, constituit persequi. Totum tractatum in XVI dispescit capita, quorum vel summam recensuisse sufficiat. Postquam igitur in primam statuarum originem inquisiverat, quam valde dubiam esse agnoscit, artem in quinque genera dividit, & simulacra diis, statuas præter deos hominibus, signa denique non diis & hominibus tantum, sed animalibus etiam competere docet. Cum de Sculptoribus agit, virum dicit eximium in eo nunc occupari, ut quam primam Vitas sistat orbi erudito excellentium in hac arte magistrorum, qui ad nostram usque ætatem laude floruerunt. Pergit deinde, & quotuplici materia hanc in rem olim usi fuerint, qua forma induerint statuas, uberius explicat, ubi de statuis insimul Mercurialibus, item de Seraphim excursus non inamœnum instituit; observans postmodum, ad ca-

ad caput Julii Cæsaris in statua expressi, cum jam in Deorum numerum solenni consecratione relatus fuisset, stellam esse adjectam, quod cometa ipso eo tempore, quo occisus est, effulgere cœperit. Cum de altitudine statuarum differit, de colossis varia annotat, & haud multo post, quomodo pyramides se habuerint, proloquitur. Ad inscriptiones statuarum ubi perventum est, primariam inscriptionem, qua Regis statua, quam supra memoravimus, exornata fuit, exhibet, quoniam vel in exemplum esse possit ejusmodi monumenta commoventibus. Uterius de loco ponendis statuis idoneo; de utilitate & de honoribus, quos secum ferat statuarum erectio; quibus meritis succinctus honoris id genus aliquis olim obtinuerit; quo jure gavisæ fuerint, & quam mirabiles effectus aliquando ediderint; qua ratione consecratæ & cultæ, quomodo contra profanatæ fuerint, jucunde commemorat. In fine donatio & substitutio facta per Ducem de la Fonillade, & alia huc pertinentia adjuncta sunt.

JOHANNIS RAII HISTORIÆ PLANTARUM

Tomus II.

Londini apud Henricum Faithorn. 1688. fol.

DE celeberrimi Auctoris instituto, & quam in hac Plantarum Historia servandam sibi proposuit, methodo, in *Affluvio A. 1683. pag. 184.* & iterum *A. 1687. pag. 105.* diximus. Itaque indicasse nunc Lectori Benevolo nobis suffecerit, quod alter quoque Historiæ illius Botanicæ Tomus in lucem prodierit, opusque adeo suis jam profectum absolutum numeris. Quemadmodum autem *tomoprimum*, postquam Libro I. de plantarum natura in genere, nec non Libro II. de plantis imperfectis, i. e. quæ flore & semine carent aut saltem carere videntur, egisset, sequentibus septendecim libris totidem summa *Herbarum* genera, sed in species suas accurate distincta, descripserat: ita *secundo* hoc *tomoprimum* quidem, quæ supererant *Herbarum* genera, pari studio enarrat, tandemque absoluta amplissima illa de *Herbis* doctrina, quæ non solum *tomoprimum* integrum, sed mediam fere partem *secundi* quoque occupat, ad *Dendrologiam* progreditur. Ea vero, contra quam olim in *Methodo plantarum nova* Londini A. 1682. edita constituerat, simul & de *Arboribus* & de *Fruticibus* agere nunc voluit,

22 ACT. ERUDIT. SUPPLEM. Sect. II.

voluit, tum quod difficile deprehendisset, certum quendam magnitudinis limitem inter arborem & fruticem definire, quippe qui non natura, sed arbitrio humano constet; tum quod arbores & frutices præcipuis notis conveniant, neque hi minus, quam illæ, gemmiferi sint, substantiaque lignea consistent. Quia & nova nunc methodo in disponendis iis usus est; priori quam in *Actis A. 1683. pag. 185.* delineavimus, quod proba minus, in nonnullis etiam erronea accuratius rem perpendenti visa esset, repudiata. Nova vero hæc, quam indicasse operæ fuerit pretium, ita procedit, ut Libro XXIV, quo Dendrologiam suam auspiciatur, de arboribus caudice simplici non ramoso; XXV de arboribus, quarum fructus a floribus remoti vel sejuncti sunt; XXVI de arboribus flore fructuque aggregato; XXVII de arboribus pruniferis, quarum flos basi seu imo fructui adhæret; XXVIII de arboribus bacciferis flore imo fructui coherente; XXIX de arboribus pomiferis, quarum flos imo fructui adnascitur; XXX de arboribus fructu per maturitatem sicco; XXXI de arboribus & fruticibus siliquosis; XXXII denique de arboribus & fruticibus vel anomalis, vel minus cognitis, exoticis, novis & in Europam nuper illatis agat. Quomodo vero singula hæc arborum fruticumque genera in suas species per diversas sectiones & sectionum diversa capita distribuantur, prolixum nimis foret hic recensere. Subjicitur tandem *Appendix Addenda & Emendanda* continens, nec non *Compendium Historiæ Plantarum Mexicanarum Francisci Hernandez*, cum duplici indice, altero Nominum & Synonymorum præcipuorum, altero Affectuum & Remediorum, ac Nomenclatore denique Botanico Anglo-Latino.

* *

*

Non ignorare Lectorem Benevolam volumus, Roberti Knoxii Relationem Historicam de Insula Ceylon, cujus recensum in Primitiæ Supplementorum Sectione pag. 36. sqq. instituimus, ex Anglico in Germanicum sermonem nuper admodum, ut plurimum hac ratione usui liber lectu jucundissimus pateret, traductam, apud Joh. Frid. Gleditschium remum hic profare.

• Pag. 97. in margine pro *Tab. III.* lege *TAB. II.*

ACTORUM ERUDITORUM,

119

qua Lipsia publicantur,
SUPPLEMENTA.
Sectio III.

BACCO IN TOSCANA. DITIRAMBO DI FRANCESCO Redi, Accademico della Crusca, con le annotazioni.

i. 6.

Bacchus in Hetruria. Dithyrambus Fr. Redi Academici Furfurosi, cum annotationibus.

Florentiæ apud Petr. Matini. 1685. in 4.

Consistit plagulis 39.

Celeberrimæ, que in vernacula sua excolenda impensisimo studio occupatur, Academiæ nobilissimum hoc membrum, & Patritius *Aretinus*, in hoc carmine Bacchum, prope palatium Imperiale extra mœnia Florentiæ, a *Maria Magdalena Austriaca*, *Cosmi II.* Magni Hetruriæ Ducis Coniuge, *futarum*, ut in- p. 3. An-
scriptio habet, *Magnarum Ducum otio deliciûque inserviturum*, A. 1622. not.
extractum, in prato cum Ariadne sua genio indulgentem, & varii generis vinorum, Hetruscorum maxime, laudes decantantem miro artificio introducit. Ad evidentiosem quoque tam rerum quam verborum intellectum Annotationes subjungit, quales etiam magnum illud Poëtarum Silesiæ lumen, *Dan. Casparum a Lobenstein* Tragediis suis Germanico idioma editis addidisse meminimus. Illæ vero cum variam eamque elegantiosem Autoris in Antiquitate probe versati literaturam & crisin satis comprobent, selectiora quædam recensione huic nostræ inseruisse forte haud pœnitebit.

Ex Epigrammate Græco libr. I. Anthologiæ (cujus singuli versus ordine Alphabetico epitheta Bacchi continent, singula vero vocabula ab eadem litera incipiunt,) & quidem ultimo versus in litera I vocabulo *Ἰεραφισίτης*, pronunciationi hodiernæ, et sc. instar i, quam

P

Itali

- p. 12. Itali etiam sequantur, Ultramontani vero reprobent, autoritatem aliquam conciliari posse opinatur, si de puriori Poetæ ævo certius constaret. Dum vinum in planitie vici *Lecore* prope Florentiam provenientis, levioris vero & ab aqua parum abeuntis meminit, inter antiquiores civitatis *Aretii* leges unam extitisse commemorat, qua plantatio vinearum in planitie, sententi faciendæ destinata, severe prohibita fuerit. Contra *Petraiam* & *Castellum* villas Serenissimi M. Ducis ab optimis, quæ ibi generantur, vinis commendat, quorum generositas ex vitium imprimis ex Hispania, Gallia, Canariis aliisque Archipelagi insulis,
14. accersitarum bonitate augeatur. Occasione Vini *Muscati*, quod ex uvis Apianis (ob Apium infestationem ita dictis) exprimitur, libri sui, qui *Experientia circa Generationem Insectorum* inscribitur, mentionem injicit. Quam in rem etiam *Atenugiù* de *Originibus Linguae Italicae* allegat, autoritate ipsius & in sequentibus sæpissime usus. Ita & *Stephanum Pignatelli* Equitem Romanum, ob singularem eruditionem, de qua inter alia scripta Tractatus etiam Platonicus de materia, *quanto magis animi quam corporis pulchritudo alliciat*, Christianæ Suevicæ dedicatus, testetur, laudare haud negligit. Vinum esse verum *aurum potabile*, Poetæ Turcici asserto firmat, qui in Quaternario rhythmico inter MSS. Orientalia Serenissimi M. Ducis hodie regnantis reperto, & a *Bartholamæo & Erbellor*, Linguarum Orientalium peritissimo, communicato, Vinum *rubinum fusilem, aurum, verum sulphur Alchymia, optimam tberiacam, & medicinam, qua ad venenum temporis maligni cispellendum præstantior non occurrat*, appelliset. Horatii *Rucellæ* Equitis & Prioris Florentini Dialogi, in tres rufficationes *Tusculanam, Albanam, & Tiburtinam* dispositi, & de Philosophia naturali & morali agentes, quorumve materia universalis duabus his propositionibus, *Hoc unū scio, quod nihil scio, & Nosce te ipsum* innititur, digni Autori visi sunt, quorum, cum nondum editi sint, argumentum hic exhiberet. Ubi Bacchus in carmine vinum notissimæ isti potionum *trigæ, Ciocolata, Tboa, & Caffea* longe præferens fingitur, ex *Francisci di Antonio Carlesti* Florentini, unius inter primos, quorum opera Ciocolata Europæ innouit, Discursu coram *Ferdinando I. M. Duce* habito, Notitiæ quædam ad potum istum spectantes adducuntur, & quomodo huic in Aula Tusca per varia ingredientia nova gratia hodie concilietur; adjecto nitidissimo *Thoma Strozzi* Neap. Soc. J. carmine, quo modus istud potionis
23.
24.
29.
33.
genus

genus accuratè preparandi, usu vitelli plane damnato, sollicitè traditur. *Cassiam* vero, quam nec delectationis, nec medicinæ intuitu laudare se posse ait, a nonnullis pro veterum illo *Nepenthe* haberi, cujus compositionem Helena, juxta Homerum, in Ægypto, unde Cassia frequentius nobis afferatur, addidisset. Ceterum inter Persas ante paucos annos novum amarissimæ potionis genus, *Choc-nar* dictum, ex succo radicum mali Punicæ, admixtis aliis aromatibus, compositum invaluisse; & civiliores Turcas potioni succi pomorum Cydoniorum pauxillo saccharo temperati, ad Cassiæ instar, sorbillandæ jam assuescere. Citato in vituperium *Cerevisia* ex libro I. Anthologiæ Epigrammate Græco *Juliani* Imperatoris, cujus nato acumini, ex *Antonii Mariae Salvini* Lectoris Linguz Græcæ Florentini judicio, Latina Erasmi translatio non æque respondeat, ex *MSC. Aldobrandini* vitia & virtutes illius potus afferuntur, quanquam cerevisiam ex farre coctam cuivis alii, quam triticum, hordeum vel avena ingrediatur, præferendam idem statuatur. Potus Anglici *Cider* natales Ebræorum *Sicera* afferuntur, quæ Hieronymo *Pomatium*, & *Piratium* audiat; refutato *Suida*, qui *Sicera* a *συνισσῆς* deriveret, & pro vino condimentis mixto vendit. Ab *Angaris*, qui Persis *Cursores* vel *Missos* Regis denotent, Græcos forte suum *ἀγγυλα* ejusdem significatus formasse; idem vero vocabulum, teste *Suida*, etiam *stolidum*, *vilem*, & *abjectum* innuere, quod a *Ferrario* in *Originibus* sub voce *Tanghero* observatum non fuerit, notatur. Coloris rubicundi (*vermiglio* Ital. *vermeille* Gall. *vermiculus* Lat.) appellatione exposita, ejusdem, ut & Carmesini usum in antiquis exequiis obtinuisse, Caroli VII Regis Galliæ, aliorumque exemplis confirmatur. A politicissimo quodam Scriptore, hodiernam Linguam Gallicam, quod Diminutiva respuat, extollente, Italis vero, quod iis abundant, & Diminutivis Diminutivorum in tertiam quartamve generationem usque utantur, exprobrante ita dissentit Noster, ut cum judicio & suo loco adhibita inter linguarum divitias referenda illa judicet. Vocabuli *Drudo*, cui Latinorum *Procus* respondeat, media, adeoque non semper inhonesta significatio, quia & fidei Christianæ amatoribus tributum legitur, variis autoritatibus statuminatur. Cum Bacchus in Dithyrambo hoc, ut potus sibi recte constet, nivem loco *quinti elementi* requirat, hoc ipsum proverbiali Hetruscorum locutione *rem maxime necessariam* exprimere dicitur. Hinc *Bonifacii*

41.

44.

46.

47.

48.

51.

52.

56.

64.

- um VIII, cum tempore coronationis suæ, XII Legati iique omnes Florentini, a diversis Europæ Asiæque Principibus gratulabundi accessissent, in Consistorio publicè dixisse: *Florentinos in rebus humanis quinti Elementi vicem sustinere.* Quin & ipsam *Florentiam* a certo quodam
69. Autore eodem ornari præconio. Paulo post de more, niye & glacie admota bibendi, Græcis & Romanis olim usitato, & nostris seculis cum
78. insigni luxu revocato, pluribus agitur. *Abbatis Regnierii*, Secretarii *Academiæ Gallicæ*, & *Academici Furfurosi* honorifica interspergitur mentio, qui in vernaculo, Latino, Græco, Hispanico & Italico, eoque tam soluto quam ligato sermone, purissime scribere edoctus, *Anacreontis* Poemata, textui tenaciter inhzendo, mira felicitate Italice reddiderit. De *Sonectis*, Poeseos Lyricæ Specie, quæ 14 versibus hendecasyllabis absolvitur, non a *sono* qua tali, (uti eruditissimus *Menagius* in Originibus Linguæ Gallicæ velit, qui tamen in Orig. L. Ital. se ipsum correxerit) sed quatenus verba & cantica cum sono juncta includit, dictis, eorum origine, quæ Italis vindicatur, variisque generibus, a p. 99. usque 122. copiose differitur; inter cetera, quomodo, in Gallia & Hispania tempore Francisci I, in Germania vero hoc demum seculo innotuerint, & *Opitius*, *Gryphius*, & *Flemmingius*, nec non in Belgio *Daniel Heinsius* applausum isto poematis genere meruerint; nec desse exempla *Sonectorum* 14 versuum numerum excedentium, qui *caudati* dicti fuerint, a quo genere *Petrarcha* abstinuerit, eo quod *Sonectis* ipsius in conspectum *Laura*, modestissimæ virginis, prodequadum foret. Post iteratum *Salvini*, ob reconditam rerum & præcipuarum Linguarum Europæ cognitionem, encomium, *Carolus* quoque *Maria Maggi*, Senatus *Mediolanensis* Secretarius, & Linguæ Græcæ Professor, celeberrimus seculi nostri Poeta celebratur. Sic & *Alberti Rimbetti*, Medici *Florentini*, Tractatum de *Peponibus*, quem *MS*ctum penes se habet, dignum qui lucem aspiciat, Noster judicat. Nec singularis *suffisus*, ejusque admodum salutariferi, *Cunzia*, quæ Hispanis certa junci species est, dicti, præparandi ratio curatius hic descripta negligenda videtur. Pro Equite *Balnei* (interni scilicet) dum se vendit *Bacchus*, de *Equestri* isto *Ordine* varia afferendi occasionem Poeta arripit; imprimis exempla recenset eorum, qui Romæ, in Anglia & Gallia, *Florentiæ* & *Aretii* isti adscripti fuerint, qualesve cetimoniam ibidem inter venerint. Ut ut vero *Cambdenus* *Ordinem* illum plane desuisse scripserit,

rit, certum tamen esse, Carolum II Angliæ Regem, cum coronaretur, ex veteri instituto complures ejusmodi creasse Equites. Longobardorum quoque morem non præterit, quorum Reges filiis suis, antequam a Rege extero Equites crearentur, secum prætere non permisissent; veluti etiam ex hac ratione ad cenam, quæ Carolus V Galliæ Rex *Wenceslaum* Regem Romanorum Parisiis excepit, Duces nonnulli admitti haud potuerint. *Cygnos*, cum albi sint, quomodo alicubi *purpureos* Horatius vocare potuerit, disquirat Academicus noster; & ab iis, qui *pulchros & nitidos* explicant, (eodem modo, quo per *aurum* excellentia, splendor, & pretium alicujus rei exprimitur, v. g. *aureolus* libellus; nisi etiam quis ad *purpuram albam* respexisse Poetam credere velit, cujus Plutarchus, ex doctissimi *Tanaquilli Fabri* observatione, mentionem facit) divortio factò, proprie tales cygnos intellexisse Horatium autumat, cum certa horum detur species, quorum plumæ in capite, collo & pectore, cum apicibus colore pomi aurantii maturi tinctis appareant, quales in Magni Ducis sui venationibus sæpius obvios Auctor habuerit. Si vero dicat, *Onocrotalos* quoque palear coccinei coloris a rostro pendulum gerentes ab Horatio intelligi, nec sine mysterio id genus avium, ob linguæ, quæ vix appareat, exilitatem voce destitutum, furtivis dominæ amoribus celandis aptissimum credi posse, conjecturam hanc non nisi pro lusu ingenii accipi cupit. Splendorem illam, qui sub finem tempestatum supra malos, antennas vel remorum palas appareat, veterum illud Castoris, Pollucis & Helenæ sidus, a nautis hodiernis vero pro luce *S. Elmi* seu *Erasmi*, Episcopi Siciliæ, Protectoris sui agnosci solitum, ab aliis pro exhalatione a turba navigantium transpirante, ab aliis pro effectù radiorum solarium in bullas ex allisione maris in antennis remanentes repercussorum, ab aliis autem, quibus per totam vitam in navigationibus exactâ simile quippiam visum non fuerit, pro fabula vulgi haberi ait, quod ipsum ad opinionis *Metrodori* a Plutarcho L. II. de Placit. citatæ confirmationem oppido faciat. Vocis *Mignon*, cum pluribus aliis, quæ juxta *Hottomannum* tertiam Linguae Gallicæ partem constituent, a Francis in Galliam allatæ, derivatio a *minnen* petitur, quod Germanis *amare* significet; cui voci Græcorum *παι' πωδινά*, & Latinorum *Amores* respondeant. Cum pace vero eruditissimi *Reinesii*, qui L. III. *Var. Lect.* c. I. vocem *Arnesii* varii generis instrumenta denotantem, a Latino-barbaro *Hernastum*, hoc

180.

190.

215.

217.

221.

- um VIII, cum tempore coronationis suæ, XII Legati iique omnes Florentini, a diversis Europæ Asiæque Principibus gratulabundi accessissent, in Consistorio publicè dixisse: *Florentinos in rebus humanis quinti Elementi vicem sustinere.* Quin & ipsam *Florentiam* a certo quodam
69. Autore eodem ornari præconio. Paulo post de more, niye & glacie admota bibendi, Græcis & Romanis olim usitato, & nostris seculis cum
78. insigni luxu revocato, pluribus agitur. Abbatis *Regnierii*, Secretarii Academix Gallicæ, & Academici Furfurosi honorifica interspergitur mentio, qui in vernaculo, Latino, Græco, Hispanico & Italico, eoque tam soluto quam ligato sermone, purissime scribere edoctus, *Anacreontis* Poemata, textui tenaciter inhærendo, mira felicitate Italice reddiderit. De *Sonettis*, Poeseos Lyricæ specie, quæ 14 versibus hendecasyllabis absolvitur, non a *sono* qua tali, (uti eruditissimus *Menagius* in Originibus Linguæ Gallicæ velit, qui tamen in Orig. L. Ital. se ipsum correxerit) sed quatenus verba & cantica cum sono juncta includit, dictis, eorum origine, quæ Italis vindicatur, variisque generibus, a p. 99. usque 122. copiose differitur; inter cetera, quomodo, in Gallia & Hispania tempore Francisci I, in Germania vero hoc demum seculo innotuerint, & *Opitius*, *Gryphius*, & *Flemmingius*, nec non in Belgio *Daniel Heinsius* applausum isto poematis genere meruerint; nec desse exempla *Sonettorum* 14 versuum numerum excedentium, qui *caudati* dicti fuerint, a quo genere *Petrarcha* abstinerit, eo quod *Sonettis* ipsius in conspectum *Laura*, modestissimæ virginis, prodeundum foret. Post iteratum *Salvini*, ob reconditam rerum & præcipuarum Linguarum Europæ cognitionem, encomium, *Carolus* quoque *Maria Maggi*, Senatus Mediolanensis Secretarius, & Linguæ Græcæ Professor, celeberrimus seculi nostri Poeta celebratur. Sic & *Alberti Rimbetti*, Medici Florentini, Tractatum de Peponibus, quem MSCtum penes se habet, dignum qui lucem aspiciat, Noster judicat. Nec singularis *suffitius*, ejusque admodum salutiferi, *Cunzia*, quæ Hispanis certa junci species est, dicti, præparandi ratio curatius hic descripta negligenda videtur. Pro Equite *Balnei* (interni scilicet) dum se vendit Bacchus, de *Equestri* isto *Ordine* varia afferendi occasionem Poeta arripit; imprimis exempla recenset eorum, qui Romæ, in Anglia & Gallia, Florentiæ & Aretii isti adscripti fuerint, qualesve cetimonix ibidem inter venerint. Ut ut vero *Cambdenus* Ordinem illum plane desuisse scripserit,

rit, certum tamen esse, Carolum II Angliæ Regem, cum coronaretur, ex veteri instituto complures ejusmodi creasse Equites. Longobardorum quoque morem non præterit, quorum Reges filii suis, antequam a Rege extero Equites crearentur, secum prandere non permiserint; veluti etiam ex hac ratione ad eorundem, quæ Carolus V Galliæ Rex *Wenceslaum* Regem Romanorum Parisiis excepit, Duces nonnulli admitti haud potuerint. *Cygnos*, cum albi sint, quomodo alicubi *purpureos* Horatius vocare poterit, disquirat Academicus noster; & ab iis, qui *pulchros & nitidos* explicant, (eodem modo, quo per *auram* excellentia, splendor, & pretium alicujus rei exprimitur, v. g. *aurculus* libellus; nisi etiam quis ad *purpuram albam* respexisse Poetam credere velit, cujus Plutarchus, ex doctissimi *Tamaquilli Fabri* observatione, mentionem facit) divortio facto, proprie tales cygnos intellexisse Horatium autumat, cum certa horum detur species, quorum plumæ in capite, collo & pectore, cum apicibus colore pomi aurantii maturi tinctis appareant, quales in Magni Ducis sui venationibus sæpius obvios Auctor habuerit. Si vero dicat, *Omacrotalos* quoque palcar coccinei coloris a rostro pendulum gerentes ab Horatio intelligi, nec sine mysterio id genus avium, ob linguæ, quæ vix appareat, exilitatem voce destitutum, furtivis dominæ amoribus eelandis aptissimum credi posse, conjecturam hanc non nisi pro lusu ingenii accipi cupit. Splendorem illum, qui sub finem tempestatum supra malos, antennas vel remorum palas appareat, veterum illud Castoris, Pollucis & Helenæ sidus, a navis hodiernæ vero pro luce *S. Elmi* seu *Erasmi*, Episcopi Siciliæ, Protectoris sui agnosci solitum, ab aliis pro exhalatione a turba navigantium transpirante, ab aliis pro effectû radiorum solarium in bullas ex allisione maris in antennis remanentes repercussorum, ab aliis autem, quibus per totam vitam in navigationibus exactâ simile quippiam visum non fuerit, pro fabula vulgi haberi ait, quod ipsum ad opinionis *Metrodori* a Plutarcho L. II. de Placit. citatæ confirmationem oppido faciat. Vocis *Mignon*, cum pluribus aliis, quæ juxta *Hottomannum* tertiam Linguae Gallicæ partem constituent, a Francis in Galliam allatæ, derivatio a *minnen* petitur, quod Germanis *amare* significet; cui voci Græcorum *τῆς ψαύδινα*, & Latinorum *Amores* respondeant. Cum pace vero eruditissimi *Reinesii*, qui L. III. *Var. Læti*. c. I. vocem *Arnesii* varii generis instrumenta denotantem, a Latino-barbaro *Hernastium*, hoc

180.

190.

217.

217.

22b.

autem a *Fara* deducat, quod in Lingua Longobardica idem significet, monendum putat, *Fara* ibidem pro *familia*, *generatione*, seu *linea* usurpari, ad *Magri* Notitias Vocabulorum Ecclesiasticorum & Glossarium *Du-Fresne* provocans. Post Decretum, sub finem poematis hujus, quo *Vinum Montepulcianum omnium Vinorum Rex* declaratur, tantum adhuc addimus, alius cujusdam *Ditbyrambi*, *Ariadnes* scilicet *infirma*, in quo multa de aquarum materia occurrere conjicimus, ab Autore mentionem fieri, penes quem etiam non pauca MSS. latere, diversæ eorum allegationes nobis facile persuadent.

189.

*GALLIA VINDICATA, IN QVA TESTIMONIIS
exemplisque Gallicana præsertim Ecclesia, qua pro Regalia &
quatuor propositionibus a Ludovico Maimburge
aliisque producta sunt, refutantur.*

Anno 1688. in 4to.

Constat plagulis 119.

Autor hujus operis est Illustrissimus Dominus Cælestinus ex Marchionibus *de Sfondrati* Mediolanensis, S. Rom. Imp. Princeps & Abbas S. Galli, cujus Regale Sacerdotium sub Eugenii Lombardi nomine editum in Actis A. 1685. p. 376. sqq. & tractatum Anonymo Lavardini in causa Romanæ legationis Advocato oppositum nuper admodum in Actis A. 1689. p. 278. sqq. recensuimus. Præsentis libri scopus ex præfatione satis elucescit, quæ tota *Maimburgium* perstringit. Cum enim is in libro de privilegiis ecclesiæ Romanæ, Romani quidem Pontificis primatum paginis non ita multis adstruat, postea tamen maximam libri partem destruendis præcipuis primatus fundamentis, & stabiliendis quatuor Cleri Gallicani propositionibus impendat, & in libro de Pontificatu Gregorii M. non alium sibi finem proposuisse videatur, quam ut Episcopos ipsosque Pontifices Magistratus Politici imperiis subjiciat, Autor noster pro eo, quo Romanam sedem veneratur, cultu suarum partium esse duxit, ut Romani Pontificis causam adversus Maimburgium ageret. Incertum esse ait, cur Maimburgius postremis vitæ suæ annis in Romani Pontificis auctoritate deprimenda, eaque aut Regibus aut Episcopis submittenda totus fuerit, & in prædictis libris ex industria quæsitis intempestivis digressio-

gressibus pacem ecclesie turbaverit, & hæreticis ridendi sequæ ob-
stinandi occasionem præbuerit: an Regem demerendi studium? an
familiaritas cum Archiepiscopo Parisiensi? an Genius Societatis, for-
tunam ac potentiam Gallicam amplexæ? an quod Roma aliquot ejus
libros legi vetuerit, ipseque Pontificis jussu e Societate Jesu excludi
meruerit? Interim certum esse, quod Maimburgius Societate sua e-
gressus servitio Regis Gallie se totum addixerit, idque tanto libentius,
cum a Rege, Archiepiscopo Parisiensi aliisque tam ampla stipendia
exceperit, ut post ejus mortem vicies millena Francorum superfuisset
fama vulgaverit; quamvis ipsum haud diu Regis gratia, quam nunc
forsan æterna poenitentia luat, frui licuerit, cum vix quatuor annis
post egressum e Societate elapsis, historiam Anglicani schismatis pa-
ranti apoplexia calamum jam intinctum excusserit, vivendique pari-
ter ac scribendi finem indixerit. Imprimis autem in Maimburgio
Autor carpit, quod non bona fide, nec veritati sed Regi scripserit,
magnamque ipsi invidiam inde apud suos conciliat, quod argumenta
contra Pontificis auctoritatem a Centuriatoribus Magdeburgensibus
aliisque Lutheranis & Calvinistis mutuatus fuerit, & in historia Lu-
theranismi alicubi Pontifices admoneat, ut Lutheri exemplo religio-
nem Principum voluntati substernant. Cujus rei indignitate Prin-
cipem aliquam Germaniæ adeo commotum commemorat, ut Maim-
burgii libros deinde abjecerit, eorumque lectione plane abstinerit.

Ipsum opus Gallie vindicatæ quatuor dissertationibus constat.
Prima agit de jure Regaliæ, in qua post novas de Maimburgii levitate
querelas, quid Regaliæ nomine veniat, & quibus gradibus prosecta
fuerit, exponit, ostendens, Regaliam usque ad tertiam Regum Gallie
stirpem aut plane ignotam aut pro abusu habitam, seculo XI usu po-
tius quam aliquo jure aut privilegio introductam, & in concilio Lug-
dunensi certis terminis inclusam, extra quos jus Regaliæ in omnes re-
gni Gallie ecclesias extendi non posse, ex variis Regum & Parlamen-
torum Gallie constitutionibus & edictis plurimumque Gallorum testi-
moniiis convincit, probans insimul, tanti non esse emolumentum, quod
ex Regalia ad Reges redundet, ut ejus proferendæ studio antiquas re-
gni leges & conciliorum decreta subverti operæ pretium videatur,
imo tanto plus periculi & damni inde emergere Regibus; quanto
magis illa dilateretur. Confirmat id exemplo Ludovici VII & IX.

Cum

Cum enim Ludovicus VII papale privilegium impetrasset, quo juxta Thomam Walsinghamum *in omni ecclesia cathedrali regni sui jus conferendi primam vacaturam cum cunctis fructibus medio tempore provenientibus continebatur*, literas illas confestim combussisse & dixisse fertur: malo illas hic comburere, quam propter illas in inferno comburi. Ludovicus autem IX, cum ipsi potestas Pastores instituendi facta a Pontifice fuisset, ingratum sibi diploma, tanquam maximis animæ suæ periculis junctum, in ignem conjecit, neque collationibus sacerdotiorum se immiscere voluit, satis magnum onus incumbere sibi ratus, quod de temporalibus sibi creditis ratio coram Dei tribunali reddenda aliquando foret. Postea quanta cum libertate & constantia Thomas Cantuariensis in Anglia Archiepiscopus Regaliæ abusus impugnaverit, prolixè commemorat eo, ut videtur, consilio, ut Galliarum Episcopus pudefaciat, qui Regem Regaliæ jus ultra limites in Lugdunensi concilio positos extendentem officii sui monere ausi non fuerint. Tandem quod in Regaliæ negotio inter hodiernum Pontificem Innocentium XI, & Ludovicum XIV Galliarum Regem actum fuerit, recenset, & rationes a Gallis quibusdam in Regaliæ patrocinium objectas refellit. Specialiter vero ea, quæ *Natalis Alexander* in dissert. 8. ad histor. seculi 13. & 14. pro jure regaliæ adduxerat, censuræ suæ subjicit, asserens se nunquam magis istius causæ iniquitatem intellexisse, quam cum eam tam frigidis rationibus defendi perpexisset. Subjiciuntur huic dissertationi nonnullæ Innocentii XI ad Regem Galliarum, Episcopus Alecensem, Apamiensem & Tolosanum, Canonicos Apamienses & Clerum Gallicanum epistolæ, nec non Alecensis & Apamiensis Episcopi & quorundam aliorum variarum literarum, cum diversis mandatis aliisque documentis ad hanc controversiam spectantibus, & in Latinum sermonem e Gallico translatis.

In dissertatione secunda ea refutantur, quæ Maimburgius contra summi Pontificis in Reges potestatem, & pro defendenda prima Cleri Gallicani propositione, in libro de institutione & privilegiis ecclesiæ Romanæ disserit. Atque hic Autor primum ea tangit, quæ Maimburgius in dedicatoria ad Regem epistola scripserat, nimirum, unum ex præcipuis obstaculis, quæ hæreticos morentur, ne Romanæ Ecclesiæ sinum repetant, esse falsam illam opinionem, quasi omnes Catholici Papæ Romano immensam nullisque terminis circumseptam potesta-

potestatem tribuant; huic vero malo ecclesiam Gallicanam obviam ivisse, cum vulgata declaratione mentem suam & doctrinam antiquæ Patrum doctrinæ per omnia conformem exposuit; Regemque, cum edicto suo hanc declarationem confirmavit, plus ecclesiæ Romanæ quam omnes retro Reges tribuisse, cum hoc ipso effecerit, ut primatus ecclesiæ Romanæ stabiliretur, veraque illius prærogativa immota redderetur, & hæreticis omnis tergiversandi occasio præcideretur. Ad hæc Auctor præter alia regerit, supremam Pontificis potestatem sæpe quidem defectioni jam paratæ obtentam & prætextam, nunquam tamen veram schismatis causam extitisse, sed veram ejus originem odio, ambitioni, vindictæ, libidini aliisque pravis cupiditatibus tribuendam esse, idque ex schismate Græco, Germano, Suecico, Danico, Gallico & Anglicano constare: præterea Regiam potestatem, Sacramenta, calibatam Sacerdotum & ipsa concilia abolenda esse, si hæreticos Catholica religione Maimburgius offendi nolit: deniq; transactiones cum hæreticis infautum semper exitum habuisse, quod exemplo Concilii Ariminensis, Zenonis Imperatoris, Honorii Pontificis, Caroli V, & Eliæ Patriarchæ Babylonii confirmat. His præmissis, ad ipsam Cleri Gallicanæ propositionem accedit, & Pontificis indirectam in Reges & Principes eorumque bona & dignitates temporales potestatem, ipsius ecclesiæ Gallicanæ autoritate & consensu probare nititur. Post varia Pontificum facta, & conciliorum decreta, adducit non modo Sorbonam, quæ A. 1589, missa celebri ad Sixtum V. legatione, Regem exautorari, & populum a juramento fidelitatis & obedientiæ solvi petiit; sed etiam universum Clerum Gallicanum, qui A. 1645, in publicis & universalibus regni comitiis, tertio Ordini nullam esse supra Regiam in temporalibus potestatem asserenti obstrepuit, & Perronio interprete declaravit, omnino Romanæ Sedis in Reges Regumque sceptræ potestatem agnoscendam esse; etsi *Grunondo* teste, populi sententia, quam etiam Parlamenti Senatores approbarunt, Clero tum temporis prævaluerit. Pro eadem sententia allegat nonnullos Scholasticos aliosque ecclesiæ Doctores, tandemque colligit, fallere Maimburgium aut saltem falli, cum opinionem hanc de Pontificis in temporalia Regum potestate instantum tribuit, qui citra Alpes commorantur, cum tamen potius in nulla Orbis parte plura exempla exercitiæ in Reges potestatis, quam in ipsa Gallia occurrant. Addit inter eos, qui hanc sententiâ vel calamo vel exemplo defenderunt, hæc

Q

paucos

paucos reperiri sanctitatis fama conspicuos, & a Maimburgio postulat, ut tot Sanctis vel unicum, qui suæ sententiæ faveat, opponat. Postea argumenta, quæ Maimburgius & alii indirectæ Pontificum in regna potestati opponunt, diluere conatur.

Dissertatio tertia versatur circa secundam propositionem Cleri Gallicani, quæ Pontifices Concilio generali subjecit. Hanc propositionem cum Maimburgius exemplis Leonis, Vigilii, Honorii, Siricii & aliorum Pontificum probasset, Autor singula percurrit, magnæque conatu refellere contendit. Deinde cum Maimburgius observaverit, haud raro a Pontificibus potestatis suæ limites transgressis ad futura concilia provocatum fuisse; sed ejusmodi ad futurum concilium appellationes grassantibus malis remedium nimis lentum attulisse, ideoque aliud quoddam in Gallia repertum, nempe appellationes tanquam ab abusu ad Parlamentum factas, quod majestatem justitiamque Regis repræsentet, ad quem velut ad canonum Protectorem spectet providere, ne quid illis adversum attentetur: ex hac Maimburgii assertionem manifestum esse dicit Autor, quorsum declaratio Cleri Gallicani tendat, nempe ut rerum causarumque ecclesiasticarum disceptatio ad forum seculare transferatur; quasi libertas sit Regi & Regiis Senatoribus servire, aut quasi Pontifex errare possit, Rex autem & Parlamentum sit infallibile, Hæc remedia morbis ipsis pejora esse censet, & recens inventa, sæpiusque ab ipsis Gallis improbata, & ipso nomine injusta, cum appellatio a minori ad majorem Judicem fieri debeat, omnis autem secularis potestas, etiam Regia, quavis ecclesiastica multo minor sit. Imprimis autem istarum appellationum injustitiam apparere dicit, si gradus attendantur, quibus a tenui ortu ad tantum licentiæ fastigium evectæ fuerint, ut jam omnis potestas ecclesiastica sub abusus prætextu ejusmodi appellationibus eludi possit; cum tamen a Regibus, si sua potestate abutantur, nulla ad minores Magistratus appellatio indulgeatur. Porro cum Maimburgius Pontifices concilio inferiores esse, ex Pisani concilii historia probaverit, regerit Autor, dubiam esse & incertam ejus concilii auctoritatem, nec insuper in hoc concilio aliquid decretum aut factum esse, quod Pontificum in concilia auctoritati derogare aut præjudicare possit. Diversas enim esse quæstiones ait, unam, an concilii auctoritas major sit Pontificis hæretico, schismatico & dubio? alteram, an concilium œcumenicum sit majus auctoritate Pontificis catholici & certi? Secundam in se proban-

probendam suscepisse Maimburgium, eamque ex concilio Pisano probare minime posse, cum isto tempore nullus certus Pontifex extiterit, sed ob contrarias jûris & facti rationes aliqui Gregorio XII adhæserint, aliqui Benedicti XIII partes amplexi fuerint. In eo quoque Maimburgium a veritatis via aberrare judicat, quod scribat, Magistrum Petrum Plaufi longa & ostaque oratione perorantem, ecclesiæ universalis & concilii eam repræsentantis auctoritatem Pontificis auctoritati prætulisse; cum tamen Magister ille Parisiensis nihil aliud dixerit, quam duos illos Pontifices, de pontificatu inter se contententes, pro schismaticis & hæreticis reputandos esse. Pergit ad concilium Constantiense, & Maimburgium causa cecidisse arbitratur, etsi triumphanti magis quam prægnanti similis incedat, dum *Schellstræten* de hoc argumento dissertationem aliquot capitulis invadit. Ut Autor hoc evincat, primum seriem & acta Constantiensis concilii per sua tempora distinguit, variisque Patrum Constantiensium de suprema Pontificum & conciliorum auctoritate sententiis recitatis, concedit *Johannem Gersonem* statuisse, quod Pontifices non solum durante schismate, sed semper & absolute a conciliis judicari possint; verum negat, huic Gersonis opinioni concilium unquam acquievisse, multisque testimoniis probare contendit, decreta quartæ & quintæ sessionis necessario examine & deliberatione caruisse, nec a Martino V confirmata, nec pro decretis œcumenici concilii unquam habita fuisse. Ad auctoritatem Gersonis a Maimburgio objectam respondet, Maimburgio, si Gersonis auctoritate absolute stare velit, concedendum esse, quod Pontifex indirectam in Reges & regna potestatem habeat, cum id a Gersone assertum fuerit; deinde Gersonem omnes opinioni suæ de suprema concilii generalis auctoritate adversantes hæreseos damnare, & obtendere, quod opinio, quæ concilium Papæ submittit, a nullo Theologorum & Sanctorum unquam tradita fuerit, cum tamen id falsum esse aperte constet; fateri quoque Gersonem, quod in hac controversia, ob defectum librorum, qui ad manus non fuerint, nullum alium autorem, quam Thomam & Bonaventuram consuluerit; imo ne hos quidem a Gersone accurate lectos videri, cum falsum illis sensum affinixerit; ex quibus omnibus colligit, nullam esse in hac controversia Gersonis auctoritatem. Præter Gersonem objecerat Maimburgius *Pium II*, qui cum adhuc sub *Ænea Sylvio* nomine Concilii Basileensis Secretarium ageret, majorem concilii quam Pontificis auctoritatem esse statuit, postea vero ad Pontificatum admotus,

ob rationes facile cuius obvias animi mutavit, sed ita tamen priorē sententiam retractavit, ut in ipsa retractatione imperare sibi non potuerit, quin opinionem, quæ concilia Pontifici antepōnit, antiquam diceret. Ad hoc respondet, ex Pii II bulla satis constare, quod longo ante Pontificatum tempore, imo pene adhuc laicus eam sententiam mutaverit, quam olim ex propria confessione, non Scripturæ & Patrum dictis, & conciliorum decretis, sed inconsulta juventute, calumniis in Eugenium jactatis & exemplis aliorum inductus approbaverit. Antiquam autem illam sententiam a Pio dici, non quod antiquis Patrum dictis niteretur, sed quod eam olim defendisset, antequam Apostolicæ Sedis potestatem cognovisset. Cætera Maimburgii argumenta, & Illustrissimi Auctoris ad ea responsiones, brevitatis causa missas facimus, & ad quartam eamque ultimam dissertationem properamus.

Ea vero agit de infallibilitate Pontificis Romani, quam probaturus, primum varia quæ apud Patres occurrunt, Pontificum egiogia cumulat, deinde eos qui Pontifici Romano adhæserunt, pro orthodoxis, eos vero, qui Pontifici Romano non obtemperarunt, pro hæreticis semper habitos fuisse, ex omnium seculorum inductione probare se posse putat. Porro Romani Pontificis infallibilitatem inde se confirmare posse persuasum sibi habet, quod Pontifices multa fidei dogmata sine concilio deciderint, & plerasque hæreses damnaverint; quorum exemplo etiam nuperrime Innocentius XI, post accuratissimam totoque biennio productam discussionem, *Ludovici Molinos* perniciosissimos errores d. 23. Augusti, A. C. 1687. condemnaverit. Qua occasione Molinosi gesta breviter recenset, eumque arguit, quod dirigendis nobilium matronarum conscientias admotus, inter thalamos & amplexus contemplativam mysticamque Theologiam docuerit, eodemque momento intra cubile virginum, aut etiam nuptiarum academias, & doctorem egerit & adulterum, foris tamen Angelo similis, ut Paulum quendam in tertium usque cælum raptum crederes. Addit, quod per 20 annos conscientiam nunquam expiaverit, nec Catholicorum ritu carne unquam abstinerit, tandem vero detectus, errorum suorum, quorum summa recensetur, palinodiam cantaverit. Novum infallibilitatis argumentum desumit ex praxi Ecclesiæ Romanæ, cujus *Berno Augiensis* meminit. Is enim refert, in Romana Ecclesia, præter morem omnium ecclesiarum, per multos annos Symbolum nunquam cantari solitum; Henrico vero Imperatori ejus

ejus rei causam roganti Benedictum VIII respondisse, traditionem esse quod ecclesia Romana errare non possit, nec ulla unquam hæresi infecta fuerit. Succedunt argumenta a Doctorum, conciliorum & universitatum in Gallia testimoniis petita, quibus & ipse Maimburgius accensetur, ex cujus Sermonibus Gallico idiomate habitis, & anno 1671 editis, nonnulla pro asserenda Pontificis infallibilitate afferuntur, & miratur Auctor, quod cum Maimburgius in postremis suis scriptis infallibilitatem Pontificis Romani Scripturæ, Patribus & conciliis adversari dicat, eo tempore, cum adhuc e suggestu ad populum verba faceret, Scripturæ, Patrum & conciliorum tam ignarus fuerit, ut æternæ damnationi obnoxium diceret, quisquis Pontificem non infallibilem esse crederet, quoties e cathedra pronuntiaret. Postremo ad ea respondet, quæ Maimburgius non amplius in concionibus habendis, sed scribendis historiis occupatus, infallibilitati Pontificiæ opponit.

SIX DIALOGUES ABOUT SEA-SERVICES,

sive,

De servitiis & expeditionibus nauticis Dialogi sex,
autore Nathanaele Boteler, Armigero & Capitaneo,
uni e potioribus Regiæ Majestatis navibus
bellicis præfecto.

Londini, apud Mosem Pitt, 1685. in 8.

Constant plagulis 27.

NUm scriptum hoc inter Supplementa alia Actorum nostrorum recensendum foret, dubii hæctenus hæsimus: dum enim nobilissimus ejus Autor inter fortes potius ac strenuos, quam eruditos referri dubio procul maluit, ipse etiam liber non tam Musarum cultores, quam quidem Martis pullos, expeditionibus navalibus operam daturus instruit, alieni quid a nostro proposito relatio talis habitura videbatur. Quicquid tamen ejus sit, vel hoc intuitu eruditis quoque prodesse posse, nec adeo silentii peplo involvendum esse scriptum hocce credidimus, quod in eo singuli artis nauticæ termini satis alioquin obscuri, nec numero pauci, operose & ex professo expositi reperiuntur; id quod cognitu non potest non iis esse gratum, qui hac etiam ex parte exactiorem linguæ Anglicanæ notitiam habere exoptant. Atque utinam plures, hoc Au-

Q 3

toris

toris exemplum secuti, in aliis quoque artibus ac disciplinis simile quàm tentarent; uti quidem in Gallico idiomate laudabiliter hactenus a Felibeno, Richeletio, Fureterio aliisque coeptum est. Quilibet enim expertus novit, quantopere voces ejusmodi technicæ, in scriptis modernorum maxime autorum passim obviæ, crucem lectoribus figant, incassum plerumque lexicographorum opem implostantibus; penes quorum videlicet plurimos altum de hisce talibus est silentium: quin & vivi perceptores, utut maxime lingua hæc vel ista ipsis sit vernacula; super his consulti non raro obmutescunt, utpote specialium istiusmodi disciplinarum fere incuriosi. Ut adeo hoc ipso labore non iis solum, qui expeditionibus maritimis semet impendere gestiunt; sed & aliis, quibus earum rerum modo aliqualem prægressum capere, ipsasque velut eminentium tantum contemplari volupe est, egregie sit prospectum. In *sex* vero *dialogos* dispescere totum librum Autori placuit; qui scilicet habiti finguntur inter Archithalassum Anglicanum, noviter hoc munere ornatum, adeoque minutissima quæque ad suam pertinentia functionem pernoscere discipientem, & Capitaneum navalem, multorum jam annorum experientia politum, & sic illius desiderii ex asse satisfacere optum. *Et primus* quidem *Dialogus* de Ducibus & officialibus navium, præsertim bellicarum, tractat: ubi non modo de boni Archithalassi natalibus, virtutibus, aliisque requisitis agitur, sed & reliquorum ipsi subordinatorum Officialium nauticorum, a summo ad infimum, qualitates & munia explicantur. *Dialogus secundus* classiariorum vulgus, seu nautas gregarios exhibet, diversaque simul suppeditat consilia, quomodo illi melius in officio contineri & ad exactiorem redigi disciplinam valeant: imprimis vero e quibus vitæ generibus, tyrocinia veluti ad hæc functiones navales præsentibus, præstantissimi ad servitia navium Regis bellicarum subeunda legantur classarii. *Tertius* tradit, qua ratione classis comæatu commode sit instruenda, quo non solum vectorum querelæ, nimis hactenus hac de re frequentatæ, præcaveantur; sed & salubritas universorum integra servetur, morbi que arceantur: quo nomine victum Anglicis navibus hactenus familiarem, & in totum fere ex carnibus piscibusve salitis constantem culpat, tanquam scorbuto aliisque ejus surfuris incommodis obstetricantem; eique præfert edulia maritima tam Hispanorum Italarumque, nempe farina oryzae aut avenæ, ficibus, olivis; oleo & similibus fere vescentium, quam Belgarum, leguminibus puta,

casco

caseo & baryro copiosius, quam quidem cibus istiusmodi salitis, in mari, victitantium: omnibus vero victus generibus hac in parte præfert frumentum illud Indicum, *Mair* vulgo dictum, utpote quod non modo, facile a corruptione præservari queat, sed & copiosum & saluberrimum nutrimentum præbeat; unde dolet, id in Anglia aliisque terris septentrionalibus ad maturitatem pervenire adeoque majorem ejus copiam ibidem pro usu talismodi haberi non posse. Præterea sanitati in classe conservandæ multum conducere ait, si naves quotidie, & aceto quidem, si pote, abluantur, fumus quoque e pice, resina & similibus in classiariorum cubiculis subinde excitetur, præsertim vero horum vestes ab humiditate & madore præserventur, cum nihil in mari insalubrius sit eo, si quis vestibus non siccis somnum capiat. Ante omnia vero providendum docet, ut in classe majoris sufficiens numerus navigiorum separatus, quæ nosocomiorum loco sint, & ægrotis recipiendis atque curandis dicatæ: ne videlicet ex horum contagio reliqui etiam inficiantur. Dialogo *quarto*, quique & prolixitate reliquos omnes adæquat, & utilitate fere superat, universa atque singula tam ipsarum partium, quam instrumentorum, & reliqui apparatus in navibus bellicis nomina exponuntur; satis quidem dilucide, quantum absque oculari demonstratiōe fieri potuit; ut ut fatendum sit, una alterave figura, si quidem eas addere placuisset, descriptionibus istis multo plus lucis affundi potuisset. Alii præterea termini technici atque celeusmata nautica explicantur, & quæ singulorum significatio sit, clare docetur. In Dialogo *quinto* Autor lectorem suum instruit tum de notis & requisitis optimarum navium, bellicarum, quibus vel insultui vel defensionis aptiores redduntur; tum etiam de variis ceremoniis, in excipiendis hospitibus illustribus, aut salutandis vel honore afficiendis navigiis aut arcibus obviis, apud nautas receptis; ac speciatim de famoso isto ritu, quique jam plus vice simplici cruentis bellis causam vel prætextum saltem præbuit, vela demittendi in signum submissionis. Inter alia velut constantem regulam observari tradit, tormentorum honoris gratia explosorum ictus semper numero impari esse debere, unum nempe aut trinos, quinos, & sic porro: alioqui si pari numero sclopeta ista majora exonerentur, bina puta aut quaterna, id pro infallibili luctus signo accipiendum esse, ob capitaneum navis, nauclerum, aut tormentorum præfectum in itinere defunctum. *Sexto* denique & ultimo dialogo exponit Autor, quæ ratione classes

classes tam in itinere, quam in conflictu optime ordinentur, & quomodo naves hostium tam repellendæ, quam oppugnandæ aut persequendæ sint: ubi insimul varii modi communicantur, quibus ope certorum signorum atque tesserarum, Archichalassi imperia atque iussus universæ classi extemplo nota fieri, aut etiam unius navigii indigentia aut desiderium reliquis tam noctu quam interdium significari queant. Diversæ etiam cautelæ in præliis navalibus provido imperatori observandæ præscribuntur ab Autore, qui cum isthæc omnia nequam otiosa & inani confusus speculatione, sed longa edoctus experientia propria scripserit, tanto majorem dubio procul apud eos, quibus hæc talia curæ sunt, applausum merebitur.

AURELII PRUDENTII CLEMENTIS OPERA.
Interpretatione & notis illustravit Stephanus Chamillard e Soc.
Jesu, jussu Christianissimi Regis ad usum Serenissimi
Delphini.

Parisiis apud viduam Claudii Thibourt & Petrum
 Esclaffan, 1687.

in 4to. plag. 107.

Cum *Carolus Sancta-Maurans* Montauserii Dux, & *Jacobus Benignus Bossuetus* Meldensis, nec non *Petrus Daniel Huetius* Suessionensis Episcopi, quos Rex Galliarum Delphini sui adolescentiæ præclaris artibus & literis imbuendæ præfecerat, post plurimos profanos Autores, Christianum Poetam Prudentium in prædicti Serenissimi Delphini usum typis edendum censuissent, id operæ Stephanus Chamillardus in se suscepit, qui in præfatione Prudentium ab ingenii excellentia, insigni religionis studio & mira doctrinæ varietate commendat, sed ob incomptum & intricatum sermonis genus interpretationem haud raro difficultem reddi queritur. Ex præcipuis Prudentii interpretibus imprimis de prædicat *Nicolaum Heinsum*, cujus varias in Prudentium lectiones & adspersas notas perquam eruditas & accuratas esse censet, & *Johannem Weizium*, quem vel eo nomine cæteris superiorem judicat, quod Sacræ Scripturæ aliaque Veterum loca indicet, quæ carminibus suis Prudentius intexit. *Isonis* scholia, etsi brevia sint, graviores tamen nodos solvere

Solvere pronuntiat. Neque laudes suas invidet *Georgio Fabricio*, qui cum aliis Poetis ecclesiasticis etiam Prudentium illustravit, & *Erasmus Roterodamus*, quem, etsi duobus tantum Prudentii hymnis exponendis operam suam impenderit, non poenitendum tamen operæ pretium fecisse arbitratur. *Vissorem Giselinum* ait tantum facillima sectatum, & in his quoque nonnunquam lapsum & hallucinatum. *Æl. Alf. Nehrissensem* in Prudentio quidem magis hæzere, sed tamen quæ ad penitentiam Scriptoris cognitionem requiruntur omittere, Apotheosin autem Hamantigoniam, & duos contra Symmachum libros lectu omnium dignissimos, plane non attigisse. *Jacobi Spiegelii* commentarium in odam Prudentianam inscriptam *omnis hora*, non solum prolixitate sua molestum, sed & minutis quibusdam & puerilibus nugis ab ipsa Grammatica repetitis refertum esse. *Adamum Siberum*, *Georgium Remum* & quosdam alios ab interpretum Prudentii numero eam ob causam expungendos videri, quod alii interdum sex aut septem verba in hymnos tres aut quatuor protulerint, alii in unum duntaxat commentati fuerint. Præfationem excipit vita Prudentii breviter delineata, eum veterum de Prudentio testimoniis. Postea recensentur metrorum genera, quibus Prudentius usus est, & adjicitur index vocum, quarum syllabas Prudentius male vel corripuit vel produxit. In ipso Prudentio explicando Autor ea methodo versatur, quæ scriptoribus in usum Delphini editis solennis est. Textui enim Prudentiano singulis paginis paraphrasin, & huic paraphrasi notas subjicit. Hac ratione librum Cathemerinon, hymnos *ἑξήκοντα*, Apotheosin ceteraque Prudentii opera exponit, in quibus ultimum locum occupat enchiridion veteris & novi Testamenti, quod etsi nonnulli Prudentio cuidam *Amano* tribuere maluerint, Chamillardus tamen noster cum aliis quibusdam Aurelio Prudentio vindicandum censuit. Additus est sub finem copiosus index omnium vocabulorum, quæ in Prudentio leguntur.

GRATIA EFFICAX A SEIPSA,

Refutata ex libris S. Augustini, per R. P. Carolum Josephum Tricassinum, Ordinis Fratrum Minorum
Capucinorum S. Francisci.

Moguntiaë, typis Petri Hermans, Typographi
jurati, A. 1687. in 8.

Constat plag. 16.

GRatiæ efficacis a seipsa refutationem suscepturus Autor, primo monet, duplicem esse Catholicorum, istam gratiam defendentium, sententiam. Unam eorum, qui statuunt, gratiam efficacem determinare & prædeterminare voluntatem ad unum, ex natura sua, nec posse voluntatem ei resistere in sensu composito, sed tantum in sensu diviso. Alteram illorum, qui, licet negent istam gratiam determinare, aut prædeterminare voluntatem hominis ad agendum, atque asserant, voluntatem se solam determinare, & posse motioni illius gratiæ non solum in sensu diviso, sed etiam in sensu composito resistere; defendunt tamen, gratiam istam esse efficacem ex intrinseca sua ratione & entitate, ita, ut effectum futurum insuperabiliter inferat, eamque in actu proximo consideratam ita movere voluntatem, ut repugnet non sequi effectum, idque non ex aliqua Dei scientia conditionata, sed ex intrinseca vi causæ antecedentis, & influentis, & moventis indeclinabiliter voluntatem ad actum. E quibus missa priori opinione, quam in libro de indifferenti lapsi hominis arbitrio part. 3. sect. 3. per multos paragraphos impugnaverat, posteriorem in præsentis tractatu sibi oppugnandam sumit; & postquam probasset, eandem esse contradictoriam, & complecti quæ simul stare nequeunt; demonstrare aggreditur, Augustinum longe abfuisse a sententia adstruente gratiam efficacem a seipsa, & illum æque pro indifferentia voluntatis humanæ, quam pro divinæ gratiæ necessitate pugnasse: ac proinde, quoties aliquid dixerit vehementius in suis scriptis pro gratia, contra Pelagianos ejusdem inimicos, derepente quasi quodam timore correptum, ne quis putaret, gratiam a seipsa efficacem defendi, ipsummet se excusasse, se correxisse, & declaravisse se in iis nihil commendare voluisse, nisi gratiæ necessitatem, quam negarent Pelagiani, non autem extollere voluisse ejus efficaciam supra vires liberi arbitrii, aut contra propriam voluntatis determinationem, ad quodcunque vellet, sive bonum, sive malum. Hinc ad evertenda, quibus istam gratiam statuminare conantur, argumenta semet accingit; ac primum quidem ad quinque ex Augustino deprompta testimonia respondet, ob-

fer-

servans, illum infallibilitatem gratiæ efficacis non ex intrinseca ejusdem ratione, sed ex præscientia divina desumpsisse, atque omni definitioni prædestinationis præscientiam Dei ut necessariam annexisse. Deinde ad rationem, quod gratia efficax consistat in speciali aptatione & contemperatione vocationis cum voluntate vocati, reponit in aptatione illa quidem, sed non sola efficaciam gratiæ consistere, quoniam posita illa aptatione & contemperatione, effectus gratiæ non infallibiliter, sed tantum probabiliter sequatur. Nec tria exempla, quorum primum a medico peritissimo, alterum ab amico intimo, tertium a meretrice desumunt, ad probandam illam aptitudinem, & ex ea inferendam infallibilitatem intrinsecam, quicquam facere declarat. Licet enim medicus remedium ejusmodi, quod probe novit morbo & complexionis ægroti esse attemperatum, adhibeat, sæpe tamen ægroti amissam haud restitui sanitatem: etiamsi amicus alteri proponat suam petitionem tam suaviter & accommodate ad ejus naturam, mores, ingenium, & alias circumstantias, non raro tamen precibus nihil obtineri: & quamvis meretrix ad genium lascivi juvenis se maxime componat, blanditiisque variis in sui amorem eum trahere percipiat, nihilominus tamen illam voto sic quandoque excidere. Refutatis dehinc, quæ pro efficacia gratiæ, contra scientiam mediam, ex Scriptura, Thoma & ratione afferri solent, notat, gratiam efficacem non involvere remotionem omnium impedimentorum; siquidem multa bona faciamus cum magna reluctantia concupiscentiæ, amoris proprii, aliorumque affectuum, quæ difficillime sæpe a gratia superentur: nec gratiam tam suaviter & delectabiliter influere & allicere, ut de se & ex intrinseca sua ratione infallibiliter eliciat consensum nostrum; cum ipse Christus diserte affirmaverit, regnum coelorum vim pati, & vim facientes rapere illud. Ad instantiam, si singularis hæc cooptatio nihil adderet ipsi gratiæ, nisi nudum quendam respectum sibi advenientem ex dispositione voluntatis, Deum non recte dici dare vires efficacissimas voluntati, quando dat ei gratiam efficacem; sed debere solummodo dici, facere ut voluntas applicetur gratiæ vocanti, quando & ubi voluntas est in statu accommodato ad illam; sicque cooptationem illam se habere tam formaliter quàm efficienter ex parte voluntatis ereatæ, & ex parte Dei tantum, ut facientis applicationem unius ad alterum: respondet, concedi posse, illam cooptationem non addere nudum illum respectum, sed addere aliquid aliud ab illo distinctum,

aliquando physice, aliquando solum moraliter, augens vires voluntatis & faciens illas efficacissimas, quando vult Deus illas tales facere: & si vel maxime quis assereret, cooptationem esse nudum respectum, neutiquam tamen inde sequi, Deum non dare vires efficacissimas voluntati ad amplectendum bonum, quod suadet illi; quia voluntas congrue mota & excitata per gratiam, multum iuvetur ad consentiendum ei per hanc cooptationem & congruitatē, cum id, quod congruum & temperatum voluntati est, maxime illam delectet: nec inde colligi posse, cooptationē a Deo sic factam sese habere, tam formaliter quam efficienter, ex parte voluntatis creatæ; quia, quod cooptatio illa fiat realiter & effective, prorsus pendeat a voluntate Dei & non a voluntate hominum: neque tandem bene hinc inferri posse, Deum non facere ut faciamus; quia Deus, dando illam gratiam vere excitantem ad opus, longe melius dicatur facere, ut faciamus, quam quivis consulens, imperans aut suadens aliquid, cum hi solum moveant extrinsece, Deus autem intrinsece, & cum certa & infallibili cognitione futuri consensus, si hoc aut illud ipse faciat. Postmodum evertere studet fundamenta, quibus inter gratiam efficacem & pure sufficientem reale atque entitativum discrimen probare nituntur, atque inter alia ostendit, quomodo intelligendum sit, quod Augustinus ait, eos, qui gratiæ consenserunt, magis fuisse adjutos; item, gratiam Petri parvam fuisse tempore passionis, magnam quando pro Christo crucifixus est: B. Augustinum singularem illam vim, quam habet gratia efficax, revocare in omnipotentiam Dei, seu in omnipotentissimam ejus voluntatem, non ut commendet vim seu virtutem intrinsecam gratiæ efficacis supra mere sufficientem, sed tantū, ut dilaudet ipsam omnipotentiam Dei seu omnipotentissimam ejus voluntatem, quæ non pendet a bonis prædispositionibus hominum, ut vel det gratiam efficacē, vel neget eam: non bene dici, illam gratiam allicere insuperabiliter consensum voluntatis in gratiam, sed debere dici, quod illa gratia tantopere muniat & roboret voluntatē, ut faciat eam insuperabilem contra omnia impedimenta boni, & sic seipsam reddat victricē eam eā, adjuvando scilicet voluntatem in victoria istorum impedimentorum, non vero pugnando contra eam, ad hoc ut vincat eam. Ex quo, quod *Matth. XL. 31.* legitur, non posse inferri, gratiam sufficientem, licet habeat aliquid commune cum efficaci, non tamen habere omnia entitative & realiter quæ sunt in efficaci; Christi enim exprobrationem sic prorsus fuisse abso-

absonam, si ille supposuisset esse aliquid reale & intrinsecum in gratia danda Tyriis & Sidoniis, idque potentissimum & efficacissimum ad convertendos eos, quod non supposuisset esse in gratia data Judæis ad convertendum se ad Christum. Ad duo deinceps Corollaria, quæ pro gratia efficaci a seipsa afferunt, dissolvenda accedit. Ad quorum primum, quod per doctrinam gratiæ intrinsece efficaciæ facile intelligatur, quomodo aliqui excitati signis minoribus citius sequantur gratiam, alii moti majoribus non sequantur: excipit, se non negare, quod aliqui habentes minora signa habuerint gratiam internam majorem, & contra; sed hoc ita se habere generaliter, ut volunt Adversarii, & id accidere propter gratiam ex intrinseca sua ratione efficacem, falsum esse dicit. Ad secundum Corollarium, quod hinc etiam intelligatur, nunquam futurum, ut si gratia excitans adæquate sumpta detur duobus æqualiter dispositis, illa sit efficax in uno & in altero tantum sufficiens: respondet id falsum esse; & ad rationem, quam adjiciunt, cum omnia tunc supponantur paria, non esse potiore rationem ex parte gratiæ, & per consequens ex parte Dei, cur hic consentiat potius, quam ille, sed totam disparitatem provenire ab ejus consensu & libera volitione: regerit, non esse quidem potiore rationem ex parte gratiæ realiter & entitative sumptæ, esse tamen longe potiore rationem ex parte ejusdem gratiæ moraliter & in ratione gratiæ consideratæ; cum gratia, quæ datur homini, quem Deus prævidit consensurum esse in eam, sit longe potior in ratione gratiæ ea, quæ datur alteri non consensuro in eam. Utque id rectius intelligatur, notat, Deum dare hominibus gratiam, prout ipsi placeat, & non prout homo vult: dare uni gratiam, cum qua prævidet infallibiliter, quod bene operaturus sit, cum posset dare aliam, cum qua prævidet infallibiliter, quod non bene sit operaturus: & dare alteri gratiam, cum qua prævidet infallibiliter, quod non bene operaturus sit, cum posset dare aliam, cum qua prævidet, quod bene operaretur, sed eam dare non vult. Ex hoc manifeste apparere, quod licet sit eadem in utroque entitative gratia, tamen Deus discernat unum ab altero, etiam æqualiter entitative disposito, cum illæ gratiæ moraliter & in ratione gratiæ valde diversæ sint, ob diversos exitus, quos Deus prævidet inde futuros, & cum qua prævisione dat & distribuit illas, cum hanc dispositionem mutare omnino potuisset, si voluisset. Hinc & patere, primariam discretionem illius consentientis, & alterius non consentientis in eandem entitative gratiam,

esse omnino a Deo, hæc ita disponente gratis & ex mero arbitrio suo. Errorem Pelagianorum, quos impugnaverit Augustinus, non constituisse in eo, quod dicerent, hominem post acceptam gratiam consentiendo gratiæ discernere seipsum ab eis, qui non consentiunt eidem gratiæ, ut existiment Jansenius ejusque discipuli; sed in eo, quod dicerent, hominem per merita sua, ante acceptam gratiam facta, se discernere ab aliis, qui non habeant talia merita ante gratiam acceptam facta, volentes gratiam Dei secundum merita nostra dari, & non secundum beneplacitum ejus. Quando ulterius pro Corollario suo confirmando excipiunt, non ob stare, quod hic consensus non detur, nisi ex gratia excitante & cooperante; nam consensum illum ita elici ex gratia excitante juxta contrariam sententiam, ut hæc gratia non inducat indeclinabiliter ex parte sui consensum in talem gratiam, sed solummodo præcise, quia voluntas vult: reponit, id recte & laudabiliter dici, cum sic servetur factum rectum liberum arbitrium, quod gratia illa destrueret, si induceret voluntatem indeclinabiliter in consensum: item, non male asseverari, voluntatem consentire gratiæ solummodo præcise, quia vult; non tamen ita solummodo & præcise, ut gratia non causet actum simul & primario cum voluntate, per modum consulentis, suadentis & excitantis ad actum bonum, sed solummodo præcise, quia voluntas post acceptam gratiam in eligendo eo, quod facere vult, solum sequitur suam inclinationem & delectationem propriam, ita ut, si magis inclinet in gratiam, ipsa se adjungat gratiæ & faciat bonum, si autem magis inclinet in concupiscentiam, se adjungat concupiscentiæ & faciat malum: Augustinum quoque admisisse, voluntatem nostram per se habere aliquam facultatem bene operandi. Cum porro pro stabiliendo suo Corollario urgent; licet hæc gratia requiratur præsuppositive ad talem consensum, attamen totam & adæquatam rationem actus conversionis formaliter & præcise considerati fore consensum voluntatis: respondet, gratiam secundum se & alios non requiri tantum præsuppositive, sive solummodo tanquam conditionem sine qua non, sed tanquam veram causam & adjutorium præbens vires voluntati, excitans & movens eam, ut sic agat & eligat; ideoque falsum esse, quod tota & adæquata ratio actus conversionis formaliter & præcise considerati sit consensus voluntatis; nec gratiæ divinæ in convertendo homine derogari influxum cau-

causalem, vel denegari voluntati humanæ vires efficacissimas, si vel maxime negetur; quod gratia divina ad conversionem indeclinabiliter concurrat. Post hæc exponit Autor officium voluntatis post acceptam gratiam juxta mentem Augustini, atque propugnat, hominem non debere gloriari de bonis operibus suis quasi sine gratia factis, id enim esse Pelagianum; sed recte posse gloriari de operibus factis post gratiam acceptam, quia sic agnoscat eam esse prævenientem, gratuitam & necessariam ad opera sua bona, atque illud esse Augustinianum. Dilutis deinde argumentis, quibus e Scriptura, S. Augustino & ratione, efficaciam gratiæ efficacis formaliter spectatam & in actu primo, non pendere a consensu voluntatis, probare annituntur; ad ea, quæ indirecte pro gratia efficaci per se afferunt, resolvenda progreditur. In quibus refutandis occupatus notat, gratiam non esse efficacem in actu primo a consensu voluntatis, sumendo illum pro actu completo voluntatis, quod ipsa vult amplecti bonum propositum per gratiam, & consentit actu in illud (sic enim sumtum consensum voluntatis in gratiam, spectare ad actum secundum) sed accipiendo illum pro simplici conversione benevola & affectuosa voluntatis in gratiam (quæ conversio dici possit consensus voluntatis inchoatus) & hac ratione pertinere ad actum primum. Augustinum, quoties dicat eos, qui consenserunt, habuisse gratiam specialem, indicare, quod habuerint gratiam effectu suo haud destitutam, non vero specialem aliquem modum contemperationis & congruitatis innuere: nec eum libro de corrept. & grat. c. 12. loqui de insuperabilitate gratiæ; sed tantum de insuperabilitate voluntatis per gratiam roboratæ contra concupiscentiam & alia impedimenta boni, quæ possent eam avertere a bono & ad malum convertere: non posse efficaciam gratiæ congruæ pendere a libertate arbitrii in actu secundo, & simul in actu primo esse potentem ducere insuperabiliter voluntatem: item non posse voluntatem libere impedire vel procurare conversionem suam ad Deum, si ducatur a gratia insuperabili. Tandem sub finem totius tractatus demonstrare suscipit, controversiam Augustino & Pelagiani non super gratia efficaci, sed solummodo excitante & præveniente liberum arbitrium ad bonum, quam Pelagiani non admiserint, intercessisse.

Moguntiaë typis P. Hermans 1687. in 8.

Constat plagulis 37.

UT hypothesin suam, de qua uberius jam jam diximus, adstrueret Autor, & Augustinum illi addictum comprobaret, tum in alios Augustini libros, de Gratia & Libero Arbitrio, de Correctione & Gratia, de Prædestinatione Sanctorum, & de Dono Perseverantiæ, Commentarios edidit, tum hoc etiam sanctissimi Præsulis de Gratia Christi opusculum scholiis perpetuis illustrandum censuit. Fuit vero & hic potissima Autori cura, ut demonstraret, ab Augustino Pelagianos propterea hæreseos fuisse infimulatos, quod nullam gratiam Dei admitterent in voluntate necessariam; non vero ob id, quod vellent, eam gratiam esse indifferentem, seu talem cui possit voluntas humana seu obtemperare seu resistere.

RISPOSTA ALLA CENSURA DE PADRI GO-*defrido Enschenio e Daniele Papebrochio sopra il Mar-**tirologio Bresciano &c.*

i. c.

Responsio ad Censuram a P. G. Henfchenio & P. D. Papebrochio in Martyrologium Brixianum latam, autore Honorio Stella Abbate S. Afræ.

Brixiaë apud Rizzardum 1687. in 4to.

Constat plagulis 27.

NOtissima, qua in concinnandis, velut mense Jan. 1683. indicivimus, Actis Sanctorum hæctenus occupati fuerunt, opera sua quam parum dicti Patres *Brixiensibus* se commendaverint, Responsio hæc mordax satis & aculeata abunde testatur. In Actis nimirum A. 1675. editis, peculiari Tractatu, *Martyrologii Brixiani* fide labefactata, hoc ipso *Sanctis* ejus loci quæstionem status moverant, ex hac ratione, quod non certo constet, an reliquæ, quas Brixiani venerentur, sint vere Sancto-
rum

rum istorum, qui sub *Adriano* martyrio coronati fuerint, & *num antiqua & fundata traditio sit, quod reliquia ista sint eorum, sub quorum nominibus & cognominibus nunc censentur, eo quod rei tam antiqua affirmanda desunt congrua vetustatis argumenta.* Abbas contra, præmissa de scandalosis motæ quæstionis effectibus querela, præter historicam, quomodo circa detectionem reliquiarum illarum res se habeat, relationem; partim in Scriptoribus classicis, partim in traditione continua a majoribus in posteros transmissa, tum in antiquis membranis, Notariorum tabulis, & faxeis monumentis, tum Pontificum, cultum dictarum reliquiarum a multis retro seculis admittentium Bullis, aliisque testimoniis, & possessione immemorabili, affirmativæ veritatem statuminare satagit. Imprimis ad argumentum a nominibus Chaldaicis, Ebraicis, Græcis, Germanicis, & Gallicis petitur, quæ Martyrum, tempore *Adriani*, quo sola lingua Latina Brixiensibus in usu fuerit, propria esse non potuerint, respondetur, illud leve esse, cum nomina variz mutationi ex diversis accidentibus obnoxia esse soleant, compluribus exemplis eam in rem adductis; interim incertam illam nominum confusionem, immemorabilem Sanctorum suorum cultum concutere non posse. Cumque Censores, eo quod nomina & cognomina Sanctorum istorum certis familiis Brixiensibus hodieque usitata inveniantur, *putidum esse dixerint, saltu inverecundo in ea se suumque nomen inferre secula, quibus nulla demonstrantur apud antiquos Scriptores talis nominis vestigia;* ad hæc regerit Auctor, priscarum familiarum Romanarum, ut *Emiliorum, Appianorum, Mutiorum &c.* vestigia Brixiz hodiernum superesse, veluti allegatæ Inscriptiones doceant, inter quas & hæc pro *Scantia* familia eminet:

66.

73. 80.

P. SCANTIVS PHILETVS
FECIT SIBI ET SCANTIÆ

D.

M.

NICE LIB. REQUIETORIVM
AMICIS BENEFACERE
SEMPER STUDIOSVS FVI.

83.

Licet igitur nomina illa in hodierno idiomate aliter enuncientur, nihilominus ab antiquissimis familiis natales suos eadem accersere; licet etiam objiciatur, in Catalogo SS. *Afra* multa comparere cognomina, qualia in Romanis fastis non occurrant, v. g. *Chizzola,*

S

Fisogno

Fifogno &c. non infrequens tamen esse, ut primum cognomen accidentale in ulteriori familiarum propagatione sæpius mutetur; veluti ex familia Cornelia, *Cornari, Bembi, Mocenighi, Sabbatini, Zabarelli* descenderint, salva profapix substantia, cujus cognitio Avis posterorum remanserit. Dubium circa nomina Germanica *Henrici, Roberti &c.* a Cenforibus motum, quod ante Germanorum imperium in Italia, adeoque & tempore Adriani Brixienſibus haud usitata fuerint, ita elevatur, quod omnino Brixix ea obtinuisse, Inſcriptio: *DIS Deabus omnibus L. Vetturius L. L. Segomarus* (nomen Germanicum) *prose & suis*; Adriani ætati vel coætanea vel ea superior, satis innuat; & *Sigismundi, Sigomeri* mentio etiam a Tacito fiat. Quid? quod *Brixiani* a Brenno nomen, leges & senatum adepti, & per 400 annos, antequam Romanis subjicerentur, lingua Teutonica, quæ priscorum Gallorum fuerit, iisdemque nominibus usi, deinde etiam Romanorum focii facti Cælticam linguam retinuerint; quin certo sibi persuasum esse, quod illi 12000 milites, Brixix jussu Adriani martyrii corona decorati, maximam partem ex Germanicis nationibus oriundi fuerint, quarum multa millia in Italiam sub Impp. Caligula, Vitellio, Ottone, & aliis militatum venisse, negari nequeat. Porro cum *Barnabas* (qui Autori Apostolus audit,) ab anno 53 a Christo nato, usque ad 119, quo Sancti isti, de quibus quæstio est, martyrium subierunt, Brixix docuerit, dubium quoque a nominibus *Chaldaicis & Ebrucis*, (inter quæ tamen *Angelus* quoq; & *Stephanus* referuntur) in Sacra Scriptura obviis, quæ primi fideles deinde sibi imposuerint, quæsitum pariter evanescere. Ad alium scrupulum circa *Faustini & Jovita* corpora, quibus tam in templo S. Faustini majore a Benedictinis, quam in Æde S. Afræ a Canonis Regular. Lateran. veneratio præstetur, an illa pro primis, hæc pro secundis vel exemplari quodam habenda sint, prolixè respondetur, asservatione ossium istorum S. Afræ vindicata, multisque interspersis, quæ ad eminentiam posteriori huic Ordini præ aliis personis Ecclesiasticis asserendam pertinent. Paucula hæc ex responsione hac delibasse sufficiat, quanquam plura, quæ pro tutando hoc Palladio faciunt, contineat, quibus tamen quæ oppugnatores reponere possint, non defutura, forsan haud vane conjicimus, in medio ceterum rem ipsam relinquentes, neque nostrum putantes tantas componere lites.

NE

NEW EXPERIMENTS AND OBSERVATIONS
touching Cold, or an Experimental History of
Cold begun &c.

h. e.

Nova Experimenta & Observationes circa frigus, seu Hi-
storizæ experimentalis frigoris initium &c. Auctore
Roberto Boyle, Regiæ Societatis Socio,
Londini sumtibus Richardi Davis, 1683. in 4. Plag. 53.

Quamvis quæ de frigore conscripta vulgo circumferuntur, frigidissima pleraque sint, eorum tamen in censum nequaquam referenda est hæc frigoris historia, quam doctarum observationum copia & selectissimorum experimentorum varietas summo judicio & diligentia elaboratam arguit, ita ut Illustri suo Auctore Boyleo, cui experimentalis Philosophia semper debet plurimum, haud indigna censenda sit. Quocirca fuit illa quoque, cum prodiret primum anno 1665, eo adplausu excepta atque tam avide cœmta, ut bibliopola non ita multo post de nova editione cogitare cogeretur, quæ tamen anno 1683 demum prodit insignibus accessionibus locupletata, quæ partim ex doctorum virorum scriptis, partim ex ore nautarum aliorumque, qui regiones frigore immansi rigentes inviserant, petitz sunt. Cum vero quæ hoc libro, Anglico nimirum idiomate conscripto, continentur, paucis innotuerint (ea si excipias, quæ in elegantem suam dissertationem medico-physicam de frigoris natura & effectibus A. 1675 transtulit ex prima hujus editione celebris apud Gedanenses Medicinæ Doctor *Ismael Conradi*) nos lectori haut ingrati fore speramus, si paulo prolixius ejusdem summam recenseamus. Primo ergo Illustris Auctor ratione instituti sui prolixius exponit in *Prefatione*, quam vocat *Introductorem*, & de fide scriptorum, quibus sæpiusculè usus est, nimirum Gerardi de Veer, Olai Magni & navarchi cujusdam Anglici, cui nomen Jacobi fuit, quem solertissimum virum prædicat, disserit; causam quoque afferens, cur solícite abstinuerit ab aliqua hypothese peculiari asserenda, historiam tradidisse contentus. Ipsi operi *tres discursus de thermometris* maximam partem agentes præmittuntur, quorum *primus* luculentis experimentis demonstrat, non solum sensus nostros, sed etiam vulgaria thermometra, quorum liquor pressioni aëris obnoxius est, fallere nos posse in æstimandis

S 2

frigoris

frigoris gradibus. *Secundus* novas observationes circa instrumentorum illorum defectum, nec non considerationes quasdam circa nova, sive Hermetice sigillata thermometra affert, in quibus id cum primis notandum, quod etiam sigillo munita thermoscopia mutationes quasdam nonnunquam subeant, ex aliis causis, quam calore & frigore pendentes; cum observatum sit, spiritum vini aliquando bullas quasdam emittere, in gracilioribus tubulis non contemnendum spatium occupantes. *Tertius* vulgarium thermometrorum phaenomena ex pondere & elatere aëris accurate explicat. Ipsa vero historia, experimenta tam affecta quam feliciter confecta recensens, in XXI titulos digesta est, quorum *primus* experimenta continet illorum corporum, quae alia congelant aut congelationem saltem promovent, si nivi admisceantur. *Varia* ergo enarrantur tentamina in diversis salium generibus instituta, in ammoniaco puta, nitro, vitriolo, item saccharo, nec non spiritibus salinis, acidis & urinosi, spiritu item vini, qui pariter ac spiritus nitri multum praeter reliquis ad congelationem facere deprehensus est. Cumque observaretur corpora, quae nivi addita, ejus vires augent, ea esse, quae solutionem ejus accelerant, quid arena & aqua calida nivi sensim adfusa praeterierit, indicatur. In *titulo secundo* enumerantur varii, qui congelare solent, liquores, in quibus solutiones gummi Arabici, salium alcalium, aluminis, nitri, vitrioli, viridis æris, salis marini, tandemque spiritus vini & aceti quoque comparent: ex relatione vero Archiatri Moscovitici adjicitur, spiritus etiam generosiores intensiori gelu oleosam in substantiam quandoque concreescere. *Titulum tertium* implent illa corpora, quae inepta sunt, ut abeant in glaciem, maximo, quod vel ars vel natura in Anglia producit, frigore; qualia sunt olea chymica pleraque, spiritus vini, aliique fermentatione praevia parati, nec non solutiones fortiores salium lixiviorum, salis communis & sacchari Saturni. In *titulo quarto* refert Auctor Illustris observationes & experimenta ad deprehendendos frigoris gradus in variis corporibus facta, ex quibus discere licet, aquam, quae jam frigore durari incipit, calidam censendam esse, si comparetur cum spiritu vini, nivis atque salis mixtura refrigerato; tantamque inter aquam frigidam & usitata temperie affectam ratione molis differentiam non esse, ac docti nonnulli censuerunt, cum aqua ad congelationis statum deducta vix 230 partem molis pristinae amittat. In *titulo quinto*, num frigus sursum an deorsum tendat, inquiri-

inquiritur, & cum nulla suppetant argumenta, quæ hanc rem determinare possint, ea in medio relinquitur. Interim Auctor methodum communicat, qua possit effici, ut aqua a fundo vasis congelascere incipiat, quæ ad plurima experimenta circa frigus facienda non potest non conferre plurimum *Titulus sextus* circa conservationem & destructionem ovorum, pomorum aliorumque corporum a frigore ortam versatur. Observatum autem fuit, ova congelata citius, quam alias exuere frigus, si aquæ imponantur, ejusque partes sibi contiguas in crustam glaciale[m] convertere, id quod tamen nec lapides nec ferrum summe quantumvis refrigerata faciunt. Porro carnes frigore conservari quidem, sed si diu nimis expositæ maneant eidem, exarescere & saporem amittere, maxime vero vitari, si dum glacie adhuc rigent, igni assandæ exponantur. Ligna tandem & arbores non sine fragore, imo lateres, marmora & ex ære facta opera vi frigoris quandoque disrumpi. *Titulus septimus* expansionem aquæ & liquorum aqueorum experimentis luculentis contra Peripateticos probat, & singulare illud phænomenon, quod Hollandis in Nova Zembla hyemantibus accidit, cum horologium ipsorum frigore correptum in motu suo sisteretur, ex intumescencia partim funicularum partim rotularum metallicarum, conjectura nos[tra] improbabiliter explicat. Sequens vero *octavus* contractionem liquorum a frigore ortam considerat, quæ non solum in spiritu vini, & liquoribus valde corrosivis, sed etiam in Mercurio aëre liberato locum habet. *Nonus titulus* experimenta habet & observationes circa bullas, a quibus levitas glaciei procedere supponitur, ex quibus sequentia strictim enarrabimus. Partem glaciei, in qua nullæ comparebant bullæ, innatasse spiritui vini frigidò, subsidisse in eodem calefacto, & postremum hoc in oleo terebinthinæ & spiritu vini ter rectificato quoque contigisse: bullas illas non produci ab aëre exteriori, quia etiam in vasis Hermetice obsignatis oriuntur, dum congelatio ab ima parte incipit: eam quoque glaciem, quæ ex aqua in machina pneumatica ab aëre liberata oritur, bullis non destitui, licet nec tam multæ, nec tam magnæ sint ac alias: dum solvitur glacies bullis repleta, secedere multas bullas, nihilominus tamen aquam mole non diminui. *Decimi tituli* experimenta ad quantitatem expansionis & contractionis liquorum determinandam fuere excogitata; quibus deprehensum quoque est, aquam, dum liquida est, ad glaciem, quæ ex ipsa oritur, se habere

circiter ut 9 ad 10, adeoque juxta leges hydrostaticas $\frac{1}{70}$ glaciæ aquæ in-
 natantis ex eadem eminere. Cui doctrinæ cum ob stare videantur, quæ
 ab Hollandis & Jano Munckio de glaciæ vastissimarum instar turrium ex
 mari eminente relata leguntur, tollitur hæc difficultas monendo, aquas
 in illis locis & salvas magis & magis gelidas esse, & hinc necessario aliam
 quandam proportionem, quam in aquis dulcibus & moderatæ temperiæ,
 ibidem obtinere: deinde vero moles illas non constare ex solida glaciæ,
 sed nive in cumulum congesta, multasque procul dubio cavitates in
 vasta ejusmodi mole deprehendi aëre repletas: nec tandem innatare
 illas aquis semper, sed fundo incumbere sæpissime. Sub *titulo unde-*
cimo ea tentamina collecta cernuntur, quæ vim expansivam congelatio-
 nis illustrant, ita ut nonnulla ex ipsis satis magnam eandem esse in genere
 ostendant, alia vero ad vires hæc æstimandas conducant. Cum autem
 ex eo, quod vasis haut magni operculum primo 56, deinde 74 libris one-
 ratum amoveretur, conclusum fuisset, eas stupendas plane esse, in *titulo*
duodecimo nova inita fuit via illas æstimandi, simulq; ostensum quomo-
 do citra operosum machinarum usum, aër mirum in modum possit
 comprimi, ita ut vix $\frac{1}{70}$ spatii prioris occupet. *Titulus decimus tertius*
 sphaeram activitatis frigoris contemplatur, quam exiguam satis esse
 evincunt experimenta varia, v. g. quod thermoscopii gutta pen-
 dula non subsidit, licet nivi satis prope admoveatur, modo illam non
 contingat. Monetur deinde, non posse determinari, quam alte frigus
 terram penetret, quum maxima hic occurrat varietas, ita ut etiam in
 insula Charletoni, in qua navarchus Jacobus hybernavit, ad 10 pedum
 profunditatem processerit. *Titulus decimus quartus* de diversis mediis
 agit, per quæ frigus diffundi potest. Neque enim terram, vitrum &
 lapides duntaxat, sed metalla quoque pervadit; imo congelatio in
 vacuo, quod dici solet, quoque procedit, & aqua vase, quod Hermetis
 sigillo instructum est, conclusa, si oleo terebinthinæ vel etiam muria
 aut spiritui vini immergatur, ob exterius adhibitam misturam frigori-
 ficam in glaciem abit, dum oleum, muria, & spiritus vini fluiditatem
 suam retinent. *Titulus decimus quintus* varia glaciem, ut est corpus
 solidum, concernentia edocet; quod scilicet satis valide fractioni resistat;
 quod sal solutionem ejus promoveat, & tamen eidem aspersum firmiter
 eam adhærescere faciat ligno, cui imposta est; quod aqua fortis, pari-
 ter atque oleum vitrioli, glaciem penetret; quod glaciæ, quæ in medio
 mari

mari nonnunquam offenditur, dum liquatur, dulcem aquam suppeditet, nec tamen certo constat, utrum hæc aqua nix conglaciata fuerit, aut ex aqua dulci fluminum orta, quæ in mare se exonerant, an vero ex ipsa aqua marina concreverit? quod glacies coeruli quandoque sit coloris, & ab intenso frigore magno cum fragore rumpatur. Agitur quoque hic de immensis glaciæ molibus, ex quibus stupenda plane est illa Bassinò commemorata, cujus altitudo 1680 pedes æquabat, nec non quam Fournierius in Hydrographia per 40 leucas extensam fuisse tradidit. *Titulus decimus sextus* sub examen vocat durationem glaciæ & nivis, earumque destructionem ab aëre aliisque liquoribus, in quos cylindruli glaciales coniecti fuerant, hoc quidem successu, ut promptissima solutio fieret in oleo vitrioli, tardissima in oleo olivarum, & aëre. Ex quo concluditur, nivem diu conservari posse, si probe in unam massam compacta, ne aër partibus ejus intercedere possit, in loco non aprico conservetur, juxta methodum Itatorum, qui in puteis conicis, prope fundum craticula instructis, quos glaciæ & stramine, stratum super stratum faciendo, replent, diutissime a liquefactione glaciem defendunt. In *titulo decimo septimo* docta *διάσκεψις* habetur circa primum frigidum, quod adeo non determinatur, ut potius experimentis ratione sana suffultis demonstraretur primo, incertam omnino esse Peripateticorum illam traditionem de *πρώτῳ δεικτικῷ* qualitatum, deinde vero nec terram, nec aquam, nec aërem mereri, ut pro primo frigido habeantur. Sed cum nonnulli ex recentioribus, quibus etiam Gassendus adstipulatur, nitro omnem refrigerandi vim acceptam referant, ita ut media etiam æstate aquam in glaciem illud convertere tradant, falsum esse hoc ostenditur, concluditurque, doctrinam hanc de primo frigido dubitationibus quamplurimis manere expositam. *Titulus decimus octavus* circa frigus & temperiem aëris occupatur, variaque experimenta refert, quæ ad contractionem aëris, quam a frigore patitur, determinandam suscepta fuerunt. Quibus equidem adparuit, non plane decimam suæ dimensionis partem ipsum amittere, licet frigore maxime intenso, quale tum produci potuit, circumsideatur. Evincitur quoque hic observatione non una, climatum diversorum temperiem non pendere ex majori aut minori distantia a Polo, aut ab Æquatoris vicinia, cum v. g. Moscovia gelu horreat, dum Edinburgum, quod septentrionalius tamen est, miti cælo fruitur. Quod ipsum satis ostendat, in causis horum phæno-

phænomenorum indagandis non tam ad elevationem poli, quam ad naturam & circumstantias ventorum, qui regionem aliquam percurrunt, respiciendum esse, ita tamen, ut horum quoque qualitates non solum ex plaga, unde spirant, sed etiam ex regionibus, quas pervadunt, antequam ad nos appellunt, derivandæ sint. *Titulo decimo nono* inusitata quædam frigoris effecta afferuntur, v. g. tantam ejus vim esse in locis borealibus, ut ipsius ignis actionem imminuat; in Moscovia sputum congelascere, dum ejicitur, antequam terram attingat; hominum intestina frigore corripere, ita ut alimenta omnia vomitu rejicere cogantur, enectorum vero viscera nigra & ambrusta adparere: in Ukraina animal Bohack totum frigore rigens, eo soluto vitam recuperare; & quæ hujus generis sunt alia. *Titulus vigesimus* pondus corporum congelatorum examinat. Cum enim Helmontius glaciem longe leviolem esse tradat aqua, in quam resolvitur; Manelphus vero contrarium sentiat; experimentis summa cum cura institutis comperitum est, glaciem cum aqua, in quam liquefcit, ejusdem esse ponderis; quamvis negandum non sit, si aqua ante congelationem examinetur, glaciæ exinde ortæ pondus paulo minus existere ob effluvia, quæ abierunt, & faciunt, ut ova quoque congelata leviora nondum congelatis adpareant. *Titulus ultimus* promiscua nonnulla experimenta suppeditat. Nimirum ostenditur, liquorum gratos odores non destrui a frigore, sed foetorem contra aquæ in glaciæ ex ipsa orta non percipi; Lunare lumen nec sensibilem calorem, nec frigus producere, quorum prius Sanctorius experimento quodam falsus statuit. Hisce omnibus appendices ad quosdam titulos, ut & *Posscripsum* subjicitur. varia complectens, quæ ad frigoris naturam exactius cognoscendam faciunt. Disquiritur enim, num calida citius congelentur, quam frigida, uti cum aliis Berigardus in Circulo Pisano asserit? Num pisces in aqua, cujus superficies glaciæ tecta, moriantur, et si moriantur, an hoc ob defectum aëris accidat? Docetur quoque, non semper succedere in liquoribus separationem partis spirituosæ a phlegmatica, dum frigore astringuntur: lixiviorum congelatorum glaciem non referre figuram plantarum, ex quibus salia illa parata: non succedere semper experimentum, quo aër ex folle, cujus tubus mixtura frigorifica tectus est, exspiratus thermometri liquorem deprimit; licet in tentamine quodam in Hermetice signato vitro instituto aqua non parum compressa adparuerit,

& a

& a pressione illa liberata adscenderit, non tamen posse hinc tuto inferri, revera aquæ compressionem factam fuisse; forsitan enim vitrum ipsum extensum fuisse a pressione interna aëris, & cum sublata illa pressione rediret ad statum pristinum, aquam sursum evehisse. Sequuntur deinde ob materię affinitatem *Examina antiperistasis & doctrina Hobbesiana de frigore*; ita ut in posteriori erudite ostendatur, ventos non esse æquatam causam frigoris; in priori vero, antiperistasin, prout doceri ac probari communiter solet, suave commentum esse, & experimenta, quæ ad ejus probationem allegantur, esse vel falsa, vel dubia, vel insufficientia, & absque hac hypothesi explicari posse: recteque proinde statuit, experientia ipsa suffragante, cellas hyeme frigidiores esse, quam æstate, nisi forsan peculiare illarum, ratione exhalationum, constitutio fuerit. Neque enim nimium tribuendum Zucchii experimento, quippe ad unum solum locum restricto, præsertim cum hujus viri tempore sigillata thermometra in usu nondum fuerint, ipseque facile tribuere potuerit calori aut frigori, quod ex gravitate ac levitate atmospheræ dependebat.

Quum vero eodem fere tempore, quo Dominus Boyle experimentis capiendis vacabat, idem negotium D. Merretto a Societate Regia datum fuisset, neque hic partibus suis defuit, sed varia instituit, quæ partim a Boyleanis discrepant, partim amice cum iisdem conspirant. Ea ergo inter se conferre ut quisvis possit, succincta illorum recensio adjecta est. Ex quibus tria solum commemorabimus, nimirum (1) quod oleum vitrioli, quod Boyleo semper liquidum mansit, frigore coagulari, imo in glaciem abire observavit; (2) quod Quercetani experimentum in multis vegetabilibus, sed frustra semper, tentavit; (3) quod singulari experimento evicerit, locorum subterraneorum frigus vere & æstate imminui, contra ac sentiunt antiperistaseos hyperaspitz. Tandem agmen claudit *Appendix nova* promiscuorum experimentorum & observationum, quæ in secunda editione suis quæque titulis non potuerunt commode inseri. Nonnulla ex his gemina & simillima sunt præcedentibus, quædam plane nova, ex quibus sequentia delibare sufficiet: Boyleum non potuisse deprehendere depressionem aquæ, quam Florentini ipsius adscensum præcedere annotarunt: intumescentiam non præcedere congelationem, sed immediate comitari, cum semper glacies deprehendatur us in locis, quibus mixtura frigori-

fica

phænomenorum indagandis non tam ad elevationem poli, quam ad naturam & circumstantias ventorum, qui regionem aliquam percurrunt, respiciendum esse, ita tamen, ut horum quoque qualitates non solum ex plaga, unde spirant, sed etiam ex regionibus, quas pervadunt, antequam ad nos appellunt, derivandæ sint. *Titulo decimo nono* inusitata quædam frigoris effecta afferuntur, v. g. tantam ejus vim esse in locis borealibus, ut ipsius ignis actionem imminuat; in Moscovia sputum congelascere, dum ejicitur, antequam terram attingat; hominum intestina frigore corripri, ita ut alimenta omnia vomitu rejicere cogantur, enectorum vero viscera nigra & ambugta adparere: in Ukraina animal Bohack totum frigore rigens, eo soluto vitam recuperare; & quæ hujus generis sunt alia. *Titulus vigesimus* pondus corporum congelatorum examinat. Cum enim Helmontius glaciem longe leviozem esse tradat aqua, in quam resolvitur; Manelphus vero contrarium sentiat; experimentis summa cum cura institutis comperitum est, glaciem cum aqua, in quam liquefcit, ejusdem esse ponderis; quamvis negandum non sit, si aqua ante congelationem examinetur, glaciæ exinde ortæ pondus paulo minus existere ob effluvia, quæ abierunt, & faciunt, ut ova quoque congelata leviora nondum congelatis adpareant. *Titulus ultimus* promiscua nonnulla experimenta suppeditat. Nimirum ostenditur, liquorum gratos odores non destrui a frigore, sed fœtorem contra aquæ in glaciæ ex ipsa orta non percipi; Lunare lumen nec sensibilem calorem, nec frigus producere, quorum prius Sanctorius experimento quodam falsus statuit. Hisce omnibus appendices ad quosdam titulos, ut & *Postscriptum* subjicitur. varia complectens, quæ ad frigoris naturam exactius cognoscendam faciunt. Disquiritur enim, num calida citius congelentur, quam frigida, uti cum aliis Berigardus in Circulo Pisano asserit? Num pisces in aqua, cujus superficies glaciæ tecta, moriantur, et si moriantur, an hoc ob defectum aëris accidat? Docetur quoque, non semper succedere in liquoribus separationem partis spirituosæ a phlegmatica, dum frigore astringuntur: lixiviorum congelatorum glaciem non referre figuram plantarum, ex quibus salia illa parata: non succedere semper experimentum, quo aër ex folle, cujus tubus mixtura frigorifica tectus est, exspiratus thermometri liquorem deprimit; licet in tentamine quodam in Hermetice signato vitro instituto aqua non parum compressa adparuerit,

& a

& a pressione illa liberata adscenderit, non tamen posse hinc tuto inferri, revera aquæ compressionem factam fuisse; forsitan enim vitrum ipsum extensum fuisse a pressione interna aëris, & cum sublata illa pressione rediret ad statum pristinum, aquam sursum egressisse. Sequuntur deinde ob materię affinitatem *Examina antiperistasis & doctrina Hobbesiana de frigore*; ita ut in posteriori prudite ostendatur, ventos non esse æquatam causam frigoris; in priori vero, antiperistasin, prout doceri ac probari communiter solet, suave commentum esse; & experimenta, quæ ad ejus probationem allegantur, esse vel falsa, vel dubia, vel insufficientia, & absque hac hypothesi explicari posse: recteque proinde statuit, experientia ipsa suffragante, cellas hyeme frigidiores esse, quam æstate, nisi forsitan peculiare illarum, ratione exhalationum, constitutio fuerit. Neque enim nimium tribuendum Zucchii experimento, quippe ad unum solum locum restricto, præsertim cum hujus viri tempore sigillata thermometra in usu nondum fuerint, ipseque facile tribuere potuerit calori aut frigori, quod ex gravitate ac levitate atmosphæræ dependebat.

Quum vero eodem fere tempore, quo Dominus Boyle experimentis capiendis vacabat, idem negotium *D. Merretto* a Societate Regia datum fuisset, neque hic partibus suis defuit, sed varia instituit, quæ partim a Boyleanis discrepant, partim amice cum iisdem conspirant. Ea ergo inter se conferre ut quisvis possit, succincta illorum recensio adjecta est. Ex quibus tria solum commemorabimus, nimirum (1) quod oleum vitrioli, quod Boyleo semper liquidum mansit, frigore coagulari, imo in glaciam abire observavit; (2) quod Quercetani experimentum in multis vegetabilibus, sed frustra semper, tentavit; (3) quod singulari experimento evicerit, locorum subterraneorum frigus vere & æstate imminui, contra ac sentiunt antiperistaseos hyperaspitz. Tandem agmen claudit *Appendix nova* promiscuorum experimentorum & observationum, quæ in secunda editione suis quæque titulis non potuerunt commode inferi. Nonnulla ex his gemina & simillima sunt præcedentibus, quædam plane nova, ex quibus sequentia delibare sufficiet: Boyleum non potuisse deprehendere depressionem aquæ, quam Florentini ipsius adscensum præcedere annotarunt: intumescenciam non præcedere congelationem, sed immediate comitari, cum semper glacies deprehendatur us in locis, quibus mixtura frigori-

fica

fica admota est: ærem majorem frigoris gradum communicare posse thermometris, quam ipsam glaciem: nautas denique duos Belgas ad 89 latitudinis gradum venisse, atque mare satis liberum a glacie deprehendisse, frigore non asperiori, quam in Groenlandia percepto.

DE CONSTRUCTIONE PROBLEMATUM SOLIDORUM, sive Equationum tertie vel quartæ Potestatis, unica data Parabola ac Circulo efficienda; dissertatiuncula
Auctore Edm. Halley.

Ex Transactionibus Philosophicis Anglicanis,
 mensium Julii & Augusti 1687. no. 188.

pag. 335. seqq.

Quo pacto æquationes omnes Cubum vel Quadrato-quadratum quantitatis incognitæ involventes, ope Parabolæ cujuscunque datæ & Circuli, construi possint, clare tradit ac liquido demonstrat præclarus ille *Cartesius* in Lib. III. Geometriæ suæ: sed primum jubet secundum æquationis terminum, si adfuerit, tollere, ac deinde reductæ æquationis Radices regula ibidem exposita elicere. Cum vero operatio ista nimis laboriosa videatur, nonnullis visum est constructionem similem etiam absque ulla prævia reductione comminisci; inter quos *Franziscus* a *Schooten* Methodum valde facilem ac simplicissimam pro construendis Cubicis quomodolibet affectis prodidisset, si modo exposito principio, unde regulam derivavit, Lectoris memoriæ, quam plurimis ac intricatis cautionibus obruit, melius studisset. Nuper vero Vir Cl. *D. Thomas Backer* nostras, integro libello de constructionibus hæc conscripto, non solum Cubicas, sed etiam Biquadraticas omnes cujuscunque generis unica generali regula complexus est, eamque demonstrationibus ac exemplis per omnes casus abunde satis illustravit: nec non sub finem modum proponit, unde regula ista generalis investigari possit: Haud tamen illum ipsum ostendit cujus ope (uti suspicor) Clavem suam Geometricam Catholicam obtinuit, vel saltem multo facilius obtinere potuit. Cumque perplexis cautionibus de signis + & — Regula hæc *D. Bakeri* non minus obnoxia sit quam illa *Schooteni*, ut vix absente libro constructiones illas quis tuto peragat; haud injucundum, neque tyronibus incommodum fore, visum est, utriusque fundamentum exponere,

TAB. III. Ad Supplement. Sect. III. pag. 145. seqq.

Fig. 3.

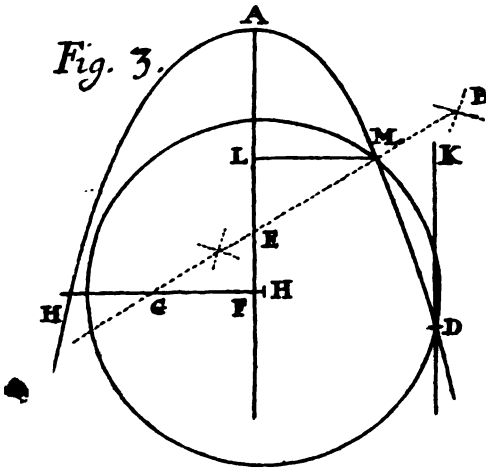

Fig. 1.

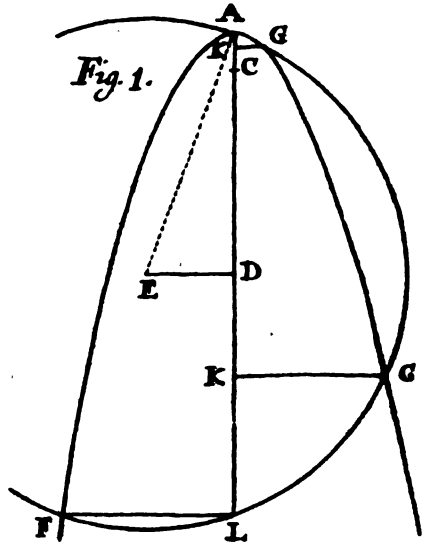
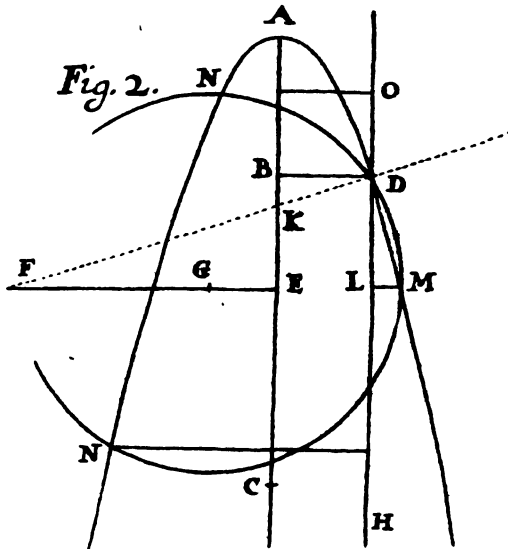

Fig. 2.

exponere, ac simul emendata methodo, in re tam difficili, lucem, quantum valeamus, afferre.

Constructio quam tradit *Cartesius*, quæque facillime radices æquationum omnium cubicarum vel biquadraticarum, ubi deficit secundus terminus, eruit, ut nota supponi potest; at tamen cum cardo sit, a quo subsequencia pendent, ne dissertatiuncula hæc capite truncata videatur, ex illius Geometria desumptam placuit Regulam adjungere, pauculis nonnullis in melius, nisi rebus, transpositis.

Deficiente secundo termino omnes æquationes Cubicæ reducuntur ad hanc formam $x^3. * . a p z. a a q = 0$, ac Biquadraticæ ad hanc $x^4. * . a p z z. a a q z. a^3 r = 0$. (ubi a designat Latus rectum Parabolæ cujusvis datæ, quam in Constructione adhibere licet.) vel sumendo a pro Unitate, ad hanc $x^3. * . p z. q = 0$, vel ad hanc $x^4. * . p z z. q z. r = 0$.

TAB. III.
Fig. I.

Jam data Parabola FAG , cujus Axis sit $ACDKL$ ac latus rectum a vel l , fiat AC ejus dimidium ac collocetur semper a vertice A versus interiora figuræ: dein sumatur $CD = \frac{1}{2} p$ in linea illa AC continuata versus C si in æquatione fuerit $-P$, vel versus alteram partem si habeatur $+p$. Porro e puncto D , aut ex puncto C , si non habeatur quantitas p , erigenda est ad axem perpendicularis DE æqualis $\frac{1}{2} q$, dextrorsum quidem, si fuerit $-q$, ad alterum vero axis latus, si fuerit $+q$; ac Circulus centro E radio AE descriptus, si æquatio fuerit tantum Cubica, Parabolam tot punctis F & G interfecabit, quot veras habet Radices, quarum quidem affirmativæ ut GK erunt ad dextram Axis partem, negativæ ut FL ad sinistram.

Ast si æquatio Biquadratica fuerit, augeri vel minui debet Circuli Radius AE , addendo si fuerit $-r$, vel subducendo, si sit $+r$, ex ejus quadrato rectangulum ar , seu contentum sub Latere recto & quantitate data r ; id quod nullo fere negotio efficitur Geometricè. Hujus vero Circuli intersectiones cum Parabola omnes veras Biquadraticæ æquationis radices dimissis ad Axem perpendicularis exhibebunt; Affirmativas quidem ad dextram Axis, Negativas vero ad sinistram. Totius demonstrationem *Cartesio* ejus inventori relinquo.

Notandum hic me operam dare, ut semper habeantur Radices affirmativæ ad dextrum Axis latus, ut evitetur confusio a pluribus cautionibus, quarum causa minime evidens est, necessario oritura.

His præmissis, ut aditus pateat ad constructionem etiam earum æquationum, ubi reperitur terminus secundus, consideranda venit regula pro tollendo termino secundo, ac reducenda æquatione ad aliam, quæ methodo præcedente construi possit. Omnes vero hujus classis æquationes cubicæ ad hanc formam $z^3 + bz + a = 0$, vel ad hanc $z^3 + bz + a^3 = 0$. Biquadraticæ vero ad hanc $z^4 + bz^3 + apz + a^3 = 0$, vel ad hanc $z^4 + bz^3 + apz + a^3 = 0$, vel denique ad hanc $z^4 + bz^3 + a^3 = 0$ reduci possunt: e quibus omnibus, prout signis $+$ & $-$ diversimode connectuntur, ingens oritur varietas; unde Regula generalis omnibus inferviens obscura ac maxime difficilis redditur, nisi methodo, quam subjungimus, illustrata nodisque extricata tractetur.

Tollitur in Biquadraticis secundus terminus, ponendo $x = z + \frac{1}{2}b$, si fuerit $+b$ in æquatione, vel $x = z - \frac{1}{2}b$ si fuerit $-b$: hinc $x - \frac{1}{2}b$ in primo casu, & $+\frac{1}{2}b$ in altero æquatur z ; & in æquatione quavis proposita, substituta loco z quantitate æquali, prodibit nova æquatio termino secundo carens, cujus radices omnes x data differentia $\frac{1}{2}b$ vel excedunt vel deficiunt a radice quaesita z : Cum vero in rebus istiusmodi plus exempla quam præcepta valere soleant, proponatur una vel altera æquatio construenda.

Exemp. I.

$$z^4 + bz^3 - apz - a^3 = 0.$$

Sit $X = \frac{1}{2}b = z$

Et erit

$$xx - \frac{1}{2}bx + \frac{1}{16}bb = zz$$

$$xxx - \frac{3}{4}xxb + \frac{3}{8}xbb - \frac{1}{8}bbb = z^3$$

$$\& x^4 - bx^3 + \frac{3}{8}bbxx - \frac{1}{8}b^3x + \frac{1}{16}b^4 = z^4$$

hinc

$$x^4 - bx^3 + \frac{3}{8}bbxx - \frac{1}{8}bbb x + \frac{1}{16}b^4 = z^4$$

$$+ bx^3 - \frac{3}{4}bbxx + \frac{3}{8}bbb x - \frac{1}{8}b^4 = -bx^3$$

$$- apxx + \frac{1}{2}apbx - \frac{1}{8}apbb = -apz$$

$$- aqx + \frac{1}{4}aaqb = -aaqz$$

$$+ aar$$

Harum omnium summa fit æquatio nova secundo termino carens, quæque proinde juxta regulam Cartesianam construi possit, sumendo loco $\frac{1}{2}p$ dimidium coefficientis termini tertii per a sive Latus rectum divisi,

hoc est $\frac{3}{16} \frac{bb}{a} - \frac{1}{2} p$; ac loco $\frac{1}{2} q$, dimidium coefficientis

termini quarti per aa divisi, sive $\frac{1}{16} \frac{bbb}{aa} - \frac{1}{4} \frac{pb}{a} - \frac{1}{2} q$. Cujus partes signo $+$ notatae sinistrorsum ab Axe, signo $-$ notatae dextrorsum collocandae sunt, ut habeatur centrum Circuli ad constructionem requisiti, ac cujus intersectiones cum Parabola, dimissis in axem perpendiculis, radices omnes veras x designet, affirmativas quidem ad dextram axis, negativās vero ad sinistram. Cum vero $x - \frac{1}{4} b = z$, ducendo lineam Axi parallelam, ad dextrum ejus latus & ad distantiam $\frac{1}{4} b$, perpendiculara illa ad hanc parallelam terminata designabunt omnes radices quas z , affirmativas ad dextram, negativās vero ad sinistram. Radium circuli quod attinet, habetur ille addendo partes negativās ac auferendo partes affirmativas termini quarti per aa divisi, & quadrato lineae AE , a centro invento E ad Verticem Parabolae A ductae: id quod maxima ex parte efficitur capiendum est lineae AE lineam EO , quae ad O intersectionem Parabolae ad parallelam praedictam terminatur; ejus enim quadratum omnes termini quatuor partes x ablatione termini secundi aequationi novae ingesta complectitur (uti facile probabitur:) ac restat solummodo, ut ipsius EO quadratum augetur, si in aequatione habeatur $-r$, vel minuatur, si sit $+r$, additione vel subtractione rectanguli sr , unde constatur quatuordecim Radium Circuli quaesiti.

Hac est methodus investigandi regulam centalem Dn. *Bakeri* omnibus conditionibus libera ac satis facilis; ac sola differentia ex eo praesentat, quod ego juxta Axem, ille vero juxta Axi parallelam circuli centrum determinat: quodque ego semper radices affirmativas juxta Axis dextro latere invenio, quas ille nunc dextro, nunc sinistro latere invenit.

Quae aequationes cubicas quod attinet, eas reduci debent ad Biquadratas, quae eadem regula generali construi possunt; id quod fit, si aequationem propositam in radicem suam z , unde provenit aequatione quadratica, in qua deficit terminus ultimus sive r : quadrato secundo termino & invento centro E, linea EO est radius circuli, cuius scilicet sr sit $= 0$, & in nova aequatione totus terminus quintus

quintus ex ipsa ablatione termini secundi oritur. Construenda sit hæc æquatio.

Exemp. II.

$$z^3 - bzx + apz + aaq = 0: \text{ Quæ ducta in } z \text{ fit}$$

$$z^4 - bz^3 + apzz + aaqz = 0$$

Ad tollendum secundum terminum ponatur $x + \frac{1}{4}b = z$, & fiet

$$x^4 + bx^3 + \frac{3}{4}bbxx + \frac{1}{4}b^3x + \frac{1}{4}b^4 = +z^4$$

$$-bx^3 - \frac{3}{4}bbxx - \frac{1}{4}b^3x - \frac{1}{4}b^4 = -bz^3$$

$$+ apxx + \frac{1}{2}abpx + \frac{1}{4}apbb = +apzz$$

$$+ aaqx + \frac{1}{4}aaqb = +aaqz$$

In hac nova Equatione, tertii termini semicoefficientis per a divisa,

viz. $= \frac{3bb}{16a} + \frac{1}{2}p$, loco $\frac{1}{2}p$ usurpanda est; ac coefficientis termini

quarti dimidium, divisum per aa Lateris recti quadratum, viz. $= \frac{bbb}{16aa}$

$+ \frac{pb}{4a} + \frac{1}{2}q$, vicem ipsius $\frac{1}{2}q$ in constructione *Cartesii* subit; unde

centrum E determinatur. Deinde ducta Axi parallela ad distantiam $\frac{1}{4}b$ ad sinistrum ejus latus (ob $x + \frac{1}{4}b = z$) cujus intersectio cum Parabola sit O ; circulus centus E , Radio EO descriptus Parabolam secet vel tanget in tot punctis, quot æquatio veras habet radices: quæ quidem radices seu z sunt perpendiculara de punctis illis in Axi parallelam demissa; ad dextram quidem Affirmativæ, Negativæ ad sinistram.

Si in æquatione defuerit terminus tertius vel quartus vel uterque, in investiganda regula centrali nulla omnino observanda est methodus differentia, sed deficiente quantitate p vel q , deerunt partes illæ linearum CD ac DE ex quantitate illa aliquo modo deductæ, ac procedendum est cum reliquis coefficientibus termini tertii & quarti in æquatione nova, sicut in præmissis exemplis præscriptum est.

Hactenus *Cl. Bakeri* methodum generalem pertractavimus, qua quidem nulla alia facilior ac paratior expectanda est, assumpta ad constructionem sive Parabola, sive alia quævis linea curva, cum scilicet æquatio ad Biquadraticam ascendit. Etenim dum hæc scribo, mihi occurrit regulæ Centralis Effectio Geometrica præter omnem spem expectata, ac harum rerum Curiosis abunde satisfactura.

Descri-

Descripta Parabola NAM , cujus vertex A , Axis ABC , ac latus rectum a , reducatur æquatio ad hanc formam $z^4. bz^3. apz^2. aaqz. a^3r = 0$ vel ad hanc $z^3. bzz. apz. aaq = 0$ si cubica tantum fuerit: dein ad distantiam $BD = \frac{1}{2}b$ ducatur linea DH Axi parallela, ad sinistram quidem, si fuerit $-b$, ad dexteram si $+b$, parabola occurrens in puncto D ; de quo dimittatur perpendicularum in axem BD . In linea AB continuata versus B fiat $BK = \frac{1}{2}a$, & ducatur linea DK utrinque interminata. Porro sit $KC = 2AB$ in Axe semper ultra K continuato; ac si habeatur quantitas p signo $-$ affecta, versus easdem partes etiam sumatur $CE = \frac{1}{2}p$, vel in contrarias, si habeatur $+p$, ac e puncto E erigatur Axi perpendicularum EF (vel e puncto C , si defuerit quantitas p) lineæ DK , si opus est, continuata, occurrens in puncto F ; quod eisdem circuli requisitæ centrum est, si defuerit quantitas q ; alit si habeatur q , sumenda est in FE , si opus est continuata, linea $FG = \frac{1}{2}q$, finis sum quidem si fuerit $+q$, dextrorsum si $-q$ collocanda: Et punctum G erit centrum circuli ad constructionem propositam idonei; cuius Radius, si defuerit quantitas r , hoc est, si tantum cubica fuerit, erit linea GD ; cujus quadratum in Biquadraticis augendum est, si fuerit $-r$, vel minuendum si $+r$ additione, vel subtractione rectanguli sub p & latere recto. Descripto sic Circulo, ab intersectionibus ejus cum Parabola demissis in lineam DH perpendicularis, quæ ad sinistram sunt, ut NO , radices æquationis negativas semper designant, quæ ad dexteram ut ML affirmativas.

Aliter ac paulo simplicius Equations cubice juxta Schootenii Regulam construuntur, quaque etiam radices ad Axem referuntur: quoniam vero ipse inventor nec modum inveniendi nec demonstrationem inventi exponit, non abs re erit ejusdem fundamentum hic adjicere, simul atque Effectiorem Geometricam concinaniorem reddere, præcautionibus, quibus implicatur, extricare.

Hæc Regula derivatur ex eo, quod omnis æquatio Cubica reduci potest ad Biquadraticam, in qua deficiet terminus secundus: Hoc fit æquationem propositam in $z - b = 0$, si fuerit $+b$ in æquatione, vel in $z + b = 0$, si fuerit $-b$; & æquatio nova producta easdem præterit radices cum Cubica, atque insuper alteram ipsi $-b$ præterit, si fuerit $-b$ in æquatione; vel contra.

Propo-

Proponatur construenda $z^3 - z^2 b + apz + a^2q = 0$.

$$z^4 - z^3 b + apz^2 + a^2qz$$

Hæc ducta in $z + b$ fit $z^3 b - bbxz + abpz + a^2qb$.

Hic deficit secundus terminus, ac coefficientis tertii $-bb + ap$ dat $\frac{b^2 p}{2a}$

$\frac{1}{2} p$ loco $\frac{1}{2} p$ vel CD in Constructione *Cartesii*, & ex dimidio coefficientis termini quarti fit $\frac{1}{2} q + \frac{b^2 p}{2a}$ loco $\frac{1}{2} q$ vel DE usurpanda;

adeoque determinatur centrum circuli quaesiti: atque ob datam unam conditionibus æquationis novæ, viz. — vel $+b$, dabitur etiam punctum in circumferentia, id est Radius ejus. Denique descripto circulo, ab intersectionibus ejus cum Parabola demissa in Axem perpendicularia æquationis radices exhibebūt, affirmativas & negativas, eadem lege ac supra.

TAB. III.
Fig. 3.

Investigatur autem centrum Circuli constructione perquam facili, cæterisq; omnibus in Cubicis præferenda. Descriptæ Parabolæ AMD sit vertex A , atque Axis AF : ad distantiam ipsi b æqualem ducatur Axi parallela DK , ad dextram si fuerit $+b$ in æquatione, ad sinistram si $-b$, quæ Parabolæ occurrat in puncto D , Centris D & A describantur radiis æqualibus arcus occulti utrinque sese interfecantes, ac per sectionum puncta ducatur linea interminata BC , quæ medio lineæ suppositæ AD perpendiculariter insistat, & Axi occurrat in puncto E . Ab E , inferne quidem si in æquatione habeatur $-p$, vel superne versus A , si fuerit $+p$, ponatur $EF = \frac{1}{2} p$; & ex F (vel ex E si defuerit p) educatur perpendiculum FG , lineæ BC occurrens in puncto G ; & in GF producta fiat $GH = \frac{1}{2} q$, dextrorsum quidem, si in æquatione habeatur $-q$, aliter sinistrorsum, applicanda: ac punctum H erit centrum quaesitum, HD vero circuli Radius, qui demissis in axem perpendicularibus ab intersectionibus suis cum Parabola, ut LM , Radices omnes, ut præterea monstrabit. Quomodo vero constructio hæc expressè consequatur, per se satis evidens est, nec opus est, ut in eadem demonstranda diutius immorer.

Ne in his edendis frustraneam navasse operam, & ex aliorum inventis gloriolam captare videar, consulat Lector Cl. *Bakeri* librum Anno 1684 *Londini* editum, & quæ de hoc argumento scripsit a *Sebolden*

In Commentario suo in librum III Geometriæ Cartesianæ. Brevi
 etiam otio tractatulum alium de numero Radicum in hujusmodi
 Equationibus, earumque limitibus, ex contemplatione Constructio-
 num præcedentium, aggredi ac in lucem proferre statuo.

*TRAITE' DU MOUVEMENT DES EAUX ET DES
 Autres Corps Fluides, par feu M. Mariotte, de l' Academie
 Royale des Sciences.*

sive

**Tractatus de motu aquarum, aliorumque corporum
 fluidorum, Dn. Mariotti, Academiæ Regiæ
 Scientiarum Socii.**

**Editus a Dn. de la Hire, Professore Mathematicum,
 ejusdemque Academiæ Sodali.**

Parisijs, apud Steph. Michallet, 1686. in 8.

Constat plagulis 17.

Cum ultimo Autori occasionem hujus scripti, ut ex præfatione intel-
 ligatur, dedit tractatus Paschali de æquilibrio liquorum, cujus
 tractatus, cum ipse experiendo probare instituit, observata eidem sunt
 quamplurima, quæ apud illum, eosque qui eum præcesserunt, haut
 reperias. Ea quum non minus Chantili, commodo ob ubertatem
 aquæ, & cisternarum altitudinem loco, coram Principe Condæo, quam
 in Observatorio, præsentibus Academiæ Sodalibus spectanda exhibuisset,
 ordine demum digessit, & morbo lethali correptus Dominum de la Hire
 iisdem edendis præfecit, copia simul facta mutandi & refecandi, quæ
 visa fuerint. Qua tamen libertate se non usum, imo nec difficiliora
 quædam explanasse ipsemet profitetur, veritus, ne vel ab Autoris sensu
 abiret, vel eodem obscurior esset. Intercessisse vero editioni maturiori
 negotium refert librandæ altitudinis fluminis *Eure*, respectu castri Ver-
 saliarum, a Domino de Louvois sibi datum, nec sine successu peractum.
 Reperisse enim diversis & repetitis mensurationibus, aquam, si Pogonii,
 loco septem a Carnutibus leucas distito, ex isto flumine captaretur, altis-
 simum pavimentum arcis Versaliensis, 110 pedes superascensuram esse.
 Et in hoc opere perficiendo jam desudari ait, quod reliquorum omnium,
 quæ Imperatores Romani per tot secula confecerint, magnificentiam

U

excedat

excedat. Absolvitur vero tractatus hic quindecim omnino discursibus, per quinque partes divisus. Discursu I. partis I. Autor de plurimis proprietatibus corporum fluidorum agit, & post explicatos terminos tradit aquæ naturalem statum esse, quod congelata sit; fluidam vero & liquidam reddi ope caloris. Aqua incalescente elevari particulas quasdam in vapores, seu guttulas minutissimas & fere imperceptibiles, quæ tamen prout densiores & magis comotæ sint, visibiles reddantur, nebulae, cum terræ propinquæ sint, nubes vero, cum remotæ, dicitur. Bullas, quas aquam calefactam non minus, quam congelascentem projicere cernimus, ex particulis heterogeneis, in aërem se resolventibus oriri, quasi per ebullitionem ejectus sit, aqua pura vero congelascat, glaciem perfecte transparentem extituras esse, adeo ut si ope vasis idonei exterior forma polite convexa reddatur, eandem ferme vires in incendendo pulvere pyrio aliisque rebus facile combustibilibus exfertura sit, quam speculum ustorium. Observat dehinc, præter materiam aëream, aliam adhuc aquæ inesse, quam fulminantem dixeris. Ubi enim olei quidpiam super guttam insigniorem aquæ vasculo cupreo vel stanneo immiseris, illudque candela subter incensa calefeceris, evaporaturum primo aërem aquæ inhzrentem, oleo dein incalescente fulminationes quasi ex gutta ista aquæ erupturas, quæ eandem in duas, tresve particulas divisuræ, partem olei vero in altum ejaculaturæ sint. Autumat autem, istam vim procedere a particulis quibusdam salinis, quæ dato certo gradu caloris subito se dilatent, instar auri fulminantis. Varios postea liquores inter se confert, & quam diversimode ad frigus vel calorem condensentur aut colliquefiant tradit, disquisitione denique adjecta, cur guttæ aquæ, olei, Mercurii &c. certis corporibus valide inhzrescant, illisque inversis suspensæ mancant, sibi que invicem accedentes in unum quasi coalescant. Discursu secundo in originem fontium inquiri, eamque unice ex aqua pluvia, terram per minutos canales penetrante, & objectu saxorum vel glareæ, extra terram rursus propulsa, vel ad puteos defossos collecta, accersit, istiusque sententiæ veritatem non minus quam pluviarum ad perennitatem fontium sufficientiam variis, nec inelegantibus experimentis, curiose satis demonstrat. Discursum tertium origini ventorum investigandæ impendit, & examinatis, reiectisque tum Aristotelis, tum Cartesii opinionibus, aliquot partim generalia, partim specialia fundamenta præstruit, ex quibus varia ventorum quasi

quædam phenomena, hinc inde observata, adsumtis nonnunquam ulterioribus hypothefibus, demonstrat. Inter ea sunt, 1. Uniformitas ventorum tum inter utrumque Tropicum versus occidentem, tum in oceano inter 27um & 40um gradum latitudinis in contrarium, orientem versus flantium. 2. Vicissitudo eorum, tum in plurimis Zonæ torridæ regionibus, tum in mari mediterraneo. Illic enim Sole occidente, a terra versus mare, oriente vero, retro a mari versus litora; hic autem mane ab ortu, vespere ab occafu ferri deprehenduntur. 3. Auster pluviosus circa initium Novembris quotannis in Infula Franciæ, Burgundia & Campania regnans, & denique leni & temperato Boreæ flatui cedens; unde ætas illa S. Remigii vel Martini vulgari dicterio celebrata. 4. Revolutio five circulus ille ventorum, quo Lutetiæ & in vicinia plerumque tempore Luna novæ Aquilo, falcata Euræ, bifida Auster, gibbosa denique Zephyrus, plenæ vero iterum Aquilo & sic deinceps communiter flare Antori perhibentur. 5. Inæqualitas impetus & directionis motus ventorum, quo pertinent turbines, & infractiones variæ. 6. Diversitas ventorum uno eodemque tempore non solum in diffitis regionibus, sed & in aliquo uno quodam loco deprehensorum. Tandem 7. procellæ & tempeftates.

Partis II. Discursu I. de æquilibrio corporum fluidorum intuitu gravitatis agit, & præmissis observationibus aliquot phænomenicis & staticis, quæ ipsi regulas appellare placuit, paucisque de gravitate ignis, æris & aquæ interjectis, quam postremam non minus quam mercurium, in cylindro 40 pedum longo, superius firmiter occluso, inferiori vero parte in lagenam aquæ plenam immisso, ad altitudinem 29 vel 30 pedum detentam fuisse expertum se ait; ad rem ipsam accedit, & aquam non solum in vase quocunque detentam, sed & pluribus tubis, inter se tamen communicantibus infusam, superficiem sibi semper æquilibrans, i. e. æqualiter a centro terræ distantem servare; quum e contrario, si diversi liquores, inæqualis gravitatis specificæ, tubis inter se communi, absque mixtione infundantur, æquilibrio non in æquidistantiæ extremarum superficierum a centro terræ, sed in æqualitate æris cuilibet liquoris in singulis tubis contenti consistat. Hinc ad æquilibrio corporum fluidorum cum corporibus solidis præmissis quoque quatuor regulis five theorematibus, varias easque non inæquales observationes, v. g. de viscositate & adhæfione aquæ ad certa corpora, de imminutione gravitatis corporum poris aliisque

vacuis spatiolis interne gaudentium, de gravitate specifica tam aëri quam plumbi ad aquam, quam ut 18 & 11 ad 1 se habere dicit, aliasque admiscet. Discursu secundo æquilibrium corporum fluidorum intantum virtutis elasticæ percurrit Autor, istudque soli aëri & igni vindicat. Aërem nimirum ut congeriem spongiarum vel gossypii sibi fingit, superius naturaliter extensam, inferius vero magis minusve condensatam, prout majori minorive pondere gravatur. Unde varios effectus tam in barometris, quam in bombardis pneumaticis, præcipue vero in anthliis deducit. Flammæ vero vim elasticam ex pulvere pyrio unico elucere tradit, quippe cujus incensi natura fit, ut quantumvis inclusus ignis non extinguatur, sed immensas moles, aggerumque congesta, sufficientis spatii ergo, proturbet. Discursu tertio pergit ad æquilibrium corporum fluidorum per impetum; ejusque non minus flammam vel ignem, quam alia corpora capacem probat, tum ex machina ista, qua ope tubi cujusdam amplii flamma versus alas rotæ cujusdam horizontaliter sitæ ex fornace sive camino protruditur, eamque versat, tum ex ignium missilium volatu per aërem, tum ex vi fulminis disjiciente, tum denique ex more encaustarum, flammam ex tubulo pro colliquando aëre vel vitro, operi adflantium. Aëris tamen, & aquæ impetum commodius ad movendas machinas adhiberi ait Autor, traditque regulas aliquot, sive potius theoremata, vel observationes, de æstimando impetu & jactu aquæ, secundum diversitatem altitudinis receptaculi, & amplitudinis orificii, unde profiliunt, ac denique velocitatis qua exeunt. Aquam nimirum ex vase inferius ad fundum aperto erumpentem impetu suo æquare gravitatem cylindri aquei, cujus basis æqualis aperturae vasis, & altitudo altitudini aquæ in vase contentæ. Velocitates vero aquarum profilientium, ut & amplitudines orificiorum, in ratione dupla altitudinum, & consequenter ponderum sive gravitatum esse, cum quibus impetus iste aquarum æquilibrium facere debeat. Quæ omnia variis experimentis, ulterioribusque observationibus illustrantur, interspersis non minus propositionibus jucundioribus quibusdam, ad impetum aëris & ventorum pertinentibus.

Partem tertiam Autor mensurationibus aquarum tam fluentium, quam salientium destinat, & in discursu 1. observatum esse sibi ait, in receptaculo aquæ, cujus superficies 7 lineis superabat centrum aperturae lateralis, unius pollicis, effluxisse uno minuto præter propter 13½ heminarum

maris Parisiensium, (pintes) quarum singulae 2 libras, minus profligant, sequunt. Quarum loco pro evitanda fractionibus tutius ait posse assumi, 14 heminas, vel 28 libras; quum praefertim varia possint obstruere, quominus exacte mensuratio talis possit institui. Qua occasione obiter notat, pendulum in regionibus aequatori proximis longe brevius filum deponere, aequali cum altero in hisce terris tempore designando. Discursu 2. & 3. mensurationes aquarum secundum diversitatem altitudinis earum, prout in cisterna vel alio vase habentur, & amplitudinis orificii, per quod effluunt, ex principiis supra traditis per varia experimenta instituit, additis tabulis indicibus, quantum aquae per tantam aperturam, tot pedes a superficie distantem, tanto tempore elabatur. Discursu 4. methodum tradit mensurandi aquae, tum in ductibus, tum per rivos, defluentes. Data enim sive dimensa tam altitudinis quam latitudine alvei, vel aqueductus, in quantum aqua illum opplet, opae globuli cerei injecti, facile observari posse, quantum spatii in v. g. per minutum secundum, ejusve dimidium, praecise conficiat. Longitudinem deinde in reliquis duas dimensiones ductam exhibere id, quod in

quarta. Auctor de altitudine ejectionum aquae, duobus discursibus agit, priore quidem de iis, quae perpendiculariter, posteriore vero de iis, quae oblique feruntur. Praemissis igitur observationibus, quod aqua ob affrictionem canalium sive tuborum, per quos ipsi transiunt, nec non ob resistantiam aeris, tam alte ascendere non possit, quam prius descenderit; quod tanto altius ascendat, quanto largior sit orificulus orificii, modo vas ipsum, seu receptaculum, unde ducatur, sufficientis sit amplitudinis; quod diminutiones ascensionum inter se sint in ratione dupla altitudinum aquae, unde ea exsilit; variisque experimentis collatis concludit, jactum aquae ad altitudinem $\left\{ \frac{1}{10} \right\}$ pedum requirere excessum $\left\{ \frac{1}{3} \right\}$ pollicum altitudinis aquae in vase vel receptaculo contentae, unde illa exit; & ita deinceps, progressionem per gradus numerorum se invicem sequentium facta. Quanquam multa sunt, quae calculum isthunc nonnunquam aberrare faciant, in rem varia circa diversas orificiorum amplitudines sibi observata, in uno simul, quomodo ope alterius corporis gravantis, aut aeris, aquae per anthlix vim in vas detrusae, jactus vel egressus

egressus à qua sit in majus promovendus. Denique monet, aquam exsili-entem, quanto altius ascendat, tanto largius se explicare, & quasi attenuari; item, in dispartendis aquis non esse spectandam altitudinem jactus, sed velocitatem exitus; nec aquam per nimis angustos canaliculos, nec ad nimiam altitudinem esse concitandam; quum vix ultra 100 pedes ex quantumvis alto receptaculo, sit ascensura, & demum in minutas vel omnino insensibiles guttulas dispartitura. Oblique vero exsilientem aquam describere docet lineam vel parabolicam, vel semiparabolicam, ostenditque ex Galilæi & Torricellii demonstrationibus, quomodo inveniendum sit punctum tum inflexionis parabolicæ, tum attachus plani horizontalis, data nimirum linea directionis, secundum quam aqua ex vase exeat. Quam doctrinam ad rem tormentariam, jactusque bombardum ignivorum applicat, addito experimento de ejaculatione Mercurii.

Pars quinta, eaque ultima, de aquæductibus & resistentia tuborum est inscripta. Discursu itaque primo docetur, aquæ decursum per longos & angustos tubos, ex affricione eorum multum inhiberi, cujus rei plurima subjiciuntur experimenta. Quibus collatis Autor conficit, ita se habere debere quadrata diametrorum canalium, per quos aqua ducitur, quomodo inter se sint quantitates sive pollices aquæ ex orificiis canalium exsilientis. Variæ denique succedunt observationes, quibus cautelæ quædam circa aquæductus observandæ adduntur, puta: tubos eorum ad angulos rectos sibi non debere occurrere; & canales ductuum paulo ampliores esse formandos, quam calculus, quem supra innuimus, exigat, ob materiam lutosam, aquæ immixtam, & ductibus adhærentem, adeoque fluxui obstantem. Qua occasione refertur, in aquæductu à *Arcueil* aquam deferre sabulum quoddam lapidescens, quo denique ipsi tubi, eorumque orificia obstruantur. Discursu secundo docetur, quantam vim sustineant tubi aquæductuum, & quanta opus sit densitate, (respectu habito tam ad materiem illorum, quam ad altitudinem receptaculorum, unde aqua defertur,) ne facile rumpantur. Ubi totus est Autor in tradendis ac demonstrandis theorematibus de resistentia corporum solidorum, tum fragilium, tum tenacium ac lentorum, adversus rupturas seu diffractiones. Subjectis denique observatis quibusdam, discursu ultimo ad distributionem aquarum pergit, modoque ostenso, quo ista omnium rectissime fieri possit, toti tractatui finem ponit.

L'OUVER-

L'OUVERTURE DE L'ÉPIÔTRE DE S. PAUL
aux Romains &c.

i. e.

Explicatio Epistolæ S. Pauli ad Romanos ex versu
XXVII capitis III.

Amstelodami apud Abr. Wolfgang 1685, in 12.

Constat plagulis 8.

Sæpe cum laude memoratus nobis *Claudian*, verum tætius Epistolæ ad Romanos intellectum, ab intellectu v. 28. c. III. dependere persuasus, id laboris in dicto libello sibi imposuit, ut de thesoro Paulinæ sensu, & eam probandi methodo, liquido constaret. Apostolum nimirum Pharisaos aggredi, qui œconomiam Mosaicam perpetuo durare debere rati, fossus legale pro unica salutis via habuerint, quæ veram & salutarem justitiam conferendo, hominem in statu gratiæ, & proxima ad vitam æternam dispositione collocare valeat. Hæc persuasione, in qua integer controversiæ status situs sit, confutari ab Apostolo, qui illa omnia non de lege Mosaica, sed Evangelio enuntiatis esse docet. Interpretum vero explicationem, ex qua hic sensus resisteret, quod homo coram DEO iustus delectetur, & ab omnibus peccatis suis absolvatur, virtute fidei promissiones Evangelii sibi applicantis, idque exclusis omnibus bonis operibus in gratia vel extra eam factis, neque justificationem non ingredientibus, incommodam esse ait, & aberrare a scopo Apostoli, eo quod omne genus bonorum operum excludat, quorum tamen quedam non quidem per viam meriti, sed tamen per viam conditionis, in justificatione interveniant. Scripturam enim conversionem & penitentiam, quæ omnino opera a fide distincta sunt, primos tamen actus omnium virtutum Christianarum, fidei, charitatis, spei &c. includentia, seu conditiones æquales cum fide, ad justificationem necessitatis exigere, Act. III. 19. Cum itaque terminus justificari, præter significationem illam fore usum, in aliis Scripturis, ubi etiam idem denotet ac iustum fieri, & ex statu damnationis in statu salutis & gratiæ transire, qui non in absolutiæ solum, sed in sanctificatione, sine qua nemo Deum visurus sit, consistat. Fides itaque non modo actum fidei, sed & ejus objectum, hoc est Evangelium, meritum, & diem Dei, meritum Christi, & quicquid ad salutem nostram concurret;

concurrit; & *opem legis* seu *lex operum* (per metathesin Paulo satis familiarem) totum foedus legale, veluti *lex fidei* Rom. III, 27. foedus Evangelicum, significant: posita hac explicatione, non minus de sensu & scopo Apostoli, quam *clave* totius Epistolae nos certos fieri, concludendo sc. *in statum gratiae nos transferri, & in vera justitia salutaris possessionem nos immitti, per solum foedus Evangelicum, & non per foedus legale.* Hujus thesisi probationes brevi analysi subjunguntur. Es quidem ex C. I, v. 16. haec propositio in tota Epistola probanda eruitur: *nec Gratum in federe natura, nec Judaeum in federe Mosaico salvari posse; Evangelium vero utriusque in fedus salutare cedere.* Prius membrum C. I. proluxa criminum recensione; alterum C. II. probatur; Vocula enim *Proinde* v. 2. in 1. locum transponendo, ad Judaeos, eorundem, quae in gentilibus taxabant, criminum reos, alloquium dirigitur; quo, post parenthesis a v. 6. ad 17. de extremo judicio DEI utrisque imminenti agentem, ad finem usque, Judaeis peccatorum aequalium convictis ostenditur, ob non perfecte impletam legem, etiam in foedere legali eos salvari non posse, sed aequae ac gentiles tertia aliqua dispensatione ad expiationem opus habere. Id quod in C. III. ulterius declaratur, Judaeos scil. insigni praerogativa ornatos, sua culpa ex lege justificatos non esse, nec Deum injustitiae alicujus accusari posse, quod v. 5. (cujus versio Gallica notatur) & 7. objici posse videbatur, ubi v. 6. quo objectioni respondetur, iterum metathesis aliqua occurrit. C. IV. antea adducta exemplo Abrahami in triplici statu, (1) ante vocationem a v. 1. (2) imputatae fidei in justitiam a v. 3. (3) circumcissionis sive totius foederis legalis a v. 9. considerati, in secundo vero justificati a v. 13. confirmantur. C. V. a v. 1. ad 12. fructus justificationis allegantur; hinc in perpetua justitiae Christi & peccati Adami oppositione recte responsio insinuat ad objectionem I: quomodo unus justitia plures justificentur? In v. 13. verba: *peccatum non imputabatur, cum lex non esset*, interrogative legenda; mori enim ab Adamo regnasse usque ad Moysen v. 14. si vero pro peccatoribus reputati non essent, nec morituros fuisse. Ex Apostoli etiam, exactum parallelismum inter modum, quo peccatum Adami, & justitia Christi super nos se diffundat, monstraturi scopo, *illud tam per propagationem, quam imputationem* in nos transgredi, velut *ipse & per imputationem satisfactionis, & per infusionem seu inhaerentiam sancti-*

sanctitatis suæ a Spiritu S. datæ, nobis tribuatur; quod contra temerarium & Socinianis favens dogma *non imputationis* in scholâ Reformatorum notandum. C. VI ad II objectionem: *si gratia delentur peccata, ergo licet peccandum, ut gratia magis abundet*; respondetur, & contrarium, nempe ad sanctificationem eam magis nos adigere, probatur, 1. quia gratia justificans peccatum in nobis mortificet virtute baptismi, tam per signum immersionis, quam rem significatam, unionem scilicet cum Christo, cum quo una planta facti de morte & resurrectione ejus participamus; quæ omnia cum peccato incompatibilia sint. 2. quia eadem a servitute peccati nos liberet, & servos justitiæ nos constituat; a quibus diversis dominis cum diversa merces expectanda sit, ea ipsa, quam justitia distribuit, ad sanctificationem nos magis invitari. C. VII propositio, *nos non amplius sub fœdere legati, sed evangelico esse*, simili a statu maritali petito confirmatur, ubi Sponsa duobus maritis successive juncta *Ecclesiam*, primus eorum legem, & istius mors hujus *abolitionem*, alter *Christum* indigirat; quod contra Interpretes per primum maritum *peccatum*, per sponsam *animam*, per vinculum conjugale *legem*, per mortem prioris mariti ejus *abolitionem* intelligentes, itidē notandum. Deinde ad III objectionem: quia solo fœdere Evangelico justificamur, ergo Lex inutilis, & potius mala est, quia subintravit, ut abundaret delictum c. 5. 20; resp. I. data est lex, ut detegat peccatum, ergo non inutilis est. 2. fuit occasio, ut peccatum abundaret, quia hoc per illius resistantiam irritatur, uti ex interno conflictu inter bonum & malum in mente excitato patet; quod quia a lege per se bona & sancta provenit, ergo non est mala. Observandum porro I. v. 7. 8. Paulum de seipso non loqui, cui figurate in se suscipere non infrequens est, a quibus plane immunis est, v. g. I. Cor. 1. c. 13. v. 1. 2. 3. Gal. 2. v. 18. Rom. 3. v. 7. II. non de regenito ibi sermonem esse. Lucta enim inter legem membrorum i. e. cupiditatem, & legem mentis, i. e. partis superioris, seu rationis, voluntatis & conscientię intercedens, cum illa lucta eadem non est, quæ Gal. 5. inter Spiritum & carnem reciprocatur. C. VIII. ad Object. IV. *cur justificati morti aliisque afflictionibus obnoxii sint?* thesis præmittitur: Christianos a condemnatione, ex tribus fontibus *lege, peccato & morte* scaturiente, exemptos esse, sub conditione tamen ambulandi non secundum carnem, sed secundum Spiritum;

cum digressione de carnis & spiritus differentia. versu 10 & 11 ipsi objectioni respondetur: I. mortem non esse condemnationem; animam enim per justificationem ad novam vitam adspirare, corpus vero non nisi in spem resurrectionis mori. Ubi v. 12 seqq. necessitas ambulandi secundum Spiritum inculcatur, ne mors in condemnationem degeneret, quod peccatoribus contingat; & v. 15 seqq. docetur, quomodo homines sub Lege spiritum servitutis habentes timori & maledictioni subjiciantur, sub Evangelio vero filii Dei & sic omnis condemnationis expertes evadant. II. afflictiones, quæ maledictionis & condemnationis characterem præ se ferre videantur, nihili faciendas esse, cum nullam ad futuram gloriam proportionem habeant, cujus magnitudo omnium creaturarum testimonio adstruatur; per quas licet Origenes animas ante corpus creatas, & per totam naturam dispersas, & in statum prioris puritatis regredi anhelantes, Autor vero aliquando animas justorum separatas suorumque corporum resurrectionem desiderantes intellexerit; melius tamen omnes creaturas sensu carentes intelligi, quibus per hominum abusum vanitati subjectis desiderium liberationis per prosopopœiam tribuatur. Spiritum porro in nostris afflictionibus nos consolari, easque in fidelium salutem concurrere; nihil etiam effectum prædestinationis (v. 28, 29) impedire posse, cujus propositionis amplificatio usque ad finem capituli subtexitur. C. IX. has *internas* alia jam & quidem *externa* excipit, Populi nimirum Judaici *rejectionis*, & Gentilium *vocatio*, quæ huic & sequentibus duobus capitibus argumentū præbent. Præviderat Paulus, objici sibi posse: *quomodo fieri potest, ut doctrina, quam de novo fœdere per Moysen & Prophetas, ut ais, prædicto prædicas, vera sit, cum populus, cui oracula Dei commissa sunt, eam unanimiter rejiciat? quomodo tuam solius auctoritatem auctoritati populi Dei opponere audeas?* Sed negat Apostolus, Judæos amplius populum Dei esse, ergo nec auctoritatem eorum contra doctrinam Evangelii quicquam valere. Præmissa itaque, ad declinandam sui aversionem ex doctrina hac de rejectione metuendam, doloris sui ad desiderium usque excommunicationis (non condemnationis, quale votum nec legitimum nec rationi conforme foret) se extendentis contestatione, & diversarum nationis istius prærogativarum enumeratione, docet, rejectioni huic non obstare promissionem Abrahamo factam: *ero Deus tuus & semi-*

& seminis tui poste; per semen enim, cujus multiplicatio instar stellarum & pulveris terræ, ad nationem Judaicam restringi nequeat, liberos Abrahami non per viam generationis, sed imitationis fidei, ab eo descenduros intelligi. Instas: *quomodo salva justitia & bonitate Dei populus tamdiu dilectus rejici potuerit?* responsum habeto: rejectionem hanc rationis humanæ censuræ subjacere non debere, sed voluntatem Dei, in electione & rejectione (quorum exemplum Jacobi & Esavi, cœu typorum electionis & reprobationis, intuitu salutis æternæ respiciat) liberrime agentis sufficere. *Quæstio: an ergo Deus iniquus, v. 14?* solutio in v. 20 (intermediis enim versibus libertas Dei in exercitio misericordiæ probatur) rejicitur, & *in summo Dei jure in creaturas* fundatur. Minime autem hic electionem æternam, seu decretum quo Deus certos homines ad salutem ducendos eligere decrevit, sed actionem Dei pure gratuitam intelligi, qua certos homines, reliquis neglectis, *in tempore* efficaciter vocat & convertit. Nullibi in Scriptura per *verba eligere, electio, electi*, necessario electionem æternam innui; dari vero complura loca, quæ de electione in tempore facta clare loquantur. Ita Rom. 8. v. 33. *electos* pro conversis accipi, qui amplius accusari nequeant. Paulum, cum persequeretur Ecclesiam, electum, & tamen accusationi & condemnationi obnoxium, nihilominus *Vas electionis*, i. e. in tempore electum fuisse, Matth. 20. v. 16 *electorum* actualiter per conversionem & vocationem efficacem, mentionem fieri; Deum enim vocare multos, paucos vero convertere. Sic juxta 2. Pet. 1. v. 10. non decretum æternum absolute a nobis independens, sed electionem nos in tempore a reliquis separatos per bona opera certam facere posse. Et Eph. 1. v. 4. Deum ante jacta mundi fundamenta decrevisse nos in tempore eligere, veluti Apoc. 13. v. 8. agnus ab æterno; ratione decreti scilicet, occisus dicatur; & 2. Tim. 1. v. 9. Deum ab æterno decrevisse nobis gratiam dare; adeoque per voces *προβολῆς & προορισμός* decretum electionis, per *ἐκλογήν* vero gratuitum illum actum separationis, citra respectum ad merita, per vocationem efficacem indigitari. Deum vero nihil facere in tempore, cui non respondeat aliquod decretum in æternitate. Versu 24. seqq. probatur, rejectionem hanc & vocationem Gentilium juxta vaticinia Prophetarum fieri debuisse. A versu 30. usq; ad finem, ratio rejectionis affertur, quod Judæi per legem justitiæ seu justitiam legis (per

hypallagen casus,) justificationem suam quæsierint; eademque C. X. quod totius Scripturæ difficillimum perhibetur, ulterius explicatur, quia modum justificationis in Evangelio oblatum amplecti noluerint. Cur vero justificationem per fœdus legale inutiliter, quæsierint, causam esse, quod justificatio legalis difficillima sit, cum contra justificatio Evangelica sit facillima, v. 5- 11. Posterius ex Deut. 30. v. 11. seqq. ita probari, ut Moses de facilitate Legis loquens non respiciat præcise fœdus legale in se, sed conjunctim cum Evangelio, & quatenus relaxationem Evangelicam commixtam habet. Verba: *ne dixeris in corde tuo &c.* locutionem proverbialem continere, de re, quæ pro difficili habenda non sit, hoc sensu: si opus esset, propter justificationem Evangelicam descendere ad inferos, vel ascendere in cœlum, Evangelium talem nobis sistit, qui ejus gratia eo descendit, & ascendit. Versu 11. & seqq. autê facilitas illa justificationis in fide collocatur. Hinc generalitate salutis omnibus credentibus obventuræ stabilita, necessitas prædicationis Evangelii omnibus gentibus faciendæ, v. 14 seqq. per sortem probatur, cujus conclusio in v. 17 habetur, qui loco v. 16 ponendus est. Nam in hoc nova proponitur objectio: *quid opus, ut Evangelium omnibus prædicetur? nam uti dicis, prædicatione non nisi ad producendam fidem necessaria est; jam vero non omnes gentiles crediderunt, nec ad credendum destinati erant.* Resp. v. 18: sufficit omnes audivisse; quod vero non crediderint, sibi imputent. Non vero intelligi prædicationem per vocem naturæ, uti quidam volunt ob allegata verba Ps. 19, *sonus eorum &c.* quæ literaliter loquelam creaturarum denotant, ab Apostolo vero per allusionem citantur, vel sensum mysticum ad prædicationem Evangelii referendum includunt. Ita vocatione Gentilium a v. 11. seqq. probata, v. 19. ex Judæis quærit, *an nihil unquam de hac vocatione futura imaudiverint?* (non vero juxta alios, an non æque ac gentiles Evangelium audiverint?) responsum affirmativam e Mose & Esaia corroborat, rejectione & induratione Judæorum v. 21 seqq. denuo probata, quæ cum vocatione gentilium in ordine decretorum Dei inseparabiliter conjuncta sit. C. XI. rejectionis materiam ulterius prosequens novæ occurrit difficultati, *quomodo scilicet Deus populum a se electum & tot privilegiis ab aliis gentibus distinctum rejicere potuerit?* Resp. negando rejectionem absolutam. Probatum I. à statu præsentis; non obstante

stante enim Judæorum incredulitate, considerabilem satis eorum numerum doctrinam Evangelicam amplectum esse. Exceptis his reliquiis, cæteros indurationi suæ relictos esse. II. a statu futuro; in gratiam enim aliquando redituros esse, cum lapsus eorum ideo saltem permissus fuerit, ut locus fieret vocationi gentilium, quos, quia Judæi increduli erant, Deus autem Ecclesia carere non poterat, in horum locum vocari necesse fuit; quorsum etiam collimat parabola de nuptiis. Hinc in apostrophe ad Gentiles directæ rationes exponit, cur ad eum favorabiliter de ipsis loquatur; 1. ut ministerium suum honorificum redderet, & 2. Judæos ad æmulationem provocaret. Commodum ex reditu illo Ecclesiæ accessurum v. 15. *vita ex mortuis* vocatur, i. e. *resurrectio*, quæ Apoc. 20. v. 6. *prima* dicitur. Revocationis Judæorum potissima probatio a fœdere cum Patriarchis inito, & divinis promissionibus v. 16. usque ad finem petitur. Illis enim radicibus salvis, absoluta ramorum resectione impossibilis est. Gentiles igitur ex præsentis Judæorum incredulitate generalem eorum resectionem non inferre, nec irrevocabili quadam sui vocatione gloriari debere, cum si in similem incredulitatem delabi contingeret, iterum rescari possint. Quæ omnia sub allegoria oleæ insinuata a vers. 23. ad 33. explicantur. Fore, nimirum, ut Gentiles omnes primum convertantur, Judæi deinde contradictionis torrenti veluti impares, & se solos Christi hostes superesse erubescerent, nomen ipsi pariter daturi sint. Quam in rem ex Esaiâ & Jeremia testimonia afferuntur, addita ratione, quia *dona & vocatio Dei sint sine penitentia*; ergo & vocatio Patriarcharum in posteris non revocabitur. Si quæras: *cur Gentiles fœderis tamdiu expertes, & Judæi itidem tamdiu in simili statu relictifuerint?* responderetur, ideo illud factum esse, ut omnes homines sub una eademque sorte conclusi miseris suæ convincerentur, & non nisi misericordia divina salvari se posse, agnoscerent. A v. 33. demum usque ad finem, exclamatione super materias doctrinæ Christianæ maxime impenetrabiles tribus his capitibus tractatis subjunctâ, epistolæ hujus pars Polemica & Didactica absolvitur; reliquis quinque capitibus nonnisi præcepta moralia, & quomodo erga Christianos infirmos inter Judæos, immenso ceremoniarum legalium amore adhuc captos, se gerere debeant, tradentibus.

ECLAIRCISSEMENTS SUR LES SCANDALES IN-
justement pris d' un Livre intitulé: L' ouverture de
l' Epitre aux Romains &c.

i. c.

Declaraciones, scandalis ex libro, *Explicatio Epistola ad Ro-
manos* inscripto, injuste acceptis oppositæ.

Londini apud A. Hill. 1687. in 12.

Constat plagul. 3.

ADversus criminationes, quibus supra indicatus libellus, in scio
Claudio vulgatus, a Theologis, præsertim Hollandiæ, ad tot li-
bros, ut præfatio habet, in pietatis præjudicium publice venales ni-
hil se moventibus, inique exceptus, & autor Papismi, Pelagianismi,
Arminianismi, quique puriorem de Gratia & Justificatione doctrinam,
totiusque Epistolæ ad Romanos œconomiam eversum eat, in simulatus
fuisse dicitur, defensio hic suscipitur, ipso libello iterum præmissis &
emendatius excuso. Et quidem prævia de materia Gratiæ confessione,
qua a canonicis Synodi Dordracenæ in maximo rigore acceptis se
stare Autor profiteretur, ad I. in simulationem, de quæstione status ra-
tione adversariorum Pauli non recte formata, respondet eos non ali-
os quam Judæos, nec inter hos alios quam Phariseos fuisse, contra
quos disputare potuerit; veluti etiam ipsa controversia non in quæ-
stione, an homo per actum fidei justificetur, sed an salus & justificatio
per *factus Mosaicum*, an per *Evangelium Christi* obtineatur, consti-
terit, cujus controversiæ status ex Act. 15. v. 1. 2. 5. satis appareat. Ad II.
quod vocabulis *justificari, fidei, & operum legis* sensum heterodoxum,
& scholæ Romanæ partim favorabilem imposuerit; respondet circa
vocabula nemini litem movendam esse. Patres Latinos, Augusti-
num maxime, & non paucos æquiorum Protestantium, significatio-
nem Grammaticalem secutos, *justificare* per *justum facere* explicare.
Nec Paulum principaliter hic disputare de medio, per quod quis justus
declari, aut de via, per quam remissio peccatorum obtineri possit;
cum Pharisei opinione justitiæ suæ nimium inflati, ulla remissione
peccatorum se opus habere fere non crederent; sed in quo vera justiti-
a consistat, an in obedientia legis Mosaicæ, an Evangelii; quin vo-

ccm

cem *justitia* in hac Epistola toties occurrentem, totam justitiam Evangelicam; quatenus remissionem & regenerationem includit, complecti. Ita & *fidem*, juxta dictæ disputationis scopum, totum fœdus Evangelicum seu gratiæ inferre, non minus quam *opera legis*, per metathesin sæpius obviam, *fœdus legale*, quod vel in 40 locis per verba *lex operum* exprimitur. Quod si metathesis non admittatur, tandem, seu *Opera legis*, seu *Lex operum* dicatur, perinde erit; *hoc*, quia lex opera flagitat: *fac hoc & vives*; *illud*, quia fœdus legale totum ex operibus, cerimoniis & observationibus componitur. Ad III: explicatione hac Protestantibus arma eripi, quibus pro justificatione gratuita per fidem sine operibus & merito, contra Adversarios pugnent, quin eandem subruant, cum Auctor opera justificationem ingredi faciat; respondet, salva justificatione gratuita citra ullum interventum meriti, explicationem suam adhuc firmo stare talo; nimirum certa bona opera, a gratia præveniente promanantia, præter fidem, qualia sunt dolor ob Deum offensum, desiderium renunciandi peccato, & spes misericordiæ divinx, justificationem præcedere debere. Opera vero a justitia habituali proficiscentia, justificationis effectus esse, & de his exaudiendum illud Augustini; *bona opera non præcedunt justificandum, sed sequuntur justificatum*. Ad IV. quod statuatur, vocabula *electio*, *electus*, & *eligere* in Scriptura non significare *decretum æternum*, quo Deus *ante tempora* certos homines ex massa generis humani, ad dandam ipsis gratiam & gloriam, elegerit, in oppositione ad reliquos a se reprobatos; & quod in C. IX. Ep. ad Rom. de electione æterna non agatur; respondet, diversis *Prædestinationis* (quod vq. vocabulum tamen in malam partem quoad reprobationem in Scriptura non occurrat) & *Electiois* interpretationibus a se litem non intentari. Interim cum Scriptura ad exprimendum *decretum æternum*, vocabulis *προορισμός*, *prædestinatio*, prædefinitio, & *προβλεψις*, *prophesio*, intensio satis contenta, voce *ἐκλογή* *electio* opus non habeat, ad designandam decreti ipsius *executionem* & actionem illam, qua Deus, præcedente invitatione generali ad omnes peccatores directa, nonnullos ex ipsis *in tempore* eligit, ut gratiam prævenientem ipsis conferat, *Electiois* terminum, quia nec *justificatio* nec *vocatio* rem satis exhauriat, convenientissimum esse. Ad assertum hoc probandum, omnes textus de *Electioe* loquentes examinantur. Ad locum *Eph.*

I. V. 4.

1. v. 4. oppositum, si data superius explicatio non arrideat, conceditur, *Electio* Decretum Electionis significare, quia terminus ille, naturaliter hoc non significans, per addita verba: *ante mundi constitutionem*, significationi istius adaptetur. Locus *Apoc. 17. v. 14.* in quo libro semel tantum *Electorum* mentio fit, ita explicatur: *Vocati*, i. e. ad conversionem per revelationem veritatis a Deo invitati; *electi*, i. e. in quibus vocationem illam per Spiritum suum efficacem reddidit; & *fideles*, i. e. qui per consequentiam hujus actionis, per quam Deus ab aliis hominibus nos separat, donum fidei accipiunt. Ad locum *Rom. IX. 2.* regeritur, non agi ibi de electione vel reprobatione ad vitam vel mortem æternam, sed saltem de electione & reprobatione ratione prærogativæ, uter fratrum pater Messie, & Patriarcha sanctæ nationis esse debeat, ad quam Jacobus, Esauo reprobo, electus fuerit. V. Variæ criminationes, quodcum Arminianis faciat, Supralapsariis probationes hypotheseos suæ eripiat, tot & tantorum virorum Commentarios inutiles reddat & ludibrio exponat, totiusque Epistolæ œconomiam subvertat, pluribus ab Autore ita diluuntur, ut, quod contrarium potius ex ipsa materiæ hujus tractatione pateat, probatum det. Pro conciliatione Jacobi, *fidem absque operibus justificare* negantis, & *Pauli* idem affirmantis, adhuc additur, utrumque eorum terminum *justificare* eodem, *fidei* vero diverso sensu accipere; & quidem *illum* pro fide a residuo foederis gratiæ separata: *hunc* pro integro foedere Evangelico. Sensu itaque *Pauli* verum esse, quod per solam fidem absque operibus legis, i. e. per solum foedus Evangelicum, absque foedere legali justificemur. Sensu quoque *Jacobi* & hoc verum esse, quod & *per fidem & opera* justificemur. Utrique enim *justificari* idem esse, ac iustitiæ salutaris, quæ in remissione peccatorum & sanctificatione consistat, possessionem mitti; id quod non sola virtute fidei, sed etiam per alias virtutes Christianas fiat. Remissionem peccatorum obtineri per fidem, & primos charitatis & poenitentiae actus: Sanctificationem formaliter in habitu omnium virtutum Christianarum consistere, quæ per bona opera, in scholis actus virtutum Christianarum appellari solita, se confortent.

ACTORUM ERUDITORUM,

167

qua Lipsia publicantur,
SUPPLEMENTA.

Sectio IV.

EXAMEN LIBRI PONTIFICALIS SEU VITARUM
Romanorum Pontificum, qua sub nomine Anastasii Bibliotheca-
rii circumferuntur, Autore JOHANNE CIAMPINO,
Romano, Magistro Brevium Gratia, nec non Majoris Præ-
sidentia Abbreviatore ac in utraque Signatura
Referendario.

Romæ ex Typographia Johannis Jacobi
Komarek, 1688. in 4to.

Constat plagulis 32.

IN Autorem libri Pontificalis, quo vitæ Romanorum Pontificum continentur, inquisiturus celeberrimus Ciampinus, diversas opiniones enumerat. Primam, quam *Ptolomæo Lucensi, Landulpha de Columna* & pluribus aliis adscribit, iis tribuit, qui vitas Romanorum Pontificum a Petro usque ad Liberium Damasi, reliquas usque ad Nicolaum I. Anastasii opus esse statuunt. Secundam ad eos spectare ait, qui gesta Pontificum a Petro ad Liberium non ad Damasum, sed ad incertum Autorem referunt, in qua classe *Baronium & Labbeum* collocat. Tertiam assignat *Tortelio & Sylvagio*, quos Damaso & Anastasio prætermisiss, vitas Pontificum Gulielmo Bibliothecario, sive Pandulpho Otiario, vel etiam cuidam Petro Lateranensis ecclesiæ Bibliothecario adscribere memorat. Quarta est *Pavvini, Ludovici Jacobi a S. Carolo, Teifferii* & aliorum, qui integram historiam Romanorum Pontificum saltem usque ad Benedictum III vel Nicolaum I Anastasio Bibliothecario acceptam referunt. Quinta *Henschenii & Papebrochii*, qui ex vetustis quibusdam Romanorum Pontificum catalogis, quorum ratio in actis Sanctorum Aprilis prolixè recensetur, vitas illas depromptas arbitran-

Y

trantur. Sexta *Petri Lambecii*, qui Tom. 2. Bibliothec. Vind. statuit, primam historię de vitis Romanorum Pontificum originem non tantum S. Damaso multo antiquiorem esse, verum etiam inde a prima Notariorum Romanę sedis institutione, qua per Clementem I. facta sit, derivandam esse. Tunc enim vitas Romanorum Pontificum scribi coepisse ait instar simplicis alicujus catalogi, quo compendiose indicarentur cujusque nomen, patria, parentes, tempus Pontificatus, ordinationes, constitutiones, obitus denique & sepultura; quibus postea, cum ecclesię splendor & opulentia succrevit, exstrukiones, instaurationes, & exornationes templorum, cum speciali recensione sacrę suppellectilis & variarum donationum accesserint. Ejusmodi catalogum diversis temporibus & a diversis Autoribus compositum, ordine tamen & stylo sibi haud dissimilem, Lambecius in tabulario Basilicę Vaticanę usque ad Pontificatum Damasi latuisse asserit, qui ab Hieronymo monitus curaverit, ut acta Romanorum Pontificum ex tabulis Vaticanis descripta Roma Hierosolymam mitterentur. Quantum autem historię illius continuationem post mortem Damasi attinet, eam Lambecius a diversis Romanę Ecclesię Bibliothecariis, inter quos omnium celeberrimus Anastasius fuerit, compositam judicat. Septimo loco exponitur, quid in Henschenii & Papebrochii sententia desideraverit. Dn. *Emmanuel Schelstratenus*, qui inter alia epistolam Hieronymi & responsionem Damasi, quę vitis Pontificum vulgo præfigi solent, suppositas esse probat, cujus argumenta tantum apud Papebrochium ejusque socios valuerunt, ut quę de epistolis illis in diatriba præliminari ad acta Sanctorum Aprilis scripta fuerant, in propylæo ad acta Sanctorum Maji retractare non erubuerint, ubi controversia illa de catalogis Romanorum Pontificum iterum prolixè ad examen revocatur. Octavo & ultimo loco produci-
tur sententia *Fiomvantis Martinelli*, qui in Roma sua ex ethnica sacra p. 409. secundę editionis pluribus argumentis probat, Anastasium non esse libri Pontificalis autorem, asserens, priorem libri Pontificalis partem Damasi jussu confarcinatam, sed Amanuensium inscitia vel malitia passim interpolatam, cum Pontificibus Damasi prædecessoribus multa tribuantur, quę quadringentis demum post Damasum annis conficta sunt; post Damasi autem tempora neminem præter Petrum Gulielmum Bibliothecarium, & Pandulphum Lateranensem Ostiarium, Pontificum rebus gestis consignandis operam dedisse. Varia autem in Martinelli
fen-

sententia Ciampinus reprehendit. Inter alia observatur, quod Martinellus autorem quendam anonymum de Benvogliensis perperam Pii II. coxtaneum constituat, cum in ejusdem fragmento, quod a Martinello adductum fuit, Onuphrii Panvini mentio fiat, qui integro seculo Pio II. posterior fuit. Dixerat insuper Martinellus, libro Pontificali Damasi nomen inditum fuisse, etsi non ab ipso Damaso, sed a ministris Romanæ sedis compilatus fuerit, sicut Bullæ ab ipsis Pontificibus, non a Datario compilatore nomen accipiant. Ad hoc respondet Ciampinus, quod Datarius Bullas non compilet, sed Abbreviator de Parco majori, & Præsumptor literarum Apostolicarum, quæ duo munera se jam multis ab annis exercere scribit.

Variis his opinionibus recensitis, stylum libri Pontificali discutit, atque hic observat, phrasin in vita Lini usurpatam, quem primum a Petro Pontificem fuisse scribit, etiam in sequentibus vitis usque ad Liberium deprehendi, sola Sylvestri vita excepta, quam cæteris prolixiorem, inconcinnam & dictionibus quibusdam barbaris conspurcatam agnoscit; vitam Liberii & sequentes usque ad Sylverium fluido stylo gaudere; a gestis autem Vigilii, qui Sylverio successit, usque ad Martinum, planiorem & apertiore stylum animadverti, meliorem & floridiorem in vita Martini & Eugenii; in vita Vitaliani & sequentibus usque ad Cononem iterum simplicem: ut quæ de reliquis Pontificum vitis earumque vario stylo notat, silentio involvamus. Ad Nicolai I. vitam ubi pervenit, ut eam ab Anastasio scriptam probet, eandem cum aliis quibusdam Anastasii monumentis ratione styli comparat. Eligit autem ex Anastasii monumentis non vitam Johannis Eleemosynarii, cum eam ex Græco idiomate Latine reddiderit; neque præfationem synodi octavæ actis præmissam, cum ea ad Pontificem directâ cultiorem solito & nitidiorem stylum poposcerit; sed duas tantum epistolas, quarum stylum vitæ Nicolai admodum conformem esse, pluribus indiciis ostendit. Postea Nicolai vitam cum Hadriani II. & Stephani VI. vitis conferens, etsi hæc *Baronius* ab Anastasio concinnatas judicaverit, contrariam tamen sententiam tueri minime dubitat, cum & styli diversitas alium Autorem probet, & insuper in Hadriani II. vita Anastasius non semel egregiis laudibus ornatur, quod ab Anastasii humilitate & modestia alienum putat. Existimat igitur, Autorem vitæ Hadriani II. non esse Anastasium, quod *Baronio* placuit, nec Petrum Gulielmum Bi-

bliothecarium , ut Panvinio visum , sed Zachariam , qui a Nicolao I. Constantinopolim legatus , sed Romam reversus , quia Photii partibus addictus fuerat , omnibus muneribus ac dignitatibus exspoliatus , postea tamen ab Hadriano II. in pristinum gradum restitutus , & ab eisdem successore , Johanne I X. Bibliothecarii munere condecoratus fuit. Hunc inquam Zachariam Hadriani II. vitam literis consignasse Ciampino tanto probabilius videtur , cum illi Pontifici ob dignitatis suæ restitutionem obstrictus fuerit. Nec huic sententiæ obstare putat , quod in hac vita Zachariæ depositio & degradatio narretur , quam ut sibi ignominiosam prætermisurum fuisse Zachariam verisimile videtur. Cum enim degradationis historiam restitutionis narratio statim excipiat , ignominiam illam Zachariæ parum obesse putat , utpote renovatis honoribus iterum extinctam. Causam vero , cur Anastasius Bibliothecarius Hadriani II. & Stephani VI. vitas non scripserit , hanc esse putat Autor noster , quod sub Hadriani Pontificatu Constantinopolim ad octavam Synodum generalem missus , & post reditum suum , ut acta synodi e Græco in Latinum sermonem converteret , compulsus fuerit , hisque & aliis occupationibus detentus , ad vitam Hadriani aliorumque ipsi succedentium Pontificum vitas posteritati tradendas animum applicare non potuerit. Quamobrem Ciampinus Nicolaum I. inter Pontifices , quorum vitas Anastasius descripsit , ultimum esse censet. Ad eos autem regrediens , qui ante Nicolaum I. Romanæ sedi præfuerunt , etiam Gregorii IV , Sergii II , Leonis IV , & Benedicti III. vitas ad Anastasium autorem pertinere existimat. Reliquas omnes aliis iisque diversis Autoribus attribuit , quos ut plurimum Pontificibus , quorum vitas descripserunt , coætanos fuisse probat ; quod dum facit , obiter observat , a *Vossio* in tractatu de historicis Latinis , & *Lambecio* lib. 8. Biblioth. Cæs. Anastasium Cardinalem tituli B. Marcelli cum Anastasio Bibliothecario perperam confundi.

Cæterum cum aliquoties in hac disputatione epistolarum Hieronymi & Damasi , quæ vulgo vitas Pontificum præmitti solent , mentio injecta fuerit , sintne genuinæ an spurix , inquirendum putat. Ac quamvis *Schelstræmus* & quidam alii has epistolas Damasi & Hieronymi nomine indignas censeant , Autori tamen nostro aliud videtur. De Damasi epistola respondet , eam brevem esse & familiarem , ideoque cum aliis epistolis Damasi altiores & gravioris materias tractantibus conferri non debere. Deinde attendendum monet , sintne epistolæ Pon-

Pontificum propria manu scriptæ, an alicujus a secretis? Ubi digreditur in controversiam, an Prosper Leoni Magno a secretis fuerit, ejusque epistolas adversus Eutychetem conceperit, quod negat, et si Prosperum Leonis Notarium fuisse diffiteri nolit. Verba denique ipsa, quæ alii Damaso non convenire statuerunt, ad Criticæ stateram appendit, & nihil Damasi ingenio non dignum in iis deprehendi opinatur, & Damasi epistola satis defensa, pari conatu Hieronymi epistolam tuendam suscipit. In ultima hujus tractatus sectione Anastasium ab Heterodoxorum, ut vocat, calumniis vindicat. Ex his aliquos mitiuscum Anastasio agere ait, ut *Hermannum Conringium*, qui in tractatu de Electoribus S. R. L. Anastasium maximum dignitatis Pontificiæ assertorem vocet; alios durius, ut *Carolus Molinæus*, a quo forte e Catholicis *Petrus Halloixius* deceptus fuerit. Perstringit quoque *Danielem Francium*, qui in disquisitione academica de origine prohibendi libros asserit, Anastasium Bibliothecarium in præfatione ad vitam S. Johannis Eleemosynarii foedissima adulatione erga Nicolaum I. usum fuisse; quod Ciampinus negat, hac ratione inductus, quod epitheta ab Anastasio Pontifici tributa, dum eum *DEI vicariam & cæli clavigerum* appellat, *quo solvente nemo liget, ligante nemo solvas &c.* jam olim ab Ambrosio, Chrysostomo aliisque Patribus Episcopo Romano asserta fuerint.

Subjicitur huic tractatui *Romana Ecclesiæ Bibliothecariorum catalogus*, juxta chronologicum ordinem, cum nonnullis diplomatum datis, ex quibus varia eliciuntur, quæ ecclesiasticæ historiæ nonnihil lucis afferunt.

P A R E R G O N A D E X A M E N L I B R I P O N T I F I C A L I S,
sive epistola Pii II. ad Carolum VII. ab hæreticis depravata
& a Launojana calumnia vindicata, opera & studio
J O H A N N I S C I A M P I N I.

Romæ ex officina Johann. Jacobi Komarek, 1688. in 4to.

Constat plag. 6.

In epistola quadam Æneæ Sylvii seu Pii II. ad Carolum VII, quæ est inter ejus epistolas numero 374. juxta editionem Basileensem anni 1571, hæc verba leguntur: *unum a Te petimus, ut Doctoribus Romana*

Ecclesia semper non credas, sed multa illorum passionibus tribuas. Hoc Pii II. dictum diligenter urget & inculcat *Jobannes Launojus* part. 2. epistol. 1, 2, & 5. Et quamvis *Vincentius Baro* Ord. Præd. Launojum falsi arguerit, cum Pius II. non scripserit: *Doctõribus Romana Ecclesia semper non credas, sed: detractoribus Ecclesia Romana semper non credas;* Launojus tamen part. 5. epistol. in epistola ad Thomam Fortinum cap. 16. priorem lectionem variis argumentis & rationibus defendit, cum & editio, quæ lectionem illam habet, sit correctior cæteris, & ipsa de qua agitur materia sensum hunc exposcat, & denique incongruus plane sensus sit, si legatur: *detractoribus non semper credas;* quasi aliquando detractoribus fides adhibenda sit, quibus potius nunquam credendum est. Nec improbable esse putat, Pium II. fidem Doctorum Romanæ ecclesiæ suspectam habuisse, cum ipsum sacrum Cardinalium Collegium parvi penderit, quod ex Jacobi Papiensis epistola 181. confirmatur. Contra Ciampinus noster Vincentii Baronis vestigiis insistens, Pium II. in prædicta epistola de detractoribus Romanæ ecclesiæ locutum asserit. Opponit editioni Basileensi, qua Launojus usus fuerat, aliam Basileensem anni 1551, Noribergensem 1496, Lugdunensem 1518, & Mediolanensem 1496, in quibus *detractoribus*, non *Doctõribus* legatur. Negat editionem anni 1571. cæteris correctiorem esse, quæ potius a Lutheranis depravata fuerit. Cum enim Lutherana hæresis anno 1551. adhuc in cunis vagiret, intemeratam adhuc illius epistolæ lectionem mansisse scribit; cum autem A. 1571 adulta jam & confirmata fuisset, tum lectionem illam corruptam & depravatam fuisse: quod inde probat, quia inter correctores hujus editionis *Conradus Lycosthenes* fuerit, quem infensissimum Romanæ ecclesiæ hostem extitisse dicit. Porro per detractores ecclesiæ Romanæ Pium II, Consiliarios Regios intelligere existimat, quos etiam in alia quadam epistola, quæ est 389, & sub finem hujus tractatus integra a Ciampino exhibetur, ut homines malæ fidei perstringat. Præterea Pij II. sensum non esse, ut aliquando detractoribus credatur, sed ut illis semper non credatur. Quod autem Pius dicit: *passionibus illorum multa tribuas*, hoc sic explicat, quod detractores subinde vera falsis miscere consueverint.

THOMÆ

THOMÆ CORNELII; CONSENTINI, PROGymNASMATA

*Physica. His accessere Ejusdem Autoris Opera quadam
Posthuma nunquam antebac edita.*

Neapoli. Ex Typographia Jacobi Raillard, 1688. in 8.

Constat plagulis 41.

Quemadmodum Autor noster clarissimus celeberrimæ Investigantium, Neapoli quæ cepit, Academiæ membrum a *Leonardo di Capoa, Parere p. 586.* commemoratur dignissimum: ita ad normam Academiæ hujus, in rimandis ubique naturæ arcanis, *Experientiam* unice ac *Rationem*, cæco Autoritatis idolo posthabito, eum fuisse secutum, præsentia Progymnasmata *Physica* aperte loquuntur. Quorum septem tamen epistolis quibusdam sociata, cum anno seculi hujus 65 luci jamdum Veneriis & Francofurti ad Mœnum exposita minus ignorentur ab eruditis, uberius iisdem recensendis, etiamsi a pluribus nunc mendis repurgata cernantur, merito superfedemus, nonnisi posthumis Autoris Operibus, quæ uno de Sensibus Progymnasmate ac Carminibus nonnullis absolvuntur, immoraturi. Nempe Progymnasma quod attinet sensibus investigandis dicatum, fragmentum saltemprehenditur, ultimam ab Autore manum nondum expertum, dum hic quinquennio abhinc 67. ætatis annum agens naturæ ipsi debitum persolvere cogeretur, antequam factum hunc de genuinis naturæ exploratoribus eniti perfectum valuit. Objecta interim sensus nostros afficientia partim, partim & rationem, qua sensus perficitur, in eo describi, advertitur facillime. Illa duplicis generis asseruntur, quorum nonnulla corporibus ipsis ceu certi modi insint a sensibus plane distincta, v.g. figura, magnitudo, numerus, situs, motus aut quies, nec non ex his resultantibus qualitates aliz, uti densitas & raritas, asperitas & lævor &c. alia vero, e.g. colores, sapes, odores, soni, itemque calor & frigus, dolor & voluptas, rebus sensibilibus haud inexistant, sed vim potius ortumque a sensibus nanciscantur, adeoque ad sentientem potius hominem, quam ad rem ipsam sensibilem referri mereantur. In specie autem prolixius in tactiles inquiritur qualitates, initio a primis vulgo nuncupatis qualitatibus, calore, frigore, humiditate & siccitate factis. Caloris ortus & causæ quo aliquanto subtilius indagentur, primo indivi-

viduarum materiz particularum alias perenni agitari motu, ignis vel ætheris nomine insigniendas; alias vero sua vi quiescentes, non nisi aliunde ad motum, idque continuo, concitari innuitur. Hinc aeri non minus ac aliis corporibus vis vindicatur elastica, v. g. fructibus cucumeris sylvestris & momordicæ, cum primis trifolii acetosi semini folliculis in metæ formam quodammodo effiguratis incluso, utpote cujus maturi alba membranula sponte pericarpium corticem dirumpat, & adnexum seminis granulum ad trium vel quatuor pedum distantiam mirabili celeritate provehat. Quæ elastica trifolii acetosi sive alleluja virtus etiam a *Matthiolo*, Autore conquerente, neglecta fuerit, apud *Andream Caspalinum* nihilominus *Tr. de Plantis, Florentia. 1583.* jam dum edito, *Lib. 15. Cap. 2.* legitur annotata. Nec liquores omnes elatere destitui, exemplo spiritus salis ammoniaci rectificatissimi, ac musti, ope certi seminis per integrum sæpius annum asservati, ad aeris externi contactum mire agitatorum & effervescentium ostenditur. Tum calor denique, cujus ut & frigoris exigua discrimina subtilius longe labris linguæque apice, quam manibus digitisque discernantur, affectio saltem quædam sive passio in sentiente animali ab appulsu rei, quæ calida dicitur, traditur excitata, in quantum spiritus papillarum cutis a particulis sese moventibus tam ignis, quam aliorum corporum, calidorum nomine improprie venientium, excitentur ac moveantur, & quidem vel blande cum voluptatis sensu, vel violenter cum dolore insequente; manifesto argumento, nec tactum æquum caloris judicem ob spiritus tangendique organa mutabilia existere, nec alia ratione voluptatem doloremque in nobis ab igne creari ac calorem, consequenter calorem, æque ac voluptatem & dolorem, non tam igni, quam nobis inesse. Frigoris e diverso sensus ex spirituum tangendis organis inservientium torpore sive retardato derivatur motu; sive namque aqua fervida gelidæ, sive gelida ferventi superaddatur aquæ, utrobique temperationem tantum quandam sive teporem induci, non tanquam qualitatem frigoris & caloris æque participem, sed potius ut caloris quandam remissionem concipiendum. Calorem videlicet deficere, quatenus particule calidorum mobiles vel motum aliis obviis communicent, vel cum aliis fixis & immobilibus ita implicentur, ut inde se extricare minus valentes quiescere invitæ cogantur; hinc salia, v. g. sal ammoniacum, nitrum, &c. in aqua soluta, non nisi irretiendo & sistendo caloris semina, apparere frigida. Sed digres-

digressione ad Nitri facta naturam ejusque genera diversa, peculiare hinc quoddam annumeratur in quodam Brutiorum agro, hyeme præsertim Aquiloniæ ex aquis perenni rivo decurrentibus subsalsis ac subamaris sponte concretescens, ceu quod glaciem mira similitudine, & insignis nitris pellucens, & vehementissime linguam refrigerandi potentia intuitu refrens, perennedicatur, neque tempore, neque igne absumendum. Quotiescunq; enim contentus in eo humor absumatur, in tenuissimum & summe candicantem vasti pollinem, humescendo iterum in glaciale nitrum concretescentem: quoties vero violento exponatur igni, non nisi in pulverem ab hoc resolvi, qui mox humectatus in nitrum reviviscat. Qua proprietate considerata, calci hoc nitrum accensendum esse indigitatur, pariter ac illud, quod madentes sæpissime parietes incrustare deprehenditur, iisdem quoque cum illo viribus gaudens. Attamen frigoris & caloris natura hætenus descripta ut porro illustretur, non solum ratio, qua vinum & aqua æstu urgente flamine quadantenus refrigerari possint, ab aere sic condensato motum igneorum corpusculorum in aqua vel vino latitantium infringente desumitur, sed & disquisitio circa ignem subterraneum tum lucidum, tum non lucidum instituitur. Ignem scilicet lucidum nusquam in terræ cavernis delitescere, nisi spiracula pateant, per quæ aer influat, ac fumus aut flamma interdum erumpat, ex ipsa ignis declaratur essentia, exemplisque insularum Æoliarum, Ætne ac Vesuvii montium corroboratur; ubi præter cætera sulphur & bitumineæ quædam massæ commodam igni alendo materiam subministrant, saliformibus concretionibus plurimis, v. g. sale ammoniaco ex Ætne, Vesuvio & collibus Leucogæis ubertim proveniente, factitio sali ammoniaco prorsus simili, productorum ad instar ignis ejusmodi subterranei sese habentibus. Imprimis peculiari quæ observatione Autor in Vesuvio notavit, hic ample recensentur, fonticuli videlicet complures in montis hujus jugo & in clivo Naphtæ quandam speciem sive Petroleum per occultos meatus ad proximum mare insigni quandoque copia delabi solitum destillantes, vis nonnullibi saxifica corpora nonnulla in lapides vertens, ingentes aquarum ferventium torrentes, quibus Vesuvius ante annos duos supra quinquaginta exundasse fertur, innumerabilis denique ab igne ex ipsius montis voraginibus affatim

Z

cructa-

viduarum materiz particularum alias perenni agitari motu, ignis vel ætheris nomine insigniendas; alias vero sua vi quiescentes, non nisi aliunde ad motum, idque continuo, concitari innuitur. Hinc aeri non minus ac aliis corporibus vis vindicatur elastica, v. g. fructibus cucumeris sylvestris & momordicæ, cum primis trifolii acetosi semini folliculis in metæ formam quodammodo effiguratis incluso, utpote cujus maturi alba membranula sponte pericarpium corticem dirumpat, & adnexum seminis granulum ad trium vel quatuor pedum distantiam mirabili celeritate provehat. Quæ elastica trifolii acetosi sive alleluja virtus etiam a *Matthiolo*, Autore conquerente, neglecta fuerit, apud *Andream Caspalinum* nihilominus *Tr. de Plantis, Florentia. 1583.* jam dum edito, *Lib. 15. Cap. 2.* legitur annotata. Nec liquores omnes elatere destitui, exemplo spiritus salis ammoniaci rectificatissimi, ac musti, ope certi seminis per integrum sæpius annum asservati, ad aeris externi contactum mire agitatorum & effervescentium ostenditur. Tum calor denique, cujus ut & frigoris exigua discrimina subtilius longe labris linguæque apice, quam manibus digitisque discernantur, affectio saltem quædam sive passio in sentiente animali ab appulsu rei, quæ calida dicitur, traditur excitata, in quantum spiritus papillarum cutis a particulis sese moventibus tam ignis, quam aliorum corporum, calidorum nomine improprie venientium, excitentur ac moveantur, & quidem vel blande cum voluptatis sensu, vel violenter cum dolore insequente; manifesto argumento, nec tactum æquum caloris judicem ob spiritus tangendique organa mutabilia existere, nec alia ratione voluptatem doloremque in nobis ab igne creari ac calorem, consequenter calorem, æque ac voluptatem & dolorem, non tam igni, quam nobis inesse. Frigoris e diverso sensus ex spirituum tangendis organis inservientium torpore sive retardato derivatur motu; sive namque aqua fervida gelidæ, sive gelida ferventi superaddatur aquæ, utrobique temperationem tantum quandam sive teporem induci, non tanquam qualitatem frigoris & caloris æque participem, sed potius ut caloris quandam remissionem concipiendum. Calorem videlicet deficere, quatenus particulæ calidorum mobiles vel motu aliis obviis communicent, vel cum aliis fixis & immobilibus ita implicentur, ut inde se extricare minus valentes quiescere invitæ cogantur; hinc salia, v. g. sal ammoniacum, nitrum, &c. in aqua soluta, non nisi irretiendo & sistendo caloris semina, apparere frigida. Sed digres-

digressione ad Nitri facta naturam ejusque genera diversa, peculiare hinc quoddam annumeratur in quodam Brutiorum agro, hyeme præsertim Aquiloniæ ex aquis perenni rivo decurrentibus subsalsis ac subamaris sponte concrescens, ceu quod glaciem mira similitudine, & insignis nitris pellucens, & vehementissime linguam refrigerandi potentia intuitu referens, perennedicatur, neque tempore, neque igne absumendum. Quotiescunq; enim contentus in eo humor absumatur, in tenuissimum & summe candicantem vasi pollinem, humescendo iterum in glaciale nitrum concrescens: quoties vero violento exponatur igni, non nisi in pulverem ab hoc resolvi, qui mox humectatus in nitrum reviviscat. Qua proprietate considerata, calci hoc nitrum accendendum esse indigitatur, pariter ac illud, quod madentes sæpissime parietes incrustare deprehenditur, iisdem quoque cum illo viribus gaudens. Attamen frigoris & caloris natura hætenus descripta ut porro illustretur, non solum ratio, qua vinum & aqua æstu urgente flamine quadantenus refrigerari possint, ab aere sic condensato motum igneorum corpusculorum in aqua vel vino latitantium infringente desumitur, sed & disquisitio circa ignem subterraneum tum lucidum, tum non lucidum instituitur. Ignem scilicet lucidum nusquam in terræ cavernis delitescere, nisi spiracula pateant, per quæ aer influat, ac fumus aut flamma interdum erumpat, ex ipsa ignis declaratur essentia, exemplisque insularum Æoliarum, Ætne ac Vesuvii montium corroboratur; ubi præter cætera sulphur & bitumineæ quædam massæ commodam igni alendo materiam subministrant, saliformibus concretionibus plurimis, v. g. sale ammoniaco ex Ætne, Vesuvio & collibus Leucogæis ubertim proveniente, factitio sali ammoniaco prorsus simili, productorum ad instar ignis ejusmodi subterranei sese habentibus. Imprimis peculiari quæ observatione Autor in Vesuvio notavit, hic ample reconferuntur, fonticuli videlicet complures in montis hujus jugo & in clivo Naphtæ quandam speciem sive Petroleum per occultos meatus ad proximum mare insigni quandoque copia delabi solitum destillantes, vis nonnullibi saxifica corpora nonnulla in lapides vertens, ingentes aquarum ferventium torrentes, quibus Vesuvius ante annos duos supra quinquaginta exundasse fertur, innumerabilis denique ab igne ex ipsius montis voraginibus affatim

eructatorum varietas, quæ inter frequentissimi occurrant cineres ad arenæ, collucentem auri & argenti scobem, item plurima ferri ramenta magnetis adjumento a reliquis facile separabilia, nonnunquam ostendentes, rariores vero observentur igniti lapides flammantesque glebæ, præter ingentes tetri cineris & favillarum turbines cum insigni tonitruum fragore ejecti, in superficie terræ diutius ardentes gravemque interea odorem spirantes, indicio haud obscuro, petroleum ex hoc saxorum emanare genere. Quin & saxa liquefacta semel atque iterum a Vesuvio evibrata large fuisse, lapidicinis molaris silicis per circumjectam radicibus montis planitiem continenter existentis comprobatur, ceu quod lapidis genus nihil prorsus a saxo toties ab Ætna eructato discrepet. Ignis autem non lucidus sive calor subterraneus non modo in penetioribus quibusdam terræ fodinis metallorum fossoribus perquam molestus, sed & in ipso sæpius telluris cortice sensibilis, v. g. in Puteolano agro, Bajano littore &c. compluribus fossicæ calcis generibus ac glebis exustis, nec non succis concretescentibus, singulis cum humido accedente quovis prompte effervescentibus, adjudicatur, cum loca hæc aliquando manifestis ignibus exarsisse constet. Neque porro quicquam obesse indicatur, si abditus ille ignis sive calor, in intimis terræ regionibus exarsuans, fervidas expirationes per ductus intra terram hiantes ad superficiem hujus exhalare affirmetur, eo quod alibi magna cremandi vis halitibus ferventibus ab Auctore fuerit adscripta. In propatulo hinc esse causam, cur in ejusmodi locis passim erumpant thermæ, quales apud Neapolitanos celebrantur Bajaram, item quæ Pitheceus atque Puteolis spectantur. Ipsas verò thermas Neapolitanas, quarum Strabo mentionem fecit, locusque verus, Scriptores hæcenus latuit, nusquam alibi fuisse, quam in Luculliano colle, Hechia vel Pizzo falconæ vulgo nuncupato, Autor haud temere conjicit, postquam ferventis ibi aquæ scatebram, cum puteus aliquando effoderetur, observavit erumpentem, ejusque vires accurato examine exploratas easdem, omnino cum thermis Pitheceufanis *Gurgitelli*, ac Puteolanis *Subveni homini* appellatis deprehendit. Collis siquidem Lucullianus multis nominibus deprædicatur memorabilis; in eo quippe orientem versus scrobes puteosque esse lethiferam exhalantes mephitim; mare, qua collis radicem alluit, nigram sed fulgentem proferre arenam ex incendiis enatam,

enatam, adeoque Lucullianum aliquando exarsisse attestantem, instar ferri promptissime ad magnetem occurrentem, non tamen, sicuti ferrum, rubiginem, contrahentem aut solventibus aquæ fortis viribus cedentem, quamvis massa ejus, quæ in vehementissimo fornacis vitrariorum igne concrevit, valde quidem ponderosa, sed minus compacta, a spiritu nitri facile exedi potuerit, idemque acidi liquoris instillatione rubiginem prodiderit, simulque aquam per eam filtratam ferrugineo odore ac sapore ita infecerit, ut similis penitus evaserit aquæ illi, quæ circa Luculliani radicem pluribus locis conspicitur erumpere. Item in una ejusdem Luculliani collis parte, qua orientem & meridiem spectat, plurimos scaterere perennis aquæ rivulos in proximum mare defluentes, quarum alij aquam profundam puram, alij aquas medicatas suppeditent, easque vel acidulas & quidem plerumque, ferream virus exhalantes, vel bitumineum spirantes odorem, vel denique subdulcem quendam ac prope nauseosum saporem ob conchas minutas erosas exhibentes. Sequuntur humiditas & siccitas, cum fluiditate & soliditate haud confundendæ, quarum illa molliem quandam sive laxitatem in cute gignens potissimum ad aquam refertur, ita ut reliqua corpora, v. g. aer & succi complures, non humida videantur, nisi in quantum ab aqua participent; hæc vero sive siccitas defectum saltem aquæ denotet, quatenus omnia, quæ humore seu aqua destituuntur, sicca pronunciantur. Adeoque qualitatum primarum contrarietates ab Aristotele introductas nugatorias omnino esse, quoniam frigus & siccitas defectum solum sive privationem caloris humorisve dicant, nullam causæ rationem habentes. Quemadmodum vero qualitates primæ affectiones saltem tactus existunt, ita reliquæ qualitates tactiles, a primis haud oriundæ, v. g. asperitas & levitas, durities & molliities, gravitas & levitas, densitas & raritas, crassities & tenuitas, ut corporum modi sive habitudines, ad Recentiorum mentem ulterius explanantur, simulque quomodo primi generis sensibilia, v. g. figura, magnitudo, motus & situs, tactum afficiant, demonstratur. Tandem ut explicetur, qua ratione impulsiones a rebus sensibilibus in organis sentiendi excitatæ percipiuntur, præclarum illud Epicharmi, apud Ciceronem, mentem videre, mentem audire &c. approbatur effatum, & quidem in cerebro, cum apoplexiâ, catalepsi similibusque cerebri

affectibus sentiendi plerumque vis adimatur; inesse nihilominus in animalibus & forsan etiam stirpibus alios quosdam sensus a cerebro haud dependentes, pluribus dilucidatur instantiis. Subiuncta carmina vero, Elegiæ pariter atque Epigrammata, ab Autore quondam juvene perhibentur conscripta, seribique postmodum ab eodem ita spreta, ut Heinſio illorum exposcenti exemplar, Amstelodamensibus excudendum typis, constantissime denegarit, ab Autoris tamen patruelis Carolo Cornelio, quo amicorum petitis satisfaceret, hic exhibentur.

OBSERVATIONES EXCERPTÆ EX PRÆLECTIONIBUS publicis privatisque Collegiis Viri Clariss. Theodori Craanen &c. quibus emendatur & illustratur P. Institut. liber Dam. Sennerti de auxiliorum materia, auctore P. V. D. Med. D.

Lugduni Batavorum apud Jacobum Mouque 1687. in 12.

Constant plagulis 12.

Tanto quidam desiderio doctrinam celeberrimi Craanii prosequantur, ut post ejus e Belgio discessum, quæcunque de eo haberi poterant, conquirerent & typis committerent. Adeoque plura hactenus, sed invito ut plurimum auctore dum viveret, in lucem prodierunt scripta. Simili instituto, quod cum applausu olim exceperent auditores ejus in Sennerti libr. V. Institut. Med. notas & animadversiones, Medicus sub literis P. V. D. nomen suum tegens, dignas eas judicavit, quæ publici juris fierent. Notandum tamen, non prout titulus loquitur, integrum librū V, sed ex illo partis primæ sectionem tantum primam, quæ agit de medicamentis, Commentario illustrari, Quare verba Sennerti non ubique omnia, sed compendiosius recensentur, & quæ Craanius circa illa moneri voluit, adjiciuntur. Negotium vero hoc in se ideo suscepisse videtur Craanius, ut quæ a Sennerto secundum doctrinam Peripateticorum explicantur medicamentorum qualitates, ipse secundum principia Cartesii, quibus patrocinatur, delinearet. Idcirco ætiologiam præcipue in æthere, seu materia subtilissima a diversitate pororum diverse modificata posuit

posuit. E. gr. venena hinc duplicia vocat, alia maxime corrosiva; alia vero ætherem nobis admodum peregrinum solventia, qui si ætheri nostri sanguinis prævaleat, mortem necessario inducit. Ut vero, cum methodo olim recepta medicamenta secundum effectus dividuntur, quædam pluribus in locis iterari oportet, sicut v. gr. absinthium tum inter calida reponitur, tum inter sicca, stomachica, hepatica, nephritica, aperientia &c. repetitur: ita ille rem foro medico utiliore se præstiturum ratus, differentias illorum a particulis constitutivis derivat. Itaque medicamenta dividit *primo* ratione magnitudinis in crassa sive terrestria, & subtilia sine acredine. Illuc incrassantia, adstringentium quædam, retundentia, absorbentia &c. huc vero cephalica, ophthalmica, thoracica, cardiaca, stomachica &c. refert. *Secundo* ratione figuræ quædam componi ait particulis scindentibus, e. gr. acida, tam non corrosiva, quæ pituitam, bilem, melancholiam præparent & digerant, cardiaca, hepatica &c. sint; quam astringentia, quæ sanguinem coagulent, & exsiccantia, refrigerantia, adstringentia &c. dicantur. Quædam particulis pungentibus construuntur, partim corrosivis, partim non corrosivis. His vim, si tenuia fuerint, resolvendi, calefaciendi, attenuandi & digerendi: illis vim rebesfaciendi, vesicas excitandi, exedendi, vomitum ciendi &c. tribuit. Quædam particulis scabris constant, quæ viscida divellere possunt, v. gr. corallia, lap. limat. martis, solis &c. Quædam ex ramosis coagmentantur, e. gr. emollientia, laxantia. *Tertio* ratione flexilitatis eadem ut mollia, adeoque tanquam bechica, maturantia, glutinantia; *quarto* ratione rigiditatis eadem ut dura, v. gr. cortices, ligna, mineralia, metallica &c. considerat. *Quinto* cohesionem attendere jubet. Cum enim omnia e minoribus particulis componantur, hoc vero fieri non possit, quin interstitia seu pori relinquuntur, ætheris eos transfuentis cum nostri sanguinis æthere convenientiam & harmoniam observandam esse: quæ enim respondent, cardiaca & refocillantia appellari; quæ contrariantur, venenorum cohorti adscribi. Et hæc sunt, quæ ad caput tertium imprimis commentatur, & sub finem prolixius exposuit. Ad reliqua capita hæc speciatim applicata aut cum Sennerto conspirare, aut ab eo recedere, & cur hoc fiat, ostenditur. Capite XVII. calculi generationem spiritui cuiusdam gorgonico seu lapidifico attribuit, qualem in lapidum formatione

Boylus agnoscat. Indices tres tandem adjecit, quorum primus capita; secundus medicamenta simplicia, quæ recensentur; tertius eadem in classes secundum Craanium distributa, simulque ubi in Senerto reperiantur, exhibet.

*PYROTECHNIA: OFTE VUUR-STOOK-KUNDE
vastgesteld en opgehelder d'c.
h. e.*

Georgii Starckey, Philosophi per ignem, Pyrotechnia asserta & illustrata, ad Dn. R. Boyle. Ex Anglico in Belgicum idioma convertit J. van de Velde.

Amstelodami apud Jacob. van de Velde A. 1687.

QUum in Chemia corporum resolutio quærat maxime, & ipsa tamen menstruorum apparatu multiplici absolvatur; non injuria solliciti fuere Chemicis de fluido quodam omnia corpora recludente inveniendo. Cujus possessorem cum se professus fuisset Paracelsus (qui ipsi Alcahesti nomen indidit) & post ipsum Helmontius; sedulo equidem illorum excussere scripta Chæmiæ studiosi, sed forsam pauci eo cum successu, quem sibi vendicat Dominus Starckey, qui Deum testatur, laboribus indefessus eo se tandem devenisse, ut non incomperata nec dubia, sed certa ac probata proferre & possit & velit in Pyrotechnia sua, in qua claves, quibus omnia concreta referentur, Philochemicis offerre vult videri. Opusculum enim in duas partes divisum cernitur, quarum prima circa Alcahestum maxime occupatur, secunda vero circa volatilisationem alcalium fixorum, quæ duo pro summis solventibus habet cum doctore suo Helmontio. Nonnulla ergo de Chemia seu Pyrotechnia, ejusque genuinis & adulterinis filiis, præfatus, ad menstrua, quæ ad verarum medicinarum, per solam diaphæresin & diuresin agentium, præparationem requiruntur, progreditur, atque inter ea Alcahest potissimum deprædicat, multusque est in ejus virtutibus recensendis; quod nimirum ita aperiat metalla, ut spiritus vini statim tincturis illorum imbuatur, ipsa vero digestionem exposita in Mercurium currentem abeant: quod uniones in hac quoddam, gemmas vero aliosq; lapides in salia redigat &c. Deinde

Inde ad materiam ejus accedit, ita tamen, ut potius quid non sit, quam quid ea sit, explicet. Prolixe enim postquam confutavit illos, qui Alcahestum cum Mercurio philosophorum confundunt, omnia quidem metalla aliaque corpora acidum liquorem in destillatione fundentia, imo ipsa alcalia, ab ejus preparatione rejicit; sed tamen ipse tandem nihil affert aliud, nisi illustrationem verborum Helmontii: *Ars indagando sollicita est corpori &c.* que & ipsa non sine iudice indigere vel maxime videtur. Consulto enim tenebras lectori effundit, cum in ea versetur sententia, plus quam speciali Dei gratia opus esse ad Alcahesti cognitionem acquirendam. Cum ergo rei hujus obscuritas conjuncta sit cum difficultate insigni, que etiam Adeptis facessit negotium, hinc Chemiæ tyrones debortatur ab ejusdem inquisitione, deputique de verò Chemiæ studio quædam in medium proferens, partem primam claudit.

Partis secundæ initio nonnulla de Auctoris indefesso studio, quod in Chemiâ posuit, narratur, non vero ad succedendum Alcahesti, nimirum Alkali volatilissimum, transitus fit, ejusque virtutes in conspectum producantur. Licet enim aurum, argentum & mercurium non solvat perinde ut Alcahest, ejus tamen opera dulcia metallorum sulphura, si fides habenda Auctori, acquiri possunt, & vegetabilia, maxime quantumvis inimica naturæ humanæ, ita ab ipso subiguntur, ut in egregia medicamina evadant. Volatilifatio vero Alcalium fixorum, juxta Auctorem nostrum, fit ratione duplici: vel per *Alcoolifationem*, vel per *Elixirationem*, ita ut illa absolvatur ope spirituum acidorum, urinosorum & vinosorum, atque hinc emergat Arcanum Ponticitatis, Microcosmi & Samech; hæc autem ope oleorum essentialium. Volatilifationem per spiritus acidos paucis attingit Auctor, neque multum ei tribuit, si reliquos spectes modos, de quibus in *Triumpho Pyrotechnia* se acturum pollicetur; qui tamen an cum libris de *Mysteriis Alcalium & methodo curandi morbos*, qui titidem ab Auctore citantur, lucem viderit, nobis haud est compertum. Elixirationem inculcat verbis pluribus p. 153. sed que Oedipo opus habent, & Oleum Terebinthinæ ad hunc scopum maxime commendat. Postea de usu ejus disserit magnifice, & quantum conducat ad nobilissimorum medicamentorum preparationem, v.g. Essentiæ membrorum & Vini vitæ Paracelsi, Entis Veneris, Elixir proprietatis &c. pluri-

pluribus exponit, partim in ultimo secundæ partis membro, partim in epistola ad amicum, quam opusculo toti subnexuit.

*DIFESA DEL PONTIFICATO ROMANO E
della Chiesa Romana.*

Defensio Pontificatus Romani Romanæque Ecclesiæ: qua demonstrantur suprematus, infallibilitas, sanctitas atque doctores sublimes Apostolici Principatus, refutantur hæreses modernæ universæ, detegitur impietas schismatum Orientalis atque Anglicani, erroris denique indirecte convincuntur omnes sectæ Religionis Catholicæ contrariæ. Opus P. NICOLAI MARIE PAL-LAVICINI, Soc. Jesu.

Romæ, impensis Nicolai Angeli Tinassii, 1687.

Tomus III. in Folio.

Constant. plag. 64r.

Cum tot tantisque voluminibus Latine exaratis suprematum atque infallibilitatem Romanæ Sedi adferere sategerint Jesuitæ non uni; Italico idiomate idem præstare aggressus est ejusdem ordinis Sacerdos *Nicolaus Maria Pallavicinus*; non eo tantum fine, ut hæreticos, quos putat, in Romanæ ecclesiæ gremium revocaret, sed & ut ei hæctenus addictos de fidei suæ veritate eo magis persuasos redderet.

Stylo usus est eleganti ac flosculis rhetoricis, historiis sententiisque refertissimo. Dispescuit autem opus suum in *sex* omnino *partes*: quarum *prima* sedis Romanæ primatum; *altera* impietatem schismatis Orientalis; *tertia* modernarum hæreseon (quas vocat) errores; *quarta* iniquitatem Anglicani schismatis; *quinta* ecclesiæ hodiernæ Romano-Catholicæ & primitivæ Christianæ identitatem. (ex convenientia rerum a Missionariis Romanis in novo Orbe gestarum, cum rebus Apostolorum in veteri Orbe colligendam) demonstrare annisus est. *Sexta* vero *pars* epilogum tantum complectitur. Ex his *prima* & *secunda Tomum primum*, *tertia Tomum secundum*, reliquæ *Tomum tertium* constituunt.

Molem

Molem hanc ingentem, magnifice structam & aspectu quam maxime jucundam fundamentis toties a Nostratibus conquassatis, quin funditus everfis niti, oppido dolemus. Ingenue enim fatetur Pallavicinus ipsemet, nihil se novi e *Scriptura sacra*, *Patrum* scriptis, actis *Conciliorum*, *historia* denique *ecclesiastica* monumentis proferre potuisse, quod non *Robertus Bellarminus*, *Caspar Baronius*, *Jacobus Peronius*, *Nicolaus Sanderus*, *Johannes Eccius*, *Franciscus Suarius*, *Thomas Stapletonus* pro causa sua dudum urserint. *Nova* se tamen *ratiocinia* ac *porismata* ex *dictis* illis *fastig.*, vulgatissimis elicuisse monet, adeoque *novi operis* titulum *Defensionis* huius suæ jure meritoque deberi, nullus dubitat.

At, si *dicta* ista ac *facta* aut mala fide ab illis controversiarum scriptoribus, (quos, non inspectis ipsis Patrum ac veterum historicorum operibus, cæcis plane vestigiis sequi sesc, *Pallavicinus* non diffitetur,) adducta, ac in alienum sensum detorta, aut ex authoribus pseudonymis, hæreticis, nullave fide dignis petita esse demonstraverit aliquis; (id quod a quamplurimis Protestantium feliciter præstitum esse plus simplici vice, eruditos haudquaquam fugiet, & si opus fuerit, imposterum quoque præstabitur :) tunc sane *nova* illa *ratiocinia* mole sua ruere, necesse erit omnino.

Rem illustrare juvat exemplo unico: Calumniam beato Luthero ab hostibus impactam, de intima illius atque Cacodæmonis familiaritate, *Pallavicinus* T. II. P. III. L. VII. C. X. tanquam e tripode profectam ac exceptione omni majorem assumit, indeque novam novorum ratiociniorum materiem nanciscitur. Sed mirari profecto subit, affaniis toties explosis fidem adhuc haberi, quas post alios singulari studio confutavit Illustris SECKENDORFIUS noster, *dissertatione historica & apologetica pro doctrina D. Lutheri de Missa, ad Acta Eruditorum* relata anno 1686. p. 606. -- 610. Diruto igitur ruinoso hoc fundamento, porismata illinc deducta non poterunt non vana esse atque nullius momenti.

Cum ergo præsens Author tantum non ubivis elegantiz ac eloquentiz magis, quam *inæstivæ* historicz studiosus fuerit, cotdationibus forsitan lectoribus æque facile videbitur, *Pallavicinum enervatum*, ac *Amesio Bellarminum enervatum*, in Christiani orbis scenam producere,

ACTORUM ERUDITORUM
ANNOTATIONS UPON THE HOLY BIBLE.

i. e.

Annotationes in Biblia sacra, quibus Textus Biblicus inferitur, variae lectiones dictaque parallela in margine annectuntur, difficiliora singulorum versuum vocabula explanantur, dicta *in varno Casi* conciliantur, quaestiones & dubia solvuntur, sensus denique textus universi aperitur.

Volumen I. auctore *Matthæo Polo*; plagul. 301.

Volumen II. post illius fata adjectum; plagul. 307.

Londini, impensis Thomæ Backhurst, Dormanni Newman, Jonathanis Robinson, Brabazonis Ailmer, Tho. Cockerill & Benj. Alsop. 1688. in folio.

Optimo jure sibi gratulantur Angli seculi presentis felicitatem, qua Bibliorum sacrorum vernacula eaque accurata versione uti ipsis integrum est. Equidem septimo jam a N. Chr. seculo partem, paulo post (Venerabilis *Beda* studio) *totum* Bibliorum *codicem* in Anglo-Saxonicam linguam tralatum fuisse constat. At paucissimis laicorum felicibus adeo esse licuit, ut copia illius versionis eis suppeteret. *Wicklesus* igitur, qui A. C. 1384, diem suum obiit, vernaculam novam composuit, quam & avidissime sub jugo papali gementes lectitabant ad annum usque 1414, quo cum cæteris Viri operibus, Constantiensis Conciliabuli autoritate, ad rogem damnata fuit. Nec mitiori fato vertente tempore usi sunt Britanni, autequam *Tindallus* a. 1527. ob religionem in Germaniam profugus, *Pentateuchum Mosaicam & Novi Testamenti libros* Anglice reddere aggressus esset. Ut autem huic, (quod putabat,) malo medelam adhiberet opportune Londinensis Episcopus, Romanensium dogmatum tenacissimus, omnia operis exempla ære non parvo, *Packingtoni* mercatoris ministerio usus, a *Tindallo* emit, ac hac ratione universi orbis oculis subducere annisus fuit. Sed dum Bibliorum partem Episcopus plebi invidet, *Tindallus* lucro e divendita illa editione vitam tolerans, *Coverdali*um *εὐσεβῶν* nactus, totum scriptorum *ἑσπερίων* systema Anglica civitate

ente donat; mox tamen Villefortii in Flandris, quod *Bibliorum par-*
sem vernacule reddidisset, (ut est apud *Rich. Bakerum Chron. p. 282.*)
martyrii coronam reportavit. Prodiit tandem versio illa, sed sub
ficto *Thoma Matthai* nomine, *Apocrypha* adjiciente *Johanne Roge-*
rio. Th. Cromwellus Craumerusque Henrico VIII Regi offerunt, ac
facultatem legendi eam subditis regiis impetrant.

Novam dein editionem, *Henrici* indultu, *Cromwelli* auspici-
is, *Graftonus & Whisbarchius* Parisiis adornarunt. Verum cum ad
umbilicum pene perducta esset, nescio cujus artibus, sed regio jussu,
universa exempla combusta sunt, exceptis tamen non paucis, quæ
executioni illi præfectus, argenti paulo cupidior, pileoni cuidam ven-
didit, quæque *Londinum* missa, typis illuc iterum exscripta sunt.
Paulo autem post, cum *Cromwellus* capite fuisset plexus, typogra-
phus in vincula conjectus, ac ne versio in bibliopoliis vanum ex-
poneretur, publico Regis interdicto cautum fuit. Postmodum
Eduardus VI. editionem *Tindalli & Coverdalis* in Ecclesiæ Anglicanæ
cultu publico retinendam esse, A. 1551. 1552. sancivit; unde & hodie-
num in *Liturgia* sua, *psalmis* pericopisque *Evangelicis & Epistolicis*
versio illa antiquiore Angli utuntur, licet alias editionem recentio-
rem & publice & privatim legant. Anno 1577 *Elizabetha* imperan-
te, *Episcopi* quidam novam adornarunt, cumque nec hæc *Jacobo I.*
sele approbarot, illius sumtibus *omnium recentissima* condita fuit.
At hæc ipsa præsentis *Poli* operi inseritur. Ut vero vernacula ver-
sio majori commodò esset lectoribus Anglis, exules quidam reformati,
Maria rerum Anglicarum summam obtinente, *Genevæ* concinna-
runt *Notas* in eam vernaculas A. 1560. In usum dein Ecclesiæ An-
glicanæ traduci cœpere *Paraphrasis N. T. Des. Erasmi* Roterodami,
itemque *Deodati* notæ *Italicæ*, æque ac *Belgarum* vernaculæ in Angli-
cum idioma conversæ. Anno tandem 1640. notæ recentiori versio-
ni *Jacobæ* convenientiores, nimium tamen succinctæ, unico volumi-
ne prodierunt, quæ altera dein editione in tantum excreverunt, ut
in volumina duo dispescendæ essent. Quanquam verò tot notarum
Anglicarum genera in Biblia extare probe nosset *Matthæus Polus*,
Vir Synopsi Criticorum de Christiano Orbe optime meritis, novas ta-
men ex *Synopsi* sua selegit, ac in opus hoc bipertitum magno cum ju-
dicio digessit. Equidem Tomum tantum *primum*, qui in *Esaiâ* deli-

nit, absolvere per fata ipsi licuit. Non defuere tamen cordati viri alii, qui notas eodem filo in cæteros Codicis sacri libros pertexerent.

Desiderarunt non uni in *Synopsi* illa, sententias Interpretum maxime sibi invicem adversas historice tantum recenseri, nulla *Collectoris impletes* adjecta; qua de re nonnulla diximus in *Actis Erudit.* A. 1683. p. 135. Plane aliam viam institerunt in hoc Opere *M. Polus* huicque succenturiati *Viri doctissimi*, civium tantum suorum ac cum primis illiteratorum, rationem habentes. Non enim quid aliis, sed quid sibi de singulis versibus videatur, plane ac perspicue exponunt, eundem fere in modum, quo *Ostander* Biblia Germanica notis suis ad singulos versus instruxit. Audiamus ipsosmet: Intentio nostra (inquiunt) non fuit Patrum interpretamenta congerere, (quod ab *Aquinatæ*, *Justiniano* aliisque factum est,) nec recensere *subtilitates Grammaticas*, aut virorum doctorum criticas de vocibus phrasibusque observationes, (id enim *Synopsis Criticorum* præstitit) aut *perismata veritatis* ex versibus fluentia (quale quid in non unis Scripturæ libris utiliter fecere *Dicksonus*, *Hutchinsonus*, *Fergussonus*, *Guildius*, *Durhamus*,) multo minus *controverfias* ex aliquo Scripturæ loco enatas. In id unum intenti fuimus, ut planum proponeremus Scripturæ sensum, ac *in carne Patris* conciliarem; quatenus scilicet potuimus explicare *Scripturam* per *Scripturam*, optimū sui interpretem.

Cætera, quæ de methodo operis hujus Bibliici observare possemus, ex ipso ejus *titulo*, superius exscripto, facilius petentur.

Kurze Einleitung die Geschichte unsers Herrn Jesu Christi ꝛc. zu betrachten.

i. c.

Synoptica Introductio in Historiam JESU CHRISTI & Apostolorum, ut & nexum Prophetiæ N. T. juxta temporum seriem e IV. Evangelistis, Actis Apostolorum & Apocalypfi Johanna con- siderandum, auctore Casparo Hermanno Sandhagen.

Lunæburgi apud Jo. Stern, 1688. in 8.

Consistat plagulis 16.

Hic nimirum scopus est, quem præmissus quoque titulus innuit, hinc actorem Salvatoris Apostolorumque ordinem, ut & vaticinio-

tecliorum N. T. quæ in Apocalypfi sua divinus epopta' consignavit, convenientiam & complementa secundum temporum seriem delineare. Quanquam enim nemo fere hæctenus, Autoris quidem nostri judicio, (præter Andream Osiandrum, Carolumque Molinæum, quibus suum facile assensum & Chemnitius præbuisse, nisi historiam iisdem pene circumstantiis descriptam bis aut ter, si ea quidem teneatur sententia, contigisse, statuendum prævidisset,) eam defendere hypothesin ausus sit, quæ sacros Novi Fœderis scriptores accuratam temporum seriem observasse, nec quicquam extra illam consignasse asserit: sperare tamen se ait, Calovio etiam laudatam opinionem, & in suo hoc præsentis opusculo probandam, aliisq; probatum iri.

De cætero, utut frustra methodi hujusce, quippe *naturalis* proflus atque insitæ, rationes quæri dicat, exempla tamen larga manu in *Præfatione* proponit, quibus eam confirmari roborarique existimat. Et primùm quidem ad *Johannem* provocat, qui in *Evang.* c. I, 19, 29. II, 1, 12. dies etiam singulos justo ordine enumeret, id quod adhibitas temporum particulas ponderanti facile constare queat. Hinc ad *Lucam* pergit, qui se ad exemplum aliorum historiam *ἀνατιξάδου*, adeoque cæta in *Ἐξου & καὶ ἔξῃς* eandem scripturam c. L. 3. promittat. Qua occasione Grotium simul refellit, qui *καὶ ἔξῃς* Evangelistæ usitatissimum, de singulari tantum scriptiōne quadam, eaque *κατὰ ἡμέρας* v. 4. memoratæ opposita accipiendum putet, ac si nimirū sublimius se scripturam & ad perfectiora cum Theophilo progressurum sponderet: cum tamen ex c. VIII, L. Act. III, 24. XI, 4. XVIII, 23. clare satis constet, voculam *καὶ ἔξῃς* ad *ἀνατιξάδου* respicere, adeoque per Latinam, *Cobarenter*, exponendam esse, & *ordinatam temporis institutionem* innuere. Falli præterea in eo Grotium existimat, cum *κατὰ ἡμέρας* pro *imperitiorum saltem plana simplicique institutione* accipiat: contrarium enim ex eo patere, quod Apollo, etsi *κατὰ ἡμέρας* Act. XVIII, 24. Scripturarum tamen testimoniis *διὰ τὸς ἐν ταῖς γεγραφαῖς* fuerit, Judæosque convincendo constanter asseruerit, Jesum esse Messiam atque Dominum, l. c. v. 28. Locum ad Rom. II, 18. in eundem Hugonem retorquet, quippe Judæum, ex Apostoli sententia non pro *simplici*, sed pro cæcorum ductore, adeoque pro *perito legis* haberi velle. Loco I. Cor. XIV, 19. *publicam in Ecclesia institutionem*

- nem* significari, quæ ad imperitos æque atque alios dirigatur. Denique ipsum Lucam testem vocat Autor, suamque hypothesin naturali plane ordine a scriptore isto observato, quin & Marci Matthæique harmonia comprobatur, qua ex collatione observari simul a lectore cupit, quam concinne quædam subinde historiæ ab uno tantum Evangelistarum commemoratur, ad confirmandam ordinatam temporum seriem, *parentibus quasi certis* conclusæ fuerint. Ut exemplo rem demonstrat, Mattheum producit, qui c. VIII, 19, 20. de scriba quodam ad Jesum comitandum, cum ad Gadarenos tenderet, sponte se sua offerente cum loquatur, finita de eo narratione eundem postea cum cæteris tribus Evangelicæ Historiæ scriptoribus ordinem servat, adeoque satis doceat, quam ordinate singula exaraverit, & quo tempore scriba ille se obtulerit, diversus ab eo, qui ultimo ante abitum Domini ex hoc mundo semestri ad Jesum venit, Luc. IX, 59. Inde ad Joannem redit, hujusque cum D. Luca collatione instituta quoad triplex Salvatoris, quod Hierosolymas suscepit, iter, luculentissima ordinatæ scriptio signa proponit, notato subinde Osiandro, quem mentem Lucæ non assecutum esse autumat, quod illud cujus Luc. IX, 51. mentio fit, iter pro ultimo habuerit, aliud tamen longe ab eo, quod c. XVII, 11. & XIX, 29. commemoratur. Atque hinc concludit, *plurimas omnino historias*, quas eruditi quidem & celebrati nominis Viri *pro iisdem* habuerint, *pro diversis* agnoscendas esse, nisi confundere ea velimus, quæ luculento adeo temporum locorumque, quia & personarum discrimine distincta sint. Hisce epistolam subjungit, quam Anno 1667. 1. Octobr. Bilefeldiæ ad Reverendissimam Principem Elisabetham Hervordensem Abbatissam, ex Electorali Domo Palatina oriundam, occasione quæstionis in conviviali coram memorata Principe discursu motæ, priusne Dominus Jairi filiam, an vidua Nainitice natum s. morte suscitaverit, exaravit, Ubi proposita adversantis sententiæ argumenta resolvit, suæque, quæ hunc præ illa excitatum esse asserit, rationes deducit ex Luc. VII, 11, 17, ubi *ὁ τῆς ἄτης* (ὁ ἄτης scil. Luc. IX, 37.) quæ sanationem famuli sequebatur, Nainura abiisse Christus dicatur, filiumque marri suæ reddidisse. Unde Gallus quoque mentem Lucæ egregie expresserit, vertendo: *Il avint le jour suivant, que Jesus alloit en une ville nommée Nain.* Jairi vero filie mentionem cap. demum VIII, 41. fieri, coll. cum Matth. IX, 18. & Marc. V, 22.
- Deni-

Denique usum, qui ex ista ordinata descriptionis investigatione & harmonia resultet, amplissimum, non uno exemplo ostendit. Quod si enim undecim repetitam vicibus Optimi Salvatoris ad Capernaitas ingrattissimos hominum, adventum ponderes, ne humanitatem Jesu nostri, ne intimam erga humanum genus propensionem affectumque miraberis! Cum hortantem audies Apostolum: *cogitemus sedulo, quantum a peccatoribus contradictionem Salvator susinuerit*; Hebr. XII, 3. amplam satis materiam passionem Jesu recogitandi invenies. At non sufficit pagina enumerandis omnibus, quae non sine commotione apud Autorem ipsum legi possunt. Notare interea id unicuique volumus; quod ex Joh. XXI, 25. proponitur, merito dixisse Apostolum, vix capturum fuisse orbem libros omnes, si facta singula gestaque res Christi consignari singula debuissent. *Unius e.g. illa divi operis est, quam Matthaeus Cap. V. VI. VII. VIII, l. 14. memorat, cui & illud Lucas superaddit, precedenti nocte integra Dominum in precibus perstitisse, maneque quodam discipulorum nominatim ad se vocasse, populo praesentasse, finemque suae concioni miraculo imposuisse. Quid ergo integro Domini ministerio contigisse concludemus? Porro suis hisce in prolegomenis, ad Acta Apostolorum procedit Auctor, eaque a Luca servato temporis ordine, quod Historici munus est, descripta esse, demonstrare satagit. Ultimo de visionibus Apocalyplici r se se conferendis nonnulla annotat, Augustinum imprimis secutus c. L. XX. de Civ. Dei c. 17.*

His ad meliorem Harmoniae apprehensionem praemissis, Historiam Christi harmonica Evangelistarum conspiratione consignatam perpetuis TABELLIS proponit, certasque cuius earum portioni NOTAS subjicit. Unde decerpere nonnulla operae pretium ducimus. Quae Matth. IV. Marc. I. Luc. IV. de Salvatoris in desertum pulsu dicuntur, *duosque*, Marci verbo, post acceptum a Joanne baptismum contigisse, adeoque commodatam nuptiis Cananaeis praesentiam praecessisse: quod autem (post Cananensem illud primum Joh. II.) *secundum* dicatur perpetrasse miraculum Joh. IV, 54. non dici *secundum* in ordine ad omnia Domini miracula, sed ad ea tantum, quae post reditum in Galilaeam contigerunt, arbitratur. Ceterum inter alia monet, non confundendas esse sequentes Historias, Matth. XI, 22. 37. cum Marc. III, 22. vel Luc. XI, 4. 28. eo quod ea, quam Lucas memorat, ad ultimum

- non* significari, quæ ad imperitos æque atque alios dirigatur. Denique ipsum Lucam testem vocat Autor, suamque hypothesin e naturali plane ordine a scriptore isto observato, quin & Marci Matthæique harmonia comprobatur, qua ex collatione observari simul a lectore cupit, quam concinne quædam subinde historiæ ab uno tantum Evangelistarum commemoratæ, ad confirmandam ordinatam temporum seriem, *parentibus quasi certis* conclusæ fuerint. Ut exemplo rem demonstrat, Matthæum producit, qui c. VIII, 19, 20. de scriba quodam ad Jesum comitandum, cum ad Gadarenos tenderet, sponte se sua offerente cum loquatur, finita de eo narratione eundem postea cum cæteris tribus Evangelicæ Historiæ scriptoribus ordinem servat, adeoque satis doceat, quam ordinate singula exaraverit, & quo tempore scriba ille se obtulerit, diversus ab eo, qui ultimo ante abitum Domini ex hoc mundo semestri ad Jesum venit, Luc. IX, 59. Inde ad Joannem redit, hujusque cum D. Luca collatione instituta quoad triplex Salvatoris, quod Hierosolymas suscepit, iter; luculentissima ordinatæ scriptiõnis signa proponit, notato subinde Osiandro, quem mentem Lucæ non assecutum esse autumat, quod illud cujus Luc. IX, 51. mentio fit, iter pro ultimo habuerit, aliud tamen longe ab eo, quod c. XVII, 11. & XIX, 29. commemoratur. Atque hinc concludit, *plurimas omnino historias*, quas eruditi quidem & celebrati nominis Viri *pro iisdem* habuerint, *pro diversis* agnoscendas esse, nisi confundere ea velimus, quæ lugulento adeo temporum locorumque, quia & personarum discrimine distincta sint. Hisce epistolam subjungit, quam Anno 1667. 1. Octobr. Bilefeldiæ ad Reverendissimam Principem Elisabetham Hervordensem Abbatissam, ex Electorali Domo Palatina oriundam, occasione quæstionis in conviviali coram memorata Principe discursu motæ, priusne Dominus Jairi filiam, an vidum Nainiticæ natum s morte suscitaverit, exaravit, Ubi proposita adversantis sententiæ argumenta resolvit, suæque, quæ hunc præ illa excitatum esse asserit, rationes deducit ex Luc. VII, 11, 17, ubi *ἐν τῇ ἐκείνης* (iustæ scil. Luc. IX, 37.) quæ sanationem famuli sequebatur, Nainura abiisse Christus dicatur, filiumque marri suæ reddidisse. Unde Gallus quoque mentem Lucæ egregie expressit, vertendo: *Il avint le jour suivant, que Jesus alloit en une ville nommée Nain.* Jairi vero filii mentionem cap. demum VIII, 41. fieri, coll. cum Matth. IX, 18. & Marc. V, 22.
- Deni-

Denique usum, qui ex ista ordinata descriptionis investigatione & harmonia resultet, amplissimum, non uno exemplo ostendit. Quod si enim undecim repetitam vicibus Optimi Salvatoris ad Capernaitas ingrattissimos hominum, adventum ponderes, nã humanitatem JESU nostri, nã intimam erga humanum genus propensionem affectumque miraberis! Cum hortantem audies Apostolum: *sogitemus sedulo, quantum a peccatoribus contradictionem Salvator sustinuerit*; Hebr. XII, 3. amplam satis materiam passiones JESU recogitandi invenies. At non sufficit pagina enumerandis omnibus, quæ non sine commotione apud Autorem ipsum legi possunt. Notare interea id unicuique volumus; quod ex Joh. XXI, 25. proponitur, merito dixisse Apostolum, vix capturum fuisse orbem libros omnes, si facta singula gestaque res Christi consignari singula debuissent. *Unius e. g. illa divi operæ est*, quam Matthæus Cap. V. VI. VII. VIII, 1. 14. memorat, cui de illud Lucas superaddit, præcedenti nocte integra Dominum in precibus perstitisse, maneque quosdam discipularum nominatim ad se vocasse, populo præsentasse, sinemque suæ concioni miraculo imposuisse. Quid ergo integro Domini ministerio contigisse concludemus? Porro suis hæc in prolegomenis, ad Acta Apostolorum procedit Auditor, eaque a Luca servato temporis ordine, quod Historici munus est, descripta esse, demonstrare satagit. Ultimo de visionibus Apocalypticæ sese conferendis nonnulla annotat, Augustinum imprimis secutus c. L. XX. de Civ. Dei c. 17.

His ad meliorem Harmoniæ apprehensionem præmissis, Historiam Christi harmonica Evangelistarum conspiratione consignatam perpetuis TABELLIS proponit, certasque cuiusvis earum portioni NOTAS subjicit. Unde decerpere nonnulla operæ pretium ducimus. Quæ Matth. IV. Marc. I. Luc. IV. de Salvatoris in desertum pulsu dicuntur, *duobus*, Marci verbo, post acceptum a Joanne baptismum contigisse, adeoque commodatam nuptiis Cananæis præsentiam præcessisse: quod autem (post Cananæum illud primum Joh. II.) *secundum* dicatur perpetrasse miraculum Joh. IV, 54. non dici *secundum* in ordine ad omnia Domini miracula, sed ad ea tantum, quæ post reditum in Galilæam contigerunt, arbitratur. Cæterum inter alia monet, non confundendas esse sequentes Historias, Matth. XI, 22. 37. cum Marc. III, 22. vel Luc. XI, 4. 28. eo quod ea, quam Lucas memorat, ad ultimum

p. 44.

p. 90.

p. 92.

p. 97.

p. 98.

p. 69.

p. 76.

p. 91.

(antequam ex eo itinere rediissent) percussis anno detulerit, Acta, XI, 27-30. XII, 23, sq. Nocturn enim ex Josepho esse ait, qui eo jamdum tempore vixit, Herodem illum anno Claudii 4to interiisse, quo dira admodum fames in Judæa invaluerat: unde sequatur, Paulum anno Claudii IVto collectam Hierosolymas attulisse, tertioque & quarto Imperatoris laudati anno Antiochiæ docuisse, c. XI, 26. Restare autem tres adhuc annos, quibus post conversionem in Arabia prædicaverit Apostolus, Gal. I, 18. quos in primam secundumque Claudii & ultimum Caligulae incidere necessum sit. Ultimo definit, Acta Apostolorum historiam 33 annorum continere, gestasque Pauli intra 25 annos res describere.

Post hæc, Illo Epistola alteri ad memoratam supra Abbatissam Hervordiensem exarata, quæ phrasæ apocalypticas Johannis studiose cum prophetiis V. T. confert, Tabellam Synopticam præmittit, qua Harmonia visionum, rerumque earundem in Apocalypsi diversis capitibus imaginibusque propositarum, accurata collectio sistitur, p. 189. 190.

Tandem etiam brevem terræ Canaan delineationem exhibet, eamque ad novi Foederis Historiam multa cum diligentia applicat,

**M. CHRISTOPHORI Hartknoch's Alt- und Neu-
Preussen.**

i. e.

M. Christophori Hartknochii Borussia Vetus & Nova,

Francfurti & Lipsiæ apud Martinum Hallervordium, 1684, in fol.

Constat plagulis 187.

INter rerum Prutenicarum conditores vetustissimus omnium, quantum scire licet, est *Petrus a Duisburg*. Hujus Chronicon Prussicum rhythmis Germanicis reddidit *Nicolaus Jeroschinus* A. Chr. 1340, sub regimine Dieterici ab Alkenburg, Magistri Ordinis Teutonici in Borussia; quale quid factum etiam a *Wigando de Marburg*, Fratris Ordinis Teutonici, qui historiam Prussicam ad annum Christi 1394. usque produxit. Nec defuit quidam alius Duisburgii Continuator, qui tempore Sigismundi Imperatoris floruit. Hos præter extiterunt &

B b

alii,

alii, qui historiam Prussicam monumentis literarum prodiderunt; *Simon* videlicet *Grünau*, Ordinis Prædicatorum Monachus, *Paulus Pol*, *M. Georgius Ranis*, *Johannes Melesius*, *Johannes Freyburg*, *M. Caspar Schütz*, *David Chytraus* in Saxonia, *Caspar Henneberger*, *Thomas Waisselius*, *Martinus Murinius*, *Johannes Leo*, *Celestinus Mielenra*, *Reinboldus Curike*, & alii ab Hartknochio in præfatione ad lectorem memorati; ut taceamus scriptores Polonicos, qui rebus Polonicis res quoque Prussicas non inferere non potuerunt, quales fuerunt *Vincentius Kadlubko de Carnov*, *Johannes Dlugoffus*, *Martianus a Michovia*, *Martinus Cromerus*, *Stanislaus Sarnitius*, *Martianus Strykowski Ossostevicius*, & *Joachimus ab Hirtenberg Pastorius*. Quod Duisburgium attinet, eum non minus, ac Continuatores ejusdem A. 1680. edidit idem clarissimus Hartknochius, cum Latinis suis iisque doctissimis dissertationibus. Qui liber cum editores longe plurimos non reperisset, bibliopola, cujus sumptibus impressus fuerat, Germanicam ejus versionem, ut legi ab illiteratis quoque ac Latine lingue minus gnaris posset, meditatus est. Sed id laboris suscipere ipse Hartknochius voluit, veritus quippe, ne non omnia feliciter ab alio quam redderentur; utque medium teneret inter corpus Prussicæ historiæ perfectum, & inter compendium ejus (quorum illud nimis operosum, hoc minus proficuum videbatur;) *Borussiam* hanc *Veterem & Novam* studio ac labore infatigabili concinnavit. *Vetus Borussia XV.* absolvitur capitibus, quorum I. de finibus ejus (cui & mappa veteris Prussicæ Geographica a Casp. Hennebergero delineata præmittitur) ut & incolis antiquissimis, de Venedis puta seu Sclavis, Galindis, Sadinis, Gothis vel Æthiis, Sciris & Hiris, Vidioariis &c. agitur. II. de ortu Venedorum & Gothorum, quos non ex Scandia, uti Jornandes & Hugo Grotius, sed ex Pomerania arcescit Autor, e quibus & Suecicos Gothos oriundos esse contendit; de ortu item Prussorum, quos dictos censet non a Prussia Rege Bithyniæ, neque a Bructeris, multo minus a commentitio Prutenò; sed a finitimis Rutenis, Russis vel Borussis, vel a voce Prussorum antiqua *Pruota*, quæ intellectum & sapientiam denotat, vel uti in Addendis notat, a Prut, fluvio Moldaviz. III. de qualitate corporis veterum Prussorum. Hanc eandem fuisse Autor dicit cum Sarmatis ac Germanis. Fuisse enim Prussos antiquissimos cæcis oculis, facie rubicunda, coma intonsa eaque crispa

Prusſi acruſſa, ingentis præterea ſtaturæ, & ætatis grandis. IV. de antiqua Prufſorum lingua, quam convenientiam cum Lithuanica habere, ſuſe oſtendit Autor. V. de locis Prufſiæ religioſis, lucis videlicet & ſacris arboribus, de quercubus imprimis quatuor, Romovenſi, Heiligenbeilenſi, Viſtulana & Velavienſi, nec non ſacris lacubus, fontibus ac fluviis. VI. de Diis vel Idolis veterum Prufſorum, Perenna, Picollo & Potrimpo, qui Dii illorum fuerunt principes, h. e. uti Hartknochius exponit, de Jove, Luna & Venere. VII. de Diis Prufſorum ſecundi & tertii ordinis, de cultu item anguium, buſonum & aliiſ. VIII. de Flaminiſ ethniciſ veterum Prufſorum, quorum ſummus fuit Criye, cujus electio deſcribitur; reliqui inferiores Waidelotta & Sigonotta, qui ſubſuerunt illi, ſunt dicti. IX. de veterum Prufſorum idololatría, de igne ſacro, immolatione hominum & equorum, & quibus quiſque Deorum ceremoniſ fuerit cultus. X. de diebus Prufſorum feſtiſ. XI. de nuptiſ veterum Prufſorum, ceremoniſque tam ſponſaliorum, quam nuptiarum tempore adhibitiſ; ubi & hoc obſervatur, Prufſoſ fuiſſe polygamoſ, nec ullam gradum conſanguinitatiſ habuiſſe rationem. XII. de funeribus veterum Prufſorum, de occiſione ægrotorum & infirmorum ſeryorum, de *ἀνορχία*, de funeris deductione, cadaverum concrematione, & urnarum reſoſitione; qua occaſione & oſtenditur, Prufſoſ immortaliſtatem animæ & reſurrectionem mortuorum credidiſſe. XIII. de veterum Prufſorum œconomia & vitæ communi. Fuit autem victus illorum ſimplex, potus ex aqua, lacte, ac cruore; ſimplex etiam veſtitus; arteſ ſe alendi fuerunt agricultura, reſ pecuaria, venatio, aucupium, piſcaſura, captura hælécum, permutatio mercium; navigatio, inveſtigatio ſuccini, venatio imprimis alcis & urorum, qui magnitudine elephantos æquant. XIV. de præparatione ad bellum & modo bellandi apud veteres Prufſoſ, de armis corundem, clavis, enſibus, ſagittis, clypeiſ, propugnaculiſ & arcibuſ; de expeditione ipſa; de maſtato uno ex hoſtibuſ, & oblatione prædæ Diis facta. XV. de republica veterum Prufſorum & regimine. Fuit autem republica illorum, non minus quam Venedorum ac Gothorum, populariſ initio ac libera; ſed ob lites de proprietate agrorum, aliſque de rebus continenter exortas, Rex tandem electuſ eſt vir gravis Waidewutus, qui & conſilium eligendi Regem dederat. Is barbaro huic

alii, qui historiam Prussicam monumentis literarum prodiderunt, *Simon* videlicet *Grunau*, Ordinis Prædicatorum Monachus, *Paulus Pol.*, *M. Georgius Ranis*, *Johannes Melesius*, *Johannes Freyburg*, *M. Caspar Schütz*, *David Chytraus* in Saxonia, *Caspar Henneberger*, *Thomas Waisselius*, *Martinus Murinius*, *Johannes Leo*, *Celestinus Mielentz*, *Reinboldus Curike*, & alii ab Hartknochio in præfatione ad lectorem memorati; ut taceamus scriptores Polonicos, qui rebus Polonicis res quoque Prussicas non inferere non potuerunt, quales fuerunt *Vincencius Kadlubko de Carnov*, *Johannes Dlugoffus*, *Matthias a Michovia*, *Martinus Cromerus*, *Stanislaus Sarnicius*, *Matthias Strykowski Ossostevicius*, & *Joachimus ab Hirsenberg Pastorius*. Quod Duisburgium attinet, eum non minus, ac Continuatores ejusdem A. 1680. edidit idem clarissimus Hartknochius, cum Latinis suis usque doctissimis dissertationibus. Qui liber cum editores longe plurimos mox reperisset, bibliopola, cujus sumptibus impressus fuerat, Germanicam ejus versionem, ut legi ab illiteratis quoque ac Latine lingue minus gnaris posset, meditatus est. Sed id laboris suscipere ipse Hartknochius voluit, veritus quippe, ne non omnia feliciter ab alio quocumque redderentur; utque medium teneret inter corpus Prussicæ historiæ perfectum, & inter compendium ejus (quorum illud nimis operosum, hoc minus proficuum videbatur;) *Borussiam* hanc *Veterem & Novam* studio ac labore infatigabili concinnavit. *Vetus Borussia XV.* absolvitur capitibus, quorum I. de finibus ejus (cui & mappa veteris Prussicæ Geographica a Casp. Hennebergero delineata præmittitur) ut & incolis antiquissimis, de Venedis puta seu Sclavis, Galindis, Sudinis, Gothis vel Æstis, Sciris & Hiris, Vidioariis &c. agitur. II. de ortu Venedorum & Gothorum, quos non ex Scandia, uti Jornandes & Hugo Grotius, sed ex Pomerania arcescit Autor, e quibus & Suecicos Gothos oriundos esse contendit; de ortu item Prussorum, quos dictos censet non a Prussia Rege Bithyniæ, neque a Bructeris, multo minus a commentitio Pruteno; sed a finitimis Rutenis, Russis vel Borussis, vel a voce Prussorum antiqua *Pruota*, quæ intellectum & sapientiam denotat, vel uti in Addendis notat, a Prut, fluvio Moldaviæ. III. de qualitate corporis veterum Prussorum. Hanc eandem fuisse Autor dicit cum Sarmatis ac Germanis. Fuisse enim Prussos antiquissimos castis oculis, facie rubicunda, coma intonsa eaque crispa

Prusſe ſeruffa, ſingentis præterea ſtatute, & ætatis grandis. IV. de antiqua Prufforum lingua, quam convenientiam cum Lithuanica habere, faſe oſtendit Autor. V. de locis Pruffiæ religioſis, lucis videlicet & ſacris arboribus, de quercubus imprimis quatuor, Romovenſi, Heiligenbeilenſi, Viſtulana & Velavienſi, nec non ſacris lacubus, fontibus ac fluviis. VI. de Diis vel Idolis veterum Prufforum, Perenco, Picolto & Potrimpo, qui Dii illorum fuerunt principes, h. e. uti Hartknochius exponit, de Jove, Luna & Venere. VII. de Diis Prufforum ſecundi & tertii ordinis, de cultu item anguim, buſonum & aliiſ. VIII. de Flaminibus ethnicis veterum Prufforum, quorum ſummus fuit Crive, cujus electio deſcribitur; reliqui inferiores *Waidelotte* & *Sigonotte*, qui ſubſuerunt illi, ſunt dicti. IX. de veterum Prufforum idololatria, de igne ſacro, immolatione hominum & equorum, & quibus quique Deorum ceremoniis fuerit cultus. X. de diebus Prufforum feſtis. XI. de nuptiis veterum Prufforum, ceremoniisque tam ſponſaliorum, quam nuptiarum tempore adhibitis; ubi & hoc obſervatur, Pruffos fuiſſe polygamos, nec ullam gradum conſanguinitatis habuiſſe rationem. XII. de funeribus veterum Prufforum, de occiſione ægrotoꝝ & infirmoꝝ ſeryoꝝ, de *arwoxeja*, de funeris deductione, cadaverum concrematione, & urnarum reſoſitione; qua occaſione & oſtenditur, Pruffos immortalitatem animæ & reſurrectionem moꝝtuorum credidiſſe. XIII. de veterum Prufforum œconomia & vitæ communi. Fuit autem victus illorum ſimplex, potus ex aqua, lacte, ac cruore; ſimplex etiam veſtitus; artes ſe alendi fuerunt agricultura, res pecuaria, venatio, aucupium, piſcatura, captura hælæcum, permutatio mercium; navigatio, inveſtigatio ſuccini, venatio imprimis alcis & uꝝoꝝ, qui magnitudine elephantos æquant. XIV. de præparatione ad bellum & modo bellandi apud veteres Pruffos, de armis corundem, clavis, enſibus, ſagittis, clypeis, propugnaculis & arcibus; de expeditione ipſa; de maſtato uno ex hoſtibus, & oblatione prædæ Diis facta. XV. de republica veterum Prufforum & regimine. Fuit autem republica illorum, non minus quam Venedoꝝum ac Gothoꝝum, populariſ initio ac libera; ſed ob lites de proprietate agrorum, aliisque de rebus continenter exortas, Rex tandem electus eſt yir gravis *Waide-wutus*, qui & conſilium eligendi Regem dederat. Is barbaro huic

populo certas præscripsit leges, nec ulli bello sese unquam implicavit; regionem tandem omnem inter filios XI (habebat equidem XII filios, sed duodecimus Lithuo Lithuanie præfectus est) divisit, seque ipsum, ne autoritate sua excideret, supremum sacerdotem constituit, & *Kriwe Kriweito* appellari voluit; quanquam ab aliis res ista aliter atque aliter recensetur. Prussia autem revera in XI provinciâs fuit divisa, habuitque unaquæque suos Principes, Equites, civès & rusticos, a quibus & comitia provincialia; necessitate sic dictitante, fuerunt celebrata. Et hæc de statu veteris Prusie tam idololatrico quam politico, antequam Magistri Teutonici Ordinis eo pervenerunt.

Nova ejusdem Hartknochii *Borussia*, cui & ipsi mappa novæ Prusie Geographica præfigitur, intra octo inclusa est capita. In I. agitur de origine Ordinis equestris Hospitaliariorum, & domus Teutonice S. Marie in Hierosolymis. Hunc Ordinem constituendi occasionem dederant expeditiones cruciate in terram sanctam, prædicatæ primum & commendatæ a Petro Eremita, A. Chr. 1095, dein ab Urbano II R. P. approbatæ, & tandem a Ducibus ac Comitibus quibusdam Gallie institutæ, a *Gothofredo* imprimis *Bullionio*, qui & primus Rex Hierosolymorum fuit salutatus; cui successerunt *Baldwinus I*, qui Saracenis Acconam seu Ptolemaida extorsit; *Baldwinus II*, qui Ordinem Templariorum A. 1118. sancivit; *Fulco*, autor Ordinis Johannitarum A. 1140; *Baldwinus III*, cujus tempore expeditio II cruciata in Palaestinam contigit; *Americus*, *Baldwinus IV*, *Baldwinus V*, & *Guido Lusignanus*, cui Saladinus Ægyptius Acconam aliasque urbes iterum eripuit. Hoc regnante Ordo, qui Domus Teutonice, vel Hospitaliariorum S. Marie in Jerusalem dicitur, stabilitus ereditur, quem & postea Coelestinus III P. R. confirmavit, & regulæ S. Augustini adstrinxit. Horum partes erant, non infirmos tantum & sauciatos milites in Xenodochio, a viro quodam Teutonico exstructo, Johannitarum exemplo, curare (cujus rei initium civès quidam Breitenenses ac Lubecenses, postquam comæatum navibus eo attulissent, fecerant) sed & contra barbaros, Templariorum more, urgente necessitate depugnare. Insigne ebrundem fuit crux nigra in scuto albo; sed quod postea a Friderico II Imp. aquila, & a Ludovico IX Rege Gallie etiam liliis fuit exornatum. Quod sigillum hujusmodi Ordinis fuerit, & qui vestitus; quomodo fratres Ordinis distincti inter

inter se fuerint; (nam alii ut sacerdotes cultui vacabant divino; alii ut milites contra barbaros dimicabant;) qua ætate; & quibus ceremoniis recepti in Ordinem, quo item juramento; & quibus legibus adstricti fuerint, nec non qua occasione Magistri Teutonici Ordinis in Prussiam pervenerint, Autor eodem capite exponit, quem vide. Fuit autem primus Ordinis Magister *Heinricus Walpot a Passenbetsin*, II. *Otto a Carpen*, III. *Hermannus Barr*, IV. *Hermannus a Salta*, qui ob res præclare ac fortiter gestas primus a Conrado Duce Masoviz, de consilio *Christiani* primi Culmenfis Episcopi, in auxilium contra Prussorum barbarorum incursiones fuit evocatus. In II capite referuntur Magistri Ordinis Teutonici, qui in Prussia clavum tenuerunt; qua occasione de bellis hinc inde variis, subsequutisque Prussiz mutationibus notabilia non pauca interspergantur. Variant autem rerum Prussicarum conditores, quod ordinem Magistrorum antiquiorum attinet. Ultimus eorum fuit *Albertus* Marchio Brandenburgensis, qui cum æque ac *Fridericus* antecessor, *Sigismundo I* Regi Poloniae, avunculo suo, in clientelam se jurejurando dare renuëret, bello Polonico, ei que gravissimo se implicuit; sed tandem frustra expectatis a Cesare auxiliis, pace cum avunculo contracta, occasione sibi consulendi sumpsit, & ex Ordinis Magistro, a Polono, cujus clientelæ se commiserat, Dux Prussiz creatus, ejusdem partem, quæ Ducalis dicitur, in feudum ab eo accepit. Hunc primum Prussiz Ducem excepit filius unicus *Albertus Fridericus*, qui cum *Antonus* decessisset, successorum habuit *Georgium Fridericum*, Marchionem Brandenburgicum, qui & tutor Alberti Friderici ob mentem non bene compositam fuerat. Secuti hunc ordine sunt quatuor Electores Brandenburgici, *Joachimus Fridericus*, *Johannes Sigismundus*, *Georgius Wilhelmus* & *Fridericus Wilhelmus*. Et hic quidem cum una cum confederato Rege Sueviz *Carolo Gustavo* palmas victrices ex bello Polonico retulisset, pace seorsim cum *Johanne Casimiro* Rege Poloniae facta, a jure vasallagii fuit absolutus, absolutum hoc ipso in Ducalem Prussiam imperium in transactione *Velaviensis* A. 1657. cum masculis omnibus descendentibus suis indeptus. Huic anno 1688 extincto non alius succedere in Prussiz Ducatu potuit, quam qui fasces Electorales in Marchia hæreditatio jure accepit, *Fridericus III* videlicet, qui cum Prussos solenni sacramento sibi præsens non-

dum obtinuerit, ab omnibus, non sine apprecatu multarum contra Imperii hostem victoriarum, perquam anxie desideratur. In III. capite extractio urbium arciumque Prussicarum describitur, singulaeque aeri incisae representantur. In IV. in originem hodiernorum Prussiae incolarum inquiritur, ostenditurque, veteribus ejus incolis plurimos nobiles, cives, rusticosque ex Germania se aggregasse, occasione expeditionum a Magistris Ordinis Teutonici institutarum, copiarumque auxiliarium ex Germania accersitarum; quanquam & illud additur, ex nobilibus quoque Polonis quamplurimos sedem ibi suam posuisse. In cap. V. enarratur introductio Christianae fidei in Prussia, ejusque in ea propagatio. Primus Adelbertus cum fratre Gaudentio verbum divinum Prussiae predicasse creditur, qui A. Chr. 939. natus est. Primus tandem Episcopus in Prussia factus est quidam *Christianus*, Cisterciensis Ordinis Monachus, post quem & alii episcopi, qui una cum successoribus suis f. 459. & seqq. recensentur, sunt constituti. Hi abs Magistris Ordinis Teutonici adjuvi in id modis viribusque omnibus sunt animati, ut idololatram Prussorum extirparent, & templa pro exarceda religione Christiana hinc inde exstruerent. Sed his negligentioribus & remissioribus in zelo factis, multi sectarii in Prussia fuere exorti, donec tandem A. 1539. Papana religio, post accensam antea a Martino Luthero Evangelii facem, per D. Joh. Brismannum, & D. Petrum Amandum, a Luthero 40 missos, Alberti Ducis primi auspiciis expurgata est. Reformationis negotio exposito, prolixè recensentur controversiae Theologorum Prussicorum, a tempore reformationis ad propiora usque tempora agitatae, Andr. Osiandri scilicet cum Morlino collegisque aliis, Heshusii cum Wigando, Mislentæ cum Movio, Bohemo, Latermanno & Dreiero. Annectuntur & mutationes, quae circa religionem apud Dantiscanos, Thorunenses & Elbingenses contigerunt. Caput VI. totum rei monetariae Prussorum impenditur, ubi & nummos Prussicos aeri expressos videre est. Caput VII agit de Prussorum juribus & privilegiis, Culmensi imprimis ac Flamingensi; item de legibus a Sigfrido de Feuchtungen & Winricho a Kniprode datis, nec non de Weichbildo seu jure Magdeburgico seu Saxonico, quod idem cum Culmensi esse dicitur, juribusque urbium quarundam statutariis. Caput VIII & ultimum describit rempublicam & formam regiminis in Pruf-

in Prussia. Fuit autem Prussia, postquam Ordo Teutonicus in eam A. 1230. pervenit, ab absentibus primum Magistris per provisores vel magistros provinciales administrata, quorum primus fuit Hermannus Balcke, ab Hermanno de Salza eo missus. Horum cum septem fuerint, Livoniae Magister provincialis inter illos primicerius extitit. Fuerunt & extraordinarie Vices-gerentes constituti, ad magni momenti negotia extricanda. Proximi ab his fuerunt Episcopi quatuor, Culmæ, Pomesaniae, Ermelandiae & Samlandiae, quos inter Culmen- sis primas tenuit. Hos sequebantur magni Commendatores quinque, quibus alii Commendatores inferiores suberant. Fratres Ordinis fuerunt vel sacerdotes, vel equites, ut supra jam diximus. Fuerunt & Sorores ejusdem Ordinis, cujus rei documenta quaedam f. 618. prodantur. Fuit autem forma regiminis Magistrorum horum non absolute monarchica. Magistri siquidem Imperatori Romano in secularibus, & Papæ Romano in ecclesiasticis erant subiecti, fuitque potestas illorum valde restricta ab Episcopis, nec non a nobilibus, in- collisque Prussiae aliis, qui privilegia abs Regibus Poloniae acceperant, qualia f. 640. seqq. ab Autore afferuntur. Sed ratio ista regiminis Prusici valde immutata est, postquam Ordo Teutonicus A. 1454. Magistro Ludovico ab Erlichhausen subesse renuit, seque in clientelam Casimiri Jagelloniae Regis Poloniae tradidit. Tum enim suavia Episcoporum Vicegubernator regius in Prussia fuit constitutus, eique Palatini quatuor & tres Castellani adjuncti. Facta etiam succedente tempore mutatio circa comitia, dignitates & judicia. Sed major adhuc mutatio contigit A. 1657. in Velaviensi transactione, in qua Fridericus Wilhelmus, gloriosissimæ memoriæ Elector Brandenburgicus, supremum Prussiae dominium obtinere meruit. Neque enim ex dicasterio Prusico appellare amplius ad Regem Poloniae licuit postea. Tribunal itaque Prusicum erectum est, cujus Praeses semper est unus ex Consiliariis primariis, Assessores quinque nobiles, & tres ex civium ordine. Corollarii loco additur privilegium Culmen- sis Palatini, prout illud ab Hermanno de Salza & Hermanno Balke Culmen- sibus ac Thoruniensibus fuit impertitum; nec non addenda quaedam & locis suis inferenda, cum indice in utramque Prussiae, veterem & novam locupletissimo.

Cæterum ut opus isthoc historicum suum abunde laudet artificem,

cem, ita plus adhuc decoris atque ornamenti accepit a tot imaginibus hinc inde veluti infibulatis, in nova Borussia cum maxime. Nam in illa præter Sacerdotem Ordinis Teutonici in habitu suo f. 261. representatum, Magistrosque omnes atque urbes supra memoratas, *Johannes III* Rex Poloniae f. 363. *Albertus*, ultimus Magister & primus Prusiae Dux f. 322. & *Fridericus Wilhelmus*, Elector Brandenburgensis & supremus Prusiae Dux, una cum *Fridericico*, purpuræ Electoralis tum herede, nunc Electore felicissimo f. 357, quin & *Ernestus Bagulensis*, Dux de Croÿ f. 558. æri incisi conspiciuntur. Id honoris habuit & *M. Huldricus Schönberg*, Weyda Palatinus f. 492. qui quamvis usum oculorum per variolas in tertio ætatis anno amisisset, studiis tamen sæculam dedit operam, cumque in schola patria & Sulzbacensi feliciter in literis ac linguis profecisset, in Aldorfiam primum, dein in hanc Lipsiensem se contulit, ubi & Magisterii honores A. 1628. cum laude retulit. Juventute postea in Holsatia per novennium, & Hamburgi per quinquennium privatim informata, Regiomontium tandem profectus, studiis Philosophicis, imo omni, ut loquuntur, scibili immortalis est, cum annum ætatis 47. fuisset ante quinque hebdomadas supergressus. Habuit id honoris & *Andreas Grunbeide*, rusticus Grunwaldensis, f. 359. cui culter bene longus in stomachum præter intentionem demissus, citra periculum sanitatis & vitæ fuit extractus, ut supervivere, matrimoniumque inire potuerit, de quo & historica relatio D. Danielis Beckeri, Medici Regiomontani, non absque stupore legitur f. 348. & seqq. Sed hæc excerpisse ex libro illo sufficiat,

SEBASTIANI CHRISTIANI DE ZEIDLERN

Med. D. & P. P. primarii in Academia Carololo-

Ferdinandea Pragensi &c.

INSTITUTIONES MEDICÆ.

Pragæ apud Joann. Carol. Gerzabek, A. 1687. in 4to,

Constanti plagulis 38.

EX Charondæ apud Thuriõs instituto, capitale ferme erat, leges semel receptas migrare, & laqueo collum inferere necesse habebat, qui quid mutare sibi arrogaret. Pendebat nimirum infelix, nisi persuas-

persuasisset. Enim vero nostri seculi homines, ubi ratio suaserit, abrogare, derogare nihil verentur. Quo factum est, ut Hippocrates & Galenus ferme inter deponatos numerentur, & qui jus suffragii in delira senectute amiserint. Non desunt tamen, qui mordicus tuentur, quicquid rancida vetustas commendaverit. Sed optime agunt, qui electivam sequuntur, & ex omnibus optima seligunt. Noster vero vel ob ætatem venerabilis Auctor secundum veteres plerumque tabulam dat. Sic ut paucula in exemplum allegemus, naturam vocat calidum innatum, cui insita sit vis & potestas, per quam sumus & operamur. Sic mixta omnia ex quatuor Peripateticorū elementis conflari arbitratur. Sic doctrinam de qualitatibus occultis, temperamentis ex primarum qualitatū confuxu oriundis, item de quatuor humoribus sanguinis, de bile & melancholia, pituita & sero tanquam excrementis utilibus, de hepate tanquam parte principe & officina sanguinis primaria, de liene acidum alliciente &c. &c. stabilire postliminio præsumit. Ad tractatum ipsum quod attinet, in 5. distributus ille librorum deprehenditur. Primo 12. capita continente agitur de Medicinæ etymologia, quidditate & divisione, de officio Medici, de elementis eorumque qualitatibus ac inde resultante temperamento vario, de humoribus, partibus, spiritibus, facultatibus & actionibus. Quibus præmissis cum duplicem operationis Medicæ finem intueatur, scilicet ut præsens sanitas conservetur, amissa vero restitua- tur, hinc statim Lib. II. tractationem rerum sex non-naturalium, ut vocant, totidem capitibus includit, ac quomodo decenti istarum usu valetudinis habenda ratio sit, juxta antiquorum placita plerumque edocet. Sic ut vel unicum adducamus, c. 3. pag. 82. supinum in dorso decubitum damnat, quod ita sanguis in vena cava incalescat, unde multi vapores ad cerebrum eleventur, in quo concreti apoplexiæ, paralyticos, convulsionum, incubi ac defluxionum causæ fiant. Quemadmodum vero his prioribus libris res naturales & non-naturales tradidit: ita nunc III. rerum contra naturam evolutionem aggrediens, morborum naturam, eorumque differentias cum essentialibus accidentales, nec non tempora & causas, ac tandem symptomata quibus capitibus proponit. Inde Lib. IV. undecim capita adornat, edocturus per certa signa & artificiosam conjecturam, hominis vel sani, vel ægri, vel neutrius statum, item quæ indicia laboranti- bus

bus salutem vel mortem portendant. Hinc crisin, ejusque signa diesque, nec non urinarum & pulsuum considerationem rimatur. Tandem L. V. Therapeuticam efformat, & undecim capitibus generalem medendi methodum, ac evacuationes per alvum, urinam & sudorem, nec non venæsectionis rationem variam ostendit. Quibus omnibus explicationem medicamentorum subjungit, eorum nunc facultates, v. g. purgantes, diureticas, diaphoreticas &c. describens, nunc compositionem exemplis tradens, ac usitatorum dosin insimul definiens.

INDEX COPIOSIOR AD VITAM ÆTERNAM;

seu

Fundamenta, Axiomata Theologorum, Dogmata Recentiorum, Deductiones ex istis generales, ac particulares Determinationes sanæ doctrinæ moralis &c.

Auctore Hyacintho Parpera Presbytero

Congregat. Orator.

Venetis apud Joh. Francisc. Valvasensem A. 1686. in 4.

Constat plagulis 65.

SCopus Libri est indicare tam opera bona, quæ ad vitam æternam comparandam fidelibus sunt necessaria, (sic enim Auctor ex sensu Romanæ Ecclesiæ loquitur) quam mala, quæ ab ea abducunt, juxta laxas quorundam in moribus pravorum recentiorum Magistrorum opiniones facta. Quam ob causam *in prima* hujus Indicis parte fundamenta seu prima principia moralis doctrinæ ponit, ex quibus cætera sunt deducenda, & ad quæ resolutiones casuum particularium reduci debent; utpote *ad bonitatem actionis non sufficere bonam intentionem, sed boni etiam mediū requiri electionem; esse leges naturalem gentium, Mosaicam, Evangelicam, ecclesiasticam, seu jus Canonicum ac Pontificium, civilem seu jus Casareum, ad quas dirigenda sint actiones; eas leges esse manifestas ac promulgatas, ut juxta has regulas moderentur passiones suas homines, ac virtutum studio incumbant; obligari homines directe ad actus externos, indirecte ad internos; interpretationem auctoritativam legum esse ipsius Principis, doctrinalem fieri a Doctoribus, qui a Principe facultatem obtinent docendi, non ex proprio ingenio ac arbitrio,*

bitrio, sed secundum regulas aliquas, quas etiam adducit. Verum quia recentiores Moralistæ profitentur, non oportere nos tanto intelligendæ legis studio torqueri, cum probabilitas sit obvia in iis omnibus, quæ præter fidei dogmata & Ecclesiæ decreta sunt meris dubitationibus involuta; regerit, ex hoc ipso cognosci, probabilitatem non esse veram sapientiam, quam utique diligentissimo studio quærendam esse, legimus in Scripturis Sacris & Patribus. Opponentibus adversariis, legem DEI hæc ratione non fore jugum suave, & onus leve, alium sensum dicti communem Pontificiorum proponit, & de genuino etiam sensu dubitantes illos, ablegat ad proprium cor, quod nullo privato præoccupatum affectu, si causam probe ventilaverit, justam proferat sententiam. Omnium tandem fundamentorum compendium ex Epistolis sanctorum Apostolorum, Johannis, Petri, Jacobi demonstrat.

In secunda parte *Axiomata Theologorum* in septuaginta duobus, ac *dogmata recentiorum* in viginti capitibus veluti secundaria principia ac fundamenta enucleantur. *Dogmata recentiorum, quæ explicantur, ne in abusum vertantur, potissima sunt: Opinio auctore non caret; opinio probabilis est; opinionem tueri quis potest: qui sequitur opinionem probabilem, prudenter agit: jugum meum suave est, & onus leve: faciliora sunt in opinando moderna ingenia, quam antiqua: bona fides excusat: omnes opiniones probabiles secundum se sunt aque tuta: opiniones benigniores, etiam si minus probabiles, per accidens sunt securiores: improbabili est, qua evidenter demonstratur falsa: antiquissima ac universalissima est opinionum probabilitas: Ecclesia non obligat cum magno incommodo: opus, non modus præcipitur: fides est servanda hosti, etiam hæretico.*

Quoniam veritas plerumque latet, & probabilitate contentos sæpe esse homines oportet, ideo in *Parte tertia* deductiones generales fiunt, veritatem secundariam seu probabilitatem continentem, ex præcedentibus parte 1. & 2. veritatem legis primariam seu apertam tradentibus. In quem finem probabilitatis gradus numerantur, ostenditurque non quamlibet probabilitatem sufficere, ut quis prudenter operetur, sed probabilitatem certo probabilem requiri, & concurrentibus probabilitatibus eligendam esse probabiliorem, & non solum probabiliorem, sed & tutiorem. Ad quorum comproba-

tionem proponitur compendiaria confirmatio vere probabilitatis, & confutatio falsæ, & iterum exhibetur compendium dictorum ex Sacris Scripturis concisnatum. Ex opposito ostenditur, quam periculosa, saltim in praxi, sint opiniones laxæ, & ad earundem periculum detegendum differitur de Pseudoprobabilibus, horumque gradus ac fundamenta deteguntur, inter quæ præcipuum Doctorum plus debito usurpata auctoritas, quorum nullus numerus sufficiat ad actionem excusandam, si dogmata, qualia recentiorum Calistarum sunt, cum lege Decalogi pugnent, & absurda sint in se ac monstrosa. Insuper objectiones adversariorum examinantur & refutantur.

In *Parte quarta* cum sint producendæ propositiones a summis Pontificibus Alexandro VII. & Innocentio XI. damnatæ, agitur initio de summi Pontificis infallibilitate, cujus auctoritas sit supra omnes Doctores, quam nihilominus quidam in Censuris librorum se exerentem audeant parvi facere, atque sic in errores, quos poterant & debebant vitare, incidant. Ne vero prolixius immoretur Auctor in singulis Propositionibus explanandis ac confutandis, claves morales lectori dat, communem ex ratione naturali, argenteam ex prudentia acquisita, regiam ex iustitia, auream ex supereminente scientiæ charitate, ferream ex odio turpis lucri, morales quatuor ex causis, alias ex dolis ac fallaciis, aliasque similes, quibus adhibitis tum in domum Sapientiæ ingredi queat, tum morum deceptiones aperire. Ex præcedentibus deinde colliguntur Resolutiones singulares propositionum damnatarum, fundamentis earum breviter iterum præmissis.

Partem quintam, quam meditatur, inscribet Indicem Omnigenum. Nam continebit doctrinam de qualibet materia morali, & superiores quatuor partes, quæ in genere de moralibus differuerunt, rediget ad resolutiones principiis illis generalibus cohærentes.

HISTOIRE SOMMAIRE DE NORMANDIE, PAR le Sieur de Masseville &c. i. e.

Dñi. de Masseville Historia Normanniæ compendiaria.
Pars I.

Rhotomagi apud Petrum Ferrand 1688. in 12. plag. 16.

PARS Galliæ insignis, quæ ad octoginta leucarum longitudinem Oceano Britannico, Occidentem & Septentrionem versus prætenditur,

dicur, introsum vero viginti vel triginta leucarum spatium occupat, *Ambianorum* sive *Picardia*, *Parisiensium*, *Cenomanorum* & *Britannarum* *Aremoricorum* finibus terminata, *Normannia* nomen seculo nono post Christum natum adepta est. Dicebatur ante id tempus *Neustria*, & sub Romanorum ditione provincie Lugdunensi secundæ accensebatur. Normannos ex Septentrionali regione (quam ipsum nomen indicat) i. e. ex Dania finitimisque locis, dum more illorum temporum novas sedes quærent, in Galliam delatos esse, satis notum est. Celebris inter alios illorum Duces fuit *Rollo*, Regio, ut fertur, genere in Dania natus, sed ob excitatas turbas patria pulsus. Is tanto cum successu popularium suorum ausa persecutus est, ut Gallie Regi tractum illum terrarum, a sua posthac gente denominandum, & filie matrimonium extorqueret; clientelæ tamen vinculo obstrictus & Christianis sacris initiatus, pro *Rollone Robertus* vocari voluit. Mansit Normanniæ nomen, extincta licet intra duo secula Rollonis familia, & post breve Anglorum Regum in illam imperium, sub Gallicorum Regum potestatem ditio redacta est. Hujus historiam post non paucos alios molitus est Autor, & primam ejus partem A. 1688. exhibuit. Descriptionem regionis in præfatione præmisit, brevem quidem sed accuratam. Laudat eam a situs commoditate, a fertilitate, ab ingenio & virtute incolarum, magnaque frequentia. Numerari dicit in illa plus quam quinquaginta urbes, inter quas primum locum tenet *Rbotomagus* (*Rouën*) Archiepiscopatu & tribunali supremo, quod *Parlamentum* vocatur, nobilis. Sex aliæ Episcopali titulo insigniuntur; *Bajocasses* (*Baieux*) *Abrinca*, (*Avranches*) *Ebroica*, (*Evreux*) *Saginum* (*Seez*) *Lexovianum* (*Lisieux*) & *Conflantia castellum* (*Coutances*.) Vici populosiores bis centum; parochiæ quater mille & ducentæ esse perhibentur. Dividitur provincia in superiorem & inferiorem, & utraque in diversas præfecturas, quarum designatio ex Autore peti potest. Destinavit librum primum historiæ antiquæ, sive gestis ante occupatum concessumque Rolloni Ducatum; cujus tempus Autor ad annum 912. refert; vetustius alii assignant. Vid. *Calvisius in anno 876.* Libro II & primi illius Ducis Rollonis sive Roberti, & successorum ejus acta succincte narrantur ad *Gnilielmum* usque *secundum*, illegitimo quidem toro natum, sed ad Angliæ regnum anno 1066. erectum, unde *Conquestoris* nomen vulgo adeptus est. Ab

hujus historia variis eventibus norabili incipit Liber tertius. Successit Guilielmo, licet primogenitus esset, ex paterna dispositione, in Ducatu Normanniæ *Robertus secundus*, perditis moribus parique fere fortuna. Expiaturus tamen juventutis vitia, susceptæ Pontificum auspiciis in Palæstinam expeditioni nomen dedit, dignusque, ut Auctor scribit, habitus fuit, qui inter competitores regni Hierosolymitani anno 1099. locum haberet, quo tamen ultro, redeundi in patriam studio, cessisse dicitur. Absente illo frater *Guilielmus II* Angliæ Rex *Normanniam* sive suo, sive Roberti nomine tenuit. Hoc mortuo Robertus successionem regni jure sibi deberi existimans, *Henricum* fratrem juniorem, qui Angliam invaserat, armis petiit, infaussto successu. Victus enim oculis orbatus est a fratre & in carcerem conjectus, qui ei post annorum XXVIII. miseriam, vitæ finem attulit. Ita Henricus, cui Guilielmus pater non nisi pecuniam suam legaverat, hunc tamen eventum ominatus fuerat, & Angliæ regno & Normanniæ Ducatu potitus est, ad annum usque 1135. ejusque morte, Rollonis stirps mascula defecit. Finitur etiam in hoc anno pars hæc historiæ prima. Verum illam additionibus quibusdam illustravit Auctor, indicando libros, quibus usus est, & delineationem trium reliquarum partium. Harum alteram deducturum se esse dicit ad regnum usque Caroli Pulchri Galliarum Regis; tertiam ad Ludovicum XII; quartam ad Regem, qui hodie rerum potitur. Affert etiam & examinat dissensiones autorum in describendis finibus provinciarum ejusque distributione. Inserit nomina regiorum præfectorum & magistratuum, qui hodie præsunt. Refutat eos, & nominatim *Farinum* quendam, qui Rhotomagensis urbis antiquitatem ad Julii Cæsaris tempora referunt, cum longe post Ptolomæus primam ejus mentionem fecerit. Errare dicit eos, qui Cæsarem ex Normanniæ littore in Angliam transfretasse opinantur, & portum Iccium cum celebri autore *Du Cange* pagum esse censet Caletico vicinum, quem *Vissan* nominant. Circa etymologiam locorum, quam affectatione Romanæ antiquitatis aliqui formant, dubia sua aperit. Ajunt enim, parum probante Autore, *Cadomum* (Caen) dici quasi Caji domum; probabiliori tamen conjectura, quam eorum, qui nomen loci a Cadmo Thebano, imo a Chamo Noachi filio. accersunt; Caino forte, ut ait, eundem honorem habituri, nisi diluvium obstaret. Ex *Lillebonne*,

bonne Juliobonam fecerunt, ex *Cberbourg* Cæsarisburgum, ex *Gisors* Cæsartium. De tempore, quo Galli ad Christianismum conversi sunt, præfert eorum sententiam, qui id in dimidio seculo tertio ponunt; disceptare tamen non vult cum Baronio & aliis, qui sub finem seculi primi Apostolicos viros in Galliam venisse putant. Notum est ex plurimis Gallicarum rerum scriptoribus, esse in Normanniæ tractu Caletensi (*pais de Gaux*) Dynastiam quandam, quæ *Rvetot* dicitur, ab omni Regum imperio immunis, & ideo regni nomine vulgo celebrata. Origo ad Clotarium Regem refertur, qui Dominum loci, *Gualterum*, ex præcipiti iracundia, supplicem licet & Pontificis commentatitias afferentem obtruncaverit, dein poenitentia ductus, liberis & posteris cæsi privilegium istud concesserit. Hanc historiam indubium vocarunt recentiores, cum satis vetusta & authentica documenta desiderarentur. Autor tamen non audet eam falsi condemnare. Possideri tradit locum hodie sub Principatus titulo a familia *de Cervant Cingé*. Sunt & alia in additionibus, quæ eruditionem & industriam Autoris probent. Candor quoque laudandus est, cum barbariem seculorum, de quibus tractat, non dissimulat. Taxat ruditatem Cleri malasque artes, quibus Ecclesiasticas dignitates invadebant. Non tacet Principum & Magnatum frequentissima crimina, latrocinia, sævitiam in parentes & fratres, tyrannidem in subditos, supra, adulteria, raptus, perjuriam; tum stultissimam opinionem, quasi isthæc omnia, continuata licet & repetita, expiari & compensari possent erogatione in pauperes, & exstructione templorum & monasteriorum, aut militia ad recuperandam Palæstinam. Notabilis est episcopi de Guilielmo I. Angliæ Rege, de quo pag. 223. Lib. III, scribit: *Erat valde religiosus, sed pietate non satis discreta. Imbutus enim erat opinione, qua multi Principes, qui credunt, licite quæri omnibus modis incrementa potentia & fortuna, dum compensatio fiat largitionibus in pauperes, & structura templorum.* Interim præter ea, quæ antiquiora sunt, ad triginta monasteria numerat Autor sub finem libri III, quæ seculo undecimo in Normannia, vix alio, ut videtur, titulo aut motu condita fuerunt. Celebrat tamen idem pietatem & disciplinam monachorum quorundam, ut & Episcoporum, qui sanctorum cognomentum adepti sunt, non solum ante Normannorum adventum, sed & post eum seculo XI. utcunque barbaro. Fuerunt etiam

etiam in Normannia, qui illo tempore scriptis fidem Ecclesie defenderunt: *Laufrancus*, Abbas Cadomensis & postea Archiepiscopus Cantuariensis; *Durandus* Fescampensis & *Guirmundus* monachus, Berengarium resistentes. Illustrium & nobilium familiarum rationem habuit Autor, indicem exhibens eorum, qui Guilielmo in acquirendo Angliæ regno & cruenta ad *Hastingam* contra Haraldum pugna; tum qui Roberto filio ejus, in expeditione Syriaca adfuerunt. Virorum quos Normannia tulit, nostra vel patrum memoria, literis illustrium quosdam in præfatione commemoravit Autor, nempe *Peronium* Cardinalem, *Fenardentium*, *Turnebum*, *Launayum*, *Postellum*, *Fabrum*, *Bochartum*, *Malberbium*, *Cornelium*, *Saracinum*, *Brensfum*, *Mezerajum*, *Scuderium*, *Segraisum*.

RELAZIONE D' ATHÈNE,

i. e.

Relatio de Athenarum urbe, nec non provinciis Attica, Phocide, Bœotia & Eubœa, quas A. 1674. *Cornelius Magnus* Parmensis peragravit; publicata A. 1688. ac Emin. & Rever. Dn. Cardinali ACCIAOLIO, Legato Ferrariæ, dedicata.

Parmæ, impensis Galeatii Rosati 1688. in 4to.

Constat plagul. 18. cum fig. zncis octo.

I *Itinerarii Turcici* partem primam Autor hic Venetiis A. 1682. edidit, prout vel ex *Actis Eruditorum* A. 1684. p. 52. seqq. patet. Dum vero secundo tomo digerendo & perpoliando insudat, VENETI Athenarum urbem victricibus armis in potestatem suam redigunt. Ansam hinc arripuit Noster, epistolam hanc datam Athenis XV. Dec. 1674. cœu prodromum non minus, quam partem majoris operis in lucem emittere. Sed nos titulum indicasse, sufficere arbitramur; cum non tantum propediem forsitan integrum Itinerarium visuros nos esse speremus, sed & in perlecto hoc *Ἱστορικὴ ἀναμνηστὴρ* eadem plane animadverterimus, quæ ex *Jacobi Sponii* & *G. Wheleri* operibus perquam nota fore Lectori, confidimus. Optime tamen factum esse putamus, quod Autor hæc civibus suis potissimum usui futura, non amplius

amplius intra privatos parietes delitescere voluerit; cum *Wbelerus* non nisi Anglice & Gallice extet, *Sponium* vero eodem demum anno octogesimo octavo Casimirus Frescotus, Monachus Casinensis (autor *Memorandorum Dalmatiae* ad Acta Eruditorum A. 1688. p. 41. relatorum) in Italicum idioma transtulerit, typisque Bononiensibus in duodecima forma ediderit.

OSSERVAZIONI INTORNO AL BOSFORO TRACIO.

i. c.

Observationes de Bosphoro Thracio sive canali Constantinopolitano, recensitæ in Epistola ad Sacram Regiam Majestatem CHRISTINÆ SUECORUM REGINÆ, a *Ludovico Ferdinando Marsilio*.

Romæ, impensis Nicolai Angeli Tinassii. 1681, in 4to.

Constant plagulis 14. & tab. æncis 3.

Quamvis Petrus Gyllius Albiensis, Philosophus Philologusque superioris seculi suo merito clarissimus, *Bosphorum* hunc, (aut, si mavis, *Bosporum*) peculiari libro descripserit, totque itinerariorum Constantinopolitanorum conditores prolixius de eo agere haud neglexerint, *Ludovicus* tamen *Ferdinandus Marsilius*, mysteriorum naturalium indagator felicissimus, propria industria non pauca in eo observavit, quæ alios eruditorum hæcenus fugerunt. Digna hinc ea censuit, quæ non cum Regina tantum sibi faventissima, sed & cum universa eruditorum republica communicaret.

Præmissis igitur nonnullis de *nomine, ortu & finibus* Bospori, ob-
 servat omnium primo, quatuor flumina unico illo alveo, sed diver-
 sissima ratione, decurrere. Ex his *primarium* e Ponto Euxino per al-
 veum Bosporanum in Propontidem, adeoque a Borea & Cæcia versus
 Africum defertur. Reliqua cursum huic e diametro oppositum tenent,
duo nempe ab Africo ad Cæciam, *tertium*, sub Chalcedone ex-
 oriens, ab Austro ad Boream tendunt, universa autem post milliaria
 aliquot a primario flumine sistuntur atque deficiunt. Horum fluen-
 torum primum ex aquis dulcibus, secundum vero & tertium ex regur-
 gitatione fluminis principalis oriri, Marsilius censet, id quod Lectori

D d

ex am.

ex amplissima atque accurata ænea tabula Geographica, qua opus suum mirum in modum illustravit Autor, ad oculum patebit.

P. 24.

Cursum deinde fluminis primarii remissio-rem esse notat, ubi ampliori alveo continetur, quod fit tum circa ejus ortum ex Euxino, tum circa ejus exonerationem in Propontidem; intensio-rem autem fieri, ubi alveo arctiori coercetur aut litoribus alliditur. Apud turrin Leandri instrumentum aliquod ligneum cum rota in canali collocavit Marsilius; hujus dein circumgyrationes ad pendulum uncias $8\frac{2}{3}$ pedis Romanæ mensuræ longum numeravit, atque intra centum vibrationes penduli rotam ab adverso flumine impulsam 38 circumgyrationibus defungi animadvertit, quæ aliquanto plures fuissent, nisi rota aliquid detrimenti sub ipsum examinis initium passa fuisset. Collegit hinc, cursum fluminis, ubi per angustias illas famosissimas castellis utrinque obseptas transit, tertia adhuc parte velociorem incitationemque esse.

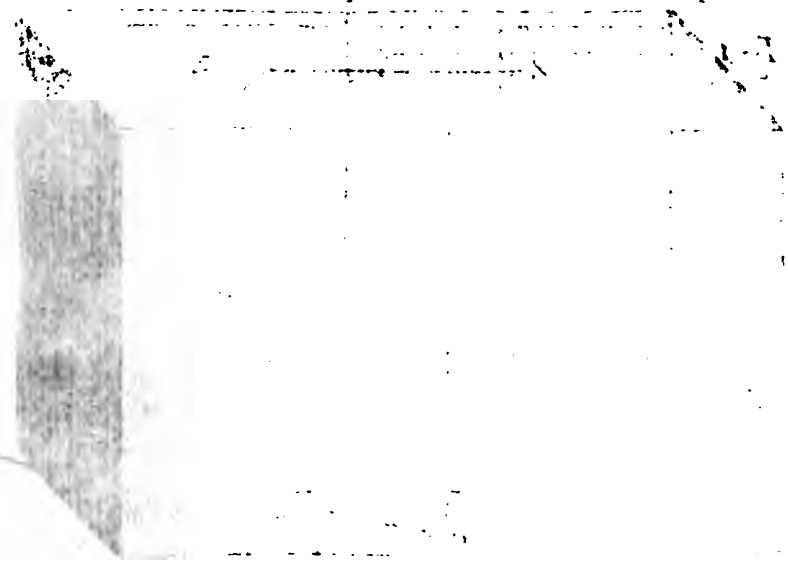
P. 34.

Sequitur dein tabula variarum altitudinum Mercurii, tubi Torricelliani beneficio observatarum Constantinopoli in Ponto Euxino five mari nigro, in mari Adriatico, itemque in Bithynia sub Olympo monte, cum hac conclusione: *Differentia Mercurii in utroque illo mari, sumta secundum medias altitudines, valde est sensibilis; quoniam Constantinopoli est unciarum 39, Venetiis vero unciarum $40\frac{1}{2}$, juxta mensuram Romani pedis; hoc est, ascendit altius in Adriatico, uncia $\frac{1}{2}$, itemque sub media parte Olympi, mari imminentis, unciis $5\frac{1}{2}$, ac in Bosporo facere solet.* Unde liquet, Pontum Euxinum multum altiorem esse mari Adriatico.

P. 36.

Venti, qui cum primis Bosporum perflant, sunt *Vulturnus & Boreas*, e quibus hic toto vere & autumnus solus ferme sentitur, ille reliqua anni parte cum aliis variis ventis divisum ac alternis quasi tenet imperium. Baroscopium illis in oris contraria designat iis, quæ in Italia designare suevit. Nam quando in Italia ascendit Mercurius, serenum fore diem sequentem, quando descendit, nebulosum fore, conjiciter. In Bosporo autem Vulturnus, quanto vehementior fuerit, tanto magis dejicit Mercurium, & calorem ac serenitatem dici secuturæ promittit; Boreas autem, quanto majori impetu ruit, tanto magis Mercurium extollit, ac sequentem diem frigore horrentem, nebulisque ac nubibus obsitam fore, certissimo argumento est. Agit hinc

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

ex amplissima atque accurata ænea tabula Geographica, qua opus suum mirum in modum illustravit Autor, ad oculum patebit.

P. 24.

Cursum deinde fluminis primarii remissio- rem esse notat, ubi ampliori alveo continetur, quod fit tum circa ejus ortum ex Euxino, tum circa ejus exonerationem in Propontidem; intensiorem autem fieri, ubi

P. 27. 28.

alveo arctiori coercetur aut litoribus alliditur. Apud turrim Leandri instrumentum aliquod ligneum cum rota in canali collocavit Marsilius; hujus dein circumgyrationes ad pendulum uncias $8\frac{6}{8}$ pedis Romanæ mensuræ longum numeravit, atque intra centum vibrationes penduli rotam ab adverso flumine impulsam 38 circumgyrationibus defungi animadvertit, quæ aliquanto plures fuissent, nisi rota aliquid detrimenti sub ipsum examinis imitium passa fuisset. Collegit hinc, cursum fluminis, ubi per angustias illas famosissimas castellis utrinque obseptas transit, tertia adhuc parte velociorem incitationemque esse.

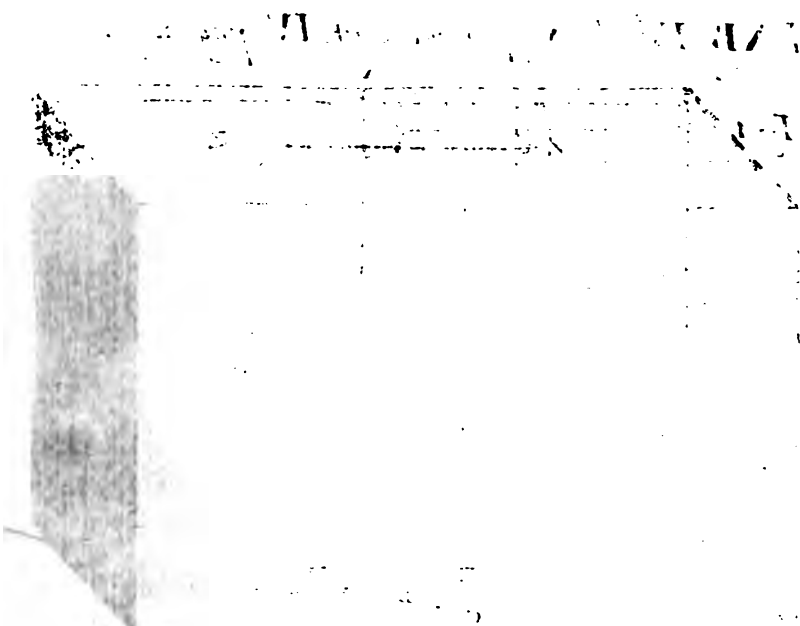
P. 34.

Sequitur dein tabula variarum altitudinum Mercurii, tubi Torricelliani beneficio observatarum Constantinopoli in Ponto Euxino sive mari nigro, in mari Adriatico, itemque in Bithynia sub Olympo monte, cum hac conclusione: *Differentia Mercurii in utroque illo mari, sumpta secundum medias altitudines, valde est sensibilis; quoniam Constantinopoli est unciarum 39, Venetiis vero unciarum 40 $\frac{1}{4}$, juxta mensuram Romani pedis; hoc est, ascendit altius in Adriatico, uncia $1\frac{1}{2}$, itemque sub media parte Olympi, mari imminens, unciis $5\frac{1}{2}$, ac in Bosporo facere solet.* Unde liquet, Pontum Euxinum multum altiorem esse mari Adriatico.

P. 37.

P. 36.

Venti, qui cum primis Bosporum perflant, sunt *Vulturnus* & *Boreas*, e quibus hic toto vere & autumno solus ferme sentitur, ille reliqua anni parte cum aliis variis ventis divisum ac alternis quasi tenet imperium. Baroscopium illis in oris contraria designat iis, quæ in Italia designare suevit. Nam quando in Italia ascendit Mercurius, serenum fore diem sequentem, quando descendit, nebulosum fore, conjicitur. In Bosporo autem Vulturnus, quanto vehementior fuerit, tanto magis dejicit Mercurium, & calorem ac serenitatem diei sequentis promittit; Boreas autem, quanto majori impetu ruit, tanto magis Mercurium extollit, ac sequentem diem frigore horrentem, nebulisque ac nubibus obitam fore, certissimo argumento est. Agit hinc

TAB. IV. Ad Supplement. Sect. IV. pag. 209.

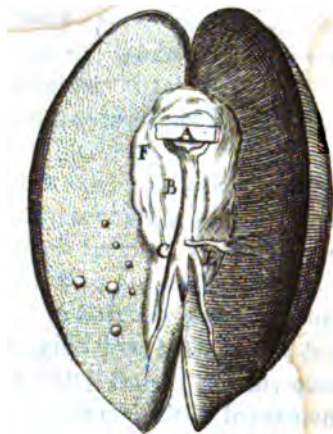
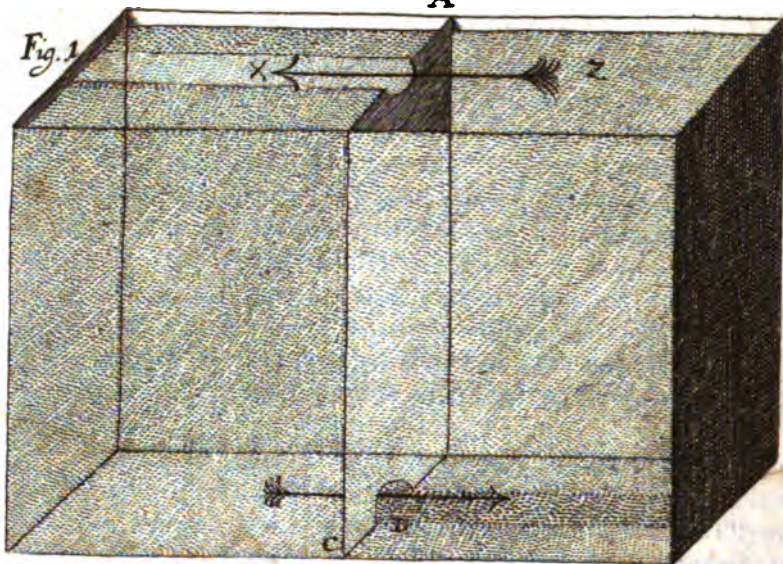

Fig. 2.

hinc Auctor de Bospori *fluxu & refluxu*, insensibili pene, ideoque a multis negato, a se tamen inde ab 21. Febr. usque ad 25. Apr. 1680. singulis fere diebus observato; addit etiam observationum diarium in tabula expansum. Hactenus autem de solo aquarum *superficialium* motu actum fuit, quem nec aliis non observatum putamus. At altius penetravit Speculatio Marsilii, & motum inferiorum seu *subterlabentium* aquarum Bosporanarum indagavit, motui superficialium aquarum diametraliter oppositum. Cum enim navigium suum ipso in flumine, quantum pote, immobile reddidisset, funem cum appenso plumbo in aquas demisit, qui primo per aliquot passus Turcicos impetu fluminis superficialis a septentrione versus meridiem propulsus, mox cum plumbum profundius demissum esset, extremitate sua a meridie in septentrionem repulsus fuit, id quod ex plicatura funis supra aquas constitutus animadvertit Marsilius, certior dein variis piscatorum Turcicorum relationibus factus, eandem rem toto anno a se observari solere. Paradoxi hujus rationem arcessit ex principio, *levius propelli a graviore*. Infra enim probabit, aquas subterfluentes superficialibus graviores esse granis decem. Hinc experimentum fieri jubet h. m. TAB. IV. Sumatur vas, (quale in FIGURA I. conspicitur,) divisum in duas partes æquales X, Z, pariete transverso A C habente in ima sui parte foramen D, in superiori autem parte foramen E. Obturato deinde foramine D, pars X impleatur aqua falsa ejusdem ponderis, ac subterfluens Bosporana esse solet. Pars Z impleatur aqua æquali aquis ponti Euxini, quæ in locis Constantinopoli proximioribus ad rem coquinariam non ineptæ sunt. Aperiat mox foramen D, ac statim cernes, aquam X per D ruere in Z, & aquam Z per D in X; id quod sagittæ in figura designant. Gravior enim aqua propellet leviolem ex loco illo inferiori ac extollet, ut dein per foramen superius in locum a graviore subsidente vacuefactum sese recipiat. Motusque hic aquarum tamdiu durabit, donec aquæ illæ diversi generis in unum homogeneous sufficienti permixtione abierint; qua in parte vas illud differt a Bosporo, utpote in quo motus ille utriusque generis aquarum perennis est, ob perenne, quod habent, motus sui principium, *subterfluens* nempe fontes, *superficialis* pontum Euxinum. Hoc ut magis pateat in experimento, Marsilius jubet siphones vitreos retortos inferere vasæ, quæ supra descriptis aquis repleta fuerint. Statuit

p. 42.

p. 50.

p. 61.

TAB. IV.
FIG. I.

p. 65.

tuit dein *subterfluentem*, studio sese jungendi alicubi aquis dulcibus seu fontanis, ad mare nigrum seu Pontum Euxinum properare, gravitateque sua aquas illas marinas superficiales loco suo movere, & ut in locum illum, unde hæc venerant, defluant, easdem incitare; quo supposito, perceptu facilius fore putat, qui fiat, quod Pontum Euxinum nunquam aquarum copia destituat, utut ipsam a deo illarum molem tota die per Bosporum in Propontidem emittat.

p. 68.

Aquæ Bosporanæ colore nigro tinctæ videntur; quapropter & ipse Pontus Euxinus *Mare nigrum* appellari consuevit; in amplissimo tamen mari magis nigricant ac in canali angustiori. Causam rei illius aut fundum arenosum, aliis fundis marinis dissimilem, aut densissimas nebulas mari illi tantum non semper incubantes esse; Marsilius opinatur.

p. 70.

Inquisivit etiam Autor in pondus (& qui hinc patet, gradum falsedinis) aquæ marinæ. Id quod per *ampullam* quandam *hydrostaticam* (ad ductum *Geminiani Montanarii*,) feliciter successit, uti videre est in *tabula ponderum*, ex qua duo postrema experimenta tantummodo excerpta ducimus, ut nimirum appareat discrimen inter aquarum superficialium & subterfluentium gravitatem:

p. 72.

<i>Locus experimenti.</i>	<i>Mensis.</i>	<i>Pondus.</i>
In <i>Bisectas</i> , ubi novum Regis Turcici seralium est; aqua superficialis.	28. Junii 1680.	Gr. 61 $\frac{3}{4}$.
Ibidem aqua profunda.	codem die.	Gr. 71 $\frac{3}{4}$.

p. 78.

Hanc aquam profundam ut appendere posset, vas adhibuit valvula clausum, quod ubi in fundum demissum fuisset, fune aliquo aperire aquisque replere novit.

p. 79.

Cæterum in *Boylei* sententiam concedit, marinas aquas saporem suum non *sali* tantum acceptum ferre, sed & *bitumini*, cui semper jungi solet *sulphur* aliquod, unde is non *salsus* tantum, sed & *amarus* evadat. Hac de re non dubitandum ulterius autumavit, ex quo fontem aliquem aquæ dulcis bituminosum inspexit, in *Tiaci*, (loco decem millibus a Zacyntho urbe remoto,) repertum, ac in mare se exonerantem, quo de in epistola aliqua ad *Marcellum Malpighium* ex professo egisse se refert. Accedit, quod in Propontide, ex adverso urbis *Heracleæ*, filamenta bituminosa aquis innatareprehenderit, quæ

p. 82.

quæ superstitiosiores navitæ oleum esse credunt proveniens e corporibus sanctorum, qui naufragio perierunt, dum eorum cultores, propriæ etiam salutis fuga consulturi, injuriis Turcarum Constantinopolin occupantium subducere ea laborarunt. Hinc Græculos peplis candidis summa cum veneratione spurias illas reliquias excipere solere, Marfilius notat. Longum foret, cætera experimenta de bitumine marino commemorare. Sufficiat unicum. Tentaverat Marfilius, saporem aquæ marinæ sale injecto aquæ fontanæ conciliare, sed frustra. Illa enim nonnisi turbulentiore hinc facta fuerat ac falsedinem contraxerat. Deerat autem amaror, aquis marinis familiaris. Bitumen ergo liquefactum aquæ suæ injecit Noster, ac quanto sæpius id faceret, tanto magis amaram & marinum quid exactius sapientem deprehendit eam; vidit tamen infimul, pondus aquæ decrefcere, quod hæc magis magisque per bituminis calorem rarefieret, aquæ autem calidæ leviores esse soleant frigidis; unde & marinæ aquæ leviores sint ætate, quam hyeme.

p. 90.

p. 91.

Sub epistolæ finem enumerat Autor *piscium* genera, quæ in Bosporo diversis anni tempestatibus reperire est. Prolixius autem agit de *Testaceo* quodam, quod mense Augusto margaritas gignit ac enititur, quodque Turcis *Midia*, *Midula*, Aldrovando ac Plinio fortassis *Mya* appellatur. Formam ejus ac magnitudinem si nosse juvat, ex iconæ II. haurire eam integrum erit. Vides heic conchas duas aper-

p. 93.

p. 98.

FIG. II.

tas, unitas per musculus transversum A, quo & colligantur & moventur. Ex inferiori ejus parte musculus B in longum porrigitur ad instar medullæ spinalis, bifurcatus initio, dein indivisus usque ad locum C, ubi rursus divisus in inferiores concharum partes sese insinuat. Hunc si e conchis extraxeris, figuram C referet. Exterius albicat & substantia ejus omnino muscularis est. Fibræ enim, quibus pars A constat, transverse sitæ, utrinque se contrahunt, ubi eas a reliqua mole abscideris, extremitate autem sua in compagem concharum sese ingerunt texturamque illarum testaceam conficiunt. In musculo B diligenter separato non fibras tantum carneas in longum protensas notabis, sed & intra eas existentem tubum filamentis aurei coloris refertum, quæ cum musculo A continuantur, ipsique illie & substantia & colore conformes sunt. Procedunt hæc per tubum muscularem B in locum C, ac constituunt *caudam* quasi obscurioris coloris. Filamenta

menta illa *tendinem*, aut corpus mechanicum tendini analogum, merito dixeris; cum animal, porrecta hac cauda, instar manus, lignis, lapidibus, arenæ firmiter adeo inhæreat, ut a piscatoribus violenter inde abstrahi eam oporteat, quo facto, manum illud suam intra conchas retrahit. *Membrana F* in figura, convulsa & contracta sistitur, cum alias totam concharum partem interiorem tegat. Foraminum ea plenissima est, continetque materiam quandam fluidam, viscidam, flavam instar vitelli. Natant in hac margaritæ permultæ, quæ quanto proximiores animali sunt, tanto sunt minores, quanto magis hinc remotæ, tanto majores: unde *Stenonis* sententia probabilis reddita fuit *Marsilio*, margaritas esse portiones excrementi sive glutinosi sudoris, quem singulis diebus animal illud per cutis suæ poros excernat. Indicis tamen margaritis Bosphoranæ cedunt & albedine, cum plumbei coloris sint, & figura spherica, quam frustra in eis requiras.

Hæc ex opusculo hoc eleganti ad Acta referre visum fuit. Autor illius, cum extremam ei manum imponeret, expeditioni bellicæ sese accinxit; ubinam verò terrarum nunc degat, numve adhuc in vivis sit, æque ignoramus, ac utrum, quas promisit, *Observationes de Phosphoris naturalibus & de Imperio Ottomanico*, publici jamjam juris fecerit.

*L'AVOCAT DES PROTESTANS, OU TRAITE' DU
Schisme &c. contre les objections des Sieurs Nicole,
Brueys & Ferrand, par le Sieur A. D. V.*

i. 6.

**Advocatus Protestantium, seu Tractatus de Schismate,
in quo Separationis Protestantium ab Ecclesia Romana
factæ justitia demonstratur, contra objectiones
Nicolii, Brueysii & Ferrandi.
Amstelod. apud P. Mortier 1686. in 12. Plag. II.**

EVitatis, quas a Clero Gallicano & vitæ & libertati metuebat, infidelis, ex loco tuto Ecclesiæ Romanæ violentiam impugnare non minus justum quam necessarium Autori visum fuit; quanquam ipsius Ecclesiæ Gallicanæ reformationem sperare audeat, non tamen a Clero aut

aut Episcopis, sed a Principe ad Salomonis instar, Christo, qui per manus sanguinolentas id fieri nolit, templum ædificaturo suscipiendam. Contra Ferrandi hanc thesin: *se illis accedere, qui hæreticos non occidunt, eosque imitandos esse; se tamen credere, id permissum esse, nec damnare, qui supplicio afficiendos sistunt; utrosque bene facere, priores vero melius;* ita infert: Aut Deum permittere Principi, ut hæreticos occidat, aut non permittere. Si prius, Principes, quocunque tempore periculum ab iis metuant, in conscientia ad obli- ligari, oppositionemque iis factam Deo ipsi factam videri. Sin posterius, quicumque eos ita puniat, homicidii reum evadere. Ideoque idem esse, ac si dixisset, se illis accedere, qui veneficos & parricidas supplicio non afficiunt, licet hoc permissum autumet; qui ipsos tolerant vel tollant, bene facere, priores tamen melius. Hinc de ipsius Schismatis natura agit, quod illud separationem injustam denotet, nec in novorum templorum extruptione, aut novarum congregationum institutione, ex qua Pontificii Protestantibus schismatis notam impingant, sed charitatis ruptura consistat; hujus vero ipsos Romano-Catholicos reos fieri, qui Protestantibus denegent, quod Ecclesiis Orientalibus sibi reunitis concesserint, ut ritus suos retinere ipsis liceat.

Brucysium statuentem, Reformatos non habuisse jus se separandi, quia errores fuerint tolerabiles, falli ex eo, quod dogmata Romana in se saltem respiciat citra praxin credendi; v. g. purgatorium & preces pro defunctis tolerabiles videri, ex circumstantia vero annexi anathematis intolerabiles fieri. Cum vero Ferrandus tolerantiam adeo extendat, ut non nisi propter hæresin & idololatriam communio dissolvi debeat, cur ergo Roma tot myriades hominum ob errores minus graves a se separavit? Cumque Augustinus eos, qui in sinu sunt, excommunicatione feriri nolit, etiamsi schisma metuendum sit, cur ergo Leo X. in Lutherum ejusque asseclas eadem animadvertere properavit? *Nicolio* argumentanti: *Protestantes, quia absque temeritate, an Ecclesia Romana errorum cum salute pugnantium rea, sætus vero suorum iis vacuum sit, judicare non potuerint, citra schisma ab illa separare se non potuisse;* respondetur: quæstioni, an Reformati juste se separaverint, inhærendum esse, & discutiendum, an absque temeritate Romam errorum talium accusare potuerint; minime vero adden-

addendum, an, quod propria suorum societas iis caruerit, absq; temeritate judicare potuerint. Certum enim esse, probatis erroribus, separare se potuisse, & unum cœtum alterum errorum mortalium accusare posse, licet ipse talibus obnoxius sit; exemplo Græcæ Ecclesiæ Romanæ hæreseos & tyrannidis arguentis, licet ipsa iis non careat. Ita licet Reformati a Romanis errorum mortalium convincerentur, hos tamen separationem eorum improbare non posse, si modo idololatriæ, hæreseos vel tyrannidis ab illis rei constituantur. Probandum itaque prius esse, Reformatos non potuisse per se ipsos cognoscere, an Roma sit rea idololatriæ, quando e. g. buccellam panis pro Creatore suo, aut imagines coram illis prostrata adorat. Contrarium enim ex lectione primi præcepti statim enitescere. Nec obstare objectionem *Nicolii*, ignorantiam linguarum, & differentias versionum, simpliciorum judicium impedire. Scripturam enim, maxime N. T. ab utraque Religione pro divina haberi. Omnes Christianos de capitibus ad salutem necessariis vel ex solo N. T. satis instrui, adeoque & simpliciores ex ipsis adversariorum versionibus fidem suam, eorumque errores mortales probare posse. Romanis igitur necessitatem incumbere aut respondendi ad probationes a Reformatis adductas; aut probandi alia religionis capita, quam ibi continentur, & ita Ecclesiæ h. e. Papæ, Episcoporum &c. placita admittenda esse. Urgenti porro antagonistæ, simpliciores non esse capaces judicandi, num sua fides ab omni errore damnabili immunis sit; contra necesse esse, ut damnabiles Ecclesiæ Romanæ errores cognitos habeant; item tot sanctos contrarietatem talem in principiis fidei essentialibus non observasse; arrogantiam itaque sapere, opinionem suam Ecclesiæ autoritati præferre vellet; regerit: sciendi necessitatem negari, condemnandi vero, ubi notitia impetrata est, omnino affirmari. Ita etiam Judæos in Christum credentes majus præ-doctoribus suis lumen habuisse, & Berrhœenses ad normam Scripturæ Pauli dicta revocasse. Insuper format ejusmodi casum: cum nulla Protestantium Ecclesia in *Isphab* inveniat, Nestoriani vero, Armeni & Romani ibi locū habeant, quid statuendum, si Mahammedanus veritate religionis Christianæ agnita, præviaque articulorum fidei capitalium comparatione, omnes Christianos illos idololatrias deprehendat? Statuit autem quod nulli eorum se aggregare, & nihilominus apertam Christianismi professionem edere debeat. Subjungit

jungit deinde, eos qui inter Catholicos Christianismum profitentur, Protestantium sacra amplecti & ab idololatria Romana secedere obligatos esse; si vero eodem tempore, quo cultum impium inter Romanos deprehendunt, inter Protestantes quoque errores mortales observent, tunc neutros permanere, & utrosque divinæ misericordiæ commendare debere. In Romana vero vel Protestantium Ecclesiâ natis tamdiu ibi perseverandum esse, donec a Deo illuminati, bene an male locati sint, intelligant. Cum hoc tamen discrimine, ut impii cultus in Romana Ecclesiâ notitiam adeptus, ibi commorari diutius nequeat; vicissim vero Protestantium Ecclesiâ, utut mortales errores ibi deprehendat, deferere non debeat, eo quod membra ejus sub anathematis pœna ad eos credendos non compellantur, atque adeo quilibet Christianus, quamdiu toleratur, ibi commorari possit.

Dum Ecclesiæ articulum reliquos omnes includere, ejusque testimonium non fallere *Nicolius* sustinet, melior decidendi via ex Evangelio opponitur. Hoc enim vocem divinam esse, omnes fatentur; omnes itidē illud articulos complectitur, atq; veritatem vel falsitatem cujusvis novæ doctrinæ detegit, & ob Spiritus S. in verbo humiliter & fideliter lecto & expenso præsentiam, indubitatum testimonium perhibet; quod neque de Ecclesiâ, neque anathematibus Tridentinis æque prædicari potest.

Adversus argumenta denique, quibus Ecclesiâ Reformatorum schismaticam esse *Nicolius* evincere conatur, responsiones suas reponit Auctor. *Primum* desumptum est a *notarum vera Ecclesiâ, amplitudinis nimirum & visibilitatis perpetuæ defectu*. Sed notas has autoritate Augustini firmatas non admittit noster. Patrem enim istum multa statuisse, quæ veritati repugnent, e. g. damnationem infantum absque baptismo & eucharistia decedentium; hæreticos ultimo supplicio afficiendos esse: Deum multa millia elegisse & reprobasse citra respectum ad fidem & perseverantiam, aut peccata propria habitum: Christum non pro omnium salute mortuum esse: Deum prædestinatos convertere per gratiam irresistibilem &c. Allegatum locum Es. 54, 1. non magis probare amplitudinem perpetuam, quam *Nicolium* Papam esse, sed potius Hierosolymam cœlestem plures producturam liberos, quam terrestrem. Ps. 2, 8. de Ecclesiâ non loqui, sed

Ee

Chri-

Christum fore dominum & regem omnium populorum, eosque in die iræ suæ in ordinem redacturum, licet eum non recipiant. Matth. 26, 13. dici, ubi Evangelium prædicatum fuerit, mulieris quoque factum prædicatum iri; sed nihil ibi haberi, quod ab omnibus, & omnibus locis, & omni tempore sit recipiendum, inq; sua puritate semper & absque mixtura hæresum perstiturum, aut recipientes ecclesiam visibilem constituturi sint. Nec Matth. 28, 20. It. c. 16, 18. de visibili Ecclesia accipi debere, sed Christum habiturum corpus mysticum, & veros fideles, quales etiam in corruptissimis seculis habuerit. Sic Matth. 5, 14. c. 7, 24. de extensione & amplitudine visibili & perpetua non magis, quam de Regno Chinæ aut Mogulis intelligenda esse, sed verius de publica testium veritatis confessione, quæ invisibilis non tantum sit, licet hostes oppressionis suæ eos invisibiles reddere conati fuerint.

II. *Reformata Ecclesia est schismatica, quia nova.* Respondetur, nova sit nec ne, nihil ad schisma. Distinguitur inter personas & fidem: Personas tam in Romana quam Reformata Ecclesia novas esse. Undem vero hujus nemini novam esse, nisi iis, qui fidem & evangelium superint, & corruptionem pro prima antiquitate, & primatibus instantem pro novitate accipiant. Instantia, *Protestantes se non esse esse se Ecclesia cuiusdam visibili & subsistenti, regeatur, univisse se eos, quos veris Christianis, paratos eos pro membris agnoscere, quos non notitiam eorum adepti fuissent.* Univisse se Ecclesia Christi, inter Waldenses, Albigenes & Wiclefitas superstitibus. Undem, eterna nihil opus fuisse. Christo vera fide unitum eo ipso, & eodem corpori, quocumque terrarum loco reperiat. III. *Protestantes schismatici, quia privata est eorum Societas, qua non potest habere Spiritum S. & remissionem peccatorum.* Cur? quia vera Ecclesia, solum vita & remissio peccatorum invenitur, se non aggregari potest. Respondetur: eo momento, quo quis fidelis sit, Spiritum S. & remissionem peccatorum accipit. Nec enim Ecclesia, aut exterior consociatio, Spiritum S. & vitam, h. e. fidem charitate animatur. Si tamen Ecclesie veræ, quam tempore separationis potuerint, se adungere omisissent, schismatis imputatio non fuisset habitura. IV. *Quia Ecclesias erexerunt absque ministerio, modo prædicabunt, nisi ministrantur?* Rom. 10, 15. Respondetur, de prima prædicatione Evangelii non dandum cogniti, nec cognoscendi; nisi

nisi Apostoli emissi fuissent. Hodie vero, cum cognitum sit, quilibet Christianus necessariis donis instructus quavis occasione illud prædicare potest. Quæ prædicatio, repetitio saltem Evangelii est. Quilibet etiam potest novos discipulos reddere teneretur. In generali illa missionis actione omnibus dixit: *predicate*. Ex Nicolii consensu quilibet Christianus baptizare potest; jam vero Christus baptismum Evangelii prædicationi adjunxit: ergo & hæc cuilibet Christiano competere debet. *Reformati deliquerunt ob usurpatam vocationem extraordinariam*. Respondetur distinguendo inter Ministerium, & manuductionem. Ministerium per vocationem. Ministerium ipsum perducatur in mundum; vocatio vero & ductus Dei non semper eodem modo habet. Prima Apostolorum vocatio fuit immediata, Hiis Episcopos & presbyteros vocarunt. Hi idem hodiernum ministerium habent. Hæc vocatio est ordinaria. Extraordinaria est, quando ministerio degenerante, certas personas zelo extraordinario armatas, erroribus se opponant, & Ministerium ordinarium a corruptione liberent. Vocatio ordinaria non cessat, sed saltem est corrupta. Omnes ad Ministerium vocati, ad Evangelium quoque prædicandum vocati sunt. Si vero etiam vocati ad prædicandum errores, quos Roma defendit, tunc vocatio est mortua, & nihil nisi mortem producat. Sic primi Reformati, ut erroribus se opponant, quam ut, vocatione viva ad prædicandam veritatem, vocationem primam ab admixta corruptela repurgarent. Hæc itaque vocatio illa extraordinaria fuerit, ipsum Ministerium semper mansit ordinarium, quoniam mutato nec mirari debent, sicut Romani opus habent, novam vocationem ad prædicandum, calicem subtrahendum &c. quam non sequuntur, iis corroboraturi. Ad instantiam: *Crimen est, dicitur esse, usurpare ministerium, & sic plebem decipere, & obedientiam, quam falsis pastoribus non debent; ergo, Papa, & cum eo omnes Episcopi, criminis dicti usurpando auctoritatem, quam Christus habet, ejusque vocationem, & obedientiam non nisi Christo debitam a populo repellendo, & obedientiam non nisi Christo debitam a populo repellendo, & obedientiam non nisi Christo debitam a populo repellendo.* Reformati inde absolvuntur, non nisi veritatem prædicandam, vocationem ab ipsis fidelibus dependentem, melioris ordinis, & idoneis concedentes. VI. *Ordinatio Ministrorum*

*Protestantium est nulla, quia 1. a Laicis facta. 2. ordinatio eorum, quicam a Presbyteris Romana Ecclesia egressis acceperunt, est nulla. Validitas enim Ministerii a voluntate Christi pendet. Christus vero voluit, ut potestas gubernandi Ecclesiam non a Laicis, sed ab Episcopis conferatur per impositionem manuum. Respondetur: conceditur de prima institutione per Apostolos facienda, populo tamen non escluso. Probandum vero esse, Christum interdixisse Christianis Ministros ordinare, & impositionem manuum præcise injunxisse. Fundari vocationem Ministrorum in Scriptura S. tum quoad formam, quia populus jus habet eligendi, quod ipsum auctoritatem prædicandi confert, impositione manuum declarationis ergo subsequente; tum quoad essentiam, quia tendit ad prædicationem Evangelii, remotis extraneis. De Episcopis statuit, nomen hoc Apostolos Ministris imponendum, qui inspectorum loco esse debebant; & illo tempore Episcopum & Presbyterum unum idemque fuisse; Paulum enim, dum Titum jubentem præcipere Presbyteros in Creta, statim subjungere, Episcopos debere esse comprehensibiles. Quam vero potestatem Episcopi Romani sibi solia tribuunt, ex Scriptura probari non posse. VII. *Protestantes sunt schismatici, quia vicerem Ecclesiam deseruerunt. Semper enim est una Ecclesia.* Respondetur: Ecclesia vera Christo per fidem & caritatem unita, omni tempore est una. Quoad externum corpus vera semper est eadem. Fuerunt enim tempora, quibus unitas hæc amissa fuit, & sic a corpore externo, conjunctione cum vera Ecclesia salva, separatio juste fieri potuit.*

**BARTHOLOMÆI GATTI CONSILIA, OPERA
bannis Galliani Patricii Mutinensis & Serenissimi Ducis
Mutinensis Consiliarii Status edita.**

Parmæ apud Joseph. de Rossetis. 1688. in folio.

Constantiæ plagulis 181. & prostant Lipsiæ apud Gleditschium.

Quanquam in munerum atque honorum collatione hæc per liquidò constare videatur, utrum virtus an fortuna majores sibi sumat partes: admodum tamen probabile inditum, utramque amico conspirasse consilio, siquidem vir aliquis a tates, quas præsertim literarum subsidio contingere licet, gratiam

Rei hujus non ignobile exemplum in Gatto deprehendi-
 mus, qui primum Advocatus, post Assessor Curiarum, ac deni-
 que Consiliiarii locum apud Serenissimos Duces Mutinenses Al-
 bertum & Franciscum II. obtinuit. Cumq; is functionibus istis ne-
 cessaria varietate & gravitate probe exercitatus esset, ut orbi litera-
 rum post sua monumentum quoddam relinqueret, sex Consilio-
 rum nos collegit, quos paulo ante quam vivis excederet, Johanni
 Cappanis, æqualis dignitatis & sinceræ amicitiz nexu si-
 mul commendatos reliquit. Prodrumi ergo instar Volu-
 men præstitit, XXX Consilia latius paulo (ut mos in hoc scribendi
 præcipue est) deducta exhibens. Hæc tamen sigillatim confide-
 rant, præsertim superum semper & novum argumentum seu casum expo-
 nit, de vel tria Consilia ad unicam facti speciem pertineant,
 ut ab Autore, vel a Johanne Baptista Ladercho, vel ab Hiero-
 nimo Augustino concinnata.

In Illustratione Consilio 23 (ut ordine ac numero inverfo pro-
 ceduntur Cons. 24. 25. 26. ab Hieronymo Augustino ex-
 hibentur, quæ simul illustrent Ducis Mutinensis immunitatem a gabel-
 latione, pro vectura rerum ad fortalitia pertinentium, per
 Consilia 17. Sic & Consilio 17, quod de mutatione monetæ agit,
 solutio Creditori fieri debeat, subjiciuntur Cons. 18. &
 materia non minori Juris subtilitate, quam differen-
 tiis composuit Laderchus. Ipsemet Autor in Consiliis
 suis inquisivit de validitate transactionis super bonis fidei-
 jussoribus præjudicium vocatorum; quin & de successione
 inter duos Consilia, 7. & 8. concinnavit. In quibus illud o-
 probandum suscipitur, inter successionem ad primogenituræ
 referentem, & Majoratum nullam prorsus intercedere
 potestatem; utrobique ex primogenito præmortuo natum exclude-
 re secundum genitum, & promiscue terminos hosce a Baldo,
 & alii Dd. antiquis fuisse usurpatos; usque dum Alciatus pri-
 mo Majoratu Sicameliæ consultus, diversos succedendi mo-
 di excogitaverit; quem Berojus, Meno-
 chus, & recentiores Dd. tantum non omnes improvide satis secuti fu-
 erunt. Cætera quæ supersunt Consilia Gattum solum autorem lau-
 dant, & peculiari semper ac proprio argumento conspicua sunt. Ex
 his

his adhuc adducere juvat Consilium 1, ubi differitur de immunitate a tributis ob numerum 12. liberorum. Conf. 15. distincte docet, quatenus exemplar ex originali in Archivo asservato transfutum, si forte deficiente originali fidem mereatur aut minus. Conf. 13. singulariter Appanagii casum exponit. Quatenus & Princeps in Feudo Regali & haecenus divisibili, possit in præjudicium comprehensorum in heredituribus, successione ad primogenituræ sortem restringere, occasione Marchionatus Somesii ad Familiam Illustriss. Comitum de Montausculis pertinentis, in Conf. 30. & ultimo fuse declaratur.

NOUVELLES OBSERVATIONS, OU GUERRE CIVILE des François sur la Langue.

i. e.

Observationes novæ, seu Civile Gallorum super vernacula Bellum.

Parisiis apud I. B. Langlois 1688. in 12. plag. 22.

Dissimulavit nomen suum libri hujus Auctor, dubium quatenus nisi forte latere voluit, ne magnorum in Gallia virorum, patriæ linguæ excolendæ ac magis magisque perpoliendæ operam præderunt, nec rem tamen ac uisum semper visi sunt tetigisse, ideoque in hoc opusculo vapulant, incurreret odium, aut jam demortuam famæ insultare videretur. *Civilis vero Belli* titulum, quisquis auctor est, non inepte illi præscripsit, cum hodierni illi Gallorum Grammatici, ipsique in hac arte principes, mirum quantum inter se dissideant, adeo ut innumeras fere voces phrasasve, seu vulgares rerum usu quotidiano receptas, seu doctis quoque viris in scriptis publicis usurpatis, uni alterive laudari videas ac maxime arridere, improbari vero, imo damnari aliis. Ac mireris tamen, excellens in linguæ Gallicæ, tantis licet Criticorum litigiis obnoxia, ab Auctore in Dedicatoria ad Duce[m] Montauserium Epistola iis elogiis, etiam eam seu fato quodam, seu jure & ex merito, monarchiam quam in Jerusalem in linguas non tantum alias omnes, sed nationes etiam antiquas sibi vindicasse profiteatur, & vel hinc Regi quoque suo totius terrarum orbis dominatum ominetur. Neque enim Reges ceteros ac principes alium in finem ait addiscendæ linguæ Gallicæ tanto studio

cumbe-

et supremi hujus sui Arbitri iussa eo rectius percipere
 valeant; neque eorum exemplo populos integros in
 patris patris Laribus & quicquid charum domi habent;
 in rem profusis, alio ex stimulo confluere, sermonisque
 ac usum comparare, quam quod presentiant, sibi
 aliquando Monarchæ Gallicæ esse parendum. Sed id
 tantæ, condonandum genio gentis, nullam non de-
 blandiri Regi suo possit; occupantis; cujus linguam
 valent exteri, suavem utique & exprimendis cum grata
 tate animi sensis idoneam: jugum vero paucissimi for-
 ans anhelant, sed deprecantur potius omnes & pro vi-
 Capi vero vel hinc documentum potest, quanto fre-
 rostratum, & quæ presentii bello ægre suffraginan-
 itinera, ludibrio & despiciatui Gallis ipsi habeantur;
 sum veniamus, de quo multa dici non attinet, cum
 sit, occupeturque in revocandis sub examen vocabulis
 Gallicis, de quarum bonitate ac elegantia tantis inter se
 ab utriusque gentis illius contendunt. Hæc talia vero
 ad palatum futura sunt; alios, qui perfunctoria
 contenti sunt, non magnopere afficient. Nec diffitetur
 loquendi omnes sæpe illas Criticorum decisiones elu-
 eos subinde falseque perstringit, qui eum necesse ipsi
 in dubiis ancillas suas consulere, dicendi tamen leges
 fragabili auctoritate aliis præscriptum eant; adeo ut
 Grammatica Herbès triumviro, Menagium, Vaugelas, &
 tribus illis rigidis ac inexorabilibus inferorū apud Poë-
 Minot, Eaco, ac Rhadamanto comparare non dubites.

ΠΑΝΟΤ ΠΟΙΚΙΛΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΒΙΒΛΙΑ ΙΔ.

Aliani Variæ Historiæ libri XIV, cum notis Jo-
 hefferi. Editio tertia, curante Joachimo Kuhnio.

Mentorati apud Spoorium & Wæchtlerum.

A. 1685. in 8. Plagul. 68.

Alianis, quæ supersunt, optime meritis est Conradus
 Gesnerus, quide *Animalium natura libros XVII.* primus Græce
 vulgavit, addita Petri Gillii Latina interpretatione passim emendata,

Varia

Varia Historia libros XIV, cum Justi Vultejii interpretatione recognovit, *Tactica*, seu de ordinibus militaribus more Græcorum instituentis librum, cum Fr. Robertelli & Th. Gazzæ translationibus, & *Epistolæ rufficanas* cum Seb. Guldenbecki versione recensuit, junctaque hæc opera uno volumine Tiguri anno 1556 in publicum emisit. Minoribus deinde libellis inclusa seorsim prodierunt ea, neque ab ullo doctorum virorum iisdem, si *Tactica* excipias, (quæ a Sixto Argerio nova interpretatione & notis illustrata prodierunt) singularis curæ adhibita fuit; donec Joh. Schefferus *Variarum historiarum libri* operam impendit, & cum eruditis notis anno 1647. istos in publicum edidit, ac cum annotationibus auctoribus, ampliorique indice anno 1661, postquam e Germania in Sueciam se jam contulisset, iterata editione dedit. De postremæ tamen hujus editionis cura a typographo neglecta, in Notis ad Phædrum p. 227. queritur, *tam male habitam eam fuisse ab ipso, & amissas plerasque scbedas, in quibus quid addi, quid dami, immutari ve vellet, annotaverit, ut editionem aliam primo quoque tempore publicare festinet.* Sed hæc cum cæteris præclare destinatis prævertit mora, eamque provinciam in hoc studio exercitatisimo viro Joachimo Kuhnio exornandam reliquit. Is non solum postumas Schefferi notas, auctioremque ejus Indicem, & varias e tribus MSCtis Parisiensis bibliothecæ excerptas lectiones exhibuit; sed Schefferi Notis in quibusque plurimas insignes observationes & emendationes adpersit, & simul a supervacaneis correctionibus loca quædam, quæ sana videbantur, asseruit, infinitaque loca quæ obscura erant luce eruditionis sue perfudit, & Indicem Schefferianum, quem is auctiorem reliquerat, locupletiolem longe reddidit, Fragmenta etiam quæ a Suida sub Eliani nomine proferuntur, aut ex stylo ejus esse videbantur, colligit; huncque in modum quanta maxima fieri potuit diligentia reconstruxit Elianum usibus *Ελληνοφίλων* artissimum effecit, *scriptorem* Tanquillus Fabrii judicio (qui hos Variarum Historiarum libros anno 1668 Salmurii cum brevibus notis emendationes ab ingenio profectis exhibentibus, quas in Kuhnio-Schefferianis notis examinatas cernimus) *tersum, venustum, atque elegantem, & ad ingenium puerorum, qui perpetua novitate gaudent, aptissime accommodatum.*

ACTORUM ERUDITORUM,

223

qua Lipsia publicantur,
SUPPLEMENTA.

Sectio V.

Land-Beschreibung des Erz-Herzog-
thums Kärndten ꝛc.

live

Topographia Archiducatus Carinthiæ antiquæ &
modernæ completa, autore Joh. Weichardo Val-
vasor, Barone & Societatis Regiæ Angli-
canæ Consorte.

Norimbergæ, sumtibus Wolfg. Maur. Endteri, 1688. fol.

Constat plagulis 126.

CUm nuper Carniolæ descriptionem, ab eodem hoc Autore per-
illustri non ita pridem editam recenseremus, obiter mentionem
præsentis Topographiæ simulque spem fecimus, plenius eam in
Supplementis hæc commemorandi, dum serius nonnihil ad
nos delatam Actis ipsis Eruditorum commode inserere non licuit; cu-
jus proinde polliciti memores impræsentiarum, quid ea in sinu suo fo-
veat, paucis indicabimus. Ac primo sciendum est, librum non omni
ex parte novum esse, sed repetitam potius editionem operis jam sexen-
nio ante publicati, mutato tamen admodum habitu nunc comparentis,
Nimirum emiserat antehac laudatus Autor effigies omnium Carinthiæ
urbium, vicorum, monasteriorum atque arcium manu propria deli-
neatas, absque tamen descriptione topographica: quam ipsam dein
quum multi isto in volumine desideravissent, ut horum petito satisfacere-
ret, singulis locis brevem historiam adjecit, soli potissimum naturam &
situm, nec non modernos possessores, ut & nonnunquam gesta notabi-
liora superiorum temporum aliave notatu digna per compendium in-
dicantem: quem quidem laborem vel ideo libentius se suscepisse ait,

Ff

quo

quo vulgatam apud multos opinionem, ac si obscura hæc admodum & illaudabilis terræ portio esset, hominibus quodammodo exingeret. Initio itaque succincte indicat, quæ de regione hac generatim notanda occurrant, partim ex aliis autoribus, puta Hieron. Megiseri Chronico Carinthiæ, P. Alberti Reichardi Historia Carinthiaca, & Meriani Topographia Carinthiæ, desumpta, partim per experientiam propriam suggesta. Sic quoad nomen perhibet, id ab antiquis Carnis originem ducere: olim vero hunc tractum Provinciam Norici, Laurianam, Patriam item Slavorum appellatum fuisse; quoad magnitudinem, modernæ Carinthiæ tribuit 27. milliaria in longum, & 12. in latum; quoad partitionem ejusdem, in quatuor districtus ipsam dividi innuit, Quaternionem nempe *Superiorem, Inferiorem, Lauantbalensem & Gurgkenssem*. Regiminis politici statum quod attinet, quatuordecim districtus ejusdem mutationes ex Megifero enarrantur: speciatim allegatur, terram hanc octennio ante nativitatem Christi a Romanis in provinciam redactam; sed his dein A. C. 499. a Bavaris iterum ereptam & in Ducatum erectam, qui postea a Carolo M. Archiducatus dignitatem acceperit. Ad Austriacam Domum pervenisse fertur anno 1331, cum nempe Henricus V. Archidux Carinthiæ & Comes Tyrolensis absque masculis hæredibus decessisset. Istius autem nomine regitur per certos Burggravios, Præsides item ac Vicedominos; quorum singulorum magistratuum successiva series una communicatur. Naturalem porro tractus hujus qualitatem atque temperiem quod concernit, eum fertilitate quidem se satis commendare ait, atramen frigiditatis quid habere, qua ex causa etiam nullum pene vinum ibidem colatur; grandinum præterea nimbis frequentissime infestari, ad quos proinde arcendos familiare incolis sit, subortas nubes obscuriores bombardis majoribus, e montibus præsertim petere, comprobato per experientiam hoc ad eas dissipandas remedio; quem in finem etiam quotannis certa pulveris pyrii quantitas sumptibus Statuum provincialium incolis distribui soleat. Denique vastis montium jugis oblitam hanc regionem esse, e quorum numero quatuor potissimum emineant, nempe *Mons S. Ulrici, S. Helena, S. Viti & S. Laurentii*, qui & quotannis solenni supplicationum ritu celebrari dicuntur, processione continuo 24. horarum spacio durante ac duodecim prope milliaria emetiente, in *Festo nempe Trium Clavorum*, quod in tertium post Pascha diem Venetis incidit.

His

His aliisque nonnullis generalioribus strictim percensitis, perillustri Autor ad singula loca progreditur, ordine alphabetico disposita: quorum, uti supra jam relatam, non solum vivæ effigies, numero 224. ostendantur, sed descriptio simul, paucissimis tamen plerumque lineis constans adjicitur. E rebus notabilioribus, quæ subinde una commemorantur, sequentes indicasse non erit grave. Prope vicum *Guttenring* observari jubetur lusus naturæ, dum non solum cochleæ petrefactæ ibi magno numero reperiuntur, sed & ager certus lapillis rubicundis, lentium figuram exacte mentientibus oblitus est; quod quidem incolæ miraculo adscribunt, narrantes olim contigisse, ut vera istius leguminis grana, quæ rusticus quidam festo S. Gertrudis, cui templum loci dicatum est, terræ mandare ausus fuerit, in poenam hujus profanationis lapideam duritiem induerint. Occurrit porro iter per montem *Loibl* mire anfractuosum, ac serpentinis ambagibus ad collem perforatum deducens eumque permeans, in cujus medio communis Carinthiæ & Carniolæ terminus est; item panis incolarum convallis *Luggaviensis*, rudi satis artificio e granis, ne a gluma quidem mundatis, & malleo solum aut inter duo saxa in farinam comminutis, parari solitus; lapidina non procul a *canobio S. Pauli*, e qua ante hos septuaginta circiter annos, integrum hominis cadaver in lapidem conversum fuit erutum, statûe marmoreæ perquam similis, nisi quod intestina, non obstante duritie, nativum adhuc colorem ac formam exacte servarent; B. Virginis templum in monte præalto prope *Tarvis* extractum, sed maxima anni parte, a festo nempe Michaelis ad Pentecosten usque, ob nives profundas itinera obsidentes inaccessum: cui præterea id miraculi tribuitur, quod nec feram patiat, nec fures, utut pretiosa suppellectile egregie instructum. Non minora sunt, quæ de monasterio *Ofnach* perhibentur, miraculosa variorum ægrotorum, & dæmoniaco-rum speciatim sanatione celebrato: cui negotio potissimum adhibetur globus crystallinus, Abbati istius loci *Wernero II*, uti traditio est, a Deipara Virgine circa annum 1300. donatus, quo mediante collectis radiis solaribus, maniaci in fronte aduruntur, unde mox profundo somno immerguntur, a quo dein expergefacti iterum pristinam mox incolumitatem sese recuperasse sentiunt: cujus rei exemplum anno 1680 semet ipsum vidisse tradit perillustri Autor. In historia Præposituræ *Maria Saal* non solum diversæ inscriptiones, aliæque ad anti-

79.

120.

122.

167.

216.

156.

128. sq.

quitates Romanas spectantia, ibi aliquot abhinc annis eruta communi-
cantur, sed & solennes ceremoniæ, quibus Archiduces Carinthiæ in lo-
co adfito, *solum Regis* sive *der Königs-Stuhl* dicto, antehac inaugurari
consueverint, recensentur: quæ ipsæ licet nunc temporis non amplius
in usu sint, reversalibus tamen literis, Autore teste, semper cavetur, ne
per hanc omissionem Statibus provincialibus eorumve immunitati-
bus ulla ex parte fiat præjudicium. Plura hujusmodi in medium affer-
re non erit opus, præsertim cum succincta brevitatis ubivis adhibita Lecto-
ri facile totius operis perlustrationem indulgeat.

LAURENTII STRAUSII, MED: D. ET PROF. ORDIN.
Gießens. ISAGOGE PHYSICA.

Ulmæ apud Georg. Wilhelm. Kühn / A. 1684. in 8.

Constat plagulis 25.

Quamvis tot hætenus naturalis Philosophiæ libri in lucem editi pro-
stent, ut copia illorum potius, quam inopia orbis laborare eruditus
videatur; non dubitavit tamen clarissimus Autor, eruditionis laudem
ex aliis scriptis jam consecutus, in hanc quoque scenam prodire, &
præsentem Isagogen publico committere judicio. Præprimis tamen
eo respexit, ceu in præfatione memorat, ut quæ ab aliis proluxe seu ex-
ponuntur, seu demonstrantur, auditorum suorum, aliorumque *εισαγο-
γητικῶν* usui studiisque, cum publicis tum privatis, paulo magis accom-
modaret. Neque hoc immerito fieri putavit, cum non cujuslibet in-
genii sit, absque concepta quasi prius aliquali idea, in tot Scriptorum
Physicorum volumina cum fructu quodam se diffundere. Itaque id o-
peram dedit sedulo, ut accurato ubivis ordine, & clara distinctave ra-
tione singula exponeret. Hinc tractatum ipsum in duas partes, gene-
ralem & specialem, more aliis pariter consueto divisit, proponendo in
priori per duplicem sectionem, in sua denuo capita abeuntem, causas
corporis naturalis ejusdemque affectiones: in posteriori vero sex libros
continente corporum cum simplicium, tum mixtorum quoque natu-
ram. Priores duo libri in suas iterum sectiones, & hæ in capita diri-
muntur, ita ut Libr. I. Sectio 1. de corpore simplici & mixto in genere,
2. de corpore cœlesti, cœlo nimirum, stellis, luce, planetis, stellis novis,
3. de corpore elementari, igne, aqua &c. nec non de principiis chymi-
eis agat: Libri II. autem sectio 1. de mixtionem, generationem & corrupti-
one,

one, nec non de fermentatione, coctione & temperamento, ac 2. de corpore imperfecte mixto, meteoris scilicet ignitis, aqueis &c. & emphaticis, ut parelio, halone, iride &c. tractet. III Liber corporis perfecte mixti inanimati explicationem sistit, terras succosque minerales cum lapidibus & metallis rimando. Et quemadmodum reliqui libri tres corporis perfecte mixti animati naturam investigant: ita in specie Lib. IV. de vegetabilibus differit, ubi occasio arripitur loquendi de vita & morte, de anima vegetativa, de monstris, plantis, herbis & arboribus. Liber V. vero de brutis inscribitur, præmissoque animæ sensitivæ, affectuum, & potentia locomotentis examine, corpus brutorum eorumque differentia seu species, aves nimirum, pisces, quadrupedes, serpentes & insecta perlustrantur. Hinc libro VI. hominis natura quoad animam rationalem & corpus, huiusque partes, secundum tres ventres & artus consideratur, subdita tamen de mundo anacephalæosi. Modus tractandi sequenti ratione nititur: caput quodlibet rei definitionem, & vel divisionem, vel species, vel attributa exhibet. Hinc subnectuntur axiomata copiosissimis distinctionibus suffulta. Sententiæ vero apud Physicos antehac celebres, Sennertum, Sperlingium, Zeifoldum, Schookium &c. receptæ conformia docentur, relictis ut plurimum novis Cartesianorum dogmatibus. Sic ne exemplorum fide destituti videamur, geminum dabimus. Pagina 80. ubi de occultis agitur qualitatibus, in vanum laborare dicuntur, qui excogitatis tot globulis, particulis striatis, elementis invisibilibus, multiplicibus vorticibus, & quæ alia id generis entia rationis sint, quævis naturæ arcana demonstrare se posse confidunt, adeoque nullas sibi qualitates esse occultas gloriantur. Sic pag. 109. ignem ex mente Cartesii non esse calidissimum, ob celerrimam particularum plurimarum terrestriû agitationem asseritur. De cætero clare & perspicue, ac satis terse proponuntur omnia, versatissimumque esse Autorem in Scriptorum Physicorum lectione tot allegata passim ostendunt.

NOVA COPIA ET SERIES CENTUM EVIDENTIUM SIGNORUM vera fidei, &c. autore Johanne Laurentio Lucchesino, Lucensi, e Societate Jesu.

Romæ, sumptibus N. A. Tinassi, 1688. in. 4. Plag. 89.

Quamvis hoc scriptum non nisi unius inter Pontificios ordinis auctorem præ se ferat, censuris tamen Superiorum diversi ordinis

septum ac munitumprehenditur. Proposuit in illo sibi Lucchesianus, signis, quæ vocat, manifestissimis evincere, quanam vera sit fides, & ipsi oculis quasi veram ecclesiam objicere. Ac licet hujus argumenti volumina non pauca, ut vel ex Bellarmini L. 4. de Ecclesia constare potest, luci sint exposita; suasurus tamen, esse non copiam solum, verum & seriem argumentorum suorum novam, in præfatione monet, conscriptum a se librum hunc ante fuisse, quam duos de *Signis Fidei* tomos Thomæ Bozii editos cognoverit, & quo, quid inter suum hunc, & Bozii laborem intersit, intelligatur plenius, integrum subjecit indicem signorum fidei, quæ Bozii tomis modo dictis explicantur.

Totum vero opus libris quinque absolvitur, quorum *primo* Ecclesiæ suæ unitatem, signis sedecim: *secundo* sanctitatem, sex & viginti: *tertio* universalitatem, quodque catholica sit, quadraginta: *quarto* veritatem ejus, sive quod pro Apostolica haberi mereatur, duodeviginti signis adstruere laboravit. *Quinto* denique aliquot paræneses complectitur, ad convincendos atheos, theistas, Hebræos, Mahometanos, & ethnics directas. Cum autem error adeo communis ac inveteratus sit, ut in Papistarum scholis vim habere legis videatur, ea quæ per totum terrarum orbem dispersæ Ecclesiæ tribuuntur in Niceno Symbolo, quæque & nostra fides caste semper integreque profitetur, uni particulari eique Romanæ vindicare in solidum; non mireris; confusionem istam & in hoc scripti genere utramque paginam fecisse: eoque non absolvi meliori successu potuisse Autoris institutum, quam si de pronunciati alicujus non universalis quidem, sed particularis exemplo, quod nullo destituatur gradu necessitatis demonstrare aliquis cõnetur.

p. 31.

In *prima* signorum classe locus non postremus unitati Capituli oculis subjecti attribuitur, ut & antiquitatis, atque præscriptionis titulo: allegatur Græciæ consensus per decem secula, Græciæque recentioris attestatiõ de Romanæ cum vetustissima Ecclesia unitate, nec non publicus ad unitatem regressus in Lateranensi, & Lugdunensi concilio: provocatur ad pacem in concilio Florentino initam, nec non ad summum unius Romanæ membrorum inter se, & cum capite nexum: cui tandem necessitas aliqua perpetuæ divisionis in cõetu, ut vocat, hostium opponitur.

In *secundo* libro id agit Autor, ut sanctitatem Romanæ derivet ex sanctitate fundatorum, ex sanctitate doctrinæ, ex frequentissima sanctitate

tate vitæ in Romanæ filiis observata, ex sanctitate Pontificum, imo ex
 ipsis quorundam Pontificum (quod mireris) criminibus, noxis atque
 maculis; quibus tamen Ecclesiæ dotem, Aulæ scilicet apparatus, opes, p. 129. sq.
 & studium conservandæ temporariæ dominationis annumerare vetat;
 ex charitate Pontificia, ex sanctorum suorum monumentis & reliquiis,
 ut sint, præsepe, subucula, tunica inconsutilis, columna, corona spinea, 137.
 B. Virginis domus Nazareto avulsa & angelorum ministerio Lauretum
 delata, plurima sanctorum lypšana, quæ imposita navibus absque velo,
 rectore, aut remigio Italiæ littoribus appulerint. Porro ex sapientiæ
 & sanctitatis commercio indulto divinitus Latinis, Græcis autem ad-
 emto, ex divini Spiritus unctione, in suorum libris præsertim mysticis
 conspicua, ex Prophetarum oraculis sanctitatem Romanæ prædicenti- 147.
 bus (quorum tamen ne minimum produxit) ex lumine prophetico in
 Romana perpetuo fulgente (alibi tamen vecordiam accusat, ad peculia-
 re lumen internum confugientium) ex dono miraculorum in sua fre- 211.
 quentissimo ac perpetuo (est vero, ubi stolidi affirmat esse consilii, ad
 continua perpetranda miracula divinitatem cogere) ex vetustis in Ro- 212.
 mana martyribus, ex aliquot amoris divini, ut vocat, prodigiis seu por-
 tentis & stigmatis Francisci, ex humana felicitate denique, ceu aliquo
 sanctitatis præmio.

In *tertio* Ecclesiam solum Romanam esse Catholicam suaturus,
 argumenti loco adducit ipsum Catholicæ nomen, quod Romanæ non a
 sapientibus tantum, verum etiam a vulgo & hostibus ipsis tribuatur.
 Licet enim adversarii advertentes animum, aut nulla necessitate adacti,
 ab æo nomine cætui Romano imponendo sibi caveant, inconsulto tamen
 id interdum ab oscitantibus proferri, vel urbanitatis causa suis tribui,
 vel ex necessitate quadam adhiberi, si ab auditoribus suis velint intelligi.
 Hinc universale fidei objectum urget, seu quod Romanenses credant &
 constantissime amplectantur omnes veritates definitas, nullamque a
 conciliis & summo Pontifice declaratam rejiciant, manifestum id esse in
 rejectis nuper ab Apostolica sede assertionibus Cornelii Jansenii, quas 201.
 eadem, qua usus erat Pontifex, censura & Academici perstrinxerint,
 quorum aliqui de falli nescia unius Præsulis autoritate dubitent: diffun- 218.
 di præterea Romanam fidem per omnia loca: extendi ad quævis tem-
 pora. Neque partem minimam hic faciunt hostium, ut vocat, suffra- 247.
 gia, causæ plausibiles, ob quas alii ad Romanam accesserint, ab eadem
 recesserunt.

318. recesserint alii; facultas universalis celebrandi concilia, quam soli Romano suo vindicari. Neque alia de causa eundem illum, episcopum Ecclesie universalem, patrem, pastorem, custodem, rectorem, sponsum, caput, pontificem, & magistrum putat appellari. Signis hinc consumptis, statuminare porro universalitatis titulum ex inveterata conatur traditione, ex historiis consignatis, etiam ab hostibus, ex legum tabulis, & Imperatorum rescriptis, ex electione & inauguratione Regum atque Caesarum, ex Equitum Ordinibus & Academiis fundatis, ex ipsius cœli denique, terræ, atque inferorum incolis, eorumque præsumptis suffragiis. Qui vero sacram monarchiam, supremamque in sacris præfecturam, & magistrum non nisi in uno existens negant, illis verba opponit Aristotelis, quæ ex Homero partim adducta in fine XII Metaphysicorum leguntur: *Ensis nolunt male gubernari. Non est bonum pluralitas principatum. Unus ergo princeps.*

372.

436.

Pro eo denique, quod Romana sola sit Apostolica, libro quarto propagatio, & modus propagandi fidem illam, Apostolica Petri cathedra, conspiratio Romanæ doctrinæ cum apostolica quoad fidem & morum leges, perpetua Pontificum in apostolico throno successio, Spiritus apostolicus Romanis Pontificibus, etiam iis qui muneris sanctitatem malis moribus dedecorant infusus, similisque generis & valoris signa proferuntur.

553.

In postremo libro, postquam atheos inter & theistas hoc discrimen posuit, quod illi nullam agnoscere divinitatem velint, hi agnitam nullo dignari cultu, quandoquidem consilium ei atque providentiam omnem adimant; probat 1. nullam atheis inesse rationem, quod hominum, rerumque cæterarum omnium causam fuisse opinentur, aut atomos sensu destitutas & captum luminibus casum: aut naturam sensu & intelligentia carentem: aut numero infinitas causas, alterius semper ope indigentes & rationis expertes. Ejus autem quæ conditionis sint, ab iis nullatenus confecti atheis potuisse dotes, quarum prorsus vacua cernantur ipsa. 2. Neque ullam honestatis lucem causas hujusmodi posse atheis affundere: utpote quam indipisci ipsæ nulla ratione potuerint, intelligendi vi orbatæ prorsus. Veritatem enim, atque honestatem omnem a primo vero honestoque profluere: & hoc mensuram atque legem esse utriusque hujus prope divinæ in hominibus prærogativæ. Cum igitur atheismi veneno infecti divinam veritatem ac honestatem

554.

subla-

sublatum eant, superesse nullam penitus, cui conformare suam queant, neque ullam in ipsis scintillam utriusque doni promicare. Cum isto igitur hominum genere non aliter quam cum belluis agendum & pugnandum esse arbitratur. Esse eos præterea hostes humani generis, quod religionem aggrediantur subvertere, quam tamen ad hominum societatem conservandam necessariam ducant ipsi: Veneni originem ab inquinata institutione vitæ proficisci: neminem ex veterum, aut recentium sapientum choro, non Epicurum, non Empedoclem, non Democritum, non Luciamum, non Lucretium ducem ipsis vel autorem existere, paucos vero insanæ istius sectatores.

558.

Hinc dementia exagitat eorum, qui fortuito conflatum ex atomis fuisse nugantur mundum, cum negare nequeant, fuisse ab aliquo productas ipsas atomos, a nemine autem id potuisse præstari nisi a Deo, necessario semper existente. Atomos dein aut quievissent semper immotasque perstitisse, aut aliquando moveri loco cœpisse fieri, ad formandam rerum universitatem. Si prius, nulla ratione potuisse fieri, ut formas tot pulcherrimas induerent; si posterius, aut sponte sua illas id præstitisse, aut ab alio ex statione pristina dimotas. Verum non sponte, cum inanimes existant. Idem quippe manens idem, semper idem facere, exceptis causis liberis, quæ determinare sese, nullo extrinsecus impellente, nec mutata natura objectorum, possint pro lubitu: ab alio igitur, cum vero non esse alium, quam Deum optimum maximum. Porro quonam tempore cœperint moveri quarit, cum tempus ipsum non existeret? ab omni æternitate si velint concussas, infinitum motum præterfluxisse arguit, & tempora pari modo infinita. Determinare jubet igitur, pluresne dies effluxerint, quam anni? an totidem? Cum utriusque infiniti sint, assumi non posse dies plures, quam annos, secus fore, ut annis dies antecellant numero, quem excessum tamen nec ipsa infiniti definitio ferat: quod si totidem ponantur effluxisse, nullum regerit inveniri diem, cui non ex annis aliquis respondeat. Præterea explicandum illis proponit, sempiternus atomorum ille motus an homines v. g. perpetuo pepererit, an post elapsam infinitam tempestatem? si perpetuo, nullam afferri posse causam, cur tam sero inventæ artes fuerint nobiles quamplurimæ. Sin sero tandem ex ovibus aliquibus prodierint aut seminibus, in quæ post transformationes varias atomi evaserint, exponendum esse, quisnam infantes illos primos lacte aluerit? quisnam induerit vestibus?

560.

561.

Gg.

vestibus? Hæc quippe adminiculis non carere nostram naturam posse infirmam primo & imbellem. Rursus, utrum infiniti homines, quos atomi ab ipsa æternitate produxerint, fuerint totidem quot eorundem capilli, an vero horum numerus illorum superet. Quo itidem loco concussas putent, cum ne ipse quidem daretur, quem occuparent, locus ideo, quod nihil prorsus, ex eorum hæresi, fuerit olim præter atomos. Adhæc expertibus vitæ atomis nullum tribui posse motum nisi ad centrum: Illud vero naturæ earum defuisse tunc, ipso etiam loco destitutum: Quod si fingant, aliorum quam ad centrum insita virtute ferræ atomos, concludit fuisse eas de alio genere, & vitæ compotes. In Solis enim radio quas intueri liceat, ad centrum delabi paulatim, aut eo demum ferri, quo aliorum corporum agat impressio. Aves quidem, spiritu vitæque præditas, contra ipsum sæpe ventorum impetum alis suis niti atque provehi; ista autem facultate carere atomos, eaque propter necessario immotas quievissent, ab aliis nullis scilicet corporibus (vi hypotheseos) impulsas, nisi divinus vigor easdem agitarit. Quæ qui largiatur, ab eo admitti Deum, conditorem rerum omnium, nec atomis ullis coæternis, nedum præexistentibus ad res cæteras procreandas indigentem.

Tandem nullam tribui virtutem posse corporum hisce minimis, quod iis, quæ obtutui nostro subjici contingat, non aliam, uti dictum, nisi ad centrum tendendi vim adesse videamus. Maxima vero & immanni prorsus, insanaque concussione fuisse opus, ut in tot præstantissimarum rerum formam, Coelum, sidera, Solem, hominesque cogerentur. Spiritum itaque designare jubet, qui intus eas egerit, tenuissimoque corpori se immiscuerit, ut tantum consequerentur vigorem igneum. Hodie forte magis, quam olim agitari atomos, impulsas præsertim ab aquilone: nec unquam tamen ab iis in unum coalescentibus aut conferruminatis exortum fuisse canem ullum aut avem: multo minus urbem aliquam in immenso camporum æquore ex iis emeruisse, aut homines urbis incolas inde compactos aliquando legi.

P. 564.

Missis sarcasmis igitur ad eos sermonem denique convertit, quos nondum perpetua animi nocte sepultos arbitratur. *Cum illustre, ait, aliquod artis opus vestros in oculos vel aures incidit, sive pictura sit, sive calatura, sive harmonicus insignis concertus; illico apud animum vestrum fluctibus, non casu, sed consulto productum id fuisse, vivamque*
 & nec.

Et mente pradam causam ejus existisse. Et pulcherrimum hoc universitatis opificium fortuito volitantibus atomis tribuetis? Ne rudem quidem apertam in rustica domus pariete fenestram, in cacam refertis fortunam, qua illam reclusit, mente nulla cogitante de opportuno quondam futuro incolis fenestra usu. Et qui finxit oculum, non considerat? Rursus, qui Æneidem Virgilit, Odyseam aut Iliadem Homeri, Aristotelis opera perlustrat, ei in mentem, vel pueris ipsis testibus, venire non posse, ad opera ista, quæ omnium admirationem provocant efformanda, ita dispositos in ordinem characteres typosque fuisse vel ex fortuito eorundem volatu, vel ex eo quod in causa fuerint characteres ipsi, ut alter alterum consequeretur, vel demum ab insira unicuique ex ipsis natura exortum esse, ut pulcherrimam istam seriem obtinerent: pro mentis impote ab omnibus habitum iri, qui quicquam horum suspicaretur. Multo autem dementiorem fore, qui carmen hoc admirabile rerum universitatis a mente opifice, cujus libet alterius naturæ aut vitam ducentis, aut illa cassæ autore, constructum non videat.

Cæterum, expositurus enthymematis indolem Cap. XXVII libri secundi Analyticorum Priorum Aristoteles, signa unde extruuntur enthymemata, duorum fecit generum. Ex nonnullis quippe nasci ait *Tylogisimum* ἀλυτον, & insolubilem; ex aliis vero λύσιμον & solutu facilem ideo, quod materiam solum rationi præbeant, vel ex meris consequentibus sive affirmantibus inferendi aliquid in secundo schemate, vel ex particulari & non distributo, quod a proposito est plane alienum, colligendi duce figura ultima: utrumque rectis concludendi regulis e diametro repugnat. Nam si dixeris, *Amoris Veri signum est osculum*, paralogismus inde talis nascitur, *Amicus verus prabet osculum, Joabus, Nero, Judas prabet osculum, Joabus ergo, Nero, Judas est amicus verus.* De quo signorum genere & Ciceroni sermo est, cum in Epistolarum aliqua: *Non facile dijudicatur, inquit, amor verus & falsus, nisi aliquod incidat ejusmodi tempus, ut quasi aurum igne, sic benevolentia fidelis periculo aliquo perspici possit, cætera sunt signa communita.* Jam de posteriori genere cum non pauca sint, quæ in libris hujus operis prioribus adducuntur, dubium alicui non immerito videri queat, num Autor, quod præmissa operi censura Paulini Bernhardinii affirmat, *ex istis concludentissime demonstravit religionis sua patentissimam credibilitatem & credentiatem, ad confusionem Orientalis Schismatis,*

& arctica eterodoxia, utut vel meridianæ lucis e sinu profectum videatur. Nihilò secius quemadmodum de iis qui utuntur signis, ex vero dixit Aristoteles, *δέδειχθαι ὅτι οἱ ἄνθρωποι, probatum esse opinantur*, sic & hoc labore perfunctus Autor, probatum solidissime a se propositum fuisse putat, in anacephalæosi præsertim libri quarti.

Quod si etiam malæ signum causæ non temere haberi consuevit, non argumentis & demonstrationibus, sed affectu potius & insectationibus litem velle decidere, veremur omnino, ut bonæ signum censeretur, belluarum, nebulonum, furum, draconum, perduellium, aliisque convitiis & salibus nigerrimis suos adversarios proscindere: quod factum ab Autore largiter fuisse, nemo non deprehendet.

Nobis interim longe tutius videtur signum atque certius, quod ex ore haustum tenemus Domini omnino infallibilis: *Si vos manseritis in sermone meo, vere (ἀληθῶς) discipuli mei eritis*. Indequè cum nostris Ecclesiæ doctoribus, non aliam esse veræ ecclesiæ certiores & infallibilem notam, conficimus, quam puritatem verbi, quæ ministerium sacramentorum juxta Christi statuta, obedientiam ministerio debitam, & confessionis constantiam simul complectitur.

L' ARTE DI RESTITUIRE A ROMA LA TRALASCIA
Navigatione del suo Tevere, del Ingegnero Cornelio Meyer, Olandese &c.

sive

Cornelii Meyeri, Batavi, Machinatoris & Academiæ Physico-mathematicæ Romanæ socii, Ars restituendi Romæ Navigationem sui Tiberis hætenus intermissam.

Romæ, apud Lazarum Varese, 1685. fol. Plag. 50.

PRiusquam ipsa hujus Libri contenta percensere adgrediamur, non inconsultum fuerit, occasionem commemorare, quæ Autorem, at eundem concinnaret, permoverit. Nimirum cum elapso anno M DC LXXV inter alios Romanæ Religionis addictos ipse quoque cum duobus filiis Romam ad Jubilæum celebrandum comesset, ejusdemque in scientiis Mathematicis, & Architectonicis præsertim experientia, quam

quem in patria sua adquisierat, mox Pontifici istius temporis Clementi X innouisset; ab eodem paulo post consultus fuit super correctione alvei Tiberis & inde speranda restauratione deperditæ maximam partem navigationis; non ignaro quippe, Autoris conterraneos in arte riparum muniendarum, fluminumve navium usibus aptandorum plerisque aliis nationibus fere palmam præripere. Pontificis itaque iussui satisfactorius, primum quidem generatim tantum consilia quædam super hoc negotio exposuerat, dum specialis locorum riparumq; fluminis situs ipsi nondum plene fuerat cognitus: quæ cum satis ad palatum fuissent, eodem adhuc anno a Clemente Perusiam missus erat, quo inde secundo flumine Romam descenderet, & sic præsentem Tiberis statum penitus inspiceret, eiq; consequenter sua accommodaret consilia. De hac ergo fluminis visitatione a se facta, & emendatione occipienda, tum quidem librum composuerat manuscriptum, in quo præter accuratam dicti fluvii delineationem, 50 circiter figuris varia machinamenta exposuerat, in Italicis terris, ut ipse ait, magna ex parte nondum visa aut adhibita, & ad superandas imprimis navigationum fluvialium difficultates comparata; eumque sic Pontifici exhibuerat. Sed metuens postea, maxime cum videret, proposita a se consilia executioni non dari, ne labor iste, publicæ nimirum utilitati destinatus, intra cameræ alicujus tenebras omnino maneret sepultus, aut forsitan alius quispiam posthæc, alienis plumis superbire gestiens, meditationes istas machinasque pro suis aliquando inventis venditaret; publice tandem scriptum hoc, pleniora quoque de ista re meletemata complectens, edere decrevit. Dedicatus vero liber est Innocentio XI nuper defuncto, qui & ipse scilicet nobilem hæc Antecessoris sui intentionem prosequi discupiens, Cardinalibus Azzolino & Columnæ negotium hoc restituendæ in Tiberi navigationis tractandum commiserat: quos ipsos etiam, præmissa pariter ad eos epistola, impense hortatus est autor, quo animum promotioni operis tam proficui ac necessarii serio applicent: cujus certe utilitatem tantam agnoverint præci Romani, ut etiam pro meliori ejus conservatione peculiare Magistratus, *Curatores puta riparum & alvei Tiberis* constituere fuerint dignati. Commodi vero ac lucri inde expectandi certitudinem demonstrat partim ex antiqua Romæ historia, e qua nempe constet, quam egregie per frumenta, ex Herruscis regionibus secundo Tiberis flumine advecta, annonæ caritas ista in urbe subinde fuerit

allevata: partim exemplo Gallie, & Hollandiæ imprimis, quas nempe provincias vel inde potissimum ad id opulentiæ fastigium evectas confect, quod aquis navigabilibus prudenter uti sciverint.

Ordinem in Libro hoc ab Autore servatum quod attinet, dividere cum in tres partes placuit: *prima* agit de impedimentis, quæ in alveo Tiberis occurrunt inde a Perusia Romam usque, eorumque remediis; *Secunda* tractat de semovendis difficultatibus navigationem hujus fluvii præpedientibus ab urbe Romana ad maris usque ingressum; *Tertia* denique inquit in causas, cur antiquis placuerit hanc Italiæ metropolin ad ripam potius Tiberis, quam in alio loco extruere & conservare; nec non alias quasdam Propositiones, ab Autore in emolumentum ac splendorem Status Ecclesiastici suggestas communicat. De methodo autem speciali in singulis hæc partibus tenenda non multum sollicitus, quin potius discurfus plerosque fortuito tantum, quo in mentem venerunt, ordine collocare contentus fuit, præmissa singulis Figura ænea pro faciliori Lectoris captu. Jam ut de singulis partibus quædam paucis dicamus, *Prima* uti dictum est, exponit impedimenta Tibetina navigationis inter Perusiam ac Romam, intermissæ jam inde aliquot seculis, maxime post Barbarorum in Italiam irruptionem; hæc ipsa vero ad quatuor potissimum summa capita referri posse putat: I. est alvei in plerisque locis nimia dilatatio, indeque secuta brevitatis, navigiis portandis inepta: atque huic quidem facile occurri posse ostendit, excitato vel utrinque, vel, si riparum altera jam satis elata sit, ab uno latere tantum, aggere palari vimineis fascibus factis, cujus ope sic aquæ fluminis ad debitam altitudinem succingantur. Varias vero insimul inculcat cautelas, quas in Palatione tali excitanda observare consultum sit: v. g. ne, ut plerumque fit, pali conferto nimis agmine intrudantur, sed ad distantiam trium quatuorve palmorum a se invicem; dum ita validius solo hæreant: cum e diverso spisse nimis impacti ob interpositæ telluris paucitatem velut fossam efforment, unde postea fiat, ut uno evulso reliquorum ruina tanto facilius insequatur; item ne pali isti multum super aquas emineant, quo ita & durabiliores sint, & contingente inundatione nec nimium aquarum pondus sustinere necessum habeant, nec rapidiorem fluminis cursum faciant, sed eidem plenam semet tunc expandendi libertatem relinquunt. Ipsam quoque palorum figuram huic negotio aptissimam delineat,

cos-

eosque subtus in lingua serpentinae similitudinem exacuere jubet: ferro tamen eosdem præfigere, uti ante se plerumque ipsi locorum factum narrat, prorsus inutile judicat. Diversæ denique formæ, pro soli durioris aut mollioris varietate, *Fistucas* palis intrudendis adhibendas, describit: ac speciatim machinam communicat, cujus adminiculo vel unicus homo fistucam ponderosissimam, cui sublevandæ alias 10 aut 12 viri vix sufficerent, regere, ejusque impulsu vel sublicas pangere, vel saxa comminere possit. 2. Impedimentum quod allegatur, est aquarum multis in locis lapsus indeque nascens rapiditas. Huic, si declivitas non sit nimia, Autor opponit pontium quoddam genus, in medio aliquantisper super aquas eminentium, sed ab utroque latere leniter declivium ac tigillis teretibus volubilibus seu cylindris infratorum, & Hollandis, uti perhibet, satis familiarium: super quos nempe & secundo & adverso flumine navis, grandiuscula etiam, intra semihoram trium quatuorve hominum labore trahi atque sic cataractam superare possit. Cumque adminiculo huic varians subinde aquæ, pontes nempe sæpius destituentis, altitudo obstare posse videatur, demonstrat, qua ratione iidem *fluctuantes* quoque, ad instar molarum navalium, anchoris modo firmandi, construi, itemque præter primarium hunc, alios etiam secundarios ad usus abhiberi valeant, v. g. ad marmora simul secanda aut polienda, asseres item ac tigna scindenda. Quod si autem altior alicubi occurrat cataracta aquarumve declivitas, quam ut pontibus talismodi locus sit, *Retinacula* (Germanis *Schleusen* dicta & in Belgio alibique frequentissima) extrui jubet, ut quæ nil aliud sint, quam structuræ, aquam ad eum effectum sufflaminantes, ne omnis eodem tempore ex situ altiore in profundum currat, sed ita sustineatur, ut aut attolli pro lubitu aut demitti queat, prout nempe navis vel ex depressiore fluminis loco in sublimiorem vel ex sublimiori in depressiorem tendat. Indicat etiam hac occasione, quomodo mediante diversarum cochlearum, talis Retinaculi lateribus affixarum, scapha latior & planiori fundo, subter aquas mergi, eique dein majus aliquod navigium immitti queat, ejus ope post, relaxatis cochleis, super aquas attollendum; eo quidem fine, ut aut intra eandem mox, absque ulla operosa in litus deductione, picari atque obturatis rimis refici, aut progredi etiam vadosis fluminum locis & vix 5 aut 6 aquæ palmos habentibus queat, in quibus aliqui sibi relictum ob nimiam carinæ profunditatem perge-

re non posset, sed minimum 8 vel 10 aquæ palmos exposceret. 3. Navigationis obstaculum memorantur saxa aut rudera lapidea hinc inde sub undis latentia, & liberum cursum impediencia; quæ ipsa quomodo amoveri queant, pariter edocet: rudera nempe ista primo duplici sublicarum ordine circumvallanda, ita quidem ut hæc currentibus aquis angulum acutum, pro majori robore, obvertant: interstitium dein duplicis istius palorum ordinis creta pingui seu terra argillosa farciendum esse, quo exteriori aquæ aditus obstruatur, inclusa vero vel situlis, vel antlia portatili, quam ibidem delineat, exhaustiri valeat, & ita lapidea moles adlubitum cuneis vestibusve comminui, & asportari. Et si fortean palationem ejusmodi extruere hunc in finem operosum nimis videatur, genus quoddam cistæ communicat, quæ mox absque ambagibus aquis immergi, & evacuata dein eundem præbere usum possit, quem isti sublicarum ordines. 4. Impedimentum navigationis Tiberinæ non exiguum oriri ait ex palis, antehac ad usum molendinorum hinc inde in flumine depactis, ibidemque relictis: quorum tamen evulsionem non ita difficilem autumat, descripta simul machina, quæ huic operationi inservire valeat. Præter quatuor hæc obstacula in ipso profuente occurrentia, extrinsecus etiam culpant vias salebrosas & variis modis impeditas juxta flumen, per quas nempe jumentis hominibusque naves trahentibus vix iter pateat. Atque hic quidem imprimis urget, privatis riparum usum præter jus ad se trahentibus, viamque sic obstruentibus, neutiquam connivendum esse: hinc vero porro monstrat, quomodo talis navium tractio facilis reddi possit, maxime si difficultas inde nascatur, quod acutiorem alicubi angulum flumen formet; eam enim removeri erecto in ripa cylindro volubili & perpendiculari, cui funis ductarius applicatus navem expedite præterlabi faciat. Exposita hæcenus consilia si executioni dari debeant, quantas impensas absumtura sint, determinare quidem non audet; tantas tamen neutiquam futuras conjicit, ut earum intuitu opus tam utile intermitteri porro debeat: Quod tamen hæcenus eadem nondum in effectum deducta sint, adscribit partim genio hominum, rem aut supra modum attolentium, aut nimis ob difficultatem deprimentium, quorum adeo dissentus & altercatio opus hueusque suspenderit: partim vero inde fieri arguit, quod plurimi, qui antehac consilia ejusmodi subministrare fuerint adgressi, eruditis quidem plerumque discursibus ingenium so-

lum-

summodo ostentare, non etiam manum operi admove- re sciverint, pra- ctica videlicet talismodi rerum scientia destituti, quæ tamen hic omni- um maxime requiratur, cum subtiliores speculationes mathematicas ut- plurimum in hujus naturæ negotiis effectus destituar. Cæterum rem a se propositam non impossibilem esse, evincit exemplo Rhodani, Danu- bii, Mosæ & Rheni, non minoribus scilicet difficultatibus impeditorum, & nihilo fecius improba hominum industria navigationi accommodato- rum. Quod vero ipsemet Autor noster ripariæ istius architecturæ ne- quaquam inexpertus sit, non modo passim speculative hoc in libro pro- batum dedit, docendo v. g. qua ratione fluviorum erosionibus jam per projecturas sublicias, jam per alvei mutationem obviari possit, discursu etiam ad specialia loca, Romæ vicina, v. g. *Pontem Mollem*, *Pontem Felicem*, *Pontem Amerinum*, accommodato, & prudenter pensatis cir- cumstantiis ubivis occurrentibus: sed & prædixit potissimum & reapse ostendit, dum ante aliquot annos Flaminiam Viam, unam ex Consulari- bus, quas Roma habet, celeberrimis, quam Tiberis magis magisque ar- rodens jam tum devorare minatus fuerat, felicissimo successu ab ulterio- ri ejus violentia defendit, & quidem 9500. modo scutatorum impendio, licet alii ante ipsum ad id effectui dandum septuaginta aut octoginta mil- lia poposcissent. Vix tamen laboris tam egregii præmium nimis am- plum hæcenus Autor tulisse videtur, dum ex diversis supplicibus libellis, ad Cameram Apostolicam directis, & ad calcem libri subnexis appareret, Cameram hanc in exsolvenda ipsi mercede promissa perquam morosam semet exhibuisse.

Sed ut ad reliqua pergamus, in *Parte II.* quæ de difficultatibus, navigationem ab urbe Romana usque ad Mare præpedientibus, agit, tria potissimum impedimenta allegantur: nimirum 1. ingentes fluminis curvaturæ, imprimis ad Basilicam S. Pauli, nimis nempe ejusdem impe- tum retardantes, ne arenam sufficienter proluere possit, quæ adeo sta- gnans magis magisque alveum oppleat; 2. nimia alvei dilatatio, maxi- me prope locum *Capo di Ramo* dictum; 3. deficiens ejus declivitas, quæ scilicet tam exigua esse fertur, utaquæ prope ostium tantum non plane quiescere videantur, & naviculæ absque ullo remorum auxilio solius venti impulsu per adversum flumen provehi queant. Singulis quomodo remedia quæri possint, ex iis, quæ in prima Parte delibata jam fuerunt, ostenditur. Mavult autem, ut pro commodiori navigatione

novus plane canalis excavetur ad dextrum Tiberis latus, ab urbe Romæ usque ad *Stagnum Maccarense*, quod ipsum scilicet præterquam quod commodus ex eo portus fieri possit, liberius futurum autumat ab iis incommodis, quibus via hætenus trita, lateralis nempe Tiberis ramus, *Fiumicino* dictus, premitur. Quod si ob nimios sumtus consilium displiceat, jubet saltem hujus Fiumicini alveum melius excavari, (ad quem finem obtinendum, diversas machinas suppeditat) ejusque insertionem in Tiberim Retinaculo muniri, ne scilicet aqua per eum continuo currens, per depositionem lutosæ ac terrestris materiæ magis magisque iter obstruat. Discutitur hac occasione de celeberrimo quondam portu Ostiensi a Cæsare olim inchoato, a Claudio vero magnifice amplificato ac per plus quam 700 annos magnis etiam navigiis frequentato, sed hodie omnino inutili & tantum non penitus deleto: cujus situm & figuram Autor ex antiquis quibusdam monumentis representare annisus est. Consilia quoque subministrat, quorum ope portus maritimi a ventorum injuriis & fundi oppletione immunes servari possint; discursu etiam speciatim directo ad famosissimum Portum Anconitanum, qui qua ratione melior adhuc reddi valeat, ostenditur. De inundationibus Tiberinis quoque pluribus agit hac in Parte, (quarum triginta septem notabiliores numerari hætenus, narrat) earumque causis; inter quas haud postremam in ventis sitam esse arguit, mare contra Tiberis alveum sic impellentibus, ut undæ per ostium suum progredi non valentes regurgitare necessum habeant. Ad eas vero præcavendas imposterum, non parum conferre posse putat, si impedimenta, quæ stagnare aquas faciant, easve sufflamment, ex alveo removeantur, quod ita citius dilabi coacervatæ possint: pontes vero iisdem hæc inde inædificati sic aptentur, ne unius aperturæ plus aquarum transmittant, quam per alterum subsequenter pari tempore transfluere possit. Similiter de Arni diluvio late disserit, Pisanis magna subinde damna inferente, quemadmodum nuperrime adhuc anni 1680, die 19 Maji aquam semicubito supra moenia istius urbis stetit perhibet: quæ calamitas etiam tum permoverit Magnum Hetruriæ ducem, ut publico edito omnes commoneret, quotquot consilia, quibus damna ejusmodi in posterum præcaveri posse crederent, in promptu haberent, quo eadem sibi exponerent: quod cum postea a diversis ejus urbis civibus factum esset, eorundem cogitata nostro communicata fuerunt a Magno Duce,

in

insimul exposcente, ut pro exactiori cognitione ipsemet Arni flumen visitaret ac delinearet; quod etiam præstitit, & quid sibi de hoc negotio videretur, latius exposuit.

In *Parte III.* uti dictum, primo inquit autor, cur antiquitus Romæ urbem ad Tiberis potissime littus extruere & conservare visum fuerit: idque non alio fine, quam ob multiplex illud navigationis commodum factum esse vult: cujus quidem intuitu etiam fluminis inundationes tam frequentes perpeti maluissent, quam eandem per annum in Tiberim illabentium derivationem & aversionem destruere: allegat imprimis ex Tacito, tempore Tiberii, cum hæc res in deliberationem venisset, senatum expresse censuisse, *nolle se Tiberim prorsus accolis sinuibus orbatum minori gloria fluere.* Intermittam vero hanc a tot seculis navigationem non alia ex causa credit, quam aut ob supinam hominum ejus ævi negligentiam, aut temporum verius calamitatem, quibus Imperium Romanum barbarorum sustinuit invasiones: quæ scilicet horum locorum incolas potius compulerint, ut de fuga suive defensione solliciti essent, quam ut fluminis utilissimi licet, curæ & conservationi invigilarent. Etenim eos non satis historiarum gnaros esse reputat, qui sibi persuadeant, Tiberis tractum inde a Perusia & Ottricolo Romam usque ne olim quidem fuisse navigabilem, cum contrarium abunde ex antiquis monumentis constet. Quin & si vel maxime antiqui accolæ non plene effectum istum fuissent consecuti, ne sic tamen desperandum esse existimat, cum multa hodiernum reapse præstita extent, quæ quidem antiquitus pro impossibilibus omnino fuerint habita. Dehinc plura in hac operis Parte consilia subjungit Autor, mediis quoque probabilibus insimul suggestis suffulta, quibus commodum & splendorem status Ecclesiastici variis in rebus promoveri & augeri posse putat: inter quæ haud postremum est exsiccatio *paludum Pontinarum*, cujus a multis frustraneo conatu tentatæ historiam texit, simulque enarrat, quasnam super hac re Propositiones Cameræ Apostolicæ ipse fecerit: additis etiam causis cur eadem effectui non datæ fuerint: Sic porro obelisci, qui Romæ sunt, quomodo ad usus Gnomonicos & Astronomicos, pro majori urbis ornatu applicari possent, demonstrat, ea quidem cum variatione, ut unus Ventorum plagas, alius Lunæ cursum, alius potiores sphaeræ cœlestis circulos, alius horas diei, alius cometarum historiam & cursum in circumfuso pavimento descripta ostenderet: alius denique stellæ polaris auxilio

horis nocturnis indicandis inserviret, quæ quidem omnia & singula nom, uti proponuntur, ad praxin etiam deduci queant, rerum Astronomicarum peritiores viderint. Ulterius edocet, quomodo aqua stagnans aut certe non saliens ad efformandas scaturigines artificiales adhiberi, & imprimis qua ratione ad eam in altum propellendam facinorosorum & alioquin ad ergastula damnandorum opera adhiberi possit: ostendit etiam, quomodo non solum famosa illa Columna, quam Trajanus quondam in Monte Quirinali a se complanato erigi fecit ea altitudine, qualem mons iste eo in loco antea habuerat, cujus quippe basis nunc terra obruitur, altius extolli; sed etiam insignis ille Obeliscus Augusti, (116 pedum altitudine Hieropoli ex Ægypto Romam advectus & in honorem Solis in Campo Martio erectus, ut tanquam stylus gnomonis horas diei umbra sua ostenderet) a Gothorum rabie prostratus, iterum erigi possit, & solo quidem cochlearum adminiculo: quarum scilicet recte adhibitaram quanta vis sit, ostendit exemplo urbis Roterodamensis, in qua nempe ante 40 circiter annos, dirigente civitatis Architecto *Jeremia Perseons* integra Turris Ecclesiæ Majoris S. Laurentii, cochlearum artificio ad aliquot palmos supra terram fuerit elevata, ut substructionem fundamentorum commodius facere liceret. Cæterum passim auctor digressiones facit ad varia machinamenta a se excogitata ac diversis usibus inservientia: sic v. g. describit, quomodo naves submersæ protrahi, aut ex iis in fundo manentibus merces saltem pulveris nitrati & urinatorum opera salvari queant: item qua ratione navis, ut alias venti, sic etiam aquæ currentis, velum innatans impellentis auxilio cursum promoveri possit: trutinæ quoque hydrostaticæ a se noviter inventæ modum exponit, quæ tamen cum ei fere gemina sit, quam ex *Monconyso* Sturmius *Coll. Experim. P. 2. Tent. 4. §. 6. seqq.* adduxit, non est cur eidem hic loci pluribus immoremur. Cæterum quæcunque hactenus diximus, cum forte alicubi ob concisorem verborum brevitate obscuriora cuiquam videri possint, plenius & cum voluptate cognoscet, quisquis librum ipsum evolvere haud gravabitur, ubi cum singula iconibus dilucidis declarata reperiantur, cuncta mox evidentissima fient: plura præterea lectu non indigna semet istic eidem offerent, quæ quidem hic, cum ob pagellarum angustiam properandum nobis fuerit, reticere fuimus coacti.

Der

Der Probiert-Stein der *INGENIEURE, &c.*

h. e.

Lapis Lydius architectorum militarium, sive Johannis Jacobi Werdmulleri Cogitationes de diu quæsitæ, sed nondum inventa emendatione architecturæ militaris.

Francos. ad Moen. ap. Joh. Georg. Schiele 1685. 8vo.

Plag. 18.

Quartem fortalitia construendi profitentur, in re tanti versantur momenti, ut totius intersit reipublicæ, eos non incertis agi opinionibus, sed principia sequi, quæ & ratio & usus rerum ipsis subministrat. Tempus igitur atque operam collocant non male, qui in architecturæ militaris fundamenta inquirunt, firma & stabilia secernunt ab infirmis, & quibus porro mediis artium nobilissima undique apta & perfecta, expletaque omnibus suis numeris & partibus reddi possit, consulunt in medium: id quod Auctor Lapidis Lydii, multo rei militaris usu præditus, aliquot se libris facturum pollicetur. Antequam vero id aggredieretur, non abs re visum ipsi est, hoc scripto ostendere, quanto conatu nihil hoc in negotio egerint illi, qui in hoc usque tempus id unice agere videri voluerunt. Queritur enim liberrimo pariter & acri dicendi genere, plurimos semper fuisse thyrsigeros, paucos Bacchos, artemque muniendi & defendendi, prout vulgo tradi solet, chaos potius esse incertarum conjecturarum, & quæ cum ratione & experientia pugnant, opinionum, quam scientiam bene fundatam atque constitutam. Hujus vero mali culpam in eos partim confert, qui nullo rei bellicæ usu pollentes vastis eam commentariis descripserint, sed ita tamen, ut pulvere mathematico tota conspersa nativam speciem deperderet: partim in illos, qui non bene subductis rationibus veterem muniendi rationem plane abjiciendam esse decreverint. Quæ ut sigillatim ostendat, in tres partes, quas Discursus vocat, librum suum tribuit. In *prima* de Hollandica muniendi ratione agit, virgulamque censoriam stringit in præcipuos, qui de illa egerunt, scriptores, ex quibus etiam fundamenta, quibus innititur, profert, quæque his objecta fuerunt, excutit. Ostendit verò afferri multa, quæ contra alios quoque possint dici, nonnulla falso Batavorum methodo imputari, quædam laudem potius mereri quam vituperationem.

H h 3

Neque

Neque tamen hoc muniendi genus ab omni vitio absolvit, cum *ale* in eo nimis sint breves, & via cooperta angustior quam par est, operaque externa neque altitudine neque robore decenti polleant. Sed hæc ita comparata esse censet, ut facile possint emendari, neque necesse sit repudiare universam illam methodum, & nova statim muniendi genera coningere & comminisci. Quod cum plerique fecerint nostri temporis architecturæ militaris magistri, acriter in illos invehitur, & *parte secunda* illos incusat, quod inter se dissidentes semper & vana ambitione acti, non insudarint emendationi architecturæ veteris, sed nova statim procudere genera studuerint; quodque principes viros, quorum vel maxime intererat hujus artis non esse ignaros, ab ejus cognitione prohibuerint, reddiderintque difficillimam multis adjectis calculis, quibus sine ullo suo detrimento carere possit. Sed ne videatur aliorum detexisse vulnera, nullum vero illis adhibuisse remedium, *tertia parte* munitionis alicujus deformationem proponit, quam secundum optima principia factam contendit, ita ut titulum Lapidis Lydii Architectorum militarium vere tueri possit. Interim nemini vult esse auctor, ut secundum hanc ideam locum aliquem munit, cum præstantiora ipsi sint in promptu inventa, suo tempore in lucem producenda publicam.

Der in Wien todte ehrlische Sackse / x.

h. e.

Georgius Rimplerus contra J. Jacob. Werdmüllerum defensus a Daniele Süttingero.

Dresdæ ap. Mich. Günther. 1687. 8tav.

Constat plagulis 6.

Cum Lapidis Lydii auctor censuram ageret scriptorum architecturæ militaris, non indictus illi abiit Georgius Rimplerus, Vir hujus artis, si quisquam alius, peritissimus, & ob Viennam contra Turcarum insultus fortiter defensionem æternum nomen meritus. Hunc enim licet reliquos omnes ingenio & scientiâ vincere fateatur, vaferrimæ insinuat malitiæ, & cum Herostrato comparat, qui sibi ex labefactatis architecturæ militaris fundamentis nomen quæsierit. Sed non passus est objici hæc Viro sibi, dum viveret, arcta familiaritate juncto, libelli præsentis Auctor, cui Rimplerianæ rationes vel maxime probantur. Asperius ergo

ergo dicta retundit, famamque viri optimi defendit strenue, indignatus Borgsdorsium & Griendelium viro bellica laude præstantissimo dari socios, cum ille Rimpleri librum Francof. 1674. editum in plurimis ad verbum exscripserit, hic autem homo sit nullius in re militari nominis. Porro Rimplerianæ methodi præstantiam exponit, illamque reliquis præferendam esse demonstrare satagit. Antagonista vero suo objicit, nihil singulare ipsum suo in Lapide Lydio proposuisse, sed pleraque ab aliis, quamvis id neget, mutuo esse sumta. Vallum enim principale Dilichio deberi, & quæ forcipibus (tenaille) prætenduntur, propugnacula esse Blondelliana, defensionem præterea interiorem non rite se habere, & fossam nimis esse angustam.

NOVISSIMA INVENTIONE PER DISEGNARE, &c.

i. e.

Nova Inventio describendi maxima cum facilitate Horologia Solaria Italica, Babylonica & Gallica, in lucem edita a D. Bartholomæo Scanavacca ex Congregat. Presbyt.

Secularium S. Philippi Neri de Padua.

Patavii ap. Bern. Lucian. 1688. in 4.

Quamvis Itali vulgo ab occasu Solis horas suas numerare incipiant, non ubique tamen hic mos accurate obtinet in Italia, sed nonnullis in locis, postquam hora post occasum Solis dimidia elapsa est, demum auditur vigesima quarta, simulque prima sumit initium: ita ut necesse sit, horologiorum pulsus discrepare a sciathericis, in quibus more consueto descriptæ sunt horæ Italicæ. Quod cum observasset Auctor noster, operæ pretium sibi facturum visus est, si doceret methodum construendi sciatherica, non solum antiqua ratione, sed (præcipue cum id a nemine hæctenus factum) nova quadam, ita ut campana, quæ horas indicat, exacte illis consonet. Quod ut rite faceret, alia quoque ad Horologiorum usatorum constructionem pertinentia addidit, in quibus variæ sunt tabulæ ad hoc negotium conducibiles. Inprimis autem ope circuli & quadrantis, nec non tabulæ cujusdam eum in finem constructæ, horologiorum declinantium delineationem facile peragendam edocuit, atque summa ubique perspicuitate usus est, demonstrationes vero praxiuta Gnomonicarum consulto omisit.

Inter

Neque tamen hoc muniendi genus ab omni vitio absolvit, cum *alæ* in eo nimis sint breves, & via cooperta angustior quam par est, operaque externa neque altitudine neque robore decenti polleant. Sed hæc ita comparata esse censet, ut facile possint emendari, neque necesse sit repudiare universam illam methodum, & nova statim muniendi genera constringere & comminisci. Quod cum plerique fecerint nostri temporis architecturæ militaris magistri, acriter in illos invehitur, & *parte secunda* illos incusat, quod inter se dissidentes semper & vana ambitione acti, non insudarint emendationi architecturæ veteris, sed nova statim procudere genera studuerint; quodque principes viros, quorum vel maxime intererat hujus artis non esse ignaros, ab ejus cognitione prohibuerint, reddiderintque difficillimam multis adjectis calculis, quibus sine ullo suo detrimento carere possit. Sed ne videatur aliorum detexisse vulnera, nullum vero illis adhibuisse remedium, *tertia parte* munitionis alicujus deformationem proponit, quam secundum optima principia factam contendit, ita ut titulum Lapidis Lydii Architectorum militarium vere tueri possit. Interim nemini vult esse auctor, ut secundum hanc ideam locum aliquem munit, cum præstantiora ipsi sint in promptu inventa, suo tempore in lucem producenda publicam.

Der in Wien todte ehrliche Sackse / x.

h. e.

Georgius Rimplerus contra J. Jacob. Werdmüllerum defensus a Daniele Süttingero.

Dresdæ ap. Mich. Günther. 1687. 8tav.

Constat plagulis 6.

Cum Lapidis Lydii auctor censuram ageret scriptorum architecturæ militaris, non indictus illi abiit Georgius Rimplerus, Vir hujus artis, si quisquam alius, peritissimus, & ob Viennam contra Turcarum insultus fortiter defensionem æternum nomen meritus. Hunc enim licet reliquos omnes ingenio & scientia vincere fateatur, vaferrimæ insimulat malitiæ, & cum Herostrato comparat, qui sibi ex labefactatis architecturæ militaris fundamentis nomen quaesiverit. Sed non passus est objici hæc Viro sibi, dum viveret, arcta familiaritate juncto, libelli præsentis Auctor, cui Rimplerianæ rationes vel maxime probantur. Asperius ergo

ergo dicta retundit, famamque viri optimi defendit strenue, indignatus Borgsdorsium & Griendelium viro bellica laude præstantissimo dari focios, cum ille Rimpleri librum Francof. 1674. editum in plurimis ad verbum excrisperit, hic autem homo sit nullius in re militari nominis. Porro Rimplerianæ methodi præstantiam exponit, illamque reliquis præferendam esse demonstrare satagit. Antagonistæ vero suo objicit, nihil singulare ipsum suo in Lapide Lydio proposuisse, sed pleraque ab aliis, quamvis id neget, mutuo esse sumta. Vallum enim principale Dilichio deberi, & quæ forcipibus (tenaille) prætenduntur, propugnacula esse Blondelliana, defensionem præterea interiorē non rite se habere, & fossam nimis esse angustam.

NOVISSIMA INVENTIONE PER DISEGNARE, &c.

i. e.

Nova Inventio describendi maxima cum facilitate Horologia Solaria Italica, Babylonica & Gallica, in lucem edita a D. Bartholomæo Scanavacca ex Congregat. Presbyt.

Secularium S. Philippi Neri de Padua.

Patavii ap. Bern. Lucian. 1688. in 4.

Quamvis Itali vulgo ab occasu Solis horas suas numerare incipiant, non ubique tamen hic mos accurate obtinet in Italia, sed nonnullis in locis, postquam hora post occasum Solis dimidia elapsa est, demum auditur vigesima quarta, simulque prima sumit initium: ita ut necesse sit, horologiorum pulsus discrepare a sciathericis, in quibus more consueto descriptæ sunt horæ Italicæ. Quod cum observasset Auctor noster, operæ pretium sibi facturis visus est, si doceret methodum construendi sciatherica, non solum antiqua ratione, sed (præcipue cum id a nemine hæctenus factum) nova quadam, ita ut campana, quæ horas indicat, exacte illis consonet. Quod ut rite faceret, alia quoque ad Horologiorum usitatorum constructionem pertinentia addidit, in quibus variæ sunt tabulæ ad hoc negotium conducibiles. Inprimis autem ope circuli & quadrantis, nec non tabulæ cujusdam eum in finem constructæ, horologiorum declinantium delineationem facile peragendam edocuit, atque summa ubique perspicuitate usus est, demonstrationes vero præsertim Gnomonicarum consulto omisit.

Inter

* * * * *

Inter alia, quæ in Actis Eruditorum antehac communicare fuerimus, haud postremum locum obtinent varii Discursus subinde ab illustri Societate Regia Anglicana publicati, & a nobis in Latinum idioma translati: cujus quidem rei neutiquam nos hactenus poenituit, utpote quam si non omnibus, iis certe, quibus Anglicam linguam addiscere aut non vacavit, aut non volupe fuit, pergratam accidisse novimus: quin potius impofterum quoque institutum istud persequi fert animus, dummodo egrogius iste labor, aliquo abhinc tempore, incertum qua ex causa intermissus, rursus continuetur. Quandoquidem vero in excerptis inde materiis tum quidem parciores fuimus, partim quod contiaue prodeuntium novorum librorum cumulo urgeremur, qui ne interea, dum istis recensendis immoraremur, veterascerent, periculum erat; partim quod exiturum speraremus, qui integrum illud Transactionum opus in gratiam orbis eruditi Latio donaret, uti antehac usque ad *Mensem Februarium Anni 1671.* factum fuit: nunc utique, postquam & hanc nostram spem vanam hucusque fuisse videmus, & isti incommodo per Supplementorum horum editionem mederi coepimus, haud inconsultum fore credidimus, si *Philosophicas* illas *Collectiones* atque *Transactiones*, inde ab eo tempore, quo Acta nostra coeperunt, publicatas denuo percurreremus, ex iisque unam alteramve materiam jucundam aut proficuum, tum quidem a nobis ob dictas rationes prætermittam, adhuc Supplementis hisce in gratiam Lectorum Anglice non callentium insereremus. Huic itaque proposito insistentes jam exhibemus

CONTENTA DISCURSUS MECHANICI, CONCERNENTIS Descriptionem optima forma Velorum Horizontalium pro usu Molarum, nec non fundamentum inclinatum Velorum in Navibus; habiti coram Societate Regia, a R. H.

Translata ex Collectionibus Philosophicis M. Dec. 1681.

Num. 3. pag. 61.

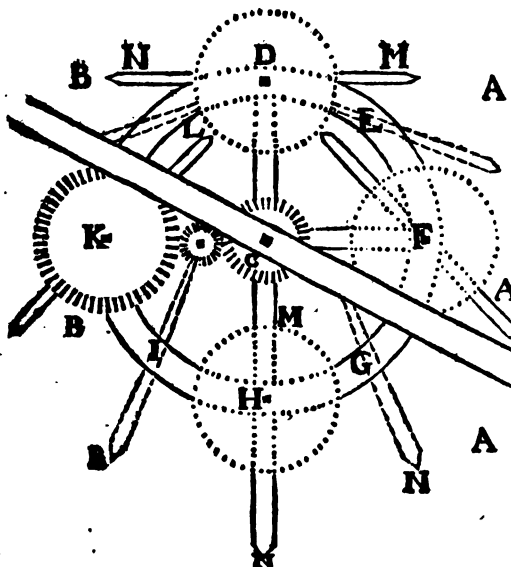
Varia subinde facta sunt tentamina circa constructionem Molarum Alis Horizontalibus, dum creditum fuit, eas non modo magis appositas, sed & potentiores & efficaciores fore ad præstandum ea, quibus destinatae essent, quam quidem Alæ perpendiculares. Quicquid tamen de iis homi-

homines imaginentur, equidem dubito, unquam repertum iri modum meliorem & magis proficuum ad recipiendam vim venti aut motionem aeris, quam vela perpendicularia, si iusta forma gaudeant, ita ut quaelibet eorum pars æqualiter ventum hauriat, quemadmodum postea ostendam.

Prius autem, dum video diversos novissime horizontales alas pro molendinis tentasse, modum exponam horizontalia ejusmodi vela parandi, quæ etiam tantum præstare queant, quantum usquam velis æqualem extensionem habentibus sit possibile. Equidem hic Lectori non ero molestus recensendo eidem varias illas vias, quas ad perficiendum hoc negotium inire subinde visum fuit, dum earum complures hinc inde apud diversos Autores, qui hac de materia scripserunt, expositæ præstant. Ne unicum tamen modum sive in libris publicatum, sive a machinariis artificibus in praxi exhibitum, videre hæctenus mihi contigit, cui non unum alterum ve in sit, quod impedimentum insigne motui istorum velorum per aerem creare queat: quin meliora etiam ex iis media tantummodo circumferentiæ parte flatum hauriunt, & per hanc ipsam quidem partem mediam non nisi cum dimidio roboris, quo pollere alias possent, rite ordinata. Is, quem hic describo, modus sic se habet, ut quaelibet ala ventum trahat in unoquoque puncto totius revolutionis, quantum maxime, per ullam velorum horizontalium inventionem, usquam possibile est fieri: quam ob rem etiam eundem non dubitavi appellare *perfectiorem velorum horizontalium*, ultra quam scilicet progredi non detur, cujuscunque tandem alius machinamenti auxilio. Cujus rei demonstrationem mox addam. Consistit autem inventio in eo, quod alarum quaelibet ita disponitur, ut maximam, quantum pote, impressionem recipiat a vento in quolibet circumferentiæ puncto, per quod transit; ac minimam vicissim remoram in motione sua patiatur ab aere pone stagnanti. Fundatur hoc ipsum super eodem principio, quod velificatio navigiorum in mari habet: nimirum tali dispositione & aptatione alæ seu veli, per quam in optimo, quo possit, stet situ ad promovenda mœlæ brachia aut corpus navis ea via, qua moveri debent, per vim venti sic vel sic ad ea appellentis.

Primum itaque principium, utrisque commune, est, ut ala seu velum, quam proxime fieri potest, sit superficies perfecte plana ac lævis, absque ulla extuberatione, sinuositate aut curvitate in extrema sui facie,

cui motio seu vis venti imprimitur. Secundo, ut aeri tot pateant transitus inter partes alæ aut veli, quot possunt, quo commotus aer ad illa appellere quam liberrime valeat, nec intercipiatur ab alio aere ante illa stagnante, qui istius vim impediret aut diverteret. Tertio, ut planum alæ seu veli ponatur in media inclinatione inter viam venti & viam brachii molaris, aut carinæ. Quodlibet horum principiorum facile demonstrari potest esse optimum, & aliis quibusvis antefendum, dummodo alia incommoda in effectione ejus mechanica non præponderent realibus commodis ipsius principii: cujusmodi esse possent ponderositas & intractabilitas in facienda tam expansa, rigida ac lævi superficie pro navium velis: quanquam in his etiam incommodum istud magna ex parte præcaveri valeat ope compendiorum quorundam mechanicorum, sicut alio loco ostendam. At vero hic molestia ponderositatis in velis seu alis ex assere factis, ac super centrali cardine erecti axis in mola stantibus, tanta non est, ut comparari mereatur cum commodis inde accrescentibus.

Jam ut ad Machinam ipsam deveniamus: Sit AB directio seu via aeris sive venti, moventis ab A versus B; ac C representet centrum Axis sive Fusi, perpendiculariter ad Horizontem stantis: cujus summitati ad angulos rectos affixum sit tigillum DH, duo brachia formans, GD & CH, super quorum extremitatibus vela MN, fusis infixæ, moveantur; ita quidem, ut planum Veli nunquam non transeat per punctum

D: Dico Alas sic adaptatas nullo non tempore in situ maxime convenienti positum iri, pro brachiis circulariter movendis super dicto fuso, cujus

cujus centrum est *O*; secundum *DEFGHIKLD*. Primum enim quod attinet alas positas in *D* & *H*, eas ajo in duobus hisce punctis situm, quantum unquam fieri potest, convenientissimum obtinere: nimirum ex una parte, velum *MN* prope *D* dum directe contra ventum moveri debet, situs ejus maxime congruus est, ut aciem suam recta obvertat vento, ac per hoc minimam, quam potest, resistantiam præbeat; cum unicum hoc punctum sit, in quo velum, quod modo superficies esse supponitur, ventum non capiat. Ex altera vero parte ala *MN* in *H* posita, pariter situ maxime commodo gaudet: etenim dum motio ejus directo ante ventum est, & in plagam ei oppositam vergit, plene etiam ipsius motui transversim opponitur. Secundo, Vela in *EFG* & *IKL* opportuno maxime situ stant: quandoquidem angulum inter Viam venti & brachiorum punctis istis in duas partes æquales dividunt, & consequenter Ventus summam iis vim in via maxime directa imprimat. Facile enim demonstratu est, vim a vento alæ impressam, perpendicularem esse ad superficiem; & per consequens potentia obliquitatem ad viam brachiorum, adactam ex situ velorum plenius contra ventum directo, minorem roboris proportionem habere ad promovendam eorum motionem, quam in situ quo hic posita sunt. Et vicissim si ponamus, vela acutius versus ventum statui, diminutio potentia a vento impressæ superficiem, major erit, quam augmentum robori ejus accedens ex eo, quod directe magis ad viam brachiorum sic moveantur. Atque hæc quidem facili satis negotio geometricè demonstrare licet: adeo ut opus non habeam ea hic loci inferere.

Nil itaque superest, quam ut ostendam, cujusnam machinæ adminiculo velum seu ala sic ordinari queat, ut desideratum semper servet positum. Et id quidem permultis modis effici potest; unicum tamen nunc solum allegabo, qui licet pro praxi non optimus omnino sit, intellectu nihilominus ac demonstratu facillimus est. Nimirum fiat ala ab utroque axis sui latere æqualiter expansa: quo ipso nempe pressio ejus extremitati nunquam non in æquilibrio manet; porro infimæ illius extremitati affigatur rota, diametro adæquans dimidiam circiter longitudinem brachiorum, ab uno foramine ad alterum computatam; tum alia rota super pegmate, in quo fusus brachiorum movetur, statuenda est, quæ prioris modo semidiametrum magnitudine adæquet, nec nisi dimidium dentium numerum contineat; denique auxilio tertiæ alicujus

rotulæ sub brachiis adfixæ & congruam latitudinẽm habentis, alterius motio alteri communiẽetur. Quolibet jam velo hæc ratione constructo, ipsa, si semel rite disposita sint, omni tempore in genuino isto ac desiderato situ moveri pergent.

Cæterum inventio hæc non modo utilis esse potest pro omni molarum genere, sive ad conterendum, sive ad secandum asseres, poliendum, contundendum, trahendum aut elevandum aquas, folles agitandum, &c. inserviant: eodem modo, uti vulgares molæ pneumaticæ, quæ nunc in usu sunt; sed & magnam præterea utilitatem præstare poterit molis aquaticis tali in flumine sitis, ubi cataracta nulla extrui valet: ut & Alis perpendicularibus aliorum molendinorum: quorum hic obiter mentionem facere, haud inconsultum putavi, cum neutrum horum ab ullo hæctenus, quod quidem ego audiverim, vel leviter tactum fuerit. Nec aliam hujus rei explicationem addere juvat: sufficiet enim ostendisse principium, cujus ope summa perfectio hisce velorum generibus conciliari queat; ac indicasse, quodnam sit genuinum principium, juxta quod examinari ac dijudicari valeat, quodnam præstantissimum sit genus velorum ac velificationis, quæ nunc usu vigent, & quibus fundamentis insistendum sit, ad consequendum modum optimum, vela navium & conficiendi & adhibendi.

*RELATIO DE ANATOME STRUTHIOCAMELI,
facta a D. Eduardo Brown, Societatis Regiæ nec non Collegii
Medicorum Socio.*

Ex Collect. Philos. Angl. M. Febr. 1682. N. 5. pag. 147.

INter aves alatas seu pennatas maxima & procerissima æstimatur Struthiocamelus, quippe octo quandoque pedes altus: quæ quidem moles si comparetur cum *Tominejo* seu Passere Mosquito, (*Humbird*) ut qui tantum duodecim circiter grana pondere adæquat, facile patet, quantum intra ambitum & latitudinem avium creatio fuerit ordinata.

Nomen Alitis hujusce quod attinet, derivatum quidem id a passere (*سڤڤڤ*) videtur; caput tamen ejus anserino magis accedit. Et nostri quidem *Collum* tres pedes seu *Virgam* Anglicam (*a Yard*) longum erat, non computato tamen infimul capite. Pes integer, a calcaneo ad extremum *digitum*, tres Virgæ quadrantes efficiebat: cui ipsi nempe, dum quic-

quietem capit, infidet. *Ast Pes* proprie ita dictus, siue digitus longior, non nisi quadrantem *Virgæ* adæquabat; minor vero digitus dimidium quadrantem superaddita $\frac{1}{2}$. *Unguis*, qui in longiori digito est, $\frac{1}{7}$ *Virgæ* habebat: supra eum vero stabant sexaginta tres squamæ latæ, alia super aliam, ascendentes per totam partis in pede anterioris, seu ossium, quæ *Metarso* respondent, altitudinem: minor autem digitus penitus ungue caret, nec nisi octo aut novem squamas habet, quarum itidem una alteri incumbit; sed quæ non altius, quam digitus ipse ascendunt. *Plantæ* pedis conformatio seu substantia non absimilis ei est, quæ in cute *Elophanti* conspicitur, utut non ita prædura sit; mobilis insuper est, ac pressioni cedens, ut in pede *Cameli*, dum pinguedo subtus latet, unde fit, ut molliter & sine strepitu incedat: cæterum cutis, altius binis illis digitis sita, squamosa apparet. Quælibet vero harum squamularum irregulare quoddam pentagonum, tetragonum, & quandoque hexagonum constituit. Porro a calcaneo usque ad *genu*, seu eam partem, quæ hominis *tibia* respondet, spatium $\frac{1}{2}$ *Virgæ* intercedit; *Femur* plusquam quadrantem *Virgæ* efficit, ac perquam crassum est. In *pectore* obscura quædam substantia comparet, dura & callosa, figuræ ovalis, $\frac{2}{3}$ *Virgæ* longa, ei non absimilis, quæ in *Camelo* conspicitur: super hæc quietem sedens capessit avis hæc, capite simul erecto; ac hoc in situ eam dormire puto, non enim unquam ipsam aliter positam videre potuimus. *Ala* ejus minor est, quam ut totum contegere collum queat. Præterea pars quædam callosa observatur super *osse pubis*, longior ea, cujus antea mentionem fecimus, sed angustior: super qua simul, præter callosam illam pectoris partem, quiescere adsolet. Corporis longitudo ab ima parte colli usque ad finem uropygii erat unius *Virgæ*. Os maximum alæ $\frac{1}{2}$ dictæ mensuræ adæquabat. Summum caput planum erat, $\frac{3}{8}$ longum; metiendo a fine occipitis, usque ad extremum rostri. Caput porro pilosum potius videtur, quam plumis obsitum; collum tamen candidas habet pennas perpulchras: utut alii contrarium affirmarint. In vertice capitis locus quidam est planus & ovalis, $\frac{2}{7}$ *Virgæ* longitudine, callosus, pilis etiam plumisque destitutus; non absimilis callo isti pectoris, licet non ita crassus; destinatus forte ad præservandum cerebrum a noxiis illis vaporibus, (*Serenes*) qui in regionibus calidioribus subinde cadunt, aliisque aëris injuriis, nocturnis præsertim: quæ quidem tanto magis hic considerandæ veniunt, quod avis hæc erecto capite, & non sub alas abdito dormit.

Gula admodum larga est pariter ac longa: amplissima tamen in summitate prope caput, ubi $\frac{3}{2}$ Virgæ lata est. *Os Hyoides* semet ab utroque colli latere deorsum extendit, longitudine $\frac{1}{2}$ mensuræ sæpius nominatæ. Præter varios in collo musculos, motioni numerosarum istarum vertebrarum & capitis inservientes, speciatim duo ibi occurrunt muscoli perquam elegantes, qui ab interna thoracis parte prodeunt, intra pectoris cavitatem circa secundam costam orti, qui utrinque in arteriam asperam semet inferunt: licebitque eos appellare *Directores asperæ arteriæ*. Circa primam porro asperæ hujus arteriæ divisionem seu divaricationem ex utroque pulmonum latere annulus est, crassior ac fortior, quam ullus e reliquis trachææ annulis. Diversæ in collo prope Gulam reperiuntur *glandula*, eæque coloris pallidi, & quasi cinerei: verum duæ præterea glandulæ pulcherrimæ istic sunt, arteriis carotidibus ad hærentes, uti hæc e pectore utrinque emergunt; atque istæ subcærulæ sunt. *Periconæum* succingit & laxè circumcludit stomachum.

Septem avis hæc nacta est *costas*; nec non musculos intercostales latos, planos & nitidos. *Sternum* non habet prominulum, velut aliæ volucres, nec angustam pectoris cavitatem, uti plures quadrupedum: sed pectus amplum, ac sternum latum atque firmum, figura clypei, & latius adhuc sterno hominis: ac certe, quando ales hic demittit caput & collum rotunde incurvat, per portam aliquam intrare parans, pectus ejus adeo latum est, ac gressus tam diversus ab incessu aliarum avium tamque insolitus, ut Camelum prope æmuletur: cum hac tamen prærogativa, quod, dum struthiocamelus pondere suo non nisi duobus cruribus innititur, gressus ejus inde liberior & magis decorus apparet. Struthiocamelus porro noster masculini generis erat, sed junior adhuc: *penem* habebat longitudine unius uncie, cui exigua quadam substantia cartilaginea inerat. *Testes* alte satis, prope renes & spinam dorsi, siti erant, perquam exiles ac tenues, coloris flavi. *Aures* rotundæ sunt, earumque orificium hominis digitum admittit. *Oculi* lati & subcærulei, magnitudine humanis fere paræ. Mirum est, quod *Cardanus* existimavit, *plumas* struthiocameli coloratas atque tinctas a natura esse, rubras puta, cæruleas, luteas, virides; cum tamen naturales hujus alitis colores modo sint albus, griseus ac fuscus: nimirum penæ interioris alæ lateris, nec non in pectore, ventre & collo erant candidæ, ut & plumæ in cauda: sed reliquæ ad cinereum aut fuscum colorem accedebant. Certe
tamen

tamen ales hic e pulcherrimis utique animantibus est, quas Barbaria dicit, ubi præterea calidum regionis clima pennas ejus univerfas contorquet ac crispat. Perhibet *Bellonius*, se vidisse Alexandriæ in unica taberna ad ducentas struthiocamelorum pelles; indeque si contingeret plumarum gestationem usu iterum frequentari, mercaturam hanc e Barbaria non parum incrementi capturam. Rimula *Laryngis* longa est & cartilaginea circa eam validæ: nulla tamen omnino epiglottis, nec similitudo cum larynge humana: ut ut ii, qui *vocem* ejus audivere, eandem comparandam velint cum clamore aut ejulatu infantis rauci, magis tamen lamentabilem atque tetricam: id quod confirmat relationem datam a *Dn. Sandys* in itinerrario suo, quod nimirum ingens struthiocamelorum numerus in desertis istis locis detur, qui gregatim degant, ac sæpius peregrinos atque viatores horridis suis clamoribus territent. *Pulmones* coloris elegantis ac floridi sunt, exiguæ tamen molis, proportione habitæ ad arteriam asperam: cæterum firmiter adhærent dorso, ac perforati sunt, perinde ut in aliis avibus; inflando autem follium ope in tracheam, efficere non potuimus, ut semet extollerent, aut implerentur. *Cor* duos ventriculos habet, magnitudine iis, qui in humano corde sunt, prope æquales; dexter tamen ventriculus multo tenuior est, ac valvulæ magis carnosæ. *Duos* avis hæc habet *stomachos*, quales in granivoris volucribus inveniuntur, Ingluviem nempe, & Ventriculum verum; *ingluvies* tamen seu primus stomachus multum ab eo differt, quem reliquæ aves habent: in hoc nempe, quod non ut in illis extra pectus, verum intra sternum situm suum nanciscitur; item quod non rotundus est, sed oblongus velut sacculus & vastæ satis amplitudinis, secundum longitudinem in cavo corporis jacens. Id vero, quod in tota hac dissectione optime nobis satisfecit, fuerunt *glandula*, quas in tunicis hujusce stomachi invenimus; extensas in postica ejus parte ab una fere extremitate ad alteram, numero prope mille, dum denæ circiter in latum, ac centenæ in longum jacebant. Hæ ipsæ vero sitæ sunt inter tunicas stomachi, & quælibet particularis glandula semet exonerat mediante peculiari orificio per interiorem stomachi tunicam intra ejus cavitatem. Harum vero glandularum aliquas quidem invenimus rotundas & globulares, alias ovales, alias denique planiores & figuræ irregularis: speciatim eæ, quæ inter reliquas altissimum obtinent situm, maxime rotundæ & crassæ sunt, quæ autem magis accedunt ad hujus stomachi fundum, seu ubi cum

vero

vero ventriculo unitur, latiores sunt & planiores. Hæ ipsæ vero succum quendam ingerunt, qui juvat ad digerendum varium istud pabulum, quo avis hæc uti consuevit. Porro *Ventriculus* genuinus, seu ingluviæ contradistinctus, permagnæ erat amplitudinis: tunica ejus interior non ita firmiter adhærebat, ut in aliis volucris solet, eratque perquam crassa & panno molliori (*Flannel*) non absimilis: unde per ingluviem seu primum illum stomachum inspicientibus nobis in huncce ventriculum, apparuit veluti segmentum talis panni aut mappæ, quod a Struthiocamelo deglutitum isthic delitesceret. Transitus ex posteriore hoc ventriculo in tenuia intestina perquam angustus est. Ipsa *intestina* viginti circiter Virgas longa sunt; tenuia nimirum a stomacho incipientia decem Virgas emetiuntur: & dehinc crassa intestina usque ad anum fere totidem. Prope initium crassorum intestinorum *duo* sunt intestina *cæca*, quorum quodlibet Virgam unam longum est, habentque intra se cochleam seu spiralem valvulam, qualis in Cuniculi Cœco intestino observatur; spira vero hæc in utroque intestino viginti prope gyros agit. Cæterum extremitas Cœci exilis est, a Cœco hominis intestino non multum discrepans. *Excrementa*, quæ per intestina ejiciuntur, duorum sunt generum: alterum albidum, tenue & glutinosum, quod avis hæc ejaculatur more accipitris; post hoc dein sequitur aliud excrementi genus, fimo ovino non absimile, sed grandius. Porro *mesenterium*, utut tantum numerum intestinorum tenuium & crassorum complectatur, non tamen densum est, sed membrana tantum translucida, uti generatim in pennatis solet; admodum nihilominus amplum est, & nonnullis in locis plusquam $\frac{3}{4}$ Virgæ profundum seu latum, metiendo a centro ad intestina usque. *Hepar* quatuor constat lobis, & colorem habet non multum ab humano discrepantem: vesiculam tamen fellis nullam reperire potuimus. Præterea Glandula quædam suberat stomacho, quæ pro *Splene* haberi potuisset, nisi pennata & infecta splene carere dicerentur. *Pancreas* gracile erat & ultra pedem longum. *Renes* magni, & manum meam adæquantes longitudine, uti conjuncti jacent: cæterum figura citharam repræsentant. *Ureteres* firmi sunt, validi, albicantes & longi. Pone renes duæ jacent glandulæ nonnihil ovales, sesqui pollicem circiter longæ, & spinæ dorsi instratæ. Caput est minusculum pro portione totius corporis, acidcirco Julius Scaliger, quando aves recenset capite largiori pol-

len-

leatē comparatione habita ad corpus earum, nominat Passerem, Bubonem, & Picum; at vicissim volucres minoribus capitibus enumerans, adducit Gallinam, Pavonem & Struthiocamelum. De cætero in Africa, ubi & nonnulli Elephantibus vescuntur, non mirum est, si aliqui sunt, qui & Struthiocamelos in cibum adhibent. Galenus tamen aliique eorum carnem tanquam difficilis digestionis damnant.

JACOBI ALTINGII ES. THEOL. ET LINGVARUM
*Oriental. Prof. Parique Divini Ministri in Academia Groning-
 Omlandica Opera omnia Theologica, Analytica, Exegetica,
 Problematica, Practica & Philologica, in tomos V.*
distributa.

Amstelodami excudit Gerardus Borstius. 1687. fol.

Constanti plagulis 1111.

Jacobus Altingius *Heinrici* Theologi Heidelbergensis & postea Groningensis Filius Anno 1618, d. 27. Sept. natus est Heidelbergæ, quo tempore ipsius Patres cum Sculteto & Tossano ad Dordracenam Synodum profectus fuerat. Cum in Academia Groningensi Philosophiæ, Linguarum & Theologiæ fundamenta egregiè jecisset, Anno 1639. peragrato Belgio in Angliam quoque trajecit, ubi, cum Johanni Prideaux Vigornienti Episcopo profectus suos probasset, ab eodem Diaconus Vigorniensis & postea Anglicanæ Ecclesiæ Presbyter ordinatus est. Verum post Gomari Præceptoris quondam sui obitum, communi Ordinum Groningæ & Omlandicæ suffragio, ad Hebrææ & affinium Linguarum Professionem sub finem Anni 1642. ex Anglia revocatus est, ad quam dignitatem quadriennio post munus Ecclesiæ Academicæ, & Anno 1666. professio Theologica accessit, quibus officiis ad Annum usque 1679. functus est, quo diem suum supremum obiit.

De scriptis ejus edendis *D. Balthasar Bekkerus* Ecclesiastes Amstelodamensis cum *Gerardo Altingio* Jacobi Filio & Hærede, & præcipuis Defuncti discipulis, quorum nomina in singulorum tomorum præfationibus commendantur, consilia contulit, quæ optato successu minime caruerunt. Et *primus* quidem *tomus*, cui vita Autoris præfigitur, analysin exegeticam in Genesis, Exodum, Leviticum & Numeros, & plenissimum commentarium in priora Deuteronomii capita usque ad cap.

vero ventriculo unitur, latiores sunt & planiores. Hæ ipsæ vero succum quendam ingerunt, qui iuvat ad digerendum varium istud pabulum, quo avis hæc uti consuevit. Porro *Ventriculus* genuinus, seu ingluviel contradistinctus, permagnæ erat amplitudinis: tunica ejus interior non ita firmiter adhærebat, ut in aliis volucris solet, eratque perquam crassa & panno molliori (*Flannel*) non absimilis: unde per ingluviem seu primum illum stomachum inspicientibus nobis in huncce ventriculum, apparuit veluti segmentum talis panni aut mappæ, quod a Struthiocamelo deglutitum isthic delitesceret. Transitus ex posteriore hoc ventriculo in tenuia intestina perquam angustus est. Ipsa *intestina* viginti circiter Virgas longa sunt; tenuia nimirum a stomacho incipientia decem Virgas emetiuntur: & dehinc crassa intestina usque ad anum fere totidem. Prope initium crassorum intestinorum *duo* sunt intestina *cæca*, quorum quodlibet Virgam unam longum est, habentque intra se *cochleam* seu spiralem valvulam, qualis in Cuniculi Cæco intestino observatur; spira vero hæc in utroque intestino viginti prope gyros agit. Cæterum extremitas Cæci, exilis est, a Cæco hominis intestino non multum discrepans. *Excrementa*, quæ per intestina ejiciuntur, duorum sunt generum: alterum albidum, tenue & glutinosum, quod avis hæc ejaculatur more accipitris; post hoc dein sequitur aliud excrementi genus, fimo ovino non absimile, sed grandius. Porro *mesenterium*, utut tantum numerum intestinorum tenuium & crassorum complectatur, non tamen densum est, sed membrana tantum translucida, uti generatim in pennatis solet; admodum nihilominus amplum est, & nonnullis in locis plusquam $\frac{3}{4}$ Virgæ profundum seu latum, metiendo a centro ad intestina usque. *Hepar* quatuor constat lobis, & colorem habet non multum ab humano discrepantem: vesiculam tamen fellis nullam reperire potuimus. Præterea Glandula quædam suberat stomacho, quæ pro *Splene* haberi potuisset, nisi pennata & infecta splene carere dicerentur. *Pancreas* gracile erat & ultra pedem longum. *Renes* magni, & manum meam adæquant longitudine, uti conjuncti jacent: cæterum figura citharam repræsentant. *Ureteres* firmi sunt, validi, albicantes & longi. Pone renes duæ jacent glandulæ nonnihil ovales, sesqui pollicem circiter longæ, & spinæ dorsi instratæ. Caput est minusculum pro portione totius corporis, acidcirco Julius Scaliger, quando aves recenset capite largiori pol-

len-

leates comparatione habita ad corpus earum, nominat Passerem, Bubonem, & Picum; at vicissim volucres minoribus capitibus enumerans, adducit Gallinam, Pavonem & Struthiocamelum. De cætero in Africa, ubi & nonnulli Elephantibus vescuntur, non mirum est, si aliqui sunt, qui & Struthiocamelos in cibum adhibent. Galenus tamen aliique eorum carnem tanquam difficilis digestionis damnant.

JACOBI ALTINGII ES. THEOL. ET LINGVARUM
*Oriental. Prof. Parbique Divini Ministrum in Academia Groning-
 Omlandica Opera omnia Theologica, Analytica, Exegetica,
 Problematica, Practica & Philologica, in tomos V.*
distributa.

Amstelodami excudit Gerardus Borstius. 1687. fol.

Constanti plagulis rari.

Jacobus Altingius *Heinrici* Theologi Heidelbergensis & postea Groningensis Filius Anno 1618, d. 27. Sept. natus est Heidelbergæ, quo tempore ipsius Patens cum Sculteto & Tossano ad Dordracenam Synodum profectus fuerat. Cum in Academia Groningensi Philosophiæ, Linguarum & Theologiæ fundamenta egregie jecisset, Anno 1639. peragrato Belgio in Angliam quoque trajecit, ubi, cum Johanni Prideaux Vigornienſi Episcopo profectus suos probasset, ab eodem Diaconus Vigornienſis & postea Anglicanæ Ecclesiæ Presbyter ordinatus est. Verum post Gomari Præceptoris quondam sui obitum, communi Ordinum Groningæ & Omlandicæ suffragio, ad Hebrææ & affinium Linguarum Professionem sub finem Anni 1642. ex Anglia revocatus est, ad quam dignitatem quadriennio post munus Ecclesiæ Academicæ, & Anno 1666. professio Theologica accessit, quibus officiis ad Annum usque 1679. functus est, quo diem suum supremum obiit.

De scriptis ejus edendis *D. Balthasar Bekkerus* Ecclesiastes Amstelodamensis cum *Gerardo Altingio* Jacobi Filio & Hærede, & præcipuis Defuncti discipulis, quorum nomina in singulorum tomorum præfationibus commendantur, consilia contulit, quæ optato successu minime caruerunt. Et *primus* quidem *tomus*, cui vita Autoris præfigitur, analyſin exegeticam in Genesis, Exodum, Leviticum & Numeros, & plenissimum commentarium in priora Deuteronomii capita usque ad cap.

19. v. II. nec non analyfin exegeticam in Psalmos 24. priores, & praefectiones in totum Jeremiam continet. *Tomus secundus* commentarium theoretico-practicum in loca quaedam e Pentateucho, libris Samuelis, Regum, Paralipomenon, Esthere, Jobo, Psalmis, Proverbiis, Cantico, & Prophetis selecta, cum parallelismo testimoniorum Veteris Testamenti, quae in Evangelio suo Matthaeus allegavit, complectitur. *Tertius tomus* exhibet commentarium locupletissimum theoretico-practicum in decem priora capita epistolae ad Romanos. *Quartus tomus* incipit a commentario in caput undecimum epistolae ad Romanos, qui jam olim sub titulo: *Spes Israelis*: editus fuerat. Hunc sequitur commentarius in reliqua Paulinae hujus epistolae capita, cum analysi totius epistolae, item analysis exegetica in epistolam ad Colossenses, praedicationes in epistolam ad Hebraeos a cap. 1. usque ad cap. 9. v. 10. & conciones in loca selecta Novi Testamenti. *Quintus* denique isque ultimus *tomus* varia opuscula Theologica & Philologica comprehendit, nempe libros sex de sabbatho, tractatum de Schilo quinque libris constantem, analyfin exegeticam catecheses Palatinae, methodum Theologiae didacticae, dissertationum Academicarum heptadas septem, & orationum heptadas duas, sciographiam biblicam, catecheses Palatinae & Synodi Dordraeanae doctrinam de Sabbatho, orationes duas sub initium & finem Rectoratus Academici habitas, varias epistolas & ex epistolis excerpta, mantissam miscellaneam, in qua praeter alia epistola de reconciliatione Marciana, & scriptum Curatoribus exhibitum de propositionibus 31. a Marcio Auctori tributis continetur, ac postremo loco fundamenta punctationis Linguae Sanctae cum Synopsi Institutionum Chaldaearum & Aramaearum, ut de adjectis indicibus taceamus.

ANALECTA GRÆCA, SIVE VARIA OPUSCULA

Græca, hæcenus non edita, ex MS. codicibus eruerunt, Latine

verterunt & notis illustrarunt Monachi Benedi-

ctini, Congregationis S. Mauri

Tomus. I.

Parisi apud viduam Edmundi Martini, Johannem Boudot
& Stephanum Martin, Anno 1688. in 4to.

Plag. 71

De

DE *vitæ veterum anachororum* e variis Latinis scriptoribus collecto-
rum, quos *Johannes Mabillon* Ordinis S. Benedicti e congregatione
S. Mauri Monachus in lucem publicam emisit, a nobis in Actis Anno
1684. pag. 65. & Anno 1686. pag. 17. dictum meminimus. Nunc Græ-
corum Anachororum, quæ sub totius illius Congregationis nomine præ-
dicere cœperunt, tomum primum paucis recensebimus. Operam huic
tomo suam imprimis impenderunt Domnus *Jacobus Loppin*, qui vitam
S. Euthymii, & Stephani junioris Latine interpretatus est, Domnus *An-
tonius Pouget*, qui vitam S. Cyriaci Latine reddidit, & Domnus *Bern-
bardus de Montfaucon*, qui typicum Irenæ Augustæ, excerpta ex Hero-
nis Geometria, antiquum rationarium Augusti Cæsaris & novum Alexii
Comneni, & brevissimum tractatum de ponderibus & mensuris latina
versione donavit.

Et hæc ipsa sunt Græca illa opuscula, quæ hoc primo tomo conti-
nentur. Agmen ducit *vitæ Euthymii a Cyrillo Scythopolitano* sexti se-
culi scriptore concinnata, quæ non paucis in locis ab ea multum discre-
pat, quam *Johannes Baptista Cotelerius* tom. 2. Eccles. Græc. monum. p.
200. publicavit. Nec ipse Cotelerius in notis ad istam vitam dissimula-
vit, videri eam a Simeone Metaphraste interpolatam. Cum autem Co-
telerius tertium ecclesiæ Græcæ monumentorum tomum ederet, & jam
illius tomi index typis mandaretur, contigit, ut Colbertina bibliotheca
plurimis Græcis codicibus augetur, quos perlustrans reperit vitas Sabæ
& Euthymii a Cyrillo Scythopolitano scriptas, & Euthymii quidem vi-
tam sic inchoari annotavit: *Πρόλογος τῆ βίῃ τῆ ἀγίῃ Πατρὸς ἡμῶν
Εὐθυμίου. Τῶ πρώτῳ καὶ ἀληθῶς ἐναρξῆσθαι Πάτερ Κβββᾶ Γωε-
ζία*, &c. Nec dubitamus, quin ex hoc ipso codice Euthymii vitam doctis-
simi Benedictini ediderint. Nam ex Colbertina bibliotheca opusculum
hoc sibi a *Stephano Baluzio* communicatum fatentur, & neque in Col-
bertina neque in aliis Galliarum bibliothecis aliud exemplar præter hoc uti-
cum invenire poterunt, & ipsa quoque verba congruunt, quibus Cy-
rillus vitam Euthymii, seu potius prologum hujus vitæ auspicatus est,
Vitæ Euthymii excipit *vitæ S. Cyriaci* anachoretæ, quam cum apud *Si-
meonem Metaphrastem* sine Auroris alterius nomine reperissent doctissi-
mi Editores, ipsi Metaphrastæ adscribendum censuerunt. Sequitur *Typi-
cum seu regula monasterii Gratiaplena*, ab Imperatrice Irene Ducena,
Alexii Comneni uxore, quæ monasterium illud ædificaverat, montali-

bus præscripta, quam nostris Benedictinis ex Regia Bibliotheca *Theobonius* suppeditavit, ab ipsa Imperatrice rubris characteribus, ut Imperatoribus eorumque Uxoribus moris fuit, subscriptam, unde autographum esse illum codicem Editores minime dubitant. Subjectæ sunt typico *tabella* aliquot, partem reddituum illius monasterii plurimis perplexis & minus usitatis characteribus exprimentes, in quibus legendis & expli-
candis se multum desudasse dicunt. *Heronii Geometriam*, cum sola integro volumini sufficiat, integram ex codice Regio edere noluerunt, interim operæ pretium facturos se existimarunt, si quædam de mensuris inde exciperent, quæ intelligendis typici tabellis inservire possint. Lucè quoque publica dignissimum censuerunt *antiquum rationarium Augusti Casarii, & novum Alexii Comneni*, cum in eo de variis vestigali-
bus & monetis plurima legantur, quæ hactenus vel minus nota vel penitus ignota extiterunt; unde non exiguum emolumentum ab hujus operis editione ad rem literariam accessurum confidunt. Præfixi sunt huic rationario varii characteres monetarum, quorum explicationem haud exiguo labore sibi constituisse, ex ipsa codicis inspectione satis fore manifestum arbitrantur. Sub finem autem rationarii illius antiqui & novi annectitur brevissimus *tractatus de mensuris & ponderibus*, notisque ea significantibus. Ultimus hujus tomi tractatus est *vita Stephani junioris*, sub Constantini Copronymi imperio ob imaginum cultum interfecti, a *Stephano ecclesie Constantinopolitane Diacono* quadraginta post Stephani mortem annis conscripta, in quo multa referuntur, quibus Iconoclastarum, seu ut hujus vitæ autor loqui amat, iconoclastarum historia illustrari potest. Hanc vitam Stephani a cognomine Constantinopol. ecclesie Diacono contextam non minus, ac aliam ejusdem Stephani vitam a Simeone Metaphraste compositam, quam *Jacobus Billius* olim latine redditam juris publici fecerat, in lucem emittere data occasione voluit *Stephanus Baluzius*. Verum cum Benedictinos nostros Græcorum quorundam opusculorum editionem parare cognovisset, lubens iis concessit, quæ in suos usus transcribi e Regia bibliotheca curaverat. Neque tamen hi utramque Stephani vitam primo anactorum tomo inserere voluerunt, sed alteram a Metaphraste elaboratam cum Billii versione omittendam hac vice censuerunt, ne duæ ejusdem hominis vitæ in eodem volumine conjunctæ lectori fastidium crearent.

Sub-

Subjectæ sunt his opusculis notæ paræ quidem nec prolizæ, minime tamen aspernandæ, e quibus unam alteramve recensere placet. In vita Euthymii p. 25. ad verba: ἐκ τῶν εὐρισκομένων βοτάνων καὶ τῶν μαλακῶν διαπιπίστοι, observant, vocem μαλακῶν ortam ex Hebraica מַלְאָךְ quæ legitur Job. XXX, 4. LXX. ibi vocem ἄλιμα usurpant, quæ Olympiodorus indicari dicit herbam, quæ cito satietatem affert. Herbam autem istam malvam esse, ex eo colligunt, quod & latina vox malva & græca μαλάχη cum hebraica illa voce haud exiguum cognationem habeat. Nec mirum esse putant, quod Cyrillus hujus vitæ Scriptor, cum Syrus fuerit, hebraicum aliquod vocabulum usurpaverit. In eadem Euthymii vita p. 56. observatur, in definitione Concilii Chæledonensis non legendum esse ἐκ δύο φύσεων ex duabus naturis, ut edita Græce concilia vulgo legunt, sed ἐν δύο φύσεσιν in duabus naturis, cum & Cyrillus in vita Euthymii constanter ita legat, & hæc lectio meliorem sensum reddat. In typico Irene p. 187. ad vocem ἀρχονταρχίας refutatur Vir quidam eruditissimus, qui est Dn. Cangius, quod ἀρχονταρχία idem esse dixerit, quod διοποτικά οἰκήματα, quorum in eodem typico c. 79. mentio occurrit. Ab hac sententia propterea sibi recedendum putant, quod ἀρχονταρχίον prope ostium fuerit, despoticæ autem domus 150. cubitis ab ostio distaret. Accedit ad alias rationes, quod ἀρχονταρχίον diminutivum videatur, atque amplissimis illis domibus convenire nequeat. Existimant igitur, ἀρχονταρχίον esse cellam quandam prope ostium, sive primum monasterii ingressum intra septum monasterii. Cur autem sic appellatum fuerit, ignorare se fatentur. In eodem typico p. 264. disquiritur, cur Irene Nicephori Bryennii & Annæ Comnenæ filia Ducæna appelletur, cum tamen e Bryenniorum familia ortum duxerit. Arbitrantur autem, quod Irene Augusta ex singulari amore nepti huic suæ, quam præ aliis amavit, non modo nomen suum proprium, sed cognomen quoque indiderit. Clauditur hic tomus onomastico singularium vocum græcarum, quæ in his opusculis occurrunt, & indice nominum & rerum memorabilem.

TRACTATUS MORALIS DE JURAMENTIS, EDITUS A Job. Wolffgango Jägero, Moral. Prof. Tubingensi.

Stuttgartiæ typis Pauli Trew, 1687. in 8vo.

Consistat plagulis 23.

Kk 3

Dolsa-

- D**Olendum prorsus est, eo cum morum disciplina, quam sanctam
 utique & intemeratam servare oportebat, rem devenisse, ut qui for-
 mare eos regereque debebant, viam aditumque turpissimis quibusque fa-
 cinoribus methodo sua hypothesibusque aperiant: quam perverforum,
 in coetu Romanensium, Casuistarum moralia tradendi rationem, haud
 paucos ex eadem Ecclesia reprehendisse non solum, sed & condemnasse
 in suismet fratribus, recensitum non semel ostensumque in Actis est: in-
 primis autem cum Cassianum a S. Elia perecenseremus Anno 1685. p. 253.
 Quare quum indigne adeo haberi sanctissimam disciplinarum adveniret
 Autor celeberrimus, arma potissimum viresque adversum illos direxit,
 & præter Dissertationes de Conscientia, de quibus alio tempore dicturi
 sumus, præsentem iis Tractatum non opposuit solum, sed & monstrare
 veriora de argumento isto satagit. Certis autem articulis rem omnem
 ita persequitur, ut primo de natura juramenti agat, & an jurare licitum
 53 sit, quæque eo requirantur, in primis autem, *an & per creaturas jurare
 liceat*, prolixè exponat. Secundus articulus causas juramenti evolvit,
 materiam p. 56, formam p. 81; quo etiam jurandi formulæ referuntur
 p. 105 p. 95, & personæ, quæ jurare possint, expenduntur: ubi pene omnes in
 Papatu Moralistas statuere ait, quod DEus jurare *formaliter ac proprie*
 p. 109 non possit, quibus non Scripturæ tantum loca, sed & effectus divini ju-
 ramenti opponit, ab Apostolo Hebr. VI, 17. indicatos. Ubi etiam deci-
 dit, juramentum ex iis non esse, quæ necessario peccatum supponunt;
 128 statumque adeo innocentix capacem juramenti, *promissorii ad mini-
 mum* p. 129. fuisse arbitratur. Tertius articulus de virtute Juramenti
 promissorii & obligatione disquirat, variasque de juramento vi metuve
 172, 173 aut dolo extorto quæstiones resolvit. Quartus extensionem juramenti
 207 quoad obligationem expendit; quintus autem modos auferendi obliga-
 tionem describit & examinat, ubi multa etiam de irritatione, dispen-
 269 satione, condonatione, relaxatione juramenti reperias. In sexto deni-
 293 que articulo *de perjurio* agit, & post plures alias, eam quæstionem dis-
 cutit, *an utens æquivocatione perjurus* sit, immaniaque nonnullorum
 342 monstra debellat ac prosternit.

TRACTATUS DE LEGIBUS TUM IN GENERE,
 tum in specie, autore Eodem.

Tubingæ apud G. F. & Ph. Blifers 1688. in 8vo.

Constat plagulis 20.

Agit

Agit hic tractatus, ceu in frontispicio promittitur, de Legibus primum generatim consideratis, more in scholis recepto: de earum nempe subjecto, essentia, potestate etiam legislatoria, promulgatione & aliis. (Ubi inter alia observatur, non necessariam esse Dn. Pufendorffii subtilitatem, qui *male directivam coactivamq; vim legi tribui* arbitretur: qua opinione enervari Autor putat totam efficaciam legis, ut nihil illi remaneat nisi exilis ratio signi; ut alia quæ ab eodem reponuntur, taceamus.) Postea ad species legis descenditur, & primum lex *æterna*, dein naturæ consideratur. Ubi operosus in primis Autor est in vindicanda societati sui Dn. Joan. Adami Osiandri sententia, qui *legem Naturæ in statu integritatis non esse eandem cum illa, quæ est in statu lapsus*, asseruit in Typo Legis Nat. p. 168. idque præcunte B. Hülfemannno nostro p. 348. dicente, legem naturæ & sensum bonitatis & æquitatis post lapsum reliquum, tam dici legem naturæ, *us virgo deflorata, virgo*. Argumentorum, quibus Osiander utitur, summa eo redit, quod L. N. in statu integritatis dictaverit rectitudinem omnium facultatum, cum qua non poterat consistere ulla obliquitas; e contra vero lex naturæ in statu lapsus umbra saltem sit primæ rectitudinis, quæ consistat cum corruptissimâ omnium facultatum conditione. Quod insuper Lex Naturæ in statu integro omnem exclusit concupiscentiam; hæc vero neutiquam excludat, neque ostendat profundum illud malum & fibris intime inhærens, adeo ut ipse Apostolus Rom. VII, 7. pronunciet, peccatum non cognovisse se, nisi per legem sc. Mosaicam. Quod denique Lex naturæ in primo homine complexa sit dilectionem DEI & proximi sinceram, & perfectam importaverit facultatem, cujus beneficio prodicere potuerit opera perfecte bona, & ex asse DEO placencia: lex e contra naturalis in statu corruptionis illam Veri Numinis proximique sinceram ac perfectam, quam DEUS requirit, dilectionem ignoret, nec opera ex se gignat vere bona, sed si ad interiora respiciatur, mala, *quæq; simulacra tantum virtutum apparent*. Cæterum confidenter hoc ab Osiandro assertum esse, eique *ita excidisse* pronuntiabat Dn. Rachelius, *quod legem naturæ per habitum definiisset*. Protestatur autem Autor, Osiandro in mentem nunquam venisse, ut assereret Legem Nat. *secundum se & in abstracto* esse mutabilem; quin potius ejus immutabilitatē summis viribus adstruxisse, & argumentis non minus validis quæ ipse Rachelius. Deinde falsâ esse dicit Rachelii hypothesin quod

41

114

115

116

117

non

- non detur *L. N. per modum habitus*, quippe cui Rom. II, 14. 16. tam clare contradicatur. Argumentum quoque a providentia contra Osiandri sententiam desumptum, non stringere dicit: quid enim magis ad Providentiam divinam pertinuerit, quid magis Justitiam & sanctitatem DEI expresserit, quam imago Divina concreata? & tamen mutationem eam subiisse talem, ut si in sensu biblico loquamur, *totaliter sit perditum*. Dixerat quoque Rachelius, quod jus naturæ sit a Providentia divina juxta ideam legis æternæ profectum: quam tamen sententiam nec accuratam esse, nec cum Autoris sui principiis convenire Autor censet, quia
- 124 providentia sit posterior creaturis, lex autem naturæ, *si in concreto accipiatur*, cum ipsa creatione coeperit, in abstracto autem spectata, teste ipsomet Rachelio, non creatione tantum, sed ipsa quoque voluntate divina prior sit. Quibus ulterius diductis, *illorum tandem sententia* subscribit, qui radicem fontemque juris naturæ; respectu DEI, in ipsa ejus sanctitate & justitia ponunt, eamque ex Scriptura & ratione stabilitum it. His tractatio de legibus humanis, earumque necessitate, & obligatione,
- 249 lege item irritatoria aliisque subjungitur, tandemque *de Consuetudine*
- 291 ampla disquisitione instituitur.

*DIATRIBE HISTORICA DE XERXE NEBUCAD-
netare, ac Cyro Minore Liberatore Judæorum: ad Justinii Epist.
Tregi L. XXXVI. c. 3. n. 8. Autore Joh. Christophero Artopæo,
Eloq. Professore in Academia Argentoratensi.*

Argentorati 1689. in 4to. ap. Joh. Welperum.

Plag. 7.

- Cum chronologiam biblicam deductam inde ab exordio mundi ad Christum, difficultatibus non paucis impeditam, rationesque chronologicas admodum perturbatas videret Clarissimus Autor, non mali tantum hujus monstrare causas, verum & remedia eidem quærere hoc scripto suo voluit, cavereque modis omnibus, ne majestate & perfectione Scripturarum indignum quid uspiam admitteretur. Est vero in ea
- p. 3 sententia, Nabuchodonosorem qui captivum abduxit populum Judæicum, ipsum Xerxem esse: Cyrum autem Minorem, Darii Nochi filium, fratrem Artaxerxis Mnemonis, autorem edicti, quo & reditus, & templi pariter atque urbis restauratio, populo jam dicto est concessa. Dis-
- qui-

quisiturus jam, qua ratione verificari de Xerxe possint, quæ in sacris literis de Nabuchodonosore sunt prodita, ostendit primo, ante priorem Cýrû neminem, in quem ista convenient, reperiri; & nisi Xerxes pro Nebucadnezare habeatur, tanti Regis hujus nec ab Herodoto, nec a Ctesia, nec a Xenophonte, qui tamen proximi istis temporibus fuerint Scriptores atque diligentissimi, mentionem ullam vel verbulo fuisse factam: neque Ægyptiacorum Regum seriem, siue sacram sequamur, siue profanam chronologiam, permittere, ut Nebucadnezar ante priorem Cýrum collocetur: nec ullam Ægyptiorum servitutem ante tempora Cýri Majoris extitisse: In Berosi testimonio, quod Josephus habet, nihil esse, quod non de Xerxe æque ac alio quovis possit intelligi: Berosum non modo tempora diversa confudisse, sed e diversis præterea Cýris, Majore atque Minore, fecisse unum: Majorem, ipsum esse Nabonassarum a Chaldæis, Syris, Ægyptiis ita nominatum: Successores hujus, Cambysem, Smerdin, Oropasten, Darium, Xerxem, aliis apud Chaldæos quam dictis jam nominibus fuisse insignitos; cumque hi ipsi Persicis denuo, Medicisve nominibus (quæ & Græci receperunt) novâ repeterentur serie, annorum quoque novam seriem esse conditam, indeque rationes chronologicas immane quantum perturbatas. Simile quid Ægyptiorum Dynastiis accidisse, cum nempe simultaneæ pro succedaneis, errore non levi, a nonnullis haberentur. Non mirandum itaque, quod integram epocham e chronologorum computo eximendam prorsus & eliminandam noster duxerit, quodque olympiadum initia plus quam centum & viginti annis, quam communiter statui solent, antiquiora fecerit.

Nec debile fundamentum causæ hujus ponit in somniorum, quæ Xerxi & Nebucadnezari visa leguntur, similitudine. Danielis quippe secundo cap. relatum, & Xerxi contigisse, libro septimo Herodoti; virumque magnam & speciosum Xerxi visum, nihil nisi colossum esse Nebucadnezaris: rursus de arboris universam terram obumbrantis specie quæ memorantur, ad tertiam visionem Xerxis accommodat. Porro cum ad agnitionem verè Numinis pervenisse Nebucadnezar dicatur Dan. II, 47. III, 95. seq. 100. IV, ult. idem ostendit in Xerxe deprehendi, & Babyloniz sacraria, teste Arriano, subvertente, & idolum Beli prorsus abolente. Nec enim Cambysem, sed Xerxem debellasse Ægyptios, templa eorum evertisse, Apin occidisse, omnesq; eorum religiones vastavisse, quod eventorum horum tempora ab Ezechiele prædicta ferant nullatenus, ut Cambysi ea tribuantur. Imo

- mentionem & furoris aliquam a profanis fuisse docet injectam. Successores de in Xerxis cum Nebucadnezaris successoribus sic componit, ut & inde quodammodo appareat, Xerxem non differre a Nabuchodonosore. Ahasverum tamen maritum Estheris pro singulari habendum rege putat,
19. postquam sub Artaxerxe Longimano magnam nactus potentiam ab eo defecisset, novum regnum sit exorsus, Monarchiam, quam Babylonii hactenus toti Asiae intendissent ad Persas transferendo. Et quamvis regna, Babylonicum atque Persicum, testante secundo, quinto, & septimo Danielis capite, diversa fuerint; in utroque tamen, pari cum alteris & dignitate, & jure fuisse Medos: Chaldaeosque sub Nebucadnezare, ac proinde sub Xerxe (vi hypotheseos) Persis ipsis fuisse dominatos: neque alio
21. modo Xerxem Persarum regem appellari, quam Carolus Magnus Alemannorum Rex nominetur, vel Saxonum, quos sub suo, id est, Francorum imperio continuerit. Post coeptam Persarum monarchiam scripsisse Græcos, de rebus ante eam gestis, & a Persis accepisse pleraque: factum inde, ut Cyrum majorem ejusve posteros *Persarum* reges nominarint per errorem: & cum Persicæ originis ex altero parente Cambyse idem esset Cyrus, (quemadmodum Carolus V. & Ferdinandus ex altero parente erant Hispani) destructa monarchia Assyriaca, Medorum Imperio adjecisse eum istam Asiae partem quæ Assyriis paruerat, & regnum, Ahasveri demum tempore, Medo-Persicum factum esse, quod pridem Medo-Babylonicum fuisset. Primam denique diatribæ partem conclusurus hunc in modum arguit: Si minor Cyrus is est, qui Judæos captivitate liberavit, Xerxes erit is, qui captivos eodem abduxit: cujus quidem pronuntiati veritatem definito temporis numero, qui septuaginta annorum est, roborari satis firmarique censet.
- 22.

- In altera ejusdem parte assumendæ jam propositionis, quæ videbatur *μέγα λίαν αἴτημα*, certitudinem exinde confirmat, quod a Gyro minore non plures quam 490. anni, ad Judaicæ politiæ finem præterierint: a Majori autem Gyro multo plures. Septuaginta hebdomades annorum ab edicto Darii sive Histaspidis, sive Nothi, vel etiam ab edicto Artaxerxis Mnemonis, quod 123. annis edicto Cyri est recentius, auspiciandas esse negat: id eo, quod iisdem verbis angeli c. IX, v. 25. advertere jubeatur Daniel & observare istum terminum, a quo dictæ LXX. hebdomades veniant numerandæ. Præstare autem hoc prophetam minus potuisse, nisi de edicto Cyri sermo sit, quippe qui annum Cyri primum
- (Impe-

(Imperii cum Dario Medo socialiter exerciti tertium,) vitæ suæ postremum habuerit, c. I, vers. ult. & c. X, 1. Ab Ecclesia illius temporis excludi non oportere Danielem, utpote cujus cum primis desiderio revelatione ista satisfacere, precesque exaudire Deus voluerit. Frustra hoc etiam loco restorationem urbis a restoratione templi separari, quod edicto Cyri utrumque contineatur: a Cyro autem primo si promulgatum illud supponamus, integro pene seculo ante Christum passum hebdomadam harum periodum ad calcem decurrisse. Chronologiam ergo biblicam cum hæc de Cyro Majoris sententia mancam facere videatur & incertam, improbari eam merito, multoque rectius assumi alteram de Cyro minore liberatore populi Judaici, quæ hiatum nullum inducat in Scripturam, nihil indignum majestate ejus atque perfectione involvat, cogatque neminem ab extraneis & profanis scriptoribus, pro ejusdem subsidio & complemento quidquam assumere. Rursus Cyrum Majorem adhuc viventem non habuisse aliquem successorem, eundemque adversarium, qui irrita pronunciare acta ejus potuisset: qualem tamen habuisse Cyrus, qui populi captivitatem solvit, Esræ IV, 5, 6, 7. perhibeatur. Minori ex adverso fratrem Artaxerxem Mnemonem omnino contigisse adversarium & successorem, Xenophonte, Ctesia, cæterisque Scriptoribus Græcis pariter ac Latinis testibus. Quæ in Estheris volumine describuntur, esse ante reditum populi, solutamque captivitatem gesta sine dubio, eoque cum in confesso sit, quod post Majorem Cyrum Ahasverus Estheris maritus, imperio Persico 127. Satrapiis jam constante, vixerit, fieri non posse, ut Cyrus prior habeatur pro eo, qui captivo populo reditum ab exilio in patriam, per edictum, quod II. Paral. ult. & Esræ I, legitur, indulserit. Ab Estheris historia ad Danielem revertitur, ex quo urget potissimum, quod Major Cyrus Darium neque prædecessorem nactus fuerit, neque in regno socium: habuerit cum vero Minor; eoque non illum, sed hunc solutæ captivitatis autorem videri. Item, quod a Cyro Minore reges adhuc tres, Mnemon, Ochus, & Arsames stererint in Persia, juxta vaticinium Danielis c. XI, 3. a Cyro autem Majore non tres, sed novem sterisse memorentur. Tandem nec ætatem Nehemæ ait concedere, ut per Cyrum, qui Nehemiam cum Serubabele Hierosolymam remisit, intelligatur Major: omnem enim fidem excedere, quod ducentimum & vicesimum ætatis annum vivendo is attigerit.

37. seq. Expositis hunc ad modum propriæ sententiæ fundamentis, in iis, quæ opponi eidem possint, diluendis sic versatur, ut doceat ex Xenophonte, Ctesia, Trogo, Plutarcho, Diodoro Siculo, (Ciceronem, & Justinum omittimus) tantam utique Minori Cyro fuisse auctoritatem, ut editum Esræ I. expressum promulgare potuerit, præsertim cum a Patre ad-
 40. huc vivo Rex & successor esset declaratus: & nihil ob stare, quo minus eidem vaticinium applicetur Esaiæ, quo liberator populi futurus, Deumque verum agniturus prænunciatur. Majorem Cyrum vero nullum de se indicium veri Dei agnitionis præbuisse.

In *appendice* Dissertationis hujus rationem reddit, quare ex chronologorum calculo totam illam seriem, removerit Babyloniorum Regum, quam Ptolemæus a Nabonassare in *Canone temporum* deducit. Nempe non factum id ait temere, neque ut serviret hypothesi; sed quod
 41. aliter Scripturæ Chronologia & auctoritas salva nequeat subsistere, quod-
 42. que non capiat, quibusnam monumentis Ptolemæus post tot secula, quam vixerunt dicti Reges, tantam eorum seriem, distinctam a serie Perficorum Regum referat acceptam. Græcis certe, Herodotæ & Ctesia ignotos esse eos profus: neque hauriri ex Ægyptiorum monumentis ea potuisse, quod Ægyptiorum sacerdotes de hisce Regibus nihil Herodoti ætate cognitum habuerint, idque non obscuro esse argumento, quod Assyriacæ posterioris Dynastiæ Reges confuderit hic chronologus cum Medobabylonicis, quibuscum fuerint simultanei: ipsos interim Medobabylonios eosdem cum his fuisse, qui *Persæ* appellati sint a Græcis.

Parte tractatus posteriore, quæ peculiarem dissertationem de *Incertitudine notationis temporum per olympiadas* complectitur, id egit denique, ut ostendat, Olympiadas male certum characterem esse temporum, primo quidem ob incertum, a quo cœperunt illæ, terminum, imo a quo cœpisse feruntur, palam falsum. 2. propter multiplicem earundem in progressu interpolationem mutationemque. 3. propter defectum auctoritatis publicæ. 4. propter novitatem eorum, qui primi alligarunt quoslibet eventus ad Olympiadas; & 5. propter suspectam chronologorum ex multis causis sive fidem, sive sufficientem notitiam, ortumque inde in supputandis iis dissensum varium. Facere itaque indigne
 56. admodum concludit, qui propter dissensum olympiadi characteris Scripturæ chronologiam pronunciare mancã & mutilam non ve-
 rean-

reantur, aut ulla ejusdem clara loca detorquere, ne quid decedat forte gentilium Scriptorum auctoritati: qua quidem in re fuisse Ecclesiæ doctores veteres, Clementem Alexandrinum, Eusebium &c, una cum Josepho hallucinatos, sit extra dubium.

D. GREGORII ROSIGNOLI NOVARIENSIS EX
Clericis Regularibus Congregationis S. Pauli Theoremata
Theologico-Juridica DE RESTITUTIONE.

Mediolani typis Caroli Antonii Malatestæ 1688, in fol.

Constant plag. 130.

EX titulo libri præsentis cuilibet facile constare arbitramur, Restitutionis negotium haud quaquam coercere Autorem intra Juris Romani circulos angustiores & satis arduos subinde; sed eum potius ad spatiosissima Jurisprudentiæ Moralis jugera respicere, & latiores multo sibi ponere limites. Ut ergo ambitum hujus materiæ certius definiret, tres libros distincte formare instituit; in quibus singulis Prænotiones seu præsupposita quædam succincte prius declarantur; sectionibus pro re nata factis, ubi paulo generaliora videntur; postmodum ad Prænotionum istarum seriem disquisitiones seu quæstiones specialiores non quidem adeo adstricta methodo se sistunt. In lib. I. Prænotionum loco terminus, in deo ac natura Restitutionis primum declaratur; succedit actionum injuriosarum recensio, quæ, prout aut bona fortunæ, famam & honorem, corpus & vitam, aut res spirituales afficiunt, varias sectiones patiuntur, quoties vel singularis personarum respectus, vel diversus cooperandi modus, aut negotiorum & contractuum varietas intervenit. His rite declaratis, Disquisitiones seu quæstiones specialiores longo agmine subsequuntur. Aliquas saltim recensere vacat. An quis teneatur damnum, quod præter intentionem dedit, resarcire, p. 209. An ebrius & dormiens, si aliquem occiderint, teneantur restituere, p. 212. An religiosus ludens sine licentia possit retinere lucrum, p. 258. An peccet contra justitiam, qui dicit de altero, quod sit superbus, avarus, p. 288. An temere & voluntarie quid grave de proximo suspicari ex levibus indiciis, sit peccatum mortale, p. 291. An homicida teneatur ad interesse animæ occisi, p. 311. Utrum Clericus non recitans horas canonicas peccet contra justitiam, & teneatur ad restitutionem

nem, p. 313. *In lib. 2.* eodem sub habitu referuntur, quæ circa Restitutionis actum observanda veniunt; ubi personarum conditio, rei restituendæ qualitas, modus, tempus, ordo & locus restitutionis seorsim explorantur. Contraria Restitutionis colophonem *lib. 3.* addunt, quæ ab impotentia debitoris, bonorum cessione, rei interitu, judicis autoritate, ingressu in Religionem, bonorum incertitudine, compensatione, creditoris excommunicatione & remissione, & ex aliis causis non æquali licet successu deduci solent. De cætero superfedemus singulare apponere elogium, siquidem primo statim intuitu titulus libri Lectorem sufficienter instruit, *Opus hoc omnibus tum Moralis tum Sacra Theologia, & Juris-prudentia Professoribus nedum utile, sed pene necessarium esse.*

HISTOIRE DU CALVINISME PAR MONSIEUR SOULIER.

i. c.

Historia Calvinismi Auctore Domino Souliero,
Parisiis apud Couterotium 1686. in 4.

Constat 4. Alphabeticis.

Quantumvis jam anno *octogesimo secundo* seculi ad finem inclinantis *Ludovicus Maimburgius*, non infrequens in Actis nostris nomen, scriptam a se *Calvinismi historiam*, tanquam primum factum, postquam ex *Jesuitarum ordine* vel *emissus* vel *ejectus* erat, in publicum divulgaverit, quæ & a nobis *anno insequenti octogesimo tertio mense Martio* p. 89. in *Acta* hæc relata, & adeo quidem de cætero diversimode a diversarum hominibus partium accepta fuit, ut Romanæ additi Sectæ multis eandem cummulaverint encomiis; illis vicissim non unis operibus, a nobis etiam pari sinceritate recensitis, eandem castigantibus, qui *reformatam* profitentur *religionem*: Haud quaquam tamen hac ipsa abstereri se passus est operis præsentis *Auctor*, ut novam *Calvinismi historiam* a se conditam quatuor post annos in lucem publicam non exponeret. Cum enim, uti memorat, *Edistorum historiam* jam emisisset, plausibus *Romano-Catholicorum* & elogiis exceptam; *Reformatis* quamlibet multum indignantibus, ut pote quem veluti prodromum aspexerint illius ruinæ, quæ illis partibus non ita multo post incubuerit; contineri se non potuisse ait, quin ad justam de Calvinismo historiam concinnandam se accingeret. Confidit tamen, tam sedulo in hoc Opere se etiam litasse veritati, ut non amplius locus adversarius sit relictus, malæ se fidei, & exasperati

aspertati in eod. odii atque indignationis regiæ ulterius accusandi. Quod ut magis verisimile faciat, documentis, quibus usus est, & quæ ex Bibliotheca regia patuisse sibi scribit, autoritatem adstruere nititur, quippe quæ *Lomenig* Secretarius Status, Vir & in patria & apud exteros fidei probatæ, magna cura collegerit, viginti voluminibus ex iis compositis, quæ ab anno *vigesimo tertio* superioris seculi, ad annum hujus seculi *trigesimum quartum*, pro *Protestantibus*, tum & contra eos acritata sunt; quæ cum antea in Bibliotheca *Mazariniana* delituisse, ex hac demum in regiam, *duobus Commissariis* Parisiensibus huic negotio præfectis, illata fuerint. Neque rationem superesse, cur in suspensionem aliquis descendere velit, quasi *Acta* ista, vel a *Lomenio* falsis narrationibus interpolata, vel ficta etiam a se fuerint, cum fraudem facile detegere possint adversarii, quippe qui archetypa ipsa *Rupellæ* asservata in actis publicis, quæ anno *sexagesimo nono* adhuc extiterint, inspicere possint.

Totum opus in duodecim dispersit libris, in quibus ita persequitur institutum suum, ut *Calvinismi nativitatem* ad tempora *Francisci I & Henrici II* referat; *progressum Francisci II.* imperante apparuisse scribat, qui tamen sub *Caroli IX, Henrici III & IV* regimine incrementa maxime sumserit; *decrementum* sensisse regnante *Ludovico XIII* memoret; usque dum ad incitas fere redactus *evanuerit* demum sub *Ludovico XIV*, quem *magnum* dicit, qui & *Calvinistas* sine bello & sanguine ad sinum *Ecclesiæ Romanæ* reduxerit.

Cum igitur exposuisset, quæ causæ ipsi ad scribendam historiam impulerint, altius de reformatione religionis repetit originem; injuriosius quam maxime, pro indole ex ista parte scribentium, in *beatum Lutherum nostrum*, quasi qui irritatus injuria ad tantum proce-
 gotium. Sed quæ causæ fuerint *Luthero*, ut ecclesiam ceremoniis inanibus obrutam, & crassa superstitione defædatam repurgaret, pluribus atque magis ex vero deduxit Vir literarum gloria & meritis in rem publicam illustris, *Dn. Vitus Ludovicus a Seckendorff*, in *Commentario Historico atque Apologetico de Lutheranism*; quod accuratissimum opus nunc ad annum *Lutheri* emortualem perductum, brevi subji-
 cietur prælo, cujus rei *Index* rerum in eo contentarum, quæ notabiles admodum atque rarissimæ sunt, & ex parte nulli fere innotuerunt huc usque, nuper vulgatus spem facit indubiam. Statim tamen adfuisse dicit *Autor*, qui *Lutheri* partes amplecterentur, & hos primos In-

ter

1523. ter, vicinos Helvetios, Bernates cumprimis atque Tigurinos, cum ibi *Zwinglius*, strenue rem urgeret, cumq; Genevæ lites inter Episcopum atq; cives exortæ essent, *Guilbelmum Farellum*, ob novam religionē ex Gallia
1533. exulē, adeo convenienter istis fuisse usum, ut urbe episcopus excedere coactus fuerit, nunquam rediturus. Interea id egisse Sectæ Capita, ut quam latissime religionem novam dispergerent, eoq; consilio & magnam Prædicatorum numerum immisisse Galliz, qui etiam progressiones ibi fecerint ingentes. Præcipue istam in curam incubuisse *Joannem Calvinum*, ex indignatione ob negatum sibi *Lutetia* beneficium ecclesiasticum, & prælatum sibi cognatum rei bellicæ Præfecti supremi *Mommorancii*, ad istas partes transgressum, qui tamen mox ob edictum *Francisci I.* contra *Lutheranos* promulgatum, *Argentoratum* & abhinc *Basileam* discessit, ubi & *Institutiones suas* primum ediderit. Verum ipsum mox rediisse in Galliam, sed iterum coactum remigravisse in Germaniam, ac in itinere ad tempus Genevæ substituisse, sed ortis in hac urbe ob religionem dissensionibus, *Argentoratum* iterum abiisse, donec paulo post compositis Genevæ turbis, eam urbem repetierit. Nullis interim *Franciscum* curis, nullis laboribus Sectam hanc suis quidem adhuc in initiis subsistentem, sed tamen magis magisque adolescentem potuisse suppressere. Nam & *Meldis* eam, quæ urbs *Campania* est, per carminatores, fullones aliosque illius generis homines valde increvissent, postquam ipsi *Petrum Claricū*, & ipsum carminandæ lanæ artificem, concionatorem sibi constituerint, tam scite eo perfunctum officio, iisque dictionibus Romanam Ecclesiam insectatum, ut mox magnus sectariorum ejusmodi exurgeret numerus. Quamvis cum inter-
1546. cibus ista urbs, infelix concionator *Lutetiam* abreptus & igni ad-
1547. dictus fuerit. Inter hæc decessisse *Franciscum Regem*, cui successerit *Henricus II.*, non minore zelo inflammatus ad renovanda contra *Lutheranos* edicta, imo & ad nova promulganda; si modo incrementi doctrina *Lutherana* pessulum opponere iisdem potuisset, quod adeo fieri non potuerit, ut in ipsa Parisiorum urbe latius latiusque grassata fuerit. Qua occasione ex *Theodoro Beza*, uti annotat, refert, qua ratione primus *Lutetia* minister constitutus sit. Cum enim *Nobilis* quidam ob religionem se *Lutetiam* contulisset, & ibi magnus ob idem religionis studium ad ipsum identidem fieret concursus, uxorem ejus partum enixam esse, de quo baptizando cum suscepta esset deliberatio, noluisse parentes sacro

fonte

fonte ablui infantem suum a Pontificiis, ob nimiam, quam sectarentur, superstitutionem, & conventum adeo de constituendo Ministro submonuisse, cui cum non nisi laici, ut loquuntur, interessent, ipsos se excusasse, suæ id esse potestatis inficiantes. Sed parentes institisse precibus suis, minis additis, se apud Deum eos esse accusaturos, si filiolus suus tam saluari aqua non tinctus decederet; quod quidem eo valuerit, ut sorte Ministrum eligere constituerint, quæ hunc ipsum *la Riviere* tetigerit, qui & hunc actum baptismalem, & cæteras deinde sacri officii partes illic executus sit. Cum vero porro *Henricus II* rigidissimum contra Valles puriorem religionem professos edidisset edictum, nequaquam id datum fuisse executioni, quia & *Protestantes* in Germania pro ipsis intercesserint, & Rex bello cum Hispanis involveretur, quod a curis istis ipsum retraxerit; quo bello etiam cum pace commutato, non tamen mino religioni addictos clam convenisse, quin tam audaces esse redditos, ut ipsis *Parisiis* in suburbio S. Germani *primam omnium Synodum nationalem* celebraverint, jactis ibi insuper primis fidei confessionis fundamentis, & constituta disciplina ecclesiastica; quæ Synodus tam secreta fuerit habita, ut neque Regi, neque magistratui vel minimum ea de re innotuerit.

Verum post fata *Henrici II*. manifestissime sectæ hujus apparuisse *progressus*, in alisque infecutis patentissimam apertam fuisse portam, quod & filius adolescens & corpore & mente imbecillus Patri succederet, nec *Rex Navarra* in partem administrandæ reipublicæ admitteretur, cum auctoritatem mater *Catharina de Medicis* quacunque ratione retinere vellet. Quod etiam cum viderent *Principes sanguinis*, non potuisse ipsos æquo sufferre animo istam, qua spernebantur, injuriam, nec enormem *Guisionum*, qua in aula eminebant, auctoritatem; quapropter ad Principem *Burbonium* se recepisse, ut Lotharingios istos nimia evolverent potentia, quamvis cum jactura antiquæ religionis quietisque publicæ id fieri debuerit. Sic istis partibus maximum accessisse robur atque momentum, accedentibus ad *reformatos* *Thalassiarcho Colinio* & fratre Cardinali *Cbatillonio*. Nam id cum comperissent novæ religioni addicti, undiq; tumultuari cœpisse, quæ res dederit occasionem *Francisco II*. publicandi *Declarationem*, qua prohibiti sint *conventus nocturni*, quibus *sub prætextu religionis*, res tam *foeda dictæ*, infames atque detestanda peragerentur, ut de iis ne quidem cogita-

gicare aliquis sine offensione posset. Parum tamen abfuisse, quin anno sequenti (quo primum tempore anno a Mense Januario initium datum fuerit, cum antea non nisi cum Paschate incepisset) & Rex, & Monarchia & religio Catholica in Gallia fuisset sublata, cum e nobilitate *Remandius* sub specie contrahendarum nuptiarum *Nannetum* præcipuos *Reformatorum* convocasset; tum enim constitutum esse, ut Rex, qui tunc *Blevis* egerit, interciperetur; qui vero, cum *Ambasiam* Rex se nimis cito contulisset, priusquam expedire consilium potuerint, mutare locum conventus necesse habuerint; sed conspiratione detecta, ejus Autores captos, & ob meditatam facinus fœde multatos esse. Qua occasione annotat *Autor*, cum antea novæ religioni additi *Lutherani* appellarentur, nunc demum incepisse famoso *Hugonistarum* insigniri nomine, a *turre* vel *porta Regis Hugonis* apud *Turones*, ad quam nocturno tempore ad preces fundendas crebrius convenissent. Nam sic & *Bezam* arcessere illud nominis a Rege quopiam *Hugone*, qui *Turonibus* noctu per urbem circum ambularit, & quo terculamento cives pueros perterrefacere in usu habuerint. Cui sententiæ subscribit etiam *Autor*; quamvis sint ex recentioribus historicis, qui hanc appellationem ex ipsa *Geneva* velint hausisse originem, & alii ex *libello aliquo supplici*, cujus initium fuerit: *Huc nos*. Nam uti nullis fundamentis hæ conjecturæ suffulciantur; ita illis potius fidem habendam esse, qui tum temporis & in vicinia quidem *Turonensium* substiterint, quam qui demum centum post annos mundum intraverint. Uti vero hujus religionis homines vocabulum hoc velut contumeliosum sibi semper respuerint; ita surrexisse nuper *Autorem*, (*Jurium* innuit) qui scripta de *Papismo* historia, id in se probandum suscepit, Historicos ejus temporis nec scivisse accurate, unde nominis hujus origo extiterit; & tantum abesse, ut *Reformati* ad suam id interpretari debeant injuriam, quod huc usque factum sit, ut illud potius honori sibi debeant ducere: *Nam esse Autores, qui credant, Hugonistarum nomen originem traxisse inde, quod Protestantes Gallia Principes Burbonii ad posteritatem Hugonis Capeti referendi essent, contra prætensionem Guisiorum, qui ex jure per Carolum M. ad se derivato corona imminuerint.* Sed illum quidem egregie se aliosque fallere, vel inde patefcere, quod de successore Regis, qui & juvenis adhuc fuerit, & tot fratres habuerit, tum nondum actum sit, cum

cum id nominis primum reformatis tribueretur. Cæterum Principem *Condæum* tentati veluti in Regem facinoris autorem, in custodiam datum, mortisque sententiam in ipsum pronuntiatam quidem, fed tamen executioni datam non esse, ob mortem *Francisci II.* postquam & libertati suæ redditus & innocens declaratus fuerit. Quo facto *Reginam* cum *Barbonis* administrationem regni divisam obtinuisse, maximo religionis novæ cum incremento. Verum id male habuisse *Memorancium*, qui cum *Guisio* & *Mareschallo Sancti-Andreamo* contra ipsos foedus iniverit, inventa ratione, qua *Navarra* etiam *Regem* a partibus istis abstraheret. Non ita multo post de colloquio inter adversarum partium Theologos instituendo fuisse conclusum, cui *Possiaci* habito præstantissimi omnium ex reformatorum ministris interfuerint; loco omnium verba faciente *Theodoro Beza*. Ubi nec ipse diffitetur *Autor*, *Papistas* nondum ejus religionis capitibus profundius excussis, nimis laxos disputationi indulgisse terminos, *Cardinali Lotharingio* multum quamvis *Theodorum Beza* doctrina atque eloquentia exsuperante. Inde igitur ferociores factos reformatos, quod ipso præsentè Rege, totaque *Aula*, religioni suæ patrocinari permissum ipsis fuerit, & triumphum sibi capropter imaginatos. Sicuti & facto veluti impetu in locis quam plurimis, non obstantibus prohibitionibus regis tam sæpe repetitis, religio nova fuerit recepta, monachis vel ei subscribentibus, vel in exilium dimissis: maxime cum *edictum Januarii* promulgatum fuerit, quo revocatum *interdictum* nuperum, & prima omnium vice potestas reformatis facta publice habendi conciones in oppidorum suburbiis, ne ipsa quidem capitali urbe regni excepta; de quo tamen conquerendi causam sumserint reformati, indignati, sibi non licere in ipsis urbibus repurgatis a se operari sacris. Inde magis magisque exacerbatis animis, præcipue cum *Dux Guisius* in oppidulo *Passy* interturbasset reformatorum sacra, multis insuper ex ista parte occisis, provolatum demum ad arma esse, edito primo veluti civilium motuum specimine. Ubi, quæ porro infecuta sunt, cum hinc inde captis creptisque urbibus, interversis utrinque sacris, acceptis illatisque ab utraque parte cladibus, pace nunc sancita, mox interrupta, tota *Gallia* per tot annorum decursum mirum in modum concuteretur, quæ ab hoc quoque Autore pro instituti ratione expo-

1561

1562

nuntur, & ab aliis etiam enarrata jam leguntur, vix nos, qui jam dum paulo prolixiores fuimus, percensere sustinemus. Itaque ex iis, quæ supersunt, strictim aliqua delibasse sufficiat.

1672
1673

Notatu vero imprimis illa digna ducimus, quæ ex discursu *Henrici III.* tum Regis Poloniæ de nuptiis *S. Bartholomæanis* e manuscripto aliquo Bibliothecæ regię afferuntur. Cum enim *Henricus* ille ad regimen capessendum a Polonis vocatus, per Germaniam iter faceret, a variis Principibus splendido conviviorum apparatu ipsum fuisse exceptum, sed sæpius nimis aspera diætaria in funestam illarum nuptiarum celebrationem fuisse conjecta, non sine Regis offensa; ipsa etiam cœnacula tabulis fuisse instructa & exornata, non alias figuras exhibentibus, quam ad vivum expressas cædes cujuscunque generis illa nocte perpetratas, & vultus aliquorum, tam obtruncantium, quam interfectorum, ad nativam quam maxime speciem delineatos. Qui ingrattissimus aspectus tam alte infixus hæserit memoriæ *Principis*, ut, cum non multo post Cracoviam accessisset, tam vario cogitationum æstu, tantaque sollicitudine exagitaretur, ut ne quidem ad brevissimum temporis spatium quietus agere potuerit. Quapropter temporis fallendi ergo & levando insomniæ tædio, accersito uni ex ministris intimiori prolixius, quæ in nocte ista fatali acciderant, narrasse. Reginam scilicet matrem sæpius secum observasse, Regem cum remotis arbitris cum *Colinio Admiratio* sermones fecisset, ipsique colloquium forte interpellassent, in morosiore iracundiam præfervidum semper apparuisse; quapropter statuisse demum se cum Matre, invisum hunc a se removeere hominem, idque negotium injunxisse *Monttravelio* cædibus dextre faciendis exercito, & multis a se promissis, tum præmii ob facinus, tum defensionis, si exitus falleret, obruto, qui tamen minus concinne eo perfunctus sit munere, displota quidem in *Admiralium* bombardam, sed brachiis ejus solum vulneratis. Nihilominus invisisse se cum Matre atque Rege *Colinium*, ac securum ipsum & de sanitate sua, & de supplicio in fontes statuendo esse, jussisse, sed *Colinium* soli se Regi velle colloqui nutu significasse; quod cum non sine indignatione sua & Matris per aliquod tempus factum esset, interruptisse demum Reginam colloquium istud, non conducere ægroto dicatando, ut sermonibus se defatigaret. Quæ tamen in abitu multis precibus Regem expugnaverit, ut quæ ab *Admiratio* dicta sunt, eorum se exper-

expertes non sineret. Dixisse igitur Regem, hæc sibi a *Colinio* infurrata esse: *Francia Reges conscios sibi regia autoritate non esse, nisi viribus polleant subditos atq; ministros suos beneficio aut malo afficiendi: eam vera potentiam & rerum administrandarum arbitrium in ipsos, (Reginā atq; Henricum) derivatam esse, quæ tamen nimia autoritas sibi (Regi) totique regno aliquando fraudi esse possit, quamque exinde suspectari quavis maxime, & observare deberet. Ea de re fidelissimum se ejus subditum & servum monere eum (Regē) antequam moreretur, voluisse.* Idq; dixisse Regem magna cum indignatione; Se vero utrumque exquisitissime, ut potuerint, excusasse, in magnas autem adversus *Colinium* abiisse iras, cum primis, quod destinata sua interversa esse conspexissent. Tandem decrevisse se aperte contra ipsum insurgere, & Regem adeo admissē, multis ex ministris fidelioribus huc accitis, qui consiliis suis suo assensu pondus adderent. Ubi cum *Regina* multis demonstrasset Regi, *Hugonotas* arma contra ipsum ob *Admiralium* vulneratum expedire, ipsumque *Colinium* jam decem millia equitum in Germania, totidemque peditem millia apud Helvetios conscribi curare; cogitaret ipse, adjecisse eam, quantas conjunctæ hæc vires Regi regnoque minitentur clades. Quo accederet, *Catholicos* tam diuturnum bellum pertæsos, finem imponere calamitatibus suis decrevisse, quorum si consiliis uti nollent, non minus & statuisse ipsos, sibi constituere belli Ducem, atque ita Regem solum sine potentia atque auctoritate tot circumvallandum esse periculis, quæ evitare posset quam facile in vitalia *Colinii* adacto gladio; qui partium Dux si subversus esset, statim *Hugonotarum* destinata interceptum iri, Catholicis unius hominis internecione satisfactum sibi gaudentibus. Quæ & plura alia muliebri eloquentia cum exaggerasset *Regina*, statim Regem ingenti quidem correptum fuisse furore, ut nondum tamen in mortem *Admiralii* consentire voluerit, poposcisse tamen, ut super evitandis periculis quisque præsentium suam expromeret sententiam. Quorum quum, qui priores dixissent, in *Reginæ* partes concessissent omnes, solum *Marschallum* de *Rers* sensit aliter; quamvis sibi non desissent rationes dictitantem, succensendi *Colinio*, nolle se tamen cum damno Regis & regni vindictam de inimico sumere; cum illud ad maximum Regis totiusque Galliæ dedecus sit redundaturum, ob injustam sibi hoc ipso perfidiæ & injustitiæ notam; quin hac actione omnem spem in fidem publicam tam foede violatam, abruptum, regnum vero ma-

lis intestinis gravissimis oppressum iri, quorum nec ipsi, nec eorum posteris visuri sint finem. Quæ viri cordati oratio magnos in animis ipsorum excitaverit motus, usque dum refutatis a se ejus argumentis, & Regis derepente immutatus sit animus, qui & *Colinium* & omnes in Gallia *Hugonotas* ex vita tollendos statuerit, ne esset, qui exprobrare hoc sibi factum posset; quapropter jussisse, ut quam promptissime omnia deducerentur in actum; matrem etiam Reginam personas instituto suo inservientes sibi conciliasse, & aliquibus peculiariter negotium hunc & illum interficiendi injunxisse, & inter hos *Guiffo*, ut *Admiralis* extrema arcelleret. Tum primo statim mane tres regias personas in propylæum palatii regii se recepisse, cruentam tragœdiam spectaturas. Ubi cum non ita diu fuerint, pila interim ludentes, tum demum rei eventum & quæ hunc consequi possent seria æstimatione pensitasse, sed hoc ipso in momento sclopum exonerari audivisse; quæ quamvis nescivissent, qua in parte displosus, & utrum in aliquem conjectus fuerit, hoc ipso tamen sono tam alte in animo suo vulnerata fuerint, tantopere quoad sensus pariter ac judicandi vim perturbata, ut continuo miserint ad *Guifsum* mandatum, ut domum se reciperet, nec contra *Admiralium* conaretur aliquid: sic enim inceptum sisti posse speravisse, quod ipsum ante omnia obtruncari convenisset, priusquam cædibus in alias urbis partes grassari inciperent; sed istum respondisse, serius sibi advenire hoc mandatum, nam & *Admiralium* jam occisum esse, & in urbe jam stringi ubique gladios, quo ipso illas sævitiz cursum permisisse liberum. Ex his conficere vult *Autor*, fabulam esse a *Calvinianis* concinnatam, saltè ut tumultibus suis patrocinari possent, jam pluribus ante annis *Bajonæ*, cum Regia mater cum Regina Hispaniæ convenisset, decretam fuisse istam lanienam. Ruptam autem hac ratione iterum fuisse pacem memorat, & *Calvinistas* externis auxiliis subnixos sæpius fuisse victores, nonnunquam & victos, ut plus tamen ex cladibus profecerint. Quæ res ansam dedit *Liga Sanctæ* ab iis initæ, qui a *Guifforum* partibus stabant, ut antiqua religio defenderetur, *Calvini Secta* ex Gallia penitus eliminata. Licet vero ipsa multis modis *Henrico III.* tunc *Galliæ* Regi ingrata fuisset, tanquam suæ autoritati noxia, ipsum tamen viribus destitutum illis permisisse omnia, præcipue cum *Sixtus V* Papa, quod *Gregorius XIII.* facere semper renuerat, partes istas amplexus *Navarræ* Regem *Henricum* excommunicasset, ipsumque inidoneum pronuntiasset, qui

Regi

Regi succederet. Hanc tamen bullam adeo displicuisse *Parlamento*, in præjudicium quippe autoritatis regię adornatam, ut flammis eam absumi jussit; & Navarrę Regem responsionem ad eandem suam in ipsa Roma affigi curasse, qua lecta *Pontificem* admiratum hanc animi firmitatem, singularem de isto Rege concepisse opinionem, veluti de Principe mundi maximo; unde & creditum sit, Papam veneno sublatum fuisse, quod ea revocaturus visus esset, quæ contra Principem egisset, cujus mortis & ipsum *Henricum* maximopere indoluisse, fama fuerit. Verum hunc Principem sub nomine *Henrici IV.* post varias difficultates coronam adeptum & ad sacra Papistarum transgressum, Calvinistis *edicto* illo *Nannetico* super religione amplissime cavisse, post quod libertatem laxiorem nacti, in Synodo Nationali *Vapinci*, *Papam Anti Christum magnum esse* declamaverint. Regem tamen ipsos eo perduxisse, ut istud decretum in *Confessione sua* omitterent, suppressis, quæ superessent, exemplaribus.

Ad interitum se *Calvinismum* inclinasse refert. Autor post mortem *Henrici IV.* sub regimine *Ludovici XIII.* filii. Ubi, cum per decretum *Consilium Status*, Rege crebris cleri flagitationibus victo, constituisset, ut obventuum ecclesiasticorum & rituum Catholicorum in *Bearnia* fieret restitutio; *Bearnenses* huic se decreto obdurata fronte opposuissent; *Commissario* regio ferociter insultantes; cumque Reformati *Loduni* conventum celebrassent, ad impediendam decreti istius executionem, Regem ipsos læsæ majestatis reos declarasse, ni intra certum tempus digrederentur; ipsum se postea inermem & sua tantum Majestate terribilem, in *Bearniam* contulisse, urbium præsidia mutasse, religionem catholicam postliminio introduxisse. Quod ut *reformatos* male viderit; ita novam inde rebellionem sumsisse initium, quæ tamen Calvinistis, externam, sed frustra circumspicientibus opem, sæpius devictis, & fortalitiis omnibus exutis, captaque demum *Rupella*, composita magno cum Reformatorum detrimento fuerit.

Sed ultima fata acceperisse denique Calvinismo *Ludovicum XIV.* magnum. Et illum quidem, statim ac post Patris obitum in regium e- vectus esset thronum, duas diverso tempore declarationes edidisse *Calvinistis* faventissimas, quas vero *Majorennis* factus instante clero sustulerit. Inde Synodum inferioris *Guienna* habitam, in qua satis apparuerit, *reformatos* clandestinas molitiones cum *Anglis* anti- quo

1586

1587

1594

1596

1603

1607

1610

1617

1619

1621

1628

1629

1643

1652

1656

quo 1659

1672 quo ex more fovere ; qui & in eadem provincia, cum adversus Batavos
 Rex ducere vellet, tumultuari inceperint. Demum Regem pace cum
 1683 hostibus externis sancita, consilium cepisse *Calvinistarum* Sectam suo in
 regno funditus extirpandi. Quapropter & academias & scholas
 suppressisse, templa diruisse, *Cameram editorum* sustulisse, *edictum*
Nanneticum revocasse, & omne religionis exercitium reformatis prohi-
 buisse, hac scilicet spe, ut sponte aberrantes oviculæ in gremium matris
 Ecclesiæ se reciperent ; quod cum pro pervicacissima indole sectæ
 factum non esset, mediis usum fuisse durioribus, idque ad antiquorum
 Imperatorum exemplum, qui obstinationem *Donatistarum* contunde-
 re hac ratione necesse habuerint, factum ipsum approbante S. *Augustino*.

HISTORIEN ONSES TYDS, BEHELZENDE SAKEN
van Staat en Oorlogh &c. i. e.

Historia nostrorum temporum, res civiles atque bellicas ab A. 1668, us-
 que ad A. 1687, in Fœderato Belgio ac per Europam universam
 gestas complexa.

Amstelodami apud Joh. ten Hoorn 1685. & 1688. in fol.

Constat Alphabeticis circiter 30. & tabulis æneis 17.

Inter Fœderati Belgii Historiographos seculo hoc nostro eminuit *Leo ab Aizema*,
 Frisus, Hanseaticarum urbium, dum viveret, Consiliarius & Hagæ Comitum Resi-
 dens. Is enim præter Historiam Tractatum Pacis Belgicæ Latino sermone compo-
 sitam & Lugduni Batavorum A. 1654 editam, nec non peculiarem commenta-
 rium, quo sub titulo *Leonis restituti* (Herstelde Leeuvv) Belgico idiomate descripsit,
 quæ ordinandis Fœderati Belgii rebus publicis A. 1650 & 1651 gesta fuere: vastum
 nobis opus reliquit, quo quæcunque in Fœderato Belgio, tum in vicinis, imo & remo-
 tioribus provinciis, ab anno nostri seculi vigesimo primo ad annum usque sexagesi-
 mum nonum memoratu digna contigerunt, Belgicæ sic enarrantur, ut diligenti ubi-
 que studio Acta ac Instrumenta publica, non Batavico tantum, sed & eo, quo quæ-
 que composita fuere, idiomate inserantur. Ac primum quidem particulatim illud
 prodit, in quam plurima volumina in quarto, ut loquuntur, digestum ; æt denique
 A. 1669. typis denuo Hagæ Comitum descriptum fuit, atque sex spissis tomis in folio,
 ut vocant, comprehensum. Illud vero cum in pretio a quamplurimis haberetur,
 multique essent, qui continuari interruptam morte Autoris, quæ d. 13. Febr. A.
 1669. contigit, Historiam desiderarent, inventi in Hollandia fuere, qui Leonis industri-
 am, ut licuit, æmulati, pertexendam in se telam illam susceperunt. Ita in lucem pro-
 dierunt duo tomis, idem in folio: quorum primo A. 1687 evulgato, res gestæ ab A.
 1668 in quo Aizema defierat, ad A. 1679; altero, qui A. 1688 editus est, ab A. 1678 usque
 ad A. 1687 describuntur. Eos vero indicasse Lectori Benevolo nobis suffecerit, cum,
 quæ isto temporis intervallo publice acta sunt, recenti plerique memoria
 teneant.

ACTORUM
ERUDITORUM,

279

qua Lipsia publicantur,
SUPPLEMENTA.

Sectio VI.

THE WORKS OF SIR THOMAS BROWN K. DOCTOR
of Physick late of Norwich.

i. c.
Opera Thomæ Brownii, Equitis, Doctoris Medici, dum
viveret, Norwicensis.

Londini, impensis Tho. Basset, Rich. Chiswell, Thomæ
Sawbridge, Caroli Mearn & Caroli Brome; 1686. fol.

Constant plag. 354.

Volumen hoc quadripartitum primo loco exhibet PSEUDODOXI-
AM EPIDEMICAM. Hanc Illustris Vir, *Christianus Knorrius*,
Baro a Rosenroth, merito dignam habuit, quam in Germanicam lin-
guam transferret ac Norimbergensibus typis anno 1680. publici juris
faceret. Argumentum, quod ingeniosissimus Autor septem libris per-
tractat, sunt *errores populares*. Ac *priori* quidem *libro* inquit in eo-
rum *causas*, quas generis humani fragilitatem, pravamque dispositio-
nem vulgi, tot varii generis impostoribus & imposturis circumsepti,
statuit; acrius hac occasione in Medicos animadvertens, qui s. vase uri-
nario, ceu *Fati* libro, aut *Urim* quodam tantum non Aarónico, ora-
cula petant de virginitate, conceptione, fecunditate aut inpercruta-
bilibus quibusvis corporis humani infirmitatibus. Observat dein, er-
rori magis viam sterni, quando res auditu perceptæ non recte intelli-
guntur, aut porismata illinc perperam deducuntur. Accedere credu-
litate[m] supinamque negligentiam, ut & nimiam autoritatis humanæ,
cum primis vero antiquitatis, venerationem. Hæc ubi exemplis non
unis illustrasset Noster, Scriptores enumerat, qui traditionibus suis er-
rores populares aut progeauerunt, aut foverunt & aluerunt. Sunt

N B

ii

ii *Herodotus*; *Cæsius Cnidius*, *Pblegon Trallianus*, (quem æque ac *Philostratum* Apollonii Thyanæi biographum, *Paulum Venetum*, *Jovium*, *Olaum Magnum*, *Nierembergium*, caute & cum formidine deceptionis legendos monet;) item *Dioscorides*, *Plinius Secundus*, *Ælianus*, *Solinus*, *Athenæus*; porro *Nicander* & *Philo Pœtæ*; *Basilius Ambrosius* que in Hexacæmero, *Epiphanius* in Physiologo, *Isidorus Hispalensis* in de Originibus, *Albertus* denique *Magnus*, *Vincentius Bellovacensis*, *Bartholomæus Anglicus*, *Kiranius*, *Hieron. Cardanus*, *Alex. Pedimontanus*; *Antonius Mizaldus* & *Job. Bapt. Porta*. His accenset etiam *Theologos* quosdam, experimentis physicis phrasium biblicarum, sed popularium, autoritatem opposcentes, *Oratores* & *Ethicos* ex vulgi traditionibus similia petentes, *Pistores* tandem atque *Fætas*. Extrema vero in hoc recensu occupat *Satan*, primarius omnium errorum parens.

Libro II. diversæ opiniones de mineralibus & vegetabilibus sub examen revocantur; statuiturque a verbo aberrare, quotquot e. c. putent, vitrum esse veneni genus, succinum non attrahere corpora oleo inuncta, ex auro cordialia medicamenta parari, dari pulverem pyrium album, qui absque sonitu displodi & lethalem plagam inferre queat, corallium sub aquis molle esse, nec nisi in liberum aërem protractum obdurescere, amygdalas amaras ebrietatem arcere, camphora impotentiam in Venere effici, &c. Dum de magnete bene multa notatu digna in medium affert *Brownius*, sententiam quoque suam exponit de emplastris magneticis, qualia sunt emplastrum *divinum* Nicolai, *nigrum* Augustanum, *Opodeldoch* & *attractivum* Paracelsi, in primis autem istud, quo usus est *Daniel Beckerus*, cum, opera *Danielis Suevi* (*Schwabens*) chirurgi, e ventriculo rustici viventis *Andrea Grumboldii* cultrum deglutitum die 9. Julii A. 1635 Regiomonti exsecari curaret; qua de re toto passim orbe celebratissima videndus est *C. Hartknock* Tomo II. Prussiæ c. II. fol. 349 --- 355. Ututenim *Libavius* alii que ejusmodi emplastra ulli usui fore persuaderi sibi haudquaquam passi fuerint, urserintque, magnetem in pulverem redactum amittere polares respectus ac consequenter vim attractivam; *Brownius* tamen in *emplastro de minio*, magnetis contusi drachmam unam massæ reliquæ, (eique semiunciali,) admiscuit, ac *magdaloenam* (sive volumen emplastri) admovit acubus, quæ abs eo commotæ fuerunt, adeoque

que experimento hoc comprobarunt, etiam particulas quasvis respectus polares & vim attractivam fervare, quanquam hæc in integro magnete luculentius sese conspiciendam præbeat, quam in minutis fragminibus. Ideoque non improbat penitus emplastrum Beckerianum; mallet tamen, ut, si forte similis casus in posterum contingat, pulvis magnetis crassiusculus sit, aut potius loco emplastri integer magnes dissecto ventriculo admoveatur.

Libro III. exploduntur Veterum errores circa animalia bruta:
 e. L. equum & columbam felle carete; dari amphibianam, gryphum aut phœnicem; viperas, dum partu eduntur, percurrere matris intestina; struthiocamelum ferro vesci, &c. Instar omnium esto exemplum castoris, qui se (Juvenali dicente,)

Eunuchum ipse facit, cupiens evadere damno

Testicularum, adeo medicarum intelligit inguens

Verum ex antiquis *Sofitur*, crecentioribus *Rondeletius* animadvertunt, impossibile esse, ut fiber testiculos suos decerpas abjiciatque, cum intra corpus lateant; illa vero membra, quæ testiculos esse credidit vulgus, follicali tantummodo sunt membrana contexti, & humore illo turgidi, quem *castoreum* vocamus, quemque ipse castor exfugere ac corporis sui partes eo oblinere quandoque deprehenditur. Neque enim testiculis illis spuris viam ad mentulam; neque in solis maribus existunt. Imo nec sperma continent, sed excrementa, quæ cum e piscibus comestis oriantur, non possunt non graveolentia esse, alias perquam similia futura zibetho, a foliis Indicis excerni solito, si fibri paribus alimentis fruerentur.

Accessus libro sequenti fit ad hominem, ac præter alia id genus, refellitur, quod cor sub læva mammilla, pleuritis non nisi in sinistro latere sedem habeat; quod mortui pondere superent viventes; & jejuni probe cenatos; quod Judæi vitio naturali ac hæreditario fateant; quod annus sexagesimus tertius ceu climactericus magnus magnum vitæ nostræ periculum portendat; quod in diebus canicularibus medicina uti periculosum sit.

Libro IV. virgula stringitur in Pistoros, qui Adamo ac Evæ umbilicos, hæc immolando vultum staturamque puerilem, aspides duas easque non adeo magnas Cleopatraz Egypti Reginae morienti, Cajo Julio Cæsari equitanti stapedas, divo Hieronymo campanam appla-

gunt, aut, quod Brownius mavult, affingunt. Nec mitius agit cum illis, qui filiam Jephthæ a patre immolendam, non autem perpetuo calibatu addicendam; vel Hamanem e collo in patibulo suspensam, non manibus pedibusque cruci affixam, in tabulis suis repræsentant. Mox vapulant quamplurimæ Christianorum consuetudines, superstitionem ethnicam redolentes. Huc pertinet, quod multi ovorum calices statim diffringant, aut cochleari contendant, quamprimum eos exorbuerint, impedieturi hac ratione, ne sagæ illis abutantur, id quod ipsismet Gentilibus more receptum fuisse, vel ex Plinio constat. Item quod, si quis aures suas tinnire sentiat, aliquem de se loqui autumet, ea forsitan de causa, quoniam pagani a Mercurio sese vellicatis auribus moneri persuasi fuere; porro, quod non pauci, ethices Christianæ præcepta aphrodisiis gentilium medicorum posthabentes, sanitatem suam menstrua ebrietate factam totam conservare nitantur. Erronea quoque Brownio audit opinio, quod embryo pallidus evadat, si mater gravida mortui corpus intuita fuerit. Nec religio quorundam sese ei approbat, qui hirundines, utut molestissimas, occidere verentur, fortassis, quia apud Ethnicos Diis Penatibus sacræ fuerunt. Fontes, aquæductus, cisternas capitibus leoninis exornare, moris est. Hunc Autor non improbat, ejus tamen origines ex Ægypto repetere non dubitat, utpote ubi idem fieri assolebat, eo quod, Sole in Leonis signo existente, Nilus fluxus sui *et xpm* attingit, ac in universas regionis partes diffunditur.

Liber VI. versatur circa dubia geographica & historica, de tempore orbis conditi, de incremento generis humani antediluvianum, de Nili inundatione & pluviis in Ægypto cadentibus, de rubedine maris Erythraei, de Æthiopia nigredine, quam nec ex Solis fervore, nec Noachi imprecatione, oriundam dicitur Noster, adjecta digressionem de vera naturalis nigredinis causa, quam causis nigredinis artificialis analogam esse contendit. Quamvis enim corporum colores ortum suum debent diversæ receptioni, refractioni aut modificationi lucis; dantur tamen varix res, quæ illa disponant ac præparent, ut colorem aliquem recipiant. Nigredinem autem Brownius aut e *fuligine*, aut e *vitriolo* derivat. Quod *fuliginem* concessit, voce hac latius utitur, ut & *sumum* & *nidarem* suo ambitu complectatur. Observat dein nigrescere aliquid per materiam fuliginosam, precedentem sulphure corporum adustorum, h. e. oleo, pinguedine & partibus unctiosis, utpote in qui-

bus

bis inflammabilitatis principia sedem habent. Non enim loquitur de sulphure puro, quale in spiritu vini sæpius rectificato offendere est, sed continente adhuc particulas terrestres atque sal volatile, quale in communi fuligine gustu experiri licet. Cave tamen sulphur vulgare sine usuale intelligas; id enim aut plane non, aut parum denigrabit, nisi forte corpus metallicum exhalationem ejus excipiat. Cæterum opus est, ut si aliquid casu aut arte furvum reddi debet, ab igne aduratur & torreatur. Hoc enim si factum fuerit, res contraria complexionem præditæ facili negotio nigrorem acquirent. Sic carbones lignei proprio suo suffitu nigrescunt, canonemque comprobant: *Adusta nigra*, (ob tincturam fuliginosam;) *Perusta alba*, (uti videre est in cineribus, e quibus tinctura illa exhalatione jam jam in acrem abiit.) Hac ratione solet ignis corpora, quæ aqua mundare nequit, purificare, dum nimirum sulphureas consumit partes, quibus ea prius fœdabantur. Sic camphora (substantia alba) objectum aliquod fuligine sua maximopere denigrat. Pix & resina ex eadem arboreveniunt. Verum illa nigra, hæc alba est, eo quod illa igne cogatur, hæc sponte solet fluere. Ita cholera adusta in febribus ardentibus nigritiem linguæ, dentibus & incrementis conciliat. Quæ igitur ratione ignis culinaris in id genus materiam vim suam exserit; eadem ratione Brownius censet, non tantum bitumen, gagamem, stibium, variasque terras minerales ab elementari igne atro colore tingi, sed & Æthiopum corpora fuliginosis efflorescentiis abundare posse, quæ per poros emissæ cutem denigrent. Altera via, quam Noster insistit, deducit nos ad *conditionem* quandam atramentosam, quo nomine Autor intelligit qualitatem vitriolarem, conjunctam cum humiditate terrestri ac astringente. Ita enim atramentum scriptorium constat vitriolo sive chalcantho projecto super decoctum gallarum. Ac solum quidem vitriolum, (non cætera, scilicet, v. g. alumen, sal gemmæ, nitrum, sal armeniacum,) principem sibi locum in compositione atramenti bonæ notæ vindicare potest. Terrestris vero ac astringente humore omnino hæc opus est. Vitriolum enim decocto lactucæ vel malvæ nigredinem inducere nequit, id quod ei in mixtura aliqua adstringente facillimum est, ut ut eam oleum ingrediatur, quale quid in atramento pictorio & typographico usu venit. Quod autem gallæ tantum hanc in rem vulgo adhibentur, minus necesse est; cum quælibet planta, quæ partibus austeris & stypticis constat,

stat, sufficiat; cujus experimentum Brownius cepit in bistorta, myrobalano, myrto Brabantica, balauſtio & roſa rubra. Pleraque enim decocta plantarum adſtringentium, cujuſcunq; ſint coloris, liquorem miniſtrant rubrum ſaturum, moſchatumve, qui, addito vitriolo, in atrum abit. Vis autem denigratoria iſthæc, quam in chalcantho deprehendimus, reſidere videtur in ejus ſale fixiori, non item in phlegmate, neque in ſpiritu, qui volatile ſal ſecum deſert. Id quod Browniuſuſius probat, monſtratque dein exemplo non uno, atramentariam illam qualitatem ferro ac vitriolo ineſſe, ac hiſ mediantibus, variis corporibus metallicis; maxime tamen ferro, utpote cujuſ limatura aceto indita, una cum decocto gallarum, optimo atramento conſiciendo inſervit. Sic limonium aut cydonium malum cultro diſſectum nigreſcit, corium cortice quercus ſubactum atrum fit ſola vitrioli ſolutione. Mercurius dulcis & vitriolum vomitivum ejectionibus eundem colorem inducunt. Aqua fortis, quam vitriolum quoque ingreditur, corpora alba denigrat. Contendit cum hiſ inanimatis animata quædam Browniuſus, ſepiam nempe, cujuſ humor *θολός*, Latine *Atramentum* nuncupatur; porro vaccinia, ceraſa nigra, cortices juglandium, quæ omnia inflammationes extingunt, ſtomachum corroborant, ac pro ſpecificis in epileſia habentur. Sicque tandem & Æthiopes evaſiſſe nigros, conjicit Auctor. Ne enim alicui abſurdum videatur, vitrioleſas partes & qualitates, imo quadantenus ipſummet vitriolum in corpore animato ſtatui, Browniuſus monet, ſal quoddam auſterum atque ſtypticum per tellurem diſſundi, ac ubi in plantis concoctum fuerit, dulcius palatoque noſtro gratius evadere. Hoc vocat vitriolum vegetabile, cujuſ beneficio limonia, malogranata, ceraſaque acrimoniam pergratam, pruna autem ſylveſtria, meſpili & cydonia mala auſterum ſaporem nanciſcantur. Tale quoque in animalibus exiſtere, non dubitat. Porro, quod ſalia coloribus augendis atque ſaturandis apta nata ſint, notat conſtare, tum tinctorum praxi, tum experimentis chymicorum. Sic enim cinnabaris maneret alba, niſi acida ſulphuris exhalatione in rubrum pulcherrimum tranſmutaretur; ſicque ſpiritus ſalini papyro cyaneo ruborem ſaturum inducunt, &c. Querenti autem, qui factum, quod Æthiopum gena aut ſaligine aut vitriolo id genus denigrante prædita eſſe cœperit, reſpondet Browniuſus: potuiſſe id fortaliſ fieri ob aquarum certarum, ejuſmodi qualitate conſpicuarum, inter-

internum osium, primis Nigritis frequentatum, quemadmodum fontes duos in Boeotia memoravit Plinius, quorum alter dealbabat, alter denigrabat oves. Imo aqua Siberitana non tantum boum, sed & hominum cutem nigram reddebat. Quod si hæc Aristobuli conjectura lectori sese minus approbaverit, succenturiatam habeat aliam, ab imaginatione primæ Æthiopum generatricis desumptam. Quemadmodum ex adverso olim accipitres, milvos, urfos aliaq; animalia in orbe septentrionali æternas, quas ibi in montibus cernas, nives frequenter adspicientis albam sobolem edidisse, hinc vero similem progeniem ad nostra usque tempora derivatam esse, multis perquam verisimile est. Ulterius expendere jubet, numne ater Æthiopsis primi color cum nigro isæro (ex atræ bilis suffusione exoriri solito) easdem origines habuerit, ac æque facile cum semine propagari potuerit, sicuti ex calvis calvos, ex cæcis cæcios, ex distortis distortos, ex macrocephalis macrocephalos gigni, Hippocrates observavit. Facilius autem longe est, colorem, quam membra *amures* monstrosaque, a patre ad filium generatione naturali transmitti. Nigritæ artificiales, Cingari nempe, lardo variisque unguentis corpora sua fricant, oblinunt, incrassant, Solisque dein radiis exponunt. Utrum & præcis Æthiopsis tale quid usu venerit, decidere non ausus est Noster, suspicari tamen non veretur. Fatemur, nos Benevole Lector, justo (moreve saltem nostro) prolixius Te in hac Brownii de Æthiopum colore hæreditario dissertatione detinuisse. Sed nondum pœnitet, quum opus lectu jucundissimum, utut Germanice tratatum, in paucorum e civibus nostris, nedum Itatorum, Gallorum, Belgarum, Danorum, Suecorumve manibus versetur; ex prolixiori autem hoc specimine clarius Tibi constare queat, quid e cæteris capitibus expectandum sit, quæ non nisi suspensio quasi pede pertransire intergrum fuit.

Libro denique ultimo variz ex historia, tam sacra, quam profana, enataz controversiz ventilantur, negaturque e. c. turrim Babylonicam metu diluvii alterius extructam esse; Aristotelem in Euripum sese precipitem dedisse, cum fluxum illius ac refluxum explicare non posset; Tamerlanem pastoritii generis fuisse; Belisarium ad eam egestatem reductum, ut obolum ostiatim petere opus haberet; Fabios universos, excepto uno nondum adulto, in pugna ad Cremeram occubuisse; Æschylum mortuum, cum aquila (avium pene perspicacissima) calvum
ejus

ejus caput pro rupe habens, testudinem, quam fractam cupiebat, in illud deiecit. Sed & in eam fere propendet sententiam Brovvnius, Historiam de Johanne VIII Papa sequioris sexus, fabularum numero adferendam esse, eo quod ejus autores phrasibus AJUNT, FERUNT ut plurimum utantur, Leo etiam Allatius testetur, veteres Martini Poloni codices pericopam illam famosissimam non habere; Photius denique, Metrophanes Smayrnæus cæterique Græci exoptissimis Latinis hanc sedis Romanæ labem exprobrare neglexerint. Non equidem fert animus, controversiam illam curatius excutere, cum id ab aliis dudum factum sit. Non incongruum tamen erit paucis commemorare, quid Glarissimus Fellerus noster in Bibliotheca Paulina hanc in rem observarit. Nimirum tria ibi extant MSCta Chronicorum Martini Poloni; unum membranæum in 4to, & duo chartacea in Folio. In horum uno tota narratio iisdem fere verbis ac in editionibus impressis, prolixè recensetur. In altero chartaceo isthæc tantum, Leonis & Benedicti vitis interjecta, legas: *Huic (Leoni) successit Johannes mulier Papa; de hoc in Cronica Ratisponensi.* At in membranæo nulla plane Johanne mentione injecta deprehenditur.

Alteram voluminis partem absolvit *RELIGIO MEDICI*, octavum edita, cum commentario gemino, altero a *Kenelmo Digbae* a. 1642, altero ab *Anonymo* a. 1654. exarato. Plura de opere hoc multis præclare monitis, sed & non paucis paradoxis referto dicere haberemus, nisi *Job. Merryweather*, M. A. Cantabrigienfis a. 1644. Latine id convertisset, ejusque versionem L. N. M. E. N. Germanus cum notis suis a. 1652. Argentorati recudi curasset. Ut vero Lectori aliquatenus conjectu facile sit, quid rerum in commentaria sua contulerint bini illi Brovvniani interpretes Angli, lubet alterius, *Digbae* puta, sententiam de *resurrectione corporis* excerptam speciminis vice hæc adferre. Ea huc fere redit: Corporis humani individuum semper manet, sicut particulæ illud componentes perpetuo fluxu & refluxu mutantur, abeant per insensibilem transpirationem redeantque per nova alimenta in succum & sanguinem conversa. Non enim aliud habere corpus censetur Petrus senex, quam quod in pueritia habuit, quamvis non minorem mutationem subierit, ac navis illa Atheniensis, toties novis asseribus reparata, ut tandem veteribus ne unus quidem superesset. Ratio identitatis est forma informans, quæ uti unica, ita non nisi unicum corpus

Pari modo se res habebit cum corpore, quod in resurrectione nasciscimur, quoniam eadem anima id informabit, quæ præsens nostrum animat, adeoque idem cum præfenti putandum erit, etiamsi ex plane nova materia, v. g. e monte aliquo Americano, divino nutu componatur. Quemadmodum & guttæ quæ hodie circa Withehall in Tamesi defluunt & in mare deinceps deferuntur, cras illic non aderunt amplius, plane aliis in earum locum succedentibus: nihilominus eodem jure fluvius pone Whitehall crastina luce Tamesis nomine veniet, ac hodie, aut aliquot retro seculis. Numerica individuatio corporis a sola forma substantiali dependet. Materia enim absque illa non distincta subsistit, sed in chaos quasi primum redit, donec forma illa, (si superstes fuerit, quod in solis hominibus contingit,) ex communi materię promptuario tantum decerpit, sibi que in corpus aptet, quantum informare voluerit. Hæc Philosophus ille, qui an *κενὴς ἀπείρητος* hoc nomine reus sit, Theologi viderint.

Nos ad tertiam Voluminis partem pedem promovemus. Gemina ibi dissertationem offendas. Prior nomen est *HYDRIOGRAPHIA*. Agitur ea de urnis sepulchralibus quadraginta quinque, in Norfolkia effossis, quæ a Brownio non tantum describuntur, sed & in effigie representantur. Hinc ansa arripitur, omnia illa, quæ de ritu comburendi mortuos, apud Romanos, Britones, Saxones, Danosque usitato Noster unquam legerat, longa serie, strictim tamen, commemorandi. Posterior hoc titulo insignitur: *HORTUS CYRI*. Argumentum nempe primarium suppeditavit locus Xenophontis de Cyri Minoris orto Sardicensi, ubi fuisse dicuntur *arbores pari intervallo sita, recti ordines, & omnia perpulchre in quincuncem directæ*. Hinc non modo quincunx arborum, adjecta ænea tabula, depingitur; verum etiam, ne nimium sterilis evaderet hæc Autoris commentatio, catalogus conficitur rerum artificialium, naturalium & mysticarum, in quibus quincunx aut saltem *πομπωειδής* aliquid, numerusve quinaris conspicuus est.

Quarta voluminis pars non nisi posthumos Brownii foetus complectitur, obstetricante *Thoma Tenisonio* in lucem editos. Numerum illi decimum tertium non excedunt, & *dissertationum epistolarum* nomine non incongrue insigniri poterunt. Familiam merito ducunt observationes de *plantis in Scriptura Sacra* memoratis. Sequens

epistola *plantas coronarias* enumerat. Tertia disquiritur, qualia *piscium* genera intelligantur *Job. XXI, 11*, probabilique conjectura asseritur, truttas, lucios, capitones, tincasve signari, eo quod hi in lacu Tiberiados, Bellonio teste, frequentes sint, non item alii grandiores. Excutitur (4) quid *balec, mugil, balcyon, nifus, ciris, nycticorax* atque *cicada* sint. Mox (5) nonnulla de re *accipitraria* in medium afferuntur; pauciora vero (6) de *cymbalis*. Hinc (7) versus *ropalici* sive *graduales* inter semieruditorum nugas relegantur. Schediasmate octavo harmonia veteris *Saxonica* & modernæ *Anglica* linguæ ad oculum patet. Nonum de *collibus factitiis*, sive tumulis veterum heroum in Britannia hic illic reperiendis agit. Decimum de *Troade*, per quam Paulus transit. Undecimum de oraculo Delphici Apollinis Croeso dato. Reliqua non nisi lusus ingenii sunt.

THE HISTORY OF THE CHURCH OF PETERBURGH.

i. c.

Historia Ecclesiæ Petroburgensis, autore *Simone Gunston*, cum supplemento *Simonis Patricii*.

Londini, imp. Rich. Chifwell. 1686. in fol.

Constat plagulis 88. & 22. fig. 4.

P*etroburgum*, notissima Northamptoniæ urbs ad fluvium Ninum, jam Heptarchiæ tempore stetit; sed nomine *Medeshamsted* tum appellabatur, nec nisi vicus erat. Hoc igitur loco Merciorum Rex *Peada*, ad Christianam fidem conversus, templi monasteriique fundamenta jecit. Sed operi immortuus, illud exigendi atque absolvendi gloriam cessit fratribus ac hæredibus *Wolfero* & *Æthelredo*, qui utrumque optimis redditibus instruxerunt anno DCLXIII. Cum dein Dani, irruptione facta, *Medeshamstedum* miserum in modum vastassent, *Edgarus* id non tantum pristino nitore restituit a. 970, verum & moenibus circumdedit, unde eo abhinc tempore *Burgum*, *Burgum Sancti Petri*, *Petroburgum* vocitari consuevit.

Ecclesiæ illi olim præfuerunt *Abbat*es, quorum primus *Saxulphus* septimo seculo celebris; ultimus, isque (si numerum requiras,) quadragesimus quintus, *Johannes Chamberius*, Henrici VIII Regis beneficio ex Abbate in *Episcopum* Petroburgensium transmutatus. Hunc excepit *David Polus*, *Mariz* autoritate in istum dignitatis gradum

eye-

effectus; hac tamen mortua, ab Elizabetha *Edmundo Scamblero* cedere iussus. Successit *Richardus Howland*, cujus tempore corpus Mariz Stuartz Scotorum Reginae in castello Fotheringhay capite plezae, non sine pompa regia, Petroburgi in aede cathedrali terrae mandari iussit Elizabetha. Unde Guntonus noster indignatur, quod Cardinalis Barbarinus (postmodum *Urbanus VIII.* dictus) supremos illos honores Mariz exuviis habitos aut plane ignoraverit, aut saltem ceu meritis ejus inferiores silentio praetereundos ac contemnendos censuerit. In poemate enim, quo Reginae mortem cecinit, hic quoque versus legitur:

Regalique tuum funus honore caret.

Jacobus tamen *Primus* materna ossa cineresque d. II. Octob. a. 1612 Petroburgo Westmonasterium transferri curavit. Howlandum secutus est *Thomas Dove*, cujus eloquentiam tantopere Elizabetha admirata est, ut ad Viri nomen respiciens, dixerit, Spiritum Sanctum iterum in columbam descendisse. Huic successores obtigerunt *Guilielmus Peirse*, *Augustinus Lindsell*, (Theophylacti editione famam nunquam intermorituram consecutus,) *Franciscus Dee*, *Johannes Towers*, (Caroli I. Stuarti causa multa perpeffus ab Independentibus, aegritudineque tum animi, tum corporis confectus 10. Jan. 1648.) *Benjamin Lany*, (electus 20. Nov. 1660. biennio post ad Lincolnienfium sedem promotus,) *Josephus Henshaw*, electus 15. Apr. 1663. Hunc post Guntonum, & forte paucos ante annos mortalitatis legem expleviffe, collectu inde nobis facile videtur, quod ille istius mortem non memoret, & Patricius, qui supplementis suis die 20. Jun. 1685. ultimam manum imposuit, obitum quidem *Josephi Henshaw* innuat non obscure, de ejus autem successore altum fileat. Caterum e catalogo Episcoporum Anglicanorum, quem Eduardus *Chamberlayne* recentiffimae editioni *Status Angliae* inseruit, novimus, dioecesi Petroburgensi a. 1686. episcopum praefectum fuisse, cui nomen Doctori *White*.

Cum igitur Petroburgensis ecclesia tantae antiquitatis sit, totque praestantes viros inter Abbates Episcoposque suos numeret, *SIMON GUNTON*, M. A. & Prabendarius, dum viveret, illius loci, ac *SIMON PATRICIUS*, Theologiae Doctor & Petroburgensium Decanus, dignam eam habuerunt, cujus historiam singulari studio conderent, & a *Peada* & *Saxutphi* temporibus ad nostra usque pertexerent. Non diffidentum est, opus hoc laboriosissimum non parum lucis conferre posse ad

p. 12.

universalem historiam Ecclesie Anglicane, sterilitate tamen rerum preclare gestarum aliquantulum laborare. Vitae enim Abbatum, quae potiore eam partem constituunt, nihil fere aliud continent, quam qua ratione illi monasterium suum novis subinde fundis ac redditibus, ut & reliquiis Sanctorum, (quas inter Oswaldi brachium familiam duxit,) auferant, ac si non eruditionis solidioris, saltem vitae integritatis & devotionis ad seculorum istorum morem compositae famam, comparatum sibi iverint. Fuerunt tamen ex illis ipsis non uni & hujus rei satis incuriosi, qualis est *Johannes de Sais* (i. e. *Sagiensis*, notante *Patricio*, non *Salisburyensis*, ut cum vulgo *Guntonus*,) Abbas decimus octavus. Hic enim cum videret quendam e piscatoribus suis, ignem accendere volentem, non exiguo temporis spatio operam perdere, ira successus exclamavit: *Veniat ergo Diabolus & accendat!* Vix dixerat, cum extemplo ignis emicaret, domumque citissime pervagatus totum oppidum corripere ac in cineres redigeret. Autor est *Gualterus de Wittlesey*; Gerardo Johanni *Vossio* ne nomine quidem notus, sapiens autem *Nostris* laudatus, quae tamen *liber Swapham* omnium maxime usus fuit, de quo aliqua *Vossio* ac *Seldeno* ignorata excerptisse, non dividit esse.

prafat.

HUGO CANDIDUS, vernacule *WHITE*, Monachus Petroburgensis, ob frequentes haemoptoses pallorem in vultu & apud suos *Candidi* cognomen adeptus, vixit a. 1113, mortuus sub Wilhelmo de Waterville, qui Martino de Vesti, A. 1155. defuncto, successit ac anno circiter 1177. sede dejectus fuit. Hic ergo, quem diximus, *Hugo* historiam Petroburgensem conscripsit. Ejus tamen codicem vulgus, ipseque adeo *Guntonus*, nomine *libri Swapham* appellarunt, eo quod *Robertus Swapham* monachus, a. 1271. denatus, septem Abbatum gesta Hugonis commentario adjecisset. Unde factum est, ut nemo ante *Patricium*, qui summa diligentia codicem excussit, animadverteret, Hugoni potius id gloriæ deberi, ut codex ab ejus nomine inscriptionem suam reciperet. Dubio autem procul biga haec historicorum Ecclesiasticorum interiiisset anno 1643, cum Independentes, *Cromwello* filio duce, immani ac imprudentissimo zelo, quicquid in templo, bibliotheca & archivo episcopali a Pontificiis profectum credidere, discerperent comburentque, nisi *Humphredus Augustinus* Zelotarum cuidam persuasisset, codicem illum, quem rogo jamjam destinaverat, non nisi sacra biblia Latina complecti, pretioque decem solidorum ab interitu redemisset.

Præter

Præter alia MSCta, *Chronico* etiam quodam Patricius usus est, e Bibliotheca Cottoniana accepto, ac, ut titulus codicis habet, *per Johannem Abbatem Burgi Sancti Petri* compilato. *Johannes* is, cognomine *de Caleto* insignitus, obiit a. 1262; unde emendare licet, quæ de *Johannis Burgensis* ætate memoriæ prodidit Gerh. Joh. Vossius.

Absolutis Abbatum Episcoporumque vitis, varia *epitaphia* exhibet Guntonus, a se, dum puer esset, descripta; quæ omnia cum altari, organis musicis, statuis, sculpturis, fenestris elegantissime pictis, ornamentisque universis *Ædis Petroburgensis*, a barbaris illis 18. Apr. 1643. contracta, contusa, dissipata aut combusta fuere; quemadmodum id latius in opusculo Historiæ huic annexo commemoravit Cantor Petroburgensis, *Franciscus Staudish* auctoris.

Mulrum decoris Guntono - Patriciano Operi accedit ex *ancis figuris*, quibus templum Petroburgense, cum veteri altari, delineatur, ut & ex *charcis* sive diplomatibus *Wolferi, Æthelredi, Edgari, Berthwulfi, Wilhelmi Rasi, Henrici II.* sequentiumque Regum, non temendis sane antiquitatis monumentis, modo universa eam habent ætatem, quam præ se ferant. Adjecit etiam Guntonus *Matricularium librariæ monasterii Burgi Sancti Petri*, incerto tempore exaratum, notisque marginalibus e Trithemio, Pirseo ac Bellarmino illustravit. Hæremus tamen dubii, utrum luce adeo dignum fuerit, cum bibliotheca dudum perierit, nec catalogum a viro admodum docto concinnatum esse appareat, & quod caput est, *Patricium* hac ratione multa melioris notæ a supplementis suis rescare oportuerit, ne volumen in majorem molem, quam Bibliopola voluit, excresceret.

332.

JOHANNIS DECKHERRI, DOCTORIS ET IMPERIALIS Camerae Judicii Spirensis Advocati & Procuratoris, de scriptis a despotis, pseudopigraphis & supposititiis conjectura; cum additionibus variorum. Editio tertia altera parte auctior.

Amstelædami apud Isbrandum Haring, 1686. 12.

Plag. 19.

Libri tertium jam editi hoc loco non meminissemus, nisi adjecta fuisset **PETRI BÆLI** Professoris Philosophiæ Roterodamensis, (Excerptis

- cerptis Reipubl. literaria perennem famam meriti, epistola de scriptis a despassis ad Theodorum Janssonium ab Almelooven ipfis Nonis Martiis MDCLXXXVI. data. Hac enim corrigitur sententia olim maxime per- vulgata (ipsiq; Deckberro, ac, quæ nuper in Actis 1690, p. 363. recensuimus, P. J. Villanio non improbatâ,) Marcum Velferum Augustanum Scri- pturæ libertatis Venetæ conscripsisse, quod Scipio Herricus, Theodorus Grafwinckelius, Raphael de la Torre sub examen revocarunt; in con- fesso tamen hodie est apud omnes, autorem esse Alphonsum de la Cueva, Marchionem de Bedmar, Regis Hispaniarum apud Venetos Legatum & vertente tempore Ecclesiæ Romanæ Cardinalem. Conferantur *Acta Erudit.* 1682. p. 170. & 1689. pag. 243. lin. 4.*
- p. 376. Idem *Balius* ansam commodam dare potest; benevolò Lectori in- dicandi, qua ratione variis Autoribus anonymis, a nobis in Erudito- rum Actis memoratis, restituere queat nomina nobis tunc ignorata. Ad marginem igitur p. 452. Actorum 1684. lin. 7. notare licebit, literas *D. L.* significare de *Larroque*. Anonymus ibidem pag. 454. lin. 22. memoratus, *Bælio* dicitur *Dominus L'Enfant, V. D. Minister-Hridel- bergensis*. Autor *Apologia pro Reformatis* ad Acta 1685. p. 68. relatâ, (dicente *Bælio*) est *D. Feizon, tunc V. D. Minister in finibus Campaniæ, apud nobilissimum & strenuissimum virum Dominum de Briquemau, no- men Reformatis jure merito charissimum, nunc eandem provinciam stre- nue obiens Lipsiadii, cujus urbi prefectura datâ est a Seren. Elect. Bran- deburgico eidem Dom. de Briquemau.*
- p. 399. *Considerationum ad epistolam Circularem Cleri Gallicani, nobis a. 1683. p. 255. memoratarum, Johannes Claudius, Reformatorum no- stri ævi celeberrimus; observationum autem in defensionem versionis N. T. Montensis, a nobis a. 1686. p. 201. recensitarum, Jesuita Le Tellier au- tor est. Sed missis Anonymis, ad alios nunc convertamur, qui for- tuum suorum parentes sese profiteri haudquaquam veriti sunt.*
- p. 406. Idem *Balius* ansam commodam dare potest; benevolò Lectori in- dicandi, qua ratione variis Autoribus anonymis, a nobis in Erudito- rum Actis memoratis, restituere queat nomina nobis tunc ignorata. Ad marginem igitur p. 452. Actorum 1684. lin. 7. notare licebit, literas *D. L.* significare de *Larroque*. Anonymus ibidem pag. 454. lin. 22. memoratus, *Bælio* dicitur *Dominus L'Enfant, V. D. Minister-Hridel- bergensis*. Autor *Apologia pro Reformatis* ad Acta 1685. p. 68. relatâ, (dicente *Bælio*) est *D. Feizon, tunc V. D. Minister in finibus Campaniæ, apud nobilissimum & strenuissimum virum Dominum de Briquemau, no- men Reformatis jure merito charissimum, nunc eandem provinciam stre- nue obiens Lipsiadii, cujus urbi prefectura datâ est a Seren. Elect. Bran- deburgico eidem Dom. de Briquemau.*
- p. 407. *Considerationum ad epistolam Circularem Cleri Gallicani, nobis a. 1683. p. 255. memoratarum, Johannes Claudius, Reformatorum no- stri ævi celeberrimus; observationum autem in defensionem versionis N. T. Montensis, a nobis a. 1686. p. 201. recensitarum, Jesuita Le Tellier au- tor est. Sed missis Anonymis, ad alios nunc convertamur, qui for- tuum suorum parentes sese profiteri haudquaquam veriti sunt.*
- p. 408. Idem *Balius* ansam commodam dare potest; benevolò Lectori in- dicandi, qua ratione variis Autoribus anonymis, a nobis in Erudito- rum Actis memoratis, restituere queat nomina nobis tunc ignorata. Ad marginem igitur p. 452. Actorum 1684. lin. 7. notare licebit, literas *D. L.* significare de *Larroque*. Anonymus ibidem pag. 454. lin. 22. memoratus, *Bælio* dicitur *Dominus L'Enfant, V. D. Minister-Hridel- bergensis*. Autor *Apologia pro Reformatis* ad Acta 1685. p. 68. relatâ, (dicente *Bælio*) est *D. Feizon, tunc V. D. Minister in finibus Campaniæ, apud nobilissimum & strenuissimum virum Dominum de Briquemau, no- men Reformatis jure merito charissimum, nunc eandem provinciam stre- nue obiens Lipsiadii, cujus urbi prefectura datâ est a Seren. Elect. Bran- deburgico eidem Dom. de Briquemau.*
- p. 399. *Considerationum ad epistolam Circularem Cleri Gallicani, nobis a. 1683. p. 255. memoratarum, Johannes Claudius, Reformatorum no- stri ævi celeberrimus; observationum autem in defensionem versionis N. T. Montensis, a nobis a. 1686. p. 201. recensitarum, Jesuita Le Tellier au- tor est. Sed missis Anonymis, ad alios nunc convertamur, qui for- tuum suorum parentes sese profiteri haudquaquam veriti sunt.*

HERM. ALEXANDRI ROELL DISSERTATIO DE
Religione Rationali. Editio secunda.

Franequeræ apud Joh. Gyselaar, 1689. in 8vo.

Constat plagulis 17.

O Ratio inauguralis, quam Autor recitavit, cum officium ecclesia- sticum in Ecclesia Daventriensi relinquens, professionem Theo- logiæ

logiæ & Philosophiæ Franeckeræ auspiciurus esset, iterato edita, sed aucta, & in paragraphos distincta, scriptis ad singulos summis capitum, sub hac forma apparet, ut ad ordinem istum delineatum explicaret discipulis in scholis privatis Theologiam naturalem.

Præfatus, mentem hominis sapientiæ desiderio excitatam, ex contemplatione hujus universi cognoscere primam quandam causam, eamque DEUM esse, eundem etiam finem, in cujus possessione summa sua felicitas consistat, quam etiam religione consequatur, indeque merito inter tot de cultu DEI opiniones sollicitum esse hominem de religione vera; argumentum Orationis ponit *πρὸς λογικῆς λαΐσεως*, seu *de religione rationali*, illudque ita partitur, ut primo *de illius nomine*, tum *de genere & forma*, atque *membris*, tandem *de opibus ac divitiis* dicere recipiat.

Primo itaque nomina explicat. Religionis voce ait significari studium hominum, quo pro sensu quisque suo, mentis corporisque facultates in Entis summi, quod DEUM vocamus, contemplatione, amore, cultuque, ut eo fruatur propitio, tenet occupatas. Rationem, a qua rationalis dicitur, tria significare docet, & mentem ipsam, & facultatem ratiocinandi, & ideas rerum communesque notiones. Juxta hæc rationale appellari, (1) quod ad mentis essentiam pertinet, ut cogitare; (2) ideas rerum, communesque notiones; (3) ratiocinationes ex iis deductas, sub quibus comprehendantur (4) & ea, quæ ex notionibus primis mens non quidem deducere, sed tamen vera esse ratiocinando invenire potest. Harum rerum causas primas ab origine deducturus, supponit hic (quod mox probabit) DEUM esse, qui sit ens perfectissimum, omnium causa, ac soli sibi sufficiens. Quæ ergo fecerit, libere fecisse, & ad se in operibus representandum; res etiam istas ita prodire debuisse, uti DEUS eas proditura apud se conceperat, & ut de DEI virtutibus testari possent. Quare mentem creari oportuisse, quæ DEUM & opera ejus cognoscere, & amare, atque ita beata esse posset, quæque libertate agendi gauderet: quæ omnia in se invenire queat homo. Atque hæc esse fundamenta omnis religionis naturalis, nunc ostendere aggreditur. Initio cum religio DEUM pro objecto habeat, evincit DEUM esse, & quam naturam, quasque perfectiones possideat, demonstrat.

Existentiam DEI probat (1) ex idea DEI menti insita; (2) ex mirabili vi quadam formandi alias multas ideas, intelligendi, volendi & ratio-

rationem, quam mens in se experitur; (3) ex mentis & corporis stupenda conjunctione; (4) ex ordine atque ornatu totius universi. *Naturam & perfectiones divinas* summam complexurus, DEUM dicit esse mentem perfectissimam. Sic enim innuitur, DEI essentiam consistere in cogitatione, adeoque repugnare illi extensum aut compositum esse ullo modo, Hobbesiumque & Spinosam, dum DEUM corpus esse persuadere volunt, omnis religionis fundamenta convellere; DEUM existentiam suam a se solo habere necessario, ab aeterno, immutabilemque esse; intellectum DEI esse omniscium, voluntatem potentissimam; ex quarum perfectionum naturali nexu sequatur simplicitas, vita beatissima, unitas. Post quas perfectiones DEI naturales, expendit relativas; quarum prima est, esse Creatorem, deinde Conservatorem & Rectorem omnium, & omnipresentem; i. e. (ut explicat,) de rebus cogitantem. In istis ceteras omnes DEI perfectiones videri posse, & *Bonitatem* praecipue in hominis creatione manifestam; & *Sanctitatem* ortam ex amore erga seipsum, cum quo conjunctus necessario sit amor erga eos, qui perfectiones ejus agnoscunt, & adversus illos odium, quae eum non glorificant; & *Sapientiam*, ex qua omnia optime ordinaverit ad finem summum, gloriam suam; & *Iustitiam*, quae bonis, quibus in hac vita male est, post eam beneficiat, malos vero, quibus bene hic est, sibi affligat; & *Veracitatem*, per quam res uti sunt, concipiat, nec aliis aliter concipiendi causa sit. Repugnare ergo, vel rationem vel revelationem fallere posse, cum utriusque autor DEUS sit; tum etiam repugnare, haec duo principia sibi posse adversari. Ultimo loco addit *Constantiam*, ex qua probari quidem non possit, nullas substantias interituras esse; mentes tamen immortales esse ex eo constare, quod DEUS eis aeternitatis & notionem & cupiditatem ipse indiderit. Ex quibus omnibus satis intelligi posse docet divinae gloriae magnitudinem, ad quam admirandam & celebrandam religio sit opus.

Nunc, postquam quod DEUS sit, & qualis sit, rationem secutus monstravit, postulante instituti ratione, dehinc ostendit, quis qualisque sit Rationalis ille, qui DEO debeatur cultus. Hic cum vero de DEO sensu, recto erga DEUM affectu, & composita ad divinae voluntatis normam vitae sanctitate, atque ita legitimo mentis & corporis usu contineatur, ejus ratio ac modus omnis ex consideratione tum DEI, tum hominis, tum cognationis ac *aequae*, quae sit inter utrumque, pendendus

tendus videtur. Etenim, si DEUS dignus non sit qui colatur, nec homo ad colendum DEUM sit aptus, nec a DEO dependeat, eoque indigeat, nullam apparere cultus divini necessitatem; & contra maximam illam esse, si & DEUS coli mereatur, & homo tum colere DEUM possit, tum felicitatem omnem ab ipso solo expectet. Jam vero & DEUM cultu dignum, & hominem ad colendum eum idoneum esse, ab eoque in totum dependere. Velle DEUM coli, quia est sanctus & sapiens. Hinc enim ad eas operationes fecisse mentem, quæ præstantissimæ sunt, & in quibus mens cum facultatibus suis quam maxime perfici possit. At intellectum nulla in re magis posse perfici, quam in DEI cognitione, neque voluntatem, nisi in ejusdem ut summi boni amore. Incitare ad cultum impressam nobis ideam DEI, & desiderium felicitatis nostræ; ad obsequium potentiam ejus & dependentiam nostram ab eodem. DEUM vero coli, eique obsecundari non posse, nisi de voluntate ejus nobis constet: de ea vero constare nobis per alios non posse, sed per aliquid, quod in nobis ipsis sit. At in nobis omnis scientiæ fundamentum esse ideas innatas & notiones primas. Rationem ergo sive conscientiam, quæ consistat in ideis illis innatis, primisque notionibus, atque in vi ex iis argumentandi, oportere esse diviniæ voluntatis interpretem, & unicam actionum nostrarum normam, eamque infalibilem, tum quod ipsius DEI vox sit, *non solum in homine integro, sed etiam in lapsu*, tum quod si fallere posset, nulla foret ullius rei certitudo. Errores autem plerisque committi, & quia ad longos rerum nexum attendere difficile est, & quia præjudicia multa a sensibus omnes ætatis primæ doctores plerique hausimus, denique quia justo DEI judicio rationis lumen obscuratur. In genere errorum causam esse, quod voluntas latius pateat, quam intellectus.

Cum igitur Religionis fundamentum sit ratio, ipsam religionem sive pietatem esse DEI ex rationis præscripto cultum. Ad eum rite præstandum in genere requiri 1. *diligentiam*, ut quomodo DEUS sit colendus, inquiramus. 2. *obsequium*, ut quæ ratio fieri oportere dicat, exequamur. 3. *justitiam*, ne plus minusve faciamus, quam ratio præcipit. 4. *humilitatem*, ne nobis nostrisque affectibus quid tribuamus, sed soli rationi omnia. In specie religionis officia distingui in officia circa DEUM & res DEI. Officiorum circa DEUM primum, maxime necessarium & reliquorum fundamentum esse recte eum cognoscere

scere ejusque voluntatem, quod est intellectus: voluntatis vero esse rationi parere, adversantesque ei affectus compescere, & in eligendo bona minora, et si presentia, majoribus quamvis futuris posthabere. Versari autem circa DEUM voluntatem, vel in se spectatum, vel in relatione ad nos. Quatenus in se spectatur DEUS, voluntatis esse de ipso recte judicare, ipsum aestimare, venerari, atque in ipso gaudere: et in relatione ad nos, virtutibus DEI omnia conformare. Primum *bonitati*, beneficia ejus recte aestimando, in quo vera erga DEUM gratitudo consistat, quoniam rependere illi nihil possumus; tum vero humiliter ab eo ex animo, sive solo mentis desiderio, sive verbis precando ea, quibus indigemus bona, tam summum, quam in justo ordine ad summum reliqua. Quæ preces ut gratæ sint, desideria & vitam nostram sanctam, & DEI Sanctitati, h. e. amor, quo in se & gloriam suam fertur, conformia esse debere. Porro *sapientia* DEI nosmet ipsos conformare, finem, ordinem, & usum rerum cognoscendo, & ad DEI gloriam nostramque felicitatem omnia sapienter prudenterque dirigendo: *providentia*, ita illam in omnibus suspiciendo, probando ac sequendo, ut nec secunda nec adversa nos a virtutis via deflectant: *justitia*, secundum leges ejus, & ex rationis præscripto bonum ac malum discernendo, suum cuique tribuendo, & pro bene aut male factis præmia aut pœnas sperando, aut metuendo; *veracitati*, præceptis, promissionibus ac comminationibus fidem adhibendo, & non nisi vera, inprimis de ipso DEO, cogitando ac loquendo: *constantia*, in pietatis ac virtutis via eodem tenore perseverando, & ad summum finem, DEI communionem beatam contendendo. Officiâ hæc necessaria facere DEI auctoritatem, voluntaria amorem, qui est religionis anima. Corporis membris ac sensibus utendum ad DEI gloriam, & nostram aliorumque felicitatem ac perfectionem, DEIque circa ejus natales, vitam ac mortem probandam providentiam. Creaturis irrationalibus eum gratitudine & precibus utendum in eo ordine atque in eos fines, quos DEUS constituit, servata justa earum proportione, tum ad se invicem, tum ad sensus, valetudinem & mentem, idque in ordine ad DEUM, ut vel interdidente vel subtrahente eas DEO, iisdem carere velimus: in quibus conspicua sit temperantia, humilitas, fortitudo ac patientia. Alios homines ob eandem nobiscum naturam, eandemque ad DEUM *æquum* in Deo & ad DEUM, amandos esse omnes, quod fiat inprimis, si verbis factisque ad DE-

ad DEUM summum, bonum recte cognoscendum, amandum, eoque fruendum doctores iis ducesque sumus: tum si corpori etiam benefacimus; quosdam tamen amandos singulariter. Amoris illius vinculo contineri etiam hominum societates debere. Unde necessarium esse cultum DEI publicum, ordinem docentium ac discientium, templa, conciones &c. a quibus tamen abesse debeat omnis tyrannus & vis, meramque obtinere charitatis ac veritatis ad conscientiam demonstrationem, meramque adeo *ἡμερονομία*. Necessariam quoque esse bonorum justam distributionem & quietam possessionem, ne cuiquam, quod suum fecit legitimis modis, eripiatur vi vel furto. Eo fine requiri leges & magistratus, eorumque legitimam auctoritatem, & mutua magistratum & subditorum officia, quorum finis sit salus, tum publica omnium, tum privata singulorum, norma leges, principium amor, qui quemque aliis pro virili sua succurrere, eosque juvare jubet. Pietatis atque impietatis exitum esse, ut illa ad premia ac felicitatem, hæc ad poenas & miseriam ducat, quod ipsos gentiles conscientia docuerit. Atque hæc omnia rationem docere, neque tamen a gentilibus agnita fuisse, ob defectum recti usus rationis & excitationis per revelatum verbum: inde impietatis & erroris apud eos regnum, & nil nisi mentis corruptæ imaginem obtinuisse. Inde errores *circa DEI existentiam*, sive atheismum tum singularium hominum, tum integrorum populorum: *circa DEI essentiam*, unde polytheismum & idololatriam, atque *ἡμερονομία* rerum bonarum ac malarum; *circa DEI virtutes, scientiam, potentiam, operationem ac providentiam* in rebus creandis, conservandis ac gubernandis; *circa futurum hominis post hanc vitam felicem aut infelicem statum*, mentis immortalitatem, & corporis resurrectionem; *circa religionem & cultum DEI rationalem*, amorem DEI & proximi, humilitatem veram, reconciliationem peccatoris cum DEO, summum bonum, & viam ad illud &c. Hæc totidem esse argumenta nativæ corruptionis atque impotentiae hominis ortæ ex culpa hominis & liberi arbitrii abusu. Nullam ergo superesse post naufragium illud tabulam, præter DEI bonitatem ac misericordiam, qua eum uti posse ratio doceat, velle sola specialis revelatio. Hanc talem esse debere, ut ipsius divinitas se notis ac characteribus probet conscientiae, cum alias illi homo nec fidem debeat nec obsequium. Requirit ergo, ut conscientia habeat intra se iudicii certam normam, sine qua nec nobis quicquam probari posset, nec nos

aliis probare possemus, nec certi essent veri & falsi, boni & mali fines, neque distingui ab opinione & credulitate vana atque obstinata divina fides posset. Revelationem itaque nullam posse intelligi sine ideis rerum revelatarum, neque revelationem rerum plane novarum, quarum ne simplices quidem ideæ in homine reperiantur, nisi novæ quoque in illo ideæ creentur. Revelationis divinitatem de rebus, quarum simplices homo ideas habet, per rationem sive conscientiam dijudicari debere. Judicium conscientiz niti argumentis debere & institui secundum ideas rerum. Illud enim demum verbum, illudque opus pro divino habendum esse, cujus nulla præter entis primi omniscientiam atque omnipotentiam assignari idonea causa possit; eadem opera certos nos esse, nihil verum, nedum divinum esse posse, quod cum innatis & communibus notionibus, atque adeo rationis dictamine adversa fronte pugnet. Possit quidem revelari, quod rationis captum superet, sed tamen an & quid revelatum sit a DEO, ratione dijudicari, atque adeo eo sensu fidem ipsius Trinitatis aliorumque mysteriorum rationis iudicio niti, & rationalem esse debere. Atque hinc constare rationis in Theologia usum & auctoritatem, tum ex ipsa experientia, tum exemplis Prophetarum aliorumque, quibus a DEO facta revelatio; quod in specie ostendit exemplo Abrahami, qui nisi omni exceptione majoribus argumentis persuasus fuisset, mandatum quod filium immolare iubebat, divinum esse, enormiter contra ipsum legis opus cordi inscriptum peccasset. Quare ut & a nobis aliisque scripta revelata certa fide pro divinis recipiantur, iusta rationis lance librari atque examinari oportere scriptores, stylum, doctrinam, facta, historiam, & quæcunque præterea ad causam hanc pertinent. Sed non satis esse, Scripturæ divinitatem & sensum nosse: totam etiam vitam ad ejus normam per cultum DEI rationalem conformandam; eoque sine DEI & Spiritus ejus opem precibus rogandam. Fructum cultus rationalis dicit pacem bonæ conscientiz, & æternæ beatitudinis spem, ac Spiritus S. de adoptione nostra testimonium, quæ omnia rationalia esse debeant. Ita desinere eum in solidum ac æternum gaudium.

In peroratione promittit laborem suum fore in docenda religione hac rationali; adhortatur juventutem ad ejus studium; alloquitur Professores Collegas, Aeademiæ Curatores Patronos, & tandem precibus ad DEUM finit.

Agnosci-

Agnoscimur Theologum in schola Cartesii informatum, ac jam notum nobis ex Actis A. 1687. pag. 406. Ad rem ipsam pertinet Supplementorum Sectio II. pag. 88.

IL CLERO SECOLARE NEL SUO SPLENDORE.

l. c.

Clerus secularis in suo splendore; sive, de vita communi clericorum tractatus Pompeji Sarnelli Theol. & Legum Doctoris, Protonotarii Apostolici, Abbatis S. Homoboni Casenæ.

Romæ, ex typographia Camerae Apostolicæ, 1688. in 4.

Costat plagulis 12.

Conatur Auctor clarissimus splendori pristino restituere Clerum secularem, quod est, persuadere clericis secularibus, ut communi domicilio, mensa & dormitorio utantur, nec quicquam bonorum sive patrimonialium, sive ecclesiasticorum, sibi soli vindicent, quin & dominium & usumfructum utrorumque cedant ecclesiæ, cujus redditibus aluntur atque sustentantur. Hac fini, (capite præsertim XVI.) enarrat, qua ratione communitio bonorum tempore Apostolorum frequentata, ævo Cypriani a. 253. restaurata, ac dein variorum Pontificum concilio- rumque auctoritate, utut non ubique, in multis tamen canonicorum collegiis, stabilita, & quamvis vertente tempore tantum non toto pas- sim Christiano orbe in desuetudinem abierit, inde tamen ab anno 1640, pluribus locis in Germania, Hungaria, Hispania & Polonia postliminio in clericorum conventus reducta fuerit; id quod *Innocentius XI. P. R.* 7. Jun. 1686. suo calculo probavit in Bulla Latina, quam Sarnellus Ita- lice vertit & tractatui suo p. 47 - 73. coronidis vice adjecit.

*MEMORIE DELL' INSIGNE COLLEGIO DI
S. Spirito della Citta di Benevento.*

i. c.

Hypomnemata de insigni Collegio Spiritus Sancti Bene- ventano, auctore *Pompejo Sarnello* Collegii illius Abbate.

Neapoli imprimebat Josephus Rosellius, 1688. in 4.

Costant pag. 14½. cum fig. æncis.

Pp 3

Colle-

Collegium illud fundatum est a. 1177. ab Abbate *Abdenago*, mortuo 6. Aug. 1183, misere destructum ab Imperatore *Friderico II.* cum tota Beneventanorum urbe a. 1239, exeunte autem seculo XIII, restauratum. Alit Abbatem, Præpositum, Primicerium, Decanum cum novem Canonis. Subest hodie regimini *Vincentii Maria* Cardinalis *Ursini* Archiepiscopi Beneventani, & inde ab II. d. Apr. 1688. *Sarnello* nostro Abbate gaudet, qui ea propter historiam ejus libello hoc lectu sane jucundo condidit; subjuncta proluxa epistola ad illustrem virum *Antonium Magliabecchium* (cujus liberalitati & hunc & præcedentem tractatum debemus) de terribili illo terræ motu, qui 5. Jun. 1688. Beneventi 1367, hominibus vitam abstulit, quibus accedunt in Parochiis extra urbem, ad Diocesin Beneventanam spectantibus, mortui septingenti triginta novem. Inter octo, quos sustinuit Beneventum, terræ motus, hic omnium maxime urbem illam miseratione dignissimam, horrendum in modum devastavit, & tantum non funditus everrit.

THE WHOLE ART OF NAVIGATION, &c.

five

Univerſa Ars Nautica, autore Dan. New-houſe,
Capitano.

Londini, apud Thom. Paſſinger & E. Playford, 1686. in 4.

Plag. 61.

Exhibemus hic, quem nuper in *Actis Mens. Aug. p. 389.* nominavimus Elibrum, cujusque tum recensionem in Supplementis hisce dare promissimus. Dedicatus is est Jacobo II, tunc temporis adhuc Britannica scepra moderanti; cujus insignem hac in arte peritiam, quam plurimis gloriosis æque ac periculosis in expeditionibus comprobata, mire prædicat Autor. Propositum vero ei est hoc in opere, naviculariz cognitionem ita facilem reddere; ut vel tyronis intellectui exposita esse queat: quem in finem non solum difficiliores demonstrationes mathematicas omisit, & in explicandis phaenomenis Astronomicis Ptolemaicum, quam Copernicanum systema sequi maluit; sed & talem elegit methodum, quæ omnium pene consensu pro facillima habetur; proponendo videlicet artem hanc per modum Dialogi inter tyronem ejusque magistrum habiti. Spem tamen simul fecit de edendo propediem alio

alio quodam libro, provecioribus in hac scientia & artificibus desti-
nato. Præsens scriptum quod attinet, placuit illud Autori in *quinque*
libros dispartire: quorum singulis quid pertractetur, paucissimis indi-
cabitur.

In *Libri I.* parte priori exponuntur communia quædam princi-
pia, cum navigationem concernentia, tum annorum temporumque di-
visiones, eas præsertim, quæ Lunæ cursum respiciunt eique supputando
adminiculantur: utpote quem in numerato habere boni naucleri maxi-
me interest, ob dependentes inde fluxus refluxusve marini vicissitudi-
nes: quem in finem etiam *pag. 24.* Tabula communicatur, ostendens,
quænam Lunæ ætas in singulis Europæ aliorumque locorum portibus
potioribus æstum maris maximum afferat. Posterior hujus libri pars
explicat vulgata quædam problemata Geometrica, ad constructionem
figurarum, navales operationes spectantium & in sequentibus libris con-
tentarum, facientia. *Liber II.* totus in Sphærica tradenda occupatus
est, explanatque principia Geographica partim, partim Astronomica,
quatenus usum in arte nautica præstare queunt: quorum quidem, cum
vulgata sint, speciali recensione non erit opus. Id tamen obiter anno-
tare lubet, in ultima hujus libri Propositione, ubi singulæ cælestis glo-
bi constellationes recensentur, etiam commemorari asterismum pecu-
liarem, *Cor Caroli*, sub hac quidem appellatione forte non omnibus
nostratum notum: dicitur vero constare ex tribus stellis, (quarum una
secundæ magnitudinis eo imprimis nomine veniat,) inter ursam majo-
rem & comam Berenices sitis, olim informibus, quæ a Dn. *Carolo*
Scarbrough primum eo titulo in Regis Caroli I, Martyris, quem vocant,
honorem & memoriam insignitæ fuerint. *Liber III.* partem practi-
cam navigationis complectitur: ubi primo agitur de pyxidibus nauticæ
accurata constructione & usu, ejusque cum erroribus emendandis, tum
variatione diversis modis detegenda: deinde docetur ratio mapparum
hydrographicarum tum componendarum, tum rite adhibendarum, &
quomodo earum adminiculo quovis tempore navis statio inveniri, ejus-
que cursus ad debitum rhombum dirigi queat: porro explicatur, quo-
modo velificationis celeritatem indagare oporteat, indeque colligere,
quot miliaria singulis horis navis confecerit. Hoc ipsum vero potissi-
mum cognoscitur ope vulgati cujusdam instrumenti, quod nautæ *the*
Log vocitant, constante ex asserculo, cui filum certis nodis interstinctum
anne-

annexum est: afferculo isto scilicet, qui ob affixum in altero margine plumbum arrectus natat, e puppi in aquam demisso, vertitur clepsydra, dimidia minuta distinguens, simulque filo libertas relinquitur semet a fuso versatili devolvendi: elapso sic dimidio horæ minuto sistitur filum, & computantur nodi in parte interea temporis decursa, atque sic pro singulis nodis singula milliaria Anglica substituendo, horum numerus facile habetur; crediturque navis intra horam tot decurrisse milliaria, quot nodos intra dimidium minutum devolutos filum ostendit: quæ operatio singulis bihoris repetitur, & numerus qualibet vice inventus solicite consignatur. Nodorum vero in filo inter se distantia est 7. orgyiarum seu 42 pedum Anglicorum: ex eo quidem fundamento, quod 5 ejusmodi pedes faciant passum geometricum, 1000 passus unum milliare, quorum 60 constituent unum gradum; ut adeo unum milliare contineat pedes 3000: cum itaque dimidium minutum sit $\frac{1}{120}$ pars horæ, pariter adsumitur, $\frac{1}{120}$ unius milliaria, nempe $41\frac{2}{3}$ pedes, sive ad rotundationem numeri 42 pedes. Annotat tamen Autor, erroneam quodammodo hanc divisionem esse; ut ut enim certum sit, 5 pedes passum Geometricum & 5000 pedes milliare efficere: id tamen de pede *Banoniensi*, quem vocent, subaudiendum esse, non de Anglico, qui $\frac{1}{120}$ parte isto brevior sit: adeoque interstitia nodorum illorum non 42, sed 50 pedum esse debere: id quod confirmat testimonio Dn. *Norwood*, qui in Libro, cui titulus *Sea-mans Practice*, ex propria experientia adferat, gradum circumferentiæ telluris non esse, ut vulgo supputetur, 300000, sed 367200 pedum Anglicorum. Ulterius in hoc Lib. III. perhibetur, quomodo ope dictorum hactenus adminiculorum diaria nautica consignari, & ad eorum normam dein itineris tam decursi, quam restantis ratio iniri, istaque conjecturalis supputatio, quam *Dead Reckoning* nominant, ex astrorum diligenti observatione corrigi subinde debeat. Denique sub finem termini nautici & voces technicæ explicantur, duplici quoque hunc in finem schemate ad majorem perspicuitatem l. 3. p. 102. & l. 5. p. 130. adjecto, id quod non ita pridem in *Nath. Bossleri* Dialogis Nauticis, *Supplem. Act. Sect. III. pag. 127.* desiderabamus: pro addiscendo etiam modo, navem ejusque singulas partes per celestina usitata & navarchis familiaria rite moderandi & gubernandi, commendatur scriptum, cui rubrica *Capt. Sturmy's Mariners Magazine*: e quo etiam speciminis loco diversa exempla, lectu sane jucunda, adducuntur.

Liber

Liber IV. impenditur descriptioni instrumentorum mathematicorum nantis familiarium, in metiendis distantis locorum, aut capienda altitudine Solis & astrorum; commodis æque ac incommodis singulorum una commemoratis. Speciatim occupatus est Autor in ostendenda utilitate novi alicujus *Quadrantis Sinuum*: cujus ope omnia quaesita in navigatione occurrentia solvi posse autumat, tanta quidem cum facilitate, ut tenuioris etiam captus ingenia ei usurpando sufficiant: usus autem ejus præcipuus traditur in supputandis milliariis, longitudine item ac latitudine locorum, nec non corrigendo navis cursu. Sub finem libri hujus Autor proprio sui exemplo demonstrat, quomodo ephemerides in itineribus maritimis consignandæ sint, annotatis in singula bihoræ navis velocitate, proræ directione, ventique vicissitudinibus, & exinde computato singulorum dierum itinere: quo nomine communicat diarium a se conscriptum in expeditione anno 1684 ex Anglia ad insulam *Barbados* suscepta: unde non obscure apparet, ipsam in praxi nautica non minus, quam in theoria versatum & exercitatum esse. In *Libro V.* & ultimo exhibetur primo Calendarium perpetuum præter festa immobilia continens ad singulos dies anni Solis ortum & occasum, ut & periorum siderum accessum ad meridianum circa mediâ noctem. Inspergantur etiam res notabiliores Anglicanæ, ad rem nauticam potissimum spectantes; v. g. prælia navalia; navarchorum nobiliorum obitus; navium grandiorum prima in pelagus deductio, & similia. Sic v. g. ad diem 10 Julii notatus; anno 1669 eo die mare intra trihorium septies circa *Weymouth* fluxisse & refluxisse; eandemq; æltum reciprocationem anno 1656 Tamensis intra simile temporis spatium bis passus esse die 3. Octobris narratur: ut alia hujusmodi prætermittamus. Reliquum libri absunt varii generis Tabulæ, ad commoditatem navigationum, & naviclorum imprimis informationem facientes: Chronologica puta, Astronomica, Loxodromica, Geographica, quas quidem cunctas sigillatim hic recensere non erit opus, præsertim cum singulæ in Indice capitum operi huic præmissis enumeratæ uno obtutu videri queant: sub finem vero, quis cujuslibet earum usus sit, speciatim edocet, & clarius adhuc, ne qua forte residat obscuritas, per subjecta exempla explanatur.

Orbis nostri originem & mutationes generales, quas aut jam subit, aut olim subiturus est, complectens. Libri duo posteriores de Conflagratione Mundi, & de Futuro rerum Statu.

Londini, impens. Gualt. Kettilby, A. 1689. in 4.

Plagularum 36.

p. 256.

I, 2.

praf.

Cum satius docere videatur scriptor Anglus T. Burnetius, in contemplativis scientiis exercere, quam in utilibus ingenium, causa quodammodo perspicitur, qua fuerit motus, ut in hac Theoria sua de *Telluris Phœnomenis maximè*, velut sublunaris theatri scenis illustrioribus, disquisitionem institueret. Ejus generis phœnomena quinque ab eo proponuntur, quorum *primum* est mundus ex chao suo orient seu origo mundi ex chao, *secundum* terrestris paradisi, *tertium* diluvium univertale, *conflagratio mundana quantum*, & *postremum* millennium beatum seu noviceli & nova terra. De tribus prioribus uti in libro egit, quos in *Albionanti 1682. p. 79.* recensuimus, ita nunc laborum suorum in reliquis duobus discutionibus occupavit, sibi que ut loquitur, *propheta, futuros mundi casus maximos, & suprema fata complecti & explicare, seu, hujus mundi fatalem, antaricum, & casus, & mundum, & præsentem, & futurum rei apparatus querere.* Peccare tamen eos arbitratur, qui nimis ducant diligentia, aut curiositatis efflu, in signa prophetica inquirere, tanque ab his divinam providentiam, quo nobis oracula de futuris tradiderit, actuari: a culpa vicissim nec abesse alios, quarum *æque* in rebus arduis & obscuris non minorem fidem, quam que demonstrationibus debeat, a lectoribus exigat. Distinguen- dos enim esse gradus certitudinis, & pro ratione luminis, five a natura, five a celo dati, assensum nostrum motiendum.

p. 5. 54.

Limites jam certos primo argumento positus assequit, regiones celestes, astrorum, angelorum, sanctorumque sedes, licet suas habeant vicissitudines & mutationes, nobis ignotas, fato huic & conflagrationi non subjacere, neque venire in censum posse, cum de mundi nostri interitu agitur; sed sermonem sibi esse de mundo sublunari tantum ejusque suppellectili: nec de ejusdem mole queri & materia, ac si in nihilum

ista

ista esset redigenda, sed de forma solum, figura atque dispositione: ipsa interim rudimenta corporum & nuda stamina superfutura semper, nullo consumenda in petu. Constituto operis argumento, quid *Græci* antiqui, *Aristoteles*, *Plato*, *Stoici*, *Epicurei*, *Ionici*, *Orphici*: quid *ætem Barbari*, *Druidæ*, *Ægyptii*, *Brachmani*, *Chaldæi* senserint de mundi interitu, exponit. *Stoicos*, qui doctrinam illam conservarint potissimum, videri a scriptis prophetis eandem suffuratos, licet suos subinde errores ei adperserint; jam præcipitem & interminatam mundorum successivam effringendo, jam annum quendam *Platoniorum* in scieriam producendo, cum tamen recta nequaquam ferat ratio, ut ista hominum scelera, quæ incendio purgari voluerit coelum ac puniri, unquam renoventur. Missis ergo veterum sententiis & aptositate exotica, dogma de futura mundi conflagratione verè Christianum esse, ex *Apostolorum* & *Prophetarum* scriptis evincitur.

Tempus conflagrationis docet investigari non posse ex coslo & astris, multo minus ex terra & istius qualitibus, neque ex planetarum vel in *Capricorno*, vel in *Cancro* conjunctione, neque ex stellarum fixarum illis revolutionibus, aut anni alicujus magis periodo, adeoque ex rationibus physiois & astronomicis ad indagandam excidit mundani terminum nihil posse exprimi. Ad oracula igitur & rationes propheticas conversus, calculos propheticos *exoticos* separat a *sacris*: illos inter gentes reperiri, teste vel *Sibyllino* computo, durationem mundi decem in ætates tribuente: hos inter *Judæos* & *Christianos*. Per ætatem *Sibyllarum* decidiam, *Millennium* beatum putat designari. Hinc exponitur, quæ fuerit *Patrum* *Ecclesie* sententia de sex millenniis multitudam temporis, scilicet *Traditione domus Elia*, in hexæmetro, & ratione *Sabbathi* fundata. Signa quidem adventus *Christi*, & mundani excidii in proxima & ætæna distingui, pro remotioribus haberi prædicationem evangelii per totum terrarum orbem, & conversionem *Judæorum* ad *Christianam* fidem, desiniri tamen ex his, quando fit futurus mundi exitus, non posse. Proptiorum vel proximorum nomine ventis remotos illos, & tam intrinsece, laborantis, & quasi in extremis agentis; de quorum numero sint terræ motus, fremitus maris, coruscationes ætheris, syderum obscuraciones; & hujusmodi. Nunquam vero mundi finem, aut adventum *Domini* licere prædicere instar *eclipsis* ad finituta & semiminuta. Horam illam, aut diem, aut annum posse nemi-

6.

15.

17.

19, 20.

24.

31.

33.

45.

42.

nem: atque eo quo nos vivimus tempore, qui ultra seculum in istis prædicendis non erraverit, eum probe subduxisse calculum.

50. Incendii *causas* ubi persequitur, negat a *Solis* ad terram appropinquatione, vel ab ignis in terræ centro latentis eruptione illud proventurum. Contineri equidem in telluris medio thesaurum ignis per-susum habet, eumque validissimis claustris, & testa quadam, metalli-ca septum undique ac munitum: eodem librari tellurem in æthere non aliter, quam in aqua piscis sua aeris vesicula; ruptis autem repagulis ex-tinctum eum iri potius oceani occursum. *Apparatum* incendii *primum* in montibus ignivomis collocat, & in lacubus sulphureis ac bituminosis; qualia in terræ conspiciantur superficie. *Medium* in his quæ terræ in-cluduntur visceribus, quo sulphur, bitumen, naphtham, carbones, auri-pigmentum, succinum, picem, petreolum relata videns, halitus item igneos atque fumos, & quæcunque thermarum ac calidorum fontium causa aut fomenta sunt. *Tertium* in iis, quæ pignuntur in aëre, quor-sana retulit meteora ignea. Punitque Autor adeo, fore, ut thesauri ig-nis tam in aëre, quam in terra repositi recludantur; & apertis montium omnia ignivomorum spiraculis, velut abyssus ignea disrupta, ex al-tera parte cælum intoner & fulguret, ut coëuntibus utrinque flammis terræ misceri cælum videatur.
- 56.
- 62.
- 63, seq.

- Ad *dispositiones*, quas superventuras rerum naturæ sub finem mundi coniecit, pluviam cohibitam, inductam siccitatem, exhalatio-num copiam, & frequentes terræ motus revocat, exsudaturum præ-teres sensim ignem centrale, rupes item & saxa idem factura. Rebus jam ita dispositis, ad flammam excitandam nihil desse, nisi ut ignis de cælo cadat, tanquam scintilla suppositum in fomitem excussa. Sic ta-men semper explicandos mones naturalis mundi motus & mutationes, ut suis laudibus atque gloria non defraudetur divina sapientia. Neutram enim opinionem a se probari, nec eorum, qui immediate per omnipo-tentiam divinam mundum, ut loquitur, comburant sine causis naturali-bus: nec aliorum, qui his velint solis rem conficere sine opo quacun-que divina aut angelica. Consumtionem oceani explicare cum ag-greditur, ex hætenus asserta siccitate futurum augurat, ut fontes & aquarum scaturigines arefcant, inde ariditatem fluviorum secutu-ram. Maria habere inter se per ductus subterraneos commercium, id-que constare & Mediterranei maris, quod in utroque extremo, & ex
omni
- p. 69.
- 72.
- 75.

omni latere aquas in se sine ullo manifesto exitu recipiat, & Caspii exemplo, aliorum item lacuum, recipientium fluvios, non emittentium: quin ipsa descensus loca syrtibus ac vorticibus non obscure indicari. Infimis in oceani locis residuam fore non exiguam aquarum copiam, ad eum modum quo in vasis fundo solent superesse faeces; eam tamen igne supremo brevi consumendam, magnæ matris ossa, rupes videlicet ac montes consumptam iri omnium tardissime. *Primo* impetu extinctum iri totum humanum genus, atque omnia hominum opera, & totius terre habitabilis apparatus, idque rapide & motu celeri. *Alterum* impetum, seu incendii consummationem peractum iri aliquanto tardius, & p. 102. anno aliquot annorum spatio; duraturum enim aliquamdiu hoc theatrum flammeum mundis circumvicinis (forte & Epicuri intermundiis) in terrorem & spectaculum.

76.

78.

79.

l. c.

Locum quod attinet, sedem Antichristi, Babylonem septicollem primo perituram, eumque ora maris mediterranei Europa cavernosa maxime & sulphurea sit, quod igniti tot reperiantur ibi montes, non male præsumi posse putat, eam urbis Christiani partem primas experturam esse flammam, nisi divino aliter consilio visum fuerit. Quantum denique distent inundationes hybernæ a diluvio, tantum omnes, qui præterierint, Ætnæos & Vesuvianos æstus ab extremis hinc æstibus distare. Postremo, ubi ex hæcenus discussis phænomena quædam & ostenta, quæ conflagrationem telluris præcedere aut comitari dicuntur in sacris literis, explicasset, adventum etiam Christi, mundanamque incendium panegyricæ & declamatoricæ describit. 100. seqq.

86.

p. 94.

100. seqq.

Ultimo Theoria libro de *Novis Calis, & Terra Nova*, seu de Mundo renovato & rerum omnium consummatione agitur. Introductionis loco ostendere hic satagit, non abolendum in conflagratione mundum, sed modo renovandum esse. Hinc novi ortum ex pristini reliquiis deducit. Inter *notes* novi numerat, quod futurus sit paradisiacus, formam adepturam integram, lævem, æquabilem sine montibus, & sine mari, situram ad Solem rectum & æquilibrem; quod solum sit habiturus fertile, fructus nullo non tempore maturos, quodq; propter spontaneam soli ubertatem cessaturus sit labor agricolæ. *Incolas* terre novæ non alios nisi justos, sub auspiciis Christi annos mille regnaturas. Atque adeo modis omnibus tueri hic conatur dogma de *Beato Millennio*, post conflagrationem ante resurrectionem universalem adhuc in terris exigendo.

141.

151.

157. seqq.

168. Ejus probandi caussa provocat ad sacra ex D. Johanne, Egiá, &
 180. Daniele producta oracula, ad veterem Ecclesie fidem, ad Patrum Chri-
 stianorum suffragia, nec non ad prisca Judaeorum & Gentium Theo-
 175. logiam sive literaturam sacram. Arguit inde, fuisse doctrinam illam in
 primis Ecclesie Christiane seculis catholicam, traditam apostolice or-
 thodoxisque omnibus receptam: obtinuisse quoque Tertulliani, Cy-
 priani, & Lactantii testimonio, in tertio seculo, sed imperioso Hierony-
 179. mi ingenio depressam: repudiantes hoc genus dogmatis dictos fuisse
 ab antiquis Allegoristas. Concedit interim, idem argumentum esse
 lubricum, in quo tractando difficile sit, nisi lente & caute, Scriptura ac
 ratione duce progrediaris, non labi. Rem itaque ipsam, non modum
 181. seq. rei ab antiquis ait se accipere. Sex millennia, queis solet duratio mun-
 dana circumscribi, respondere, Psalmi 90. versu 4. & II. Petri c. III. v. 8.
 saeculis, sex diebus creationis, nec non sex agricolationis annis, quos
 MOUW exceperit: nec alio consilio in fine hebdomadis annatis con-
 p. 193. stitutum fuisse olim Jubilæum. Aliquam deinde millennii ideam sub-
 jecturus oculis, sapientis & boni ait esse viri, non ipsa tantum vitia, sed
 vitiorum quoque confinia fugere, cavereque sibi ab omnibus, que vi-
 deantur posse pietatem ledere, aut morum innocentiam corrumpere:
 Ad exprimenda sanctorum regalia trahit, que suo Sapienti tribuerat
 Socici,

Dives, honoratus, liber, rex denique regum.

207. Perfectionis nostrae incrementa in millennio expectanda sic digerit; ut
 infantilem esse cognitionem nostram in hodierna vita, juvenilem in
 proxima, virilem in caelesti & aeterna fore pronunciet. Vitae siquidem
 aeternae praeludium esse dictum saepius millennium, & quosdam quasi
 initiationem atque tyrocinium. Quamvis vero argumentis ex sacris
 hinc inde literis, Patrumque scriptis allatis non parum roboris ipse tri-
 225. buat, iis tamen omnibus, & aliis quibuscunque fortiora & esse, & fore
 semper nonnullorum hominum praedicta fateatur. Damaso Pontifi-
 ce, condemnatos olim a Romana Synodo fuisse *Apollinaris* errores, mil-
 lennium hoc probantis atque defendentis; verum non alios, quam quos
 communes cum Ario, & aliis ille habuerit, Trinitatis, & corporis Chri-
 sti mysterium concernentes: parvi praeterea nominatum Concilium
 habitum fuisse Hieronymo pariter & Augustino, quorum alter tolera-
 bilem nihilominus sententiam de Millennio esse dixerit: alter, damna-
 re ead-

re eandem se non fuisse ausum. Aut si Millennium Apollinarij supponatur damnatum a Concilio, nihil quidem ad se id attinere, quod is adornaverit Judaicum, & in eodem præter voluptates crassiusculas, cultum Mosaicum renovandum esse statuerit, teste Epiphanio: ab iis vero suam plane abhorrere thesin, eoque Millennium a se assertum sive Christianum censuram istam facile effugere, &c. Tandem quo sententia de renovatione mundi, manente materia, majorem fidem conciliet, præter diversa nomina, quibus exprimi hæc res in sacris literis, & Patrum scriptis assolet, consensum Patrum & approbationem urget, adductis eam in rem Basilii, & Patris, & Imperatoris, utriusque Cyrilli, utriusque Gregorii, Chrysostomi, & Epiphanii, nec non Tertulliani, Lactantii, Hilarii, Ambrosii, Augustini, Hieronymi, & aliorum locis.

Clauſula operis denique *Differatio* quædam *conjecturalis* præmittitur de iis, quæ assertum millennium usque ad rerum omnium consummationem sint secutura. Refertur eo ex cap. XX. Apocalypſeos, *ſolutio Satana* ineunte millennio ligati, *bellum Gog & Magog, univerſalis reſurrectio*, & *fuga denique cæli atq; terræ*. Gog & Magog nomina esse vult populosque ignotæ originis. Nimirum in terra nova, seu in mundo renovato duo sibi persuadet fore incolarum genera, præverſæ admodum indolis & originis. Alios *ætherigenos*, h. e. cœligenas nominat, Dei filios, ipsiusque virtute a morte suscitatos, qui vere sint Beati Millennii hæredes: alios *terragenos*, h. e. terrigenos, terræ filios, e limbo prognatos brutorū instar animalium; qui & ventri Veneriq; more hodierno indulgeant, & propagentur alii ab aliis, crescente indies eorundem numero. Hanc gentem, hanc populum, aut populorum propaginem nomine Gog & Magog designari a Prophetis existimat. Atque ab his tandem exundantibus, obsessum & impugnatum sanctos iri sanctamque Civitatem: Ignem vero delapsum cœlitis extincturum eos & devoraturum. De fuga terræ sic sentit: aut resolutum iri eam in liquidum æthera, aut conversum in fixam stellam, suadente ignis sacri *extinguibilis thesauro*, in centro terræ abscondito. Quem ignem naturam non aliunde putat, quam ex stellæ alicujus fixæ reliquiis. Eam enim obducto maculis suo corpore, in planetam degenerasse, & retinuisse flammam istam in corde, spem vitæ aliquando reditura. Jam reciproca esse eam metamorphosin: & quemadmodum fixæ maculis corticibusque interustatæ extinguantur & evadant planetæ: ita eosdem planetas,

230. seqq.

247.

248.

250.

252.

- Ejus probandi caussa provocat ad sacra ex D. Johanne, Esia, & Daniele producta oracula, ad veterem Ecclesie fidem, ad Patrum Christianorum suffragia, nec non ad prisca Judaeorum & Gentium Theologiam sive literaturam sacram. Arguit inde, fuisse doctrinam illam in primis Ecclesie Christianae seculis catholicam, traditam apostolice orthodoxisque omnibus receptam: obtinuisse quoque Tertulliani, Cypriani, & Lactantii testimonio, in tertio seculo, sed imperioso Hieronymi ingenio depressam: repudiantes hoc genus dogmatis dictos fuisse ab antiquis Allegoristas. Concedit interim, idem argumentum esse lubricum, in quo tractando difficile sit, nisi lente & caute, Scriptura ac ratione duce progrediaris, non labi. Rem itaque ipsam, non modum rei ab antiquis ait se accipere. Sex millennia, quae solet duratio mundana circumscribi, respondere, Psalmi 90. versu 4. & II. Petri c. III. v. 8. saeculis, sex diebus creationis, nec non sex agrigationis annis, quos **MOU** exceperit: nec alio consilio in fine hebdomadis annatis constitutum fuisse olim Jubilaeum. Aliquam deinde millennii ideam subiecturus oculis, sapientis & boni ait esse viri, non ipsa tantum vitia, sed vitiorum quoque confinia fugere, cavereque sibi ab omnibus, quae videantur posse pietatem laedere, aut morum innocentiam corrumpere: Ad exprimenda sanctorum regalia trahit, quae suo Sapienti tribuerant Socici,

Dives honoratus, liber, rex denique regum.

207. Perfectionis nostrae incrementa in millennio expectanda sic digerit; ut infantilem esse cognitionem nostram in hodierna vita, juvenilem in proxima, virilem in caelesti & aeterna fore pronunciet. Vitae siquidem aeternae praeludium esse dictum saepius millennium, & quosdam quasi initiationem atque tyrocinium. Quamvis vero argumentis ex sacris hinc inde literis, Patrumque scriptis allatis non parum roboris ipse tribuat, iis tamen omnibus, & aliis quibuscunque fortiora & esse, & fore semper nonnullorum hominum praedicta fatetur. Damaso Pontifice, condemnatos olim a Romana Synodo fuisse *Apollinarii* errores, millennium hoc probantis atque defendentis; verum non alios, quam quos communes cum Ario, & aliis ille habuerit, Trinitatis, & corporis Christi mysterium concernentes: parvi praeterea nominatum Concilium habitum fuisse Hieronymo pariter & Augustino, quorum alter tolerabilem nihilominus sententiam de Millennio esse dixerit: alter, damna

re cap

re eandem se non fuisse ausum. Aut si Millennium Apollinarij supponatur damnatum a Concilio, nihil quidem ad se id attinere, quod is adornaverit Judaicum, & in eodem præter voluptates crassiusculas, cultum Mosaicum renovandum esse statuerit, teste Epiphanio: ab iis vero suam plane abhorrere thesin, eoque Millennium a se assertum sive Christianum censuram istam facile effugere, &c. Tandem quo sententia de renovatione mundi, manente materia, majorem fidem conciliet, præter diversa nomina, quibus exprimi hæc res in sacris literis, & Patrum scriptis assolet, consensum Patrum & approbationem urget, adductis eam in rem Basilii, & Patris, & Imperatoris, utriusque Cyrilli, utriusque Gregorii, Chryostomi, & Epiphanii, nec non Tertulliani, Lactantii, Hilarii, Ambrosii, Augustini, Hieronymi, & aliorum locis.

Clauſula operis denique *Differatio quædam conjecturalis præmittitur* de iis, quæ assertum millennium usque ad rerum omnium consummationem sint secutura. Refertur eo ex cap. XX. Apocalypſeos, *ſolutio Satana* ineunte millennio ligati, *bellum Gog & Magog, univerſalis reſurrectio, & fuga denique cæli atq; terræ.* Gog & Magog nomina esse vult populosque ignotæ originis. Nimirum in terra nova, seu in mundo renovato duo sibi persuadet fore incolarum genera, diversæ admodum indolis & originis. Alios *ætherogænes*, h. e. cœligenas nominat, Dei filios, ipsiusque virtute a morte suscitatos, qui vere sint Beati Millennii hæredes: alios *γηνεῖς*, h. e. terrigenos, terræ filios, e limbo prognatos brutorū instar animalium; qui & ventri Veneriq; morè hodierno indulgeant, & propagentur alii ab aliis, crescente indies eorundem numero. Hanc gentem, hanc populam, aut populorum propaginem nomine Gog & Magog designari a Prophetis existimat. Atque ab his tandem exundantibus, obsessum & impugnatum sanctos iri sanctamque Civitatem: Ignem vero delapsum cœlitis extincturum eos & devbraturum. De fuga terræ sic sentit: aut resolutum iri eam in liquidam æthera, aut conversum in fixam stellam, suadente ignis sacri *extinguibilis thesauro*, in centro terræ abscondito. Quem ignem natum non aliunde putat, quam ex stellæ alicujus fixæ reliquiis. Eam enim obducto maculis suo corpore, in planetam degenerasse, & retinuisse flammam istam in corde, spem vitæ aliquando reditura. Jam reciprocam esse eam metamorphosin: & quemadmodum fixæ maculis cortibusque interstata extinguantur & evadant planeta: ita eosdem planetas,

230. seqq.

247.

248.

250.

252.

253. netas, post certas periodos, excussis maculis, aut quocunque modo superatis vel absumentis, reviviscere in fixas, ejusque reviviscentiæ exemplum nobis præberi in stellis novis, in firmamento ex improvise apparentibus. Ratione non abfimili totum terrarum orbem in corpus ali-
quod luminosum esse convertendum, levemque adeo avolaturum ad præstinas sedes & cognata sydera.

254. 261. Epilogus brevem totius Theoriæ conspectum, repetitis phænomenis memoratis exhibet, monetque cum tantarum rerum notitiam non nisi conjectando assequi hac in vita valeamus, non iniustum videri, si quid in veritatem, quam unice velit sine ullo partium studio aut affectu cultam, peccarit autor, petenti & poenitenti venia non denegetur.

MARTINI LISTERI, EBORACENSIS, SOCIETATIS Regiæ Sodalis, relatio ad eandem directâ de miro quodam & monstruoso animali e stomacho per vomitum ejecto, ac discursus de causa & modo productionis talium monstrorum.

Translatâ ex Collect. Philof. Anglic. Mens. Mart. 1682.

N. 6. pag. 164.

TAB. V.
Fig. I.

Veram & exactam hic comunico figuram Vermis cujusdam, quem proxime elapsa septimana vir quidam per vomitum expulit. Eum ipsemet reperi inter sanguinem una cum eo excretum, postquam elui eundem feceram, pro diligentiori ejus examine instituendo: dum magna pars istius sanguinis grumi erant membranosa cujusdam & carnosa substantiæ, *haud aliter, quam in mulierum malis excernendis accidere solet.* De hujus generis sanguine duarum circiter librarum pondus facta dilutione remansit, una cum miro hoc animali inter eum habente; quod ipsum inspicienti mihi facile in oculos incurrebat, obscure viridem habens colorem ad instar hirudinis, maculisque conspersum, non secus ac harum quoque nonnullæ esse solent. Equidem, ex quo illud reperi, nullam in eo vitam aut motionem potui advertere. Cæterum tamen puella, quæ sanguinem eluerat, incauta tantum non aliquam e pinnis, ut & partem de altera caudæ bifurcæ cuspide decusserat, ventrem quoque ejus dirumpi fecerat: curiose tamen & regulariter adhuc formatum omnibus suis membris apparebat, quemadmodum

TAB. V. ad Supplement. Sect. VI.
pag. 310. 311.

Fig. 3.

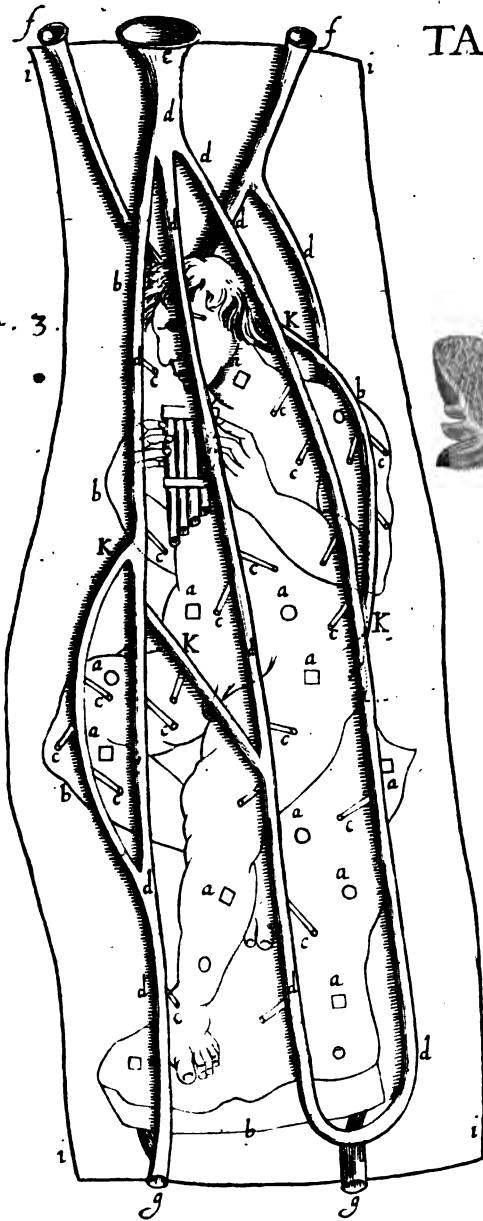

Fig. 1.

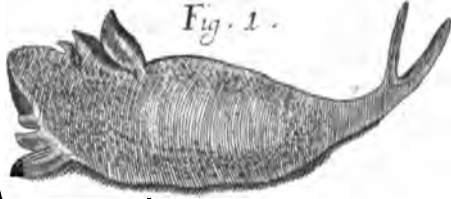
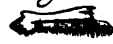

Fig. 2.

modum plene expressum est opera egregii alicujus artificis, a quo illud ad archetypum delineari curavi, nondum elapso bihorio, postquam oculis meis oblatum fuerat; ne quid forte adderetur, quod non veritati consonum & naturale esset. Licet autem nunc spiritus vini, cui illud commissi, id penitus quoad colorem alteraverit: satis tamen adhuc perfectum usque perdurat ad satisfaciendum cujuslibet curiosi desiderio.

Bonus ille Vir, professione pictor, conjiciebat, se per ætatem super elapsam id imbibisse una cum aqua e lacu hausta; quam potare solitus fuerat post graviores in vocatione sua labores exantlatos. De eo constat, quod circa stomachum & latus dextrum exquisitissimum dolorem & tormina senserit, quatuor ad minimum mensium proxime præterlapsum spatio; quæ & aliquoties horrorem & algorem veluti febrilem ipsi incusserunt: ac sane quando hæc evomebat, maxima, quam uspiam ab eo secuta morte viderim, ægritudine decumbebat: per secessum quoque continuis aliquot diebus sanguinem effudit: nunc tamen spero, ipsum revaliturum, quanquam nondum omnino ejus dolores cessaverint.

Jam edicere, qualenam hoc animal sit, vix audeo. Nostis, quanto hactenus tempore meam quæsierim recreationem in scrutanda *Insectorum* natura: nec utique exiguos hac in re progressus feci: nihilominus dubius hæreo, quorsum animal isthoc referre debeam, cum sane hactenus nihil unquam viderim in rerum natura, cujus illud similitudinem referat. Quicquid vero tandem sit, facit certe, ut jam plus fidei adhibeam variis relationibus non absimilis naturæ, quæ frequentes in *Historia medica* nobis occurrunt, & pro veris utique traduntur a Viris sobriis, eruditis atque industriis. Tametsi vero ita credam nunc, multum earum plerisque veri subesse; vereor nihilominus, parum nimis curæ fere impensum fuisse animalibus his aliter, quam mere ex memoria, describendis, sive per verba, sive per picturam id factum fuerit: quod ipsum quidem parum adest, quin cunctas illas historias inutiles reddiderit & ridiculas.

Nostrum hoc animal quatuor circiter pollices longum erat, ejusque, ubi crassissimum, circumferentia trium pollicum: in utroque latere tres habebat pinnas, easque cunctas non procul a capite sitas, e quibus supremum par omnium exactissime ac elegantissime figuratum cernebatur, quemadmodum ex delineatione videre est: ac singulæ qui-

R

dem

dem hæ pinnae crassiusculæ & carnosæ erant : at cauda furcata pinnis piscium vulgaribus æmula ac transparent, pariebatur se in latum explicari : positum hæc insuper habebat *horizontalem*, adeoque diversum a caudis plerorumque, si non omnium, piscium minorum, quin & lacertarum gyrinorumque, seu ranarum sub aliena adhuc forma latentium : ab omnibus, inquam, his differebat hoc animal quoad hancce circumstantiam, non minus ac pinnarum carnositate. Præter mirum hocce animal adhuc alterius cujusdam caput una reperi, differentis figuræ, uti ex pictura apparet, at ipsum quoque coloris sordide virentis, perinde ac istud : neque vero aut corpus hujus deperditum, aut illius tam male tractatum foret, si modo suspicari potuissem, nos tam inexpectatum quid repperituros esse.

Fig. 2.

Sed quid tandem dicemus hoc Monstrum fuisse? Veniam hic mihi expeto mentem meam absque præjudicio exponendi, quam submissam simul vobis meliori judicio Nobilissimæ hujus ac eruditæ Societatis. Scilicet in eam inclino sententiam, (quam quidem a paucis negatum iri confido,) nos sæpius aut potare aut devorare viventia quæpiam; ac certum est, aliqua vitam suam conservare in stomacho nostro posse, nil quidquam obstante concoctione: ne jam in exemplum adducam varia ista genera lumbricorum intestinalium, qui nobis naturales sunt & nobiscum generantur atque nutriuntur, forte in quibusdam infantibus ante ipsam eorum nativitatem: hi, inquam, lumbrici libere & pro lubitu hinc inde pererrant intestina & stomachum, neque ullam ab horum facultate concoctrice noxam perpetiuntur. Et ob hanc rationem videmus aves *insatiabiles* tam sollicitas esse in necandis vermibus & quibuscunque aliis insectis, iterum iterumque ea per rostrum suum traducentes, haut secus ac sacchari cannae trans molas torquentur, quo sic satis de ipsorum nece securæ sint, antequam ea deglutiant: qui instinctus a magna sapientia naturæ incorruptæ profuit. Denique admiranda præstant exempla animalium in animalibus vicitantium, de quo insectorum genere meæ in *Godartium* notæ videri poterunt. Attamen simul in ea sum opinione, ejus, quod casu sic vivum a nobis deglutitum istam vim habeat intra nos vitam continuandi (præsertim si minori adhuc ætate ac tenerum sit, suæque adhuc incrementa capere debeat) speciem atque formam alioqui destinatam hæc ratione monstruosum in modum perverti posse, ita ut nobis dein aliud penitus esse videatur, quam quidem

quidem naturaliter & reapse fit: atque hanc ipsam præsumo causam esse in hiis animalis, cui præsens discursus dicatus est: potuitque adeo hic adfuisse genitura aut embryo bufonis vel lacertæ.

Sed ratio etiam nobis habenda est substantiæ illius valde carnosæ, seu membræcorum sanguinis grumorum simul cum visco evanitorum: quam quidem intellectu sic facile concipi posse autumo, si statueremus, ova ista seu embryones bufonis aut stellionis haut difficulter veneno suo insicere valuisse stomachum vel intestina, in quacunque demum eorum parte aut plica primum desidere ac herere coeperint; ibique adeo inflammationi causam dare: ita ut dein inflatione secuta incluserint semet intra tumorem ab ipsis hoc modo productum, qui successu temporis adaugeri ad tantam molem, tandemque crepans ac in frustra disruptus simul eijci potuerit.

Familiaria satir & infinita hujus naturæ exempla videmus in fructibus secundariis, sive strumosis excrescentiis, quales insecta variis in vegetabilibus fuscitare deprehenduntur: dum scilicet per instinctum naturalem norunt plantam veneno suo afficere, atque per compendium sic una opera & de pabulo & de habitaculo suis prospicere foetibus.

PARS EPISTOLÆ ad Thomam Gale, S.F.D. Secret. Reg. Soc. e Carniola perscripta a Dn. Joh. Weichardo Valvasor, Lib. Barone: qua continetur Methodus Statuas ex Metallo fundendi: una cum ejusdem invento, pro istiusmodi Statuis extraordinariæ tenuitate conflandis, ultra quam hætenus cognitum aut in praxi visum fuit.

Translata ex Transact. Philos. Angl. M. Januar. 1687.
N. 186. pag. 259.

Vobis meam hic methodum Statuas ex metallo fundendi communico, satisfactorius jussui Regiæ Societatis: ea vero se modo sequenti habet. Ante omnia ex meliori luto, quodque ignem patitur, neque aut inter siccandum, aut percoquendum rimas agere compertum est, efformo talem figuram aut statuam, qualem conflare fert animus. Hæc postquam bene siccata est, sparsim per totam figuræ superficiem parva excavo foramina, non ita magnæ profunditatis, (sed, tam hujus, quam amplitudinis intuitu, congrua proportioni magnitudinis statuz:) quibus

TAB.V.
Fig. 3.

bus aptate immitto exigua frustula metalli, paulillo ejusdem luti firmiter ea foraminulis infigens. Usus horum metalli frustulorum, quæ in Fig. 3. indignantur per *a, a, a, a, a*, is est, ut prohibeant *Nucleum & Formulam* a mutuo contactu scilicet collabantur erga se invicem, dum cera effluit; neque adeo utrumque eorum in eodem fixo positi constanter remaneat. Hoc facto, convenienti quodam instrumento abrado tantum de superficie luti, quantum crassitie statuz futuræ tribuere decrevi: atque tum *nucleum* huic furno immisissum percoquo, donec penitus candefiat: (per *nucleum* vero ubi intelligo statuum ita primam ex luto effictam.) Cum refrigit, eum undiquaque perfrico isto genere Terræ aut pigmenti, quo Germani nostri figuli utuntur ad colorandas juncturas fideliarum, postquam *fornaces fœtilos* e talibus construxerunt. Pigmentum illud valde ei simile est, quod Gallis vocatur *Plomb de mer*, (Plumbago alias,) cujus usus frequens est ad primas picturarum lineas in charta ducendas, a qua dein panis mica facile rursus abstergitur; non tamen cum eo omnino idem est. Hoc, inquam, pigmentum aqua misceo, eoque totum perlino *nucleum*: dum compertum est, Metallum super eo liberius fluere. Dantur quidem & aliæ materiæ huic fini inservientes: attamen ego hac semper usus sum, maxime pro statuis tenuioribus. Id postquam peractum est, jam *nucleo* superinduco tantum ceræ flavæ, pice aut resina permixtæ, quantum facere cupio crassitiam statuz occoptæ: quam adeo in ipsa cera, quanta maxime valeo accurratione elabro.

Notandum hic est, quod istæ metalli particulæ, quas supra dixi *nucleo* infigendas esse, ad eum in distantia aliqua a *modulo* distindendum, ita debeant esse collocatæ, ut parallelæ coincidant exacte cum superficie ceræ. Ratio autem, quare picem aut resinam ceræ admisceam, hæc est, quod ex materiæ cum dein exuruntur, validum reddunt fumum, qui ipse adhærescens modulo efficit, ut metallum eo liberius se diffundat ac discurrat, prout ipsemet experientia didici.

Porro hinc inde per superficiem ceræ hujus statuz dispono exigua ceræ frustula, quæ vocare soleo canaliculos minores, & in Figura exhibentur sub *c, c, c, c, c*, (quos singulos ita adaptari oportet, ut semet inserant in canales illos majores *d, d, d*.) His peractis, ab omni parte *nucleum* ceramque obduco eodem luti genere, quod ignem patitur fissurarum expertus; atque sic jam statua concava sive *Formula* perfecta

facta est. Supra hanc dein colloco majores illos canales, signatos literis *d, d, d, d,* tam erecto, quam transverso situ, formatos pariter ex cera; ita eos disponens, prout optimam esse judico, ad recipiendas extremitates minorum canaliculorum *e, e, e, e,* & commodiorem metalli distributionem. Majores hi canales necessum est ut univerti concurrant circa verticem statuae, sic ut ex unico foramine sortiantur exitum, prope *e*, ubi postmodo metallum infundendum est. Praeterea etiam oportet ipsam esse instructam uno alteroque canali ad emittendum aërem, dum metallum in ejus locum subintrat, quales indicati sunt per *f, f*; pariterque opus est, ut unum vel duo foramina prope basin relinquantur, uti hic *g, g*, ubi canales majores cum statua cerea conjunguntur; per quae ipsa nempe cum Formula percoquitur, cera statuae non minus, quam ipsorum canalium effluere valeat. Majoribus canalibus ita dispositis, Formulam de novo totam convestiri oportet ejusmodi luto: (semper autem soleo formulam prius filis ferreis circumligare, atque sic demum plus luti superinducere;) cumque paratus ita Typus jam probe siccatus est, tum eum, usque donec tandem sciat, igne percoquo: atque sic, ut antea Nucleum solum, ita jam utrumque simul tracto.

Prima quidem vice, cum hancce methodum praxi darem, tam Nucleum, quam Typum simul & una opera percoquebam, adeo quidem valido igne, ut cuncta ista metalli frustula inde una liquefacta forent, atque sic, quamvis tum quidem casu res prospere succederet, ingens tamen periculum esset, ne labor frustraneus evasisset: ex eo autem tempore nunquam non soleo Nucleum primum perurere, ne tam acri dein igne iadigeam, ad percoquendum *modulum*. Attamen pro minoribus & facile tractabilibus statuis, unius puta aut duorum pedum altitudinem haud superantibus, utrumque eorum simul percoquere licet: quo casu etiam non opus est foraminibus *g, g*, dum *formula* inverti atque sic cera mox effluere potest per canales *f, f*, & *e*.

Typo sic excocto, duo ista foramina *g, g*, luto saepius memorato obturo, atque tum illum in scrobem defodio, eodem modo procedens, qui usitatus est in conflandis campanis & similibus: cura tamen imprimis habenda, ut metallum per fusionem probe fluidum reddatur.

Si statua non ita magna sit, unum nempe duosve pedes haud excedens, cupit adeo *modulus* manibus unius hominis tractari aptus sit,

tum conservam mihi ex cera statuam formare soleo, ea qua lubitum est, crasside, atque sic super hac dispono omnes illos majores minoresque canales, ut antea indicatum est: quo facto totam eam compagem simul immitto substantia liquida, parata ex gypso & latere coctili in pulverem comminuto, aqua temperatis. Verum cum non dubitem, quin modus hic typos e gypso fingendi jam Londini affatim cognitus sit, tunc non opus mihi erit, plura hac de re verba facere.

Cum statuam valde tenuem cupio fieri, tum sumo captum, eique cum per fusionem jam satis fluidum evasit, admittens bonam quantitatem *zinerbi*, non tamen observata certa ponderis proportionem: quo enim plus *zinerbi* additur, eo melius fluit metallum; & quandoque pro parvis ac tenuibus statuis plusquam tertiam *zinerbi* partem apposui. Est vero *Zinethum* substantia quedam mineralis, similis *Martasita* seu *Bismutho*, & Gallis appellatur *du Zinc*: absque qua sane opus nostrum successu cariturum foret, si tenuitas ejus permagna expetatur: etenim per experientiam edoctus sum, minerale hoc efficere, ut metallum libere fluat; cui praterea elegantem auri colorem conciliat.

Statua tandem ita constata, modulum amoveo, & ab ea refeco cunctos istos canales minores: omnes quippe illi tam majores, quam minores, tunc metallo oppleti sunt; quod ipsum adeo adservari ad futuros usus potest: dum sane in his multo plus metalli est, quam in tota statua. Hac enim si valde tenuis fieri debeat, plures & ampliores oportet esse canales: atque sic quo vilioribus ipsa statua sumtibus parabilis est, eo majus canalium pondus fit, eoque plus metalli dein residuum manet.

Ad cognoscendam vero quantitatem Metallum ad opus, quod taliter molior, requisiti, de eadem mixtura e cera & pice confecta, ex qua formulam statuae futurae confingo, qualemcutique massam adsumo & pondero; super qua dein peculiarem modulum efformo eo fine, ut huic dein infusa metalli massa ejusdem cum illa molis fiat: e cujus ipsius quodque pondere explorato, computo proportionem inter pondus metalli ac ceræ: hac ita cognita, si modo post observem, quot libras ceræ infusam tam figuræ, quam canalibus formandis, facile calculum ad exiguum usque momentum valeo subducere, quantum metalli ad fusionem mihi opus sit.

Hic est modus, quo in conficiendis statuis insigni tenuitate pollentibus

bus

bus utor, qui etiam nunquam non ex voto mihi successit. Hæcenus o-
 quidem nullam adhuc fundere aggressus sum, quæ ultra novem pedes
 altitudinis habuerit: nequam tamen dubito, quin, eadem observata
 methodo, tales in quarumque magnitudine desiderata parare valeam. Ac
 sane, quamprimum quietiores erimus a malo nostro vicino Turca, ani-
 mus est unica fisione conflare statuam Imperatoris nostri Leopoldi E.
 equo insidentis, multo grandioreni naturali statura: imo jamjam de
 sumptibus ei impendendis tractavi cum Statibus hujus provinciz: &
 forte dudum res ad finem perducta foret, nisi bellicis hæc motibus tur-
 bati fuissetus &c.

*JOHANNIS COCCEII, DOCTORIS AC PROFES-
 soris Theologi in Academia Lugdunensi Batava, Opera omnia
 Theologica, Exegetica, Didactica, Polemica, Philologica, LXX
 circiter tractatibus absoluta, & in tomos IIX distributa.
 Editio Secunda.*

Francofurti ad Mœntum, typis & impensis Balth. Chri-
 stoph. Wustii, 1689. fol.

Quæ spatia curriculaque celeberrimus Joh. Coccejus, Bremenfis Gy-
 mnasii primum, ubi A. 1603. natales habuit, Franekeranz postea
 Academiæ, tandemque Lugdunensis, ad fatalem usque A. 1669. Professor,
 in sacrarum literarum studio confecerit, quamque ingenio cum solerti
 ac acrt, tum aliis quoque doctrinis ornato præstiterit, tot tantaque in-
 dustriz ac eruditi laboris monumenta, quæ publico dedit, abun-
 de testantur. Quæ licet suos quandoque perpessa manes, stotas ac o-
 belos prorsus effugere non potuerint, Hypotheticorumque fato, quo-
 rum præcipuas partes sustinent, multorum odio atque invidia labora-
 rint; accurato judicio tamen ac inusitata in Scripturæ oraculis expli-
 candis solertia, morumque sanctitate, maximis velut illecebris plurimum
 amorem studique provocarunt. Itaque tanto passim applausu suc-
 cessuque, tam benigne juxta ac comiter, ubi superioribus annis in
 Batavia junctim prodire, excepta fuerunt, ut Reformatos, quos
 vocant, Theologos non tantum, sed & Nostrates, quibus Exegetica po-
 tissimum curæ cordique sunt, summopere adverterint, & ad emendum
 legen-

legendumque certatim invitarint. Quod cum subjiceret animo Typographus *Zammerer*, illico quasdam faces ac stimulos sensit, qui accenderent miriflet, & ad novam meliendam editionem visiosem paratiorumque inflammarent. Idque tanto impensius ac vehementius omnino, quo hujus defecatum summi hodie celebratissimique in Electorali nostra Theologi de COCCÉJANIS operibus judicium, cujus in praefatione Typographus meminit, ad capessendum hunc impetum, praesidium momentumque attulit. Atque ut nitidior ac cultior non modo, sed & purgatior emendatiorque quasi veste in lucem produceret, CL. Virorum D. JOH. HENR. MAJ, ac HENRICI MUHLII, Bremensis, operam in partes advocavit. Quorum ille *Lexicon & Commentarium Sermanis Hebraeis & Chaldaicis*, jam A. 1689. mense Sept. p. 449. a nobis recensitum commendatumque; hic praeter alia, quorum non proleptiam passim curam habuit, *duos titulos Thalmudicos SANBEDRIN & MACCOTH* peculiari opera ac industria emendandos pariter ac supplendos, Praefatione item Apologetica pro Studio Thalmudico muniendos firmandosque suscepit. Atque hoc ipsum Apologeticum, ex eodem Typographio seorsum postmodum editum, brevissimis hic juxta lineas strictum summariimque designare non pigrabimur.

HENRICI MUHLII, BREMENSIS, APOLOGIA Thalmudica, Viri Celeb. Joh. Cocceji Sanbedrin & Maccoth, in novissima Editione Francofurtensi studiose a Se recensitis, auctis & emendatis, promissa. Jam ad Amicorum rogatus seorsum edita.

Francof. ad Moenum, typis & impensis Wustianis, 1689. f.
Constat plagulis 5.

Nihil æq; pensi habuit Autor clarissimus, quam ut Thalmudicis studiis dignitas sua utilitasque intemerata constet, id temperamenti secutus genus, quod medium tenet, nec in laudando culpandove Thalmude limites transcendit; cum tot tantisque exponere odiis casibusque, quibus superiore ætate, summorum etiam Pontificum ferali decreto, acta jactataque Thalmudica fuere, contra jus fasque ac incautum omnino videatur; cæterum promiscue probare omnia habereque in pretio, aut ambitiosa commendare industria, profane temeritatis malignitatisque culpam

culpam trahat. Unde notatis plurimorum tam injustis, tam immo-
 deratis arbitriis, quibus, vel cocta ignorantia, vel vana persuasione abre-
 pti in præceps, in summam invidiam capitalesque inimicitias *Misnicos &*
Gemaricos adduxere, Judæorum vicem dolendam miserandamque po-
 tissimum exultimat, qui tam ingeniose in commendando Thalmude in-
 eptiunt, ut divinis legibus non modo par ubique ponant, sed longe
 multumque per extremam impietatem etiam anteferant. Id quod et
Aben Ezra, Hallebotb Olam, Mass. Sopherim, R. Betbai, Lipmanno
 aliisque hujus commatis auctoribus palam ac in aperto ponit. Quibus
 proinde sesquipedalia illa elogia ampullatique tituli Thalmudistarum,
 quorum catalogum texit, in usu sint, idque fere more Scholasticorum,
 quibus ejusmodi cognomina *Angelici Thomæ Aquinati, subtilis Joh.*
Scoto, Seraphici Bonaventuræ, fundatissimi, resoluti, profundi aliisque
 recepta fuerunt. At enim vero frustra in hoc stadio desudasse Judæos,
 nihilque prorsus effecisse contendit, ut apud suos, nedum alienæ Reli-
 gionis homines, hæc tanta tamque operose asserta Thalmudis autoritas
 integra duraret. Quid hic vel soli moliti fuerint *Karai* ex tot ipsorum
 speciminibus *תלמידי תורה* *Elia Baschiako*, *עליון* & *עליון*
R. Abaronis ben Joseph, *עליון* *R. Jebuda ben Elia-*
zar aliisque, de quibus, ut & fragmento Karaitico ex Bibliotheca
 Leidensi a docto quodam Judæo sibi communicato, pluribus memo-
 rat, in proclivi haberi. Quicquid etiam pro Rabbinitarum defensione
 contra *Abu Alpharagi* *התורה עליון* seu Comm. in Penta-
 tetechum Thalmudistis oppositum in suo *הקבלה* *R. Abraham*
ben David Hallevi, aliis *בן דוד*, *בן דוד* vel *בן דוד* dicitur labora-
 vit. Ex quo sua potissimum in simili materia mutuo desumisse scri-
 ptorem libri *תורת* aliosque plures ipsemet profiteatur Autor *עליון*
הקבלה *R. Gbedalja ben Jachija*, pro quo *Buxtorfius*
 in *Biblioth. & Seldenus*, proleg. de success. in bona def. *ben Jechaja*, &
 emendose prorsus *Kircherus*, *Oedip. Egypt. class. II. §. i. de Siclo Ebræo-*
rum, *R. Jochai*. Nisi forte alius intelligatur, qui tractatum de mo-
 netis, quem *Kircherus* citat, in suo *הקבלה* *השולח* inseruerit.
 Sed ejusmodi *Kircherianorum παρρησιαστικόν* in Orientalibus, Arabi-
 cis potissimum ac Æthiopicis, quorum supinam in lectione, nedum sana
 interpretatione, ignorantiam uno alterove exemplo ex prodromo Co-
 pto seu *Egyptiaco* planam facit, largam opinionamq; Autor segetem pro-
 mittit,

mittit, itidemque alterius cujusdam scripti contra librum *Abu Alpha-
ragi*, præter **ספר משנה רמב"ן** a *Baal Juchasin & Bartoloccio*
ex Vaticanis MStis citatum, ex ipsomet Autore supra nominato *R. Ab-
rab. ben David Hallevi* mentionem injicit. Hinc Alcoranum cum
Thalmude contendit, & commune utriusque nomen **אלפרקין**, com-
munia somnia & figmenta in locis quamplurimis ostendit, hosque,
qui perstringendis denudandisque Alcorani fabulis ac nugis, vel Lati-
no Gallicove sermone tradendis, jam olim invigilarunt, sigillatim ac
ordine producit, certum persuasumque habens, uti Alcorano, ita plu-
ribus aliis fabulandi nugandique Thalmudistas ansam præbuisse. Ea-
demque opera de famosissimo Scripto *Matzhaba* s. Prophetia *Enechi*
Æthiopica, de vanis & fictis *Adamicis* monumentis, de intercalatione
anni & libro *Razaelis*, de *Sidra Lundam*, de scriptis *Salomonis*
ספר רמב"ן item **חכמת רבנן**, quo de *R. Mosche bar*
Naschman in **ביאור על דתורה** cum Autoris MSto collato, breviter
strictimque disquirat. Scilicet Thalmudistarum fere indolem genium-
que redolere, iisdemque affaniis ac *λαγνυς* passim adimpleri; sed istum
maleferiatorum morem jam inde ab antiquissimis seculis inolitum obti-
nere, ut ineptiis suis honorem ac dignitatem conciliaturi, summorum
& Patriarchalium nominum hederam suspendant. Id quod libro
יצירת *R. Aquiba*, cujus **אורייתא** in antiquissimo MSto membr.
Noster possidet, similiter factum, quem sub specioso *Abrahami* Patriar-
chæ titulo scriptores Hebræi publice venditarunt, variisque editioni-
bus ac commentariis ordinatè recensitis varii exornarunt. Eandem-
que inter Christianos olim fabulam actam fuisse, *Adami* revelatione ac
genealogia, *Eva* prophetiis, libro *Abelis* de virtutibus Planetarum,
Chami scriptura necromantica & prophetia, *Abraha* Apocalypsi,
Testamento XII. *Patriarcharum* Jacobi filiorum, aliisque *Mosis* ac *Sal-
omonis* supposititiis monumentis, Pseudepigraphiis item *Apostolis*
סדו' אפוסטולין confirmat. Inde ad Targumistarum fabulas pergit,
quidque hi ex putidis Thalmudistarum fontibus in sua pomaria tradu-
xerint, ex *Pseudo Uzielide* in Legem, autore Targum Hagiographo-
rum, Targum Hierosolymitano & Targum quinque libellorum copio-
sius deducit. Posthæc ad Thalmudistarum interiora progreditur,
indolemque ac tot fabularum mirifica comminiscendi conatum,
peniculus scrutatur; cui, si solo ubiis censetur cortice, externa-
que

que illo ac ascitio velut habitu, nihil sani, sobrii ac perpensi adjudicat, quod si vero altius & in visceribus ipsius recludatur, ut saluberrimum vetustissimumque tegendæ explicandæve sub involucri istis doctrinæ sapientiæque studium passim commendat. Eoque *Galatini*, *Schiskardi*, *Dilberri*, *Maimonidis* aliorumque suffragia arcessit, ac pro re nata de Veteris ac N. instrumenti parabolis, partim ipsi quoque Thalmudi insertis, figuratoque & allegorico sensu, quo jure quæve injuria rebus historicis dogmaticisque adstruatur, quantumque parabolæ ac fabulæ nomina, quæ *Grotius* confundit, inter se dissent pugnantque, exquirat. Ita ut tandem, pensatis his omnibus, subductisque rationibus, ad mitiorem Thalmudicarum fabularum censuram propendeat, quas ipsinet Judæi, ceu optimi suorum interpretes, longo ordine numeroque in censum vocati ab omni sequiori expositione, paradoxeque ac literali cortice summa cura studioque vindicant: Inconsultos vero graviterque imperitos arguat, qui omnia in Thalmude externa literalique specie cum *Bartolocoio*, *Biblioth. Tom. I. p. 531. 2. ætinent*, aut cum *Marquardo de Susannis*, *Paulo Burgensi* seu *de Sancta Maria*, *Victore a Canbe* aliisque in deteriolem etiam partem dijudicent, imo, quod multo pejus est, in pravos sensus recte atque honeste dicta maliciose interpretentur. In quos scopulos *Gerson*, ejusque plagiarus *Fridericus Wilhelmus* L. Sanctæ lector quondam Rintelienis, *libro, Geuel der Bewußtung des Heil. Jerusalem durch den Jüdischen Thalmud*, sæpius impigisse dicuntur. Cæterum de Thalmudistarum acerbitate, congestisque probris *βλασφημοῖς* in Christum & Christianos, Gyaris ac carcere dignis, quorum subinde postulantur, censurisque Christianorum juxta & Judæorum *βιβλιοκερτῶν* publicis plura assert, disputatque contra *Marcum Marinum* & *Pet. Cevalerium*, quo jure tituloque, præter *Gemara* pericopas alias, tractatum *תורה ומצוות* ex *Basileensi* editione totam prorsus eliminariat, cum in notandis Gentilium cultibus superstitionibusque, quas per singula capita demonstrat, unice occupetur, & Christianæ adeo disciplina pietatique nulli noxæ, nullique fraudi esse possit. Quicquid etiam recentiores Judæorum extincto veteri Paganismo in detorquendis alienandisque sensibus præpostere pertentant. Immo ergo *Mischnam* universi corporis Thalmudici ab ista contumeliæ labe, immunem quoque ab omni fabularum turpitudine pronunciat, hancque maximam *Mischna*, consentientibus simul Judæis, prærogativam vindi-

ACTORUM ERUDITORUM

eat, ut licet gravissimis interdum repugnantibus, contradictionibus, Magistrorumve circa traditiones *egyptiæ*, dissidiis cum ipso met Alcorano laboret, longo tamen post se intervallo *Gemaram Babylonicam* potissimum, altera illa *Hierosolymitana* omnino deteriorem audacioremque, relinquat. Ubi nugaram somniorumque amplissimam sæpe numero messem offendit, aliaque, quæ pietati possint detrimento videri. Hæc ipsa tamen tanti momenti ponderisque non æstimat, quo minus Thalmudicis voluminibus idem cum Ethnicorum Hæreticorumve libris, si forte superius multo pretium statuamus, ex quibus hæctenus in divina & illa sacratoria studia fructu haud leves redundarint, adeo ut inde in antiquitatibus ritibusque sacris eruendis, vel ipsismet Scripturis interpretandis, & colligi subsidia adjunctaque, & arcessi præfidia momentaque oporteat. Id quod luculentissimis testimoniis & exemplis confirmat, documentisque ex Novo Fœdere illustrat. Quin ad tuendam Religionis veritatem, profligandamve Judæorum perfidiam Thalmudicum pariter usum fructumque suppeditat, non dissimulatis aliorum consiliis institutiisque, qui pietatis partibus inter hanc gentem promovendis ingenii calamique industriam adhibuerunt. His dum ita decurrit spatium, namerum eorum init, qui partim ex Christianis nonnullos Thalmudicos tractatus Latinæ Germanicæque consuetudini tradiderunt, partim ex Judæorum Magistris in explanando enodandoque stylo juxta ac sensa Thalmudico viam præverunt, simulque ubi strictim paucisque attigit, æquam in recensendo emendandoque *Coccejano* hoc labore operam navavit, quodque in posterum aut ordiendum aut pertexendum in Rabbiniticis studiis sibi pensum præscripserit, in pia vota promissaque publica tandem defixit.

CHEMIA RATIONALIS,

nec non

Praxis Chymiatrix Rationalis, auctore P. T. Med. D.

Lugduni Batav. apud Jacob. Mocquæo. An. 1687. in 4.

Consueptagulis 45.

Statim ac *Collectanea Chymica Leidensia*, i. e. *Mantiana*, *Marggraviana*, *le Mortiana* &c. sub *Merlei* nomine a Typographo *Lugdun. Batav.* Anno 1684. in vitis Autoribus divulgata essent; *Carolus de Meit*, Professor Chymie celeberrimus in *Prodomo Chymie Rationalis* gravius

gratius in eadem animadvertere cepit. Quamvis vero proprium fecit a se impostero editum iri spem idem fecerit, hastenus tamen non nisi præfens Chymia Rationalis, quam una cum Præxi Chymiatrica Rationali adjecta ipsam *Martium* genuinum auctorem agnosceri nobis constat, & alio quidem obstricente, lucem adspexit. Qua quidem in re an bona fide Typographus egerit, inquirere non tam ad nos spectat, quam quæ utroque Scripto comprehendantur, brevi perlustrare obtur. Ad primū itaque seu Chymiam Rationalem quod attinet, ex processibus illa variis confarcinata deprehenditur. Scilicet XXIV. omnino capitibus constat, quorum pleraque multos sub se articulos complectuntur. Atque hi singuli processum exhibent parandi medicamenti, cui & dosis, & vires mox subscriptæ iveniuntur. Capitibus autem fere omnibus notæ quasdam generales præfigit Auctor, ad rerum quæ subsequuntur intellectum spectantes. Subinde etiam ipsis medicamentorum descriptionibus interserit rationes, cur hæc vel illud ita fiat, atque a particularum figuræ, situ, magnitudine, motu &c. plerosque effectus deducit. Ut autem sub generali hæc recensione innotescat, de quibus agatur, hic nomina capitum subnectemus, delibaturi hinc inde unum vel alterum articulum, ut facilius Lectori de reliquis iudicium constet. Cap. I. de tincturis & elixiriis ex vegetabilium regno extrahendis sermo instituitur, cui 30. articuli, adeoque tot processus medicamentorum subjacent. Cap. II. tradit varias metallorum calcinationes. & reductiones in vitriola & crocos, ubi artic. 5. azoth sollicitum, & artic. 8. methodus eliciendi solem ex luna describitur. Caput III. tractat de antimonii calcinatione, sublimatione &c. ubi artic. 12. habetur modus conficiendi stannum, quod argentum colore reformat. Caput IV. de mercurii calcinatione, præcipitatione, sublimatione &c. loquitur, æque artic. 9. laudanum mercuriale Paracelsi parare docet. Caput V. in salium volatiliū ex animalibus educendorum enucleatione versatur; qua occasione simul modi varii proponuntur construendi salia volatilia aromatica, eaque vel uterina, vel cephalica, vel antifebrilia & stomachica, uti videre est artic. 3. 4. 5. & 6. Hæc cap. VI. spiritus acidus salis communis, nitri &c. evolvit, & cum ex sale communi decropitato terra Helmontio virgo vocata, & ex hac cum primo ente. Veneris non edulcorato ac ulnæ lapis Butleri præparetur, utriusque descriptionem articulo 8. & 9. subiungit. Caput VII. vitriolum, & quæ ex illo potantur, examinat, ubi

articulo 3. legere licet aquam Spadanam artificialem. Caput VIII. salis armoniaci, caput IX. arsenici, & X. sulphuris præparationes exhibet. Caput XI. tartarum & inde oriundas medicinas sistit, quas inter varias quoque est sal volatile tartari, cujus artic. 5. talis extat compositio, eadẽ cum illa quam Nobiliss. Boyle Chymist. Scept. p. 142. Ed. Genov. exhibuit: Rec. tartari crudi albi, antimoni crudi, nitri a. M. i. calcis viva M. ss. Terantur omnia seorsim, cribrentur & misceantur, hujus massa fiat destillatio, ex resorsa terrea tubulata in igne aperto, applicato recipiente satis amplo, materiam per cochlearia ingerendo, & tandem reperitur in recipiente liquor aureus, qui per cucurbitam redificatus abis in sal volatile. Caput XII. de oleis, aquis & spiritibus ardentibus ex vegetabilium regno extrahendis, & caput XIII. de salibus ex vegetabilibus educendis inscribitur, ubi articulo 2. sal essenziale plantarum elaborandi modus exponitur. Caput XIV. ostendit methodam generalem præparandi omnia balsama, ac statim articulo I. monstrat exemplum, quomodo mediante magisterio vegetabilis cujusvis (per coctionem in lixivio ex cineribus clavellatis & sale tartari usque ad coloris nativi extractionem, & hinc per præcipationem cum aqua aluminosa parabili) genuinus herbæ color balsamo queat imprimi; quale quid etiam a Zwelfero in appendice ad animadversiones pag. 63. edocetur. Caput XV. quomodo resinæ gialapæ, scammonii, agarici &c. debeant confici, explanat, simulque articulo 2. diagrydium cum decocto glycyrrhizæ ita correctum offertur, ut eo & infantes, & alii, qui medicinam omnem averfantur, salvi commode possint. Cap. XVI. & quidem articulo unico, acetum mellis & sacchari insinuat, sicut cap. XVII. articulo gemino condiendi modum amara & fragrantia explicat. Cap. XVIII. asserit conservas vulgares h. m. fieri, R. foliorum vel florum quorumcumque a spiritibus & albedine liberatoorum optime concisorum lbj. Immiscuantur olla terrea vitreata, & reponantur in balneo Maria bulliente per quadrantem horæ, donec optime emollescant herba, Postea frige facta simplicia contundantur in mortario lapideo in pulpam, sub finem addendo sacchari clarificati libras duas; contundendo misceantur simul, & afferventur ad usum. Cap. XIX. generalis ordo invenitur præparandi sirupos, rob & mollita; pilulas vero & extracta cap. XX. Sic cap. XXI. trochiscorum, & XXII. unguentorum ac emplastrorum rationem complectitur brevissimis. Hinc cap. XXIII. methodus cadavera condiendi triplex

plex delineatur : 1. cum oleo terebinthinae lucido, 2. cum spiritu salis rectificato & alcohol vini purissimo, 3. cum sale communi & alumine. Ultimum caput, scilicet XXIV. apparatus ad farnos & extruendi modum novem articulis describit, annexo mox indice tam capitum & articularum, quam medicamentorum, eorumque dosum.

Quod *Praxin* subjunctam concernit, illa XXXII. capitibus absolvitur. Et quidem XI. prioribus capitibus capitum affectus brevi descriptione efformantur, ita ut de apoplexia, paralyti, epilepsia, vertigine, lethargo, catalepsi, comate utroque, incubo, delirio varii generis & cephalalgia agatur, subnexa deinde cap. XII. catarrhorum doctrina, quam arthritidis, ophthalmia, cataracta, aurium dolor, odoratus laesus, tussis, suffocatio, odontalgia, convulsiones, scrophulae, anginae absolvant. Hinc a cap. XIII. ad XXVIII. phthisis, pleuritis, asthma, tussis ac cordis palpitatio considerantur, febresque vel a typo vario, vel a symptomatibus characterem recipientes exponuntur. Mox reliquis XII. capitibus potissimum eorum, qui in abdomine propullulant affectuum natura investigatur, non neglectis plane corporis habitui accedentibus. Sic de fame vel aucta vel imminuta, de ictero, hydropse, renum calculo, gonorrhoea, lue venerea, variolis, chlorosi, menstruorum fluxu, passione hysterica, stranguria, colica, dysenteria, scorbuto &c. sermo instituitur. In universum vero ita in tractatione se gerit Auctor, ut primo definitionem vel descriptionem adducat affectus, ac interdum partem affectam, symptomata, causas &c. declaret, interdum naturalium functionum rationes interspergat, & quomodo in statu morbo ab his deflexio fiat, edoceat. Theoriae autem suae cum particularum varietati in figura, magnitudine, situ &c. tum pororum & tubulorum partium vel obstructioni, vel compressioni aut dilatationi hinc inde superstructa praxin quoque accommodat, & medicamenta in Chemia tradita passim aliis immixta applicat, indicatis quandoque illis, quae opem extemplo allatura eredit. Sic in gonorrhoea condito sequenti mulcas in principio curari perhibet: R. pulp. cass. rec. extr. ʒi. Terebinth. Venet. lota ʒij. & dulcis salis prunellae, ocul. cancr. praepr. a. ʒi. salis volatilis succini ʒiiij. sir. de alth. Fern. q. s. ad formam conditi. Hujus capere jubet agrum bis terve in die ad nucleum moschatae magnitudinem. In tympanitide pro foetu commendat spiritum vini theriacalem camphoratum. Variolas inungi praecipit oleo amygd-

amygdalarum dulcium, vel raparum, vel arungia porcina, vel pinguedine ex castoreo agnino, vel foveo illas decocto cicerium vel lentum &c. Quo autem successu hæc & similia suadeantur vel in usum vocentur, præxiâ frequentiorẽ exercentes judicabunt optime. Tandem libri finem triplex excipit index, scilicet capitum, remedium & simplicium medicamentorum.

HISTORIA DELLA PERDITA E RIACQUISTO
della Spagna occupata da Mori.

i. e.

Bartholomæi de Rogatis Historia Hispaniæ a Mauris occupatæ ac a Christianis recuperatæ.

Venetis, typis Gueriglianis, 1689. in 12. Septem tomi.

Constant plagulis 128.

BARTHOLOMÆUS ROGATUS Stabienſis Italus, Societatis Jeſu, Philoſophiæ & Theologiæ Lector, Concionator, collegiique in patria Rector, Kalendis Auguſti M.DCLVI. vita functus eſt, teſte clariffimo *Henningo a Witte* in Diario biographico. Inciderat is forte fortuna in librum inſcriptum: LA VERDADERA HISTORIA DEL REY D. RODRIGO, i. e. *Historia vera Regis Roderici, autore Abulcacino Tariffi Abentarico Arabe, Hispanita verſa opera & ſtudio Michaelis de Luna Granatenſis.* Antiquus hic ac Roderico ipſi coævus ſcriptor non potuit non *Bartholomæo* noſtro dignus cenſeri, quæ ex Hiſpanico in ſuum idioma, plerisque Europæorum eruditis notum, transferret. Sterilitati vero, qua ſtylus Barbari illius laborare videbatur, ſchemaſum rhetoricorum & ſententiærum ethicarum ſiſculis hic illic interſperſis emendandum eſſe, ratus fuit. Quæ & e Chriſtianoꝝ monumentis Abulcacini Tariffi relationes ſupplevit. ſo interpolavit. Imo nec hæc ratione aliquid laude dignum præſtiturum ſe credit, niſi univerſa *Mauꝝorum Hiſpanienſium* fata ab initio ſæculi Chriſtiani octavi, (quo *Rodericus*, ultimus Gothicoꝝ Regum, vitam imperiumque amiſit,) reſpiceret, recenſeretque ad annum uſque MCCCCXCII, quo *Ferdinandus Caſtolicus* omnes Saracenoꝝ reliquias Hiſpaniarum ſiſibus eiecit. Sed peſto correptum *Bartholomæus Rogatus* quinque modo partes ad umbilicam perduxit, in anno MCCCLXVII. deficientes.

nientea. Reliquis duabus affectis immortalis est. His anno demum M. DC. LXXV *Andreas Sannellius* Jesuita ultimam manum imposuit. Tomi *quinque* priores superiori anno recusi fuerunt. Posteriores duo non nisi annum 1683. in titulo praeferunt. Ceterum in pellegendo hoc opere bonas horas non male collocatum iri arbitramur, cum & stylus jucundissimus, & accurata rerum gestarum series, varietasque sententiarum commode ac apposite admixtarum, prodesse non minus quam oblectare queant. Fabulas tamen non unas de apparitionibus & miraculis Sanctorum, praesertim Jacobi Majoris apostoli, in historiam veram subinde, irrepsisse non negamus, cum nec ipse Auctor id forsan inficias iverit, nec alia de causa e vetustioribus scriptoribus operi suo illas adjecerit, quam ut ne in religionem Pontificiam, id genus argumentis delectari solitam, injuriosum esse voluisse videretur.

*ÆGIDII FRANCISCI DE GOTTIGNIES, E SOC.
Jesu, Logistica Universalis, sive Mathematicae
Gottigniana.*

Neapoli, anno 1687, in fol.

Constat plag. 110, iconisimis 6,

PRodit hoc opus in complementum eorum, quae ab hoc *Autore*, Matheseos in Collegio Romano Romae Professore, jam inde ab aliquot annis sparsim edita fuere. Ex quibus *Logistica*, sive *Scientia circa quamlibet quantitatem demonstrative discurrendi*, anno 1675; *Aritmetica introductio ad Logisticam*, anno 1676; *Idea Logistica speculative & practice declarata*, anno 1677; *Epistola mathematica*, anno 1678; *Clavis Logistica*, anno 1679, Romae typis vulgata sunt. Argumentum horum omnium & scopus est, Lectori peculiarem, nec ab aliis haecenus mathematicis institam methodum pandere, qua theoremata & problemata ad strictam Mathesin spectantia, sub maxima quam admittunt universalitate, demonstrari possint & resolvi; cuique, quod *Logisticae* primo editae frons pollicetur, mathematicum theorema nullum indemonstrabile, problema nullum sit insolubile. At cum memorata scripta non uno laborare defectu *Autor* deprehenderet: *Logisticae* suae methodum solidius fundatam, praesenti opere, tribus libris constanti, ordinatius proponere constituit. Praemittitur operi

Tt

Index

Index alphabetarius, terminorum declarationes complexus, & manu quasi ducens ad ea, quæ pleniorum deinceps Lectori suppeditant singulorum explicationem. Sunt vero in eo quædam, mathesi hæctenus excultæ vel ignota, vel non recepta: de quorum uno alterove postea.

Primus Liber est practicus, isque, *Autore* edifferente, praxeorum humilioris & executivæ, tum sublimioris & inventivæ. Illam, quæ computandarum quantitatum variarum rationes, elementarium problematum geometricorum & æquationum resolutiones tradit, præcedunt doctrinæ de characteribus Logisticis, de ductibus quinque *Autoris* geometricis, quibus varia quantitatum genesis explicatur, quodque inter præcipua argumenta operis est; definitiones item generum & specierum quantitatis: Hanc veritates, quas *Autor* vocat elementares Logisticæ, axiomata scilicet, theoremata & hypotheses; & regulæ tres inventionem dirigentes. Harum prima nihil differt ab illis præceptis, quæ apud alios regulam Algebræ constituunt: Secunda vero *Autoris* Logisticæ propria est, inservitque proportioni inter duas quantitates, ex aliquo *Autoris* ductu geometrico genitas, inveniendæ. Tertia analysin & synthefin complectitur: quarum priorem Veteribus ad posteriorem viam, ab iisdem tamen studiosè occultatam fuisse, cum *Ghetaldo* aliisque, *Autor* pro certo habet. Has regulas earum praxis insequitur, exemplis ad singulas earum accommodatis; adhibitis præcipue, illustrando usui regulæ secundæ, theorematibus Euclideis & Archimedeis toto orbe celebratissimis, circa quantitates juxta *Autoris* ductus geometricos producibiles occupatis: quorum demonstratione cum demonstrationibus *Euclidis* & *Archimedis*, horumque interpretum collata, perspicuum fore *Autor* arbitratur, quam facile per hanc suam regulam expedite currendo eo perveniatur, quo aliorum methodis reptando & intolerabili labore vix pertingere liceat. His exemplis, appendicis loco, regulæ cæteræ in Arithmetica vulgari obviæ, quæ regulæ auteræ ut plurimum propagines sunt, subnectuntur.

Secundo Libro fundamenta demonstrantur Logisticæ, eo ordine, quo primo libro proposita sunt: quorum illa, quæ hypotheses constituunt, a *Vieta*, aliisque Algebræ doctoribus, ob signi — diversam a Logistica sua significationem (de qua postea) rite demonstrata non esse, nec demonstrari posse *Autor* asseverat; qui *Indivisibilium* etiam metho-

dum

dum mathesi speculativæ parum prædesse, ob deformem atque monstruosam, quam sibi fingat, quantitatem continuam existimat. Sub finem libri, in gratiam tyronum Logistica, enumerantur propositiones sex priorum (excepto quarto) elementorum *Euclidis*; indicaturque, ubi in Logistica demonstrata sint, aut unde ex eadem illarum constet veritas.

Tertio Libro, Autor sollicitus est ostendere, quomodo cum antiqua Mathesi, in Elementis *Euclidis* tradita, cumque Algebra, a *Vieta*, *Cartesio*, aliisque promota, sua conveniat Logistica; aut quid hanc inter & priores illas sit discriminis. In *Euclidis*, præter ipsas propositiones earumque ordinem, nihil quod *Euclidis* sit, agnoscit; demonstrationesque ab Interpretibus ex arbitrato uniuscujusque, neglectis antiquioribus, substitutas fuisse, affirmat. Algebrae præter maxime utilia Matheseos inventa esse concedit, sed practica: negat eam ingenij humani limites determinare; cum ars sit, ejusque adeo merita longe inferiora meritis scientiæ: praxes ejus bonas utilesque scientiis esse mathematicis, sed huc usque destitutas demonstrationibus. Cæterum, quod nec *Cartesius*, nec alii a se impetrare potuerint, ut bonas horas edendis iis, quæ viam ad Algebrae methodum sternunt, impenderent, præstirisse in Gallia, cum *Autor* Romæ suam Logisticam scriberet, autorem (autoresve; incertus enim est, uni an pluribus Liber debeat,) *Elementorum matheos*, (Elemens de mathematiques, qua Parisiis anno 1675 prodire, Malebranchio a nonnullis, ab aliis Presteto tributa; quod posteriorius magis consonat literis initialibus I. P. quibus auctoris nomen in calce dedicationis innuitur; & forse idem eadem auctiora sub prælojam esse significavit Tomo XVII Diarii Parisiensis p. 582.) Hunc autorem, quod opere isto Algebrae a *Cartesio* scriptam multum promotam esse ipse profiteatur, postremum Algebrae promotorem in sequentibus sæpius appellat; & ex eo principia Algebrae apud alios non extantia desumit, cumque *Euclidis* & Logisticae principiis confert.

Algebra porro, *Autoris* judicio, bene definitur ars subtractionem universalisans, seu additioni æque universalem reddens. Et hanc proprietatem esse pronunciat, soli Algebrae convenientem; cum nec antiqua Mathesis, nec Logistica sua, recipiat quantitates nihilo minores, quarum ope Algebra subtractionem universalem reddat, quod dictis methodis fieri nequeat. Præter hanc proprietatem nihil magni momenti

Algebrae peculiare arbitratur, compendiariumque descriptionem antiquitus ante Algebra in usu fuisse censet. Aggreditur deinde axiomata, & pauca alia pronuntiata praeceptorum matheseos Elementorum p. 2, seqq. a num. I ad XXII consignata, eaque examinat; quaedam suspecta habet, alia rejicit, praecipue vero quo sensu in Logistica & antiqua Mathesi admittantur, in Algebra vero intelligantur, definit. Ex iis autem constare satis opinatur: Algebrae fundamenta speculativa parum conformia esse iis, quae Mathesi Antiquae & Logisticae sunt communia, & vix ab illa diversum continere, praeter quantitates falsas, seu nihilo minores, quibus unice debeat, quod saltem practice possibilis reddatur subtractio majoris e minori quantitate: & has quidem pro praxi plane inutiles aut noxias non esse; secus vero pro demonstrationum fundamentis, quorum ratione praecipuam, si non omnem, dissonantiam efficiant, quae inter Algebrae & Mathesin Antiquam offenditur. Quod ut tanto rectius intelligatur, nonnulla paradoxa, quae Mathesi Antiqua & Logistica ut vera non admittunt, ex Algebra, ejusque ut plurimum quantitibus nihilo minoribus, deducta profert, & prolixo discursu ventilat: non sine acri in Algebrae, speculativam, (quam solidissimorum fundamentorum Antiquae Matheseos pervertricem, falsitatum promotricem, veritatum inimicam, fraudulentam scientiarum mathematicarum adversariam salutare non veretur) inque *Cartesium*, epologo Geometriae suae magnas sibi gratias a posteris habitum iri confisum, strictura.

Circa Antiquam *Euclidis* Mathesin *Autor* ea tantum persequitur, quae methodo ejus maxime propria, non quae a diversis interpretibus diversa eidem illata sunt. Ejus definitiones communi mathematicorum judicio scrupulose non retinendas, plurimasque ex illis deesse statuit; institutoque circa unam alteramve, quae communi fere consensu admittuntur, examine, eam claritatem eas saltem non habere concludit, quae desiderari possit ad mathesin accedentibus. Ex axiomatibus ejus septimum rejicit, & decimum quartum de duobus rectis tantum enunciari reprehendit; cum ad arcus etiam circulorum, se interfecantes extendi debuerit. Circa demonstrationes *Euclidearum* propositionum *Autor* decernere dubitat, utrum legitimae sint an minus: reprehendit tamen problemata theorematibus permixta, nec aliquid ibidem factum assumi, de quo non prius ostensum sit, quomodo
fieri

fieri oporteat : quod adverteretur non tantum mori Scriptorum *Euclidis* sequacium, altius in rebus mathematicis assurgentium, sed cum primis celebratissimæ in Antiqua Mathesi resolutioni, quæ præscribat illud etiam factum supponere, de quo quærit quomodo faciendum sit. Cum porro ex *Euclidis* elementis alia inferenda sint studiosis Matheos : iisdem vel maxime objicit defectum notarum seu regularum, inventionem propositionum in elementis fundatarum dirigentium ; quod molesta & tædiosa discantibus reddiderit ista elementa : quæ insuper, cum numerum considerent tantum a pluralitate vel paucitate unitatum, neutiquam vero a valore dependentem, insufficientia judicat pro arithmetica, seu speculativa, seu practica, in quibus infra unitatem, hoc est, ad fractiones numerorum, descendendum est. Nusquam etiam ab Euclide animadvertit declaratas rationes indifferentes, pro Mathesi maxime utiles, & consideratione dignissimas : quales *Autor* statuit inter quantitates diverso signo affectas, quæque *Eidem* inter se perpetuo inæquales, indifferentes tamen sunt, ut earum ratio habeatur pro ratione vel majoris vel minoris inæqualitatis ; ex qua indifferentia demonstrari posse putat regulas, quas antiquæ Arithmeticæ addidit Algebra, demonstrare tamen non valuit, id quod exemplis declarat. Denique & doctrinam de ductibus geometricis ab *Euclide* prætermittam notat, a qua cognitio rei per causas pendeat, adeoque definitiones haberi possint longe præstantissimæ : nec satis ab eo declaratum, quid quantitas sit aut magnitudo, constituens objectum illius scientiæ, cujus ipsi Elementa sunt ; quod inter alia ex controversia, mathematicis non infimis agitata, utrum anguli quantitates sint, pluribus deducit.

Quantum ad Logisticam suam (quam non male Antiquam Mathesin a defectibus expurgatam, brevius propositam, melius ordinatam, solidius fundatam, altius promotam dici posse sustinet) maxime notabilem ejus ab hac diversitatem *Autor* constituit in declaratione terminorum, circa quam pluries Antiqua Mathesis deficiat, etiam in aliquibus definitionibus, quæ passim habeantur clarissimæ. Ordinem etiam Logisticæ iniri contrarium indicat, cum illa a definitione puncti, ad lineæ, superficiæ, corporis, definitiones, hoc est, ab obscurioribus ad minus obscura, hæc contra procedat. Ut vero a defectu priori Logisticam immunem præstet, ante omnia objectum speculativæ matheseos dextre determinat, & quæ quantitates genere, quæ specie inter

se differant, explicat. Deinde diversas numerorum considerationes instituit; quatenus scilicet eorum magnitudo vel dependet a pluralitate aut paucitate unitatum, quæ nominantur; vel valore, quem unitates ejus habent: quatenus eorum alii actuales, potentialæ alii sunt: quatenus enunciantur de rebus genere inter se differentibus, quarum valores inter se comparari possunt, tamen res ipsæ nullam ad invicem proportionem habeant. Præcipua vero Autoris contemplatio hic est circa quantitates diverso signo affectas, quas *compensantes* aut *contrariantes* vocat, & in positivas ac negativas distinguit; indeque Logistica suæ additionis speciem infert, in omni casu possibilem, sed æquivalentem subtractioni, in qua major numerus subtrahendus est minori. Has utrasque se invicem compensantes quantitates (secus ac Algebra) nihilo facit majores, adeoque reales, nec a se differentes, nisi in ordine ad diversum finem. Ex quo positivarum (negativarum) valor illi magnus aut parvus dicitur, in quantum plus vel minus conducit ad finem (oppositum illi) ad quem referuntur quantitates positivæ: quos diversos valores id eo comparat cum accessu & recessu respectu ejusdem termini, celeritate & tarditate, diligentia & negligentia, creditis & debitis; maxime vero cum meritis bonis & malis. Unde porro consequitur illa rationis species, paulo ante memorata, quam indifferentem vocat, quæque ob adversos terminorum suorum valores, quorum unus boni, alter mali meriti speciem habet, nunquam æqualitatis esse potest. Ductus porro geometricos suos in reales & æquivalentes distinguit; in illis basis (quæ perpetua aut linea aut superficies est) in altitudinem, quæ non nisi lineæ est; in his quælibet quantitas in quamlibet ducitur, propter æqualem valorem, quem habere illæ possunt cum binis alijs quantitatibus, reali ductu in se ducibilibus. Ex his porro ductibus realibus primum ductui arithmetico, seu multiplicationi, æquivalentem facit, idque prolixè probat. Doctrinam proportionum, cum ob difficultatem, quam circa *Euclidem* definitionem rationum æqualium plerique agnovere mathematici, nec sibi satisfaciunt, peculiari ratione exponit; rationesque æquales ab illa proprietate, juxta quam productum extremorum producto mediorum æquale est, definit. Regulam auream postea confert tum ad Logisticam, tum ad Mathesin Antiquam, eamque in illa multo universaliorum esse contendit, ob rationes æquales indifferentes, quarum quæstiones in Antiqua Mathesi sint insolubiles; quod exemplis illustrat, ab istis rebus petitis,

petitis, ad quas valores quantitatum compensantium comparatos supra diximus: ostendit etiam fundamenta regulæ aureæ speculativa, & ordinem quo invicem succedant, diversum a reliquorum mathematicorum; in specie modum constituendarum æqualium rationum indifferentium, ex quo consequitur, ut quantitates signorum similium producant †, dissimilium —. Postremis duabus considerationibus parallelismum linearum & superficierum ex æqualitate angulorum, interni & externi, a recta in parallelas incidente; similitudinem figurarum a relatione ad ductus suos geometricos, ex quibus illæ ortum habent, certisque earum conditionibus respectu elementorum uniuscujusque ductus, determinat.

M. JOHANNIS SCHEDII COMMENTARIOLUS
in Oraculum Jobannæum cap. VIII. vers. XXV.

Wittebergæ, imprimebat M. Henckelius, 1688. in 4.

Constat plag. 12.

Reverendus autor, *M. Job. Schedius*, V. D. Minister, lucem affundere studuit dicto Johannæo: Ἐλεγον ἐν αὐτῷ, Σὺ τις εἶ; καὶ εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς. Τὴν δεξιὴν ὅτι (vel ὁ, π) καὶ λαλῶ ὑμῖν. *Sectionis* libelli prior *Φιλολογικῆ* inscribitur, singulaque textus verba grammaticè expendit. Sigillatim heic observatur, voces τὴν δεξιὴν adverbii in modum crebro accipi, tam apud Græcos profanos, quam septuaginta interpretes, adeo ut notent vel *initio*, *primum*, vel *ominino*, *plane*, *revera*; itemque vocabulum ὅτι aut ὅτι *quia*, aut ὁ, π *id quod* in codice sacro, qui antiquitus absque *spiritibus*, *tonis* & *spatii distinctivis* exarari suevit, per *hypodiasolen* legi posse. Hinc *sectione altera*, (quæ *ἑξηγητικῆ* est,) variaz versiones totius textus afferuntur, in quo priora facilia intellectu ac extra dubium extendenda sunt: *Dixerunt itaque* (Judæi) *ei* (Jesu:) *Tu quis es? Et dixit illis Jesus.* Reliqua, τὴν δεξιὴν ὅτι καὶ λαλῶ ὑμῖν, magnam Criticis fixerunt *crucem*. Diversas horum opiniones recenset Schedius, tandemque duas exiis seligit, quas omnium maxime probari sibi pronunciat. Altera est *Beza*, qui comm. in h. l. *primo*, inquit, τὴν δεξιὴν *construatur cum* λαλῶ: *deinde* ὁ, π *scribatur, ut sit Pronomen, non ὅτι, ut sit Conjunctio: tandem repetatur ἀπὸ τῆ κοινῆ verbum εἰμὶ, ut sit phrasis: τὴν δεξιὴν*

αρχὴν λαλῶ ὑμῖν, ὁ, πρῶτος εἰμὶ, id est, ab initio dixi vobis, quod sim. Altera est e Patribus Chrysostomi, e Theologis modernis Johannis Gerhards aliorumque innumerorum: *Omnino, revera, sum, quem me esse dico, quemque me modo, (v. 22, 23, 24.) dixi, nempe filium Dei, mundi servatorem, Christum.* Et hanc posteriorem sententiam longe minoribus difficultatibus, ac priorem, obseptam esse arbitratur Noster, qui *lectione tertia πολυμυκῆ Pontificiorum de obscuritate Scripturæ Sacræ querelas refellere studuit.* Edidit olim dissertationem lectu dignam de *Areopago*, & in *vita D. Pauli* describenda totus aliquot abhinc annis occupatur. Opus illud, quo æternitati litare conabitur, tribus partibus absolvetur, quarum prima PAULUM JUDÆUM, altera PAULUM APOSTOLUM, tertia PAULUM MARTYREM sistet, uti ex specimine nobis transmissō, compertum habemus.

שׁוּשׁוֹן הַיּוֹב

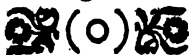
Sive,

LIBRI I JOBH ANALYSIS, *adornata cura Job. Henr. Hottingeri F. LL. Orient. Professoris Tigurini.*

Tiguri, ex chalcographæo Bodmeriano 1689. in 8.

Constat pagulis 30½.

MAGNUM ac immortaliter de Φιλεβραίου meritum Parentem æmulaturus cognominis filius Job. Henricus Hottingerus, opere hoc ad investigandas Ebrææ linguæ radices & acquirendam verborum copiam tyronibus viam præire studuit. Selegit itaque e pandectis bibliis *Jobum*, omnèsque in eo contentas radices ac hinc descendencia nomina simplici sed accurata *analyfi* explicuit, subinde etiam cum vocibus similibus in linguis orientalibus æque ac occidentalibus contulit. Præmisit *analyfi* ipsum *textum* Ebræum totum cum *versione* sua *verbali* Latina; subjuavit *indicem* alphabeticum vocum copiosissimum, ut & brevem *literarum servilium* expositionem. Quibuscunque ergo *Lemdenii* compendium biblicum, & *Robertsoni* manipulus linguæ sanctæ sese approbarunt, illis non poterit non gratissima esse hæc *Hottingeri* *analyfis*.

ACTORUM ERUDITORUM,

337

qua Lipsia publicantur,

SUPPLEMENTA.

Sectio VII.

*A BRIEF ACCOUNT OF SOME TRAVELS IN DI-
vers parts of Europe, by Edw. Brown, M.D.*

sive

**Brevis Relatio aliquot Itinerum per varias Europæ par-
tes factorum ab Eduardo Brown, M. D.**

Londini, apud Benjam. Tooke, 1685. in fol.

Constat 38 plagulis & 16 figuris æneis.

INter libros in *novissima* horum *Supplementorum* *Sectio* recensitos agmen ducebant *Opera Thomæ Brownii*, eruditionis variz ingenii-que plenissima. Ecce vero nunc iterum Brownius alius commemorandum sese nobis offert, prænomine quidem diversus, cæterum isti & vitæ genere ac professione geminus, & propinqua sanguinis necessitudine junctus: prout apparet ex *PAG. 141.* præsentis scripti, ubi Auctor narrat, se Viennæ a Bibliothecario Lambecio comius habitum fuisse, cum ei indicasset suam cum isto Brownio eognitionem; cujus nempe libello, qui *Religio Medici* inscribitur, in Latium non ita pridem tunc translato Imperator Leopoldus haud parû delectatus fuerat. Quid autem hoc in opere, quod præ manibus habemus contineatur, vel sola ejus rubrica satis indicat, promittens videlicet recensitionem peregrinationum per varias Europæ partes factorum; puta Hungariam, Serviam, Bulgariam, Macedoniam, Thessaliam, Austriam, Stiriam, Carinthiam, Carnioliam, Forum Julii, magnum tractum Germaniæ tam superioris, quam inferioris, Marcam denique Trevisanæ & Longobardiam. Cæterum ne quis existimet, librum hunc anno supra nominato demum editum esse, sciat eum nunc secunda vice in lucem, licet mutato paulum habitu, produsse; postquam pars ejus jam octennio, pars de-

Uu

cennio

cennio ante in publicum emissa fuerat. Scilicet uno hic volumine comprehensa exhibentur, quæ particulatim quondam communicata fuere: quibus tamen haud spernendæ accessiones ab Autore adjectæ sunt. Speciatim additur descriptio itineris per Longobardiæ regiones facti, eaque occasione de magnificentia antiquitatum quarundam Italicarum ample discurritur; denique & figurarum ænearum numerus in hac editione non parum auctus comparet. Methodum hoc in libro servatam quod attinet, plusculas ille quasi sectiones continet, pro itinerum non uno tempore factorum diversitate: de quarum singulis nunc aliqua delibabimus, in eorum maxime gratiam, quibus aut prior editio nondum visa fuit, aut ob Anglici idiomatis imperitiam ipsum hocce scriptum lectitare non est integrum.

- Et prima quidem generalem continet descriptionem Hungariæ; quam nempe metalli fodinarum potissimum invisendarum causa noster adierat. Eam vero variis extollit nominibus, & plusculas ei a natura concessas dotes commemorat. Sic refert tantam ibi thermarum & mineralium aquarum copiam esse, ut prope solum oppidum *Trenschin* ad minimum 32 ejusmodi largæ scaturigines dentur. Speciatim *Danubii* nobilitatem deprædicat, ut qui antequam in Pontum Euxinum illabatur, plusquam 60 flumina non contemnenda absorbeat: longius etiam ab ostio suo, quam ullus fere reliquorum fluviorum, ferendis triremibus navibusque bellicis aptus sit. Notat vero Istri nomine proprie inferiorem tantum ejus partem venire, incipientem nempe prope Axio-polin in Bulgaria, ubi cataractæ sunt; vel juxta alios ad Belgradum, ubi *Savum* sinu suo recipit. Inter cæteros Hungariæ amnes *Tibistum* ob insignem fertilitatem laudat, quippe qui vulgato proverbio tantopere piscibus abundare feratur, ut hi unum, aquæ vero duos ejus tridentes constituant; id quod salium, queis prægnans sit, multitudinè a quibusdam attribui refert. Panem Hungaricum præterea tam præstantem esse perhibet, ut cum aqua quidem victum non spernendum præbere, cum vino autem vel epularum instar haberi possit: tam vili etiam pretio parabilis, ut tantum ibi pro duobus nummis ematur, quantum in Anglia vix pro duodecim. Rei pecuariæ vero abundantiam vel inde judicari debere arguit, quod consistit, plusquam 100000 boves quotannis hinc in exteras regiones deportari. Miratur, quam vulgatum, præter vernaculam, Latine linguæ usum his in locis repererit, ipsi etiam plebi

plebi militibusque fere communem, cis Belgradum imprimis: in ulteri-
 ori enim tractu Sclavonicum sermonem magis frequentari testatur: cu-
 jus quidem tantam ait utilitatem esse, ut viator eum una cum Germani-
 co callens, absque multa difficultate Hamburgo in Tartariam & Con-
 stantinopolim usque iter facere queat. Dolet fata Bibliothecæ Bu-
 densis, a rege quondam Matthia Corvino, Hunniadis filio erectæ, rarif-
 simisque manuscriptis exornatæ: quæ tamen dein, urbe a Solymano
 occupata maximam partem in ditiones Turcicas dispersa fuerint; nisi
 quod eorum aliqua dein Viennensem librorum thesaurum, procurante
 Cuspiniano Bibliothecario, auxerint, hodiernum armis Corvini genti-
 litii, corvo nempe anulum rostro tenenti, conspicua. Nec mitio-
 rem tum fortunam subiisse narrat stupendi artificii statuas Hercules, A-
 pollinis ac Dianæ, quæ in atrio palatii Corviniani steterant: Constan-
 tinopolin enim secum abductas Solymanus conflandis tormentis bel-
 licis adhibuisse fertur. Cæterum Bibliothecæ istius reliquias tempore
 suæ præsentis adhuc 400 circiter voluminibus constitisse ait Autor, quæ
 & ipsæ tamen negligenter admodum habitæ, ac tantum non muribus
 tineisque expositæ, tandemque per incendium anno 1669 subsecutum
 penitus abolitæ fuerint. Porro testatur, quantam venerationem Hun-
 gari Regiæ Coronæ, quæ Presburgi adservatur, exhibeant, credentes ab
 ejus possessione regni sui fata dependere: unde etiam ejus spectandæ co-
 pia non facile cuiquam concedatur. Ejus tamen ectypum, archetypo
 pretiosorem Viennæ vidit noster, cujus etiam formam minutim de-
 scribit. 9. & 148.

Proxima, quæ sequitur, sectio pertractat iter, Vienna Austriæ
 ad Larissam Thessaliæ civitatem susceptum. In eo inter alia annotavit
 thermas Budenses, peculiari qualitate lapidifica pollentes, ita quidem
 ut sola earum exhalatio in tecto superimminente pendulas gignat stiri-
 as lapideas; porro collegium Studiosorum, Turcis *Metresesk* dictum,
 Belgradi a Magno istius temporis Vesirio fundatum, cujus alumni ha-
 bicum viridem *Turbantes*que seu galeros quadrangulares distinctionis
 gratia gestarint; item miros fluminis *Lyperiza* anfractus, ob quos me-
 rito Mœtæ Mæander dici mereatur: narrat enim, illud sibi intra minus
 quam 12. horas nonages ob tortuosos flexus transeundum fuisse: qua
 occasione meminit fluvii Taro in Italia, quem & ipsum nempe ex di-
 tione Parmensi ad Forum novum tendens quadragies trajicere opus ha-
 buerat. 21. 61. 27. 30.

35. bnerat. Ulterius itreo itinere observavit montem *Chiffura*, in Mœsia situm & instar argenti resplendentem, dum nempe torus ex lapidē speculari seu vitro Mœscovitico constat: item *Olympum*, proceritate sua jam olim famosum, quem ipsum tamen non paucis Alpium, Carpathiorum, ac Pyrenzorū jugis altitudine cedere nosser vel inde colligit, quod mense Septembri nullam in eo nivem residuam viderit, qua tamen istorum capita toto anni tempore contacta esse soleant.
34. Perhibet Sultanum anno 1669, ob fervidam ætatem per duos menses in eo degisse, licet cum damno & interitu plurimorum e suo comitatu, quos nempe ex arduo montis ascensu æstuantēs subitum circa ejus superiora frigus obruerat, ac tanto numero exanimaverat, ut alicubi vix fatis telluris adfuerit pro corporibus sepeliendis. Occasione amnis Penei, civitatem *Larissam* præterlabentis, Autor annotat, quid ansam poëtis dederit, Daphnen Penei filiam in laurum transmutatam fingendi: nam hodiernum istius fluminis ripam eo arborum genere maxime abundare, expertum se scribit.
42. Cepas isto in tractu provenientes nostratibus bis vel ter magnitudine, neque minus saporis bonitate superiores esse, nec ullo mœsto odore nares offendere attestatur: *Ægyptiacas* tamen iis adhuc longe præstare, a *Chiausio*, viæ duce, edoctus fuit; unde minus mirandum putat, quod Hæraclitas in deserto tanto earum desiderio laborasse legamus.
43. Religioni Græcæ addictos Christianos tanta passim in copia iis in tractibus, ut & alibi in peregrinationibus a se factis, semet offendisse ait, ut *Brewoodum* non abs re statuisse autumet, eos, si undique ipsorum computus instituat, Romano-catholicis numero facile superiores fore.
44. Baptismum apud hos tali ritu peragi narrat, ut Sacerdos postquam aquæ, ter immersa in eam cruce, benedixerit, infantem una manu arreptum ad lumbos usque sub aquam mittat, alteraque dein caput ejus ter unda perluat: quam cærimoniam, in antiqua nempe ecclesia jam per aliquot sæcula receptam ominosæ isti, seu vulgo habitata fuit, Constantini Copronymi conspurcationi ansam dedisse conjicit, dum per experientiam constat, immersionem corporis in frigidam ventrem solvere. Inter alios istius tractus incolarum ritus observat,
44. ipsis familiare esse, ornatus causa unguis manuum foliis plantæ *Cna* seu *Alcanna*, in pulverem tritis vinoque maceratis, rubro colore imbuere; in tantum ut etiam alicubi chirothecas circa unguum regionem ita tingant: Zingaros vero (magna scilicet copia in opidis Hungariæ, Serviciæ,
46. Bul-

Bulgariz, Macedoniz ac Theſſaliz degentes ac opificia exercentes, ut qui primam quoque originem circa Walachiam & partes adjacentes habuisse credantur, manus pedesque eo pigmenti genere colorare, non ornamenti solum gratia, sed & quod membra ista sic a frigore magis immunia fieri autument. Notat quoque, Turcis eorū locorū iter facientibus solenne esse, subinde ab equis descendere, eorumque jubam frontalem manu prehensam fortiter vellere, id quod *Pabulum Croaticum* vulgo vocitent, multumque ad refocillandas equorum vires facere credant: ceterum ipsos neque calcaribus fere uti, nec unquam caudam equorum mutilare; fœnum quoque ipsis ad comedendum nunquam in sublimi proponere, sed in humo, ut quod naturæ magis congruum videatur. Occasione sepulcri, duodecim pedes longi, in Servia non procula *Jagodina* visi, Sanctoque cuidam Turcico vulgo attributi, Autor monet, fallacem sæpe conjecturam esse, quæ ex talium tumulorum vastitate de defunctorum statura capi solet: idque confirmat exemplo monumentorum in America Meridionali plurimum obviorum, tantæ quidem longitudo, ut suspicionem plerisque advenarum fecerint, Gigantes ibi terrarum dari: narrat enim se accepisse a Dno *Wood*, iis in locis peregrinato, quod aperto aliquando tali sepulcro viri cadaver in eo repererit non nisi vulgaris proceritatis, sed cui contiguū jacuerit uxoris corpus, ita quidem ut hujus caput inciperet, ubi illius pedes desinerent. Ceterum notat, modernam istorum tractuum faciem mirum in modum ab antiqua discrepare, passim quoque mutatis nominibus locorum: in tantum, ut ne flumina quidem, utut hæc alioqui suas appellationes omnium constantissime conservare soleant, eodem quo olim nomine amplius vocentur.

Sequitur porro recensio itineris ab urbe Gomora ad opida Hungariz metallaria, indeque Vientiam usque facti: ubi imprimis invisere fategit septem illa loca fodinis, auri præsertim celebrata, quæ sunt *Schemnitz, Chremnitz, Neusol, Königsberg, Bochantz, Libeten & Tils.* Varia hac occasione annotavit regnum minerale concernentia, e quibus aliqua adduxisse haud pigebit. Sic prope opidum *Banca* vidit cretæ fodinam, cujus venæ aliquæ tam grata colorum diversorum mixtura luserunt, ut versicolorem illam chartam, quam Turcicam vocant, apprime æmularentur: ibidem thermas offendit, cuprum & argentum immixtum momento quasi denigrantes: quemadmodum alias de ther-

74. mis *Badensibus* non procul a Vienna diffitis observavit, earum aquarum auri quidem injecti colorem intendere, cætera vero metalla intra pauca minuta flavo prius, mox atro colore imbuere: imo unum ex fontibus
62. istis calidis, *Sauerbad* dictum solo vapore, absque ullo contactu, ad pedis & amplius distantiam monetam atro colore tingere: cujus tamen aqua cum semel refrixerit, non amplius ullum metallis fucum allinat, quamvis in ea coquantur. Narrat pro comperto sibi a metallariis
58. perhibitum fuisse, *Marcasta* modicam quidem admixtionem in argenti minera proficuum haberi, ut quæ eam magis fusilem reddat: nimiam vero, & in vena ipsa deprædari argentum, & in furno dein secum per
59. 61. auras absportare. Schemnicensibus & Chremnicensibus fodinis ratione præstantiæ palmam præ aliis tribuit, earumque similes paucis in orbe locis repertum iri autumat. Dolet ditissimam quondam in Hungaria aurifodinam, quæ prope *Glaß-Hütten*, non procul a Schemnitz quondam exitit, per irruptionem Bethleni Gaboris, accolis in fugam actis intercidiisse, nec ab eo hætenus tempore ejus aditum reperiri rursum potuisse, utut constet cum ab emigrante proprietario tum signatum esse posito lapide, faciem humanam insculptam habente. Famosos illos duos fontes ad opidum *Herrngrund*, non procul ab urbe Neusol scaturientes, *alt und neu Ziment* vulgo dictos, ferrumque in cuprum per insitam qualitatem vitriolatam transmutantes, solícite examinavit Autor, ac per diversa tentamina comperit, eos ferrum injectum non incrustare nude, ut quidem multis creditum est, sed revera transformare in cuprum, vulgari etiam præstantius, magisque ductile & malleabile: & quamvis, dum ipsa hæc mutatio contingit, observetur materia quædam separari & ad fundum sub forma pulveris cadere; facto tamen examine hanc ipsam quoque non ferrum, sed merum esse cuprum constat. Licet vero harum scaturiginum (quibus similes prope *Zolnock* aliisque in locis circa montes Carpathios non ita pridem repertos ait, pluresque cum tempore detectum iri confidit) utilitatem permagnam esse, & vel decuplum lucri pro simplo sumptuum reddere arguat: longe tamen majus & vel centuplum lucrum sperandum esse judicat, si cui id felicitatis contingeret, ut usum fontium Vitriolo Lunæ saturatorum ulterius detegeret ac per experimenta proveheret, modumque comminiferetur, corpora metallica adæquatam ad energiam & activitatem talium aquarum adaptandi.

Proxi-

Proximo loco subsequitur iter ab urbe Vienna factum per Stiriam, Carniolam, Carinthiam & Forum Julii. Hujus occasione inter cetera annotat Autor circa urbem *S. Viti* in Carinthia, incolas ejus frequentissime strumis laborare, majoribus etiam fere ac deformioribus, quam ullibi in Alpibus Sabaudia partibus reperiantur; in tantum ut humani quandoque capitis molem adæquent, & ex iis præterea homines multoties cæci, muti aut mente capti fiant: observat tamen opulentiores & qui lautius victitent, potuque generosiore vini aut cerevisiæ utantur, rarius eo malo infestari. Mentionem porro facit irrationalis istius moris apud præcos Carinthiæ incolas, uti fama fert, recepti, quo soliti fuerint, vehementi furti suspitione gravatos absque ulla dilatione suspendere, ac dein triduo post instituta demum inquisitione ac certitudine facti explorata, infantes quidem honesta sepultura honorare ac pro eorum animabus amplas facere inferias, fontium vero cadavera in patibulo relinquere. *Idriensium* Mercurii fodinarum præstantiam celebrat, quarum nempe minera fere $\frac{1}{2}$ aut $\frac{2}{3}$ argenti vivi partes contineat: quin imo attestatur, Mercurium ibi quandoque ad triduum vel quadriduum ad instar fonticuli, crassitudine mediocris sili, ex terra emicare, quem Virgineum vocitent: licet alioqui sub eo nomine etiam illud hydrargyrum veniat, quod per solam lotionem absque igne secernitur a suis scoriis. Munitiones ac regularem structuram *Palma Nova* in Foro Julii sitæ magnopere laudat: ac speciatim pontes ejus ductiles eo artificio constructos esse perhibet, ut vel unicus excubitor, pede modo ferramentum aliquod deprimens, eos attollere valeat. Denique notatu non indignum est, quod de opido *Ponte fella* seu *Ponte fella* ad amnem Fella, ditiones Cæsareas Venetasque discriminantem, sito tradit: videlicet vix ullibi terrarum tam manifestam & subitam inter confinia territoria discrepantiam repertum iri, quam quidem hoc in loco. Nam in urbe hac unius quidem fluvii lateris accolas in victu & ædibus omnia Italica, alterius vero cuncta Germanicis moribus congrua ostendere: imo pontem ipsum, qui utramque ripam conjungat, dimidium ex lapide, ad instar Italicorum, constructum, dimidium vero ligneis trabibus, quod nempe in Germania frequentius sit, constratum esse: ut adeo hic ex una ditione in alteram transeuntibus non possit non tam evidens ac repentina mutatio admirationem ciere.

Sectionem hanc excipit descriptio itineris anno 1668 suscepti, ac e portu

77.

78.

82.

84.

87.

e portu Angliæ Norwicensi, Coloniam Agrippinam usque habiti: cujus occasione plurima Hollandicarū urbium ornamenta commemorantur, aliaque notabilia, quæ in iis aut vidit aut audivit Auctor, communicantur: nec omisit interspergere, in hac pariter, ac reliquis hujus operis partibus, varia ad originem antiquioremve locorum historiam spectantia. Sic de Amstelodamensi civitate narrat, quomodo ex parvis initiis sensim ad tantam increverit magnitudinem: postquam anno 1470 primum lateritio muro cingi cœperit, quo ejus incolæ ab incursionibus ferocientium Ultrajecti civium tutiores essent; item quomodo post a Maximiliano I. id privilegii nacta fuerit, ut insignia sua superimposita *corona imperialis* ornare liceret. Circa Ultrajectum notat, eam civitatem tam commode in loco sitam esse, ut quinquaginta circum se oppida moeniis inclusa habeat, ad quorum quodlibet ad summum unius diei itinere Ultrajecto pervenire detur: item, extantem ibi Anglorum Ecclesiam, jam anno 1099 extructam, in medio columnam habere, cujus fundamentum non aliter, quam substratis bovinis tergoribus, poni valuerit, teste adpicta tauri effigie cum hoc disticho: *Accipe posteritas, quod per tua secula marres, Taurinia cutibus fundo solidata columna est.* Plura hujusmodi allegare ob spatii angustiam, quæ jam cum ad reliqua properandum sit, nos urget, prohibemur.

Proxima sectione pertextitur profectio ab urbe Colonienfi Viennam usque, cujus civitatis, ut & ibi degentis aulae Cæsareæ dein separata ac prolixior descriptio subjungitur. Observavit in hoc itinere inter alia castellum antiquum in medio Rheni prope Bacharach situm, in quo olim Palatinos Rheni nasci oportuerit, matribus eorum, cum partui vicinæ essent, illuc devectis; item puerum, Rudesheimi in Rhingavia visum, capillos laneos instar Æthiopsis, sed albos habentem; cœnobium Lohensfeldense non procul ab Heidelbergâ disitum, Jesuitis quondam proprium, sed anno 1661 ab Electore concessum certæ cuidam Anglorum sectæ, qui, ductore *Poolio* quodam Norwicensi, Christiano-Judæos se professi, variosque Veteris Testamenti ritus in usum revocantes, ibi cum familiis suis in commune vixerint; porro fluvium *Ilz*, qui prope Passaviam in Danubium labitur, margaritarum feracem; connubium inter Rhenum ac Danubium ope annium *Redwitz* & *Altmul* tentatum quondam a Carolo M. sed dein, canali 30 pedes lato jam per duo milliaria Germanica effosso, ob continuos imbres & inter-

veni-

venientes motus bellicos intermissum iterum ac neglectum: speciem faxi, *Leberstein* dictam, (in latomüs *Altenburgensibus*, ad Danubium sitis, & stratificationes non horizontales, sed septentrionem versus angulo 40 graduum elevatas habentibus, visam,) mediæ inter argillam & lapidem naturæ, variasque arborum frondiumque figuras exhibentem: Monachorum Camaldulensium ordinem omnium severissimum, in jugo quodam *des Kalenbergs* degentium, & ad instar eremitarum solis radicibus ac herbis victitantium. Denique de urbe Viennensi, uti dictum & aula Cæsarea plurima commemorat: in quibus tamen, cum aliunde constant, non est cur nos detineamus.

151.

Sequitur itineris Vienna Hamburgum facti descriptio, in qua inter alia Dresdenis aulæ splendorem, Freibergensiumque argenti fo- 170. seq. dinarum divitias extollit. Lipsiæ quoque nostræ honorificam satis mentionem facit, ex aliis hic visis inprimis prædicans Ædis Nicolaitanæ elegantiam, domus *Adlersbelmiana* lautam munditiam & curiosam 172. seq. suppellectilem; denique suburbani cœmeterii amplitudinem: cujus occasione in memoriâ sibi revocatum ait nobile cœmeterium Pisanum antehac a se visum, ac vulgo *il Campo santo* vocatum ex eo, quia olim ejus area contacta fuit tellure, quam saburræ loco navibus impositam Fridericus Barbarossa ex Palæstina redux secum advexerat.

170. seq.

172. seq.

Proxime subjungitur iter anno 1673 ex urbe Colonienſi Londinum usque factum, in quo Autor spectavit thermas *Aquisgranenses*, tanto fervore ebullientes, ut earum aquæ prius per duodecim horas ad tepescendum seponantur, antequam ad lavandum adhiberi queant: quamvis non omnium ejus loci fontium idem calor sit. Notat urbem hanc Latinum quidem nomen a *Grano*, Equite quodam Romano accepisse, qui circa annum Christi 53 has in oras missus, calidos ibi fontes detexerit & ad usum balneorum accommodavit: Gallicam vero appellationem, qua *Aix la Chapelle* salutatur, a famosa quadam ædícula seu Capella ortam, intra majorem Basilicam extante, quæ ob locupletem reliquiarum thesaurum frequentissime quondam a religiosis peregrinatoribus visitata fuerit. Porro vidit Acidulas *Spadenses*, quarum a- 186. quas ob egregiam vim medicam in ipsam usque Hispaniam transportari audivit, ampullis fictilibus inclusas: his vero implendis opportunissimum tempus haberi, æstate quidem calidissimum ac aridissimum, hyeme vero gelidissimum: tali enim tempestate virtutem earum insigni-

187.

181.

186.

189.

orem se exerere. *Louaniensem* quoque academiam hac occasione salutavit, quam tanta quondam celebritate gavissam refert, ut uno eodemque tempore aliquando novem Regum, viginti quatuor Ducum, & novendecim Comitum filii, præter numerosam Nobilium turbam ibi studiorum causa commorati dicantur.

206.

Ultimo loco subnectitur descriptio itineris Italici, quo Venetiis Genuam iverat Autor: cujus occasione plurima ad Italiae urbium historiam facientia adducuntur. Speciatim vero antiquitates amphitheatrales fufius persequitur Autor, dum de *Veronensi Amphitheatro*, (quod e duodecim, quorum hinc inde reliquias contemplatus fuerat, hodiernum maxime integrum & incolume perdurare testatur,) agit, quod ipsum etiam curiose delineare, ejusque partes singulas explicatas dare satagit. Ac certe diutius his immoraremur, nisi jamjam adverteremus, in nimium excrevisse nostram recensionem: quapropter lectoris fastidium veriti hic subsistimus, eos qui talibus delectantur & plura discipiunt, ad ipsam libri elegantissimi evolutionem remittentes.

Cæterum latere Lectorem nolumus, Germanicam etiam hujus libri versionem extare, *Noriberge* sumtibus *Joh. Ziegeri*, anno 1686 in 4. impressam, & quidem non ad novissimæ hujus & auctioris, sed prioris editionis ductum adornatam: imo ne quidem ex *Anglico* exemplari, quod præstitisset, sed ipsa rubrica teste, ex translatione quadam *Belgica* concinnatam. Multis vero nominibus a methodo in autographo adhibita recedit: etenim non modo ipse Relationum ordo immutatus est, sed & singulæ hæc in plura capita diffecantur: præterea & alicubi lacinias assuere placuit, in Autore non extantes, cujus in compensationem alibi nonnulla ejus verba omissa deprehenduntur. Visum etiam fuit certas quasdam figuras iis, quas *Brownius* dederat, substituere, non tam instruendi, ut apparet, quam delectandi Lectoris gratia, cum potius ex pictoris ingenio pleræque fluxisse, quam ad Autoris scopum accommodatæ videantur: ne dicamus, variis etiam ipsius contextus locis non adeo feliciter mentem Autoris expressam fuisse. Quæ singula tamen an Germanico Interpreti imputanda sint, an vero Belgico potius translatori accepta ferenda, in dubio relinquimus, cum ipsum exemplar Belgicum nostras ad manus non pervenerit.

VETE-

VETERUM ILLUSTRIMUM PHILOSOPHORUM,
Poetarum, Rhetorum & Oratorum imagines a Job. Petro Bellorio expositionibus illustrata.

Romæ, apud Jo. Jacobum de Rubeis 1685. in Fol.

Constant plagulis 64.

Joannes Petrus Bellorius, Romanus, *Christina* Reginæ Suecorum bibliothecarius & antiquarius, *Columnarum Trajana & Antoniniana expositione*, aliisque insignibus ingenii monumentis, erudito orbi dudum innotuit. Bina, quæ nuperius paullo edidit, opera nobis nunc commemoranda veniunt. Eorum alterum est commentarius in veterum Virorum doctorum imagines, ex nummis, gemmis, hermis, marmoribusque desumptas. Has maximam partem collegerat *Fulvius Ursinus*. Eisdem postea *Theodori Gallai* opera Romæ delineatas atque Antverpiæ æri incisas, *Ursini & Gasparis Scioppii* notis adjutus, cum literatorum applausu explicavit *Joannes Faber* Bambergensis, Medicinæ Doctor & in Academia Romana Professor publicus. E Fulviana hac collectione, cui multi quoque Heroes, Reges, Duces aliique fama præstantes viri immixti erant, Bellorius solos Literatorum vultus selegit, pluribus iconibus post Ursini fata ex antiquitatis ruderibus erutis auxit, ac in tres classes distinxit, quarum singulas, *Fabri* potissimum vestigia secutus, (uti ingenue ipsemet fatetur,) commentariis brevibus, sed lectu jucundis illustravit. Classium prima sistit PHILOSOPHOS, *Antisthenem, Apollonium Thyanæum, L. Apulejum, Archytam* Tarentinum, *Aristippum* Cyrenaicum, *Aristomachum* Solensem, *Aristotelem, Tiberium Claudium Quirinium Alexandrum* Stoicum, *Carneadem, Cratippum, Chrysippum, Democritum, Diogenem, Euclidem, Heraclitum, Hippocratem, Jubam* Maurorum Regem, *Fl. Cl. Julianum* Imperatorem, *Magonem* Carthaginensem & *Dionysium Uticensem, Marcum Aurelium* Imperatorem, *Maximum* Severi filium, (Juliani Augusti, juxta Fabrum, sed juxta Bellorium, Marci Aurelii Imperatoris præceptorem, *Numam Pompilium, Pittacum, Platonem, Posidonium* Apamæensem, *Pythagoram, L. Junium Rusticum, L. Ann. Senecam, Solonem, Socratem, Speusippum, Thalesem, Theophrastum* Eresium, *Xenocratem, Zaleucum, Zenonem* Eleatem.

Classem secundam occupant POETÆ, *Alcaus, Anacreon, Aratus,*

tus, Aristophanes, Callisthenes Lyfimachi filius, *Eucharis* poëtria seënica, *Euripides, Hesiodus, Homerus, Horatius, Menander, Moschion, Ovidius, Persius, Pindarus, Posidippus, Pytheus, Sappho, Sophocles, Terentius, Theocritus, Virgilius.*

Classis tertia complectitur RHETORES AC ORATORES, *Æschinem, Aristidem* Smyrnæum, *Aspasiam* Milefiam, *C. Jul. Cæsarem, Catonem* Majorem, *Ciceronem, Demosthenem, M. Metium* Epaphroditum Grammaticum Græcum, *Herodotum, Isocratem, Leodamantem, Lysiam, Phocionem, Sallustium, Soterichum, Titum Livium, Thucydidem.*

Coronidis vice exhibentur duæ icones quatuordecim Medicos antiquos repræsentantes, ac e celeberrimo illo *Dioscoride* Vindobonensi, a *P. Lambecio* in commentarios suos de Bibliotheca Cæsarea relatz. In priori conspiciuntur *Cbiron, Machaon, Pampbilus, Xenocrates, Niger, Heraclides, Mantias.* In posteriori *Galenus, Cratevas, Apollonius, Andreas, Dioscorides, Nisander, Rufus.*

SYMBOLICA DIANÆ EPHESIÆ STATUA A Claudio Menetreio exposita. Accessere Luca Holstenii epistola de veribus Diana Ephesia, & Jo. Petri Bellorii nota in numismata Apibus insignita.

Romæ, apud Jo. Jacobum de Rubeis 1688, in Fol.

plagul. 33.

Alteram hoc opus est *Bellorii*, ad quod in præcedenti relatione digittum intendimus, quodq; in hac nova editione duobus *Menetreii & Holstenii* meletematibus stipatur, non minori eruditione refertis.

Horum primum inscribitur: *Symbolica Diana Ephesia Statua a Claudio Menetreio, cimeliotheca Barberina præfello, exposita.* Ediderat id post auctoris fata *Federicus Vbaldinus*, dicaveratque *Francisco Barberino* Cardinali. Dum vero & *Vbaldini & Barberini* mentionem facimus, non ingratum fore auguramur lectoribus historiæ literariæ studiofis, si obiter ac paucis *Franciscum Barberinum* alium commemoremus, eam præcipue ob causam, quod, qui tot Poetarum centurias, & in his *Maffæum Barberinum*, sive Urbanum Papam Octavum recensuit, clarissimus *Adrianus Bailletus* nullam ejus notitiam habuisse videat-

videatur. Natus hic est Barberini a. 1264, patriæque maternæ nomine coluit *Florentiam*, ubi & *Judicem* sive *Jctum*, & *poetam* summo cum sæculi applausu egit. Præter opera hodie deperdita, composuit poëma morale vernaculum optimi commatis, duodecim partibus distinctum, tituloque *Documentorum amoris* satis obscure argumentum suum indicans. *Documenti* nimirum voce non Latinorum more id intelligitur, quo aliquid probatur, sed quo aliquid *docetur*. Barberinus nempe regulis bene multis lectuque non indignis, virtutis, gloriæ æternitatisque *amantem docet*, quid agendum ei fugiendumve sit. Hunc Viri (a. 1348. mortui) foetum modo dictus *Ubalдинus* e membranis in publicam lucem protulit, & elegantissimis exornatum iconibus Romæ a. 1640. edidit, gratiam *Barberina* Gentis, (quæ hoc satore suo maximopere gaudebat, ac eo tempore summa rerum Romanarum potiebatur,) novo hoc officio ac obsequio sibi conciliaturus. Præfixit elogia *Clementis V. R. P.* Joannis *Bocatii*, Donati *Velluti*, Philippi *Villani* aliorumque illius ævi scriptorum, ut & Barberini vitam diligenter enarratam. Subjunxit Glossarium utilissimum vocum obsoletarum apud vetustum hunc vatem obviarum, quæ auctoritatibus poetarum cœvorum illustrantur. Sed in orbitam & ad *Menetrecium* reverti par est. Huic materiam scribendi suppeditarunt *Diana Ephesie* multimammæ, ac corporibus omne genus, inanimatis, vegetabilibus, sensitivis conspersæ marmorea signa quatuor, Romæ extantia æneisque tabulis sub initium libri eleganter expressa. Eorum materiem, formam ac singulas partes sedulo excussit Auctor, & liquido monstravit, Dianam Ephesiam symbolam fuisse *Naturæ*, suoque ambitu comprehendisse omnes Lunæ, Terræ, Isis, Opis, Cybeles, Cereris, Veneris, & cujus non Deæ? dotes atque attributa. Describitur dein templum Ephesium Dianæ sacrum, tum verbis *Philonis Byzantii*, tum numis quatuor a *Bellorio* adjectis, quorum tertio superbum titulum *ΜΟΝΩΝ ΑΡΙΑΩΝ ΤΕΤΡΑΚΙΣ ΝΕΩΚΟΡΩΝ*, eorum, *QUI SOLI EX OMNIBUS QUATER NEOCORI fuerint*, Ephesii sibi vendicant. Ejusdem *Bellorii* cura sub calcem adduntur octo iconum Dianæ Ephesicæ a supra memoratis diversarum apographa, quæ varietate sua non poterunt non antiquarios singulari ratione oblectare.

Alterum opusculum est *Luca Holstenii*, *Vaticana bibliotheca olim præfecti*, *epistola ad Franciscum Cardinalem Barberinum, de sulcris*

seu verubus Diana Ephesia simulacro appositis. Meminit illorum Minutius Felix in loco, quem editiones universæ recentiores corruptissimum exhibent. Ita namque in *Ouzeliana*, (quæ omnium correctissima creditur,) p. 23. legimus: *Diana interim est alte succineta venter: Et Ephesia mammis multâ & uberibus exstructa: Et Trivia trinis capitibus, multâ manibus horrifca.* At prima Romana, ad fidem Vaticani codicis a Felice Sabao Brixiano curata, pro uberibus habet verubus; Id quod Fulvius Ursinus, Desiderius Heraldus, Joannes Woverius cæterique Minutiani interpretes mendosum credidere, eo quod verubus nomen fortassis non nisi de instrumentis transfixoriis vel assatoriis, quorum usus in culina est, capi posse autumarent. Verum Holstenius auctoritate glossarii Latini Vaticani, lapidâ Tiburtini, Marcelli medici, ac Prudentii Christiani poetæ, evicit, vera hæc, quibus Dianam suam exstruebant Ephesii, non pila aut veruta esse, sed fulmenta ferrea oblonga, qua brachiis supposita totam mammosi pectoris molem sustinebant. Cum enim antiquissimum hoc signum, ad Ægyptiorum simulacrorum instar, pedibus esset arte compressis, tantillam basin superimposito corporis ponderi ferundo imparem, adminiculis suffulciendam fuisse. Prudentii locus, de simulacris templi abs Hadriano Romæ Venerique sacrați, extat libro I. contra Symmachum v. 226. seq. ac a. 1687. in usum Delphini ita excusus est:

*Illic Alcides, spoliatis Gadibus, bospes
Arcadia fulvo are riget: gemini quoque fratres
Corrupta de matre nobis, Ledeia proles,
Nocturnique equites, celsa duo Numina Roma,
Impendent retinente veru, magnique triumphi
Nuntia suffuso figunt vestigia plumbo.*

Posteriora verba Stephanus Chamillardus, (nobis superius p. 126. laudatus,) interpretatur: *Impendent innixi mucrone & inferunt plumbo suffuso gressus, ut annuncient insignem triumphum.* Et in nota veru hastam exponere videtur. Vocibus enim: *Impendent retinente veru*, explicationis loco subjicit: *Hastati semper exhibentur*; hocque aliquot numismatibus probare satagit. An ad rem, judicent, qui hæc Holstenii rite expenderit: *Graphice depingit Dioscuros, currentium gestu ita effigiatos, ut extra perpendiculum & basin prominentes, spectantibus non sine horrore ac metu impendere viderentur. Impendent enim, qua supra caput jamjam casura pendent, ut recte ait Valla. Ti-*

mor

mor autem & admiratio apud rude & superstitiosum vulgus religionis opinionem conciliabat. Eum metum poeta Christianus ridet, cum nulum esset ruina, aut fuga periculum; quod verum, hoc est, vectis sive unci ferreus a tergo infixus eos retineret, pedesque bastibus applumbati moveri non possent. Duplex hoc retinaculorum genus, queis numinum simulacra velut vinculis constricta, defigebantur, Arnobius similiter lib. VI. nationibus exprobrat: Si permanendi, inquit, necessitatem patiuntur, quid miserius his esse, aut quid infelicius poterit, quam si eos in bastibus ita unci retinent & plumbeæ vinciones? Utrumque etiam conjungit lex II. Digest. de sepulchro violato: Celsus quærit, si neque applumbata fuit statua, neque adfixa, an pars monumenti effecta sit, an vero maneat in bonis nostris. Hactenus Holstenius. Sub finem epistolæ visuntur in tabulis æneis duabus numi XVIII Augustorum Augustarumque Romanarum, quorum unusquisque Dianam verubus suffultam sistit, decimus vero quintus ΦΑΝΕΑC nomen (pro ΦΑ. ΝΕΑC.) legendum offert, adeoque censuram clarissimi Norisii merito incurrit, qua de diximus in Actis Eruditorum a. 1690. p. 435.

Ultimo loco *Bellorius* reposuit *notas* suas in numismata, tum *Epbesia*, tum *aliarum urbium*, *Apis insignita*, numero triginta septem, quibus accedunt aliquot vetustæ *gemma annulares* *Apis* emblemate conspicuæ, imo & *fibula ærea* antiqua, *apis* in effigiem formata. Hanc excipit *lucerna* inscripta: ΑΡΤΕΜΙC. ΕΦΕCΙΩΝ. ΒΤΤΥΧΟΤC. ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΤ. ΜΕΙΛΗΤΟΠΟΛΕΙΤΩΝ. h. e. *Diana Epbesia; Eutychie, Alexandri filii; Miletopolitarum*. *Lucernæ* huic lux accenditur tum ex numo *Commodi*, in quo sedet *Mercurius* cum *caduceo* & inscriptione inferiori ΜΕΙΛΗΤΟΠΟΛΕΙΤΩΝ, itemque superiori: ΕΠΙ. CΤ. ΒΤΤΥΧΟΤC. ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΤ. h. e. *Sub Stratego Eutyche Alexandri*; tum ex numismate *Gordiani Pii*, in quo *Diana Venatrix* spectatur cum lemmate: ΕΠΙ. Μ. ΤΡ. ΑΤΡ. ΕΡΜΟΤ. ΜΕΙΛΗΤΟΠΟΛΕΙΤΩΝ; *Sub Marco Trajano Aurelio Herma; Miletopolitarum*. E priori numo colligitur genus vitæ *Eutychie*, e posteriore studium *Miletopolitanorum* erga *Dianam Epbesiam*. Omnibus hisce dilucide expositis, statua *Dea Syria*, (quoad multiplicem oruamentorum apparatus ac mysticam significationem, *Diana Epbesia* persimilis,) in effigie producitur ac prolixo commentario explicatur, simulque forma genuina *ssfri* ænea figura representatur. Ac ne quid deesset, *Bellorius* noster coronidis vice

vice e *Pyrrhi Ligorii* schedis Italicis MSCris excoerpsit, quicquid antiquarius ille haud vulgaris de *Dea Syria* adnotaverat,

*A COMPLETE DISCOURSE OF THE NATURE,
use and right managing of the Baroscope or Quick-silver
Weather-Glass, by John Smith, C. M.*

five

Joh. Schmidii, C. M. Discursus completus de natura,
usu ac recta tractatione Baroscopii sive Barometri
mercurialis,

Londini, apud Josephum Watts, 1688. in 8.

Constat plagulis 7.

DE mirifico illo instrumento, tempestatum aerisque mutationum prænuntio, quod *Barometrum* vulgo audit, (cujusque usum ab *Illustri Boylio* Anglicæ Nationi primum communicatum fuisse, constat,) tractaturus præsentis scripti Autor, aliqua præmonet de ejusdem inventore & fundamentis; iis fere gemina, quæ in *Actu bioco Anni 1688. M. Apr. pag. 174. seqq.* latius jamjam a nobis commemorata fuerunt. Cum vero plures hujus instrumenti species a curiosis hactenus excogitatae fuerint, quemadmodum ibidem videre est; Noster unicam tantum, omnium nempe simplicissimam & communissimam illam persequi statuit, quæ ex nudo tubulo vitreo, tres circiter pedes longo, Mercurii pleno, & aperta sui extremitate stagnantem intra Mercurium immerso, consistit. Tametsi enim ultro agnoscat, machinas ab aliis adinventas, speciatim barometrum *Sam. Morlandi*, inclinatum habens verticem, ac orbiculatum illud, ab ingeniosissimo *Hookio* in sua *Micrographia* descriptum, minutiores aeris variationes prodere: nihilominus cum exiguas ejusmodi alterationes raro mutationes tempestatu notabiles insequi soleant, adeoque illa plus fere curiositatis, quam usus habeant; præterea *Morlandianum* quidem istud hoc incommodi habeat, quod vix ullam admittat figuram regularem, *Hookianum* vero nimis requirat sumtus: hinc simplex illud *Boylanum*, usui accommodatissimum & maxime parabile, ad præcognoscendas cæli vicissitudines abunde sufficere posse autumat, eique proinde soli pertra-

pertractando semet impendit. Quatuor vero capitibus discursus hic absolvitur: in *primo* agitur de singulis Baroscopii hujus partibus præparandis, justaque dimensione in iisdem servanda: in *secundo* de debita ejus construendi tractatione & variis compendiis ad accuratiorem ipsius fabricam & erectionem scitu necessariis; in *tertio* de instrumenti usu, ac regulis, secundum quas de futuro tempestatis statu ex eo judicium ferre oporteat; & in *quarto* denique variis barometri motionibus, quatenus ab imminente cœli alteratione dependent, probabiles adsignantur rationes. Cum autem priorum quidem duorum capitum argumentum jam passim fere notum sit; & si quæ insuper communicantur compendia, commodius ex ipso hoc libello, satis per se brevi, valeant cognosci; tertii vero contenta in quarto maxima ex parte repetantur: hinc circa postremum hocce caput nostra potissimum occupabitur relatio; quandoquidem enim de plerarumque hujus instrumenti operationum causis non una omnium hæctenus opinio fuit: non ingratum forsitan erit, explicuisse quænam Autoris nostri hac de re sententia sit. Ac primo quidem paucis præmittit generalem rationem suspensionis Mercurii in barometro: quæ scilicet, ut apud omnes nunc in confesso est, non in alio consistit, quam gravitate aeris; indeque sequenti atmosphæræ pressione, stagnantem in subjecto vasculo mercurium urgente; id quod vel maxime evincitur experimento illo, quo compertum est multoties, hydrargyrum intra tubulum baroscopii longe depressius observari in vertice montis cujuspiam altioris, quam circa ejus radicem; cujus nempe phænomeni non alia causa est, quam immixta atmosphæræ pressio, dum scilicet in locis elatioribus non tam alta æris columna imminet stagnanti mercurio eumque intra tubulum elevat, quam in humilioribus. Porro rationem reddit, quare aer in Anglia & vicinis Europæ tractibus aliquando tenuior & levior, teste barometro, aliquando vero spissior atque gravior sentiat? quam ipsam nempe cum *Edm. Hallejo* præcipue quærendam autumat in ventis illis contrariis, frequentissime per oras hasce septentrionales vigentibus, Scilicet si duo ejusmodi venti inter se contrarii spirant versus eum locum, ubi stat barometrum, ærem per eos sic accumulatum non posse non & altitudine & pondere augeri, atque sic aptum reddi ad supportandam hydrargyri barometrici columnam solito altiorem: Sic v. g. si eodem tempore zephyrus in Hibernia, curus in Belgio regnet, fieri

non posse, quin aere sic in cumulum aggesto super Angliam, Mercurius ibi ad majorem altitudinem in baroscopio attollatur. Vicissim vero si ab eodem loco flantes duo contrarii venti exeant, exhaustum veluti aërem necessario tenuiorem ac leviozem reddi, atque ita majorem hydrargyro, descendendi intra tubulum barometri, libertatem concedere: unde v. g. borea in regno Galliae, austro in Scotia simul spirantibus, Anglicam atmosphærae regionem non posse non notabiliter allevari. His tanquam generalioribus præmonitis, Autor ad explicanda instrumenti hujus præfagia per longam experientiam hætenus comprobata progreditur. Sic rationem ejus, quod regulariter Mercurii descensum sequatur humida & pluviosa tempestas, ascensum vero serenitas, declarat per vulgatum illud experimentum, in parando mulso passim adhiberi solitum, ad justam mellis affundendi quantitatem explorandam: ubi ovum recens, quod aquæ puræ injectum mox ad fundum demergitur, admixto melle adeoque specifica liquoris gravitate adaucta, supernatat ac magis magisque ultra superficiem ejus attollitur. Cum videlicet cunctis corporibus solenne sit, natate in Medio, quod ipsis gravitate specifica prævalet, in leviori vero demergi; facile colligitur, aërem, dum tenuior ac levior sit, ineptum reddi ad supportandos illos vapores, qui antea in ipso suspensi hæserant, quique adeo, cum jam rariores sint, quam ut in Medio ipsis leviori amplius natate queant, coguntur descendere, donec particulæ eorum aquosæ inter delabendum aliis sui similibus associatæ, tandem in stillas pluviales degenerent: e diverso, cum specifica aeris crassescens gravitas augetur iterum, vapores dicto modo alias delapsuri, nunc facilius ei innatant ac sustinentur, ut proinde cessante pluvia serenitas sequatur. Cum vero regula hæc ingentem a ventorum, quovis tempore flantium, vicissitudine exceptionem patiatur, dum compertum est, descendente licet Mercurio sæpius serenitatem nihiloscilicet intemeratam durare, si eurus vel boreas, uterque nempe siccitatis autor, tum spiret; & vicissim flante austro, nimborum artifice, pluviam sequi, ut maxime Mercurio altam satis stationem obtinente: sedulo monet Autor, ut omni tempore simul ad ventum atteri damus, ne alioquin in barometri prædictionibus nimium fallamur. Rationem vero hujus ipsius phænomeni deducit a diversa natura vaporum, ab hoc aut illo vento advehi solitorum. Scilicet cum aquosæ horum particulæ tanto grandiores esse soleant, quo intensior calor sit, a quo

quo aquam in eos rarefieri contigat; ait, vapores a plagis australioribus, tanquam majori æstu calentibus, appellentes crassioribus aquæ particulis plerumque gravidos esse, quam ut per atmosphæræ gravitatem, ad auctam licet, sùsptos sese teneri patiantur: contra vero vapores in climate frigidiori enatos, ac a ventis borealibus velex oriente spirantibus versus nostras oras advolutos, subtilioris atque levioris naturæ esse, & consequenter, aeris pondere licet notabiliter imminuto, nondum tamen delabendi facultatem nancisci, cum hic ipse attenuatus aer etiamnum gravitatem ipsorum particulis innatantibus majorem tueatur. Cæterum quod his in terris euro vel euroborea flante mercurius fere altissimus observari solet, inde venire statuit, quod in Oceano Atlantico cis 35. gradum latitudinis septentrionalis jugiter ferme auster vel zephyronotus spirare deprehendatur: unde fiat, quod subsolanus vel euroboreas hac appellentes, dum ita continuo adversum sibi offendant flatum, aerem admodum super his nostris oris accumulent, ejusque sic adaucta gravitate Mercurium in barometro attollant. Ex eodem fonte arcessit rationem, cur intenso frigore vigente hydrargyri statio plerumque alta sit, quandoquidem eo tempore venti plurimum ex oriente vel septentrione spirant: cui accedere ait, quod aere per frigus condensato & in arctius spatium contracto, continuo alius ex alijs plagis affluat aer, ad occupandum istius coarctati spatium, & supplementam atmosphæræ consuetam altitudinem, qui & ipse pari modo vi frigoris condensatus non possit non stagnantem mercurium barometri multum gravare. Non absimilem subesse rationem statuit, cur gelida tali tempestate durante alteque suspenso mercurio, si contingat, hunc subito adhuc altius scandere, nivis id mox secuturæ prælagium esse solet: putat nempe, nivem, dum in nubibus formetur, per insitam sibi extremam frigiditatem potentius adhuc aerem condensare, ac intensissimum alias gelu per se solet, ut adeo, per modo dicta, atmosphæræ hunc tractum adhuc crassiozem ac ponderosiozem fieri oporteat. Porro cum observatum fuerit, tempore procelloso mercurium quam maxime depressum esse, (quamvis id raro citius accidat, quam cum ventus jam æstu furit, sicut & cessante procella hydrargyrum mox iterum attollitur,) causam ejus in eo querendam vult Noster, partim, quod validæ istæ procellæ tanta cum violentia exturbent aerem in iis locis stagnantem, ut ær adjacens non ita celeriter succedere queat

ad supplendum vacuum a tam valido venti flumine inductum ; partim etiam quod motio venti horizontalis ita fortis sit , ut multum demere queat perpendiculari aëris, mercurio incumbentis, pressioni. Denique quoniam experientia docet, rarius pluviam cadere, dum ventus sævit, mercurio licet ad extremam profunditatem delapso, (quod tamen alias imminens pluviz certissimum signum est,) Auctor rationem hanc subesse arguit, quod, licet aeris levitas tunc tanta sit, ut per se non sufficeret vel tenuissimis vaporibus intra se suspendendis ; attamen horum delapsus a continua atmosphære agitatione impediatur : perinde ac limus ac arena intra vas aqua plenum subsidere nequit, quamdiu hoc fortiter agitur : unde non mirum est, si sèpito dein vento, pluvia ut plurimum immediate sequi solet : causa nempe jam cessante, quæ ejus delapsum antea impediverat.

GEORGII OTHONIS DE SANCTISSIMO DEI NOMINE tetragrammato יהוה dissertationes academicae quinque.

Marpurgi Cattorum, typis Joh. Henr. Stockenii, 1685. in 4.

Constat plagulis 9.

Georgius Otho, Græcæ & Orientalium linguarum in academia Marpurgensi Professor ordinarius, cum in quintuplici hac dissertatione, post alios demonstrasset, nomen יהוה (dum aut יהוה aut יהוה punctatur,) alienis punctis, a vocibus אלהים & ארתי commodatis, in bibliorum Ebræorum codicibus modernis instrui, questionem aggreditur, *qua genuina interæquequid sit vocalia puncta?* Respondet, יהוה legendum esse ; sibi que hoc nomine in opusculi frontispicio gratulatur, quod *puncta tot seculis a Judæis ignorata ac a Christianis frustra quesita, nunc tandem analyse beneficio apodictice demonstravit.* Cum enim ex יהוה initiali pateat, יהוה esse nomen verbale ex Futuro, (& quidem Kal,) derivatum, reliquæ etiam literæ He Vau He radicem יהוה (apud ipsos Hebræos Gen. XXVII. 29. Eccl. II. 22. usu receptam) huic quoque nomini originem dedisse arguant, concludit Otho, (nisi anomalon, non analogon esse nomen præter necessitatem fingas,) יהוה illud punctandum fore. Nam, licet ipsa Futuri forma sit יהוה, observat tamen Auctor, quod, quando Futurum Kal verbi

verbi *Lamed He* in Nomen Proprium abeat, *Segol* finale semper mutetur in *Kamez*; id quod probat nominibus קָמֶז Num. XXVI. 44. קָמֶז Gen. XLVI. 17. קָמֶז 1. Par. XI. 46. Conciliat etiam cum IEHEVA suo varias illas pronunciations nominis קָמֶז apud Veteres reperiundas: קָמֶז , קָמֶז , קָמֶז , קָמֶז , קָמֶז , קָמֶז , קָמֶז . Singulas demonstrationes, cum vindiciis necessariis a variis objectionibus, excerpere nimis longum foret. Nos non dubitamus, vel paucula hæc קָמֶז salivam motura, ut Auctoris mentem ex ipsomet percipere desideraturi sint. Speciminis loco tamen exscribimus *dissertationis IV. §. 22*, quo probatur, קָמֶז non ad *Hiphil* aliamve Verborum classem, sed præcise ad *Kal* pertinere: *Jam quidem* (inquit) *ad conjugationem Hithpahel, Rabbini ceteroquin usitatam, aut passivorum aliquam, Niphil scilicet, Pyhal, aut Hophal, nemo fortassis redxerit: siquidem priori Conjugationi ipsa nominis litera, posterioribus vero significatio diametro repugnat. Quia vero etiam* (1) *ex Pihel & Hiphil, præterquam quod inusitata sunt in hoc verbo, in universum nulla, vel paucissima saltem, hujus forma nomina extant; (2) ipse Deus, in assignanda hujus sui nominis etymologia, Futuro Kal utitur: קָמֶז קָמֶז, ERO QUI ERO, Exod. III. 14. nec denique* (3) *ulla veterum punctationum forma ad has conjugationes necessario referenda est, ut infra patebit, sola conjugatio Kal relinquitur, ad quam sanctum hoc Dei nomen supra recte reduximus.* Cæterum cum clarissimus Auctor ante se neminem de קָמֶז per *Segol, Chatephsegol & Kamez* punctando cogitasse opinetur, gratissimum ei fore putamus, si locum *Cornelii a Lapide* comm. ad Exod. VI. Qu. II. f. 380. indicemus, ubi his verbis perorat: *Hinc sequitur, potius dicendum esse Jeheva, quam Jeheve: Sic enim Nomen distingui solet a Futuro Verbi per punctum Kamez.* Edidit idem Auctor a. 1688. *dissertationem de gemina Accentuatione sacra scriptura Hebrae, præsertim Decalogi, oppositam Samueli Boblio, Matthia Wasmutho atque Augusto Pfeiffero, quorum ultimus solus superstes est, ac ante annum temporis spatium ex hac Alma in diocesi Lubecensem evocatus non minori studio de ea meretur, ac olim de Lipsia nostra.* Si commodum ipsi visum fuerit, reponet fortassis quædam Antagonistæ ratiociniis. Nobis qui historicos tantum agimus, non aliud licebit, quam ut bona fide sententiæ Othonianæ summam ac fundamenta indicemus, quod & propediem facere non negligemus.

MARCI BREMITÆ, DE IIS, QUI PUTANT SE
ex operibus justificari, capitula. Recudi fecit Samu-
el Schelguigius D.

Gedani, sumptibus David Friderici Rhetii 1688. in 4to.

plagul. 8.

MArcus Eremita, seculo V. florens, maxime reverendo Schelgui-
gio multis nominibus devinctus est. Nam non tantum *santi &*
perantiqui scriptoris elogio in opusculi frontispicio hic eum maectavit,
ac tanquam *testem veritatis Evangelica* in articulo de justificatione
gratuita peccatoris coram DEo passim laudavit, sed & præcipuos ejus
locos dictis biblicis illustravit ac comprobavit, nævos a Centuriatoribus
Magdeburgenfibus ei attributos, commoda atque valde probabili inter-
pretatione abs eo obscurius dictorum, absterfit ac abolevit, ipsumque
tandem librum totum ex versione Latina *Vincentii Opsopæi* (collata
cum ea, quæ in Bibliotheca Patrum Parisina a. 1589. reperitur,) boni
publici ergo recudi curavit.

SAMUELIS SCHELGUIGII D. DE UNIONE EC-
clesiarum, Tridentina atque Augustana confessioni ad-
barentium, disputationes sex.

Gedani, typis Davidis Friderici Rhetii, 1689. in 4to.

plagul. 20.

Quamvis discriminis intercedat decretis Tridentinis ac Augusta-
næ confessioni, vernaculo scripto summe reverendus Gedanensi-
um theologus & gymnasiarcha Schelguigius luculenter demonstravit,
qua de re nonnulla memoriæ prodidimus in Actis 1688. p. 178. Non
potuit igitur assentiri *Matthæo Prætorio*, qui ex castris nostris ad Ro-
mana transiit ac *tubam de in pacis* inter Pontificios & Evangelicos in-
eundæ inflavit: sed conatu qui nunquam non poterit esse irritus, nisi
aut infallibilitate sibi hæctenus arrogata sese abdicet Romanus Papa,
aut nos veritatem in conscientia agnitam prodere velimus. Monstra-
runt id præter alios duumviri clarissimi, *Bernhardus von Sanden & Mel-
chior Zeidlerus* Professores Regiomontani, libris ex professo *Tuba pa-
cis* oppositis ac ad Acta Eruditorum a. 1689. p. 81. & 477. relatis. Idem fece-

fecerat annis jamjam 1676 & 1677 Schelguigius disputationibus, quas a. 1689. recusasse, indicandum duximus. Præsertim cum simul de novo, quod molitur, opere in præfatione certiores nos reddiderit Auctor. Nimirum, (uti in Actis 1690. p. 138. notavimus,) a Johanne Francisco Hacki S. J. Theologo proposita est *Regia via omnes dissidentes in religione Neo-Evangelicos* (titulum bona fide exscribimus) *ad orthodoxam & salvificam fidei Christiana veritatem perscrutandam, inveniendam & amplectendam manuducens.* Huic opponet Noster librum inscriptum: *Dissipatio ignis fatui, quo D. Johannes Franciscus Hacki, societatis suæ Theologus, misere seductus, cum Viam Regiam se tenere opinaretur, in canosus paludes incidit.*

SAMUELIS SCHELGUIGII D. DISQUISITIO THEOLOGICA de Rechabitis, qua super Jerem. XXXV. commentarii loco esse possit.

Gedani, typis J. F. Rherii 1689. in 4to.

ET hæc disquisitio sextuplici disputatione annis 1679. 1680. & 1681. in Athenæo Gedanensi ventilata fuit. Absolvitur capitibus quindecim, quorum sex priora *originem & genealogiam* Rechabitarum (a posteris ad majores ascendendo) e Jonadabo, Rechabo, Hammatho, Jethrone, Caine, Sinæo, Canaane, Chamo, Noacho denique communi generis humani restauratore, derivant. *Institutum* dein Rechabitarum, *Jeremia c. XXXV.* memoratum, exponitur, c. 7. 8. 9. quoad ejus *objectum* personale ac reale, *finem*, ac *causam efficientem*. C. 10. negatur quæstio: *An ex legislatione Jonadabi potestas legislativa, quam Prælati ecclesiæ Romana sibi arrogant, probetur & stabilietur?* C. 11. & 12. disparitas monstratur inter *Rechabitas* ex una, & *Essaos, Naziraos, Monachos Papaos* ex altera parte. Adduntur reliquis capitibus varia adjuncta obedientiæ Rechabitiæ, *spontaneitas* puta, *duratio, approbatio & promissio divina.* Argumentum equidem hoc universum ab aliis quamplurimis pertractatum est, unde ad specialiora Disquisitionis Schelguigianæ contenta descendere supervacaneum erit. Si quid tamen iudicio nostro dandum est, non erit fortassis inter omnes commentatores in Jeremiam, qui concinniori ordine majorive perspicuitate con-

te controversias has digesserit diremeritque, ac a celeberrimo auctore nostro factum fuit. Loco præfationis sunt *animadversiones in nonnulla, qua D. Johannes Franciscus Hacki, Theologus Jesuita præfationi libelli, cujus titulus est: VINDEX VERITATIS REUS, inspersit*. Patuit hinc, *Scrutatore* illum *veritatis*, (quem peculiari libro a *Zeidler*o refutatam diximus in Actis a. 1689. p. 469,) ipsummet esse *Hackium*, qui dudum explosa postulata *Jodoci Keddii* Jesuitæ leviter interpolata a. 1680. recoxit in opusculo typis Olivensibus edito. Huic e vestigio opposuit Schelguigius *Detectionem veritatis*, cui nihil adhuc responsum esse dicit. Ut itaque a. 1682 *Postulata* eadem verbofo commentario aucta, præfixoque *Hacki* nomine, prodirent, eandem tamen cramben tertia vice apponi sentiens Schelguigius, maluit ore quam calamo cum adversario congrèdi, illumque ad disputationem publicam provocavit de thesibus inscriptis: *Examen scrutini veritatis iterati quo ad prolegomena*. Sed visum aliter fuit magnifico Senatui Dantiscano, qui disputandi facultatem eo tempore Schelguigio facere noluit. Quievit ergo Noster per semestre. *Hackius* vero, adscito sibi *Luca Markiewicz* nomine, virulentissimum libellum a. 1683. contra Schelguigium, *Trutina* titulo, ex officina Olivensium, Posnanienses sese fingentium, in lucem publicam emisit. Reposuit Schelguigius *Castigationem Trutina* aliquot septimanis interjectis. Eo abhinc tempore induciæ inter utrumque agitata, donec anno 1689 Jesuita in novo opusculo, *Vindice veritatis vero*, memoriam superiorum certaminum refricaret nostro Auctori, ac hac ratione breves has, nec nisi plagulam primam occupantes *animadversiones* si extorqueret.

M. SAMUELIS SCHMIDT/ ZITTAVIA LUSATI, ILLUSTRIS Quedlici Rectoris Hodegi Epistolicus &c.

Quedlinburgi apud Theodor. Philippum Calvisium,

A. 1688. in 8.

constat 3. Alphabeticis.

Quamquam eorum ex erudito ordine recensere non paucos licet, qui methodum epistolas conscribendi & hoc & superiori seculo tradiderunt, laudem tamen inter eos vel maxime meretur *Cl. Schmidius*, Hodegi hujus Epistolici autor. Nam in eo viam expeditam facillime que

que demonstrat, qua imperiti adhuc & rudes tirunculi ad aliquam facultatem epistolas Latine politeque scribendi pervenire possint: non præceptis tantum, sed & exemplis ubique adhibitis. Hodego huic suo anteaambulonem præmittit, qui Epistolographiam delineat seu definit, quod nimirum sit facultas epistolam de quavis re idonea recte conficiendi, ad lectorem persuadendum: deinde eam in duas dividit partes, generalem unam, quæ agit de epistolæ definitione, causis, partibus, proprietatibus ac divisione; alteram specialem, quæ media tradit ad facultatem hanc perveniendi, & singulari epistolarum conficiendarum rationem secundum causarum genera. Generalis pars XLII absolvitur capitibus, quorum primo cum causas epistolæ exponat, finisq; ejus sit mutua cogitationum animi atq; voluntatis inter absentes communicatio, agitur quoque non incommode de cryptographia seu steganographia, h. e. de occulta scribendi ratione ex compacto scribentium instituta, adeoque & notæ id genus Grammaticæ, Arithmeticæ, Musicæ & Astronomicæ exhibentur. In II differit Autor de epistolæ partibus generatim consideratis; in III de partibus ejusdem speciatim consideratis, & quidem de salutatione potissimum, ubi formulæ salutandi, tam illicitæ & barbaræ ex Scholasticorum & Monachorum lacunis haustæ, quam licitæ eaque Latinæ, Græcæ & Hebraicæ ex optimis scriptoribus recensentur; & compellatione, qua is nimirum, ad quem scribitur, honorifice compellatur, cujus varia exempla ex epistolographis afferuntur. In IV de exordio epistolæ in genere; in V de exordio recto, ejusque locis, unde duci solet. In V de formulis exordiendi, quæ cum plurimæ sint & variorum argumentorum, earum exempla non ex antiquis tantum scriptoribus, Cicerone, Plinio & Seneca, sed e recentioribus etiam, Luthero, Melanchthone, Calvino, Politiano, Turnero, Sadoleto, Longolio, Mureto, Manutio, Acidalio, Geotio, Buchnero aliisque ab hoc capite V usque ad XXXIX inclusive afferuntur, quibus Autor & exordia epistolarum a seipso ad Patronos Amicosque scriptarum ubique subjicit. In XXIX de obliquo etiam & abrupto epistolæ exordio agitur, ejusque non minus, quam recti, formulæ ex scriptoribus jam memoratis adducuntur. In XXX de epistolæ narratione, propositione, confirmatione, confutatione & conclusionem agitur; formulæ itidem tam aliorum, quam Autoris ipsius subjiciuntur. In XXXI de valedictione seu votiva formula, quæ epistolæ annecti solet; ubi

non illicitæ tantum id genus formulæ atque ineptæ, sed licitæ etiam atque aptæ, & hæc quidem longe numerosissimæ, ex propriis aliorumque epistolis referuntur, una cum formulis Græcis atque Hebraicis, nec non formulis amicis suo & alieno nomine salutandi. In XXXII de subscriptione loci, temporis, diei, anni, ac mensis; qua occasione & typus mensium seu Calendarium Romanum exhibetur; de subscriptione item nominis cum formulis tam ad superiores, quam æquales, iisque licitis pariter atque illicitis. In XXXIII de complicatione epistolæ & obfignatione. In XXXIV de inscriptione & titulis tam præpositivis, quam postpositivis ad varios ordines pertinentibus, ubi nec inepti absurdique tituli silentio sunt præteriti. In XXXV de inscriptionibus integris ad personas in statu seculari constitutas. In XXXVI de inscriptionibus integris ad personas ordinis ecclesiastici. In XXXVII de epistolæ adjunctis ac proprietatibus; & speciatim de puritate, ubi & vocabula male Latina, barbarissimi item, solæcismi, Germanismi, Gallicismi, Græcismi, Hebraismi, & voces antiquatæ recensentur. In XXXVIII de perspicuitate epistolæ; in XXXIX de decentia seu decore ejus, in XL de simplicitate, in XLI de brevitate ac venustate. In XLII de epistolarum divisione, quod nempe 1. vel liberæ sint, vel adstrictæ, 2 Asiaticæ vel Laconicæ, 3 directæ vel obliquæ, 4 subtiles vel familiares, 5 simplices vel mixtæ; quodque hæc sint vel demonstrativi, vel deliberativi vel judicialis generis. Generalem hanc Hodægi Epistolici partem excipit specialis, cujus I caput agit de mediis seu adminiculis comparandæ facultatis epistolice; II de mediis constituentibus, & speciatim de inventione; III de dispositione; IV de elocutione; V de descriptione; VI de mediis perficientibus; speciatim de lectione, ubi non auctores tantum, qui de epistolis conscribendis ex professo sunt commentati, sed & optimi epistolographi ex veteribus & recentioribus commendantur; VII de imitatione; VIII de scriptione seu scribendi exercitatione, quæ cum vel solitaria sit, vel socia, hæcque fieri soleat secundum tria causarum genera, tres quoque sectiones facit Autor, quarum prima epistolas generis demonstrativi, & theoretice, quoad inventionem puta & dispositionem, & practice, quoad compositionem, exhibet, nunciatoriam videlicet, eucharisticam seu gratiarum-actoriam, dedicatoriam seu nuncupatoriam, gratulatoriam & laudatoriam, cum responsoriis ad singulas; secunda epistolas generis deliberativi, suaforiam,

riam, diffusoriam, hortatoriam, dehortatoriam, monitoriam, consolatoriam, petitoriam, ambitoriam, Invitatoriam, camque nuptialem, initialem, epularem, exequialem, commendatoriam, conciliatoriam, officiosam, communicatoriam, non sine responsoriis ubique subjunctis; tertia epistolas generis judicialis, accusatoriam, objurgatoriam, exprobratoriam, comminatoriam, expostulatoriam, invektivam seu criminatorem, lamentatoriam & censoriam; quibus caput de epistola mixta additur cum appendice formularum ad epistolas generatim respondendi, quæ capiti XIV partis I includi debuissent, nec non postambulone duplici, legitimo videlicet & illegitimo, ut vocat, quorum ille contenta Hodegi hujus Epistolici insigniora, hic errata ejusdem enormiora exhibet.

משנורי, MISCHNAJOTH, CUM COMMENTARIIS
R. Obadia Bertinorii & R. Jom Tobb Lipmanni.

Amstelodami, apud Davidem Tartas, an. 445. 446. 447.

448. i. e. Christi 1685, 86, 87, 88. in 4to.

Sex partes. Constante plagulis 263.

EN novam editionem Mischnæ sive textus Talmudici, a R. Jehuda Sancto secundo orbis redempti sæculo compositi. Stipatur ea ex utroque latere commentatoribus, quorum prior cum primis inter optimos jure meritoque reponitur. Est is *Obadiah, de Bartenora* vulgo cognominatus, melius *Bertinorius* vel *Britinorianfis*. Nimirum id nominis habet a patria ברשנורא aut בירשנורי, hoc est, urbe illa Romandiolæ, quam Itali *Bertinoro* vel *Bertimaro*, Latini *Bertinorium*, *Britinorium*, *Britinorium*, *Petram Honorii*, vocare amant. Commentaria sua condere coepit in Italia, absolvit in Palæstina, ubi etiam ad plures abiit anno æræ Jud. 290, Christi 1530; quemadmodum ex Schalfcheleth Hakkabbala R. *Gedalia Jecbiadio* refert R. *David Gans* in *Zemach David*. Magno applausu exceptus est a Judæis æque ac Christianis. Ab illis excusus est cum solo *Mischna* textu Lublini a. 356, Christi 1596 in folio; itemque cum eodem textu & commentario Maimonidis, Sabionetz a. 319, Chr. 1559; Venetiis a. 326, Chr. 1566; & a. 366, C. 1606; Mantuæ a. 321, 322, Chr. 1561, 1562. Ex his est *Sebastianus Schmidius*, æternum Academiæ Argentoratensis decus, cui in acceptis

ferimus accuratam versionem tractatuum Mischnicorum *Schabbath* ac *Erubbin*, itemque Maimonidis & Bartenoræ, interpretum, Lipsiæ a. 1661, obstetricante *Johanne Benedicto Carpozio* nostro, in publicam lucem emissam. Optandum autem foret, ut vel Viro maxime reverendo reliquos tractatus, quos affectos a se esse in præfatione testatus est, perpolire atque evulgare per ætatem & graviora negotia liceret; vel Angli, qui Abendanzæ ope totum Mischnæ codicem in Latinam linguam transferri aliquot abhinc annis curasse feruntur, *Obadia* nostri commentaria eidem adjungere non negligerent.

Eum in editione hac comitatur *R. Jom Tobh Lipmannus*, *Nathanis* filius, *Mosis Wallersteinii* nepos. Concinnavit is in omnes *Mischnæ* partes תוספת h. e. *Additionem*, ultimæque ejus parti colophonem imposuit a. æræ J. 377, Christi 1617, ætatis XXXVIII. Judæis cum quantivis pretii haberi, collectu facile fuit ex *R. Schabbethai Sivime-ri* Siphthe *Jeschenim*, sive bibliotheca Rabbinnica, lit. D. n. 370. ובי מירוש נפלה סדר ביאור ופירוש נפלה סדר *explanatio sive commentarius valde admirabilis* salutatur. Cum vero, quæ Pragæ a. C. 1617, & Cracoviæ a. C. 1644 typis exscripta fuerant, syntagmatis hujus exemplaria maximam partem disparuissent, prælo id tertia vice subjiciendum ratus est typographus Amstelodamensis, *David קרנסון תורתאס ד' ד' ד' de Castro Tartas*, seu (uti nomen lexico Ebræo-Lusitano *Selomonis de Oliveyra* a. 442, Chr. 1682, edito subscripsit) *ד' ד' ד' ד' ד' David de Castro* (sic Hispanis Lusitanisque familia nobilis vocatur) *Tartas*. In subscriptione præfationis, huic operi præmissæ, fratrem se appellat *Isaaci de Castro Tartas*, qui publice nomen DEI sanctificavit & ob religionis suæ professionem combustus fuerit, eaque propter DEum obtestatur, ut sanguinem servorum suorum ad instar aquæ effusum propediem vindicet. Præfiguntur editioni huic approbationes Rabbino- rum Amstelodamensium, *Isaaci Abubab*, *Mosis Juda Kalonymo* sacerdoti nati, & *Salomonis de Oliveyra*, gravissimo simul anathemate pro more in eos vibrato, qui intra triplicis lustri spatium, invito Davide Tartasso, *Jom Tobh Lipmannum* recudere ausi fuerint.

CONSULTATIONUM FORENSIUM ABBATIS PHILIPPI
Castaldi JCræ, & Sereniss. Mutinae ac Regini Duci a Secretis &
Consiliis Status, Volumen Primum.

Mutinæ, apud Hæredes Juliani Cassiani, 1681. in fol.

Alphab. 6. plagul. 6.

Duos

Duos Consultationum Forensium tomos, qui consultissimum Castaldum autorem laudant, inverso ordine obvenisse nobis, fateri necesse habemus. Posteriores etenim opera Johannis Galliani de Coccapanis anno 1688 Parmæ editum in *Actis Mens. Januar. 1690. p. 44*, exhibuimus: ne ergo manca quodammodo ac mutila videretur ista relatio; de priore tomo protinus fuimus solliciti, quem ab ipso Autore pridem emissum fuisse nacti tandem sumus. Licet vero hæc volumina sub notabili temporis intervallo diversis e locis prodierint, satis tamen exacte sibi invicem respondent, non solum quoad formam externam, dum Consultationum numerus una serie per utrumque continuatur, ac æqualiter dispersitur; sed potius intuitu argumenti, siquidem Casus selectiores utrobique semet sistunt, ad prolixius examen subinde Lectorem amœne provocantes. De methodo ac scribendi genere ab autore usurpato, nil addimus; quandoquidem ea, quæ loco supra citato hunc in finem a nobis dicta sunt, huc quoque quadrant. Illud saltem notatu non indignum ducimus, quod in hoc volumine potior Consultationum pars quæstiones ex Jure Romano decidendas supponat, tenuis vero earum numerus ad Jus Canonicum, Feudale aut Jurâ Statutaria semet referat; sub quo ordine speciminis loco casus quosdam annectere licebit. *Consult. 2.* sistit morosum hæredem in exsolvendis legatis, circa quem *ex l. f. §. 1. C. Comm. de leg.* adstruitur, ipsum per moram unius anni amittere jus, quod habebat a testatore, eligendi bona, ex quibus erat solvendum legatum, illudque transire in legatarium. In *Conf. 9. n. 5.* asseritur, Exceptionem non numeratæ dotis elapso biennio frustra allegari a Creditoribus mariti aut tertio possessore. Rebus fideicommissariis ab hærede gravato dolose distractis, in bonis illius ad redintegrandum fideicommissum induci tacitam hypothecam, in *Conf. 13. & 87.* operose adstruitur. Quamvis enim dissentientes Dd. strenue urgeant famosum illud axioma, tacitam hypothecam locum sibi non vindicare, nisi nominatim sit a lege concessa; retorquet tamen Autor jus non scriptum seu consuetudinem, quam ex multorum Dd. consensu ac Rotæ Romanæ decisionibus, æmulam prope cum Jure Canonico auctoritatem habentibus, sufficienter se probasse arbitratur: hac denique adjecta clausula, si forte dissentientibus concedatur, deficere hoc in casu actionem hypothecariam; illius tamen loco substituendam esse actionem in rem scriptam contra possessore

res bonorum, quæ ad hæredem aliquando pertinuerunt. *Consul. 20. & 21?* junctim illustrant *Auth. Præterea C. unde V. & U.* quod mulier d. *Auth.* beneficio non gaudeat, si congruenter dotata sit; qua occasione de dotibus congruis differitur. Rigida tamen fortasse videri posset conclusio sub *n. 7.* ad quartam hanc excludendam sufficere, si mulier tantum in bonis habeat, ut victum & vestitum utut tenuem, exinde habere queat; & licet Comitissa sit, si tamen ex bonis propriis panem & aquam parare possit, nil magis beneficio hoc juvari: quod ipsum fultius asserere dicitur *Merlin. Pignatellus Controvers. Cent. 2. c. 47. n. 12. Consult. 39.* adstruit Immissionem ex remedio *L. fin. de Edict. D. Hadr. toll.* dari etiam hæredis hæredibus & fideicommissariis. *Consult. 56.* Appellationem non admitti in dicto judicio possessorio; *Concl. 53. num. 3.* Jus Civitatis etiam per spiritualem nativitatem adquiri, adeo ut in illo loco, ubi quis sacro baptismo ablatus fuit, efficiatur civis. In *Consult. 61. n. 10.* incidenter asseritur, cognominis assumptionem ad favorem substituti factam censi per viam modi & non conditionis, ideoque sufficere, quod nomen assumatur post adeptam hæreditatem. Porro notat *Consult. 67:* competere possessori retentionem adversus posteriores creditores, qui solvit anterioribus creditoribus, etiam si nulla cessio intervenerit. *Consul. 76:* Renunciantem per viam repudiationis haberi pro mortuo, quoad faciendam partem & numerum in legitima. *Consult. 91:* vult, detractiones legitimæ & Trebellianicæ suffragari tertio possessori ad tuendam suam possessionem contra fideicommissarium. *Consult. 143:* natum post mortem testatoris non admitti ad succedendum cum natis tempore testamenti conditi & mortis testatoris, etiam si ille vocasset natos & nascituros. *Consult. 19:* locationem fructuum alicujus beneficii Ecclesiastici factam ad longum tempus in totum corrumpere, nec pro triennio sustineri vigore *cap. un. Extravag. Comm. de reb. Eccles. non alien.* *Consult. 27. & 28:* vacationem primi beneficii per alterius incompatibilis oblationem habere locum post duos duntaxat menses pacificæ possessionis. *Consult. 49:* præsentatum ab eo, qui in possessione præsentandi, præferri præsentato etiam a veris Patronis. *Consult. 72:* in constitutione census a Regularibus facta easdem requiri solennitates, quæ desiderantur in alienatione bonorum immobilium. *Consult. 102:* in Jure patronatus, ubi illud gentilitium est aut mixtum, præscriptionem locum non habere, nec negligentiam Antecesso-

cessorum præjudicare successoribus. *Consult. 26:* Feudum novum, quod quis pro se & filiis accepit, a patre primo acquirente uni filiorum Domino-inconsulto prælegari non posse. *Consult. 31:* in bonis feudali-bus duobus concessis dari jus accrescendi seu saltim non decrescendi. *Consult. 54:* statutum Mutinense de jure protimiseos non restringen-dum esse ad contractum emptionis, sed in contractu libellario cæteris-que negotiis alienationem involventibus locum habere. *Consult. 88:* creditorem, qui ex apocha Camerali obligatione vallata legitime reco-gnita experitur, integram sui debiti consequi summam, nec cum cæ-teris creditoribus intra quadriennium existentibus teneri concurrere per æs & libram (seu pro rata) juxta statuta fori Mercatorum Bo-noniæ.

DISCURSUS DE lampadibus antiquorum Sepul-chralibus, quo ostenditur possibilitas earum diversis modis con-ficiendarum, lectus coram Philosophica Societate Oxoniensi
a Roberto Plot, LL. D. ac Directore Experimento-rum dictæ Societatis.

Translatusex Transact. Philos. Angl. M. Dec. 1684. N. 166.

p. 806. seqq.

Satis adhuc recordabimini, Domine Præses Virique Nobilissimi, quod in ultimo nostro conventu vobis ostenderim, partem lanuginosam Mineralis illius, quod *Linum Asbestinum, Erd-stachs*, aut *Salamanders Wolle* vocatur, sat commode subire ac præstare posse munus Ellychnii: arsit quippe tum a nona circiter matutina (suffecto jugiter oleo) usque ad quartam fere pomeridianam (quo tempore nempe Sessio ista dissolvebatur) absque sensibili diminutione. Nihilofecius objectum fuit, quod factis aliis tentaminibus friabilitas quædam in eo de-prehensa fuisset, speciem aliquam consumptionis arguens: item, quod si vel maxime id ab igne invictum concederetur, adhuc tamen periculi nonnihil subesse queat, ne obsideatur seu obstruatur ab impuritatibus optimi etiam olei, quod haberi aut ulla ratione præparari possit. Ac priori quidem harum objectionum tunc responsum fuit, non ita ab-solutam adesse necessitatem in usum adhibendi istam Lanuginem; quin potius aliud Ellychnium adinveniri posse, quod isti exceptioni obno-xium hand foret; ut si id e filis metallinis fiat, ac speciatim ductis ex
auro

auro purgatissimo (cujus nempe hoc præcipuum est, quod nullam ab igne patiatur diminutionem) utpote quod, non secus ac aliud ellychnium, abligurire oleum, atque sic perpetuam præbere flammam posset, dummodo perpetim nova olei supplementa sufficerentur. Atque hoc, fateor, assertum sæpius audivi: nunquam tamen ipse tentando huius experimento memet applicui, donec proxima hebdomade a Vobis iussus essem illud effectui dare. Id vero eum exequi pararem; expertus sum, quod in fasciculo filorum, e ferro ignis temperaturam passo paratorum, crassitiei pro ellychnio congruæ, res succedere recufaret; quibuscunque licet, quæ tum quidem mox animum subibant, adhibitis remediis: neque multam, post maturam satis deliberationem, video rationem sperandi, meliorem successum fore in filis sive argenteis, sive aureis (quamvis utique contrarium pronunciare non ausim, donec periculum fuerit factum) cum omnium illorum natura, saltem quod hoc negotium attinet, non multum diversa esse videatur. Si proinde necessitatis est habere perpetuum aliquod ellychnium pro instruendis ejusmodi perennibus Lucernis Sepulchralibus, quales apud antiquos in usu fuere, prior illa, ut opinor, species nobis retinenda erit, parata ex *Lino Asbestino*: quæle ellychnium si illo pacto suppleri queat oleo aliquo perpetuo (prout posse mox ostensurus sum) jam non ita procul, spero, abesse me judicabitis ab ipsa propositi negotii præstatione. Nunc porro ad evincendum, quod omnino dari valeat tale Bitumen seu Oleum inexhaustum, non opus habeo, Vos aut adductis antiquorum Actorum testimoniis morari, aut in Italiam aliasque exteras regiones remittere: dummodo enim inconsumtibile aliquod ellychnium mihi largiemini, haud longius vos ducere cupio quam *Pitebfordiam* in Comitatu *Salopia*, ubi species quædam *Naphthæ* sive Bituminis liquidi reperitur (cujus ecce specimen hic quod ostendam vobis habeo) quæ istic cum fonte quodam constanter profilit & aquis supernatat. Hanc ergo separatam vellem, priusquam aquæ se conjungeret, in ductum aliquem ipsi propriam, atque ita derivandam ad locum, qui maxime aptus pro ejusmodi Lampade foret visus; in quem adeo non minus perpetim destillare deberet, quam nunc in istum fontem solet: quod quidem absque ulla insigni difficultate fieri posse, non dubito, quin mihi concessuri sitis: atque hoc si obtinuero, jam habebimus Oleum non minus perenne, quam nostrum ellychnium. Neque est cur ullam metuamus

tuamus extinctionem, si includatur in tumba aut crypta subterranea, loco licet quam maxime vaporoso ac humido: dum ea bituminis nota characteristica habetur, quod optime ardeat, ubi humiditas adest: uti patescit, si aqua carboni fossili affundatur. Et hæc quidem una est methodus, quam commentus sum, qua talismodi Lampas Sepulchralis perennis fortasse construi posset. Quod si vero tam rigide mecum agere vobis placeret, ut inficiaremini, aut hoc esse perpetuum ellychnium, aut aliud quacunquæ alia ratione probabiliter parari posse; sane non minus abfimile vero videri poterit plerisque, (ne dicam huic Societati,) ullo unquam tempore quid extitisse, quod perpetuæ Lampadis nomea mereri potuerit: nil quidquam obstantibus testimoniis S. Augustini, Plutarchi, Plinii, Joh. Ludov. Vivis, Joh. Bapt. Portæ, Liceti, Pancirolli, variorumque aliorum, perhibentium nempe, aliquas ad 1000, aliquas ad 1500 usque annos arsisse. Quicquid tamen ejus sit, credere nequaquam audeo, tot tamque egregios ac probos autores nobis imposuisse; imo vix fieri posse puto, ut tot exempla notabilia, quæ hanc in rem adducuntur, in universum falsitate laborent. Satius itaque (quam rem totam explodere,) existimo statuere, quod liquor harum Lampadum arserit absque ullo penitus ellychnio aut lino, perinde uti videmus eamphoram & plerasque bituminis species facere: quandoquidem vix in ulla, (quantum ego recordor) relationum de Lucernis ejusmodi factarum, legitur expressum, quod ex uspiam ellychniis instructæ fuerint repertæ: qua ratione utrumque istud incommodum supra memoratum, ab ellychnio expectandum, ipso facto cessat. Quum ergo hoc unicum restet, ut exquiramus Oleum aliquod exhauriri nescium, quod, si ad aptum vasculum derivetur, talem efficere lampadem valeat: quidni bitumen istud nostrum *Pitchfordiense* huic negotio inservire posset? utpote quod dubio procul ardebit absque ellychnio æque bene, ac aliud quodlibet bitumen liquidum. Quod enim superius circa hoc exemplum postulavi, ut ellychnium mihi daretur, non ex necessitate aliqua factum est; sed tantum, quia animus erat, ejus rei efficiendæ probabilitatem tot modis ostendere, quot possem. Potissima objectio quam prævidere queo prævalituram quid adversus tale experimentum, hæc est, quod hujuscemodi Lampas verosimiliter non minus bene foret arsuræ in aere libero, quam in occlusa vapidaq; crypta: cum e diverso antiquorū Lampades flammâ suam optime aluisse ferantur, ubi maxima æ-

auro purgatissimo (cujus nempe hoc præcipuum est, quod nullam ab igne patitur diminutionem) utpote quod, non secus ac aliud ellychnium, abligurire oleum, atque sic perpetuam præbere flammam posset, dummodo perpetim nova olei supplementa sufficerentur. Atque hoc, fateor, assertum sæpius audivi: nunquam tamen ipse tentando huius experimento memet applicui, donec proxima hebdomade a Vobis iussus essem illud effectui dare. Id vero cum exequi pararem, expertus sum, quod in fasciculo filorum, e ferro ignis temperaturam passo paratorum, crassitie pro ellychnio congruæ, res succedere recuset; quibuscunque licet, quæ tum quidem mox animum subibant, adhibitis remediis: neque multam, post maturam satis deliberationem, video rationem sperandi, meliorem successum fore in filis sive argenteis, sive aureis (quamvis utique contrarium pronunciare non aulam, donec periculum fuerit factum) cum omnium illorum natura, saltem quod hoc negotium attinet, non multum diversa esse videatur. Si proinde necessitatis est habere perpetuum aliquod ellychnium pro instruendis ejusmodi perennibus Lucernis Sepulchralibus, quales apud antiquos in usu fuere, prior illa, ut opinor, species nobis retinenda erit, parata ex *Lino Asbestino*: quale ellychnium si illo pacto suppleri queat oleo aliquo perpetuo (prout posse mox ostensurus sum) jam non ita procul spero, abesse me judicabit ab ipsa propositi negotii præstatione. Nunc porro ad evincendum, quod omnino dari valeat tale Bitumen seu Oleum inexhaustum, non opus habeo, Vos aut adductis antiquorum Actorum testimoniis morari, aut in Italiam aliasque exteras regiones remittere: dummodo enim inconsumibile aliquod ellychnium mihi largiemini, haud longius vos ducere cupio quam *Pitchfordiam* in Comitatu *Salopia*, ubi species quædam *Naphtha* sive Bituminis liquidi reperitur (cujus ecce specimen hic quod ostendam vobis habeo) quæ istic cum fonte quodam constanter profilit & aquis supernatat. Hanc ergo separatam vellem, priusquam aquæ se conjungeret, in ductum aliquem ipsi propriam, atque ita derivandam ad locum, qui maxime aptus pro ejusmodi Lampade foret visus; in quem adeo non minus perpetim destillare deberet, quam nunc in istum fontem solet: quod quidem absque ulla insigni difficultate fieri posse, non dubito, quin mihi concessuri sitis: atque hoc si obtinuero, jam habebimus Oleum non minus perenne, quam nostrum ellychnium. Neque est cur ullam metuamus

tuamus extinctionem, si includatur in tumba aut crypta subterranea, loco licet quam maxime vaporoso ac humido: dum ea bituminis nota characteristica habetur, quod optime ardeat, ubi humiditas adest: uti patescit, si aqua carboni fossili affundatur. Et hæc quidem una est methodus, quam commentus sum, qua talismodi Lampas Sepulchralis perennis fortasse construi posset. Quod si vero tam rigide mecum agere vobis placeret, ut inficiaremini, aut hoc esse perpetuum ellychnium, aut aliud quacunq; alia ratione probabiliter parari posse; sane non minus abfimile vero videri poterit plerisque, (ne dicam huic Societati,) ullo unquam tempore quid extitisse, quod perpetuz Lampadis nomea mereri potuerit: nil quidquam obstantibus testimoniis S. Augustini, Plutarchi, Plinii, Joh. Ludov. Vivis, Joh. Bapt. Porta, Liceti, Pancirolli, variorumq; aliorum, perhibentium nempe, aliquas ad 1000, aliquas ad 1500 usque annos arsisse. Quicquid tamen ejus sit, credere nequaquam audeo, tot tamque egregios ac probos autores nobis imposuisse; imo vix fieri posse puto, ut tot exempla notabilia, quæ hanc in rem adducuntur, in universum falsitate laborent. Satius itaque (quam rem totam explodere,) existimo statuere, quod liquor harum Lampadum arserit absque ullo penitus ellychnio aut lino, perinde uti videmus samphoram & plerasque bituminis species facere: quandoquidem vix in ulla, (quantum ego recordor) relationum de Lucernis ejusmodi factarum, legitur expressum, quod ex uspiam ellychniis instructæ fuerint repertæ: qua ratione utrumque istud incommodum supra memoratum, ab ellychnio expectandum, ipso facto cessat. Quum ergo hoc unicum restet, ut exquiramus Oleum aliquod exhauriri nescium, quod, si ad aptum vasculum derivetur, talem efficere lampadem valeat: quidni bitumen istud nostrum *Pitchfordiense* huic negotio inservire posset? utpote quod dubio procul ardebit absque ellychnio æque bene, ac aliud quodlibet bitumen liquidum. Quod enim superius circa hoc exemplum postulavi, ut ellychnium mihi daretur, non ex necessitate aliqua factum est; sed tantum, quia animus erat, ejus rei efficiendæ probabilitatem tot modis ostendere, quot possem. Potissima objectio quam prævidere queo prævalituram quid adversus tale experimentum, hæc est, quod hujusmodi Lampas verosimiliter non minus bene foret arsura in aere libero, quam in occlusa vapidaq; crypta: cum e diverso antiquorum Lampades flammâ suam optime aluisse ferantur, ubi maxima aeris

ris penuria fuerit, in clausis nempe fornicibus atque sepulcris, ac ex templo extinctæ esse vel ad minimam immissionem aeris externi: dum nempe hæc qualitates necessariæ habentur, ac tantum non perpetim antiquas illas lampadas sepulcrales comitatæ feruntur. Ad hoc autem respondeo primum, inter priscorum Lampadas fuisse aliquas, quæ æque bene arserint in ære libero, quam in obscuris vapidisque fornicibus: qualis illa fuit cujus meminit Divus *Augustinus* in Libro *de Civitate Dei*, quæ suspensa in Veneris æde, jugiter fuerit aperto aeri exposita, & tamen nullo tempore aut consumpta aut extincta. Pariter & hujus generis fuit illa Lampas, reperta in sepulchro *Pallantis* Arcadis, a Turno occisi durante bello Trojano, quippe quæ ipsa quoque ardere perrexit, postquam inde fuit protracta, nil quidquam obstante aut vento aut aqua, quibus nonnulli extinguere eam tentaverant. Quod si ergo admitteremus, Lampadem illam nostram *Pitchfordiensem* indifferenter arsuram fore utraque sub circumstantia, quid inde, quæso, pejor foret? quandoquidem nunquam inaudivi, aut Lampadem a *S. Augustino* memoratam, aut alteram illam *Pallantis*, ulla ex parte minus dignas æstimatione aut admiratione ideo fuisse judicatas, quia non extingui valuerint ab ære aperto, uti quidem reliquarum plerisque factum refertur. Si tamen quis adeo captiosus foret, ut omnino exposceret oleum, quod cunctis in circumstantiis particularibus responderet alteri illi speciei Antiquis usitatæ, quæ optime ardeat, ubi aeris copia desit, ac destruat per ejus admissionem: mecum ille adeat licet fodinas carbonarias *Mosynenses* *Dni Rogerii Mosyn* in Comitatu *Flintia*, atque ibi & hac ex parte sibi satisfactum iri comperiet: quo in loco nempe cunicularii, quando ad eam profunditatem fodiendo perveniunt, ut aeris defectum persentiscere incipiant, offendere solent flammam quandam subcæru- lam, quæ intra anthracum fissuras propria sponte excitari incipit, (ad quam etiam isti per jocum quandoque candelas suas accendunt) quæ continuo flagrans huc illuc movetur, & nonnunquam lucet in ipsa quoque aquæ superficie, quæ in fodinarum fundo hæret, omnibus Iridis coloribus conspicua: quæ ipsa tamen, extracta aqua, operas nempe præpediente, acreeque sic concitato, ardere desinit. At quo profundius isti descendunt, magisque remota a lucis diurnæ & aeris superioribus cærræ partibus imminentis commercio loca subeunt, eo majus illa circa ipsos incrementum capit. Unde liquido apparet, hanc esse ignis speciem,

speciem, quæ tam parum aeris ad sui conservationem requirat, ut optime omnium ardeat, ubi aeris minimum est, ac extinguatur, ab eodem disturbata: perinde ac de antiquis illis lampadibus factum traditur, per immersionem aeris externi. Pro hujus proinde generis Lucernis sepulchralibus (non etenim omnium una similitudo fuisse videtur) aptissimū oporteret esse hunc ignem cujus historiam acceptam ferendam habemus eximio hujus Societatis membro, doctissimo *D. Batburst*, Decano Wellensi ac Præsidi in Collegio Trinitatis Oxoniensi: cujus studio nempe relatio de miris hujus Ignium speciei phænomenis consignata in gratiam posteritatis extat in *Transactionibus Philosophicis Num. 136.* ex quo tempore simile quid annotatum fuit in cuniculis carbonariis Comitatus *Sommerfetensis* ab ingenioso *Dno. Beaumontio*, nec non a *Dn. Georgio Sinclero* in anthracum fodinis *Scotia*. Non itaque dubito, quin facile mihi largituri sitis, hanc non minus probabiliter materiam esse posse pro Oleo secundæ hujus Lampadum speciei, quam Pitchfordiensem illam pro priori. At quomodo aut hæc, aut illa ita dispensari posset, ut Lampadi infunderetur, atque ea perpetua inde supplementa reciperet, collocari etiam quemcumque in locum pro lubitu valeret, (quemadmodum Antiquorum lampades potuisse videntur, dum ignis ille quandoque repertus fuit in urceolis, vitris aut urnis, absque ullo talis modi ductu ad eas derivato, qualem supra in isto Pitchfordiæ loco requisivimus, atque hic similiter essemus expetituri:) ea inquam difficultas est non ita prompte superabilis. Ad hoc ergo, fateor, nil habeo quod reponam, præterquam hæc, quod, nisi forte quid per artem Chymicam preparari queat ex materiis talibus bituminosis, quæ ita aut sponte naturæ ignem concipiunt, aut eum absque ellychnio conservant, cujus quidem exigua quantitas sufficeret nutriendæ flammæ tam tenui, ut nulla notabilis consumptio materiæ fieret spatio plurium annorum, (qualismodi est flamma imminens puteo cuidam ac telluri circumscriptæ in prædio *Dni Hawkleji* in Comitatu *Lancastria*, quæ, non secus ac ignis ille Platonis, lucet solum, non urit) contenti interim esse debeamus, patique nos ad loca talia coarctari, ubi istæ materiæ reperiuntur. Quod si vero induci possemus, ut omissis talibus materialibus fomentis, statueremus (uti quidem plures fecerunt,) Lampades tales nequaquam luxisse aut arsisse omni isto tempore, quo inclusæ latuerint in hisce tumbis, sed solummodo accensas fuisse per æris, post-

quam aperta fuerint, admissionem: ita equidem modum in promptu haberem, qui nulli istorum defectuum aut incommodorum obnoxius foret, quibus priores illi ambo laborant; cujus ope videlicet Vitrum aliquod liquore plenum alii cuidam inclusum (instar Urnarum Olybii) ad aeris externi immisionem certo lucere inciperet, quamvis antea nil tale fecisset. Consistit autem in hoc: scilicet capiatur exigua ampulla eique parum *Phosphori liquidi* immittatur, (quem omnes noctis obrurata ampulla penitus non lucere, dum externus aer ab eo secluditur:) hæc dein alii cuidam vitro includatur, verbi gratia, Vasi recipienti Antliæ pneumaticæ: in quo nempe, si machinæ suæ constet integritas, ita ut aer probe exhauriri valeat, ipse *Phosphorus solidus* lucere desinet intra decem horarum spatium, æstivo licet tempore: *liquidus* vero intra pauciores adhuc, ita quidem ut non plus lucis edat, quam cum lagena ipsum continens subere obturata est: uterque vero intra tempus adhuc proportionem minus extinguetur, si aer ei subtrahatur mensibus hybernis: uti frequentibus experimentis comprobatum est ab amico meo honoratissimo *Frid. Stare M. D.* quæ repetere animus est, quamprimum adipisci poterò accuratam Antliam pneumaticam proposito huic aptam. Reponatur jam tale exhaustum Recipiens cum incluso Phosphoro intra tumbam aut cryptam, quæ plerumque tenebrosæ sunt: sane si ullo postmodum tempore inveniatur ibi, vitrumque exterius frangi contingat (uti plerumque talibus rebus accidit, dum homines rudes ad fodiendum adhibentur) probabiliter tam, admissio aere, apparebit lampas perpetua æque bona, ac earum aliquæ in Antiquorum sepulchris repertæ fuerunt, quamvis ut omnino videtur vesosimile, ab omnibus aut plerisque earum specie diversa.

DE NUMMO PANTHEO HADRIANI IMPERATORIS, ad Illustrissimum SPANHEMIUM Dissertatio, in qua præter nonnulla de consecrationibus veterum, illarumque origine, peculiaris quadam insinuitur comparatio inter Hadrianum & Alexandrum Magnum, multæque illis communiæ demonstrantur.

Lugdunî apud Anissonios, Jo. Pofuel & Cl. Rigaud.

1689. in 4.

Cæteris plagulis, exhibenturque in iis 30 nummorum cæypæ.

Impe-

Imperatorum Romanorum & Græcorum historiam non rectius cognosci posse quam e nummis, collecti inque certas classes digesti a *Strada, Viso, Golzio, Erizzo, Occone, Vrsino, Gorlao, Arschotano Duce, Angelono, Trifano, Menetrio, Vaillantio, Seguino, Harduino, Patino*, aliisque, eorundem apparatus ostendunt, & præclare docuit, quo nemo majori dignitate ac vastiori eruditione hanc priscae antiquitatis & memoriz elegantiam excoluit, in doctissimis *de usu & præstantia numismatum* Dissertationibus *Ezechiei Spanhemius*. Huic ergo illustrissimo viro, vero monumentorum horum arbitro, quem olim Romæ ut omnium elegantiorum literarum thesaurum suspexerat, jam laudabilem suam industriam, in Hadriani Imp. historia e nummo quodam illustranda positam, probare studuit *Claudius Nicasius* Divionensis; eidem, cum Serenissimi Electoris Brandenburgici (cui a secretioribus & intimis consiliis est) Legatum is apud Regem Galliz superioribus annis ageret, Dissertationem hanc de nummo Hadriani nuncupans. Græcum istum esse longe elegantissimum, & in anteriori parte caput Hadriani cum inscriptione ATT. KAIC. TPAIN. AΔPIANOC. CEB. i. e. *IMPERATOR CÆSAR TRAIANUS HADRIANUS AUGUSTUS*; in averfa ejusdem Imperatoris sub *Serapidis*, & Sabinæ uxoris sub *Isidis* imagine, effigies adscriptis literis L. I H. nec non *Antinoi* consecrationem spectandam exhibere, refert. Eundem autem nummum a *Cboulio, Menetrio, Golzio, Capero*, forte etiam *Patino*, memoratum indicat: ita tamen, ut *Cboulii* & *Menetrii* errores circa istum commissos quosdam in *Pnefatione* notet. *Pantæum* cur eum vocet, tum in *Prefatum cap. 5. p. 56.* causam hanc reddit, quod *Serapis* seu *Osiris*, & *Harpocrates*, quorum effigies in altera nummi facie conspici existimat, euncta designent numina; *Isis* certe nullum non (ut loquitur) Deum agat: inquam rem locum *Apuleji Motamorph. Lib. XI.* & *Inscriptionem Capuanam* adducit; nummum etiam *Rigordi* huc trahit, in quo *Isidis* figura extet, adscriptis verbis: ΘΕΟΤ ΠΙΑΝΟC, quibus *Lunam* denotari autumat; in adversa autem parte tripodis impositus cancer, vel *scarabæus, cantharus, stipes, lucerna, aut cistula* quædam, aut *utricularis tibia*, quod instrumentum musicum pastoritium *Gallis musette*, nobis *Sæcysse* dici solet, (tot enim conjecturis *p. 57. seqq.* indulget) conspiciatur. Consecrationis non fallax documentum in eo *aquilam esse, Jovis alitem & avium regem*, statuit, cujus in aliis nummis re-

periantur symbola, *fulmen, columna, pulvinaria, ara, templa, thesa-*
sa. Originem autem consecrationum *cap. I. & V. p. 56.* ex paradiso
 accersit, & istis serpentis verbis *Gen. III, 5: Eritis sicut Dii.* Hanc e-
 nim primorum parentum animis instillatam *Φιλοθεότης* transiisse ad
 posteros, ad Reges & Principes maxime, quibus subditi ex adulatione
 divinos tribuere honores sueverint. Propior consecrationis ortus de-
 ducitur ex consuetudine Græcorum, qui viris de republica bene meri-
 tis *ἡρωϊκὰς τιμὰς* decreverint: unde nata publica Cæsarum *ἀποθίσεις,*
 ut *Romuli* apud Romanos, *Nabuchodonosoris* apud Babylonios, *Ale-*
xandri Magni apud Græcos. Cum hoc postremo multa communia
 habuisse Hadrianum, *cap. II. & III.* tradit, & parallelismum utriusque
 instituit. Tanta autem ambitione Hadrianum fuisse narrat, ut cum
 Jove nomen commune *Olympii* ambiverit: quod in nummo quodam
 ex Italia sibi a Wittio misso, reperiri testatur, sed quem *νοήσις* vitio
 laborare ostendit, cujus in locum postea ex Hollandia alium eumque
 genuinum ab eodem Wittio sibi missum, in *Appendice* Dissertationi
 subjecta Autor indicat. Pluribus igitur aliis argumentis, cum primis
 operibus magnificis & templis gloriæ ac æternitati suæ constructis, quæ
 in nummis conspiciuntur, divinitatem ab Hadriano affectatam fuisse
 demonstrat: cujus haud leve etiam documentum sit equus ipsius *Bery-*
βenes, post mortem honore insolito affectus, cujus monumentum,
 inscriptionemque ei impositam, & nummum memoriæ ejus factum (sed
 quem genuinum esse ipse Autor ambigit) profert. Conjugi Impera-
 toris *Sabina* consecratæ nummum in Tristani opere reperiri *cap. IV.*
 indicat: & ob mores austeros, suspicionesque varias, Imperatori
 minus gratam fuisse eam monet. Nimum erga Antinuum amo-
 rem Hadriani, & inde ortos rumores sinistros, ejusque in flumine
 Nilo interitum, varia fama dilatam, secutamque consecratio-
 nem, qua inter cælestes imagines in orbe Lunæ cum Endymione
 collocatus fuerit, eique Hostilius Marcellus sacerdos lectus, *cap.*
V. exponit: ubi &, causas postquam attulisset, cur *πανθεων* nummum
 hunc vocaverit, supra recensitas, de characterum istorum L. I H. aequi-
 linis expansis alis subjectorum significatione disquirat *p. 65. seqq.* ac a-
 liorum conjecturis hanc præfert, ut per L. *λυκάβαντα,* hoc est, *αυτων*
 & per *ΙΗ.οθραυτον & vigesimam* numerum designatum fuisse doceat. Ita
 etiam vocem istam usurpatam reperiri in Græca quadam Inscriptione
 me-

metrica, quæ septem hexametris absolvitur, a puero septenni scripta, & a doctissimo Fabretto Roma Autori missa, quam affabre exsculptam p. 68. sistit, & Latine p. 69. redditam observationibus illustrat.

Præter has observationes, ad Græcas Romanasve antiquitates quæ spectant, ex hac Dissertatione eum fructum capimus, ut intelligamus quid in hoc literaturæ genere expectandum sit istis, qui eo capiuntur. Ac de Hadriani vita e nummis antiquis illustrata commentarium *Præfetti Gazophylacii regii* sub finem Præfatio promittit. A celeberrimo viro *Jo. Georgio Grævio* libros *Francisci Junii* de pictura veterum Amstelodami A. 1637 editos, infinitis accessionibus auctos, & cum non edito hæctenus commentario de vitis & operibus pictorum & statuariorum veterum ab heredibus Junii impetrato, sperare nos p. 31. jubet. *Nicolai Bergerii* librum de viis magnis Romanorum cum *Itinerarii Antonini* tabulis Peutingerianis p. 31. *Caroli Casaris Baudelotii de Dairval* commentariū de utilitate & commodis, quæ ex peregrinatione Antiquitatum studiosi consequuntur, (a nobis anno 1688. mense Febr. p. 116. recensitum) eruditus plurimis observationibus secunda editione locupletiore futurum, p. 31. *M. Aurelii Antonini* vitam & res gestas variis nummis a *Theodorico Bignonio* illustratas p. 47. 48. Museum San Genovesianum, quod *Claudius Molinetus* Canon. Reg. S. Aug. adornaverat, a *Nicolao Sastrebuffio* in lucem proferendum p. 51. 52. *Raphaelis Fabretti*, quem Pontificis Alexandri VIII. libellis supplicibus præfectum esse indicat, Museum Urbinas p. 69. *Lloydii* chronologiam p. 72. *Toynardi* de nummis Græcorum commentarium p. 73. nec non Illustrissimi & Excellentissimi *Spanhemii* de præstantia & usu numismatum opus eruditum, novis Dissertationibus auctius proditurum esse p. 55. certiores nos reddit. Quæ ut singula a vide expectamus, ita Spanhemiana ab industria & nobis & literato orbi præclara & eximia omnia pollicemur.

EXPLICATION D'UN ANCIEN MONUMENT TROUVE EN
Guienne dans le diocèse d'Ausc.

id est,

Explicatio veteris monumenti, quod repertum est in A-
quitaniae Dioecesi juxta civitatem Ausciorum.

Parisiis apud Dan. Horthemels 1689. in 4.

constat plagulis 9 & figura ænea.

Sepul-

Sepulchrorum veterum, & in iis factorum monumentorum imaginibus exhibendis complures Scriptores integra volumina impleverunt; neque tamen studium isthoc ita exhausserunt, quin multa conspectum istorum fugientia, & vel terris obruta, vel undis submersa, vel alio casu abscondita, posterorum industriz scrutanda & oculis lustranda relinquerent. Tale illud est, quod idem *Nicasius*, qui enarratam modo de *nummo Pantebes* Dissertationem exulgaverat, antiquitatis perscrutandæ solertissimus Gallus, Auschæ inventum & commentariolo explicatum Diocefeos istius Archiepiscopo obtulit. Refert istud cordis imaginem literis D. M. insertam, & adsculptos habet varios iconisimos Geniorum lampadas ferentium, noctuarum, rosarum, vitis item ac hederæ palmitum, supellectilisque sacrificiis faciendis idoneæ, & adscripta habet verba:

HEDVNNIAE HER
MIONES FEMINAE
RARISSIMAE CON
JUGI INCOMPARA
AEMILIUS FRONTO
MARITVS ET POMPE
IVS LEPIDVS FILIVS

Non pro cenotaphio seu tumulo honorario, sed vero sepulchro agnoscit istud Autor, a marito & filio præstantissimæ feminæ *Hedunnia* statutum, & omni cultus genere exornatum: ut *Pantaphium* seu *Pantebes* dici mereatur, eo loquendi genere, quo nummi etiam *pantbei* dicti fuerint; qualem Adriani istum fuisse, in Dissertatione modo memorata ostendisse se affirmat. Locum in quo repertum est hoc monumentum, qui est pagus S. Amandi prope civitatem Ausciorum (*cap. 1.*) materiam, quæ est marmor, magnitudinemque seu capacitatem, (*cap. 2.*) tempus quo extractum conjicit, inter Constantini & Gordiani Imp. imperium, adæoque sæculo tertio (*cap. 3.*) nomina Hedunnix, quam Hermiones libertam fuisse existimat, Frontonis item ac Æmilii & Lepidi (*cap. 4.*) explicat. De Diis manibus, quos pro bonis geniis habitos fuisse existimat, qui adversa omnia & mala averruncarent, & dictos putat quod ex iis omnia tam prospera quam adversa manarent, (*cap. 5.*) de corde amoris ut sede ita & imagine (*cap. 6.*) de noctua, virrutum ac prudentiæ signo (*cap. 7.*) de rosis quæ venustatem feminæ, simulque fragi-

fragilitatem, ac brevitatem miseriamque vitæ humanæ denotent, undique adversitatibus, ceu rosa spinis, circumseptæ, (*cap. 8.*) de querna & hederacea fronde patientiam in calamitatibus innocentiamque, ac immortalitatem, simul amoris conjugalis constantiam signante, (*cap. 9.*) de herba Nympha sanctitatis maritalis indice, (*cap. 10.*) de Genio alato, ardentes in manibus faces gestante, (*cap. 11.*) de sacrificiorum in nuptiis & funeribus usitatorum instrumentis, malleo & securi, quæ porca cædebatur, (*cap. 12.*) de clypeo, Nobilitatis insigni, qua Æmilius Fronto & filius ejus Pompejus Lepidus, in monumento nominati, fuerunt gavisi, & arcu, velocitatis vitæ hujus signo, (*cap. 13.*) de coronis & lemniscis invicem connexis, conjunctionis arctissimæ ob virtutem contractæ, floribus item fragilitatis humanæ signis, (*cap. 14.*) differit.

DAVIDIS HUGUENINI CHRISTIANUS RATIOCINANS.

Lugduni Batav. apud Jordan. Luchtmans, A. 1690. in 8.

Constat plagulis 20.

Hermannus Alexander Roell, Theologiæ Professor Franecquera-
nus e Cartesii & Cocceji schola, alibi in Actis nostris memoratus,
duas theses proposuerat, atque in una *Filium DEI secundam Deitatis
personam improprie dici genitam* asseruerat, in altera *mortem tempora-
lem etiam fidelium a peccato, & aliquam peccati penam esse* tradiderat.
His se statim opponens Collega ejusdem *Campegius Vitringa*, non igno-
tus quoque in Actis vir doctus, in Disputatione quadam ista inaudita in
Ecclesia Reformata dogmata pronunciaverat, variisque absurditatibus
quas secum traherent, urferat, contrarias autem sententias defenderat,
& *generationem Filii DEI ab aeterno propriissime enunciari, & mortem
temporalem fidelium penam proprio sensu non esse.* Quæ refutatio ex-
citavit *Roellium*, ut dissertationem aliam conscriberet publicaretque,
qua suas theses plenius explicaret & contra adversarium collegam tue-
retur. Hic vero mox epilogum Disputationis a se habitæ edidit, in quo
Roellio novitatem & absurditatem thesium exprobrare continuavit.
Posteriora ista duo scripta A. 1689. edita ad manus nostras pervenerunt,
in quibus disceptantes inter se Viri docti perspicue suas sententias ar-
gumenta que protulerunt. Iis autem supervenit extraneus Theologus
David Hugueninus in Academia Duisburgensi Professor, suppetias fe-
rens

Bbb

rens communi doctrinæ in libello, cui titulum fecit *Christiani Ratiocinantis*. Partitus hic est opusculum in tres Sectiones.

In Sectione prima eaque brevi vindicat principium, quod Roellius substravit suæ Dissertationi, non nisi clare & distincte perceptis assentiri nos oportere; id concedens, si in hunc canonem redigatur: *Quicquid immensitati sive æternitati repugnare clare & distincte percipitur, illud est de Deo omnino negandum*. Et contra: *Quicquid illi non repugnare clare & distincte percipitur, illud est de DEO omnino asserendum*.

In secunda Sectione prolixiore orthodoxiam receptam asserit contra argumenta adversarii, quæ duo esse ait principalia. Prius: *Generationem improprie dictam DEO tribui; Ergo generationem proprie dictam non esse in DEO*. Hoc merum sophisma esse dicit, multa, tum circa consequentiam, tum circa antecedens, monens. Et cum probasset Roellium antecedens, generationis vocem ex usu communi notare productionem rei nondum existentis ex materia & semine per varias dispositiones, illam ad Deum translata non posse non proprio sensu intelligi; respondet Hugueninus, Roellium, dum hanc generationis ideam traderet, non cogitasse de anima rationali circa generationem hominis: Et uti omnis realitatis vera & summa idea, in solius Dei perfectionis idea sit: ita & generationem in Deo esse maxime veram & propriam. At, inquit adversarius, Theologi generationem Filii divinam vulgo appellantes hyperphysicam, eo ipso tollunt ideam generationis proprie dictæ. Regerit Noster, posse nos carere appellatione hyperphysicæ generationis; alias enim omnes, quæ de Deo dicuntur perfectiones, etiam hyperphysicas dici debere, quas sufficiat tamen vocari divinas.

Posterius argumentum principale est: *productio persona vere divina ideam Deitatis evertit; Ergo productio talis non est in DEO*. Antecedens probat; quia personam divinam produci, dicit illam posterioriorem esse, non æternam esse, aut aliquando non fuisse. Cujus argumenti antecedens Hugueninus aggreditur, *Primo* errorem ipsum refutando, dicens, in naturalibus valere, non idem procedere in infinita & æterna Deitate. *Secundo* erroris fontem detegendo, quod Roellius clare & distincte percipere se non posse opinetur productionem absque mutatione & successione. *Tertio* tandem claræ & distinctæ perceptio-

ceptionis viam, quam sequi debuisset, monstrando, in qua potuisset invenire, æternitati productionem sui similis non repugnare.

His præcipuis rationibus solutis, existimat *Hugueninus*, argumenta reliqua Roellii facile expugnari. Ea autem ad *quatuor dilemmata* redigit. *Primum* est: Generans persona in actu generandi, personam divinam, quam gignit, sibi representat aut tanquam existentem, aut tanquam non existentem. Si ut non existentem, producet eam ex nihilo, uti creaturas: si ut existentem, generare eam & producere non potest. *Respondetur*: a phantasmate animæ generantis ad DEi purissimi & simplicissimi generationem male concluditur. Genitura DEi est ipsius τῷ intelligere productio sive sapientia, vel in Deo sui ipsius idea, *ἰσὺν & χαρακτήρ*: quin proprie loquendo eo ipso, quod Patri obversatur, illum generat, & eo ipso generatus est, quod est Patris idea, *ἰσὺν & χαρακτήρ*. Deinde observatio ista cum existentia vel non existentia *ὑποβολή* non connectitur. Affinguntur sic momenta æternitati. *Alterum dilemma*: Persona divina personam divinam generare perhibetur communicando essentiam suam. Ista persona aut existit, cum illi communicaretur essentia divina, aut personalitas simul cum essentia fuit communicata. Si existit, caruit essentia ante communicationem. Ergo persona divina non fuit, & cum non esset, divina persona facta est. Fuit nihilominus aliquid, si quid illi communicari potuit. Si per productionem personæ simul essentiam communicatam esse dicimus, sequitur essentiam divinam generare, generari ac produci, quæ assertiones absurdæ sunt Theologis. *Respond.* verbum communicare, (uti dare, conferre, impertiri,) est generale, & de omni rei, etiam de ipsius esse collatione usurpatur. Produci vel generari divinam essentiam, absolute dici non potest, sed primam personam, gignendo secundam, ipsi divinam essentiam eandem communicasse, & actu Deitatis naturaliter & æterno essentiam divinam personam ipsam in eadem essentia genuisse, asserunt orthodoxi. *Tertium dilemma*: Si Pater in divinis Filiis generavit emanando, vel simul fuit gignens & genitus, causa & effectus; vel genitus fuit posterior eo, a quo tanquam causa emanavit. Non priori modo, quia talis emanatio non est generatio, hoc est productio personæ, sed coexistentia duarum personarum: non posteriori ratione; nam persona divina nihil prius, ejusque nulla esse causa potest. *Resp.* Membra dilemmatis accurate non opponuntur. Etenim in omni

emanatione producens & productum simul sunt duratione, & productum tamen posterius natura & ordine. Generatio talis per emanationem non tantum coexistentia est, sed simul processio: uti Soli lumen coëxistit, sed cum processione ab eo; uti animæ cogitatio coëxistit, sed cum processione. Persona gignens est prior genito, non necessario duratione, sed naturæ ordine. Qui plus infert, generationem divinam metitur juxta modulum angustum generationis humanæ.

Quartum dilemma: In personam divinam potentia generandi nec activa, nec passiva cadit. Ergo nec generare, nec generari potest. Non activa, cum generare personam divinam sit producere aliquid independentens; at quod producitur, dependet a producente tanquam existentia suæ causa: Nec passiva, quia persona divina ab æterno, & necessario, atque adeo a se est, neque produci ab alio potest. *Resp.* Terminis potentia activæ & passivæ hic melius abstinemus, quam eos usurpamus. Filius est a Patre quoad esse & operari; si dependere dicas, vox dura & forensis sano sensu accipienda erit. Filius *qua Filius*, aut quoad ὁ υἱοῦ θεοῦ, est necessario a Patre; *qua Deus*, est necessario a se, sive αὐτοῦ θεοῦ. Quam distinctionem, *quatenus Deus*, & *quatenus Filius*, a Calvino, Zanchio, Polano, Danzo, Gomaro, Trencatio, Voetio & aliis adhibitam, multis instantiis aggreditur Roellius, quas Noster refellit.

In Tertia Sectione ad propriam adversarii sententiam accedit examinandam; & quidem *Primo* illam discutit, quæ est: *Generatio in DEO nihil aliud esse, quam tum communionem unius essentia, aut coëxistentiam personarum in illa, tum illius communionis aut coëxistentia manifestationem in mundo.* Quam assertionem ait Roellius convenientem esse tum Scripturæ, tum fidei analogiæ, tum naturæ rei. Contra pugnat Hugueninus, Scripturam, nominando Filium DEI, Patris Filium unicum, proprium, Filium quem genuit, qui omnia habet quæ Pater, Filium Dei æque proprie ac filium hominis, significare ante coexistentiam productionem generativam. A Roellio Prov. 17, 17. insufficienter & frustra allegari, cum in eo nihil de coëxistentia, neque de manifestatione habeatur: nam intelligi ibi quemvis amicum certum, qui providentia divina *γεννηται* natus est, ut sit loco veri fratris in necessitate. Pro analogia fidei nimis generalem esse rationem a consuetudine Scripturæ, quæ improprie de DEO & personis divi-

divinis loqui solet; nec quicquam urgere, quod dicat, assertionem suam inniti veritatibus immotis his: secundam personam esse vere divinam, hoc est, verum & summum Deum, atque adeo *αὐτῆος* (Deum a se,) & hinc independentem in existendo & operando ab omni causa extranea, & porro æternam & primo coæternam, denique quoad omnia, quæ ad summam perfectionem requiruntur, illi æqualem. Nam & hæc per generationem æternam non everti, ab adversario autem notionem Patris & Filii rectam non attingi. Id tandem, quod ajat, se convenientissime naturæ rei docere, non statuendo essentia communicationem, nullam divinæ personæ productionem, nullam dependentiam, nullamque omnino imperfectionem, sed perfectam naturæ divinæ communionem, & personæ divinæ æternam & necessariam existentiam & summam perfectionem, nulla peculiari responsione indigere, cum ex supra disputatis constet, ab adversarii sententia destrui generationem de Filio *γενεσθῆς* dictam, quæ notet in Deo personæ propriissime & perfectissime similis productionem. *Secundo* conformitatem cum orthodoxis, ad quam provocat *Roellius*, nullam esse monstrat. *Tertio* monet, fastuose commendari sententiam suam a *Roellio*, quod Trinitatis Sacrosanctæ hostibus ansam cavillandi præcidat, & errandi occasionem omnem tollat. *Quarto* difficultates, quas sibi objici noverat *Roellius*, atque removere sollicitus fuit, expendit, atque solutiones factas rejicit *Noster*. Inter illas difficultates palmaria erat ista: Si nihil aliud quam perfectissima ejusdem naturæ communiō & æterna personarum coexistentia statuatur, tolli personarum distinctionem, & characteristicas, quibus dignosci possint, proprietates. Ad hanc *respondet Roellius*: nomina Patris, Filii & Spiritus S. quibus personæ alias distingui soleat, esse duntaxat œconomica, quibus se in operibus personæ divinæ manifestaverint. *Regerit Hugueninus*: hoc non sufficere, & præter alia absurda etiam hoc secum trahere, nullam esse in ipsa deitate rationem, quare Pater prima persona sit, Filius altera, Spiritus S. tertia. *Quinto* tandem rationis humanæ in Scriptura S. verius illuminatæ specimen subjungit, quod doceat juxta notionem finitorum non esse mensurandum infinitum, sed ideam infiniti in mente perpetuo habendam, qua bene pensata generare & generari non repugnare deitati deprehendatur.

Ita refutata opinione Roellii de generatione Filii, de *Questio-
ne de morte fidelium temporali* iudicium suum subnectit Hugueninus.
Communis doctrina est: *Christum passionibus & morte sua Deo Patri
ita perfecte satisfecisse, ipsumque nobis conciliaisse, ut fide per ipsum ju-
stificati nulli plane reatus aut condemnationi sint obnoxii: adeoque tri-
bulationes, mortemque ipsam temporalem, non esse penam proprie di-
ctam nobis ob peccata nostra, tanquam non expiata essent, a Deo vindic-
te, sibi satisfieri volente, inflictam; sed contra, clementes esse Patri Spi-
rituum vias, nos ad sanctificationem communionemque suam inducentis
atque provehentiis.* Roellius econtra sentit: *Christum quidem plene sa-
tisfecisse, sed tantum pro aeterna damnationis pena; pro morte vero
temporali & afflictionibus hujus vita non item: quippe si id voluisset, il-
lis non essemus nunc obnoxii: adeoque & illas nobis ob peccata nostra, ab
ultimo iudice Deo, in satisfactionem aut penam proprie dictam infligi.*
Quam assertionem Noster probat evertere 1. DEI Patris prædestinatio-
nem, qua nos prædestinavit futuros conformes imagini filii sui & per-
fectam in ipso manifestatq̄ *eudoniav*: (2) DEI filii passi, mortui, resusci-
tati plenam satisfactionem & infinitam plenitudinem, perfectam in
nos charitatem: (3) Spiritus S, communicationem intimam, inhabi-
tationem, testimonium, efficaciam, consolationem: (4) lætitiā certā,
que spem emersuræ salutis & rependendæ gloriæ pro afflictionibꝯ & tri-
bulationibus, quibus crebris fideles in hac vita anguntur. Si roget ad-
versarius, cur nos Christus ab aeterna morte liberans, etiam a morte
temporali, & ej̄ annexis præcuntibusque amaroribus non absolvat?
multa ei reponit Hugueninus, ac inter alia & hoc, ut cum justificati a
peccatis suis adhuc carnei maneat, homineque externo jugiter læces-
sente lapsent, titubent, & sæpe nescii, sæpe conscii peccent atque ca-
dant, ipsi variis amaroribus compuncti, excitati, sicque sensim etiam
peccati conscientia pressi angantur, usq; dum ad penitentiam perducantur,
& ad eum amoris gradum resurgant, ut scientes, tum se Deo ac-
quiescere & anniti supra omnia, tum se rursus pacem conscien-
tiæ per Spiritus S. gratiam! & virtutem indeptos esse,
DEum glorificent.

DE VERA SENONUM ORIGINE CHRISTIANA
*adversus Johannis de Launoy Theologi quondam Parisiensis
 ériticas observaciones Dissertatio, autore D. Hugone Mathoud,
 Presbytero monacho Ord. S. Benedicti e Congre-*
gatione S. Mauri.

Parisi apud Simonem La Gronne A. C. 1687. in 4.
 plagul. 51.

DE primis Gallicarum ecclesiarum fundatoribus haud levis contentio inter ipsos Galliarum Doctores hoc seculo agitata fuit, e quorum numero *Johannes Launoyus* vulgatas de sedium in Gallia episcopaliū natalibus traditiones variis opusculis impugnavit. Fecit id imprimis in disputatione epistolæ, quam *Petrus de Marca* de tempore, quo primum in Galliis suscepta est Christi fides, ad *Henricum Valesium* scripserat; item in tribus dissertationibus, conjunctim editis, quarum prima *Gregorii Turonensis* de septem Episcoporum sub *Decii* imperio in Gallias adventu testimonium; secunda *Sulpicii Severi* locum de primis in Gallia martyribus & religione trans Alpes serius suscepta defendit; tertia, quid de primi *Cenomanorum* Antistitis epocha sentendum sit, explicat; ut dissertationem de ficto *Lazari*, *Mariz*, *Marthæ*, *Marcellæ* & sociorum in Gallias appulsu, ejusdemque dissertationis adversus *Johannem Quesneum* apologiam, & varia insuper de duobus *Dionysiis* opuscula *Germano Millete*, *Johanni Samblacato*, *Hugoni Menardo*, & *Petro Francisco Chiffetio* opposita taceamus. Cum vero etiam *Senonensis* ecclesiæ antiquitas & fama de *Saviniano*, qui a *Petro* missus hanc Galliarum metropolin fundasse perhibetur, periclitetur, si *Sulpicii Severi* sententia a *Launoyo* stabilita admittatur, & præterea *Launoyus* in dissertatione de *Severi* loco acta *Saviniani* authentica esse aperte neget, *Mathoudius* cum *Launoyo* congregiendum sibi censuit, ad quam pugnam ineundam ab Archiepiscopo *Senonensi* *Johanne de Montpezat* se incitatum, & a Decano *Senonensis* capituli *Jacobo Boileau* literariæ supellectilis armis instructum refert, etsi se non tam contra ipsum *Launoyum*, fatis suis jam defunctum, quam contra ejus discipulos acriem instruere profiteatur; siquidem cum *Launoyo*, dum viveret, amicitiam coluerit, ejusque auxilio A. C. 1655. notas suas in octo li-

bro

bros sententiarum Roberti Pulli, una cum sententiis Petri Pictaviensis in lucem dedit. Agnoscit præterea insignia Launoji in republicam literariam merita, id unice dolens, quod singularitatis studio & altercandi libidine ea fere scribendi argumenta sibi delegerit, quibus plerasque utriusque cleri societates adversus se irritaverit.

Rem ipsam sic aggreditur, ut primum natales Senonensis ecclesie exponat. Refert igitur, Savinianum & Potentianum cum Altino in Gallias a Petro Apostolo missos Senonas petiisse, per agrum Vastinensem transeuntes diem Christi natalitium celebrasse, & ob visionem Christi in cuius vagientis oratorium Bethlehemini nomine insignitum in Christi nati, Matrisque Deiparæ cultum consecrassent. Altino hic relicto, Savinianum & Potentianum Senonas se contulisse, & in eo suburbii loco, qui Vivus dicitur, a Victorino quodam hospitio exceptos Victorini familiam salutaribus aquis tinxisse, & alios duos viros Serotinum & Bodaldum ad sacrum ministerium ordinasse; Savinianum his auspiciis lætam urbis mœnia impresso circumquaq; crucis signaculo obiisse, & saxorum rigorem tangentis digito cessisse, eaque stigmata, quæ Nicolaus de Lyra in Obadium scribens a se visa testatur, diu conspicua mansisse, in vico, cui Vivo nomen, ecclesiam Salvatori, etsi hodie a Saviniano nomen sortiatur, dedicatam, paulo post ad Petri & Pauli monitum ecclesiam S. Petri Vivi ibidem erectam fuisse, quam postea Clodoveus Francorum Rex cum Theodechilde filia, majori ambitu, regia dote, & insigni monachorum sodalitia decoraverit. Dispersis in urbes vicinas lociis, Savinianum apud Senonas mansisse, in eaque urbe insigne gentilium templum solo nutu diruisse, ejusque loco tres sibi cohærentes ecclesias sub nomine Deiparæ Virginis, Christi præcursoris, & Protomartyris Stephani ædificasse; Potentianum a Saviniano digressum apud Aurelianenses, Carnotenses, Parisienses & Trecenses Christianam religionem propagasse, Savinianum autem post multa præclare gesta coram Severo iudice accusatum, virgis & plumbatis cæsum, carceri inclusum, & morti deniq; devotum, cum duceretur impetrato orandi spatio in obviam Salvatoris ecclesiam secessisse, & in intimis ejus recessibus Synaxin egisse, at lictores moræ impatientes in cryptam irruisse, & sanctum Antistitem ense & securi bis in vertice percussum occidisse, ejusque corpus in eadem crypta ad tempora usque Venilonis Senonum

novam Episcopi requievisse. Hanc Senonensis ecclesie originem ut veram esse probet, ad traditionem primum provocat, quam ex actis passionis Saviniani, nec non ex actis martyrii S. Sanctiani, Colucabæ & Beatæ confirmat. Idem probat ex instrumento fundationis monasterii S. Petri Vivi, quod a falsi suspicione contra *Sirmondum, Hadrianum Valesum, Cointium, Mabillonium, Papebrochium, Fratres Sammarthanos, Labbeum* & alios diluere conatur. Nova argumenta depromit ex antiquis inscriptionibus in Senonensium ecclesia inventis, & ex variis martyrologiis editis & MScis, quæ Savinianum Apostolorum ævo ad Senonas missum attestantur. Cum vero Launojus a Galliarum ecclesiis circa Caroli M. tempora synchronismum apostolicum affectatum passim scribat, non nihil operæ impendit dissertationis hujus Autor, ut hoc assertum falsum esse convincat, & præterea ex ipso Launojo nonnulla colligit, quæ suæ de Saviniani epocha sententiæ favere arbitratur, & Sulpicio Severo, qui seriùs in Gallia Christi fidem susceptam scripsit, plures alios opponit antiquos pariter & recentiores, quibus ipsa quoque Scripturæ testimonia de Evangelio per totum orbem Apostolorum ætate annunciatò subjungit, variasque rationes superaddit, quibus Galliam sub ipsa nascentis ecclesie Christianæ incunabula Evangelii luce collustratam probat. Postremo ad ea respondet, quæ contra Saviniani acta a Launojo objecta fuerant. Veritati istorum actorum id minime obstare asserit, quod autorem anonymum habeant. In genuinis Saviniani actis primatus nullam mentionem fieri observat, ideoque Launojum frustra urgere, quod Senonensibus Episcopis primatus dignitas ante Johannis VIII Pontificatum non concessa fuerit. Ex ordine Sanctorum in Litaniis certum de tempore, quo vixerunt, judicium fieri posse negat, & Manuali Senonensi, quod A. C. 1555 prodit, alios codices opponit, in quibus Savinianus statim post Stephani nomen legitur. Quod Savinianus in collegio 70 Christi discipulorum non fuerit, ex Scripturæ & Dorothei silentio minime concludi posse statuit. Quod plures ecclesie episcoporum suorum seriem non tam plenam & perfectam exhibere possint, quin magni hiatus, præsertim in primis a Christo nato seculis deprehendantur, Diocletianæ persecutioni tribuit, in qua ecclesias ad solum usque dirutas, & sacros libros flammis combustos constat. Addit quod ob atrocissimas persecu-

cautiones saepe vix inventi fuerint, qui se ad sacras infulas rapi sicerent, & praeterea gentiles haut raro, ne novus episcopus eligeretur, prohibuerint. Locum Gregorii Turonensis, quem Scriptori huic ab alio assutum suspicatur, Saviniani epochae non obesse pronunciat, cum in aet. episcopos, quos sub Decio in Galliam missos ex actis Saturnini Gregorius ille refert, Savinianus non compareat. Varia denique contra Sulpicii Severi locum excipit, eumque tanti non esse scribit, ut propterea quisquam de apostolico Saviniani synchronismo dubitare debeat.

In appendice duae assertiones *Ellies du Pin* ad examen revocantur, ex Bibliotheca, quam Gallice scripsit, Scriptorum ecclesiasticorum excerptae. Una Dionysium Areopagitam concernit, quem Dupinius a Parisiensi distinguendum probat. Altera versatur circa vexatum illum Gregorii Turonensis locum. Cum enim ex isto loco Launojus Cypriani epistolam de Martiano Arelateni pseudepigrammam esse statuerit, argumentum illud Dupinius nullius ponderis esse existimat, si quidem autor vitae Saturnini tantum dixerit, Saturninum sub Decio Tbolam missum, eaque occasione Gregorius Turonensis septem alios episcopos in Galliam missos recensuerit, e quibus forte nonnulli, & in his Trophimus quoque Arelatenis, citius quam sub Decii imperio in Galliam advenerint. In hisce Dupinii assertionibus varia Mathoudius reprehendit, & illud maxime, quod ex illo Gregorii loco Dionysium Parisiensem Areopagita juniorem esse prober, & tamen postea in vindicanda Cypriani epistola, Gregorianum illum locum ipse laefaceret.

CATALOGUS ARCHIEPISCOPORUM SENONENSIS
sum ad fontes historia noviter accuratus autore Hugone
Mathoud, Presbytero Monacho Ord. S. Benedicti e
Congr. S. Mauri.

Parif. apud Simonem La Gronne via Victorini sub

Sole Oriente, 1688. in 4to. plag. 28.

Dissertationi de vera Senonum origine Christiana, hunc Senonensium Archiepiscoporum catalogum, velut alteram partem, attexere voluit Mathoudius. Quamvis enim *Claudius Robertus*, & *Fratres Sammarthani* in Gallia Christiana, aliique Scriptores, in recensendis Senonensibus Archiepiscopis jam occupati fuerint, operæ tamen

tamen pretium se facturum existimavit, si denuo Antistitum illorum catalogum contexeret, cum præsertim monumenta quædam natæ fuerit, quæ chronologiæ Senonensium Præsulum non exiguam lucem afferre possint. Præ cæteris commendat autographum volumen *Gaufridi a Collone* Monachi S. Petri Vivi, e cœnobii Viviani ruderibus A. C. 1656 erutum. Profitetur tamen, chronologiam Episcoporum Senonensium, qui tribus primis seculis ecclesiæ illi præfuerunt, tam certam non esse, ut ejus sponsor esse velit. Incipit a Saviniano, quem a Petro in Gallias missum iterum contendit, & progreditur usque ad præsentem Senonensis ecclesiæ Archiepiscopum Hardinum Fortin de la Hoguetre. Appendicis loco hujc Senonensium Episcoporum historiæ subjicitur apologia pro Leotherico Senonensi Archiepiscopo, quem *Baronius* in annalibus suis hæreseos accusavit, quasi Berengario & aliis Sacramentariis facem prætulisset. Helgaldum a Baronio non recte intellectum, arguit Mathoudius, nec ullum objecti criminis vestigium apud alios Scriptores deprehendi notat. Agnoscit nonnulla Fulbertum, Carnotensem in Leotherico reprehendisse, verum quod hæresi illa Leothericus infectus fuerit, a Fulberto nusquam scribi dicit. Quod autem Leothericus purgationem per Eucharistiæ Sacramentum, Roberto Regi indixerit, minime mirandum esse docet, cum nonnulli Pontifices Romani, plurimique Episcopi istud juramenti genus vel aliis injunxerint, vel ipsi usurpaverint; cujus rei exempla varia producit.

JOANNIS COMMELINI CATALOGUS PLANTARUM Horti Medici Amstelodamensis. Pars prior.

Amstelod. ex typographia Commeliniana, sumptibus Arnoldi Oosaen. 1689. in 8. Plag. 24.

Non ignobile in his Actis nostris nomen est *Joannis Commelini*, Amstelodamensis Reipublicæ Senatoris amplissimi, Botanici excellentissimi; quippe cujus *Catalogum plantarum indigenarum Hollandia* A. 1683 editum, jam in Actis illius anni, mense Decembri, pag. 517 recensuimus; operam vero ac studium, quod post *Dn. Henricum van Rbede tot Draakenstein*, exornando *Horto Malabarico* impendit, in Actis A. 1684, mense Aprili p. 161, iterumque A. 1688, mense Septembri p. 479 ex merito laudavimus. Præsens vero hoc

Opus tardius ad nos, nec nisi ante paucos dies pervenit, ex Belgio benevole transmissum, nec adhuc in officinis librariis nostris prostat; de quo proinde, ne utilissimi libri notitia Botanophilis diutius carendum sit, sine mora, dum septimam hanc Supplementorum Sectionem in lucem extrudimus, pauca nobis erunt dicenda.

Cum post eversum ob urbis ampliationem priorem Hortum Medicum, ante annos aliquot novum adornare Amplissimo Senatui Amstelodamensi visum esset, ejus rei cura Duumviris spectatissimis, *Joanni Huidakoper*, Equiti, Toparchæ in Maarseeven & Neerdyk, Consuli & Senatori, atque *Commelino* nostro fuit commissa. Isti vero tam gnaviter strenueque munere illo defuncti sunt, ut loco omnino paludoso cultissimus emerferit Hortus, quodque merito mireris, intra quadriennii spatium tanta omnis generis & rariorum præcipue, tum indigenarum tum exoticarum plantarum copia fuerit exornatus, ut nulli hodie secundus ab incolis, æcolis & advenis summa cum delectatione perlustretur. Unum deerat, Catalogus nempe plantarum (quali Hortum Medicum Lugduno-Batavum clarissimus *Hermannus* A. 1687, ut in Actis illius anni pag. 245 a nobis memoratum est, cum omnium applausu illustraverat) multorum votis desideratus; quem componere tandem, qui huic rei, quod plantas ipse comparasset, digessisset, excoluisset, maxime idoneus erat, *Commelinus* noster aggressus est, felicitique studio absolvit; etsi prima tantum parte publici hæcenus juris facta. Ordinem in eo secutus est celeberrimi *Raji*, cujus in distinguendis, per genuinas naturalesque earum notas characteristicas, plantis industriam non immerito laudat, neque nos in Actis A. 1687. p. 105, & Sectione II Supplementorum pag. III. laudare non potuimus. Itaque secundum litteras Alphabeticas, ejusdem generis plantas conjungit, notasque characteristicas ex *Raji* Historia Plantarum subjungit. Denominationes vero plerumque ex *Casparo* & *Joanne Buxbinis*, *Jacobo Breynio*, *Paulo Hermanno*, *Pisone*, *Horto Malabarico*: Synonyma ex *Retchio*, *Clusio*, *Dodonæo* recentioribusque aliis desumit; Belgicis etiam nominibus prudenti consilio subjectis. Sed, ut diximus, prima tantum pars prodit: alteram vero eo avidius harum rerum curiosi expectaturi sunt, quia illi plantæ plurimæ in Europa antehac non cognitæ, tam ex seminibus productæ, quam ex utraque India & aliis locis allatæ magnis

gnisque sumptibus excoltae, & iconismis fortasse (ut in Horto Lugduno-Batavo *Hermannus* fecit) representandae, ab Auctore sunt referatae. Dubium vero non est, quin honestissima inter peritissimos in Hollandia Botanicae scientiae viros, *Hermannum* & *Commelinum* æmulatio, qua ille Lugdunensem, hic Amstelodamensem Hortum rarissimis plantis instruere laborant, ad Hollandiae decus & gloriam haud parum cum tempore sit collatura. Denique ignorare Lectorem Benevolum nolumus, spem a *Commelino* in Praefatione factam, vastissimum illud *Horti Malabarici* Opus, in quo typis excubendo ultra duodecim jam annos defudatum est, absolutum propediem iri, duodecim tamps complexurum.

DE PRIVILEGIIS IGNORANTIAE TRACTATUS

Moralis, auctore Joanne Chrystomo Philippino.

Venetis apud P. A. Brigoncium, 1688. in fol.

Continet alphab. 5. plag. 3.

Author Operis hujus Clericus Regularis Theatinus est, Sacrae Theologiae Professor, & Inquisitionis Veronensis Consultor. Disquiritur in eo, *quando quibusve in casibus per ignorantiam a peccato quis excusetur, nec non a censuris, a penis ecclesiasticis, aut a gravamine alio spirituali vel temporali (causa ejusdem) liberetur.* Munitum Opus est Approbationibus tum Veronensium, *D. Mirbavili Angeli Abaci C. R. Sacrae Theologiae Professoris & S. Officii Veronae Consultoris*, ac *D. Augustini Ferri Cler. Reg. S. Theol. Professoris & S. Officii Veronae Consultoris*; tum Romanorum, *D. Caroli Clodivii Congreg. Cleric. Regul. Praepositi generalis, & D. Augustini Bonelli Cleric. Regul. Secretarii*; tum Venetorum, *Fr. Joannis Thoma Rovetti Inquisitoris Generalis Venetiarum, & Fr. Anastasii Parenti Revisoris*, triumque Studii Patavini Reformatorum ac Secretarii. Argumentum ipsum magno volumini materiam sufficere potuisse, facile agnoscent, qui in Morali Theologia vel leviter sunt versati: neque Author perfunctorie id tractavit, sed summo studio, resolutis tantum non infinitis casibus, qui sub examen venire trahive tali in opere mereantur. Quemadmodum vero ad duo summa capita referri omnia posse videntur, ut ignorantia, inconsiderantia, inadvertentia *invincibilis*, quia involuntaria, a peccato excusare; *vincibilis* vero, quia saltem indirecte voluntaria

taria censetur, etsi peccati gravitatem minuat, prorsus tamen a peccato non absolvere statuetur: ita resolvi pleraque in eam quaestionem apparet, quanam ignorantia *invincibilis* proprie sit dicenda. Qua quidem in re Author noster, *Privilegium* nempe *Ignorantia* pro virili patrocinaturus, laxiorem potius & indulgentiorem, quam rigidum sevel in ipsa Praefatione, qua instituti sui rationem reddit, exhibet. Nam cum multi, & fortasse saniores, ignorantiam vincibilem reputent, quoties quis, etsi ipso actu malitiam objecti non consideravit, potuit tamen morali potentia & debuit eandem considerare; Author alios secutus, omnem ignorantiam pro invincibili habere videtur, quam nulla expressa seu actualis cogitatio aut consideratio malitiae moralis praecessit. *Quare*, inquit, *ut aliquis peccet moraliter, debet expresse advertere & considerare malitiam objecti, vel saltem habere aliquam dubitandi rationem aut scrupulum. Quod si nihil horum praecesserit, ignorantia & inadvertentia seu oblivio censentur omnino naturalia & invincibilia.* Qualis hypothesis annon quodammodo faveat novae illi, sed publice jam damnatae de peccato philosophico doctrinae (de qua in Actis Eruditorum A. 1689. pag. 620, & A. 1690. pag. 329, & 502. seqq. diximus, & propediem in recensu quartae & quintae Denunciationis hujus haereseos plura dicturi sumus) dispiciendum cordatioribus relinquimus. Dispositio Operis haec est, ut c. 1. de Privilegiis Ignorantiae circa legem naturalem; c. 2. circa legem civilem; c. 3. circa legem Divinam & mysteria fidei; c. 4. circa legem ecclesiasticam; c. 5. circa praecipua charitatis; c. 6. usque ad 13. circa praecipua decalogi; c. 14. usque ad 18. circa praecipua Ecclesiae; c. 19. usque ad 26. circa Sacramenta; c. 27. denique circa varia, tractetur.

pag. 8.
B. 14.

HISTOIRE DU MONDE, PAR M. CHEVREAU. i. e.

Historia Mundi, auctore Domino Chevreau, secundum edita.

Parisiis, apud Joannem Boudotium &c. 1689, in 12. T. V. cum indice locupletissimo, Constant plag. III.

Auctor, vir multae lectionis, Ludovico Augusto Borbonio Duci Cermananensi, Ludovici XIV. Regis Galliae filio naturali, a secretioribus mandatis est. Edidit opus hoc suum prima vice Parisiis 1686. in 4, voluminibus binis. Sed praeterquam quod Renaudeti suscipu-
ribus

ribus in locis id emendavit, integro nunc libro auctius reddidit. Libro *primo* memorantur homines primævi, regesque Assyriorum, Medorum ac Persarum. *Secundo* Monarchæ Græcorum, Macedonum, Syrorum, Egyptiorum. *Tertius* orditur historiam Romanam ab Urbis incunabulis, ac pertingit ad mortem usque Domitiani. Inde usque ad Constantinum Palæologum Imperatorem ultimum Constantinopolitanum libro *quarto* pergitur. Liber *quintus* plane novus est, ac de Imperatoribus Occidentis agit. *Sextus* Arabum atque Turcarum gesta complectitur. *Septimus* de præcipuis quibusdam urbibus inscribitur, Babylone puta, Nineve, Hierosolymis, Athenis, Troja, Sparta, Roma, &c. *Sequentis* argumentum sunt septem mundi miracula, quibus *octavum* additur templum Hierosolymitanum. *Ultimo* libro novum orbem *ἀς ἐν τῷ πᾶσι* sistit Auctor, inter elegantiores merito suo reponendus. Hac ratione, stylo quidem concisiori, attamen perspicuo satis, potiores historiæ *sacra, profana*, ac sigillatim quoque *literaria*, partes recensuit. Ubi enim *epocha* primariæ alicujus (nominatenus a nobis indicatæ) *periodum* quandam absolvit, conquiret eam ac chronologico ordine enarratum subnectit, quicquid memoria posteritatis dignum eodem tempore egerunt aut passi sunt Reges, Duces, Viri præstantiores in regnis illis, quibus aliquid negotii intercessit cum monarchia, de qua libro isto sermonem ex professo instituit.

PHILIPPI CYPRII CHRONICON ECCLESIAE.

Græcæ, cum Commentariis Henrici Hilarii.

Lipsiæ apud J. C. Wohlfart, 1687. in 8. plag. 43.

Philippus Cyprius Magnæ Ecclesiæ Constantinopolitanæ ante hos quadraginta, & quod excedit, annos, Protonotarius fuit, cujus nomen in Subscriptionibus utriusque Synodi A. 1639 & 1642. contra Cyrillum Lucarim celebratæ legitur. Composuerat is *Chronicon Ecclesiæ Græcæ*, aut si mavis Catalogum Patriarcharum Constantinopolitanorum; qui libellus cum manuscriptus in manus Nicolai Blancardi, in Franequerana Academia Juris & Historiarum Professoris celeberrimi incidisset, dignus ab eo habitus fuit, quem Latine verteret, & una cum *Christophori Angeli* de statu & ritibus hodiernorum Græcorum commentario Franequeræ A. 1678: ederet. Cum vero *Chronicon* illud jejunum

junum valde, nec ab erroribus immunde deprehendisset *Henricus Hilarius*, Scholæ quondam Cellerfeldensis, dum staret, Rector, *ἄνθρωπος*, rem gratissimam se Historiæ Græcorum Ecclesiasticæ cultoribus facturum arbitratus est, si diligentius illud studio recenseret, lapsus Auctoris hinc illic admissos emendaret, Historiamque Patriarcharum haud parum pleniorē atque locupletiorē exhiberet. Id quod ita præstitit, ut & veram Patriarcharum Constantinopolitanorum seriem ab initio nascentis Ecclesiæ usque adhuc fere tempora, quantum fieri potuit, exhibuerit, & plerumque acta eorum ex Scriptoribus aliis eruta enarraverit, præcipuam vero industriam in describenda accuratius Ecclesiæ Græcæ sub Turcico jugo, postquam in barbarorum illorum manus Constantinopolis pervenit, facie occupaverit. Ita ergo Chronicon illud auctius multo & illustrius Lipsiæ prodiit, nonnunquam etiam Compendii seu Epitomes fines supergressum, in *Photii* imprimis, *Nicephori* & *Cyrilli Lucaris* rebus enarrandis. Quod jure indignabitur fortasse nemo, cum, quas ipse Hilarius in præfatione ad Lectorem causas allegavit, in *Photii* tempore schisma utriusque Ecclesiæ incidit; Patriarchatus vero *Nicephori* tempora iconomachiam & iconolatriciam, modo abrogatam, modo permissam insinuent; *Cyrilli* denique *Lucari* tempore fides Græcorum per Orientem visa fuerit innovari, certe fluctuare. Uno autem volumine Opus totum continetur, sed quod commode rursus in duas partes dividi sic potest, ut prior Episcopus & Patriarchas ab Apostolorum ævo ad captam usque a Turcis Constantinopolin, altera vero Patriarchas qui post Constantinopolin captam sub jugo Turcico Ecclesiæ Græcæ usque ad nostra tempora præfuerunt, complectatur. Adjecta Operi Appendix exhibet haud pauca Historiæ Patriarchicæ inservientia, quæ in ipsa tractatione proferri commode non potuere, epistolas imprimis doctorum virorum lectu non indignas, quas inter duas etiam, a *Jeremia* quodam & *Arbanasio* ad maxime Reverendum *Joh. Olearium* nostrum, S. Theologiæ hodie Professorē celeberrimum, Græco idiomate exaratas comparent; nec non Notitia Episcopatum per Orientem, quæ Imperatorem Andræonicum Palæologum seniore auctorem habuisse creditur.

ACTORUM ERUDITORUM,

393

qua Lipsia publicantur,

SUPPLEMENTA,

Sectio VIII.

*JOURNAL DU PALAIS, OU RECUEIL DES
principales décisions de tous les Parlemens & Cours
Souveraines de France,*

hoc est,

**Ephemerides Fori, sive Sylloge potiorum Decisionum
in universis Parliamentis & supremis Galliae
Curiis latarum.**

Pars Undecima.

Parisiis, apud Dionysium Thierry & Joh. Guignard, 1689. in 4.

Plagul. 69.

Non opus erit de methodo & instituto egregii hujus operis, cuius partem undecimam nunc (tarde satis, sed præter nostram culpam, cum nuper demum ad nos pervenerit,) sistimus, multa præfari; quando quidem nil attinet ea repetere, quæ in recensione duorum proxime præcedentium Tomorum in *Actis anni 1685. pag. 300. & 1688. pag. 84.* jamjam exposita fuerunt. Id modo monendum nunc habemus, laborem hunc, qui hæctenus communis opera *C. Blondelli & G. Gueretii*, celeberrimæ in Parlamento Parisiensis Advocatorum, continuatus fuerat, soli nunc Blondello incumbere: Gueretus enim sub finem anni 1688. defunctus, ut in præfatione perhibetur, ad præsentem forensium Definitionum fasciculum non nisi duodecim circiter pagellas contulit. Cæterum eadem, quantum apparet, in recensendis Decisionibus causarum, methodus servata est, quæ in præcedentibus tomis adhibita fuerat: nam in aliquibus quidem, maxime ubi de mero jure quaestio est, succincta valde recensio editori placuit; alibi diffusior relationis stylus est, potissimum, quando facta occurrunt,

D d d

quorum

quorum circumstantiæ pleniorer mereri discussionem visæ sunt; denique nonnunquam integræ causarum perorationes, uti ab earum patronis hinc inde prolatae fuerunt, communicantur, pathetico satis multisque figurarum floribus exornato sermonis genere conceptæ. His præmissis nil superest, quam ut more nobis familiari tenorem aliquarum Decisionum, hoc in volumine contentarum, benevolo Lectori speciminis loco nunc exhibeamus, quæ reliquas inter extare quodammodo visæ fuerunt. Sic iudicatum refertur fuisse, laudemium non deberi, usufructu domus ad vitam certæ cujusdam personæ vendito: tamen alioquin locatio ultra novennium facta, ut quæ generali regni consuetudine pro alienatione habeatur, ejus præstationem importet, *pag. 19. seqq.* Statutum Parisiense, quod, patre super defunctæ conjugis bonis inventarium facere negligente, dimidiam partem fructuum, interim ex continuata communionem conjugali perceptorum, addit liberis, ita ut morientium portiones superstitibus accrescant, non extendendum esse ad casum, si aliqui ex liberis renunciaverint huic lucro, *pag. 37. seqq.* Lanionum collegio unum e suis ob venditas carnes morticinas, accusante, hujus ~~scelerum~~ ab expensis litis, viritim contribuendis, non posse se eximere affinitatis propinquæ prætextu, *pag. 74.* Creditorem, licet in venditione certi cujusdam fundi renunciaverit hypothecæ, quam in illo habuerat, non ideo prohiberi a prosecutione pignoratitii juris in alio agro prius alienato retenti, ut maxime fundus ille, cujus intuitu renunciatio facta, pro hujus evictione una obstrictus haberet, *pag. 82.* Reditus annuos, qui non in venditione fundi, sed per simplicem modo assignationem in eo constituti essent, rehui posse, tamen primitus redemptioni tali certum tempus præfixum, idque elapsum esset, *pag. 97. seqq.* Communionem bonorum inter conjuges inita pactis dotalibus, hac lege, ut foemina post mariti obitum renuncians communioni repereret, quicquid intulisset: non comprehensum sub his verbis putari legatum universale, quod ei stante matrimonio delatum esset, *pag. 109. seqq.* Creditorem annuorum reddituum non posse compensatione uti ad extinguendam sortem alius summæ, qua ipse debitori suo obstrictus esset, nisi ad concurrentem summam reliquorum, *pag. 121.* Eum qui cum alio in solidum se obligaverat pro certa summa mutuo sumpta, non teneri ad solvendum novum debitum, quod ille sub usuris levioribus apud alium contraxerat ad diluendum prius illud mutuum, gravioribus nempe

nempe usuris oneratum, pag. 173. seqq. Vigente alicubi consuetudine, ut ad revocandum testamentum qualiscunque declaratio voluntatis contrariæ, utut non solennis, sufficiat: testamentum posterius, licet pro nullo declaratum a iudice fuerit, satis esse ad tollendum prius aliquod testamentum, ad effectum transferendi bona ad heredes sanguinis, pag. 245. seqq. Testatore præmissis aliquot substitutionis fideicommissariæ, masculos ex linea masculina descendentes mere concernentis, gradibus, tandem generatim successionem demandante proximis consanguineis; id non exaudiendum esse de solis masculis; sed ultimo defuncti filiam ejusdem patruo in hereditate anteferri, pag. 273. seqq. Donationem a foemina factam mariti viventis liberis e priori matrimonio genitis, pro lubitu revocari posse, pag. 394. Hypothecam, quam quis in bonis coheredum nactus sit, incipere non a tempore demum factæ divisionis, sed a die aditæ hereditatis, pag. 404. Annuos redditus fundo non inhærentes subjacere persecutioni hypothecariæ, etiamsi in tertium translati essent, in cujus domicilio pro mobilibus per statutum reputarentur, & in Gallia alias res mobiles distractæ actioni hypothecariæ non subsint, pag. 408. seqq. Mariti prædefuncti heredes post viduæ mortem non posse petere portionem, quam illa in pactis dotalibus per donationem inter vivos marito assignaverat de bonis post mortem suam superfuturis, pag. 434. seqq. Privilegium illud, quo Graduati Academicarum Galliæ jus habent ad occupandam tertiam partem beneficiorum ecclesiasticorum in regno vacantium, (vi Concordati inter Leonem X. & Franciscum I. initi,) etiam se extendere ad loca, quæ ex illo tempore Coronæ Gallicæ jure belli acquisita fuere, pag. 442. seq. Doctores indigenas Academicæ alicujus non gaudere præcedentia præ advenis, alibi Gradum hunc nactis, nisi ex prioritare promotionis, pag. 471. Cum Titius Semproniam suam ex Cajo fratre neptem dotasset ea sub conditione, ut post obitum ipsius Titii Cæjus, aut post mortem ejus Semproniam ejusque liberi, jure repræsentationis ad successionem venientes, summam illam prius in communem massam conferrent: ac defuncto dein Titio, Caji præmortui filia Semproniam patruum successionem renunciasset, hujus fratrem Mævium, ex eodem Cajo ortum, vi pacti illius ad collationem summæ istius obstrictum esse, licet de ea nihil ad ipsum pervenisset pag. 488. seqq. Diversis donationibus in liberos matrimonium contrahentes erogatis, partemque legitimæ liberorum nondum clo-

catorum absorbentibus, judicatum est, ad supplendam hanc non omnes istos, sed novissimos tantum donatarios obstructos esse, quorum nempe donationem apparet in officiosam fuisse, pag. 511. Porro ambigue in utramque partem disceptatur pag. 484. seqq. an mater, cui statutum non nisi rerum mobilium successionem defert, cum filio minorenni in hereditate paterna per sortem nil præter mobilia obtigisset, hujus monasterium ingressi adeoque pro mortuo habiti bona universa capiat, an vero tantæ portionis detractionem pati debeat, quantam ille ex bonis immobilibus paternis adepturus fuisset, si æqualis mobilium immobiliumque divisio facta foret: cui posteriori opinioni Blondellus editor accedere videtur, quamvis nil hæc in causa decisum referat. Notabilis præterea est sententia, quæ pag. 163. seqq. recensetur, qua nempe matrimonium inter senem illustrem & puellam inferioris conditionis contractum, ob omittas solennitates ecclesiasticas, post mortem illius ad instantiam agnatorum pro nullo declaratum fuit, vidua ejusque filio nomen defuncti gerere prohibitis, adjudicata tamen utrique certa pensione annua ex ejus bonis. Cæterum cum moribus Galliæ ad validitatem matrimonii minorennium requiratur consensus parentum vel curatorum, (quem ne quidem per dispensationem ab Archiepiscopi Vicario obtentam suppleri posse judicatum est, pag. 240.) communicatur pag. 256. edictum a Rege emissum die 6. Aug. 1686, quo disponitur, quid servandum sit in contrahendo minorum conjugio, quorum parentes ob reformatæ religionis professionem regno emigrarint: jubetur nimirum, ut ad consensum hunc supplendum, in præsentia judicis loci & procuratoris regii conveniant sex agnati cognative proximi despondendorum, aut iis deficientibus tot amici vel vicini, ad conferendum super ea re suum consilium atque assensum, ejusque tenor dein solenni instrumento tabulisque dotalibus inseratur. Illud quoque Arrestum notatu non indignum est, quod pag. 242. refertur, quo Nobili cuidam, qui ex petulantia & vindictæ studio in alterius fundo sexaginta circiter arbores cæciderat, præter 3000. libras ad pensandum damnum dictatas, multa loco injunctum fuit, per triennium in castello quodam servitia militaria Regi præstare: quæ sententia etiam in Appellationis instantia a Parlamento Parisiensi confirmata est, triennio tamen illo servitorum in annuam ex provincia relegationem commutato. Denique nec illud reticendum putavimus, morem illum in Galliæ regno antehac

antehac receptum, quo conjuges, de quorum impotentia moveri quaestio- nem contigerat, membrorum externorum inspectione peritis rem non satis manifestante, jussi fuerant hora condita in conspectu testium congressum tentare, hodie abolitum perhiberi pag. 60; abrogatum nempe per solennem sententiam in causa Marchionis de Langey latam anno 1677. die 8. Februarii: de qua quidem probatione, incongrua non minus, quam incerta, jamjam in Actis Anni 1685. Mens. April. pag. 157. nonnulla nos differuisse meminimus.

LES OEUVRES DE M. ANTOINE D' ESPEISSES,
Advocat & Jurisconsulte de Montpellier,
five

Antonii Spezzai, Advocati quondam & Jureconsulti
Monspelienfis Opera.

Lugduni, apud Fratres Huguetanos, 1685. Fol.

Plagul. 37.

Librum hic benevolo lectori sistimus, quem Pandectas Juris Gallica- nas haud immerito salutari posse, non abs te confusus est Autor: cunctas quippe notabiliores Juris Romani materias methodice explica- tas & ad usum fori Gallici accommodatas complectentem. Nimirum quum *Spezzai*, Advocati quondam in Parisiensi Parlamento defungens munere, advertisset, Leges Justinianicas confusae satis congeriei speciem in Corpore Juris exhibere, & quandoque diu quaesitandum esse, minus exercitatis praesertim, antequam occurrentis alicujus quaestionis deci- sio reperiri in eo valeat: jam tum consilium inierat cum conjunctissimo sibi *Carolo de Bouques*, sociata opera in universum jus civile com- mentandi, ita quidem, ut, singulis ad justum ordinem redactis, Juris- prudentiam redderent perspicuam, lectu jucundam & a spinis liberam; denique cunctis regni sui incolis etiam Latina non callentibus, expo- sitam: cui consequenter & mox *TraBatus de Successionibus* ab utroque conscriptus & in lucem editus fuerat Parisiis anno 1623. Sed paulo post carum hunc suum commilitonem fati praereptum perdiderat no- ster; nihilo tamen fecius laborem coeptum continuandum ratus, non cessavit, donec illum paulo ante annum 1659, integris quadraginta an- nis in eo cum defudasset, ad finem tandem perduceret. Non tamen

ea ipsi obtigit felicitas, ut opus hocce suum typis publicis exscriptum ipsemet oculis usurparet: eodem enim tempore, quo de eo in lucem emittendo tractare cum bibliopola cœperat, repentino spirituum viriumque defectu correptus paucas intra horas finierat vitam. Quam vero eidem componendo industriam adhibuerit, vel inde liquet, quod sancte testetur in præfatione, ne unicum quidem vel textum juris vel autorem in universo hocce scripto a se allegatum esse, (quorum tamen utrorumque ingens ubique numerus comparet) quem non ipsemet propriis prius manibus evolvisset. Cæterum spondet vix ullam fore quaestionem, quæ super quacunque materia Juris Romani, Canonici, Gallicive incidere queat, cujus decisio prompte in systemate hoc non valeat inveniri, ordine modo ejusdem parumper pensabit, tam generali, qui ex frontispicio cujusque partis patescit; quam speciali, in singulis titulis adhibito; ubi nempe euncta comparent iusta serie disposita, tam regulis, quam exceptionibus, quæ ubique occurrunt, per numeros suos distinctis. Neque satis habuit super quavis quaestione suam breviter mentem exponere, eamque legum autorumque testimoniis corroborare: sed contrariantes quoque textus passim commoda conciliatione removere satagit; neque Doctores in diversa abeuntes citare omisit; quo testatum ita faceret, se nil nisi plena cum causæ cognitione statuisse. Denique confidit plures hoc in opere Juris definitiones repertum iri, quam in voluminosis aliorum, quamplurimum commentariis, adeoque ejus adminiculo quempiam brevi tempore maximos in Jurisprudentiæ studio progressus facere posse. Quatuor vero Tomis præfens Libri editio constat: (quamvis primam illam, anno 1659. datam, in tres modo digestam fuisse appareat, totidem tamen, quot nunc sunt, tractatus complexam,) quorum singulis quid contineatur, paucissimis nunc indicabimus. Et *Primus* quidem *Tomus* de contractibus agit, cæterisque conventionibus iis affinis, nec non eorum accidentibus; quorsum etiam materiam Servitutum referre placuit. Varia in eo, non minus ac in sequentibus arresta atque judicata afferuntur: quorum pleræque quidem non admodum recentia sunt, imo aliqua jam tum ab aliis autoribus publicata: cum tamen ii fere Gallico solum idiomate usi fuerint, non pigebit in gratiam eorum, quibus ea lingua cordi non est, ex istis decretis aliqua hoc loco delibare. Sic decisum refertur, pro inhonesta & invalida habendam sponsonem,

num

num gravida sit foemina nec ne, item, foemellamne an masculum utero gesserit, *p. 147*. In permutatione, ob laesionem ultra dimidium rescissionem absolute fieri debere, nec in alterius arbitrio ponendum, an iustum pretium supplere malit, *p. 148*. Liberos ex foemina genitos, quae ad perpetuum coenobii carcerem condemnata, sed evadendi occasione nacta alteri nupserat, successione matris incapaces esse, *p. 154*. Promissum ab aegroto, quod etiam bona fide medicus ab eo impetravit, non esse obligatorium, sed summam ab illo promissam arbitrio iudicis reducendam esse ad proportionem operae ab hoc impensae, *p. 211*. Donatione fundi cujusdam facta ei, qui sibi donatori primum masculus nasciturus foret, illiusque nomine a Notario acceptata, cum donator aliquot post annis fundum alienasset, iudicatum est, filium illum donatarium, paternae hereditati renunciantem, vindicare eum iure posse, *p. 220*. Donationem revocari ob liberos postea genitos valere, utut Legi *Siniquam* expresse renunciatum fuerit, *p. 247*. Revocata donatione, hypothecas a donatorio interim constitutas donatorem stringere, si ob ingratitudinem revocatio facta: non item, si ob supervenientiam liberorum *p. 248*. Foeminam pro dote jus retentionis in domo quidem mariti habere, non etiam in aliis ejus bonis, *p. 288*. Quinque liberos a tutela non excusare, si pendente demum appellacione, super excusationis rejectione interposita, quintum nasci contigisset, *p. 308*. Domo in qua quis jus habitationis habuerat exusta, iterumque resuscitata, non reviviscere servitutem illam, *p. 356*. Executionem fieri non posse in arbores in fundo aliquo stantes, *p. 406*. Causam debiti praesumptam etiam sufficere ad validitatem chirographi, v. g. si quis certam summam se debere ei professus esset, quo chirurgus vel hospite ipsum usum esse constaret, *p. 464*. Eum, qui in suprema curia contra uxorem adulteram obtinuerat sententiam, ut fustigata in monasterium mitteretur, non posse eam remissa injuria ad se recipere, nisi prius fustigatam, *p. 471*.

TITULUS II. de Successionibus tractat tam ex testamento, quam ab intestato delatis, atque hic quidem Tractatus, uti supra narravimus, omnium primo lucem vidit publicam: postmodum vero ab Autore, cum adverteret eum cum applausu exceptum fuisse, recognitus altera fere parte auctior evasit. Allegat etiam Spessæus peculiariter a se tractatum publicatum *de Successionibus ex Contractu:* quem

quem tamen in presenti opere reperire nobis non licuit. Ceterum ex hujus Tomi decisionibus sequentes excerpte placuit: Monachum professum ne quidem permissu Papæ testari posse, nisi forte ante justam ætatem, (annorum nempe 16, vel in Carthusianis 18,) professionem fecerit: hoc casu enim post expletam illam ætatem intra trimestre adhuc spatium de bonis suis disponere posse; non tamen in favorem alicujus monasterii, sive directe id fiat, sive per indirectum, pag. 10. Valere testamentum, in quo testatrix scribi jusserat, se nunc quidem ob invaletudinem subsignare non posse, signaturam tamen intra paucos dies, licet id deinde non factum, p. 13. Principi alieno in bello extraneo militantem non posse militari modo valide testari, nisi bellum illud a Rege approbari meruisset, cujus subditus testator, p. 38. Testamentum patris inter liberos non revocari per aliud recentius, extraneis heredibus favens, nisi expressis verbis in eo prius illud cassatum sit, p. 57. Herede fiduciario absente per contumaciam ad mortem condemnato, bona nondum ad fideicommissarium, sed ad fiscum devolvi, p. 116. Ex testamento etiam, quod sententia nullum declarasset, dotem pauperi puellæ legatam deberi, p. 163. Eum, cui relictum quid est sub conditione ducendi personam intra gradum prohibitum sibi cognatam, capere legatum, nec tamen invitum teneri istam ducere, ut maxime ea dispensationem a Papa obtinuisse, p. 178. Monasterium ingressos non computari in determinanda legitima quantitate, p. 196. Parentes filio ab intestato succedentes concurrentibus defuncti fratribus non posse tantam sibi portionem vindicare, quanta quidem eorum Legitima fuisset, si ille testatus decessisset, p. 225.

Tomus III. tres complectitur Tractatus, quorum priores duo Praxin judiciariam, tam in civili, quam in criminali processu apud Gallos receptam delineant: tertius vero de variis juribus agit ex dominio quodam directo aut jurisdictione dependentibus; qua occasione Feudorum materia late pertractatur. Decisum in eo inter alia refertur, pro Nobili nato & genuino habendum esse, qui pro se allegare potuerat antiquam templi inscriptionem, in qua ejus avus Equitis titulo macatus fuerat, pag. 49. Item, hermaphroditum laqueo necandum ac dein cremandum esse, qui electo semel masculino sexu, prægnans dein deprehensus erat, p. 135. Notatu etiam non indignum est, quod p. 45. refertur de modo reprobandi testes apud Parlamen-

lamentum Tholosanum recepto: nimirum testem suspectum non mox in totum rejici, sed fidem ejus depositionis pro ratione suspitionis infirmari, modo pro quarta parte, quod indicari narratur, per adscriptam vocem *Notetur*; modo pro dimidia, per vocem *Dubia*; modo pro tribus quartis, per conjunctam utramque vocem, *Dubia notetur*; modo pro septem octavis partibus, ita ut non nisi una pars octava de robo- re depositionis salva maneat, si nempe hæc adscribantur verba, *Dubia notetur nota forti*. Legi quoque meretur forma processus contra Auto- chires observari solita, quæ pag. 162. describitur: nimirum ante omnia cadaveri curator constituitur, qui pro defuncto respondeat, ejusque defensionem invigilet: inde Judex, singulis processus inquisitorii partibus rite observatis, defunctoque sic autochirias convicto, tandem sententi- am fert in cadavere exequendam: cujus plenus tenor d. pag. 162. com- municatur. In *Tractatus* de Juribus ex dominio quodam eminenti competentibus (*des droits Seigneuriaux*) tit. fin. sectio peculiaris impenditur iis regalibus, quæ olim quidem vigerint usu, nunc tamen ob irrationabilem sui naturam in desuetudinem abierint: ubi inter alia narratur, Episcopum Ambianensium olim solitum fuisse ab hominibus suæ dioceseos exigere certum censum pro redimenda quasi vexa, ne ipse jure suo uteretur, quo fas sibi esse prætenderit cum sponsis ipsorum pri- ma conjugii nocte cubandi, pag. 306: qua occasione adducitur simile exemplum Regum Scotiæ, qui ex eodem capite dimidiam argenti mar- cam a neonymphis extorquere consueverint: idque jus *Marcheta* vocitatum fuisse fertur.

Supereft *Tomus VI*, qui duabus partibus absolvitur: alteram constituit *Tractatus de Tributis*, vestigalibus, variisque aliis exactioni- bus, tam personæ subditorum, quam fundis per Galliæ Regnum irro- gari solitis: qui & ipse separato quondam volumine prodiit, antequam Speflæus reliquas hujus operis partes composuerat: de quo, utut quam- plurima lectu non minus jucunda quam utilia contineat, vel ideo mul- ta dicere superfedemus, quod Franciæ præsertim moribus adaptatus sit, adeoque ad nos minus spectare videatur. Alteram partem facit *Tractatus de Beneficiis Ecclesiasticis*; de quorum natura, collatione, amif- sione cæterisque juribus late & solide ex principiis Juris Canonici disse- ritur; rursus tamen respectu potissimum ad Galliæ regnum ejusque con- suetudines directo, utpote qui præcipuus, uti sub initium jam monui-

quem tamen in presenti opere reperire nobis non licuit. Ceterum ex hujus Tomi decisionibus sequentes excerpte placuit: Monachum professum ne quidem permisso Papæ testari posse, nisi forte ante justam ætatem, (annorum nempe 16, vel in Carthusianis 18,) professionem fecerit: hoc casu enim post expletam illam ætatem intra trimestre adhuc spatium de bonis suis disponere posse; non tamen in favorem alicujus monasterii, sive directe id fiat, sive per indirectum, pag. 10. Valere testamentum, in quo testatrix scribi jusserat, se nunc quidem ob invaletudinem subsignare non posse, signaturam tamen intra paucos dies, licet id deinde non factum, p. 13. Principi alieno in bello extraneo militantem non posse militari modo valide testari, nisi bellum illud a Rege approbari meruisset, cujus subditus testator, p. 38. Testamentum patris inter liberos non revocari per aliud recentius, extraneis heredibus favens, nisi expressis verbis in eo prius illud cassatum sit, p. 57. Herede fiduciario absente per contumaciam ad mortem condemnato, bona nondum ad fideicommissarium, sed ad fiscum devolvi, p. 116. Ex testamento etiam, quod sententia nullum declarasset, dotem pauperi puellæ legatam deberi, p. 163. Eum, cui relictum quid est sub conditione ducendi personam intra gradum prohibitum sibi cognatam, capere legatum, nec tamen invitum teneri istam ducere, ut maxime ea dispensationem a Papa obtinuisse, p. 178. Monasterium ingressos non computari in determinanda legitimæ quantitate, p. 196. Parentes filio ab intestato succedentes concurrentibus defuncti fratribus non posse tantam sibi portionem vindicare, quanta quidem eorum Legitima fuisset, si ille testatus decessisset, p. 225.

Tomus III. tres complectitur Tractatus, quorum priores duo Præxin judiciariam, tam in civili, quam in criminali processu apud Gallos receptam delineant: tertius vero de variis juribus agit ex dominio quodam directo aut jurisdictione dependentibus; qua occasione Feudorum materia late pertractatur. Decisum in eo inter alia refertur, pro Nobili nato & genuino habendum esse, qui pro se allegare potuerat antiquam templi inscriptionem, in qua ejus avus Equitis titulo mactatus fuerat, pag. 49. Item, hermaphroditum laqueo necandum ac dein cremandum esse, qui electo semel masculino sexu, prægnans dein deprehensus erat, p. 135. Notatu etiam non indignum est, quod p. 45. refertur de modo reprobandi testes apud Parliamentum.

lamentum Tholosanum recepto: nimirum testem suspectum non mox in totum rejici, sed fidem ejus depositionis pro ratione suspicionis infirmari, modo pro quarta parte, quod indicari narratur, per adscriptam vocem *Notetur*; modo pro dimidia, per vocem *Dubia*; modo pro tribus quartis, per conjunctam utramque vocem, *Dubia notetur*; modo pro septem octavis partibus, ita ut non nisi una pars octava de robore depositionis salva maneat, si nempe hæc adscribantur verba, *Dubia notetur nota forti*. Legi quoque meretur forma processus contra Autochires observari solita, quæ pag. 162. describitur: nimirum ante omnia cadaveri curator constituitur, qui pro defuncto respondeat, ejusque defensionem invigilet: inde Judex, singulis processus inquisitorii partibus rite observatis, defunctoque sic autochirias convicto, tandem sententiam fert in cadavere exequendam: cujus plenus tenor d. pag. 162. communicatur. In *Tractatus* de Juribus ex dominio quodam eminenti competentibus (*des droits Seigneuriaux*) tit. fin. sectio peculiaris impenditur iis regalibus, quæ olim quidem viguerint usu, nunc tamen ob irrationabilem sui naturam in desuetudinem abierint: ubi inter alia narratur, Episcopum Ambianensium olim solitum fuisse ab hominibus suæ dioceseos exigere certum censum pro redimenda quasi vexa, ne ipse jure suo uteretur, quo fas sibi esse prætenderit cum sponsis ipsorum prima conjugii nocte cubandi, pag. 306: qua occasione adducitur simile exemplum Regum Scotiæ, qui ex eodem capite dimidiam argenti marcam a neonymphis extorquere consueverint: idque jus *Marcheta* vocitatum fuisse fertur.

Supereft *Tomus VI*, qui duabus partibus absolvitur: alteram constituit *Tractatus de Tributis*, vectigalibus, variisque aliis exactionibus, tam personæ subditorum, quam fundis per Galliæ Regnum irrogari solitis: qui & ipse separato quondam volumine prodiit, antequam Spessæus reliquas hujus operis partes composuerat: de quo, utut quam plurima lectu non minus jucunda quam utilia contineat, vel ideo multa dicere superfedemus, quod Franciæ præsertim moribus adaptatus sit, adeoque ad nos minus spectare videatur. Alteram partem facit *Tractatus de Beneficiis Ecclesiasticis*; de quorum natura, collatione, amissionem cæterisque juribus late & solide ex principiis Juris Canonici differtur; rursus tamen respectu potissimum ad Galliæ regnum ejusque consuetudines directo, utpote qui præcipuus, uti sub initium jam monui-

mus, Autoris nostri scopus fuit. Hinc facile cuivis Librum hunc per-
 volventi patefcere poterit, quam multis in capitibus hodierna Gallia
 obfervantia difcrepet a legibus Romanis, etiam iis in provinciis, quae
 alias jure Iuftiniano utuntur: fic v. g. Nostro teste, in regno hoc ma-
 la fides praefcriptioni non obefit, *T. 1. p. 135.* Foemina intra annum lu-
 ctus nubens haud incurrit infamiam, *p. 193.* Donationes immobilium
 etiam minimae infinuatione indigent: mobilium, nulla opus habent,
 quantacunque demum fint, *p. 221.* Senatusconfultum Vellejanum ces-
 fat, *p. 368.* Hypotheca valide non constituitur, nifi publica Notarii
 manu, *p. 388.* Mobilia & immobilia eodem temporis intervallo praef-
 cribuntur, nempe triginta annis, *p. 390. & 440.* etiamfi res fur-
 tiva fit, *p. 439.* Testium fubfcriptio in testamento folenni fufficit abs-
 que figillis, *T. 2. p. 46.* Probatio per testes non admittitur, fi quaestio
 fit de fumma 100 libras excedente, *p. 48.* Testamentum non indiget he-
 redis institutione, faltem in ditione Parifienfi, *p. 51.* Legatum invali-
 dum eft, quod litigans reliquit fuo iudici, advocato, vel procuratori:
 item quod minor fuo curatori ejusve uxori aut liberis dari voluit, nifi
 jamjam plene redditis rationibus, *p. 170.* Heredes miniftrorum Regis
 rationariorum non poffunt uti beneficio inventarii, fed aut pure acce-
 ptare, aut absolute repudiare hereditatem tenentur, *p. 262.* Ne de ju-
 re Albinatus, Regi proprio & jamjam fatis noto, dicamus, de quo ab-
 unde differitur *p. 243. feqq.* Denique dolendum eft merito, Spef-
 fimum nostrum huic nobili fuo operi non diucius fupervixiffe: in ani-
 mo etenim habuit Librum huncce in exterorum gratiam etiam Latinam
 in linguam translatum publicare: quod quamplurimis dubio procul
 pergratum accidiffet Gallica non callentibus, qui nunc egregio hoc Ju-
 rifprudenciae Romano-Gallicae Thesuro uti nequeunt: de cujus uber-
 tate vel folus rerum in eo contentarum Index, qui locupletiffimus fub-
 jungitur, apertum praebere testimonium poterit.

FRANCISCI ESCHINARDI, SOC. JESU &c.
*Cursus Phifico-mathematici, Partis Primae de Cosmo-
 graphia Tomus Primus.*

Romae anno 1689, in Quarto. Constat

Plagulis 48.

EX quo Autor hujus Libri clariffimus a fuperioribus fuis anno 1648
 di-

disciplinis mathematicis admotus fuit, in id intendit vires serio, ut publicæ utilitati integrum *Cursum physico-mathematicum* adornaret; accidentibus huic instituto suo præcipue stimulis Eminentissimi Cardinalis *Gregorii Barberigi*. Dum vero Opus hoc molitur, desiderii aliorum satisfactorius, de *Optica, Catoptrica & Dioptrica* editis ante annos plus viginti scriptis inclarescere primum voluit; quæ anno 1684 insecutus est de *Impetu tum solidorum tum fluidorum* Tractatus duplex. Nunc vero pridem destinata publico impertiturus, *Cursus physico-mathematici* primitias, hoc est *Partis prima*, qua *Cosmographiam* traditurus est, *Tomum primum* sistit, *duobus Tractatibus*, uno de *Sphæra*, altero de *Astronomia* agentem.

Prioris scopus est intelligentia Sphæræ armillaris; cujus rationem, usibus cum Astronomiæ tum Geographiæ necessariis profuturam, brevibus hic exponuntur; uberiori doctrina, vivæ docentis voci, materiali sphæræ descriptione adjunctæ, commendata.

Altero scita explicantur astronomiæ. De hac fatetur optime hæcenus aliquos esse meritos, præcipue inter recentiores *Ricciolum*: desiderari tamen plura ad perfectionem hujus artis, quæ in hoc Opere, cum primis in *Quæsitis Operi* subnexis exhibeantur, in quibus novæ cognitiones, etiam ad alias materias, quarum plurimæ Astronomiæ subserviunt, pertinentes afferantur. Monitum autem Lectorem Clarissimus Autor cupit, plura a se tum diversis in Opusculis (quorum aliquorum hæc inde hic fit mentio) a se editis, tum in publicis lectionibus, in Academia Physico-mathematica Romæ habitis, a multo tempore jam esse proposita, unde non pauca autores quidam acceperint, & in proprium usum opportune converterint. Sub finem occasione controversiæ de momentis gravium super planis inæqualiter inclinatis, nuper agitata, mentem explicat *Galilæi & Torricelli*; qua perperam intellecta aliquos non bene usos esse dictis autoribus, Noster pronunciat.

OBSERVATIONS PHYSIQUES ET MATHÉMATIQUES, envoyées de Siam à l'Académie Royale des sciences &c. h. e.

Observationes physicæ & mathematicæ, e regno Siam ad Academiam Regiam scientiarum Parisios missæ &c.

Parisii, Anno 1688. in 8.

Constant plagulis 18. iconis suis 3.

Ecc 2

Præ-

Præfens Liber fructus est peregrinationum, a quibusdam Patrum Jesuitarum proximis abhinc annis in Indiam Orientalem Sinasq; susceptarum: quarum eas, quæ auspiciis Regis Galliarum factæ sunt, Anni 1688 Januario, & 1689 Septembri recensuimus. Exhibet autem observationes physicas & mathematicas ibidem a dictis Patribus habitas, & Academiæ Regali Parisiensi transmissas: quas notæ exornant, a Patre *Goÿe* hinc inde interjectæ, & animadversiones Academicorum regionum celeberrimorum, *Cassini* & *De La Hire*, illustrandis his observationibus inservientes, aut ex argumentis earum enatæ.

pag. 47.

- Physica* maximam partem sunt anatomica: brevioris quidem recensensus anatomie *Lacerti Indici*, *Toc-Kaie* Siamensibus, a voce quam articulatim edit, quæque ad 100 usque passus aliquando audiri potest, dicti; & *Tigridis majoris* (quam *regalem* Lusitani cognominant;) quibus quædam de *Camelis*, ex relatione Persici ad Siamenses legati interferuntur. Prolixior est descriptio diversorum *Crocodylorum*, quos jussu Regis Siamensis captos prosecuere. Præter capturæ rationem, Siamensibus suetam, partes hic *Crocodyli* singulæ secundum longitudinem, crassitiam, situm, figuram, colores, &c. referuntur; facta hinc inde diligentia a P. *Goÿe* collatione eorum, quæ *Academia Regali* similis subjecti sectio diversa ostendit: quam quoniam proluxa & accurata narratione propediem a laudata *Academia* editum iri fidem nobis facit memoratus P. *Goÿe*, tanto brevioribus hic nobis esse licet. Notatur autem *Anatomicis nostris* inter alia error *Thevenotii*, in *Itinerario Orientis Part. 1. l. 2. p. 784.* linguam Crocodilo denegantis: deprehensus etiam iisdem videtur (vulgo creditus) maxillæ superioris motus, ex cujus tamen structura, & cum cranio conjunctione, idem non alius P. *Goÿe* censetur, quam qui maxillæ cum cranio communis est; cujus etiam indicio Crocodylorum respiratio non periodica est & regularis, sed ranarum, testudinum & salamandarum respirationi gemina.

88.

90.

Ad *Physicas* porro pertinet observata declinatio magnetis in urbe Siamensi *Louvo* 4°. 45. magistrisflans; pyxidum lignearum præ cupreis, aut quarum pars aliqua ex cupro constat, præstantia, ob ejusdem acûs diversam semper in his quam alteris illis declinationem; & simplicis penduli secunda indicantis ope, longitudo 36 pollicum, sex & dimidiæ lineæ in urbe modo nominata deprehensa, quanta etiam Domino *Varinia* Insula *Gorée*, (prope *Caput Viride*) quæ sub eodem circiter parallelo,

parallelo cum dicta urbe jacet, inventa fuit. Memorabile etiam est argumentum pro *Typhonibus* mari Sinensi infestis, ab ignium subterraneorum vehementia derivandis: desumptum ab insigni, quæ illos comitari solet maris ebullitione, & exhalationibus sulphureis aërem adeo replentibus, ut velut cuprea crusta coopertus, nullis licet nubibus intercedentibus, Solis & stellarum aspectum inhibeat: quibus ignibus Observator etiam tribuit ejusdem maris teporem, hyberno tempore Lunaque præcipue nova semper observabilem.

197.

Observationes *mathematicæ*, quarum aliquas, cum *Tachardi Itinerarium* primum olim recenseremus, jam dum memoravimus, varii sunt generis: eminent autem inter eas, Jovialis satellitis occultati, in *Castro Promontorii Bone Spei*, urbeque Siamensi *Louvo*; & Eclipsium Lunarium, annorum 1682 & 1685, in prædicta urbe *Louvo*, *Manilla*, *Goa*, *Juthia*, & *Macao* habitæ. His accedunt observationes Eclipsis Solaris, d. 24 Jul. 1683 *Macao*; Solis meridianæ, & stellarum fixarum pro obtinendis latitudinibus *Juthia* & *Louvo* institutæ; Cometæ Anno 1686 in regno Siam; Fixarum Australium insigniorum, *Acarnar*, *Canopi*, earum quæ Crucem sub Centauro formant, & aliquarum ipsius Centauri; latitudinum *Goa*, *Cochini* & celebriorum *Malabaricarum*; *Cantonni*, *Nanquini* aliarumque civitatum *Sinensium*. Quibus denique Missionarii cujusdam Hispani subnectitur syllabus exactus *Insularum Latronum*, secundum nomina, magnitudinem, distantiam ab invicem, & latitudinem; in quo deficiunt hætenus mappæ geographicæ. Pro longitudine primariæ earum *Guaban* conferuntur observationes Eclipsis Lunaribus anni 1649 *Panama* alibique celebratæ, cum intervallis longitudinalinariis locorum, a *Panama* ad dictam usque Insulam, naucleorum fide dignorum calculo statuminatis. Harum observationum maxima pars uti conducit determinandis longitudinibus locorum, perperâ hætenus in mappis geographicis recentioribus (quarum errores insignes passim in hoc libro indicantur) collatorum; ita non minus argumento huic inserviunt notæ & animadversiones doctorum Virorum, supra memoratorum, quibus observationes istæ vel explicantur, vel cum alibi habitis observationibus, tabulisque celebrioribus comparantur, aut pro re nata corriguntur. Ex iisdem autem *Cassinus* eas maximi momenti reputat, quæ in urbe *Louvo*, circa occultationes satellitis Jovialis factæ sunt: cum ex hujusmodi observatis Eclipsibus, reliquæ ejusdem men-

61. 80.

66,100,

121,183.

202.

42.

fis (supposito scilicet numero revolutionum satellitis, inter binas quasque observatas; de quo satis certo jam constat) ad eundem meridianum deduci, & observationibus earum alibi factis conferri, indeque differentia longitudinis utriusque loci accurate possit statui? Quod cum nemini, qui leviter doctrina Astronomica & Geographica imbutus est, non possit non esse manifestissimum; mirum est adeo sagacitatem & iudicium fugisse Cl. *Isaaci Vossii*, ut, cum in *observationibus Londini A. 1685.* editis, tum in literis, *Bibliotheca universalis Tomo 8. p. 429.* insertis, Eclipsium Lunarium æque atque Satellitum Jovialium observationes posthabuerit rudibus nautarum experimentis. Cujus adeo ratiocinia non tantum merito a *P. Gouye & De la Hire* hic castigata B. L. deprehendet; sed & egregiam a *Cassino* navatam operam agnoscet, methodo determinandi longitudes locorum, per observationes satellitum Jovialium, sub finem Libri accurate exposita & confirmata. Afferitur hic ab *Autore*, rationes firum locorum definiendi Geographis mutuo sumtas ab Astronomis, quibus astra longitudine & latitudine ab invicem discriminantur. Et latitudinis quidem locorum constituendæ modos faciles suppeditasse Astronomiam Geographis; sed longitudinis non æque promptos & exactos. Imploratam vero hucusque frustra Astronomiæ opem circa inventa Veterum, in noviter hoc seculo detectis Circumjovialibus felici successu se præbuisse, postquam motus eorum certis regulis cooptus est constringi. Eorum usum methodique, de qua nobis sermo est, fundamenta, se conatum esse in *Ephemeridibus* anno 1668 publicatis perspicue explicare, ostendendo Eclipses horum satellitum esse velut signum eodem temporis momento diversis observatoribus e cælo datum, ad quod tempora sibi numerata exigere, & ex invicem comparatis longitudinum differentias elicere debeant. Operationis cardinem & summam verti in accuratatione designandi temporis observationum duobus diversis locis institutarum; & hujus limites beneficio Tuborum 14- aut sedecim pedalium duobus observatoribus medioeriter exercitatis intra 2" aut 3" ut plurimum constituisse, raro ad 12" pertigisse; quod exemplis pluribus confirmat. Omnium certissimam & evidentissimam rationem esse, observata in duobus distantibus locis eadem satellitis occultatione; proximam ab hac, si plures ejusdem mensis in uno, alia ab his diversa in altero loco observetur; tertiam, si duarum ejusdem hebdomadis aut circiter,

p. 106, 225.

232.

citer; una in uno, altera in altero loco annotetur, intervallumque earum ad Tabulas Eclipsium correctas comparetur: postremam (paris tamen certitudinis cum ea, quæ ex observationibus Eclipsium Lunarium desumitur) si observatio alicubi facta conferatur cum Tabulis ad certum meridianum fixis, & per recentes observationes confirmatis; qua ratione unus observator, citra commercium cum aliis, longitudes diffitorum locorum possit investigare. Longitudes autem his modis inventas differre ab iis quas mappæ exhibent, quæ longitudes *Europa, Africa & America* communiter producant, *Mare Pacifici* contrahant. Prolixè post *Autor* recenset, quam multis expositæ sint erroribus aliæ rationes, sive terra sive mari iter facientibus initæ, & quam lubrica antiquis remedia ab itinerariis intervallis sumata; nec reticet Geographorum popularium suorum varios errores in designandis diversarum tam urbium quam tractuum *Gallia* longitudinibus. Postremo occasione *Vossiana* sententiæ, in gratiam eorum, qui Geographiam Astronomia carere posse opinantur, utriusque nexum, & quomodo illa per hanc in præsentî argumento proficiat, luculenter ostendit, ejus deductionem, ut & plura alia, quæ particulatim recensere superfedemus, Lectoris industriæ annotanda relinquitur.

DELLE OPERE DEL DANIELLO BARTOLI
le Morali.

i. c.

Operum Danielis Bartoli Soc. J. ea, quæ Moralia inscribuntur.

Romæ 1684. fol.

constat plagis 139.

Quid Opera hæc, quæ sparsim antè hæc edita, nunc vero conjunctim in justo volumine collecta iterato prostant, in se contineant, ut per compendium B. L. nostro indicemus, Scriptoris a felicitate pariter ingenii & judicii acuminè, tum multa veterum Autorum lectione & aptissima ad materiam, quam tractandam sibi sumpsit, accommodatione apprime commendabilis merita omnino exigere videntur. Agmen inter ea ducit LITERATUS DEFENSUS & EMENDATUS, ubi in *Parte priori* agitur primum de *Literariis satis felicibus*, quamvis
a Pro-

L

a Proceribus parvi habeantur. Et quidem 1. *Delectatio sui ipsius* ex literarum notitia, etiam quoad reliquas scientias, proveniens, speciminis loco, in *Cali ejusq; Corporum* cognitione ostenditur. 2. quomodo *Sapientia* etiam in miseria, paupertate, carcere, morbo beata, & vicissim 3. *Ignorantia* in media felicitate misera dicenda sit, simulque delectationi allegata *Pudor* opponitur, qui ignorantia, seu loquatur, seu taceat, incutiatur. *Posteriori parte* nonnulli *Litensorum Defectus*, qui tamen ipsis literis haud noceant, recensentur. Tales sunt 1. *Plagium*, quod vocant, *literarium*, cujus reos Autor in tres dispecit *classes*. Esse enim, qui *diversa ex diversis Autoribus* sub diverso modo titulo, inverso modo ordine compilata pro suis venditant, suasque novas mirantur frondes & non sua poma: alios pejori ausu *affectedos* excellentium virorum *fatuus* in suam adoptare prolem, cum tamen vel inter pictores imperfectas artificum tabulas magis interdum, quam ipsas perfectas, admirari soleamus: alios intolerabili impudentia *alienis laboribus* nil nisi *nomen suum* praefigere. Fuisse tamen, qui, cum simile furtum sibi exprobratum esset, sympatheticæ cujusdam, unionis figmento, quod sc. duo æqualia ingenia eodem animi motus, eandem cogitationum seriem habere possunt, se tueri non erubuerit. Contra vitiosam vero hanc alienæ industriæ famem *duo remedia* suggerit, 1. ne plagiarii ejusmodi sibi persuadeant, non detectum iri furtum. 2. credant autem potius, minus malum esse in publico plane non comparere doctum, quam ignorantem, qui nihil ex suo possidens aliena injuste surripiat. Docet deinde, I. quomodo res novas ex suo ingenio invenire, aliena vero intacta relinquere deceat. II. quomodo ex aliorum scriptis bona conscientia & cum laude aliquid surripi queat, nimirum 1. cum judicio eos imitando; 2. aliena opera ex suo ita emendando & expoliendo, ut eadem non amplius videantur; quamquam & hic fieri amet, ut *reformatio* talis in *deformationem* abeat, & furti infamiam fugiens homicidii culpam incurrat, vel Helenam in Hecubam, & Achillem in Theriten transformet. II. Defectus est *Lascivia*, Poetarum imprimis, quorum carminibus *nil sit nisi fabula scælum*, & Musæ fiant meretrices publicæ, publicatus interdum, quibus abscondendis nulla satis alta nox est. Refelluntur simul tres *Excusationes*, quas ab Urbanitate, Philosophiæ moralis velamento, & Gloriæ studio petitas impudici ejusmodi Poëtæ pro se allegare soleant. Traditur

ditur deinceps, quomodo in ejus generis lascivos libros invidens se gere debeat, gravissima ad impudicæ Poëseos autores parænesi subjuncta.

III. *Malediscentia*, cui qui studeant, eos hanc manere poenam Autor ait, ut a nemine amentur, a multis fugiantur, ab omnibus demum habeantur odio; quin etiam, si potentiores læcessere non vereantur, instar bombycum ore suo sibi ipsis struere carcerem, aut scorpionis instar vulneri, quod inflixerunt, obtritōs immori. Adduntur monita quædam, veluti: inter scribendum lapsæ emendationem non esse detrectandam: ab eo, qui ipse non sapiat, alios carpandos non esse, more *Johannis Ludovici*, qui *Augustinum* veras Logicæ formas docere ausus sit; cum nostra sæpe sit ignorantia, quæ nobis in aliis videatur error: quam periculosum denique sit contra alios armare calamum, & quomodo læcessus quis defendere se debeat.

IV. *Insipientia*, quoties quis suæ tantum eruditionis æstimator alios juxta se despiciatui habet, non solum in homines injustus, sed in Deum etiam interdum impius, dum res Fidei curiositate philosophica rimatur, & res philosophicas Fidei certitudine amplexatur.

V. *Segnitas*, ubi quis multa quidem scire cupiat, studiorum vero assiduitate scientiam sibi comparare pigretur.

VI. *Imprudencia*, cujus notam illi incurrant, qui studiis, a quibus tamen genius eorum abhorret, invita quasi *Minerva* & conatus inutiles se applicare intendunt; quod exemplis *Socratis* sculpturæ, *Platonis* picturæ inanam primum operam impendentium confirmat, simulque contra *Job. Bapt. Portam*, qui ex sui vultus delineatione & signis particularibus universales de excellenti ingenio conjecturas collegerit, ostendit, quam parum fidei tribuendum sit signis ingeniosi hominis ex *Physiognomia* petitis; cum sc. ex vasto capite ingenii vastitatem metiens parvam existimet *Intelligentiam*, quæ magna desituatur *sphæra*, cum tamen mens seu centrum capitis ad circuli amplitudinem nullo incremento opus habeat. Disquirunt etiam, unde excellentia & varietas ingeniorum, diversæque genii inclinationes oriuntur.

VII. *Ambitio*; ubi eorum occurrit stoliditas, qui pro doctis haberi gestientes, libris editis ignorantiam suam divulgant, dum pro Junone sæpe nubem obtrudunt. Subjungit tres rationes, cur tot inutiles edantur libri: I. videri nonnullos sibi nihil non fecisse, dummodo librum in lucem emittant, licet in amplissimo interdum verborum flumine ne guttam quidem ingenii reperias; cum tamen singula scribentis verba uniones, & singulæ

paginae gemmae esse debeant: felicem igitur illam fuisse aetatem, quam mel scientiarum cere immittebatur, & ob lentos styli ductus res scribendae pensculatius examinabantur. 2. eligia quibusdam materiam, cui tractandae tamen impar longe ingenium afferant. 3. multos properare ad edendos foetus nondum perfecte formatos. Infelicem porro eorum laborem excutit, qui circa materias penitus inutiles occupantur, cum Alchymistis eatenus comparandi, qui post multos labores in verum tandem veterum *Philosophorum lapidem h. e. paupertatem* se incidisse deprehendunt. Refert huc Fabulas, & illas, quae *Romanenses* audiunt, Quæstiones supervacaneas, Poemata erotica, correctiones Autorum antiquiorum, imprimis vero Astrologiam judicariam. VIII. *Avaritia*, cujus illos reos facit, qui scientiae suae talenta defodiant potius, quam in posteriorum commodum publicata relinquunt; vanasque simul eorum excusationes, a libero rerum suarum arbitrio, senectutis imbecillitate & similibus accersitas diluit, & incomparabilem contra bonorum scriptorum, qui operum suorum divulgatione aeternitatem memoriae sibi acquirere satagunt, felicitatem exponit. IX. *Obscuritas*, cujus, *affectata & naturalis*, duo principia *ambicionem & confusionem* indicat, quarum hæc commiseratione, illa vituperio digna sit, utraque vero *distinctio & ordinis* remedio corrigenda, ita ut scripturus argumentum ingenio suo conveniens eligat, electum in membra sua digerat, digestum inde sufficienti librorum notitia & apparatu instructus laborare aggrediatur, nec difficultate sub initium se objiciente moveri se patiat, stylum etiam pro materiae varietate temperare, & quid circa quantitatem ejus & qualitatem observandum sit, probe calculet. Quæ occasione in stylis Asiatici, Laconici & Attici, hodierni item, qui *Conceptuosus* dicatur, ex periodis concisis compositus, naturam excurrit, & quomodo in conceptibus bene disponendis *ingenium & iudicium* æqualem operam conferre habeat, elaborationes quoque sub rigidum & accuratum examen revocari debeant & emendari, solide instruit. Quæ omnia hujus Libri Capita uti optime se habent, ita in nervosa eorum, quæ circa Literatum considerari merentur, enucleatione, celeberrimum illud doctræ Germaniæ lumen *Theophilum Spizelium*, cujus beatis Manibus hanc litandi occasionem commode arripimus, in *Literato suo Infelice, Felice, & Felicissimo*, paria cum Autore hoc nostro, si non plura, fecisse, discutendum non est.

De

De PAUPER TATE CONTENTA, qui tractat, Liber, vernacula quoque nostra alicubi donatus, post præfationem ad Divites nunquam Contentos directam 17. *Capita* continet; in quorum 1. docetur, quod pauci paupertatis thesaurum norint, pauci eum quærant, & cum Philosophia mundi circa illum inveniendum cœcutiat, solum Evangelium eundem revelet. 2. Cum ceræ mundo immineant ruinae, in Pauperum Contentorum solatium cedere, quod in mundo nihil possideant. 3. Quibus cruciatibus in acquirendo, qua sollicitudine in conservando, quibusve doloribus in amittendo divites nunquam contenti distringantur. 4. Quomodo ab his omnibus Paupertas Contenta immunis sit & exempta. 5. Quam fallax hominum iudicium sit, si divites ex eo, quod habent, & pauperes ex eo quod esse videntur, neutros vero ex eo, quod revera sunt, iudicare velint. 6. Paupertatis provocatio proponitur a iudicio mundi, qui illam ceu abjectâ asperratur, ad iudicium Christi, qui eam a se assumptam nobilitaverit, & cohonestaverit. 7. Qui Deum habeat, divitem esse, licet omnibus careat; qui Deum non habeat, esse pauperem, et si omnibus abundet. 8. Divitum felicitatem non invidia, sed commiseratione dignam esse. 9. Pauperes contentos spe Paradisi beatos, etiam in ipsa paupertatis miseria non posse esse miseros. 10. Nequitias *Auri* & processum iudicium circa maleficia ejus recenset, & postquâ ex Jcto quodam *Pandulpho Pratti* retulisset, quomodo A. 1540. *Tolosa* gladius in cadavere hominis cujusdam in publico occisi reperi- tus, in caput homicidæ, qui illo relicto fuga sibi consuluerat, tormentis subiectus, pro convicto declarato, condemnato & in furcâ actus fuerit, per jucundam quandam proserpociam confessionem scelerum recitat, quâ moneta aurea, (*Duplio* dicta, seu *doppia d' oro*) si simili modo in questionem arripere, singulatim editura foret, annexa accusatione, quam *Honestas, Veritas, Fidelitas, Misericordia, Cœlum & Terra*, & ipsi deum *divites* Auro intentant. 11. Sumptuosa divitum circa vestes & ornamenta, inania vanitas simplici pauperum amictui opposita delineatur. 12. Superba divitum habitacula cum pauperum tuguriis, &c. 13. mensa coram cum ea, cui pauperes assident, comparatur. 14. *Auri* defensio suscipitur, quomodo efficacissimum virtutum haud vulgari- um acquirendarum instrumentum, a quo quæ quæ dives, & pauper esse didicerit, dives idem quæ esse & sanctus. 15. Moss divitum nunquam contentorum omnis consolationis expertis graphice describitur, & quo-

modo iis, qui per vitam suam nil nisi illud hirudinis Salomonæ *affer*, *affer* in ore habuerint, triste nunc & querulum *Relinquo* intonandum sit, *Henrici VIII* Angliæ Regis, qui moribundus sub capacioris poculi haustum ad circumstantes dixerit: *amici, perdidimus omnia*, exemplo confirmat. 16. Mors pauperum contentorum consolationis plenissima explicatur, & 17. post diversa divitum & pauperum sepulchra descripta, gravi ad Pauperes Contentos alloquio Opusculum hoc absolvitur.

III.

Lib. I.

RECREATIO SAPIENTIS duobus libris explanatur. L.I.C.L. inscribitur *Mare in portu*, i. e. Sapiens turbationibus externis agitatus ad quietem internam retractus, *Oceano Atlantico* similis, qui in *Mare Mediterraneum*, per fretum Gaditanum, in portum quasi se insinuet. Talem recreationem vero ex Dei & Naturæ contemplatione in eum redundare. 2. Agitur de *Deo abscondito & manifestato* sub pellucido creaturarum velo, quæ illum & tegant & retegant. 3. Quomodo mundus ex nihilo fecundatus fuerit, Verbo divino se in illo disseminante, juxta illud *Aratoris: cum fierent, vox semenerat*. 4. De Mundo phantastico ex *Atomis*, quas Democriti cerebrum evaporaverit, elaborato. 5. De Harmonia mundi, ex partibus per naturalem discordiam dissonantibus in naturalem tamen concordiam redactis, producta. 6. Naturam semper eandem esse, & semper *aliam* in successiva perpetuitate rerum, quæ deficiunt. 7. Anatomia ventris in minutissimo semine instituitur, in quo integrum proceris sitæ arboris corpus continetur, & inde producit. 8. Mundum contemplatur Autor, ad novum Architecturæ ordinem, qui in compositus plane videri queat, eo majori artificio compositum: 9. Cælum, patriam mentis in terra feliciter exulantis: 10. *Solem*, ceum magnum Dei *Ekemosynarium*: 11. 12. 13. Deum, in minimis operibus suis maximum, e. g. in portatili & vivo *cochlearum* domicilio, in *floris* villissimi amici & regalem Salomonis cultum superante, & *Microscopio*, quod stupendum in tenuissimorum animalculorum compage artificium consideratur: 14. Archetypum vultus humani a divina Providentia tot diversis diversæ inventionis exemplis, naturæ tamen convenientibus, in nobis expressum; ubi in nobilissimi istius pictoris *Michaelis Angeli Buonarroti* encomium afferitur, nunquam duos sibi similes vultus humanos ab eo pictos fuisse: 15. Magistratum ingeniosæ mentis; & Ministerium *manuum*, & harum *sedes* structuram cum utilitate operæ conjunctam. 16. Naturam *Somni* per ideam *Co-*

nociæ

mœdiæ a Phantasiis in imaginationis theatro recitatæ indagat, & sibi ipsi accidisse testatur, ut somnians alium in soluto & ligato dicendi genere tam ornate loqui audiverit, quam quidem nec a vigilante expectari possit. Lib. II. C. i. *Ignorantiam* producit de Sapientiæ divinæ iudiciis absque iudicio philosophantem. 2. Sapientiæ Dei ex mundi gubernatione undique refulcentem exiguo capitis nostri circulo male circumscribi. 3. quomodo unius responsionis filo, sc. *pro universis rationibus amor Deus*, ex tot labyrinthis dubiorum circa secretiores Providentiæ divinæ dispositiones, nos extricare queamus. 4. Monstrat, quam bene *mala culpa* a providentiâ divina ordinentur, eaque cum *umbra* picturis majorem gratiam, addente comparata exemplis *Josephi* & *Jobi* illustrat. 5. Mundum in Deo, & Deum in mundo proponit, & quomodo ipsi omnia sint præsentia, & ipse præsens omnibus. 6. Mundum universum esse unam domum, omnes homines unam familiam, providentiâ divinam matrem circa singulos æque sollicitam, ac si in uno habeat omnes. 7. Benignitatem divinam gratiæ quasi sibi ducere, si gratiam largiendi occasionem habeat, matri comparandam dolenti, si desit, qui lactis sibi exugat abundantiam. 8. Naturam & tempus ab anima conculcari, cum nec bona illius vitam, nec istius mala mortem huic inferre valeant. 9. *Necessitatem* vitæ civilis, *Paupertatem* omnium artium parentem, utramque inter primas providentiæ gubernatricis ministras referendam esse. 10. Tres *fatua* sustinetur condemnatæ, *Fortuna nuda* ad fustigationem: *Astrologia vana* ad Anticyras: *Atheismi* impietas ad compedes & catenas; & quidem ad exterminandam e mundo Fortunam alia re opus non esse, quam ut ex imaginatione nostra exturbetur. 11. *Astrologia* coram tribunali causam suam orat, quinque falsis stipata testibus, veridicam eam asserentibus. 12. *Bartolo* agit de relis aranearum, quas *Astrologia* se pascendi causa filet, textat, tendat & summos mundi Aquilas iis irretiat. 13. *Artificium* detegit componendi falsos, ex quibus in singulos dies cognoscas id, quod nunquam futurum est. 14. In Cœlo *Astrologiæ* omnes stellas docet esse maleficas. 15. Quomodo *Astrologia* interdum vera divinare soleat, sed casu; allegato exemplo *Juvenis* cujusdam *Itali*, cui *Astrologus* ex hora genitili, omnia quæ ipsi jam contigissent, accuratissime indicaverat; sed qui in patriam reversus integri anni, ejusque ab illo, quem vari suo designaverat, ratione positus stellarum longe abeuntis, errorem in annali-

h^{ui}s domesticis deprehenderit. 16. Gulæ *Atbei*, a Ratione, omnium Gentium consensu, & Rerum naturalium multitudine convicti, restis injicitur.

IV.

GEOGRAPHIA *ad usum moralem redacta* hæc fere complectitur. *Insula* nimirum *fortunata*, (de quarum nominibus magna expectari, sed infra famam vocabuli rem esse *Solinus* c. 60. scripsit,) spem aulicam effingunt: *Etna* ignivomus, infamiam frenantem Potentiorum licentiam: *Ithaca* suavem Genii violentiam: *China* cœcitatem ejus, qui se ipsum non cognoscit: Promontorium *Capo Non dictum*, turpem petitionem lepida quadam negatione retusam: *Atlas*, ingentes humeros amplo officio pares: *Cataracta Nili*, proprietatem Grandiloquorum, aures auditorum obtudentium, aut ut eos locuturos fugiant, adigentium: Campi *Uraba* in America Septentrionali terna per annum fertilitate suorum remunerantes cultorum industriam, dum eodem die semen, quod metitur, in novæ spem messis terræ statim mandatur, docent, vitam longam brevem esse illis, qui saltem vivunt, brevem vero fieri longam operosa diligentia: *Zeilan*, cinnamomi copia celebris insula, homines denotat, quorum tota bonitas in extraneo saltem cortice hæret: *Rapiditas secundi fluminis*, eos, qui a recta via ad stolidam vulgi opinionem se abripi patiuntur: *Ultima Thule*, pravæ solitudinis mala, & probatæ conversationis bona: *Caput B. Spei*, malum, quod prævisum, dimidia ex parte jam superatum est; improvisum vero, hominem tantum non penitus superavit: *Scraphades* justitiam sub avaritiæ jugum redactam: *Madera* insula sylvis olim horrida, nunc in hortû quasi maris Atlantici versa, quomodo quis ex se ipso melior, quam natus fuit, renasci possit: *Mysilene*, oppidum *elegantè* ædificatum, sed *non prudenter* positum, cum flante *Austro* habitatores ibi omnes simul ægrotent, *Cauro* tussiant, *Aquilone* revalescant; stolidam vitæ certæ electione materiam pœnitendi per totam vitâ præbere: *Caprea*, immensa altitudinis prærupta rupes, vitam Magnatum, ideo quia magni sunt, non posse occultari: *Molucca* per se incultæ & nil nisi caryophylla producentes; certos homines philosophiæ deditos, si externa videas, nihil egregii in se habentes, sed summe bonos, si probentur, & interius perspiciantur: *Promontorium Caphareum*; adulationem, instar scopuli ad dictum promontorium sub aqua latentis, Principibus periculosa esse: *Antipodes*, certos homines contrarium semper statuentes: *Rhodus* vigorem animi

animi etiam inter damna sua triumphantis, præsertim in ordine Equæstri Rhodiensi: *Mare glaciato* timorem prudentem & timiditatem stolidam: *Thermopyla*, circa quas *Leonidas* cum 300 Spartanis numerosissimum Xerxis exercitum repulit; quomodo vitia uno simul impetu insuperabilia vinci possint, si unum post alterum adoriaris: *Thessalia Centaurarum* fedes, semihomines & semibestias in mundo passim obviantes: *Lybia deserta*, in qua viatoribus stellæ cynosuræ vicem præbent; in mundi deserto ambulanti, nisi cælum pro duce habeat, perendum esse: *Anticyra*, prudentem monitorem tempestive adhibitum insulsum reddere sapientem: *Terra incognita*, semper mortuos in oblivione, & semper superstites in gloria: *Lacus Avernus*, pestilentem oris maledici afflatum: *Scylla & Charybdis*, desperationem, ut quis ex minori in malus se malum præcipitet, suadentem: *Mare mortuum* Jordanum recipiens, nobilitatem sanguinis in morum ignobilitate evanescentem: *Terra sancta*, quomodo suæ cuique ædes Terra sancta esse valeant.

Sequuntur tandem tres Libri Symbolici seu SYMBOLA ad *mora-* V.
valem usum itidem accommodata. Ita L. I. c. I. per *Solem* ex limatissimo & rutilante auro conflatum, terribissimæ crystalli globo inclusum, & supra *Regum Persia* tentorium collocari solitum, qua machina se movente totus exercitus, ordine composito pariter ut se moveret & sequeretur, admonitus fuit, *boni & mali exempli a Principibus promanantis boni & mali influxus* in subditos adumbrantur. 2. *Echo septem Turrium Cizyci* septies resonans eos notat, qui pro suo obtrudunt, quod ex alterius ore hauserunt. 3. *Urna porphyretica*, quam *Severus Imp.* felicem dixit, quod intra angustum suum sinum magnum illum *Septimum Severum* receptura esset, nimiam sui ipsius affirmationem arguit. 4. *Denses apri Adonidi lestrales*, jocosam dicaicitatem alios serio laterantem innuntiant; respicitur enim ad excusationes apri istius in iudicium ob eadem Adonidi illatam adducti, quod scilicet ex nimio amore Adonidi dormienti osculum insigere voluerit, adeoque invitus mortiferum ipsi ictum influxerit. 5. *Remus* dimidia sui parte aquæ immersus & *fractio* similis; veritatem accusationis primo indagandam, & deinde ferendum iudicium esse. 6. *Navis sacra Atheniensium* olim ad sacros saltum, postea vero ad varios eosque vilissimos usus adhibita, ad statum conditione sua indignum se non demittere admonet. 7. *Nilus capio carens*,
 i librum

hīs domesticis deprehenderit. 16. Gulæ *Arbei*, a Ratione, omnium Gentium consensu, & Rerum naturalium multitudine convicti, restis injicitur.

IV.

GEOGRAPHIA ad usum moralem reducta hæc fere complectitur. *Insula* nimirum *fortunata*, (de quarum nominibus magna expectari, sed infra famam vocabuli rem esse *Solinus* c. 60. scripsit,) spem aulicam effingunt: *Etna* ignivomus, infamiam frenantem Potentiorum licentiam: *Ithaca* suavem Genii violentiam: *China* cœcitatē ejus, qui se ipsum non cognoscit: Promontorium *Capo Non* dictum, turpem petitionem lepida quadam negatione retusam: *Atlas*, ingentes humeros amplo officio pares: *Cataracta Nili*, proprietatem Grandiloquorum, aures auditorum obtundentium, aut ut eos locuturos fugiant, adigentium: *Campi Uraba* in America Septentrionali terna per annum fertilitate suorum remunerantes cultorum industriam, dum eodem die semen, quod metitur, in novæ spem messis terræ statim mandatur, docent, vitam longam brevem esse illis, qui saltem vivunt, brevem vero fieri longam operosa diligentia: *Zeilan*, cinnamomi copia celebris insula, homines denotat, quorum tota bonitas in extraneo saltem cortice hæret: *Rapiditas secundi fluminis*, eos, qui a recta via ad stolidam vulgi opinionem se abripi patiuntur: *Ultima Thule*, pravæ solitudinis mala, & probatæ conversationis bona: *Caput B. Spei*, malum, quod prævisum, dimidia ex parte jam superatum est; improvisum vero, hominem tantum non penitus superavit: *Strophades* justitiam sub avaritiæ jugum redactam: *Madera* insula fylvis olim horrida, nunc in hortū quasi maris Atlantici versa, quomodo quis ex se ipso melior, quam natus fuit, renasci possit: *Mysilene*, oppidum *elegantè* ædificatum, sed *non prudenter* positum, cum flante *Austro* habitatores ibi omnes simul ægrorent, *Canro* tussiant, *Aquilone* revalescant; stolidam vitæ certæ electionē materiam pœnitendi per totam vitā præbere: *Caprea*, immensa altitudinis prærupta rupes, vitam Magnatum, ideo quia magni sunt, non posse occultari: *Molucca* per se incultæ & nil nisi caryophylla producentes; certos homines philosophiæ deditos, si externa videas, nihil egregii in se habentes, sed summe bonos, si probentur, & interius perspiciantur: *Promontorium Capbareum*; adulationem, instar scopuli ad dictum promontorium sub aqua latentis, Principibus periculosam esse: *Antipodes*, certos homines contrarium semper statuentes: *Rhodus* vigorem animi

animi etiam inter datna sua triumphantis, præsertim in ordine Equæstri Rhodiensi: *Mare glaciæ* timorem prudentem & timiditatem stolidam: *Thermopyla*, circa quas *Leonidas* cum 300 Spartanis numero-ssimum Xerxis exercitum repulit; quomodo vitia uno simul impetu insuperabilia vinci possint, si unum post alterum adoriaris: *Thessalia Centaurarum* sedes, semihomines & semibestias in mundo passim obviantes: *Lybia deserta*, in qua viatoribus stellæ cynosuræ vicem præbent; in mundi deserto ambulanti, nisi cælum pro duce habeat, pereundum esse: *Anticyra*, prudentem monitorem tempestive adhibitum insulsum reddere sapientem: *Terra incognita*, semper mortuos in oblivione, & semper superstites in gloria: *Lacus Avernus*, pestilentem oris maledici afflatum: *Scylla & Charybdis*, desperationem, ut quis ex minori in malus se malum præcipitet, suadentem: *Mare mortuum* Jordanum recipiens, nobilitatem sanguinis in morum ignobilitate evanescentem: *Terra sancta*, quomodo suæ cuique ædes Terra sancta esse valeant.

Sequuntur tandem tres Libri Symbolici seu SYMBOLA ad *mora-lem* usum itidem accommodata. Ita L. I. c. 1. per *Solem* ex limatissimo & rutilante auro conflatum, tersissimæ crysalli globo inclusum, & supra *Regum Persia* tentorium collocari solitum, qua machina se movente totus exercitus, ordine composito pariter ut se moveret & sequeretur, admonitus fuit, *boni & mali exempli a Principibus promanantis boni & mali influxus* in subditos adumbrantur. 2. *Echo septem Turrium Cizyci* septies resonans eos notat, qui pro suo obruduat, quod ex alterius ore hauserunt. 3. *Urna porphyretica*, quam *Severus Imp.* felicem dixit, quod intra angustum suum sinum magnum illum *Septimum Severum* receptura esset, nitiâ sui ipsius æstimationem arguit. 4. *Dentes apri Adonidi lesbales*, jocosam diceitatem alios serio lacertantem innuunt; respicitur enim ad excusationes apri istius in iudiciam ob eandem Adonidæ illatam adducti, quod scilicet ex nimio amore Adonidi dormienti osculum infigere voluerit, adeoque invitus mortiferum ipsi ictum inflixerit. 5. *Remus* dimidia sui parte aquæ immerfus & *fratris* similis; veritatem accusationis primo indagandam, & deinde ferendum iudicium esse. 6. *Navis sacra Atheniensium* olim ad sacros saltem, postea vero ad varios eosque vilissimos usus adhibita, ad statum conditione sua indignum se non demittere admonet. 7. *Nilus capite carens*,
librum

V.
Lib. I.

librum maledicum absque nomine Editoris: 8. *Osuli Minerva* ab Amulio excellentissimo pictore ita picta, ut spectatorem aspectaret quacun- que aspiceretur; civilitatem Virorum in eminenti fastigio constituto- rum: 9. *Umbra Bucephalum* intractabilem reddens, animum suspi- cacem simulque remedium suspicioni eximendæ idoneum: 10. *Effigi- es Antigoni* ab Apelle oblique depicta, ut pars faciei altero oculo orbata, artificiose tegetetur; errores, quos iudicium affectibus, amoris impri- mis, abreptum committere faciat: 11. *Canis* in *Capitolio* in actu vul- nus lingendo sibi sanantis, ex *ere* ad vivum & stuporem affabre fusus, *agrotum* decore ferentem dolores, & patientia iis medentem: 12. *Apis succino casu involuta*, & inde *visibilis* simul & *abscondita*; in mulieri- bus, quas non ita indutas esse deceat, ut nudæ videantur, honestatem animi ex modestia amictus elucentem: 13. *Vivicum Mortui a Mezen- rio colligati*, innocentes per aliorum culpam culpabiles factos: 14. *Scorpionis super locum ictum comminati medela*, hominem malæ lin- guæ & malæ vitæ malefactis suis omnem fidem maledicentiæ suæ tollen- tem: 15. *Cervi* mutuo adiutorio sibi præstito *mare trajicientes*, Litera- tos ad detegendas novas veritates, ut antiquis eas adjungant, se con- jungentes delineant, In Lib. II. C. 1, *Gigantes* ita *picti*, ut lacunari- um sustentacula mentiantur, homines nihil agentes, qui tamen omnia se facere videri velint: 2. *Athenarum mania* a reliquis Græciæ civi- tatibus, quibus illæ antea insultaverant, *ad tibicinum cantus diruta*, exterminationem hominum rixosorum ansam publicæ lætitiæ præben- tem: 3. *Minos* victis Atheniensibus ab iis ad iudicis infernalis munia obeunda condemnatus, damnosum lucrum, quod ex contracta coetus literati ininimicitia reportatur: 4. *Berecynbija* seu mater Deorum Cybe- le, coronæ loco, *castellis & turribus redimita*; Superioribus sem- per de subditis suis cogitandum: 5. *Turres bellica* mobiles *pluribus* ad- huc *turribus* instructæ; unum interdum æque tantum valentem, quan- tum complures alii valent: 6. *Grues Caucasum & Taurum transva- lantes*, & ne clangore aquilis se prodant, lapillis claudentes rostra; de potentioribus absque maximo periculo sermones non fieri: 7. *Spelun- sa*, in qua *Euripides Tragedias* suas composuit, effigiem Melancholici seipsum sibi representantis sistit, 8. *Mausoleum Caria*, cujus quatuor facies exteriores ob admirabile artificium optimos sculpturæ magistros reddere potuerunt; majesticum & simul utilem, quem vir magnus præ

Lib. II.

præ se fert aspectum, ut ex eo vel tacente proficias: 9. *Panes* a Manlio projecti ex Capitolio, cujus obsidionem solverunt Galli simulata illa annonæ abundantia decepti; eos, qui externo factu superbientes domi non habent, unde vivant: 10. *Boletus Claudio mortifer*; laudes venenatas, & tam adulatorum, quam adulationi auscultantium culpa publico perniciosas: 11. *Tres linea Apellæ & Prorogæ* de subtilitate ductus certantium, quarum tertia ab Apellæ ducta nullum exactiori subtilitati locum reliquit; eo usque in ceremoniis *urbanitatis* progrediendum, ne gratiam amittant: 12. *Harpia* Aenæ mensæ advolantes, diripientes dapes & omnia contactu foedantes; gulæ & linguæ in convivii excessus: 13. *Pendulam*; vilitatem & infelicitatem eorum, qui ab aliis dependere eorumque se accommodare coguntur moribus: 14. *Lucerna Sepulchrales*, dum sepulchra aperiuntur, extinctæ; virtutem, ad datam se exerendi occasionem, deficientem: 15. *Socratis effigies* in poculis aliisque vilioris generis vasis expressa; indignum Philosophorum antiquorum contemptum. Lib. III. Cap. 1. *Tragedia & Comædia*, Lib. III. duæ ita dictæ vix Plinii ad Lacum Comensem, altera in *planitie*, altera in *monticulo saxoso* proximè sibi vicinæ, in mentem nobis revocant, quomodo a seriis ad jucundam innocentemque recreationem optime quis transire possit: 2. *Statua Vulcani* ab Alcibiade ita arte expressa, ut pedis claudicantis defectus & venuste pateret, & lateret artificiose; alterius defectus artificiose tegete pariter, ac venuste, ubi opus, detegere, nos docet. 3. *Marrubina vasa Cleopatra*, in memoriam vasorum argillæctorum, quæ Regibus aliis Egypti in usu fuerant, *stellis* ab ea vocari solita; *Parabularium* referunt, quo Vita Vilitatum, quibuscum *contemnitiam* aliquam habere deprehendas, appellatione palliantur: 4. *Theatrum Pompeji* a Tiberio restauratum & *Sejanæ* statua ornatum; injuriam, quæ beneficentis indignorum exaltatione inferretur: 5. *Erumpentes*, in *terram visceribus* & alicubi iterum *erumpentes*; famam & infamiam, qua mortui reviviscunt: 6. *Cibiron*, qui equitandi arte Achille instruxit, inferior corporis parte equum referens; dextram juventutis informationem, si magistri ipsi faciant, quod pueris docent: 7. *Mensa Agastocles*; qualis esse soleat & debeat ex tenui sorte in altum evehctus. 8. Signum *Ursæ majoris* pectori *Augusti* a natura impressum; feram aliquam bestiam in cujusvis sinu latentem, ejus naturæ sollicite investigari, & ne ab ea laedamur, præcaveri debeat:

9. *Vasa serpentibus plena ab Hannibale* per strategema adhibita; discordiam domesticam: 10. *Nilus* Egyptum *ficcissima* anni tempestate inundans; verum amicum solatio & adjumento opportune nobis succurrentem: 11. *Hannibal videns*, reliquis Reip. suæ Senatoribus miseriam status publici deplorantibus; stultos perstringit, tunc saltem prudenter agere occipientes, quando commoditas prudenter agendi jam elapsa est: 12. *Stella cadentes, inter cadendam* solum *luminosa*; infelicem virum, qui singulari magnanimitate præditus mala sua in bonum, & damna in utilitatem suam vertere sciat: 13. *Ensis Brenni* iniquis lancis suæ, in qua Romani aurum pro libertate redempta promissum pendebant, ponderibus insolenter ab ipso adjectus cum hoc sarcasmo: *Va victis esse*; indecentia & violenta acrium & scrupulorum nimis ingeniorum postulata: 14. *Ptolomæus II. podagrosus*, qui agricolas quosdam post parcissimum jentaculum vitulantes & in terram se invicem prosternentes conspicatus exclamavit: *heu me infelicem, qui neque unus ex iis esse possum*; alium paucis contentum, alium inter opes & delicias non contentum: 15. *Magnes*, qui chalybe *armatus* duplo majus ferri pondus attrahit, quam rudis; bonum Principis ministerium apposite representat. Sic ex hisce Operum *Bartoli* argumentis, ad quæ dignum saltem intendisse sufficiat, de recondito ibi varietate ejusque utilissimæ, quæ in Veterum libris maxime latet, prudentiæ thesauro, per transfennam quasi & ex ungue leonem conicere licebit; ut adeo, qui alibi in Actis nostris nobis dictus fuit, exactissimi judicii Vir *Daniel Caspari a Lobenstein* aliquando nostratum cupiam in Italiam tendenti de conquirendis maxime *Bartoli* operibus haud vanus actor extiterit, nec secundum sit inficias, qui omnia vel aliquâ eorum partem vernacule loqui docere pergat, operam non male collocaturum, & apud eos, qui Italica non intelligunt, haud levem initurum gratiam.

ILLUSTRE STEMMA RUTHENICUM,

Das ist/
 Geßl. Reich. Plauische Stamm-Taffel.
 Schleiz, apud Wolfg. Adrianum Wertherum, 1684.
 in Folio.

Blag. 176.
 Vir doctissimus, Petrus *Becklerus*, de illustrissimis Comitibus Ruthenis

thenis non uno modo optime meritis, ^{opus huius auctor,} *arborum*
genealogicam Ruthena Genis in tabula unica aenea quinque & dimidi-
 um cubitos alta, lata vero cubitos quatuor & dimidium, anno 1681. re-
 presentari curaverat. Cum autem hæc augusta sua mole argumento
 quidem, quod pertractat, optime responderet, minus autem commo-
 de in eruditorum musæis locum haberet, ysalum fuit Becklerus, *Stem-*
ma Ruthenicum in plures tabulas displicere, ac commentario amplissi-
 mo, luculento, variisque diplomatibus veteribus ac memoria posteritatis
 dignissimis exornato illustrare. Antiquissimæ autem familiæ origines
 non altius repetiit, quam ab Eberto Comite Osterrodeni, ut & post-
 modum Schwarzenburgensi & Phavienfi, sæculo X. clarissimo; quod
 ab eo tantum tempore acta & monumenta indubitata fidei affariam sup-
 peterent, quibus historiam ad nostrum usque ævum pertexendam su-
 perstrueret. Utut enim diplomata Imperatorum Romanorum inter
κεφάλια Comitum Ruthenorum supersint non una, ubi hi e gente a-
 liqua Romana pervetusta ortum traxisse perhibentur; merito tamen
 Becklerus iudicavit rem altioris indaginis dignamque esse, quæ
 peculiari opere, ex residuis antiquitatibus Romanarum Germanica-
 rumque ruderibus erueretur, & quanta fieri posset, diligentia explicare-
 tur. Hoc igitur facere constituerat in *Speculo honoris Ruthenici* (*Neiß-
 Münschen Ehren Spiegel*) sexcentis fere figuris aeneis stipando.
 Sed incendium, quod non ita pridem maximam Schleiza partem hor-
 rendum in modum in cisternas redegit, non tantum pleraque præsentis
 libri exempla, sed & (inigni rei literariæ iactura) *Actiographiam* & ap-
 paratum operis illius corripuit ac optimos Auctoris conatus sufflami-
 navit. Fortassis tamen ille non gravabitur, telam istam iterum ordiri;
 quod ut magis auspiciato fiat, nos, pro eo, quo in veritatem historicam
 ferimur; studio, vehementer cupimus animisqueque volumus. Ceterum
 ad prælum paravit omnibusque jam numeris absolvit opus aliud
 Germanicum, cuius titulum Latine ita expresseris: *HOWORA RE-*
DIVIVUS, b. e. Historia posterorum HOWORÆ I. Dynastæ
Bobemi, quadripartita secundum numerum familiarum illustrium
illinc ortarum, nempe Dominorum de Leippa, de Ronova, de Lieb-
tenburgo & de Berka.

M. JOH. Beffensborns GYMNASII BVANG. HILDES.
 Directoris Nucleus Artis Logicae praeceptis ac notis selectioribus
 exhibitus, & jussu Superiorum pro Gymnasio Hildes-
 ensi publicatus.

Hildesiae ap. Benedict. Gesschen/ Anno 1689. in 12.

Plagul. 2.

TAmetsi non abs re Philosophus Altorffinus acutissimus, Michael Piccartus, sua jam aetate dixerit: *Logicos libros de arte dialectica scriptos, quis tam parvum est artis arithmetica, qui numerus? quod mare tam patulum aut altum usquam reperiat, tantis oneribus ferendum par?* tamen non male de Juventutis studiis censetur Autor meritis, quando rejectis opinionum putaminibus, *Nucleum Artis Logicae* luci publicae exposuit. Improbo enim labore collectum eum cernimus ex probatissimis Aristotelis interpretibus Logicisque praestantissimis, Bechmanno, Höpfnero, Piccarto, Neldelio, Zeidlero, Viotto, Scheiblero, Wilhelmanno, Dannhewero, Kesslero, Martini, Hornejo, Zeifoldo, Stahlino &c. eoque accommodata omnia ad seculi praesentis usum, sententiarumque primi artis hujus magistri Aristotelis (fatetur enim is, alios quidem ante se τὰ ἀπὸ τῆς φύσεως, verum non ipsam τὴν φύσιν διδάσκειν item, non vero τὴν φύσιν διδάσκειν tradidisse) in eodem explicari, non est, cur dubites. Tritam ergo principiorum mentis nostrae officiorum seriem secutus, initio de Terminis, postea de Enunciatis, & tandem de Syllogismo agere hic instituit: utque Demonstrativum Syllogismum doctrina de definiendi, dividendi, atque disponendi ratione excipit; ita post Topicum, de Pseudographemate, & Elanchis Sophisticis, eorumque recta solutione praecipitur. Cum enim probe intellexerit vir optimus, scientis in re qualibet officium esse, non modo non mentiri in iis, quae novit, verum & alium mentientem patefacere & protrahere in lucem posse: adeoque officium artis Logicae non versari in veris solum argumentis connectendis, sed in male coherentibus seu falsis quoque retexendis, atque refutandis, ut Philippus loquitur; paralogismorum vitiiis, & iis subinde consequentiis, quae impingunt in regulas artificum, manifestandis operae non nihil tribuendum judicavit. Post capitulum, rerumque indicem, nuda quoque artis hujus principia, Logicarum pu-
 ta

ta rerum definitiones, in Summam aliquam ex ipso Nucleo contractæ, subjiciuntur eo fine, ut artis alumni, quæ memoriæ potissimum mandandæ sint, uno intuitu possint perspicere. Præmittitur autem Nucleo Duumvirorum celeberrimorum, Dn. D. Valentini Alberti, & Dn. L. Georgii Goëzii præclarum de hoc scripto iudicium.

RELATION DE LA NIGRITIE,

sive.

Relatio de Nigritarum regione.

Parisiis apud Edm. Couterot, 1689. in 8.

Plag. dimid. 9.

INter partes Orbis terrarum nondum satis hucusque nobis cognitas haud postremum locum obtinet illa Africae portio, quæ a Nigritis, nomen a famoso amne Nigro nactis, habitatur, cujusque historiam libelli hujus Rubrica pollicetur. Scilicet promittit ea exactam descriptionem Regnorum hujus tractus: sicut & præmissa præfatio nobis spondet accuratam ejus noticiam Hydrographicam, Uranographicam ac Geographicam, curiositati eorum, qui hisce studiis oblectentur, abunde satisfacturam. Sed tantum abest, ut exactam nobis descriptionem istarum terrarum largitus in hoc libello Auctor fuerit, ut vix quidquam præter sola nomina regnorum, ne quidem omnium, sed maximorum duntaxat istius regionis exhibeat, quæ enumerat *Foules, Tombus, Brak, Guoloph, Galaam, Thim, Cabior*: certe ad cosmographicam scientiam quæ facere queant, tam parce tetigit, ut vix generales magni hujus Imperii limites inde satis pateant, nedum specialis locorum situs. Ut adeo non habuisset Autor, cur tantopere culparet Historicorum ac Geographorum plerosque, quod de hac regione tam pauca & ne ea quidem satis certa nobis tradant, falsis nempe relationibus nixi: quandoquidem ipse parum aut nihil attulit, quod supplendo tali defectui sufficere posset; præterquam quod testatur, se sciscitando ibi nil quidquam inaudire valuisse aut de Regno *Senega*, aut de urbe ejus nominis, quæ & alias *Tulucaan* vocetur, in regione Nigritarum situs, uti quidem *Morerius* in suo Dictionario (de quo in *Actis M. Mart. 1682. p. 68.* disseruimus,) scriptum reliquerit: negare tamien nequit, egregium terræ tractum & ad plusquam 400 leucas ab oriente versus occasum semet extendentem a Senega (quod unum est e-brachiis, in quæ Niger amnis sese dividit) includi, quem ipse Noster

P. 79.

83.

Ggg 3

alicu-

- 8r. alicubi insulam Senega vocitat, & in quo sitam refert Gallorum habitacionem, *S. Ludovici* dictam, quindecim cum dimidio gradibus a linea æquinoctiali distantem & mari Atlantico adjacentem, ubi Autor se potissimum tenuit, dum iis in oris commoratus est. Nimirum ipse, qui in præfixa dedicatione semet nominat *F. J. B. Gaby*, Superiorem Conventus Observantiæ S. Francisci de Loches, cum tribus aliis ejus ordinis
3.
2. Patribus, *Tartari, Pison & la Cbaire*, sub initium anni 1686 a Rege Galliæ ablegatus fuerat ad propagandam apud Nigritas religionem Christianam. Conscensa itaque nave, S. Catharinam pro insigni gestante ac Dn. Deslandes Capitaneum habente, salutatisque in itinere insulis Canariis (quarum incolas ab hospitalitate, ingenio, modesta conversatione, & gravitate factus experte, magnopere laudat) ineunte Junio ad eas oras appulerat. Quantos ibi cum sociis progressus in convertendis infidelibus fecerit, non satis exponit: discursus tamen ab eorum aliquibus secum subinde habitos commemorat, indeque arguit, ipsos non adeo abhorrere a regulis evangelii, satisque propendere ad amplectendam doctrinam puriorem probitatemque Christianis digna: nonnullos etiam audita a se habita concione ad suscipiendum baptismum proclives fuisse narrat. Cæterum maxima libelli hujus pars infumitur recensendis consuetudinibus moribusque hujusce gentis, nec non aliquibus ad historiam naturalem regionis facientibus: e quibus non pigebit nonnulla hæc transcribere. Ac primo, quod religionem incolarum concernit, docet, eos quidem Mahometis sectæ addictos esse, ejus tamen præceptis non ita stricte parere: indeque nec ab usu vini abstinere, nec diem Veneris reliquis sanctiorem reputare: quin potius septimæ dici celebrationem penitus ignorare. Quatuor vero potissimum festa observare eos memorat, quæ sint *Ramadam, Circumcisionis, Tabasket ac Gomon*. Primum horum, iis cum Turcis commune, incipere a novilunio Novembris & consistere in jejunio menstruo; dum per hoc spatium interdium ab omni cibo potuque abstineant, noctu tamen bis terve ad comedendum surgant. Alterum *Circumcisionis festum* tribus quatuorve septimanis post Ramadam incidere ait, quo ipsorum filii circumcisionem suscipere solenne sit: huic vero ceremoniæ nullam certam ætatem præfiniri, sed fere inter decimum & decimum octavum annum eam fieri, ac politicam potius, quam sacram haberi, indeque nec a sacerdotibus, quos *Marabousios* vocitant,

tent, sed a quovis obvio expediri: circumcisos vero absque ullo doloris signo totum illum diem choreis, tripudiis epulisque transigere, eo præterea privilegio gaudentes, quod usque donec vulnus plene fuerit consolidatum, liberum ipsis sit obvias quasque pecudes, etiam alienas, pro lubitu mactare: ut alias ejus diei festivitates, quas Autor memorat, taceamus. Festum *Tabesquet* die decima post novilunium Februarii celebrari asserit, ac præter solennes preces, (quas *Sala* nominant certisque ritibus faciunt, speciatim partibus corporis secretioribus prius aqua lustratis) consistere fere in exercitiis equestribus & convivio ex arietibus sacrificatis apparato. Denique Festum *Gomon* in diem decimam Maji incidere refert, qua annum suum auspicari soleant: atque tum per tres noctes proximas congregatos a Solis occafu usque ad ortum continua circa Marabusium, caput aliquod ex Alcorano prælegendem, tripudia ad sonum tympani agere, iisque finitis junctim exclamare *Hiamamar*, quod ipsorum lingua signet, *Deus nos conservare dignetur ad sequentem usque annum.* Cæterum Marabusios illos & judicum munere defungi ait, & juventuti informandæ adhiberi, quam tamen, ipsi scilicet satis indocti, vix aliud docere soleant, quam Arabicas literas legere ac exarare, nec non varia ex Alcorano loca solennia certis schedulis (*Grûgrû* dictis) inscribere, quas complicatas dein satis caro pretio superstitionis plebeculæ divendant, amuletorum instar collo appendendas pro variis usibus, puta averruncandis in prælio vulneribus, recuperanda sanitate, fausto itinere, felici conjugii successu & similibus. Cœnæ ac cubicuris fert solenne esse, prius plenam manum de suo *Konsqa* (quod communissimum ipsorum edulium est, panis micam specie referens) pauperibus largiri, aut si talis non adsit, canibus domesticis objicere aut in aerem spargere, quasi Deo oblaturus. Metempsychosin quoque statuere eos arguit, ideoque a suffocatis animalibus abstinere, ne fortassis cujusdam e majoribus suis animam una deglutiant. Potiores in funere defunctorum ceremonias in barbaris ululatus foeminarum præsertim & Marabusiorum, consistere ait: in Regum tamen sepultura id speciale observari, quod plura mancipia simul mactentur fossæque injiciantur, ac bos imoletus (quod *Sacrificium Cbinense* vocare suserint) sub arbore quapiam prope mare, cujus ramis dein appendant cornua ac pedes, quæque inde tam sacra reputetur, ut vel folium inde decerpere, scelus sit carcere, si non graviori supplicio piandum. Statum

43.
 46.
 40.
 46.
 53. 73.
 74.
 76.
 77.
 69.
 71.
 tum

48. tum politicum quod attinet, notat Auctor, foeminas ibi nunquam ad regnum admitti: regum vero filios successione in regimine non magis securos esse posse, quam remotissimos ex agnatis, dum rege defuncto moris sit, ut primores ejus ditionis ex ipsius familia libere eligant, quem inter ceteros sceptro magis aptum judicent: ac plerumque vota in eum collimare, qui secundas a Rege vices ipso adhuc in vivis existente tenuerit Praefectus. Bella eorum impetu potius & subitis incurfionibus, quam justo ordine geri perhibet: & quamvis utrinque educto numerofo militum agmine acria subinde praelia miscere soleant, non tamen facile occisorum ultra 60 aut 80 numerari, cum reliqui pro peregrina fuga sibi consulere soleant, aliarum nationum pertinaciam in dimicando ridentes, quasi nescirent, quantum vita bonum esset. Obsidiones vero apud eos penitus ignorari dicit, cum locis urbibusve munitis plane destituantur, vel ideo maxime, quod eorum regio ita comparata fere sit, ut vix ad duorum triumve pedum profunditatem fodere ad excitandum murum vallumve liceat, quin aquas offendant operarii labori ulteriori obstacula creantes. Potiora militum arma praeter acinacem & spiculum memorat sarissas, quas senas septenasve singuli gestent & jaculorum instar dexterrime vibrare norint: scuta item coriacea tam bene subacta & praeparata, ut vel ictum sclopeti vulgaris sustineant illaesa: non tamen fiduciae satis aut in armis aut in fortitudine sua plerosque eorum reponere, sicubi pugnandum sit, nisi *Griegrifis* illis seu schedulis magicis capillitio implicatis semet abunde etiam muniverint. Quoad reliquam vitam perhibet eos primariam voluptatem in cibi potusque, quibus se praeter modum ingurgitare ament, deliciis quærere, nec non in luxurioso concubinarum usu, quarum nempe tantum habere numerum liceat, quantum alere valeant. Nihil tamen secius matrimonii quoque justae speciem apud eos servari: ubi moris sit, ut sponsus ipse sponsam dote certae certo donario a parentibus redimat: quo facto mox invicem desponsati cohabitent, dilatis nuptialibus solennitatibus, donec prius per aliquod tempus alter alterius animum probare valuerit: hunc etenim si non satis inter se consonare deprehendant, libere iterum invicem discedunt, absque ullo praedicio puellae ejusque famae hinc metuendo; cum in nuptis alioqui passim se prostituere indulgeatur. Semel tamen conjugii vinculo nexas testatur Auctor fidem maritis sanctissime servare, in tantum ut adulterium inter eos pene res inaudita sit, ac tanto
61. apud
- 60.
- 56.
57.
64.
- 65.
- 66.

apud omnes in odio & contemptu habeatur, ut ne quidem per leges illud interdicere haecenus opus ibi fuerit creditum. Artes manuaras inter hasce gentes non magnopere frequentari asserit: imo praeter textores, aurifices, sutores, ephippiarios fabrosque lignarios, vix ullum apud eos opificem haberi. E rebus ad historiam naturalem spectantibus, notamus arbores aquis copiose adnascentes, *Palesouviæ* dictas, multa medulla & perpetuo virgore gaudentes, fructibus tamen penitus destitutas; quibus naturale est de ramis majoribus teneros surculos florum instar in terram sponte demittere, ubi radicibus captis in novas evadunt arbores, ita ut continuata hac propagatione, intra breve tempus vel arbor una nemus efficere videatur. Porro observavit ibi Autor milvos, pellem moschi odore praeditam habentes, quæ pectori applicata stomachi morbos curare creditur; item avicularum speciem, Gallicas omnes exilitate superantem, variaque plumarum venustate vel plittacis, cantus vero suavitate passeribus Canariensibus longe anteferendam, cujus tamen nomen reticet; culicum genus molestissimum, *Maringoins* dictum, quorum ictus, nisi bestiola mox super vulnere contrita occidatur, non minus periculosi sint, ac scorpionum Languedociæ: denique frequentes per spacium hibernorum mensium, a Majo nempe ad Decembrem usque, pluvias gelidissimas, guttis pollicem latis decedentes, tamque malignas, ut & cutem arrodant atque exulcerent, & vestibus exceptæ tinea vermesque producant. Atque hæc fere sunt notabilia, quæ ex libelli hujus lectione compilare licuit. De ipso regionis situ ejusque divisione & partibus nihil addimus, cum hac de re, uti supra monuimus, Autor parca satis, nec nisi ex incertis aliorum relationibus egerit, ipse scilicet ob non tutas satis vias non ita longe a Gallorum mansione profectus, quam supra diximus a *S. Ludovico* appellari, duabus tribusve domibus & quatuor turriculis constantem: præterquam in insula *Gorée*, ostio fluvii Senega adfita, aliam adhuc arcem iidem possidere feruntur. Cæterum non dubitat Autor, & detectionem ulteriorem harum orarum expeditam satis, & incolarum conversionem faciliorem fore, siquidem Regi Gallia placuerit mille circiter aut amplius milites sacrae ejusmodi expeditioni impendere: quem modum prædicandi Evangelium scilicet, Apostolis quidem penitus quondam incognitum, at nostro tempore in reducendis sub jugum Hugonotis tanto cum successu adhibitum,

H h h

Autor

Autor semel iterumque arrepta occasione in presenti tractatu summis laudibus extollere non omisit.

TABLE - TALK.

i. e.

COLLOQUIA MENSALIA, JANI SELDENI, ARMIGERI.

Londni, imp. E. Smithi, 1689. in 4.

Constant plagul. 8.

Janus Seldenus, Actorum Philologorumque Anglorum coryphæus, mortuus est d. 30. Nov. A. 1654. Inter multa, quibus famam æternam meruit, ingenii monumenta, æquum fuit, nec *posthuma* negligere; qualia in Actis Erud. A. 1684. p. 304. 305. a nobis recensita meminimus. Sed & *Apophthegmata* tanti viri, ejus per quatuor lustra commensalis, *Richardus Milwardus*, ab interitu vindicanda autumavit. Studiose ergo ea excepit auribus primo & dein calamo, ac in locos tandem communes alphabeticos post Seldeni fata digessit. Quin autem dudum obierit, neque adeo ipsemet editionem hanc accurarit, vix est, quod dubitemus. Sunt effata illa stylo concepta familiari, perquam jucundo ac plus simplici vice jocosò, quamvis de rebus Ecclesiæ & Status Anglicani maxime seriis agant. Plerumque simili aliquo constant, eoque a re vilissima vel historiola admodum ludicra quandoque petiro. Non raro sibi invicem aliquo modo contraria deprehendas, juste questurus, non ordine temporis consignata esse, ut liqueret, qua ratione sensim a Regiis in Parlamentarias partes Auctor pertractus fuerit. Crebro invenias dicta, quæ nec Episcopalis, nec Presbyterianis approbatura se putes. Admiscentur quædam minoris momenti, aut a communis moralis doctrinæ præceptis aliquantum aliena; qualia propalari vix passus fuisset superstes Seldenus. Speciminis causa, farraginem excerpemus, ut ex omnibus generibus indicatis exempla Lectori curioso suppetant.

pag. 7.
n. 9.

Episcopi (ait) eruditione sua inepti sunt gubernando populo. Heterogenæ enim legi innutriti sunt. Hinc ad Biblia statim amant ruerere, ac inde expromere rem apud Judæos usitatam, quæ tamen Anglos nihil attinet. Similes sane homini, qui a fabro fieri vellet catenulam,

non

non ut is vulgo facere solet, sed tali modo, quo Hiram in templo Salomonis faciebat.

Num, si Timotheus Ephesi, Titusve in Creta potestatem obtinuit in Presbyteros, consequitur inde, Anglos Episcopis egere? Quæ quæso necessitas est, gubernari nos in modum Ephesiorum Cretensumve?

Qui Episcopale munus ita jure divino niti asserunt, ut Episcopos abdicare universos non liceat, quique ex adversa parte hos ita Antichristianos sibi imaginantur, ut necesse sit, hierarchia Anglicana eos exturbare, pariter infaniunt. Tales enim sunt Episcopi, quales eos hoc illove tempore judicaverit Respublica.

Duelling certis casibus, auctoritate Regum regni, in Anglia, non alibi, permittitur. Ecclesia olim duellis licentiam indulgebat, ut apparet ex veteribus liturgiis, preces complexis, a duelling inituris in æde sacra dicendas. Bellum sane licitum fatearis necesse est, quia Deus unicus Judex est inter duos nulli humanæ potestati subjectos. Jam vero ponamus, litem intercedere binis subditis, quæ testimonio humano non possit dirimi; cur non permissu Principis DEO illa decidenda tradatur?

Amici veteres sunt optimi. Jacobus Rex veteres calceos lubentius induebat, quod pedi jam aprati essent.

Omnia bene verterent in republica, modo singula Parlamenti membra curam propriæ utilitatis deponerent, & de publica solum sollicita essent. Nam si universum Medicorum collegium ægrum aliquem, communicatis consiliis, juxta solas artis regulas curaret, spes esset, sanitati illum restitutum iri. At si Medicorum aliquis multum habeat Scammonii, & eapropter recipi jubeat Scammonium, ut lucellum inde aucupetur; alter multum Rhabbarbari habeat, eaque propter recipi jubeat Rhabbarbarum, ut partem illius dividat, &c. &c. occident dubio procul hominem.

Hispanus quidam in larario suo Sancti imaginem e pruno factam adoraverat. Accidit forte fortuna, ut ea confringeretur. Tunc faber lignarius novam ei paravit e pruno in proprio hominis horto existente. Verum nolebât is cultum novo huic Sanctulo præstare, quod lignum nosset; unde exculptus esset. Sic dum in Anglia nostri Comites Baronesque creantur, temni eos vulgo videmus, quod nimium nota sit eorum origo; quum e contrario cæteros omni honore ubivis

H h h 2

dignos

Autor semel iterumque arrepta occasione in presenti tractatu summis laudibus extollere non omisit.

TABLE - TALK.

i. e.

COLLOQUIA MENSALIA, JANI SELDENI,
NI, ARMIGERI.

Londini, imp. E. Smithi, 1689. in 4.

Constant plagul. 8.

Janus Seldenus, Actorum Philologorumque Anglorum coryphæus, mortuus est d. 30. Nov. A. 1654. Inter multa, quibus famam æternam meruit, ingenii monumenta, æquum fuit, nec *posthuma* negligere; qualia in Actis Erud. A. 1684. p. 304. 305. a nobis recensita meminimus. Sed & *Apophthegmata* tanti viri, ejus per quatuor lustra commensalis, *Richardus Milwardus*, ab interitu vindicanda autumavit. Studiose ergo ea exceptit auribus primo & dein calamo, ac in locos tandem communes alphabeticos post Seldeni fata digessit. Quin autem dudum obierit, neque adeo ipsemet editionem hanc accurarit, vix est, quod dubitemus. Sunt effata illa stylo concepta familiari, perquam jucundo ac plus simplici vice jocosio, quamvis de rebus Ecclesiæ & Status Anglicani maxime feriis agant. Plerumque simili aliquo constant, eoque a revilissima vel historiola admodum ludicra quandoque petito. Non raro sibi invicem aliquo modo contraria deprehendas, juste questurus, non ordine temporis consignata esse, ut liqueret, qua ratione sensim a Regiis in Parlamentarias partes Auctor pertractus fuerit. Crebro invenias dicta, quæ nec Episcopalibus, nec Presbyterianis approbatura se putes. Admiscentur quædam minoris momenti, aut a communis moralis doctrinæ præceptis aliquantum aliena; qualia propalari vix passus fuisset superstes Seldenus. Speciminis causa, farraginem excerpemus, ut ex omnibus generibus indicatis exempla Lectori curioso suppetant.

pag. 7.
n. 9.

Episcopi (ait) eruditione sua inepti fiunt gubernando populo. Heterogenæ enim legi innutriti sunt. Hinc ad Biblia statim amant rucere, ac inde expromere rem apud Judæos usitatam, quæ tamen Anglos nihil attinet. Similes sane homini, qui a fabro fieri vellet catenulam,
non

non ut is vulgo facere solet, sed tali modo, quo Hiram in templo Salomonis faciebat.

Num, si Timotheus Ephesi, Titusve in Creta potestatem obtinuit in Presbyteros, consequitur inde, Anglos Episcopis egere? Quæ quæso necessitas est, gubernari nos in modum Ephesiorum Cretensumve?

Qui Episcopale munus ita jure divino niti asserunt, ut Episcopos abdicare universos non liceat, quique ex adversa parte hos ita Antichristianos sibi imaginantur, ut necesse sit, hierarchia Anglicana eos exturbare, pariter insaniant. Tales enim sunt Episcopi, quales eos hoc illove tempore judicaverit Respublica.

Duellum certis casibus, auctoritate Regum regni, in Anglia, non alibi, permittitur. Ecclesia olim duellis licentiam indulgebat, ut apparet ex veteribus liturgiis, preces complexis, a duellum inituris in æde sacra dicendas. Bellum sane licitum fatearis necesse est, quia Deus unicus Judex est inter duos nulli humanæ potestati subjectos. Jam vero ponamus, litem intercedere binis subditis, quæ testimonio humano non possit dirimi; cur non permissu Principis DEO illa decidenda tradatur?

Amici veteres sunt optimi. Jacobus Rex veteres calceos lubentius induebat, quod pedi jam aptati essent.

Omnia bene verterent in republica, modo singula Parlamenti membra curam propriæ utilitatis deponerent, & de publica solum sollicita essent. Nam si universum Medicorum collegium ægrum aliquem, communicatis consiliis, juxta solas artis regulas curaret, spes esset, sanitati illum restitutum iri. At si Medicorum aliquis multum habeat Scammonii, & eapropter recipi jubeat Scammonium, ut lucellum inde aucupetur; alter multum Rhabarbari habeat, eaque propter recipi jubeat Rhabarbarum, ut partem illius dividat, &c. &c. occidant dubio procul hominem.

Hispanus quidam in larario suo Sancti imaginem e pruno factam adoraverat. Accidit forte fortuna, ut ea confringeretur. Tunc faber lignarius novam ei paravit e pruno in proprio hominis horto existente. Verum volebat is cultum novo huic Sanctulo præstare, quod lignum nosset; unde exsculptus esset. Sic dum in Anglia nostra novi Comites Baronesque creantur, temani eos vulgo videmus, quod nimium nota sit eorum origo; quum e contrario ceteros omni honore ubivis dignos

dignos haberi animadvertamus, eo potissimum nomine, quod horum originem ignoremus.

Sunt Concionatores, qui quilibet textui inferre norunt. - Juniores artium Magistri concionabantur adversus *Non-Residentes* in Academia. Decreto igitur a Senioribus cavebatur, ne quis aliquid pro concione diceret, nisi quod textui sacro conveniret. Sequenti die cuidam concio erat habenda de dicto: *Abraham genuit Isaacum*. Is cum aliquantum de eo differuisset, ut par erat, observabat tandem, Abrahamum fuisse *Residentem*; si enim fuisset domi suæ *Non-Residens*, non geniturum fuisse Isaacum: hinc in porissima epanorthoticum adversus *Non-Residentes* effundebatur.

P. 48. R. I. Qui novam Hierarchiam Angliæ obtrudere satagunt, persuadere nobis cupiunt, reperisse se eam in antiquitate. Sic enim in rem suam interpretantur vocabulum *Presbyterorum*, quotiescunque id in Patribus offendunt. Ita nempe & alia professionum genera antiquitatis gloriam affectant. Alchymista in Virgilii *aureo ramo*; Opticus in Cæsaribus & Taciti *speculatoribus, speculis, speculatoriis* navigiis artem suam reperit.

P. 55. Olim Oxonienses abjectissime loquebantur de *Historia mea Decimarum*. Vertente vero tempore sententiam mutarunt, & seposito jure divino, non alibi plura argumenta pro jure suo Decimas recipiendi extare falsi sunt. Hinc eorum aliquis mihi scripsit, esse illam instar hastæ *Pelei*, quæ non minus sanaret, quam vulneraret. (Putabat, quantum juris divini per eam decederet decimis, tantum accrescere per ejusdem argumenta juris humani, majoris certe ponderis futuri in id genus controversiis a politicis decidendis.) Respondi, maluisse me comparari *Aristoteli, Avicenna & Averroi*, quos quinque abhinc sæculis *Stephanus* Parisiensis episcopus *excommunicaverit*, (excommunicandi quippe termino usus est) quod turbarent offenderentque Theologiam Christianam; qui tamen quadraginta annis post revocati, ac cum auctoritate ex illo tempore in ecclesiis scholisque Romanensium versati sint.

P. 57. Quisquis ex Academia evocatur ad regimen status publici, antequam viros moresque aulae probe norit, non aliter sese geret, ac si ocreatis pedibus, lacerna indutus, coma sudore diffuente; Regis cubiculum ingrediatur. Eruditio enim illa ac mores academici in itinere quasi usui esse possunt, sed nova vita novum apparatus postulat.

Plura

Mura essent, quæ non inviti hoc e libello excerpemus, nisi putaremus fore, ut totus Latine vertatur: utur aliquando *Φοβωνα* admisceat *ἀνοβομαλῆ*, v. g. quod episcopum non deceat concionari, p. 4. n. 4; quod chartas amuleta mentientes collo melancholici dæmonibusque sese obsideri credentis appendere liceat, p. 18. n. 1; quod procumbere integrum sit coram altari idololatræ, cum intentione verum Deum venerandi, p. 23; quod e legibus contra sagas non evincatur, dari sagas, p. 59. n. 1; quod Judæi in V. T. utur non credentes in Christum, moraliter tamen boni seu virtutum studiosi, salutis divinæ capaces participesque ex charitate Christiana credendi sint, p. 53. n. 1. &c. Cæterum non miraberis, adeo severe in dogma absolutæ prædestinationis animadvertere Seldenum, cum Anglos tantum non omnes ita sentire, ac ea in re Lutheranis magis, quam Reformatis Gallis, Batavis aut Germanis adstipulari, in vulgus notum sit.

DISSERTATION SUR LA GOUTTE TANT LA chaude que la froide &c.

i. e.

Dissertatio de Arthritide calida & frigida, ubi vera causa hucusque incognita manifestatur, certumque remedium præservativum indicatur. Secunda

Editio.

Parisiis apud Laurentium d' Houry, 1689. in 12.

Plag. dimid. 16.

Dissertationis hujus autor, quia multoties sæviora mali arthritici tormenta in seipso perpeßus est, tam certo veram ejus causam se invenisse credit, ut & methodum tradat infallibilem, quomodo quilibet pro lubitu arthritidem sibi comparare possit. In duas autem partes divisa est hæc dissertatio; in prima agitur de Arthritide calida, in altera de frigida. Calidam quod attinet, materiã ejus dicit esse sanguinem arteriosum, extravasatum ab inspiratione aeris frigidi in pulmonem intemperie calida affectum. Cum enim aer frigidior, aut malignis mixtus vaporibus, aut valde agitatus, per os præsertim inspiratur, ramos venæ & arteriæ pulmonalis in anastomosi referat, ita ut sanguinis pars inter arteriam & venam regurgitet, indeque guttulæ quædam

Hhh } dam

dam circumcirca effundantur in superficiem pulmonum, non aliter ac si lagenæ vino plenz ulterius vinum affundere velles per infundibulum, cujus extremitas non recte respondet orificio lagenæ; quod enim affundis per spatium istud regurgitat. Sanguis ille extravasatus ibidem non subsistit, sed insinuando se membranæ musculos involventibus pergit usque ad juncturas articulorum, ubi cavitates adsunt, in quibus summo cum dolore detinetur, ulteriusque fermentatur & inflammatur. Tunc vero partes viciniores corripit, musculos, potissimum si externe apponantur ea, quæ agitationem istam interiorum ulterius augmentare valent, cum cruciatu intolerabili a se invicem separat, usque dum mediante naturali sanguinis calore omnis illa materia per transpirationem discussa fuerit. Quod si vero arthritis durante adhuc digestionem ægrum invadit, pars quædam instar emplastri aut salis, composita ex partibus chyli, nondum exacte cum sanguine commisti, in loco affecto remanet, unde indissolubiles fere nodi efformantur. Ex recensitis remedium præservativum constare autor existimat, in cura, autem respirationem aeris tepidioris, motum partis ægrotantis continuum, licet dolorificum, & strictum denique diætæ regimen utramque facere paginam certo promittit. Venæ sectionem pro scopo præservandi approbat, ad curam autem eam nil conferre, quin potius hujus loco tumorem urticis cadendum esse contendit. Vini potum pro ratione ætatis & temperamenti concedit, imo aqua mixtum omnino carere asserit. Hactenus de calida. Frigidam quod concernit, in parte dolente tumor sine ulla aut cum exigua saltem inflammatione apparet, cutisque colorem naturalem retinet. Materia est pituita spissa viscida & salina, in cerebro superfluitatibus pleno orta, quæ guttatim destillando muscutorum membranæ percurrit usque ad juncturas artuum, ibidemque majores aut minores excitat dolores, quo majus aut minus de bile participat prædictus humor. Hyeme in aere pluvioso aut intenso frigore, si nudo incedas capite, facillime contrahitur, & mediante calore externo, stricta diætæ, moderatoque exercitio iterum curatur commode. Methodus sanandi hernias Prioris de Cabriere, quæ consistit in usu spir. salis rect. per tres septimanas, & applicatione emplastri præscripti cum convenienti subligaculo, in fine hujus dissertationis adjecta est.

JOSE.

JOSEPHI ANTELMII DISSERTATIONES CRITICÆ de veris Operibus Leonis Magni & Prosperi Aquitani.

Lutetia Parisiorum apud Antonium Dezallier 1689. in 4.

Alph. 2. plag. 13.

Paschasius Quesnellus, cum A. 1675 Leonis Magni Opera Parisiis recenseret, tria scripta, de quorum verò auctore inter eruditos nondum convenerat, nempe *Capitula de gratia Dei, Epistolam ad Demetriadem virginem, & Libros de Vocatione omnium Gentium*, Leoni suo attribuit. Illi autem se opponens Antelmus, tanto apparatu Prospero Aquitano ea vindicavit, ut luculentissime cum cæteris Prosperi scriptis, qua res & styli congruere videantur. Quo labore per tres priores Dissertationes defunctus, quarta Leonis Magni duas contra Pelagianos epistolas adgreditur, quarum alteram Januario inscriptam Quesnellus authenticam declaraverat, alteram vero ad Septimum supposititiam. Verum tantum abest, ut his acquiescat Antelmus, ut potius unam eandemque epistolam esse demonstrat, demptis scilicet coloribus furtivis, qui ex epistola 6. ad Aquileiensem priori adpersi erant; doceatque, vagam illam ad Aquileiensem epistolam Januarii nomine fore prænotandam. Quinta Dissertatione Gennadium omnesque alios antiquos, qui Epistolam Leonis ad Flavianum in causa Eutychii a Prospero (tanquam ejus Notario,) dictatas scribunt, adversus Bellarminum Labbeumque vindicat, ad oculum ostendens, non solum in hac, sed & in aliis Leonis epistolis haud obscura styli Prosperiani vestigia apparere. Eadem cum in Sermonibus quoque Leonis deprehenderit, in sexta Dissertatione varia promit exempla, inprimis ex Sermonè 4. in Natali Leonis, & ex Sermonibus de Collectis & Jejunio, causasque ejus rei inquirens, potiolem judicat, quia Sermones ea ætate expetebantur ab aliis Episcopis recitandi, siquidem Gennadius testatur, multas Salvianum Presbyterum Homilias pro Episcopis composuisse, indeque Magistri Episcoporum laudem, non ut vulgo volunt, quia Salonium & Veranum Episcopos in adolescentia docuerat, reportasse; quanto magis Leonis, summi Pontifi-

tificis, Sermones alii expetierint, cui interdum aliquos orationis ornatus contulerit Prosper, vir sui aevi doctissimus & facundissimus, qui occupatissimo Pontifici a consiliis ac epistolis, aut precipuum erit, auxilium, ut verbis Antelmii hæc efferamus; qui *Septima Dissertatione* perlustrat reliqua opera Prospero adscripta, contenditque *Opus de Promissionibus & Prædictionibus*, a Cassiodoro falso adscribi, & hominem ex Africa oriundum auctorem habere; *libros de vita contemplativa* Juliani Pomerii esse, de quo multa notatu digna congessit; *confessionem Tyronis Prosperi* a Sirmondo editam vix aliquid exhibere Prosperi nostri stylo famæque satis consentaneum. *Octavam Dissertationem* Chronico Prosperi impendit, idque, prout vulgo existat, Aquitano nostro adversus Garnerium prolixè vindicat, prout vero a Pithæo editum est, interpolatum infartumque probat. *Nova* denique Carmina Prosperi examinat, ita ut illud *de providentia* suppositivum judicet; *Anacreonticum ad uxorem* dubium relinquat; *Epigramma hærescos Pelagiana & Nestoriana* Aquitano Prospero contra Garnerium adferat; *Carmen de ingratis* cum 97 *Epigrammatis*, alihque duobus in *Augustini obtrectatorem* genuina maxime esse arbitretur, illumque obtrectatorem ex *Secretis* suis *Lirinensibus* (libro novo, in quo ordinando & illustrando totus pene fit) non alium esse prodatur, quam Vincentium Lirinensem, qui in Commonitorio suo Augustini etiam doctrinam perstringere affectavit. Claudii denique hoc volumen Antelmii, promissa illorum *Secretorum*, & nova integraque omnium Prosperi operum editione.

MANUDUCTIO AD PHILOSOPHIÆ ARISTOTELICÆ, Epicuræ, & Cartesiana Parallelismum, Auctore Petro de Villemandy V. D. M. ac Publico Philosophiæ in Salmurienfi Academia olim Professore.

Amstolædami apud Henr. Wetsteinium A. 1685. in 4.

Constat plag. 14.

IN Manuductione ista Triplicis memoratæ Philosophiæ, alteriusque cujusvis tum veteris tum novæ conditio, partes, ordo partium, origo, progressus, complementum, sectæ, methodus ac usus afferuntur, conve-

conveniensquæ ex his Philosophiæ notio indigitatur. Præmissis paucis de nominibus Philosophiæ, *Finem* ejus proponit, qui juxta Aristotelicos veritatis contemplatio in parte speculativa, virtutis exercitium in practica: secundum Epicureos felicitas hujus vitæ, ex justa rerum æstimatione, convenienti moderatione affectuum, dolorumque vacuitate confurgens: juxta Cartesianos eadem vitæ præsentis felicitas, ex debita animi constitutione, convenienti corporis habitu, optataque commodorum æternorum possessione efflorescens. Logica & Metaphysica intellectum suis præjudiciis liberant, liberatumque certa illustrent rerum sciendarum cognitione: Ethica voluntatis affectus moderatur, & ad virtutem informat: Physica & Medicina vires ac valetudinem tuentur: Mechanicæ artes commoda vitæ suppeditant. Observat Auctor, Sectarum Principes in assignando Philosophiæ fine aliquantulum dissentire, aliis intermedium finem, aliis ultimum constituentibus: aliis Philosophiam fusiori significato usurpantibus, pro artium omnium ingenuarum choro, cujusmodi sunt Cartesiani; aliis angustiore, pro iis duntaxat artibus ingenuis, quæ ad animi cultum sunt institutæ, cujusmodi Aristotelei ac Epicurei: omnes tamen in summa amice conspirare ostendit. Pro *Objecto Philosophiæ* Aristotelis Sectatores res divinas ac humanas habent, nimirum tum quæ captum hominis non excedunt, tum ad ejus felicitatem sunt momentosæ. Epicuri discipulis materia, circa quam Philosophia exercetur, sunt tum naturalia tum moralia, Cartesiani Sectatoribus Philosophia per totam rerum universitatem longe lateque diffunditur, omnia tum superna tum inferna, tum materialia tum immaterialia perlustrans. Exigua in his Philosophorum dissensio annotatur, dum Epicurei Philosophiam angustioribus circumscribunt cancellis, quam vel Aristotelei vel Cartesiani: qua seposita levi discrepantia, nullus inter eos dissensus existat; quippe qui omnes fateantur, Philosophiam ea tantum contemplari, quæ ad vitæ felicitatem pondus habeant. Ad *Principia* progredimur. De quibus si Peripatetici confulantur, sunt inter se discordes. Aristoteles nonnunquam statuere videtur, Philosophiæ principia esse communes rerum notiones, menti a natura impressas, ex quibus ratiocinationis ductu singularia quæque deducantur. Sæpius contendit ea esse experientiam, dum singularium inductione universalia quæque constare decernit. Sectarum experimenta, notionæ communes, & Doctorum auctoritates con-

jungunt, triplexque illud substernunt Philosophiæ fundamentum. Immo nonnulli sunt usque adeo pii cum Alstedio, Danæo, Comenio, ut ex Scriptura Sacra unice propemodum philosophentur, nec quicquam in rebus naturalibus statuunt, quin ex Revelationis diviniæ fonte derivent. Epicurei axiomata naturali lumine nota, ex quibus conclusiones philosophicæ deducantur, nulla prorsus admittunt, sola sensuum experimenta, cum anticipationibus inde natis, ad earum confirmationem vocant. Unde vulgatissimum Epicuræ Scholæ principium ex Aristotelea transumptum: nihil est in intellectu, quin prius fuerit in sensu. Cartesiani cum Magistro fatentur quidem, in rebus Physicis adhiberi posse nonnunquam vulgaria quædam experimenta, quibus illæ stabiliantur: verum cum sensus sint maxime fallaces, nec interiorem rerum essentiam attingere possint, imo nec exteriores earundem apparentias exhibere queant satis distincte, propterea ipsos neque in Physicis, neque in Metaphysicis, neque in Moralibus esse audiendos: si evidentem & certam earum cognitionem sectemur, consulendas esse duntaxat communes animi notiones, ex quibus tanquam ex principiis minime fallacibus, universa Philosophiæ dogmata decernantur. His expositis, *Philosophia fundamenta noster Auctor sic constituit*: Vulgaris rerum cognitionis principia sunt multiplicia sensuum experimenta, confusæque rerum notiones inde obortæ menti: Evidens rerum cognitio ejusque demonstratio accurata arcessenda ex generalibus rerum ideis, a Natura menti impressis, acque axiomatibus naturali lumine perspectis, quæ genuina sint & primæ illius principia: Experientia tamen, eruditorumque placita, possunt haberi principia, sed subordinata ac confirmativa: Scripturæ S. oracula utilissime etiam audiuntur in rebus philosophicis, si minus ad demonstrationem, ad illustrationem earum certe ac confirmationem.

Ex fine, objecto ac principiis Philosophiæ hætenus expositis ac præstructis, plenam ejus delineationem indagat in definitionibus Peripateticorum, Epicureorum, Cartesianorum, judicans nullam earum esse, quæ non possit tuto admitti; posse etiam convenientissime definirî Scientiam eorum, quæ ad vitæ hujus felicitatem pertinent. Dari autem ejusmodi Scientiam, prolixè adstruit contra Philosophos tum veteres plurimos, tum novos nonnullos, qui negarunt. Hinc ejusdem amplitudinem partesque determinaturus, hodiernorum partitiones potis-

potissimum memorat. Aristotelei vulgo distinguunt a Fine in *Theoreticam*, cujus finis est veritas, nudaque rerum contemplatio, *Practicam*, cujus finis est praxis, sive actio interna, ex intellectus vel voluntatis libertate proficiscens, & *Pœticam*, cujus finis est effectio, sive operatio externa, tum opus post se relinquens, ut ædificatio, lanificium, tum non relinquens, ut saltatio, cantus, & alia. Pars Theoretica rursus est triplex, *Physica*, *Mathematica*, *Metaphysica*. Practica quoque duplex, alia *Dialectica*, quæ functiones intellectus dirigit, alia *Moralis*, quæ actiones voluntatis moderatur. Nonnulli Dialecticam malunt inter artes recensere, alii specialem esse disciplinam volunt. Poetica ars proprie dicitur, ac duplex itaturus, *Tragicæ* quæ in theatris, & *Comicæ* quæ in alijs humanis operibus externis componendis operatur, atque iterum distinguitur. Epicureæ Philosophiæ partes numerantur tres, *Canonica*, quæ veritatis dijudicandæ regulas præscribit, *Physica*, quæ universam Naturæ contemperationem habet, & *Moralis*, quæ vitam instituit. Juxta Cartesianos duo debent in Philosophia distingui, *Apparatus* sive *protrahendia*, & *Philosophia ipsa* sive *trahendia*. Duò complectitur Apparatus, primo generalem aliquam honeste vivendi rationem, qua cupiditatum æstus temperentur, corporisque mitigentur dolores, ne hæc in philosophando vel veritatem oblatam præripiant agitatione, vel latentem inquiri non sinant distractione: secundo, comprehendiosam quandam rationis regendæ methodum, cujus directione ad verum facilius ducamur. In Philosophia ipsa tanquam arbore spatiose omnia continentur, *Radix*, id est *Metaphysica*, quæ humanæ mentis notionem, DEI existentiam ac veracitatem, genuina veri & falsi criterium, aliaque ejusemodi definiens, generalia struit humanæ scientiæ fundamenta: *Truncus*, id est *Physica*, quæ in Naturæ contemperationem insurgens, cæteris omnibus disciplinis quasi subferuntur, sivecunque subministrat: *Rami* denique sunt tum disciplina *Moralis*, tum *Medicina*, tum artes *Mechanicæ*. Inter quas Philosophiæ distributiones nulla est, quæ si tantillum emendetur, ex judicio Auctoris nostri, non possit adoptari. Verum cum Peripatetici cum Cartesianis Philosophiam paulo lætius diffundant, Epicurei paulo strictius circumscribant, mediocritatem quandam ipse sequitur. Nimirum Philosophiæ generatim sumptæ duplex est pars, *Theoretica* & *Practica*. *Speculativa* rursus alia est *Generalis*, quæ *Ens* contempletur, qua *ens*,

vel potius notiones rerum a natura nobis insitas, omnibusque disciplinis communes percenset ac evolvit; alia Specialis, quæ singularem aliquam entis speciem considerat. Prior solet ab Aristoteleis Metaphysica appellari, a Cartesianis Scientia generalis vel Ontologia. Posterior est vel Pneumatologia, quæ in Substantiæ Spirituales, vel Mathematica, quæ in Quantitatis, vel Physica, quæ in Corporis naturalis contemplatione occupatur. Practica similiter est duplex, pro duplici actionum humanarum præceptis dirigendarum genere. *Logica* intellectus, *Ethica* voluntatis regit operationes. Hinc *ordo imperitico* re potest *tractandarum disciplinarum*. Peripatetici Logicam præmittunt, succedunt *Ethica* & *Physica*, ut *metaphysica*. Apud Epicureos prima pars est *Canonica*, *Physica* secunda, *Ethica* ultima. Juxta Cartesianos hoc ordine disponuntur. Arti cogitandi primum locum dant; sequitur *Ontologia*; accedunt *Physica* & *Ethica*. Hic dissensus ita tollitur. Si facilitatis habeatur ratio, *Philosophiæ* partes eo ordine possunt tractari, quo præcipiunt Aristotelei; si disciplinæ accuratioris ordo servandus sit, eo possunt ordine applicari, quo vel ab Epicureis, vel a Cartesianis traduntur; licetbit etiam alium commodum eligere. Nunc *Philosophiæ originem, progressum, adulationem, aetatem* investigat, sectas varias secundum eam partitionem referens; & quidem *adultæ* & ad supremam perfectionem contententis sectas quatuor enumerat, *Aristoteleam, Epicuream, Cartesianam, Electivam*, quam reliquis præfert, & de ratione juxta eam philosophandi differit. Tandem *Usum Philosophiæ* ostendit, primo generatim in excolendis animi facultatibus; secundo speciatim in omnibus artibus tum inferioribus, tum superioribus. In inferioribus, uti *Grammatica, Rhetorica, Poetice, Historice, Astronomia, Organica, Optice, Musica, Pictura*, variisque disciplinis ipsi affinis, *Militari, Nautica, Fabrilis, Textoria* &c. Deinde in superioribus, quæ sunt, *Medicina*, quæ nihil aliud est, quam *Physice activa*, ad vitæ conservationem traducta; *Jurisprudentia*, quæ nihil aliud est, quam specialis *Politica*, ad *Reipublicæ* vel *Ecclesiæ* administrationem translata; *Theologia*, quæ utitur *Philosophia*, cum dogmata ex *Scripturis* definit, cum eadem adversus hostes tuetur, cum a vitiis deterrét homines, cum ad virtutem impellit, cum sua fundamenta fulcit.

ΠΑΣΧΑΛΙΟΝ, SEU CHRONICON PASCHALE A MUN-
do condito ad Heractii Imperatoris annum viceſimum, nunc
eadem auctius & emendatius prodit, cum nova Latina ver-
ſione & notis chroniſis ac hiſtoricis, cura & ſtudio Caroli du
Frefne, Domini du Cange, Regi a Conſiliis & Fran-
cia apud Ambianos Qua-
ſtoris.

Parifis e Typographia Regia A. 1688. in fol. maj.

Alph. 7. plag. 16.

Carolus du Frefne Dominus du Cange, cujus induſtriaz novam hu-
jus Chronici editionem debemus, A. C. 1610, 15. Cal. Januar. apud
Samarobrivam Ambianorum civitatem in provincia Belgica ſecunda,
patre Ludovico Toparcha Frigidæ Vallis ac Præpoſito Belli-Quercus, &
matre Helena Relya natus eſt, & primis ſtudioſorum rudimentis in Colle-
gio Ambianenſi Patrum Societatis Jeſu poſitis, in Academiam Aurelianen-
ſem, ut juri diſcendo operam daret miſſus, ac A. C. 1631 Lutetiæ in Ad-
vocatorum ordinem cooptatus. Sed mox patriæ redditus, in bonarum
litterarum ſtudiis totus fuit. A. C. 1638 conjugem duxit Catharinam
Boſiam Drancurtiam, ſplendidis apud Ambianos natalibus ortam, cum
qua 10. liberos genuit, e quibus quatuor ſuperſtites reliquit, & in his
Philippum natu majorem Franciæ apud Pictavos Quaſtorem. A. C. 1645
Quæſturæ apud Ambianos dignitatem obtinuit, ſed magno literarum
bono factum eſt, ut A. C. 1668, occasione peſtis apud Samarobrivam
graſſantis, familiam ſuam Lutetiam transferret, ubi per viginti annos ad
mortem uſque commoratus eſt, quæ ipſi 10. Kal. Novembr. A. C. 1688
obrigit, cum ante extremum morbum, per quinquaginta & quinque po-
ſtremos vitæ ſuæ annos firma & incorrupta valetudine uſus fuiſſet, &
ætatis annum octavum & ſeptuageſimum ferme in altiffima tranquilli-
tate expleviſſet. Edidit præter nonnulla vernaculo idiomate ſcripta,
Johannis Cinnami hiſtoriarû libros 6, cum eruditis in Nicephorum Bry-
ennium, Annam Comnenam, & Cinnamum notis, nec non Pauli Silen-
tariû deſcriptionem templi S. Sophiæ cum uberiori commentario Parif.
A. 1670; Gloſſarium mediæ & infimæ Latinitatis A. 1678; Cyrilli, Philo-
xeni aliorumque veterum Gloſſaria Latino-Græca & Græco-Latina A.

A.1679; Historiam Byzantinam duplici commentario illustratam A.1680; Johannis Zonaræ Annales cum notis A.1687; Glossariū mediæ & infimæ Græcitatæ Lugduni A.1688, & postremo Chronicon hoc Paschale, cui in lucem edendo dum incubuit, gravissimo morbo oppressus ad plures abiit.

Inventum est hoc Chronicon primum in Sicilia ab Hieronymo Surita, ejusque & Antonii Augustini opera ex Sicilia Romam delatum, unde & Fasti Consulares huic Chronico interjecti, quos *Carolus Sigonius* & *Onuphrius Panvinius* inde transcriptos primi evulgarunt, *Fasti Siculi* a pluribus appellati sunt. Aliud hujus Chronici exemplar manu Andree Darmarii antiquarii descriptum Sylburgius 36. aureis foliis emptum Hœschelio donavit, qui illud Reipublicæ Augustanæ obtulit. Ex eo pleraque Casaubonus manu sua descriptit, & ~~de~~ communicavit, qui cum Eusebii Chronicon una cum aliis Chroniconis ederet, illa quoque Casauboni excerpta typis imprimi curavit, & *chronicon temporum epitomen* inscripsit, & in notis ad Eusebium sub *Chronici Casauboniani* nomine subinde allegavit. Nono post Scaligeri editionem anno, Monachii Chronicon hoc integrum cum Latina versione *Marthæ Raderi* Jesuitæ lucem publicam adspexit, qui *Chronicon* hoc *Alexandrinum* dici voluit, nullo alio ductus fundamento, quam quod in fronte codicis Augustani, Petri Alexandrini nomen legisset. At si vel maxime Petrus Alexandrinus Chronici hujus autor esset, Alexandrinum tamen, Cangio nostro iudice, dici commode non potest, cum non solum de rebus Alexandrinis agat, quemadmodum opus Callinici Sophistæ, qui sub Gallieno decem libris res Alexandrinæ persecutus est, neque tempora secundum Alexandrinorum æram ac epochas designet. Rectius illud Chronicon Alexandrinum dici censet, quod in bibliotheca Regia hoc titulo notatur: *Chronicon Georgii Ambianensis Episcopi, vel sicut alii volunt, Victoris Turonensis Episcopi*, quod Chronicon etiam a Jacobo Gothofredo in notis ad Codicem Theodosianum non semel sub farraginis Alexandrinæ lemmate laudatur. Quamvis autem nonnulli Chronicon, quod Raderus Alexandrinum inscripsit, Antiochenum vel Constantinopolitanum dicere maluerint, Cangio tamen opus hoc Παράλιον seu *Chronicon Paschale* insignire placuit, cujus consilii rationes in præfatione reddit, in qua etiam de Paschalium scribendorum duplici methodo, & de variis veterum Paschalibus, ac imprimis de Paschali

schali Hippolyti Portuensis fuisse differit, & inter alia Hippolytum ejus Chronici autorem esse suspicatur, quod Canisius tom. 2. antiqu. lect. & Philippus Labbeus tom. 1. novæ bibliothecæ hoc titulo vulgavit: *de divisionibus & generationibus gentium*. Agit quoque de fastorum conditoribus, & unde fasti Chronici hujus Paschalis deprompti fuerint, disquirat. Autorem hujus chronici neque Petrum Alexandrinum esse statuit, neque Georgium Pisidem, neque S. Maximum, sed Autorem quendam hætenus adhuc incognitum, quamvis non uni sed duobus potius Autoribus *πρωτόλιον* hoc tribuendum putet. Docet enim ex Holstenii observationibus, quas Chronico suo Alexandrino adscripsit, in anno Constantii 17, qui est Christi 354, desinere priorem autorem Chronici Paschalis, quod deinde ab alio quodam usque ad 20. Heraclii annum continuatum sit. Et quamvis hoc Chronicon neque a Georgio Syncello, neque a Photio lectum fuerit, indeque Goarus autorem hujus Chronici Heraclii tempestate vixisse dubitaverit, Cangio tamen dubium non est, quin continuator hujus chronici sub Heraclio, quem *ἡμῶν βασιλεία* vocat, floruerit, cum quæ de Heraclio ejusque gestis narrantur, & exscriptæ prolixiores ad Persarum Regem vel Toparcham epistolæ aliaque id omnino suadeant. Prolixiorem Cangii de hoc opere præfationem excipit Analysis chronologica ad Chronicon Paschale, ex observationibus *Johannis Baptista Hautini* Regii in præfectura Parisiensi Consiliarii, nec non *Stephani Baluzii* epistola ad Eusebium Renaudotum de vita & morte Caroli du Fresnii, ex qua excerptimus, quæ supra de ipso memoravimus.

Sequitur ipsum *Πρωτόλιον*, quod ut emendatius prodiret, per *Mabillonium* & *Germanum*, cum in itinere Italico versarentur, exemplar Vaticanum, ex quo forte & Augustanum descriptum fuit, consuli curavit, qui ipsius desiderii non difficulter annuentes, una cum *Stephanosio* codicem Vaticanum inspexerunt, & nonnullas lectiones, de quibus ab ipso rogati fuerant, notarunt. Porro cum Raderus Autoris mentem non ubivis assecutus fuerit, sive quod codice mendoso uteretur, sive quod extremam versionem suæ manum addere eamque recensere per otium non licuisset, novam versionem Græco textui adjunxit, quæ si minus culta videatur, Autori id imputari cupit, qui pleraque stylo humili & plebejo exaraverit, unde & a Scaligero Idiota dictus est. Ac ut temporum notæ certiores essent, Consulium fastis annos U. C. & post

ACTORUM ERUDITORUM

A. 1679; Historiam Byzantinam duplici commentario illustratam A. 1670; Johannis Zonarae Annales cum notis A. 1687; Glossariū mediæ & infimæ Græcitatæ Lugduni A. 1688, & postremo Chronicon hoc Paschale, cui in lucem edendo dum incubuit, gravissimo morbo oppressus ad plures abiit.

Inventum est hoc Chronicon primum in Sicilia ab Hieronymo Surita, ejusque & Antonii Augustini opera ex Sicilia Romam delatum, unde & Fasti Consulares huic Chronico interjecti, quos *Carolus Sigonius* & *Onuphrius Panvinius* inde transcriptos primi evulgarunt, *Fasti Siculi* a pluribus appellati sunt. Aliud hujus Chronici exemplar manu *Andree Darmarii* antiquarii descriptum *Sylburgius* 36. aureis solaribus emptum *Hoeschelio* donavit, qui illud Reipublicæ Augustanæ obtulit. Ex eo pleraque *Casaubonus* manu sua descriptit, & *Sigonio* communicavit, qui cum *Eusebii* Chronicon una cum aliis Chronicis ederet, illa quoque *Casauboni* excerpta typis imprimi curavit, & *chronicon temporum epitomen* inscripsit, & in notis ad *Eusebium* sub *Chronici Casauboniani* nomine subinde allegavit. Nono post *Scaligeri* editionem anno, *Monachii* Chronicon hoc integrum cum Latina versione *Matthæi Raderi* Jesuitæ lucem publicam adspexit, qui *Chronicon* hoc *Alexandrinum* dici voluit, nullo alio ductus fundamento, quam quod in fronte codicis Augustani, *Petri Alexandrini* nomen legisset. At si vel maxime *Petrus Alexandrinus* Chronici hujus autor esset, *Alexandrinum* tamen, Cangio nostro iudice, dici commode non potest, cum non solum de rebus Alexandrinis agat, quemadmodum opus *Callinici Sophistæ*, qui sub *Gallieno* decem libris res Alexandrinas persecutus est, neque tempora secundum Alexandrinorum æram ac epochas designet. Rectius illud Chronicon *Alexandrinum* dici censet, quod in bibliotheca Regia hoc titulo notatur: *Chronicon Georgii Ambianensis Episcopi, vel sicut alii volunt, Victoris Turanensis Episcopi*, quod Chronicon etiam a *Jacobo Gothofredo* in notis ad Codicem *Theodosianum* non semel sub *farraginis Alexandrinæ* lemmate laudatur. Quamvis autem nonnulli Chronicon, quod *Raderus* *Alexandrinum* inscripsit, *Antiochenum* vel *Constantinopolitanum* dicere maluerint, Cangio tamen opus hoc *Παράλιον* seu *Chronicon Paschale* insignire placuit, cujus consilii rationes in præfatione reddit, in qua etiam de *Paschalium* scribendorum duplici methodo, & de variis veterum *Paschalibus*, ac imprimis de *Paschali*

schali Hippolyti Portuensis fuisse differit, & inter alia Hippolytum ejus Chronici autorem esse suspicatur, quod Canisius tom. 2. antiqu. lect. & Philippus Labbeus tom. 1. novæ bibliothecæ hoc titulo vulgavit: *de divisionibus & generationibus gentium*. Agit quoque de fastorum conditoribus, & unde fasti Chronici hujus Paschalis deprompti fuerint, disquirat. Autorem hujus chronici neque Petrum Alexandrinum esse statuit, neque Georgium Pisidem, neque S. Maximum, sed Autorem quendam hæcenus adhuc incognitum, quamvis non uni sed duobus potius Autoribus *παραλίον* hoc tribuendum putet. Docet enim ex Holstenii observationibus, quas Chronico suo Alexandrino adscripsit, in anno Constantii 17, qui est Christi 354, desinere priorem autorem Chronici Paschalis, quod deinde ab alio quodam usque ad 20. Heraclii annum continuatum sit. Et quamvis hoc Chronicon neque a Georgio Syncello, neque a Photio lectum fuerit, indeque Goarus autorem hujus Chronici Heraclii tempestate vixisse dubitaverit, Cangio tamen dubium non est, quin continuator hujus chronici sub Heraclio, quem *ἡμῶν βασιλεία* vocat, floruerit, cum quæ de Heraclio ejusque gestis narrantur, & exscriptæ prolixiores ad Perfarum Regem vel Toparcham epistolæ aliaque id omnino suadeant. Prolixiorum Cangii de hoc opere præfationem excipit Analysis chronologica ad Chronicon Paschale, ex observationibus *Johannis Baptiste Hausini* Regii in præfectura Parisiensi Consilarii, nec non *Stephani Baluzii* epistola ad Eusebium Renaudotum de vita & morte Caroli du Fresnii, ex qua excerptimus, quæ supra de ipso memoravimus.

Sequitur ipsum *παραλίον*, quod ut emendatius prodiret, per *Mabillonium* & *Germanum*, cum in itinere Italico versarentur, exemplar Vaticanum, ex quo forte & Augustanum descriptum fuit, consuli curavit, qui ipsius desideriis non difficulter annuentes, una cum *Stephanotio* codicem Vaticanum inspexerunt, & nonnullas lectiones, de quibus ab ipso rogati fuerant, notarunt. Porro cum Raderus Autoris mentem non ubivis assecutus fuerit, sive quod codice mendoso uteretur, sive quod extremam versionem suam manum addere eamque recensere per otium non licuisset, novam versionem Græco textui adjunxit, quæ si minus culta videatur, Autori id imputari cupit, qui pleraque stylo humili & plebejo exaraverit, unde & a Scaligero Idiota dictus est. Ac ut temporum notæ certiores essent, Consulium fastis annos U. C. & post

post Christi nativitatem singulis Consulium paribus annos Dionysianos, & subinde etiam annos mundi juxta Græcos in margine adscripsit, prout hos suo codici *Antonius Allenus* adscripserat. Addidit & notas, quibus obscuriora loca breviter illustravit, & nonnunquam lectionem ad Scaligeri in Eusebium notas aliosque Autores amandavit. Infertæ quoque subinde sunt his notis variaz lectiones & conjecturæ *Holsenti*. Præcedunt autem notas selecta quædam ad illustrationem Chronici Paschalis spectantia, quorum nonnulla *Petavius* in Doctrina temporum & Uranologio, nonnulla *Buchnerius* in Doctrina temporum, nonnulla *Dodwellus* in appendice ad dissertationes Cyprianicas vulgavit, nonnulla ex codicibus MSC. nunc primum prodeunt.

ORATIONES HABITÆ PISIS AUCTORE BENEDICTO AVERANIO, IN PISANO LYCEO LITERARUM HUMANIORUM PROFESSORE.

Florentiæ apud Petrum Matini, 1688. in 4.

Plagul. 31.

Duodecim hoc volumine exhibentur Orationes, in solennibus Studiorum in Lyceo Pisano Instaurationibus ab Auctore disertissimo habitæ, ut Academica Juventus ad humaniores literas debita industria excolendas excitaretur. Hinc plerarumque argumenta circa bonas literas versantur, quarum gloria, dignitas, jucunditas & in bello paceque usus, quinque orationibus commendatur: sicut peculiari oratione Græcæ linguæ vindicatur præstantia, alia docetur studiis literarum deditos mediocri laude contentos esse non oportere, alia adolescentiæ tempus idoneum maxime studiis esse demonstratur, alia denique literas verissimam pacem animo largiri evincitur. Duæ sunt argumenti alterius, nec a seopo tamen plane alieni, & insignem Auctoris eloquentiam abunde comprobantes, quarum prima reliquis omnibus præmissa continet Panegyricum, occasione nuptiarum inter Ferdinandum Principem Hetruriæ & Violantam Beatricem Vindelicorum Principem, Serenissimæ Domui Medicæ dictum & in laudes Potentissimi Electoris Bavari, quem Fratrem Sponsa habebat, desinentem: altera Christianorum luculentas victorias de Turcis hoc bello reportatas graviter ornateque deprædicat.

ACTORUM ERUDITORUM,

441

qua Lipsia publicantur,
SUPPLEMENTA.

Sectio IX.

PETRI ET FRANCISCI PITHOEI JURISCON-
sultorum Observationes ad Codicem & Novellas Justinia-
ni Imperatoris per Julianum trans-
latas.

Parisiis, e typographia Regia, 1689. in fol.

Plag. 217.

CLarum est non ob juris saltem scientiam, sed & elegantioram
literaturam, & merita de Antiquorum scriptis, vel a mendis vel
interitu vindicatis evulgatisque, *Pithoeorum* nomen, a duo-
bus fratribus *Petro & Francisco*, Petri filiis, Petri nepotibus, in-
gentem famam adeptum, & hodie ab illustri Pronepotis dignitate sub-
limem gloriam nactum. Est is *Claudius Pellerius* dignissimus in ara-
rii regii praefectura Colberti successor, & supremus Galliarum Senatus
in insula praeses (*Messire Claude le Peletier, Ministre d'etat, Conseil-
ler au Conseil Royal & Controleur general des finances de France*) qui
dum arduum sibi commissum munus administrat, literarum eorum haud
abjicit, neque orbem literarium editione proavi sui *Petri Pithoei* ejus-
que fratris *Francisci*, operum *divenditorum* sibi devincire cessat. De Ju-
ris Canonici nova editione splendidissima, illustris hujus Viri auspiciis,
cum notis & emendationibus Majorum suorum, anno 1687 evulgata,
in *Supplementorum* horum *Seft. l. p. 23. seqq.* diximus. Codicem can-
onum veteris Ecclesiae Romanae a Fr. Pithoeo illustratum in *1678* an-
ni 1688, *mensis Maio, p. 230.* enarravimus. Jam de ritote, quem gemi-
ni hi Tyndaridae (quo nomine eos adpellatos esse, Scæv. Sammartha-
nus indicat) Civili Juri conciliarunt, nonnulli commemorandum est.
Cum universam veteris-juris scientiam animo complexi essent, integrum
Justinianum Codicem, qui duodecim libris absolvitur, observationi-

Kkk

bus

ACTORUM ERUDITORUM.

bus eruditissimas aggressi fuerunt. Verum post ~~obitum~~ obitum,
 (qui *Petro* quinquaginta & septem annos nato anno 1608, *Francisco*
 septuagenarium septem annis supergresso anno 1621 obtigit) reliquis
 inter schedas disiectis vel non satis integre extantibus, eas solum Ob-
 servationes superstitites reperit illustrissimus *Petrus*, quas ad priorem li-
 brum commentati fuerant doctissimi Viri: in quibus ex historia eccle-
 siastica, Conciliorum generalium canonibus, aut Synodorum (qua-
 rum omnium placita colligere, & in publicum proferre animo consti-
 tuerat *Petrus*, narrare in vita ejus *Jos. Mezcero*) decretis, sententiis
 & auctoritatibus Patrum, Imperatorum constitutiones & leges, illustra-
 tæ sunt: additis multarum legum libri primi & quarundam reliquo-
 rum Græcis interpretationibus, depromptis ex Ecclesiasticarum consti-
 tutionum collectionibus, & Historiæ ecclesiasticæ scriptoribus: nempe
Lib. I. tit. I. lex 3. 5. 6. 7. II. 15, 17. 18. 20. 20. 24. 25. 26. III. 29. 30.
 36. 39. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 53. 57. IV. 14. 17. 18. 20. 22. 23. 25. 26.
 29. 30. 32. 33. 34. V. 9. II. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 20. IX. 18. X. 2. XI. 9.
 10. XII. 3. 7. 8. XIV. 10. XV. 2. XVII. 3. XXXIII. 2. LI. 19. *Lib. II.*
 II. 4. VII. 18. 19. XIII. 27. 28. *Lib. III.* I. II. 12. II. 2. 4. X. 3. XLIII.
 1. *Lib. IV.* XX. 1. 13. 15. 16. XXI. 16. 17. XXIV. 3. XXXII. 29. LXV.
 33. *Lib. V.* I. 6. IV. 29. XVII. 12. *Lib. VII.* XLV. 15. LI. 5. 35. 36.
Lib. VIII. X. 12. XVII. 3. *Lib. IX.* IV. 6. XXIX. 2. XLIX. II. Sub-
 junctæ sunt Codicis libro primo observationibus instructo *Justiniani*
Imp. *Novellæ* à *Juliano* Antecessore Constantinopolitano e Græcis La-
 tine reddite, singularum autem capitum sententia paucis verbis diluci-
 de explicata, & proœmiis ac perorationibus sublatis, in epitomen re-
 ductæ, quas *Franc. Pithæus* e veteri Codice restituit & emendavit, Glos-
 sario erudito & scholiis obscuriora *Juliani* verba interpretatus. Adjectæ
 sunt Præfationes, quas suis editionibus præmiserant epitomes hujus
Julianæ priores Editores, *Nic. Boerius*, *Lud. Miræus* & *And. Augu-
 stinus*: quorum postremus de utilitate hujus collectionis disseruit, mul-
 ta etiam *Juliano* contulit, paratitla, indices, varias lectiones, obscuro-
 rum verborum significationes: quæ omnia editioni huic accesserunt.
 Subnexa sunt: *Justiniani* de *Consiliariis* dictatum, pag. 648. Ejusdem de
 contutoribus collectio pag. 650. *Justiniani* edictum confessionem fidei
 exhibens & refutationes hæresium, pag. 661. quod Græco in *Chronico* *Ale-
 xandrino* extare annotat *Pithæus* p. 671. Ejusdem *pragmatica* sanctio
 ad

ad Vigiliū Papæ petitionem facta, varia complectens capitula p. 673. alia item de adscriptitiis & colonis p. 679. & duæ pro Concilii Vizaceni, seu Byzacenorum, privilegio, p. 680. 681. Justinī Imp. tres constitutiones p. 682. 683. 684. Tiberii Constantini Imp. pragmaticum de confirmatione Constitutionum Justinī Imp. p. 685. Justiniani novellæ constitutiones quædam, quæ in editis hætenus desideratæ fuerunt, p. 686. seqq. Imp. Theodosii, Valentiniani, Majoriani & Anthemii constitutiones novellæ XLII, Jacobo Cujacio anno 1571a P. Pithœo dicatæ p. 697. seqq. Agmen claudit *Mosaicarum & Romanarum legum collatio*, ex veterum Jctorum monumentis desumpta, anno 1572 a Petro Pithœo primum edita, nitidior jam recusa, ne quid desit venusto operi Pithœoana scripta ad Jus civile spectantia complectenti. Reliqua quæ a Petro Pithœo publici juris facta fuerunt opera, uno volumine complexus est, quod Jac. Aug. Thuano (cujus de P. Pithœo insigne elogium libro II6 Histor. legitur) dedicavit, *Carolus Labbeus* A. 1609, præfixa historia vitæ ejus a *Josæ Mercero* conscripta. Eandem nimis operam tribuens Pithœanis eo tempore evulgatis scriptis, quam his, quæ recensuimus, ad civile Jus pertinentibus doctissimorum Fratrum monumentis præstitit *Franciscus Maresius* (Desmares) Dominus de Palis & de Luyeres, in Curia Patronus & Facultatis Jurium in Parisiensi Universitate Doctor honorarius, cujus studio hanc sub auspiciis Illustrissimi Pelletierii susceptam debemus collectionem.

OBSERVATIONES DE CICINDELA VOLANTE,

habita a Richardo Walero, Armigero, ac Societatis Regiæ Sodalæ

Translatæ ex Transact. Phil. Angl. M. Jan. 1685.

N. 169. p. 84L

Cicindela Volans utut non male a diversis Autoribus, qui de Insectis tractarunt, jam tum fuerit descripta, nemo tamen adhuc, quantum novi, eandem in Anglia reperiri prodidit: & otanino negari nequit, eam visu admodum rarum esse. Bis tamen fors tulit, ut capere tales mihi licuerit prope Northaviam in Comitatu Hertfordiensis: semel quidem media æstate anni 1680, ac dein anno proxime elapso 1684 per duas circiter septimanas mense Junio: circum candelam nempe

Kkk 2

volita-

volitabant, mox cum ingruerent tenebræ: utroque vero isto tempore aer valde calebat, & fortassis non alias lucent, nisi tali tempestate: quamvis animal passim facile satis inveniatur alatum, dum non splendet, uti & splendens sed alarum expertus, quæ vulgaris est Lampyris repens.

Ab *Ulysse Aldrovando L. 4. c. 8.* sequenti modo describitur: Cicindela pennata pennas habet in vaginis fulcis inclusas, caput a superna parte ceu cucullo quodam, clypei inversi, & incumbentis formam habentē, torum contegitur, fulci, ut vaginæ, coloris. Capitulum ei parvum nigerrimum in duo tubercula dispartitum, ceu gagatis splendore ocellos. Alvum habet annulosam multis segmentis divisam, in cuius extremo gutturæ duæ ignis instar pellucidæ, sed e lucido igneo ad viride seu subæruleum tendentes, qualis nonnunquam flammæ est ex sulphure incenso color. Conspiciuntur tunc maxime, cum alvo compressa humor ille diaphanus ad extremum alvi vergit &c.

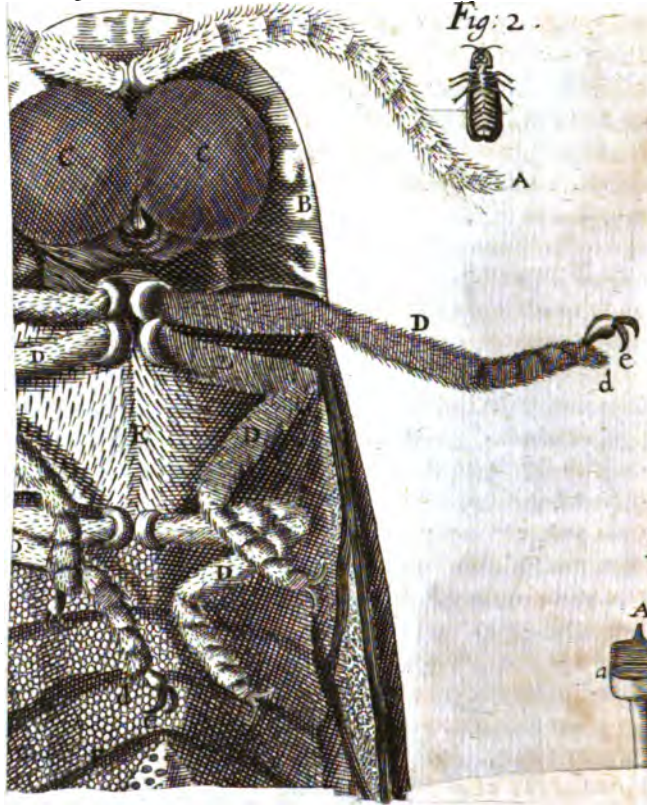
Consulto prolixior fui in recitanda hac Descriptione, eo quod apprime congruit cum animali, cuius hic imaginem Societati sisto. Generationem ejus quod concernit, Aldrovandus ibidem asserit, ex ovibus, quæ parit Cicindela, Erucam quandam fieri, & ex hac tandem alatam gigni, &c. Ad eundem pene modum describitur a *Moufeto c. 15. p. 108.* ac *Thoma Bartholino L. 2. cap. 12. de Luce animalium*: nisi quod uterque eorum, ut arbitror, hallucinatur, soli masculo nempe alas tribuens, cum tamen uterque sexus æque volitet: quod & ipsum jam tum *Julio Scaligero* perspectum fuisse, colligere est, ex ipsius *Exorc. 191.* qui quidem locus non satis videtur fuisse consideratus; citatus licet a *Moufeto*, ubi ait: Cicindelam volentem cum suo mari in coitu deprehendi, &c. Quod & ipsum mihi quoque obtigit: cepi enim aliquando marem foemellamque copula junctos, neque ullam inter utrumque differentiam advertere potui, præterquam in mole corporis, dum foemella nonnihil grandior erat: at utrisque æqualis erat splendor. Lumen ejus admodum vividum, ita quidem ut clare cerneretur, candela licet in conclavi accensa: ejus vero vibrationes inæquales erant & color subviridis, qualismodi & in lampyride reptili est. Partem luminosam constituiebant exiguæ duæ maculæ lucidæ in regione alvi inferiori prope ejus extremitatem. Pauillo tempore continuabat splendor, postquam alvus resecta erat: sensibiliter tamen mox decre-
scebat,

1.

Ккк 3

Emc-

Fig: 3.

scebat, donec tandem penitus extingueretur. An diutius luxerit, quam vitæ aliquid ea in parte fuerit residuum (quæ ipsa nempe notabili temporis spatio in cunctis insectis vivacitatem tueri adsolet, postquam a corpore separata est) equidem admodum dubito; ac Mousetus ait, clarissimum illum splendorem una cum spiritu vitali prorsus evanescere. Usus hujusce luminis fortasse hic est, ut insecto huic laterne instar sit; dum prædam suam captat, utque ejus ope suum per noctem cursum dirigere valeat: id quod vel exinde magis redditur probabile, dum illud situm est in inferiori parte alvi, ut adeo, dum eandem deorsum flectit, (uti quidem jugiter facere observatur) splendorem antrorsum emittendo collustret prædam sive objectum: luminosis illis radiis interim nil quidquam ejus visui officientibus; uti quidem metuumdum fuisset, si fax hæc præferri ante ipsum debuisset. Huic ipsi porro conjecturæ favet etiam situs oculorum, utpote qui non in fastigio, sed inferiori capitis parte stant. Id quoque animadverti, & posse & solere insectum hoc suum subinde lumen oculere, atque sic quandam laterne cœcæ speciem efficere. Perquam mihi gratum fuisset, si de ejus luce aliquam dare relationem licuisset experimentis fultam, quæ hac in re fieri potuissent. Verum dum opportunitate destitutus fui tale quid faciendi dum Muscæ vita gauderent, qua quidem non ultra unum diem potitæ sunt, postquam captæ; dumque Microscopio meo ruri carui, ad examinandum eas penitus, dum adhuc splenderent: contentus esse cogor offerendo delineationem Insecti, qualem tum parare potis fui, nec non grandiorē ejus repræsentationem, prout illud dorso impositum Microscopio semet exhibuit, postquam aliquo jam tempore vita functum erat.

Figura 1. monstrat Insectum pedibus suis insistens dorso supino, TAB. VI. unde apparet e Scarabæorum genere esse; coloris est obscure fusci absque politura: cum vaginæ seu alares capsulæ panduntur, duas extendit alas membranaceas valde latas, sup eriori thoracis parti affixas. Caput velut clypeo tegitur, seu petaso latioribus oris. Fig. 1.

Figura 2. idem repræsentat dorso incumbens, ad ostendendum par oculorum sublato isto tegmine sitorum. Sunt ii nigri ac perquam largi, totum propemodum caput absolventes, dum sane præter eos parum de ipso apparet: suntque hi mobiles, ita ut animalculum eosdem antorsum protrudere valeat ad marginem usque sui petasi.

Kkk }

Eme-

E medio horum interstitio extare cernuntur geminæ illæ antennæ pilosæ aut scopulæ fortassis, mundandis oculis inservientes. Inter oculos atque thoracem rictui suus est locus: thoraci vero adhærent sex crura, ejusdem præpmodum cuncta longitudinis. Alvus componitur e septem annulis crustaceis, in quorum postremo bina illa puncta lucida conspiciuntur.

Fig. 3.

Figura 3. exhibet Insectum situ supino, prout mortuum jam Microscopio conspiciendum se præbuit: ubi

AA repræsentat bina illa cornicula, antennas sive scopulas, quæ constant e denis articulationibus subrotundis præter primam, quæ nempe longitudine cæterarum binas adæquat: undiquaque pilis obfita sunt hæc cornicula, ac iis non absimilia, quæis gaudent papilionum aliqui: non enim omnes talibus instructi sunt.

BB est latum illud tegmen seu pileus capiti superincumbens, cujus color apparebat variegatus ex fusco & subflavo ad instar testudinum crustæ.

CC. Uterque oculus compositus ex innumeris hemisphæricis quasi vitreis, per series dispositis: qualem nempe fere oculorum in Insectis structuram esse, quo defectus motionis oculorum suppleretur per numerum pupillarum, observavit ingeniosus illæ *Dn. Hooke* in *Micrographia* sua. (*Cujus Libri elegantissimi & omnigenariorum Hispanie Naturalis peno refertissimi Latinam Versionem, ante dudum a multis expetitam, nostratum non nemo non ita pridem concinnavit, in lucem editurus, quamprimum æquis aliquis Bibliopola obstetricantem operi manum admovebit: id quod Lectori saltem curioso obiter hic indicandum putavimus.*) Equidem vidi sphærica hæc corpora in oculis papilionum quorundam disposita in circulos, non per ordines lineares: pilis longiusculis enascentibus e quolibet interstitio, per connexionem ternorum quorumque hemisphæriorum relicto,

DDDDDD. Pedes testacea structura constantes, ut in *Astacis*, pariterque articulati. In hæc æque ac aliis muscis obfita sunt plusculis pilis rigidis: non tamen ita dense, uti crura muscæ cæruleæ, ceu videre est, comparatione facta inter curiosam illam modo dicti Insecti figuram, a *Dn. Hooke* datam *Microgr. Tab. XXVI.* & præsentem hanc nostram. Ipse pedum Mechanismus, quantum equidem percipio, utrobique fere idem est: nisi quod pars illa, quæ apud *Dn. Hookium* sub

Silea

Solarum nomine venit, hic deficeret, (nisi forte hic abruptæ fuerunt, quod tamen haud suspicor) ejusque usus suppleretur per partem illam gibbosam, repræsentatam per *ddd*. Ungues *e, e, e, e, e* in pedibus, nitidi erant ac perquam acute cuspidati. Crura consistebant e binis longis articulis, pedesque insuper quaternis, præter eam partem, quæ unguibus armata erat: videbanturque mutuo sibi invicem inserti: denique tota densa pilorum seu setarum agmine obtegebantur.

E. Thorax non nisi unica constans crusta, cupri politici colorem æmulans, multumque obfusus setis acute fastigiatis, quarum quælibet ubi erumpit, pusillus in crusta scrobiculus conspicitur.

F. Alvus e septem annulis compositus, ejusdem coloris subfasci: hi pilos non habebant, præterquam circa margines, quippe qui tenuis instar penicamenti iis prætexti erant, cujusmodi quid & in caudis astacorum etis. conspicitur. Annulli hi crusta inæqualiter nitida tegebantur.

ff. Dorsum seu pars superior duorum triumve alvi annulorum sursum flexorum, ad ostendendam structuram crustæ ab isto latere. Cæterum in postremi horum latere interiori lumen illud antea sedem suam habebat; de quo tamen nunc nil quidquam videre erat, nisi quod ea pars dilutiùs paulo colorata esset, quam reliqua alvus.

gggg. Alæ membranosæ, quælibet in re gemellæ iis, quas Musca cærulea habet, pilos etiam super venis seu partibus cauliformibus nactæ.

bbbb. Interior facies alarum capsularium, pilis obfusa, quorum omnium acies deorsum dirigebatur. Pariter & exterior harum vaginalium facies valde setosa est.

DESCRIPTIO INVENTI, CUJUS AUXILIO DIVISIONES BAROMETRI AD DATAM QUAMLIBET PROPORTIONEM AMPLIARE LICET; EXHIBITI CORAM REGIA SOCIETATE A M. ROB. HOOKIO, EJUSDEM SOCIETATIS ET PROFESS. GEOM.

Gresham.

Translata ex Philof. Transact. Angl. M. Decemb. 1686.

n. 137. pag. 241.

Post detectas beneficio *tubi Torricelliani* alterationes, quæ in hisce mundi

mundi partibus circa Atmosphæræ gravitatem contingunt, cogitatum de variis technafmatis fuit, quorum ope minutiores etiam in Aeris prefuta variationes sensibus expofitæ reddi poffent.

Ac primo quidem *Barometrum Orbiculatum* inventum ac publicatum a *Dno. Hookio* fuit anno 1665 in *Micrographia* fua, (ubi id largius defcriptum extat:) attamen hoc non omnino fperem de exacta ejus operatione conceptam implere deprehenfum est; tum ex eo, quod Mercurius, facillime adhærefcens vitri lateribus, subinde afcenderet ac descenderet per saltum & uno impetu; tum quia perquam difficile est iuste adaptare sphærulam, filum ac reliquum hujus Instrumenti apparatus; tum denique quod ejus compages facile nimis turbari & convelli apta est; quibus de caufis id hodie tantum non penitus in usum adhiberi defuit,

Post hæc mense Junio anni 1668 (prout Ephemerides Societatis Regiæ testantur,) idem aliud commentus est inventum pro eodem effectu præstando, in eo confiftens, ut divisiones ampliarentur, affuso super Mercurium Spiritu Vini colorato, aliove liquore congelari nescio; qui nempe liquor Mercurio ascendente subsideret, subsidente vero scanderet intra angustum tubulum; ita ut extremi harum motionum limites duorum circiter pedum altitudinæ disjungerentur. Publicata dein anno 1673 inventio hæc fuit in Francia a *Dno. Huygens*, operis nempe vitrarii artifice dexterrimo. Verum enim vero cum tubulus ille ob necessariam gracilitatem bullulis obstrui se facillime pateretur, (indeque postea intercussum aeris externi subinde intercipi contingeret,) ac insuper extremi ascensus descensusque termini vix duos cum dimidio pedes emetirentur, nondum acquievit *Dn. Hookius*, donec modum adinvenisset, Barometri divisiones ad libitum ampliandi, & methodo quidem tali, quæ ab objectionibus modo dictis libera esset: quem tandem coram Regia Societate, in conventu 3. Febr. 1685. st. vet. habito in medium produxit. Ejus vero technafma sequenti modo se habet.

TAB. VI.

Fig. 4.

Nempe in *Figura 4*, quæ repræsentat Vitrum hujus Telescopii, Cylindrus *A* quidem cujuscunque libet diametri esse potest, quo amplioris tamen, eo melioris: longitudine vero, non opus est, ut duos excedat pollices. Porro tubum *AD* tam longum esse oportet, ut superior pars cylindri *B*, 29 pollices, (hæc tali portione altitudinis tubi altius *BC*, quali pondus, seu specifica gravitas Liquoris, quo tubum hunc

hanc implere libet, se habet ad specificam gravitatem Mercurii,) infra lineam *ab* in cylindro *A*, remota sit. Tertius denique cylindrus *C* quam alte lubet, supra cylindrum *B* extare potest; aptissime tamen ita paratur, ut quadratum diametri tubi *BC* ea proportione se habeat ad quadratum diametri cylindrorum *B*, vel *C*, (quos nempe exacte oportet esse æquales;) uti ascensus Mercurii in Cylindro *B* se habet ad totam longitudinem tubi *BC*: tali enim casu, nil erit superflui, sed spatium pro divisionibus amplificandis lucrifacere commodissime omnium fas erit.

Rationem implendi atque concinnandi Baroscopium hoc, quod attinet, tamen Inventor, nondum artificium a se ipso hac in re adhibitum aperuerit, non abs re tamen erit hic ostendere, quomodo id fieri possit. Optima ergo, quæ impræsentiarum occurrit, methodus est, ut relinquatur foraminulum in apice cylindri *A*, aliudque simile prope summitatem cylindri *B*: & hoc postremo quidem probe obturato, tantum Mercurii invergatur per alterum illud foramen in *A*, quo uterque tubus impleatur usque ad horizontalem altitudinem dicto foramini parallelam. Hoc facto occludatur, sive sigillo hermetico, sive etiam immissa stilla ceræ sigillaris, (vitro nempe prius ad scabritiem trito, quo adhærescere illa queat) foramen in *A*; atque tum recluso foramine in *B*, tantum Mercurii emittatur e tubo *BC*, donec effluere amplius renuat: quo peracto firmiter obstruatur foramen in *B*, (id quod ad libitum facere licebit, dum nulla hic obsistit pressio,) atque hoc pacto cylindrus *A* aere erit evacuatus pro instituti ratione; & altitudo Mercurii, qualis in vulgaribus Barometris simplicibus ac orbiculatis esse adsolet. Ulterius jam intra tubum *BC* infundatur tantum spiritus vini, Cochenillæ tinctura imbuti, nec non olei terebinthinæ, (portionibus de utroque sumtis æqualibus,) ut ultra superficiem Mercurii tot pedes liquor emineat, quot constituere quis cupit scalam Barometri ampliatam, sive, quantum recipit intercapedo inter medietullium cylindrorum *B* & *C*: sic eveniet, ut Mercurius subsidat intra tubulum *BC*, & in altero *AD* scandat ea proportione, ut ad 13 quosque pedes Olei atque Spiritus, Mercurius ad denos pollices attollatur. His peractis tantum Mercurii invergendum est intra tubum *BC*, quo impleantur cylindri *A* & *B* ad eam utrinque altitudinem, habita nempe presentis Atmosphæræ ponderis ratione, quo superficies Mercurii in utroque,

ACTORUM ERUDITORUM

etiam quando extremos attingit limites, (quos in Anglia non excedere hinc $30\frac{1}{2}$ pollices, aut inde $28\frac{1}{2}$ pollices, compertum est) jugiter se continet intra ipsum cylindrorum corpus, nec unquam tubulos subintret.

Notandum hic, liquores nominatos duabus de causis fuisse selectos. Primo nempe ejusdem quam proxime gravitatis sunt: alicui spiritus vini summe rectificatus aliquanto levior est oleo terebinthinæ, per pusilla tamen additio phlegmatis aut aquæ efficiet, ut spiritus præponderet & infimum occupet locum: ut adeo quamproxime litatum est, ejusdem utrumque ponderis reddere detur, & consequenter cylindrum olei ab æquali cylindro spiritus vini sensibiliter non differentem obtinere. Secundo, tales hi sunt liquores, qui miscere se nesciunt: ut hinc oleum terebinthinæ supernatans non nisi per lineam determinetur a colorato vini spiritu, quem ipsum præterea oleum ab evaporatione prohibet.

Effectus hujusce Baroscopii talis erit, ut Atmosphæra graviori existente, Mercurioque altius intra cylindrum *A* elevato, depressoque in *B*, spiritus vini descendat intra cylindrum *B*, oleumque terebinthinæ tubulum repleat, ita ut partitio utriusque liquoris fiat in vicinia cylindri *B*. E contrario cum aer levior est, Mercurius subsidebit in *A*, & ascendet in *B*, impelletque adeo spiritum vini intra tubulum, oleum vero terebinthinæ intra cylindrum *C*, ita ut sectio inter utrumque liquorem se exhibeat prope *C*, & variatio altitudinis Mercurii extendatur ad totam fere longitudinem tubuli; neque mendandum hic est, ne mutua liquorum erga semet invicem pressura ullatenus alteretur, quandoquidem altitudo atque pondus incumbentium cylindrorum jugiter eadem manent.

Levis autem illa alteratio, quæ contingere poterit per dilatationem contractionemque spiritus vini a calore aut frigore, quæ forte rationem habere interest, quam optime detegi poterit Thermometri una appensi, (eandem spiritus vini quantitatem continentis, & canaliculum habentis, qui ejusdem quam proxima fieri potest, diametri sit cum barometri tubulo *BC*;) cujus nempe fluctusum & ascensum addere ac subtrahere oportebit, quo istud ad rigorem usque reddatur exactum. Attamen & operæ pretium est, una inquirere, num-

ne for-

ne forsitan Mercurius ipse constringatur & intumescat a frigore & calore, ut adeo non opus foret ista correctione.

Atque sic jam defectibus nec non incommodis Barometrorum hactenus productorum adinventum est remedium, ac superpetit instrumentum, quod instar novi cujusdam Sensorii minutissime tales aeris alterationes proderet valeat, quales absque ejus adminiculo percipi nullo pacto possent, cujusque dubio procul usus perquam insignis esse poterit in concinnanda perfectiori quadam *Meteorologia*, quæ nempe talismodi subsidio destituta ad ullum notabilem certitudinis gradum eniti vix usquam valebit.

Verum plura hæc de re differere supersedeo, ne forsitan (ob omissam circumstantiam quandam scitu necessariam) præjudicem Ingenioso hujus inventionis Auctori, quippe qui exactiorem de ea relationem publicare pollicitus est. Quæ enim hactenus dicta sunt, non alio tendunt, quam ut jus primæ inventionis genuino perutilis atque exquisiti hujus instrumenti Auctori contra aliorum prætensiones asseratur.

ESSAIS DE MEDECINE, &c.

i. e.

Conamina Physica, quibus tractatur de historia Medicinæ atque Medicorum, de officio Medici respectu ægrorum & agrorum respectu Medici, de utilitate remediorum & abusu: auctore J. BERNIER &c.

Parisiis apud Sim. Langronne, 1689 in 4to.

Constant Alphab. 3. plag. 20.

IN tres partes divisum est opus hoc, quarum 1. de Medicina, 2. de Medico, 3. de auxiliis Medicinæ agit. Quod Medicinam concernit, ejusdem originem non tantum secundum Judæos & Christianos, sed & Ethnicos quosdam ad hunc modum deducit. Adamus omnium, quæ in mundo erant, exactissimam habebat cognitionem; virtutes præsertim animalium, vegetabilium & mineralium intime cognoscebat: scientiam hanc ipsi a Deo inspiratam cum posteritate communicabat, postquam

quam propter lapsum totum genus humanum morbis obnoxium redditum fuerat. Seth postmodum aut per traditionem, aut per famosas istas columnas, de quibus Josephus mentionem facit, posteris hanc ipsam notitiam reliquit. Sed & ante, & aliquot secula post diluivium longævi satis vivebant mortales, ideoque opus non habebant hac scientia prius, quam morbi frequentiores invaderent homines, vivendique tempus notabiliter abbreviaretur. Jam vero in antiquorum historia nihil legitur de Medicina ante tempora Trismegisti, Athothi, Thosotri &c. Inde probabilissimum videtur, Medicinæ scientiam demum in artem fuisse redactam tempore Patriarchæ Jacobi, cujus posteris de illa certiores fecerunt Ægyptios. Corrupta fere erat tunc temporis Medicina propter Magiam, quam Principes & Sacerdotes Ægyptii (quippe quibus tantum concessum erat Medicinam publice exercere, plebeis non item) cum nobilissima hac arte confundebant, usque dum ab Ægyptiis ad Græcos pervenit, ubi majora incrementa Indies cepit temporibus Cadmi, Chironis, Æsculapii (ad cujus tempora primarum in Græcia scholarum, veluti Gnidia, Rhodia & Coæ fundatio inprimis referenda) Podalirii, Machaonis aliorumque qui eos insequerantur, usque ad tempora Hippocratis; adeo ut Soranus tam breviter quam verosimiliter Medicinæ historiam enarret, quando scribit: Medicinam invenit Apollo, augmentavit Æsculapius, perfectam reddidit Hippocrates. Neque tamen adeo perfectam reliquit Hippocrates Medicinam, ut nihil superaddi posset: quin plurima potius arti perquam necessaria post illum in Medicina detecta fuere, ac deteguntur adhuc in hunc usque diem. Itaque Auctor historiam chronologicam Medicorum excellentium, item Virorum illustrium, qui Medicinam magni fecerunt, vel etiam exercuerunt, vel ad ipsius incrementum aliquid contulerunt, fusius exhibet, secutus computationem Scaligeri aliorumque modernorum. Incipit autem historiam a Græcis & Latinis, quos Judæi & Arabes sequuntur. Succedunt Reges & Principes, qui Medicinæ operam dederunt, cum Poetis, Philosophis, Martyribus vitæque sanctimonia claris; itemque qui dignitates Ecclesiasticas possederunt, Papæ nimirum, Cardinales, Archiepiscopi, Episcopi, Canonici, Abbates & Monachi; quibus denique illi subjunguntur, qui a seculo 12 & 13 incluserunt in Anglia, Germania, Italia, Hispania & Galliis. Hisce recensitis, hostes Medicinæ aggreditur, eosque in tria genera dispescit. Plane ignorant

rantes, & peritiores paulo, in artem tamen invehentes, ut eruditi videantur, indignos responsione iudicat: tertium vero genus hominum nuncupat eruditos, qui hac vel illa in parte errant, atque in errore ex falso præiudicio perseverant. Inter hos nominatim refert M. Portium Catonem, Plinium, Dionysium Ægeum, Petrum de Apono, Petrarham, Cornelium Agrippam, Joh. Novizanum, Liset Benantio, Guëvarram, Sulpitium Severum, Ferdinandum Nonnium, Garciam & Gamar, Michaelem de Montagne, Wilhelmum Bouchet, Georgium Hornium, R. des Cartes, Moliere, Autorem dialogi de sanitate, Autorem libri dicti *le Medecin de soy meme*, Cuffon in discursu philosophico, Massardum in tractatu de Panaceis, Helmontium, Bontekoë, Leonardum di Capua, quorum omnium objectionibus solide respondet, aliaque contra Medicinam prolata argumenta refellit. Quæ vero inter Christianorum & Gentilium medicinam intercedat differentia, quidve specialiter Medicina Romano-Catholica a pio Medico exigit, fusius porro prosequitur; additoque monito, quod secreta de ægris nullo modo sint propalanda, quinimo quod Medicus ægri secretum etiam coram iudicio revelare, nisi facta atrociora morbosque contagiosos excipias, non teneatur, parti primæ finem imponit. Et hæc de Medicina.

In secunda parte, ubi de Medicis eorumque vitiis & officiis differit, Medicum cum Hippocrate dicit Virum bonum medendi peritum; ex quo fundamento in Medicos in hac secunda parte inquirit, & annotando id, quod Medicorum perfectioni maxime obest, clare demonstrat, quare ars Medica hucusque adeo contemptui fuerit habita. Jucunde non minus quam eleganter describit quatuor Medicos, qui Parisiis & in vicinis provinciis suo tempore præ aliis incluserant, quorum primus Neptunus, alter Magnus, tertius Politicus, quartus Parvus appellatur, indeque infert 1. quod iudicium de Medicorum meritis prolatum maxime fallax sit; 2. quod fraudes variaque artificia Medicos reddant sapissime famigeratissimos; 3. quod eorum existimatio Fortunæ potius quam meritis adscribenda; 4. quod actum sit de Medicina, nisi Deus excitet sapientem quendam potentemque Artis restauratorem. Ut igitur per descriptiones & ratiocinationes historico-morales bonus Medicus cognoscatur, vindicat primum Medicos a vitiis, quæ falso illis attribuuntur; postea illa annotat, quorum jure incusantur: ac proinde qui his vitiis inquinati non sunt, sed con-

trarias potius virtutes possident, maxime perfecti dignique judicantur in casu necessitatis feligendi, semperque magno honore affiendi. Quorum falso insimulantur, sunt atheismus, ebriositas, homicidia & divitiæ; quibus vero maxime obnoxii æstimantur, avaritia, invidia, fastus illudque vitium quod eos ridiculos reddit, pedantismus, ignorantia, impudentia, studium complacendi atque adulatio recensentur, de quibus omnibus plurima lectu dignissima Autor profert. De principum postea Medicis, de fortunæ Medicorum, de circumforaneis Medici nomen affectantibus, & medicastris cujuslibet conditionis & sexus eleganter differit; ubi nimirum haud levia animadversione digna quotidie non minus occurrunt, quam circa electionem Medici, consultationes, & sic dictum honorarium. Ultimo loco de Facultatibus Medicis, & speciatim de duabus Franciæ celeberrimis, Parisiensi scilicet & Mospeliensi agit, abusus in conferendis honorum gradibus ibidem pronatos annotat, & quomodo huic malo succurrendum sit ostendit.

De Medicinæ denique auxiliis in tertia parte acturus, postquam de ægris eorumque officiis quædam proposuit, circa remedia in genere suas præscribit Regulas: 1. Generosa remedia non nisi urgente necessitate, summa tamen cum prudentia & circumspessione esse adhibenda. 2. Assumptis remediis si optatus non sequatur effectus, Medicum non esse inculpandum. 3. Prementem malo non esse renuenda remedia. 4. Cognita usitataque remedia præstantiora esse incognitis, & quæ vulgo vocantur secretis. 5. Ægros sine ratione panaceas, balsamos vitæ, aurumque potabile præferre remediis simplicibus & vulgo notis. Cum vero omnia Medicinæ auxilia non tam a peritis Medicis, quam artis ministris & ipsismet ægris in usum trahantur, plerorumque Chirurgorum, Pharmacopolarum & Obstetricum ignorantiam, insolentiam aliosque depravatos mores graphice depingit, abususque inde provenientes dilucide satis demonstrat. Porro de sex rebus non naturalibus earumque administratione sermonem instituit, & expositis iis, quæ circa chirurgica præsidia, venæ sectionem puta, scarificationem, hirudines, cauteria & membrorum amputationem attendenda, ad auxilia Pharmaceutica explicanda se confert. Purgantium primo & vomitoriorum in genere, postea specialiter horum tam simplicium quam compositorum virtutes enucleat: alterantium, cordialium & alexiteriorum examen
his

His subjungit; tandemque artem ornatricem admittendam, fucatricem vero a Christiano Medico nullo modo exercendam, quin potius supprimendam esse omnibus modis, concludit.

FRANCISCI BURMANNI EXERCITATIONES
Academicæ.

Roterodami apud Regnerum a Doesburgh. A. 1688. in 4.
Constant plagulis xzo.

IN Exercitationum harum a Cl. Francisco Burmanno conscriptarum, & Adami van Halen cura junctim editarum, parte priorè disputationes quatuor de *Providentia Dei* primum locum occupant. In quarum *I.* divinæ providentiæ tum existentiam e rationis pariter ac Scripturæ S. lumine corroborat: tum essentiam, sive in quo eadem consistat, exponit: tum ejusdem actum primum seu conservationem declarat. *In II.* de providentiæ divinæ actu secundo seu cooperatione Dei cum causis secundis & actionibus earum; nec non illius actu tertio sive gubernatione & deductione rerum omnium ad suos fines brevissimis agit: & tandem ejus objectum omnes omnino creaturas esse, dictis Scripturæ S. nec non rationibus, & Philosophorum, Judæorum ac Christianorum testimoniis comprobat. *In III.* differit de rerum Contingentia, ac probare nititur, radicem contingentiæ non ex conditione aliqua causarum secundarum, sed solummodo ex voluntate divina petendam esse: unum eundemque effectum & necessario fieri ex suppositione divini decreti, & contingenter ac libere ratione creaturæ & voluntatis humanæ, nec duo hæc inter se invicem pugnare: contingentiæ radice & ratione ita asferta, concidere duo utrinque æque periculosa extrema, unum quo casui fortunæque omnia tribuuntur, alterum quo indecenti fato omnia constringuntur. *In IV.* doctrinam de Fato proponit, ac præmissa explicataque distinctione Fati mathematici, naturalis, violenti seu Stoici, & veri seu Christiani, Reformatas Ecclesias ab imputato Fato Stoico immunes pronunciat, illiusque Remonstrantes longe potiori jure reos peragi posse autumat. Quatuor hisce dissertationibus decem de *Justificatione* subjunguntur. In earum *I.* postquam significationem hujus vocis forensis seu moralem esse ostendisset, triplicem justificationis gradum facit. Cum enim homo juxta triplicem statum, in quo Deo

Deo obijci potest, considerari queat, vel ut *legaliter justus*, qualis Adam in statu integritatis, Christus, & sancti Angeli; vel ut *peccator*, sed poenitens, & fide recumbens in Servatorem; vel ut *regenus*, & aliquantulum legem implens: inde infert, primum statum constituere justitiam *legalem*, & si qui tales justii essent præter Christum, illos ex operibus justificationum iri a lege: secundum statum constituere justitiam *Evangelicam*, seu justificationem peccatoris ex fide propter Christum; tertium statum constituere justificationem illam, de qua *Jacobus* agit *cap. II. 24.* quæ sit ex operibus & non ex fide tantum, & hanc differentiam causa justificationem secundam a se vocari. Legalem dehiac justitiam, quæ ex adimpletione legis moralis & observantia reliquorum mandatorum divinarum nata fuisset, ad finem usque perlustrat, duo circa eandem observans: quorum primum, non proprie dictam justificationem, qualis nunc est, futuram fuisse, si in integritate sua perstitisset primus homo, cum justificatio ibi proprie locum non habeat, ubi nulla est labe, macula, & accusatio; secundum est, non proprie sub rigore legis, formaliter sic dictæ, stetit obedientiam primi hominis (scilicet quoad opera ejus moralia) sed potius obrinuisse tunc statum aliquem amicitiae, qualis sit inter patrem & filium, inter quos, dum illæsa est charitas, non intercedat proprie lex, sed ex natura amet filius patrem, & inde omnia reverentiae, obedientiae & charitatis officia ipsi exhibeat. *Disp. II.* ad alteram justificationem, scilicet *Evangelicam*, progreditur, atque perhibet, eam consistere partim in non-imputatione nostrorum peccatorum seu eorundem remissione, partim in justitiæ externæ nempe Christi imputatione, ac priorem partem seu non-imputationem paucis illustrat. *Disp. III.* de imputatione justitiæ Christi agit, docens, Christi justitiam originalem pariter ac obedientiam actualem nobis imputari: humanam Christi naturam ob hypostaticam unionem a legis obligatione non fuisse exemptam: non sine aliqua vocatione contradictione Christi obedientiam distingui in activam & passivam, cum in ipsa passione sua maxime egerit, utpote voluntarie se tradendo, & in media passione summa patientia, fiducia & amore eam sustinendo: male a quibusdam statui, obedientiam Christi passivam nobis solum donari, activam ipsi soli vindicari, cum utramque pro nobis debuerit, nec satis commode obedientiam Christi passivæ soli tribui nostram reconciliationem: non discerni debere obedientiam ejus activam a passiva, nec justiti-

justitiam nostram membratim querendam esse in hac aut illa parte obedientie Christi, cum ex tota exurgat, tum quoad remissionem peccatorum, tum quoad justitiae adjudicationem: frustra esse Pontificios, statuentes, non posse aliquem aliena justitia justum fieri, cum tamen velint nobis imputari justitiam & opera satisfactoria Sanctorum per indulgentias distributa: non defuisse inter ipsos Pontificios, qui hominibus imprimis morituris, hanc de imputatione justitiae Christi doctrinam instillarint. *Disp. IV.* Justificationis causam instrumentalem sive fidem proponit, eamque non quatenus actus est, sed ratione objecti apprehensi, nec non solam, exclusis omnibus operibus, justificare docet. *Disp. V.* Actum fidei, quo circa justificationem occupata est, triplicem, nempe dispositivum, justificatorium formaliter, & consolatorium concipi posse arbitratur: actum fidei justificatorium formalem in fiducia seu certitudine speciali, quo quis confidit ac certus est sibi in individuo peccata esse remissa, ab orthodoxis etiam quibusdam male collocari, cum hic actus justificationem non constituat, sed insequatur, asserit: distinctionem justificationis activae & passivae ac universum justificationis processum tradit; & tandem, quae Pontificiorum circa hanc justificationis partem, quatenus est ex fide, sit doctrina, ex Concilio Tridentino paulo plenius proponit. *Disp. VI.* pergit Pontificiorum circa Justificationem per fidem opiniones recensere, ac paucis discutere, & ab iisdem ad concisum sententiarum, quae de hoc dogmate a Socinianis & Arminianis foventur, examen progreditur. *Disp. VII.* erroneam de justificatione per opera opinionem cum incunabulis ipsius mundi fere coepisse, & Justitiorum antesignanum ipsum Cainum fuisse, eidemque perverae sententiae Judaeos, Gentiles, Muhammedanos & maximam Christianorum partem favere, indicat: praedictum hoc aliquo modo ab ipsa natura originem ducere, cum naturale sit homini per opera sua justificari, subinnuit; & justitiam per opera frustra quaeri, argumentis aliquot in medium allatis, erudite demonstrat. In sequentibus duabus disputationibus, & quidem speciatim *Disp. IIX.* contra Judaeos antiquos ac Pontificios: *Disp. autem IX.* contra Socinianos ac Remonstrantes quaesitam ex operibus Justificationem impugnat. *Disp. X.* Justificationem regeniti & evangelice jam justis considerat, docens, ex duplici justitia, quarum una nobis aliena est & fide imputatur, scilicet Christi, ac altera, quae nostra est, quamque regene-

ratione habemus, duplicem oriri justificationem, unam, qua Deus nos etsi in nobis impios & injustos, attamen propter justitiam Christi, fide apprehensam, plene justificat; alteram, qua Deus nos, legi aliquo modo jam conformes factos per regenerationem, & aliquam justitiam inherenter habentes, etiam pro talibus agnoscit, & ex parte jam nos justificat: duplicem esse hominis accusationem, cui duplex opponatur justificatio; aut enim accusari coram tribunali Dei de peccati sui reatu & aeterno merito, & huic accusationi occurrere primam justificationem per Christum; aut accusari posse peccatorem ita justificatum hypocrisicos, simulationis & cordis non regeneriti, & ab hac accusatione liberari per justificationem secundam, qua Deus illum ex justitia inherente agnoscat regeneritum, & absolvat a crimine hypocrisicos & simulationis, illum vere justum declarans: non consistere ergo justificationem hanc duntaxat in declaratione justitiae hominis coram hominibus: justificationem primam esse, qua in nobis ipsis peccatores, justificemur coram Deo extra nos; secundam vero, qua justificati jam coram DEO extra nos, justificemur coram ipso in nobis: utramque hanc justificationem tam imputatam, quam inherenter, etsi sit justitia legis, non tamen esse justificationem ex lege, aut vi legis in nobis productam, sed ex gratia & Spiritu Christi: differre hanc justificationem duplicem multum a justificatione prima & secunda Pontificiorum: ad hanc regeneriti justificationem pertinere illam, quae in scholis dici solet justificatio causae: ex hac doctrina locum Jacobi c. II. 21. seqq. cum Pauli Rom. IV. 1. seqq. conciliatum esse facilem, hunc enim de justificatione prima ipsius Abrahami, illum autem de justificatione ejusdem altera agere. Dissertationes has excipit *Enchiridium Propheticum*, in quo Autor Clarissimus brevissimam librorum Prophetiarum analyfin & sciagraphiam exhibet, se non alligans ordini illi, quo prophetici libri in Sacro Codice dispositi sunt, sed in harmoniam aliquam illos redigens, ordinando eos juxta seriem temporis, quo singuli libri & librorum pericopae sese invicem exceperunt. Opus vero istud ob intercedentem Autoris mortem ad umbilicum non fuit perductum.

In parte posteriori harum Exercitationum *disputationes novem de Synagogis* primo loco sese offerunt. Quarum I. circa onomatologiam & originem Synagogarum occupata est, ac principium illarum, rejectis aliorum opinionibus, a temporibus Esrae & Nehemiae arces-

arcessit. II. monstrat Synagogas primum in agris extra urbem, & fere ad flumina, fontes, torrentes, aliosque aquarum rivos erectas, postmodum tamen ut plurimum in urbes deductas, cautumque esse rigidis canonibus, ut in altissimo urbis loco ædificaretur Synagoga, & ne ea altius ulla domus culminaret: id a Templo discriminis habuisse Synagogas, quod in iis severint arbores, quæ in templo interdicitur: in aliis Templi figuram situmque imitatas esse Synagogas, iisque perinde ut templis sanctitatem suam a Judæis, ob sacrorum suorum illic usum, fuisse tributam: ad templi formam quadantenus representandam duabus constituisse Synagogam partibus, sacello nimirum & domo ipsa seu Ecclesia, ac sacellum situm fuisse ad Occidentem, ad instar sancti sanctorum in tabernaculo aut templo, inque eodem Judæos collocasse arcam, in qua librum legis posuerint; in ipsa autem domo seu Ecclesia coctum precibus legique audiendæ intentum consedisse: Synagogas lapsu temporis admodum auctas fuisse, ita ut templi secundi tempore numerus Synagogarum hierosolymitanarum ad 480 excreverit: non indigenas tantum, sed & externos atque peregrinos Judæos Hierosolymis suas habuisse Synagogas: extra Hierosolymam quoque in aliis oppidis ac provinciis plurimas fuisse: in qualibet urbe, ubi decem essent literati & studiosi legis, Synagogas extrui potuisse. III. *Disput.* decem synagogæ Officiales in conspectum producit, eorumque officia describit, observans, ex iisdem tres Magistratum gessisse, de rebus litigiosis inter Synagogæ istius membra emergentibus judicasse, ac poenæ infligendæ potestate eminuisse; unum fuisse publicum synagogæ Ministrum, qui minora munia ex Archisynagogi & Presbyterorum decreto obierit, Concionatori librum dederit, finitaque lectione eum receperit, precibus & cantu Ecclesiæ præverit, lectioni legali præfuerit, librum legis custodierit, atque etiam si opus esset, ex eo legerit, quin & conciones aliquando habuerit, si non esset alius, qui hoc munere fungeretur; tribus pauperum curam commissam fuisse; octavi in hoc decemviratu officialis locum supplevisse Interpretem, qui linguarum peritus atque legenti in lege adstans, in sabbatinis Concionibus versiculatim ea vernacule reddiderit, quæ e fonte Hebræo lecta fuerant: nonus decimusque in illo decemviratu qui nominetur, non adeo in promptu esse. *Disput. IV.* Illustrationis munitur, quæ in Synagoga obtinebant, auspiciam facturis, præmittit, in Synagogam etiam externæ religio-

ligionis viros admissos fuisse: separatim doctores seu seniores, separatim viros, suo quemque ordine, unum pone vel infra alterum, separatim quoque mulieres confedisse, & ad hunc morem tum *Jacobum II. 2. 3.* tum *Paulum 1. Cor. IV. 16.* respexisse: tempore Sabbati potissimum in Synagogas illos convenisse, præter illud autem & dies festos, die secundo & quinto uniuscujusq; hebdomadis, h. e. Lunæ & Jovis coisisse. Post, præcipua Synagogæ exercitia ad tria, preces nempe, lectionem legis ac Prophetarum, & adjectam illi concionem rediisse docet, ac de primo plenius agere incipit, notans, a precibus exordium esse factum: eosdem preces in synagoga fusas mirum in modum extulisse: vanæ gloriæ aucupes preces privatas & a synagoga discretas nullitasse: preces pro toto coetu Angelum Ecclesiæ publice fudisse, respondente ad unamquamq; orationem coetu Amen: stantes & facio ad sanctuarium conversa, item capite velato sive aperto orasse. *Disp. V.* continuaturus in precando observari solitos, scilicet, quod orantes oculis in terram defixis, voce submissa, lingua sibi nota, præterquam Syriaca, quod eandem ab Angelis haud intelligi persuasum haberent, adhibitis certis ligamentis, thpillin dictis, preces ad Deum fuderint, iisdemque ad finem perductis Amen responderint. Precibus deinde Mosis Scripturæ S. lectionem subjunctam fuisse edocet, observatque inchoatis die Sabbati sacris Ministrum Synagogæ evocasse septem (aliis diebus pauciores) quos ipsi evocare visum fuerit, quosque idoneos judicavit, lecturos ordine suo legem: in evocatum in pulpitum, quod in medio Synagogæ appositum erat, ascendisse, ac nonnisi ab Archisynagogo rogatum Scripturam S. idioma Hebræo conscriptam, & quidem ex ea tantum legem ac Prophetas, non autem hagiographa, prælegisse: & cum ultima legis lectio singulis annis in proximum a festo scenopægorum diem inciderit, eodem Festum in laudem Dei Rabbinos celebrari voluisse. *Disp. VI.* notat morem docendi in synagogis Christum pariter ac Apostolos suo exemplo comprobasse: lectione peracta lectorem librum legis complicatum Ministro reddidisse: lectionem legis ac Prophetarum excepisse concionem. *Indiciorum gentem*, quantum ad cultum seu disciplinam attinet, in duas divisam fuisse classes תלמידי הכנסים & תלמידי עמי in scholares seu discipulos sapientum, & populum terræ, h. e. in doctos & indoctos, innutritos studiis legis & iisdem non innutritos. Posthæc de litteratis, quos in ipsos

ipfos sapientes & sapientum discipulos subdividit, paulo pleniorē tractationem suscipit. *Disp. VII.* animadvertit, publicos doctores in cathedra sedentes legem explicuisse; ad populum Hebræice & per interpretem verba fecisse: in scholis accuratiorem informandi rationem, quam in synagogis, obtinuisse: Israelitarum scholas olim Prophetas habuisse moderatores: titulum Rabbi ante tempora Hilleliana in usu non fuisse, sed post orta schismata inter scholas Shammæi & Hillelis coepisse: ut titulis ac nominibus, ita docendi quoque ratione Magistros discrepasse: modo libero sermone, modo interrogando & respondendo eosdem docuisse. *Disp. IIX.* monet, doctores in scholis non minus quam Synagogis sedentes docuisse, discipulos autem stantes ipsorum doctrinam accepisse, eumque morem ad tempora usque Simonis Filii Gamalielis durasse, isto autem paulo ante excidium Hierosolymitanum demortuo, constitutum fuisse, ut discipuli etiam assiderent: imo jam illo ævo, quæ discipuli adhuc adstare solebant, doctori suo adsedisse eos, qui eo usque profecerant, ut jam ipsi doctores esse possent: reperiri, qui Synagogas elemosynarum distributioni operumque misericordiæ exercitio destinatas quoque fuisse existiment: ac quibusdam videri, ex conviviiis intra Synagogas institutis Agapas antiquissimas esse deducendas; nec illas tempore Apostolorum cœnæ Dominicæ appendices, sed peregrinorum in singulis Ecclesiis, illarum sumptibus, synagogarum exemplo, exceptiones fuisse. Synagogarum ratione omni separatim & per partes sic considerata, easdem partim cum templo Judaico, quo erant posteriores, partim cum Ecclesia Christiana, quibus erant priores, sub finem hujus ac per integram *Disp.* insequentem *IX.* conferre instituit. Has de Synagogis dissertationes insequuntur *XVIII. de Ministris N. T. extraordinariis & ordinariis.* Equibus *I. Discipulos LXX.* sistit, ostendendo, ante ultimum Christi pascha eos demum ablegatos esse: Christum in septuagenario numero designando, ordinem, cui jam olim populus adsueverat, attendisse: binos abiisse, ut sese mutuo animarent: ceu faciales & prodromos ante faciem Domini emissos esse, qui non tam prædicarent Evangelium, quam populos per generalem annunciationem, jam advenisse Messiam, quodammodo præpararent: missionem *LXX.* discipulorum longe differre a missione Apostolorum, & illam ab hac dignitate multum superari: munus demandatum brevi tempore illos obiisse, ac

post peractam legationem istam temporariam in discipulorum numero substituisse, donec ad alia munera, nimirum vel ad Apostolatam, vel ad Diaconatum, vel ad munus Evangelistarum admoventur. In *II.* incipit agere de *Apostolo*, ac varia hujus nominis significatione adducta, primam eorundem notam, ipsius scilicet Christi in carne *in vitro* *ψίαν*, attingit. In *III.* notas Apostolorum alias explanat demonstrando, quod immediate a Christo electi, ipsius Dei Legati, a Christo & Spiritu S. per immediatam revelationem instructi, ac in docendo infallibiles fuerint. *Disp. IV.* discursum de Apostolorum infallibilitate concinat, & de hac etiam reliquos primaræ Ecclesiæ Doctores seu Viros Apostolicos participasse asserit, duasque insuper Apostolorum notas, scilicet Clavium Regno Cælorum concessionem atque Spiritus S. una communicandi potestatem declarat. *Disp. V.* Tribus aliis notis, scilicet dono miracula patrandi, eximia prædicationis efficacia, & facultate prædicandi in toto orbe Apostolos excelluisse docet. *Disp. VI.* probat Apostolos in hoc munere suo personali & *ὑπεροχῆ* nullos admisisse successores; item Apostolatus nomine nullum in terra esse majus, illudque omnes alias functiones sacras dignitate & eminentia sua complecti. *Disp. VII.* exponit officium, cui exsequendo destinati erant Apostoli, & numerum ac nomina eorundem illustrat. *Disp. VIII.* demonstrat Jacobum fratrem Domini, Justum dictum, quem multi veterum ab Apostolis distinguunt, tanquam Discipulum Christi, omnino Apostolum fuisse: Episcopatum Hierosolymitanum non gessisse Johannem Apostolum: eidem Johanni a Polycrate Episcopo apud Euseb. l. 5. c. 24, auream laminam sensu non litterali, sed mystico tribui, ut summæ dignitatis ipsum inter Christi ministros fuisse ostenderet: Judæ proditori Matthiam forte electum successisse, & tandem, cum Ecclesia Judaica jam esset constituta, illiusque fundamenta & in illa fundamenta totius Ecclesiæ jam jacta essent, Apostolis Paulum accessisse, eamque ob rationem eidem nec inter 12. thronos, quibus insisterent essent Apostoli judicantes 12. tribus Israelis *Matth. XXI. 28.* nec inter 12. fundamenta cœlestis Hierosolymæ *Apoc. XXI. 14.* locum assignari. *Disp. IX.* ex Altingio memorat, Judæos in Talmudæ Pauli Apostoli meminisse sub nomine *Samuelis parvi, qui ordinavit hunc distinctionem contra hæreticos coram Rabban Gamaliel seniori*: dein argumenta, quæ Barnabæ verum Apostolatam derogare videntur, diluit, eamque in

indivium Apostolorum chorum cooptatum fuisse statuit: tandem quaestionem movet, utrum inter ipsos Apostolos aliqua fuerit disparitas, & speciatim singularis Petri inter eos eminentia, potestas, jurisdictio, imo Monarchia, ac concedit aliquod ratione donorum, vocationis, ætatis, loci, honoris inter eos fuisse discrimen, negat autem unum alterum autoritate, potestate aut jurisdictione superasse. *Disp. X.* nonnullis quæ ad Petri primatum adhuc spectant, adductis, de vocatione Apostolorum disserit. *Disp. XI.* idem argumentum persequitur, ac geminam illorum missionem, quarum una Christo vivo, altera post ejus in vitam reditum & in cœlos ascensum obtigerit, depingit. *Disp. XII. de Prophetis N. T.* verba facere instituit, observans Prophetæ nomine in V. pariter ac N. T. significari illum, qui verbum Dei quibuscunque notum facit, exponit & interpretatur, præcipue vero, qui illud ex revelatione divina præstat; officium Prophetarum N. T. fuisse, ut illis, quibus Evangelium ab Apostolis aut Evangelistis prædicatum erat, doctrinam fidei ulterius annunciarent, ex Mose & Prophetis evangelicam doctrinam stabilirent, & insigni hoc fulcro Judæorum fideles corroborarent: Prophetas ad Apostolicam dignitatem non ascendisse, attamen spiritualibus donis cumulatissime instructos illis proxime succenturiandos esse: Prophetiam, de qua Apostolus *1. Cor. XIV. 1. seqq.* licet cum extraordinariis donis & revelationibus tunc temporis conjuncta fuerit, nihilominus tamen non extraordinarium sed ordinarium donum fuisse Scripturas meditandi, scrutandi, earum mentem eloquendi, ad ædificationem Ecclesiæ explicandi, & de aliorum explicatione judicandi. *Disp. XIII.* pergit evincere istam Prophetiam ad ordinarium docendi & concionandi munus spectasse, & nonnulla de dono ex divina revelatione præsentia indicandi & futura prædicandi annectit. *Disp. XIV.* materiam de Prophetis N. T. pertexit, monetque veterum Prophetiarum interpretationem nondum satis nobis esse perspectam: continuationem & perpetuitatem doni prophetici futura prædicandi, neque de essentia Ecclesiæ Christianæ esse, neque apud Joëlem Capite secundo promitti: non deficere nobis lumen propheticum, licet non surgant inter nos extraordinarii Prophetæ, futurorum V. : non deesse etiam hodie vaticinas voces, quæ hominibus inopia, interdum, singulari Dei providentia, eliciantur: inter Christianos non minus ac olim inter Israelitas, Pseudopphetas reperti.

post peractam legationem istam temporariam in discipulorum numero substituisse, donec ad alia munera, nimirum vel ad Apostolatam, vel ad Diaconatum, vel ad munus Evangelistarum admoventur. In *II.* incipit agere de *Apostolo*, ac varia hujus nominis significatione adducta, primam eorundem notam, ipsius scilicet Christi in carne a *vo* *ψιας*, attingit. In *III.* notas Apostolorum alias explanat demonstrando, quod immediate a Christo electi, ipsius Dei Legati, a Christo & Spiritu S. per immediatam revelationem instructi, ac in docendo infallibiles fuerint. *Disp. IV.* discursum de Apostolorum infallibilitate conuincit, & de hac etiam reliquos primarum Ecclesie Doctores seu Viros Apostolicos participasse asserit, duasque insuper Apostolorum notas, scilicet Clauium Regno Caelorum concessionem atque Spiritus S. una communicandi potestatem declarat. *Disp. V.* Tribus aliis notis, scilicet dono miracula patrandi, eximia predicacionis efficacia, & facultate predicandi in toto orbe Apostolos excelluisse docet. *Disp. VI.* probat Apostolos in hoc munere suo personali & *ἰσχυρῶς* nullos admisisse successores; item Apostolatus nomine nullum in terra esse majus, illudque omnes alias functiones sacras dignitate & eminentia sua complecti. *Disp. VII.* exponit officium, cui exsequendo destinati erant Apostoli, & numerum ac nomina eorundem illustrat. *Disp. VIII.* demonstrat Jacobum fratrem Domini, Justum dictum, quem multi veterum ab Apostolis distinguunt, tanquam Discipulum Christi, omnino Apostolum fuisse: Episcopatum Hierosolymitanum non gessisse Johannem Apostolum: eidem Johanni a Polycrate Episcopo apud Euseb. l. 5. c. 24, auream laminam sensu non litterali, sed mystico tribui, ut summæ dignitatis ipsum inter Christi ministros fuisse ostenderet: Judæ proditori Matthiam forte electum successisse, & tandem, cum Ecclesia Judaica jam esset constituta, illiusque fundamenta & in illa fundamenta totius Ecclesie jam jacta essent, Apostolis Paulam accessisse, eamque ob rationem eidem nec inter 12. thronos, quibus insessuri essent Apostoli judicantes 12. tribus Israelis *Matth. XXIX. 28.* nec inter 12. fundamenta cœlestis Hierosolymæ *Apoc. XXI. 14.* locum assignari. *Disp. IX.* ex Altingio memorat, Judæos in Talmude Pauli Apostoli meminisse sub nomine *Samuelis parvi*, qui ordinem *hujus distinctionis contra hereticos coram Rabban Gamaliel seniori*: dein argumenta, quæ Barnabæ verum Apostolatam derogare videntur, diluit, eumque in

indivium Apostolorum chorum cooptatum fuisse statuit: tandem quaestionem movet, utrum inter ipsos Apostolos aliqua fuerit disparitas, & speciatim singularis Petri inter eos eminentia, potestas, jurisdictione, imo Monarchia, ac concedit aliquod ratione donorum, vocationis, aetatis, loci, honoris inter eos fuisse discrimen, negat autem unum alterum autoritate, potestate aut jurisdictione superasse. *Disp. X.* nonnullis quae ad Petri primatum adhuc spectant, adductis, de vocatione Apostolorum disserit. *Disp. XI.* idem argumentum persequitur, ac geminam illorum missionem, quarum una Christo vivo, altera post ejus in vitam reditum & in caelos ascensum obtigerit, depingit. *Disp. XII. de Prophetis N. T.* verba facere instituit, observans Prophetam nomine in V. pariter ac N. T. significari illum, qui verbum Dei quibuscunque notum facit, exponit & interpretatur, praecipue vero, qui illud ex revelatione divina praestat; officium Prophetarum N. T. fuisse, ut illis, quibus Evangelium ab Apostolis aut Evangelistis praedicatum erat, doctrinam fidei ulterius annunciarent, ex Mose & Prophetis evangelicam doctrinam stabilirent, & insigni hoc fulcro Judaeorum fideles corroborarent: Prophetas ad Apostolicam dignitatem non ascendisse, at tamen spiritualibus donis cumulatissime instructos illis proxime succenturiandos esse: Prophetiam, de qua Apostolus *1. Cor. XIV. 1. seqq.* licet cum extraordinariis donis & revelationibus tunc temporis conjuncta fuerit, nihilominus tamen non extraordinarium sed ordinarium donum fuisse Scripturas meditandi, scrutandi, earum mentem eloquendi, ad aedificationem Ecclesiae explicandi, & de aliorum explicatione judicandi. *Disp. XIII.* pergit evincere istam Prophetiam ad ordinarium docendi & concionandi munus spectasse, & nonnulla de dono ex divina revelatione praesentia indicandi & futura praedicandi annectit. *Disp. XIV.* materiam de Prophetis N. T. pertexit, monetque veterum Prophetiarum interpretationem nondum satis nobis esse perspectam: continuationem & perpetuitatem doni prophetici futura praedicandi, neque de essentia Ecclesiae Christianae esse, neque apud Joëlem Capite secundo promitti: non deficere nobis lumen propheticum, licet non surgant inter nos extraordinarii Prophetae, futurorum V. : non deesse etiam hodie vaticinas voces, quae hominibus inopiae interdum, singulari Dei providentia, eliciantur: inter Christianos non minus ac olim inter Israelitas, Pseudopphetas reperi.

riri. *Disp. XV.* immediatas revelationes a quibusdam hodiernum jactari, & ineptas talium voces & prædictiones a plerisque magnifici cum notasset, argumento de Prophetis N. T. colophonem imponit, ac de *Evangelistis* discursum movet, tradens illos Apostolis equidem inferiores fuisse, Prophetis autem N. T. dignitate non cessisse, sed in quibusdam etiam prælatos, a Paulo vero Prophetis ob singulare Prophetiæ donum, quo hi excelluerint, *Epb. IV. 11.* postponi: Evangelistarum nomen in S. literis non inveniri usurpatum eo sensu, quo Evangelicæ Historiæ Scriptores nobis denotat, nihilominus tamen his quoque illud optime convenire: Evangelistæ munus in eo positum fuisse, ut quis, cui probe innotuerat Historia Evangelii, qui que in eo singulariter profecerat, donisque ad illud prædicandum necessariis præditus erat, Apostolis volentibus & jubentibus, ad annunciandam iis fidem proficiscerentur, quibus fides nōdum prædicata erat ab Apostolis, & ad quos excurrere ipsis non vacabat: Evangelistas singularis alicujus Ecclesiæ ministerio ordinario nōn fuisse addictos: cum prædicatione verbi baptizandi potestatem habuisse Evangelistas, ac fortassis etiam miraculorum charismate eos polluisse. *Disp. XVI.* in consideratione Evangelistarum persistit, & absolutis, quæ ad munus Evangelistarum pertinent, in originem illorum inquit, ac observat eos post adscensionem Christi in coelos, interveniente Apostolorum ministerio, demum vocatos fuisse: dein præcipuos Evangelistas, quorum in S. litteris fit mentio, enumerat: tandem contra illos, qui Titum ac Timotheum pro Ephesinæ Cretensisque Ecclesiæ Episcopis, quam Evangelistas, habere malunt, evincit, hæc duo sibi non repugnare, sed commodè componi posse, si asseratur, viros hos in Ecclesiis illis commorantes illarum antistites egisse seu Episcopos, non tamen per modum Episcoporum sive ordinariorum Antistitum, sed per modum Evangelistarum. *Disp. XVII.* adjectis paucis, quæ ad illustrationem discursus, in dissertatione præced. de Evangelistis, instituti, faciunt, de *Ministris N. T. ordinariis seu de Pastoribus & Doctoribus*, quos Paulus Apostolis, Prophetis & Evangelistis, ceu extraordinariis N. T. ministris *Epb. IV. 11.* subjungit, commentari aggreditur, animadvertens Pastoris nomine venire, Presbyterum seu Episcopum, qui Ecclesiam gubernet & pascat: Doctores autem hic esse, qui sanam, quæque secundum pietatem est, doctrinam per familiarem institutionem ac tradi-

traditionem primorum elementorum insinuabant, verbumque prædicabant, sive etiam informatores & exhortatores futuros accuratius informabant & instituebant per sermonem sapientiæ, non sine interpretatione linguarum: A Prophetis juxta Chrysostomum differre Pastores, quod illi inspiratione divina sæpe operentur, in hoc autem genere etiam valeret humanus labor: Ab Evangelistis distinctos esse Pastores, quod his non datum fuerit *εὐαγγελίζεσθαι* seu *κηρύσσειν*, h. e. Evangelium prædicare, ad Christianismum & Ecclesiam propagandam, sed Christianorum cœtus, quorum doctores erant, docere: pastores & doctores ipso ordine haud differre, ex Apostoli phraseologia colligi posse, quod, cum circa præcedentia Apostolorum, Prophetarum & Evangelistarum munia adhibeat manifestam distinctionem, *τὸς μὲν Ἀποστόλους, τὸς δὲ Προφῆτας* &c. hic phrasin flectens dicat *τὸς δὲ ποιμένας καὶ διδασκάλους*, & usurpet particulam *καὶ* quæ sit conjunctiva & *ἑξηγητικὴ*, non vero disjunctiva aut *ἀντιθετικὴ*. *Disp. XVIII.* vult ipsum Paulum, cum non frustra duo vocabula usurpasse videatur, inter Pastores & Doctores aliquod discrimen insinuare voluisse: per Pastores intelligi eos, qui res Ecclesiæ curant & clavo Ecclesiæ assident, ut omnia fiant *καὶ τάξι*; per Doctores autem, qui insuper in verbo laborant, & Ecclesiam ad salutem e verbo Dei erudiunt; & licet Pastores etiam *ἐκπαιδευτοὶ* esse debeant ad docendum, attamen per *διδασκάλους* hic subaudiendos esse doctores altiore quodam gradu, qui docendi dono singulariter pollent: Christum *Matth. XXIII. 8. & 10.* non simpliciter titulum Rabbi seu Magistri damnare, sed supercilium & fastum Magistrorum istorum, qui in verba sua tantum non jurari volebant, & sibi, non Deo, quærebant discipulos. Sub finem hujus dissertationis alia quædam munera ac dona extraordinaria, quæ in primitiva Ecclesia vixerunt, obiter recensentur. Hinc duæ dissertationes *de intervallo τῆς πολιτείας seu functionis Christi* conscriptæ lectori sese offerunt. In quarum *prima* recensitis atque obelo notatis aliquot veterum Scriptorum in definiendo illo intervallo opinionibus, duo tantum, e quibus aliquid de eodem colligi possit, fundamenta nobis superesse arbitratur. Primum ipsi est, quod Evangelista Lucas Christum baptisatum fuisse *ὡς εἰς τῶν τριάκοντα ἀρχόμενον*, verbis aliquantulum obscurioribus *cap. III. 23.* indicet, & tamen quot annorum fuerit, dum crucifigeretur, neque ipse, neque ullus Scriptorum Sacrorum exprimat. Hoc

igitur præsidio deficiente alterum illi restare viderur, quando nimirum intervallum *πολιτείας* hujusce colligi posse putat ex numero Paschatum, quorum in ipso functionis Christi curriculo fit mentio. Quamvis autem nec huic rationi vim demonstrandi inesse credat, si quis ex eadem non affirmative solum, sed & negative concludere velit, tot annos saltem susceptum a Christo munus administratum fuisse, quot paschatum Evangelistæ mentionem injecerunt, cum incertum sit, an paschata omnia *πολιτείας* Christi divinis litteris consignata fuerint; nihilominus tamen si ab iis, quæ annotata leguntur, obscuritas haut levis tollatur, probabile inde argumentum strui posse fatetur. Hinc observat, magnam in numerandis Paschatis deprehendi diversitatem. Ab aliis enim, ut Clemente Alexandrino, Lactantio, Augustino, Julio Africano, Tertulliano, & ex recentioribus, Juliano Pomerio, Toletano, Petito, Vossio patre, duo; ab aliis, videlicet Epiphanio, Prospero, Hieronymo, quos inter recentiores sequantur Lyranus, Abulensis, Pederius, Maldonatus, Petavius, Valesius, Calvinus, Musculus, tria; ab aliis, puta Ignatio, Irenæo & auctore Chronici Alexandrini, Eusebio, ac plurimis Pontificiis, Lutheranis & Reformatis Scriptoribus citatis, quatuor; ab aliis denique, ut Mercatore, Scaligero, Calvisio, Casaubono, Deckerio, Langio quinque computari. In Disputat. *secunda* sub examen revocatis eorum, qui tria, quatuor aut quinque paschata numerant, sententiis, concludit Christi *πολιτείας* sive prædicationis annos nonnisi duo Paschata complecti, prius nimirum Joh. II. & posterius ipsum *συνρωσισμον*, adeoque Christum passum esse anno quinto decimo Tiberii Cæsaris, duobus Geminis Consulibus, juxta Veterum mentem, cum annum ageret tricesimum primum, sive Dionysianum, (cum illa epocha biennio minimum a vera deficiat) vicesimum nonum. Quod si tamen in hac opinione alicui non omnia plana, nec duo paschata ob loca in contrarium ex *Luc. VI. 1.* & *Joh. VI. 4.* adducta sufficere videantur, in eam propendet sententiam, ad summum tria Paschata danda esse prædicationi Christi, adeoque illam biennium & paucos menses durasse, judicans id verosimilius esse, & veterum multorum auctoritate niti, ac cum parabola ficus, in qua per triennium fructus quærebat vinitor *Luc. XIII. 7.* aliquo modo convenire. Has disputationes *duæ de tempore ultimi Christi Paschatis σωρωσισμός* excipiunt. In illarum prima postquam tres primarias de nobili

bili hac controversia sententias in medium attulisset, atque observasset, quod nonnulli statuunt, Christum diem legalem Paschatis anticipasse, qui cum incideret in quartam decimam Lunam Mensis primi Nisan, Christum tertio decimo hujus mensis die ultimum suum Pascha celebrasse, uno die ante cæteros Judæos, nimirum die nostro Mercurii: quidam velint Christum quidem uno die anticipasse Judæos, ita tamen, ut ille diem legalē quartum decimum, hi vero diem posteriorem, quintum decimum, observarint, adeoque Pascha suum celebraverint post mortem Christi, finiente die quinta decima, sive die Veneris, & incipiente sexta decima sive Sabbato; alii autem existiment Dominum die ordinario, Luna quarta decima, feria quinta, ad vesperam diei Jovis, una cum cæteris Judæis Pascha suam celebrasse: *tertiaz* accedit opinioni, eamque probandam sibi sumit. Inter argumenta vero primas defert illi, quod agnus paschalis non potuerit alibi mactari, quam in Templo Hierosolymitano, nec assari, nisi post sanguinem ad basin altaris fufum, & adipem super altari igne absumtum: cum autem mactari non licuerit citra generalem populi consensum, sive Senatus auctoritatem, qui diem Paschatis celebrandi publice indixit, inde dies mactationis a privato homine anticipari non potuisse, colligit. Quam rationem deinde ad finem usque hujus & sub initium subsequæ *secundæ* disputationis plenius atque prolixius deducit, postmodum aliorum hypotheses circa celebrationem paschatos refellit, & tandem difficultates, quæ ipsius sententiæ e Joh. XIII. 1. XVIII, 28. XIX. 14. & 31. obstaculo esse videntur, e medio tollere conatur. Sequuntur tandem *disputationes XVIII. de S. Cœna*. Quarum *prima* illius nomina, quæ partim in Scriptura S. occurrunt, partim in Patribus inveniuntur, repræsentat, & quidem e Scriptura S. N. T. octo, e Patribus autem viginti quatuor in medium adducit. *In II.* de ejus personis tum administrantibus, tum communicantibus agit. *In III.* de rebus terrestribus, quibus S. Cœna constat, scilicet Pane & Vino tractare incipit, atque circa hæc elementa eorumque usum in genere declarat, cur simplicissima, communia & maxime naturalia; item cur non illustria, non miraculosa, non cruenta adhibere Christus voluerit. De pane postea speciatim notat, quod ille, quo Servator noster usus sit, dubio procul azymus fuerit. *In seq. IV.* persequitur idem thema, atque primum duas quæstiones sibi resolvendas sumit, quarum una in materiam pa-

nis, azymusne esse debeat an fermentatus? altera in ejusdem quantitate, an tenuibus illis bracteolis, quas hostias vulgo appellamus, constare debeat Eucharistia, inquit, atque circa priorem probare discupit panis fermentati usum convenientiorem esse, quam azymi; circa posteriorem vero, usum hostiarum usitatarum plane rejicit. Progreditur dein ad alteram rem terrestrem, Vinum nempe, atque docet, iis in locis ubi vini non detur proventus aut copia, ordinario earum terrarum potu uti licere, qualiscunque is esset, modo refectioni foret aptus: non probari posse, quod Christus vinum aqua dilutum adhibuerit, sed probabilius esse, quod mero usus fuerit: antiquum equidem, haud tamen necessarium esse mixtionis ritum: panem prioribus seculis in vinum intinctum in Eucharistiae usum panem & vinum olim a fidelibus & quidem ditioribus, imo in diversis Ecclesiis duas simul cum vino & pane, nec non varia alia dona variumque in usum a communicantibus oblata fuisse. *Disp. V.* Actiones quasdam S. Coenae dilucidat, scilicet Panis Eucharistici acceptionem, benedictionem atque fractionem. Ubi inter alia observationem meretur, quod e liturgia Mosarabica affert Autor, referens olim Gothicas in Hispania Ecclesias, cum Christi in terra viventis historiam novem nominibus complecterentur (quae erant, Corporatio, Nativitas, Circumcisio, Apparitio, Passio, Mors, Resurrectio, Gloria, Regnum) ut eam eo firmiter memoriae imprimerent, in novem partes hostiam fregisse, eisdemque haec nomina imposuisse. *Disp. VI.* telam coeptam de fractione panis texere pergit, ejusque necessitatem demonstrare satagit. Ab illa deinde ad distributionem, ejusque variam apud antiquos rationem exponendam progreditur, ac ostendit omnium optimam illam esse, quae fit immediate ab ipso Ministro, qui panem benedixit eumque fregit, ita ut non per ullum alium ea peragatur, sive diaconum, sive etiam ipsos communicantes, ut ipsi accipiant panem e patina. Huic mandatum accipiendi subjungit, illosque contra Christi institutionem agere judicat, qui panem Communicantibus in os ingerunt. Sub finem tandem hujus dissertationis ad alterum S. Coenae symbolum, scilicet poculum accedit, observatis in primitiva Ecclesia primo calices fuisse ligneos, tum vitreos, inde argenteos, denique aureos: & ad minuendam superstitionem calices aureos abrogari, aliisque poculis permutari consultum putat. In *Disp. VII.* actionum, quae poculum Eucharisticum con-

concernunt, enucleationem suscipit, & calicis sacri acceptionem, benedictionem, traditionem atque ex eodem bibitionem distincte delineat. Circa benedictionem observat primum, non solitos fuisse una & eadem benedictione panem & vinum consecrare Judæos: imo injunxisse omnibus in cœna paschali quatuor pocula bibere, ac super unoquoque peculiarem benedictionem pronuntiari voluisse; ab hac benedictione poculum illud כוס הכבוד & כוס של ברכה poculum benedictionis vocitasse, atque poculum illud, quo consecratio fit in principio mensæ & a quo convivium inchoatur, specialiter poculum sanctificationis, poculum vero, quo convivium clauditur, poculum benedictionis, & plenius poculum benedictionis mensæ, poculum gratiarum actionis dici Judæis consuevisse: dein quæstionem movet, an illud poculum benedictionis S. Cœnæ idem sit cum illo ultimo poculo benedictionis Cœnæ paschalis, & an illi Servator institutionem S. Cœnæ adjunxerit, atque in eo N. Fœderis Testamentum sanxerit? cujus affirmativam plerisque gravissimis auctoribus approbari, & probabilem plane ex eo videri edocet, quod Lucas expresse dicat, factum hoc *ἡ δὲ δεσπότησα*, ita hanc cœnæ partem a superiore distinguens, & discrimen ponens inter benedictionem panis & vini: panem enim benedictum esse inter cœnandum, poculum vero post cœnam, ita ut poculum hoc fuerit ultimum, quo cœna claudebatur, & in quo novum fœdus Servator nobis exhibuerit, illudque eo significarit. Circa portionem, Laicis vinum in poculo, tanquam alteram Eucharistiæ speciem per duodecim secula exhibitum, ac primam antiquissimæ illius consuetudinis mutationem in Ecclesiis Occidentalibus A. 1415 a Concilio Constantiensi factam, eamq; sacramenti mutilationem vere furtum esse, aliquot rationibus adstruit. In *Disp. VIII.* exceptiones, quas Pontificii argumentis adductis opponere, & fundamenta, quibus suam sententiam suffulcire solent, evertit, ac nonnulla de primitivæ Ecclesiæ more symbola sacra absentibus mittendi, & domum asportandi subjicit. Notat etiam alios ab Eucharistico panes benedictos atque conservatos, qui eulogiæ dicti sint, in ejusdem communionis atque fidei testimonium, ad quosdam esse missos. His quædam de hymno, quo Christus S. Cœnam terminavit; item de consuetudine veterum, sinet sacre Synaxi tum oratione, tum benedictione populo a Ministro impertita, imponendi: ac denique de reliquiis S. Cœnæ adjungit, ostendendo

dendo cum illis non uno modo actum, ubique tamen eas consumatas, non asservatas fuisse. Sub finem hujus dissertationis S. Coenae circumstantias ac speciatim locum contemplatur, & plures simul, licet in privatis aedibus eadem celebrari quandoque consueverit, communicasse notat, atque hinc in privatas coenas invehitur. *Disp. IX.* eidem insitit materiae, & morem sacra Symbola ad aegrotos deferendi non plane probandum esse censet. Posthaec communionem juxta Christi & primitivae Ecclesiae exemplum ad mensam esse peragendam innuit; morem accumbendi e Scriptoribus Judaicis illustrat: non idem in S. Coenae celebratione tempus a veteribus observatum, ac multum in ejusdem repetitione variatum fuisse annotat. Primo enim quotidie, vel singulis saltem dominicis communicatum; successu temporis, vacillante fervore, semel ad minimum intra tres dominicas: post ter in anno, donec tandem devotio ista ad unitatem redigeretur & semel in anno communicarent. *Disp. X.* nonnulla, quae ad circumstantiam temporis adhuc faciunt, annectit, ac in libertate Ecclesiae, quando & quoties sacram coenam celebrare velit, positum esse definit, insimulque Hug. Grotium statuentem, non semper communicandum esse per Symbola, atro carbone notat. Pergit deinde ad rem significatam seu mysteria S. Coenae explananda, ostenditque per panem representari ipsum Christi corpus verum ac naturale, sed qua mortuum, non glorificatum. *Disp. XI.* alterius symboli eucharistici, scilicet vini, mysterium in sanguine Christi consistens inspicere aggreditur, & singula verba, quibus illud apud tres priores Evangelistas & Apostolum Paulum expressum legitur, sub examen revocat. *Disp. XII.* exponit primo ista quibus annuatiatio mortis Christi, S. Coenam celebraturis injuncta, non consistat, & quae ad illam requirantur: deinde quatuor S. Coenae fructus, nempe nostri cum Christo unionem, fidei de peccatorum remissione confirmationem, certitudinis de vita aeterna obsequationem, & resurrectionis futurae sigillum, constituit, atque Pontificiorum, Socinianorum, Anabaptistarum & Remonstrantium errores circa usum S. Coenae paucissimis perstringit: denique de praecipuo S. Coenae usu, qui ipsi est nostri cum Christo unio, ex professo agere incipit, consideraturus 1. illam absolute & qualis est in se essentialiter & immutabiliter, 2. medium ejusdem, scilicet manducationem corporis & bibitionem sanguinis Christi. Circa unionem ipsam quinque, nempe (1.) no-

mina

mina (2.) similitudines (3.) fundamenta & causas (4.) naturam ac modum (5.) effectus, perlustranda sibi sumit, & duo priora membra in hac ipsa dissertatione absolvit. *Disp. XIII.* reliqua tria membra persequitur, ac unionis hujus mysticæ fundamentum constituit personalem illam naturæ nostræ cum Filio Dei unionem; causam autem illius in Spiritum Christi tanquam autorem, & fidem nostram, ceu instrumentum, conjiciendam esse perhibet; porro naturam & modum ejus plane spirituales, realem tamen agnoscit; effectum denique hujus unionis cum Christo, communionem fidelium inter se esse, confirmat. *Disp. XIV.* medium, quo unio nostri mystica cum Christo acquiritur, & sub quo illa simul exprimitur & repræsentatur, scilicet manducationem carnis & potationem sanguinis ejus, considerare instituit. Ubi præmissa distinctione inter ipsam spirituales & internam communionem Christi, & externam sive symbolice, quæ fit per externa symbola & signa, quibus illa repræsentetur & exhibeatur, ad hanc refert manducandi & bibendi actus in S. Coena usitatos, eosque e phrasologia & analogia V. T. per integram dissertationem illustrare conatur. *Disp. XV.* de symbolice corporis manducatione ac sanguinis bibitione agere pergit, & rejecta consuetudine multorum Concionatorum, qui sollicitè ruspentur omnes panis vini que proprietates, easque ad corpus & sanguinem Christi transferant, veram analogiam symbolorum Coenæ ad rem ipsam significatam adumbrare studet, ac qualem in S. Coena unionem cum corpore & sanguine Christi habeamus, inde colligi posse judicat. Quod ut rectè percipiatur, accurate distinguere jubet inter unionem Corporis Christi cum personis nostris, & unionem ejus cum Symbolis: personas nostras ita uniri cum Christo, ut una fiamus cum illo caro: unionem autem signorum Sacramentalium, ut aquæ in Baptismo, & panis ac vini in S. Coena cum corpore & sanguine Christi, nihil aliud esse nisi unionem analogiæ, significationis & oblationis, quæ quidem fidelibus exhibeat corpus & sanguinem Christi, ita tamen, ut unio eorum non sit cum pane & vino, sed cum anima & corpore nostro. Ex quibus mox infert, male concludere Pontificios, Christum nobis solummodo dare figuram corporis sui, confundentes duas hæc unionis species; item falli Cardinalem Perronium, dicentem unionem, quam Reformati ponant inter signum & rem significatam, non esse realem. Absoluta manducatione Christi externa atque symbolice, internam

ternam ac spiritualem, quæ externæ omnis medulla ac scopus sit, ad finem usque pertractat. *Disp. XVI.* Spiritualem corporis Christi in S. Coena manducationem obtinere, e capite sexto Johannis, in quo tamen nec de Eucharistia, nec de sacramentali manducatione agi ipse fatetur, stabilire satagit. *Disp. XVII.* manducationem corporis Christi oralem argumentis aliquot impugnat, rationesque, quibus ea adstrui solet, refellere conatur. *Disp. XIX.* eaque ultima in eadem materia occupatur, ac fundamenta, quibus innititur oralis manducatio, evertere laborat. Sub finem utriusque partis harum Dissertationum duplex index, locorum S. Scripturæ scilicet, ac rerum & verborum memorabilium, exhibetur.

NUMISMATA ÆREA IMPERATORUM, AUGUSTARUM & CASARUM, in COLONIIS, MUNICIPIIS & URBIBUS JURE LATIO DONATIS, ex omni modulo percussa; Auctore JO. FOT-VAILLANT.

Parisiis apud viduam Edm. Martini, Joannem Boudot, & Steph. Martinum, 1688. in Folio. Volumina II.

Constant Alphab. 8. plag. II.

JOANNES FOY-VAILLANT Bellovacus, Doctor Medicinæ, ac Antiquarius Ludovici Augusti Borbonii, LUDOVICIXIV. R. Gall. filii naturalis, Ducis Cenomanensium & Albatensium, Helvetiorum Rhætorumque Præfæcti, Proregis Occitaniz, Regique Ordinis Commendatoris Equitis, propitiâ famam suo merito habuit in eruditorum republica, ex quo & numos Imperatorum, Augustarum Casarumque Latinos, tum æreos mediocris minimæque formæ, tum aureos argenteosque duobus libris non magnis in quarta forma recensuit, & nuperius, anno nempe 1681, Chronologiam Historiamque Regum Syriæ Seleucidarum longe difficiliori studio ex eorum numis eruit illustravitque. Dum vero abs eo historiam Ptolomæorum expectamus, pari studio, itemque auxilio numismatum concinnandam, ad nos non parum desiderata adferuntur volumina duo, quibus coloniarum, municipiorum urbiumque jure Latii donatarum numi in æneis figuris exhibentur universi, ac necessariis scholiis nullibi non intersinguntur.

Præ-

000

11

ect. IX. pag. 473.

Fig. V.

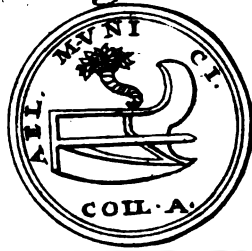

Fig. VI.

Fig. VII.

Prz-

Præfatio ad lectorem multis rebus, maxime dignis, quas historiae literariae studiosus non nesciat, referta est. Perhibet quippe Auctor, se plus simplici vice ad locupletandum LUDOVICI MAGNI thesaurum in Asiam, Græciam, Syriam totamque, qua patet, Italiam excurrisse. Spem facit *nova* editionis *Imperialium* aureorum argenteorumque, ad Heraclium usque productorum, cum prior Gallieni tempora non exuperet. Enumerat præstantiora totius Europæ gazophylaciæ. Venetiis *Nicolaum Bon* Jctum mojsiri memorat eximium de *Neocorinthi* tractatum. In *Wallia* Episcopum *Asaphopolitanum* vitam *Traiani* Aug. e numis concinnasse. Nic. *Toinardum*, Aurelianensem, *Heraclii M.* Judææ Regis & successorum gesta numismatibus illustrata prælo parare. Argumentum suum his omnino verbis ipsemet enarrat:

Coloniarum deductio a Romulo inchoata, per Reges & Consules continuata, ab eo ad Gallienum usque producta, non modo in hoc opere observantur, sed & res plurima ab Historicis vel neglecta, vel præterita: Quanam Colonia ab Imperatoribus constituta: Vera earum nomina & appellationes: Quæ urbes a Scripseribus Coloniae pro Municipiis appellata, aut Municipia pro Colonia existimata: Oppidorum æra in eorum nummis tantum signata: Facultas eudande moneta Colonia ab Imperatoribus concessa aut adempta: Præcipua earum & Municipiorum Numina, præsertim ea, quæ sunt in Græcia, Asia & Africa Colonia, & apud Corinthias & Patrenses, a Pausania tam diligenter descripta: Urbium conditores, heroes, & singulares earum antiquitates: Ludi & certamina in Deorum honorem instituta, in iis tam solemniter celebrata: Veterani legionum Romanarum post stipendia emerita in colonias transmissi: Provinciarum metropoles ab Imperatoribus constituta: Coloniarum nomina a fundatorum Imperatorum gente desumpta: Togatorum civium symbola & Veteranorum in Colonia deducorum insignia: Urbium sicut per fluminum effigies, aut figurat rupibus insidentes: Denique agrorum abundantia per spicas, uvarum racemos & palmas arbores.

Indicat denique, se nunc opus de nummis *Imperialibus Græcæ* aggredi, cui si forte immoriatur, continuatorem constituit filium *Johannem Franciscum*, Medicinæ Candidatum. Subjungitur præfationi tum *tabula geographica* omnium coloniarum & municipiorum, tum *icon* Auctoris.

Ad singulos nummos annotat, quem gradum præstantiæ elegantiaque obtineant. Inter innumeros, quos majorem in modum commendat, est e. c. nummus minimi moduli in antica præfatus *raz-rissimum* caput *Julii* Dictatoris, cum epigraphe, C. ARRI. A. P. C. AQ. C. IVL. T. ANC. i. e. *Caio Arrio. Aulifilio, Caio Aquilio, Caio Julio, Tito Anchario*; in postica aratrum & literas II. VIR. QVIN. EX. D. D. i. e. *Duumviris quinquennialibus ex Decreto Senatûs*. Incertum, in qua colonia signatus sit. Notari vero meretur, quod *Anchariam* plebejam, nondum a Patino in Familiis Romanis servatam.

t. I. p. 162.
TAB. VII.
FIG. I.

Messalina Claudii uxoris nummum unicum profert, quod in *sis* Tab. VII. FIG. I. Nondum constat, ubi is cufus fuerit. In eodem *Cytheronti II. Viro* in aliquo *Augusti* jungatur *Pollia* *Colonia*, *Pollionis* vero nomen in Corinthiacis frequenter occurrit, quod quædam numismatis hujus patriam esse conjectat Noster.

Cum duos deprehenderit in Octaviæ honorem *Poppeæ*, quæ thalamo illam exturbavit, nullum reperit. Nullum quoque observavit Vitellianum.

FIG. II.

L. Ælius Cæsar; Hadriani Aug. filius adoptivus in eodem nummis tam rarus apparet, ut non nisi unicus minimi moduli in *Col. Laude Julia Corintho* obfignatus. In eodem caput *Æsculapii*, cui *Ælius* valetudinarius committitur, quod *Ælii* conjectura est.

Neque nisi unicus *Faustina* senioris Corinthiæ *Antonini Pii* vultum exhibens; unicus item *Faustina* junioris, æque ac *Lucillæ Veri* conjugis. *Pescennius*, *Didius Julianus*, *Pescennius* & *Albinus* adhucdum desiderantur. *Pescennius* in Gaza *Parmenisi* sublesta fidei creditur. Habet *Septimius*

t. I. p. 322.

literas: ATT. K. F. HECK. НИРОС. ЮТС. C. S. et *Severus* *COL. P. F. AVG. CAESAR.* cum capite *Severus* *duorum priorum, Balbinique & Pupieni* nummi in eodem non magis sunt obvii.

FIG. III.

In *Otaciliæ M. Julii Philippi Aug. conjugis* nummis non videtur hoc, cujus figuram N. III. sistimus. In antica videtur *Capit. Augustæ*, inscriptum MAR. OTACILIA. SEVERA. AUG. *Severæ* mulier

mulier turrata, montibus insidens, Damascum representat. Ante eam *Silenus*, (ut putat Vaillantius, sed si *Harduinum* audias mox citandum, (confer colonus *Damascenus*,) utrem gerens. In vertice *Pegasus*. In imo FIG. VI.) quinque mulieres turratae sacrificant ad aram.

Sub finem operis rejecta est egregia mantissa, quam & FIG. III. FIG. IV. cum lectore benevolo existimamus communicandam. Nimirum *Agrippa* junioris effigiem, a nemine antea observatam, contemplari nunc licet in nummo Corinthiaco quantivis pretii, nuperius ex Asia ad Marchionem de Seignelay delato.

Cæterum, cum studiose notarit lapsus Antiquariorum, cum primis tamen *J. Harduini* nummos urbium & populorum passim sub censuram vocavit Vaillantius. Id quod haud impune tulit. Tanto perere enim irritavit Adversarium, ut in libro nunc commemorando sativissime in eum animadverterit, insimul tamen tot observationes prestantes admiscuerit, ut Vaillantium forte non poeniteat litis *Harduini* intentatae, quæ quidem in ejus contumeliam haud parum, nec minus tamen in eruditorum commodum, (cujus Vaillantius modo laudatus studiosissimus est,) vergerè videtur.

JOANNIS HARDUINI S. I. P. ANTIRRHETICUS
de nummis antiquis coloniarum & municipiorum, ad
Joan. Foy-Vaillant Med.

Parisii, apud Franc. Muguet 1689. in 4to,

plag. 20. fig. 22. numm. 33.

Cum doctissimus Societatis Jesu Pater, *Joannes Harduinus* comprehenderit, a *Joanne Foy-Vaillant* in opere modo recensito errorum hallucinationumque creberrime se postulari, amico ad vindictam extimulanti dandum aliquid ratus, *Antirrheticum* hunc stylo eleganti quidem, ac felle magis, quam atramento tincto, exaravit, addiditque insuper ex Vaillantiana sylloge selectos nummos, quotquot alicujus momenti esse visi sunt, adeo ut libello huic inter melioris notæ commentarios de re monetaria veteri locum jure optimo relinquendum, haud ambigamus.

Observationes non juxta seriem Imperatorum, sed Alphabetico urbium ordine

ordine collocantur. Prima concernit nummum Augusti inscriptum
 pag. 8. C. I. G. A. quem Vaillantius p. 8. legit: *Colonia Julia Gemella Augusta-
 na*. At Harduinus: *Col. Jul. Gemella Augusta*; quo nomine *καρ-
 εζοχην* ufa Colonia *Tuccitana*, teste *Plinio L. III. c. III.*

p. 9. In nummo Antonini Pii gemino habetur epigrapha C. A. C. A.
 secundum Vaillantium, *Col. Aelia Capitolina*; juxta Nostrum,
 p. 14. *Aug. Caesarea Palaestina*. Numismata duo *Latina* inscriptione
 p. 15. spicua ad *Antiochiam Pisidia* spectare contendit Harduinus, ut
 ut Vaillantius; quanquam *ANTIOCHIA* ibi solum legitur, non
 p. 15. cta voce *COL.* quam in Pisidiis semper addi, hic existimari
 jungitur proluxa & lectu dignissima dissertatio de variis *num-
 rum monetariorum*, quae spicidogii instar est ad Carolum *de
 de inferioris aevi numismatibus*, *Glossario medic. Latinae*

COL. AST. AUGUSTA in Augusti nummo
 p. 33. *riensis* exponit Vaillantius, Harduinus *de Africa*.
 p. 34. tum alias colonias, cognomen *Julium* etiam post *Julianum*
 nummum recepit, contra Vaillantium contendit
 In numismatis satis obvii antica cernas caput Augusti, & *ITALICA*.
 p. 36. *BILBILIS*; in postica equitem, cum hasta decurrentem, *ITALICA*.
ITALICA. Suspensus olim fuerat Harduinus, *Bilbilk* & *I-
 talica* *quidam* notari. At Vaillantius ipsam *Bilbilim Italicam* cogno-
 minari adseveravit, ab Augusto Jus *Italicum* nactam. Tandem No-
 ster aliam rationem exponendi nummum excogitavit. Observat nempe
 ex *Festo* in *Municipes*, colonis & municipiis datum jus legionis,
 h. e. ut in *legione* Romana pariter ac cives Romani, non in *auxiliis*, ut
 focii, stipendia mererent. Idcirco nomina legionum Hispaniensibus
 nummis insculpta, *Bilbilitanorum* v. g. *Italica*, quo nomine quatuor
 legiones *I. II. III. IV.* utebantur. Hinc *Oscana*, *Hispanica*, *Ugentina*,
VICTRICES nominari, ob legiones *VICTR.* *Ugentinae*, *Hispanicae*,
 Sic in Narbonensi Gallia Arausionem dictam Coloniam *Ugentinam*,
Arelaten Sextanorum, *Beterras Sepeimanorum*, *Tarantulanorum*,
Narbonem Decumanorum, quod in sui nominibus *Ugentinae*
 legione mererit stipendia scriptos ex illis coloniis *Ugentinae*,
Ugentinae *Ugentinae* *Ugentinae* *Ugentinae* *Ugentinae* *Ugentinae*
 rentur ad militiam, oporteret. *Doulton* in Thracia *Ugentinae*
 coloniam appellari, quod ex ea descripti ad bellum cives, non *Ugentinae*
 ronibus, sed *Ugentinae* *Ugentinae* *Ugentinae* *Ugentinae* *Ugentinae* *Ugentinae*

se reprehendi, quod NE. TP. BOCTPA & N. TR. interpretatus sit
ἡ νέα Τροϊανή Βόσρα ac *Novus Trajana*; non, ut voluit Adversarius,
NERVA TRAJANA. Namque ut a Numa *Numium*, a Sylla *Syl-*
lium, Cinna *Cinna* inepte deduxeris, ita & a Nerva *Nervium*. *N.*
 autem *Novam*, & *Novam* civitatem reparatam ac amplificatam dici,
 marmorum auctoritate confirmat. *Cæsaream* Palæstinæ in nummo Titi
 dictam **COL. CÆSAREA. LIB. ΦΑΑ.** non dici **LIBeram**, nec dici pō-
 tuisse, demonstrat eo, quod Colonia nulla sit libera; unde illustri Viro
 credere reuic, qui in de V. & P. N. p. 785. in cimelio R. Galliz exta-
 se scripserat numisma cum epigraphæ: ΚΟΛ. ΕΛΕΥΘ. ΤΑΡΧ. *Colonia*
Libera Tarfensis. Legit autem **L. IB. ΦΑΑ.** i. e. *λυκάβαντος* β. *Φλα-*
βίου, anno XII. *Flavio*rum. *Æρα* initium repetendum dicitur aut a **KL**
Julii quibus *Vespasianus* salutatus est Imperator, *Galba* iterum, **T. Vi-**
nio **COSS. A. V. C. 822.** *æra* vulg. 69. vel ab expugnata anno sequente,
 mense Septembri, urbe Hierosolymitana. In nummo non *Caracale*
lx, sed *Elagabali*, a *Trifano* citato, pro **COL. CÆSAREA ΕΙΝ ΦΑΑ.**
 legit: **COL. CÆSAREA. L. PN. ΦΛΑΟΥΙΩΝ**, h. e. **A. CL. æra** *Flavio-*
rum. Commentatur nonnulla de litera **L.** deque compendiis scri-
 bendi **Γ. Β.** i. e. *Γράμματι βασιλέως*, *Imperatoris rescripto*; **A. M. Κ.**
 i. e. *Ἀδελφοὶ Μεταλλοὶ Κιλικίας*, & **Κ. ΑΔΕ. Μ. Κ.** i. e. *Κοινὸν ἀδελ-*
φῶν μεταλλῶν Κιλικίας, *Commune Fratrum metallariorum Cilicia*.
 Evagatur hinc in recensioem omnium numorum, in quibus *Antio-*
cheni æram aut *Julianam* aut *Augustanam* signarunt, quorum illa **m.**
Majo **A. V. C. 705.** cœpit, mox per *Augustanam* ab *Actiaca* pugna ex-
 ordiendam interrupta, in usu iterum esse incepit sub *Claudio*, profusus
 in desuetudinem abeunte altera ista *Augusti æra*. Receperat *Vaillan-*
nus, t. 2. p. 63. probaturum se in *de Prosidibus Syria*, aut *peculiari*
dissertatione, ope nummorum *Antiochenorum*, **D. N. J. Cbristum**
sub Augusto, *Syriam* regente *Varo*, **A. V. C. 749.** natum. *Harduinus*
 vero id contigisse pronunciat **A. V. C. 747.** annis 6. & mensibus 3. ante
æram vulgarem, quæ a **Kal. Jan. A. V. C. 754.** ducit initium. (Idque, *Sy-*
riam regente non *Varo*, sed **C. Sentio Saturnino Præside**, procuratore
Quirino: quemadmodum ex *Tertulliano* & *Justino M.* alii etiam pro-
 barunt.) Cum enim legatur in nummo aliquo Regis Galliz: **ΕΠΙ.**
ΘΤΑΡΧΩΤ. ΑΝΤΙΟΧΕΩΝ. ΕΚ. i. e. *Sub Varo*, *Syria* præsidi; *Antio-*
chenisum; anno **XXV.** a *Victoria Actiaca*, qui annus **IV. Nonas Se-**
ptem-

p. 65. p. 69. p. 70. Conf. p. 92. ff.

prembres A. V. C. 747. incipiat; hinc ratiocinatur Noster, Varum ex-
eunte anno illo id dignitatis consecutum; Saturninum vero antea cen-
sum egisse, & quidem post interfectum vel abdicatum Voluminum pro-
curatorem, a cuius in locum suffectum Quirinium; *Quid enim Vna*
pergit Harduinus.) verius, aut certe propius vero, quam cum Varus
census ab Augusto petitus esset, iustramque conditum, anno 726. P. Pe-
rino & Asinia COSS. ut ipse Augustus admonet in mactatione
per provincias anno proxime subsequente exisse edictum ab
Augusto, ut describeretur univertus orbis? *Hoc ergo*
nummum descriptum orbem: nam post Romam quidem censum
anno 746. sed necdum Varo praefide Syriae, qui mactatione
748. Anno igitur intermedio, qui 747.

p. 72. ff.

Cæsaream Palaestinae metropolim faciã A.
vulg. CXXVII. V. C. 880. dehinc stabilire nititur.
tamia metropoles statuerat Vaillantius, Emesam
Carrhis quidem secunda metropoles jus ac
nummo Elagabali, tomo II. p. 113. ΚΑ. ΚΟΛ. ΜΕ
altero Alexandri Severi p. 167. ΚΑΡΡΑ. ΚΟΛ. ΜΕ
tatus: ΚΑΡΡΑ ΚΟΛΟΝΙΑ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΣ ΜΕΣΟΠΟΤΑΜΙΑΣ
duinus quaerit, quis Δ pro binario numero unius
ergo: τετρας. Quatuor enim Mesopotamiae
fidem Metropolibus insignes. Harum primam
mas Edessam & Nisbin, ultimam Carrhas. S
tulcrat nummum Tomitanae urbis, cum epig
ΤΡΟ. ΠΟΝΤΟΥ. Δ. & Δ. δευτερας, metropol
rat, cum juxta Harduini sententiam exponere deb
Ponti quarti. Pontus enim in Asia triplex: P
cus, Cappadocicus: Quartus in Europa Scythica
tropolis, Tomi, Ovidii exilio celebris.

p. 72. FIG. V.

Nummum Augusti principatu cufum,
toris vultus exprimitur, cum his literis C. I. G.
gusti caput, cum lemmate EX D. D. (Ex Decretis
lantius trahit ad Col. Jul. Carthaginem, Har
Cartennam, oppidum Mauritaniae Caesariensis; an
de anno Colonia a Caesare Julio deducta, hñ de anno Juliae Re

Non paucos nummos alios inscriptos C. I. G. III. C. I. G.

vel C. I. C. A. A. vel C. I. C. A. A. P. Vaillantius de *Colonia* quadam *Jul. Carthagine Antiqua Augusta Pia* explicuit; Harduinus de *Col. Julia Corincho Augusta Antonina Pia*. Abbreuiatura V. I. N. C. vel p. 79. C. I. N. C. Vaillantio significat: *Viatrix* (vel *Colonia*) *Julia Nova Carthago*. Harduino: *Viatrix* (vel *Colonia*) *Julia Narbo-Cæsareana*, hodie Alcantara, quondam Lusitanæ, nunc Castellæ veteris oppidum. Quemadmodum enim nummum, (cujus in antica Caji & Lucii Cæsarum capita exhibentur, cum lemmate: M. PETRONIO: C. JVLIO, ANTONIO II. VIR. in postica area Augusti vultus signatur, cum epigraphe: AVGVSTVS. D. D. G. C. N. C.) Vaillantius p. 87. Harduinum secutus, pro nummo habet *Decreto Decurionum Colonia Concordia Norbensis Cæsariæ* percusso; ita & idem pronuntiarum postulat Antirrhethici autor de nummo e. c. Augusti, ubi in priori parte Imperatoris caput & literæ C. I. N. C. in posteriori Labyrinthus ac istæ voces: C. PETRONIO. M. ANTONIO. II. VIR. EX. D. D. vifuntur. Sic sane iidem Duumviri utrobique signantur; permutatis saltem prænominibus vitio forte sculptoris; aut certe ejusdem familiæ videbuntur esse M. & C. Petronii, itemque C. Julius & M. Antonii.

Tredecim nummos inscriptos AEL. MVNICIP. COEL. vel COIL. p. 82. ad *Cellu* Numidiæ oppidū Vaillantius, Harduinus ad *Æliam Municipi-* FIG. V. *um Cæliense Antoninianum* in Thracica Chersoneso revocat. En exem- VI. pla duo. Altero Julii Maximi per proram & cornucopiæ notatur fœcunditas loci. Altero Gordiani III. exhibetur non *Silenus*, (ut Vaillantius quamplurimis locis hanc figuram interpretatur,) sed (juxta Harduinum, qui Silenos maximos esse *Satyrorum*, observat e Pausania,) *municipis nudus*, portans utrem vino plenum, ubertatis quoque indicem. p. 86. Laudarat *Corinthiacum* Domitiani Augusti nummum Vaillantius, inscriptum PERM. IMP. GERM. *Permissu Imperatoris Germanici*. Sed Harduinus hortatur eum, Versalias abeat, conveniat regiæ gazæ custodem *Rainssantiæ*, videatque, annon pro GERM. legatur in illo numismate CORIN. quemadmodum in alio præter dubium habetur: COR. PERM. IMP.

Nummus Augusti & Tiberii vultum representans inscribitur p. 89. C. I. A. D. h. e. interprete Vaillantio, *Col. Jul. Aug. Dertosa*, in Hispania; at Harduino: *Col. Jul. Aug. Dertona* in Liguria. Negat enim hic Dertosam *Coloniæ* esse, sed *Municipium*, unde in aliis num- mis

mis M. HI. ILERGAVONIA. DERT. *Municipium Hiberna Ilergavonia Dertosa* & apud Golzium MVN. DERTOSA.

p. 107.

Idem Harduinus postmodum asseverat, non *Laodiceam Syria Prima*, sed *Laodiceam ad Libanum* in *Syria Cale* intelligendam, quando COL. aut METROP. titulus *Laodicee* in nummis tribuitur. Priorem enim illam *Laodiceam* sub Justiniano desum (h. e. annis CCCXX serius, quam Vaillantius putarat,) metropolim. factam.

p. 110.

De signis militariibus & bobus, in coloniarum & municipiorum nummis frequenter occurrentibus, potissima ac capitalis controversia movetur Vaillantio. *Ista* enim Harduino non deductos in coloniam *militēs* significant, quod sexcentis locis docuerat Vaillantius: sed recordationem beneficii a legionibus accepti, quæ *presidium* in eo tra-

p. 119.

ctu in eaque provincia agitent. Sexcenties quoque *Bovem* municipiorum coloniarumque symbolum appellarat Vaillantius, *colonom boves agentem ducentemque aratrum* originem deductæ primis imperii temporibus coloniarum signare adserens. Inficiatur ex adverso *Harduinus*, verum capite velato *colonom* esse, aut agricolationi, limitivæ designationi intentum. *Si* (inquit) *boves pariter in plerisque nummis insculptos probe inspexeris, intelligis, non colonom, sed magistrum ipsum Flaminiæ habitu: non aratrum, sed scipionem, cui immititur, ibi sculptum esse: lituum etiam, clarissimum in signe auguratum, altera illum manu gestare, tum alibi passim, tum apud Antonium Augustinum Tab.*

XVI. n. 13. aperissime: ex quo eandem esse ceserorum formam intelliges: boves denique ipsos vittatos, & ut appellas, miratos insulatosque esse, hoc est, sacrificio destinatos, pro incolunitate principis, cujus legiones colonia vel municipii securitati militarent. Dignissimum est utrumque argumentum, in quod tum celeberrimi antiquarii *Harduinus* ac *Vaillantius*, tum ceteri, quibus facultas est opulentiora principum virorum cimelia perlustrandi, diligentius inquirent. Nos aliquot tantum heic addimus iconismos nummorum ejuscemodi: Prior (FIG. VII.) exhibet nummum *Accitanum* Augusti. Alter (FIG. IIX.) *Rhemensem* Alexandri Severi; Sequens (FIG. IX.) *Corinthiacum* Neronis, juxta *Harduinum*, (ut supra monuimus,) at *Carthaginensem*, judice *Vaillantio*.

FIG. VII.

IIX. IX.

Numisma Neronis inscriptum: CLEANDROP. Q. CO. DO. C. P.

cum

cum eruditus equidem communicavit Vaillantius, sed siglas evolvere non est ausus. Hinc Harduinus legendi consilium dedit: *Cleandro perpetuo Quinquennialitio corporis dolabrariorum Colonia Patrensis.* Corpusque dolabrariorum, cujus perpetuus Quinquennialitius Cleander fuerit, Neroni statuam ait locasse, qualis in nummo pingitur, in colonia Patrensi. Huic sententiæ ex marmoribus fidem uti adstruat, apud ipsummet vide.

Ut e multis unicum adhuc adferamus, idem Vir clarissimus auctor est, colonias *Romanas* vel municipia Romanorum civium *lupam* habere insculptam in nummis cum *Romulo & Remo*, e. c. coloniam *Damascenam*. Cæteras *jure tantum Italico*, adeoque nec insigni urbis Romæ gavisas. Eam ob causam nullum offendi coloniam alicujus sive municipii in Hispania, nullum coloniam Cæsareæ in Palæstina, aut Beryti nummum, ubi lupa visatur eum gemellis.

Duo denique reprehendit Harduinus non prorsus reticenda, Alterum est, quod nummis nimis multis obviis, ac ad eruditionem nihil conferentibus; alterum, quod observationibus mythologicis & etymologicis minus necessariis geminum Vaillantii volumen in nimiam molem excreverit. Quæ enim in linguæ Latine genium peccata magna cum severitate castigat, non est, ut referamus, præter illud, quod ipsummet titulum operis occupavit. Nimirum non *Jus Latium*, sed vel *Jus Latii* vel *Latium* Latine dici, semel iterumque inculcat.

PHTHISIOLOGIA SEU EXERCITATIONES DE
Phthisi, auctore Richardo Morton, Med. D. & Regii collegii Medic. Londin. Socio.

Londini apud Sam. Smith, 1689. in 8.

Plagul. 27.

Quam indefessam Clariss. Auctor operam impendit, ut variam ac genuinam phthiicos Historiam, curandique rationem omnem ob oculos poneret, eam tanto acceptiorem Lectori opinamur futuram, quod antiquorum in hoc argumento studium longo post se intervallo relinquit. Neque enim potuit non pede felici procedere, qui a multis retro annis lectionem librorum negligens (ne scilicet præconceptis in-

PPP

hæret opinioibus) diligentissimæ saltem symptomatum in ægris occurrentium observationi indulsit, junxitque simul inspectionem corporum ex hoc morbo defunctorum. Sic per autopsiam toties repetitam tandem Apellis quasi penicillo enata phthiseos idea est, quæ & indicationes longe clariores, & mēdendi quoque methodum certiozem cuiusvis facile insinuabit. Schema vero totius scripti ad normam instituti nostri tale possumus exhibere brevissimis. Libros in universum tres continet, quorum prior quilibet undecim; ultimus vero quatuordecim capita complectitur. Rubricas vero singulorum hic transcribere ut longum nimis, ita tædiosum sine dubio Lectori foret. Sufficiat indicasse, quod materiam singulis plerumque subministrant clariss. Auctoris annotata. Et quemadmodum phthisin in genere pronunciat consumptionem partium corporis musculosarum a subtractione vel colliquatione fluidorum ortam, eamque vel cum vel sine febre; ita quoque in originalem mox eam dispecit vel symptomaticam. Illam mere a morbida sanguinis vel spirituum animalium in genere nervoso & fibroso hospitantium diathesi, non a morbo aliquo fortuito præcedenti, deducit, ejus duas proponendo species, atrophiam scilicet & phthisin pulmonarem. Ac atrophiam quidem vel nervosam pronunciat, quæ a morbido statu spirituum, & a tono nervorum everso oriatur: vel ex inanitione nascentem observat, a præternaturali scilicet subtractione seu evacuatione succi nutritii. Hanc seu pulmonarem phthisin vocat consumptionem corporis universalem a morbido affectu seu infarsione, tumore, inflammatione & exulceratione tuberculorum quorundam in pulmonibus primum ortam, indeque tussi, dyspnoea &c. stipatam. Ad symptomaticam vero phthisin quod attinet, illam immediate quidem a crasi sanguinis seu tono spirituum everso derivat; mediate tamen ab aliis præcedentibus morbis dependere asserit, qui hanc labem ceu characterē spiritibus & humoribus impresserint. Hinc de variis ejus speciebus, ut de phthisi scrophulosa, de phthisi a lue Venerea, a rheumatismo, ab ictero &c. agitur. Ita autem ubivis agitur, ut distincte satis non tantum ipsi affectus & indicationes curationum, una cum medicamentorum apparatu proponantur, sed & singulis omnino capitibus assertorum fidem faciant subnexæ historiæ seu casus ab Auctore in praxi sua annotati rariores, quorum relectorum neminem poterit poenitere. Interim spicilegium rerum hinc inde inserta-

rum

rum pro more facturi sequentia breviter colligimus. Occasione tabis Pag. 14.
 ab hæmorrhagia oriundæ asseritur, quod frequens & moderata venæ-
 sectio pinguedinem inducat; ad eandem vero phthisin curandam cor- p. 17.
 tex Peruvianus liberali manu exhibitus mirabilem efficaciam habeat.
 In tabe ab apostematibus, si nimirum ulcera sint vetera & curatu diffi- p. 26.
 cilia, æger bibere jubetur horis medicis ℥vj. vel viij. aquæ calcis vivæ
 sequenti modo paratæ: ℞ sarsæ optime incis. ℥vj. uvar. Corinth. ℥ss.
 post debitam infusionem coque in aquæ fontanæ ℥xij. ad vj. Deinde
 F. colatura. In hoc decocto extingue calcis vivæ ℥ss. quod post-
 quam per residuum fuerit depuratum, & sale calcis saturatum, clare p. 27.
 decantetur, & in lagenis vitreis seruetur in usum. In eodem affectu
 commendatur balsam: Leucatelli & conservæ rosar. a. ʒss. vel ʒij. c. bal-
 sami Peruv. guttis iij. vel iv. aut balsamum Tolutanum in pilulas par-
 vas redactum, horis medicis, insuper bibendo haustum decocti sarsæ.
 Porro elegans historia habetur curatæ mulieris, cui ex aperto post ap- p. 31.
 plicationem caustici lumbarium muscutorum apostemate magna copia
 materiæ purulentæ, cystidumque aqua limpidissima repletarum, ad mi-
 nimum quingentarum, magno impetu effluxit. De tabe nutricum p. 34.
 ubi agitur, ratio affertur, cur æque obesitas, quam atrophia in aliis a la-
 ctatione proveniat. Capite autem de hydrope ad matulam seu diabe- p. 42.
 te observatum legitur, quod in hoc affectu urina dulcis, imo mellea
 reddatur. Cura marasmi ex inanitione ob tumores glandularum me- p. 62.
 senterii peracta traditur h. m. toti abdomini feliciter emplastrum dia-
 saponis impositum, & julapium sequens copiose & frequenter propi-
 natum est: ꝯ aquæ petroselin. fœniculi a. ʒiv. aquæ lumbric. mag.
 sir. eʒ. rad. a. ʒij. salis succini nitidiss. & ab oleo optime depur. ʒss.
 M. Tandem & rhabarbarum cum diascordio in forma boli exhibitum
 est. Inter causas phthiseos pulmonaris originalis refertur contagi- p. 70.
 um, cum hic affectus per experientiam Auctoris frequentem lecti soci-
 os miasmate quodam sicut febris maligna inquinaret, ac præterea mor-
 bus sit præ cæteris omnibus hæreditarius. Ad flammam vero hæcticam p. 74.
 latefcentem in sanguine vel præveniendam vel extinguendam, nihil p. 83.
 magis conducere statuitur quam venæsectio. Imo ex observatione
 multiplici asserit Auctor, nullis febricitantibus adeo libera manu,
 idque cum optimo successu, sanguinem detrahi atque valetudinarius
 phthisicis, quoties scilicet illi in febres inciderint. Cæterum usu lon- p. 85.
 go se

- p.86. go se didicisse ait, quod cæteris omnibus pro præservanda phthisi pulmonari adhiberi consuetis medicamentis præ aquis mineralibus præferendum sit nihil. Imo præcui dubio in hectica flammæ extinctionem, & in phthiſeos præcautionem, fonticulis in brachiis vel inter humeros factis multum tribuendum esse, cum hoc modo serosus latex sanguinis minuatur, & consequenter cerebrum & nervorum genus confortentur. Phthiſin vero pulmonarem deducit a tuberculis scitu-
 p.90. moribus glandulosis in pulmonibus enatis, a morbida lymphâ nimium distentis, hinc inflammatis, ac tandem in apostema transcuntibus. Causam horum tuberculorum designat contractionem pulmonum le-
 p.99. viter spasmodicam, diurnam & continuam cum ponderis & oppres- sionis sensu, a mæsticia, timore, curis, cogitatione interita, atque aliis ejusmodi pathematis effecta. Sicuti enim molle pulmonum paren-
 chyma tanto tempore contractum, & continuo quasi compressum, sponte sua soleat indurescere: ita etiam glandulas eorum partes ex-
 pansionem solita jam privatas lympham intus secretam satis magna copia excernere, & expuere non posse. Ut ita miram non sit, si totius pa-
 renchymatis infarctio & renitens in ipsis glandulis durities subsequatur.
 p.102. De signis vero ubi sermo est, inter certissima pathognomonica habetur
 p.109. vomendi dispositio a sumto cibo cum tussi conjuncta. In febris peri-
 pneumonica seu inflammatoria cura super omnia medicamenta lau-
 datur venæsectio, eaque satis tempeſtive, frequenter & copiose adhi-
 bita, utut macilentus & tabidus fuerit æger. Sic etiam unice illum ab
 p.127. interitu vindicari. Veri puris signa constituuntur tria: 1. quod nares
 foetore feriat, 2. quod crassum quidem, nullo modo tamen glutino-
 sum, sed fluidum & fibrillis privatum sit, 3. varii coloris, scilicet flavi,
 p.136. æruginosi &c. ut plurimum aurem cineritii & subnigri. Phthiſis na-
 tu minorum seu juniorum curatu difficilior pronunciat, quam ætate
 p.152. proveciorum. Incipienda autem curatio phthiſeos pulmonaris origi-
 nalis traditur (1.) venæsectione in brachio bis terve debitis intervallis
 iteranda. (2.) emetico leni ter, vel quater repetendo, si necessitas ur-
 geat, idque opportune paulo ante vesperam & die proximo post venæ-
 sectionem. (3.) catarticis, stomachicis, ita tamen ut singulis purgati-
 onem consequentibus noctibus, sicut etiam post vomitiones exhibea-
 tur opiatum ad demulcendum sanguinem & ad quietem pulmonibus
 p.127. inducendam. Imo experientia fretus fidenter affirmat Auctor, opiatâ

opiata in phthicos eura ut fere nullo non tempore proficua sint: ita in ejus progressu omnino tuta & necessaria esse: Imo nihil egregii sine illorum usu effici posse. (4.) diaphoreticis iis tamen simul opiatis minusque calidis; & post venæsectionem emeticis & catarticis exhibitis.

Exempli loco tales infer alia medicamenta pilulas tradit: ʒ pil. e cy-nog. gr. xij. antimon. diaphor. f. ʒss. Tr. croc. q. s. M. F. pilulæ n. pag. 159.

IV. deaurandæ. (5.) usu vesicatoriorum in brachiis atque in scapularum interstitiis, ac tandem (6.) medicamentis thoracis vel pulmonaribus incrassantibus & lubricantibus, inter quæ ultima laudatur butyrum recens non fallitum, & hinc cerevisia butyrata, (7.) diætæ ritæ secundum res non naturales instituta. In tussi longiori & vehementi felicem ex usu sequentium pilularum successum jam per multos annos

Auctor expertus est: ʒ Pulveris milleped. pp. ʒiij. gumm. ammon. optime depur. ʒss. fl. benzoin. ʒij. vel ʒj. extr. croc. bals. Peruv. a. ʒʒ. balsam. Sais terebinth. vel anis. q. s. M. F. pilulæ mediocres deaurandæ, vel pulveri glycyrrhi involvendæ, quæ in hoc tractatu passim sub titulo pilularum balsamicarum celebrantur. Quæ vero cautela in usu aquarum chalybeatarum observandæ sint, fusius exponitur, lactæque diætæ ratio & modus describitur, subjunctis exemplo illis, quæ ad lactis alimini usum quam maxime spectant. Paulo post compositio recensetur aquæ lactis compositæ, quam postea passim cum aliis medicamentis commistam videre est. In releuationem doloris lateralis a muscutorum & membranarum thoracicarum spasimis fortum in vesica bubula applicandum & linimentum cum panno laneo calido Auctor præscribit, ac simul sanguinis effervescentis pulmonumque calidiorum temperationem tentat sequenti pulvere: ʒ salis nitri purissimi ʒij. sacchari albi crystall. ʒʒ. M. D. pro 8. dosibus, quarum una dissolvatur in singulis haustibus cerevisiæ propinanda. In omni phthisi scorbutica extollit usum aquarum chalybeatarum, id quod in sequenti & aliis passim historiis per experientiam confirmat. Contra hæmoptoën habitualem, quæ ab intestino sanguinis fermentantis motu & acrimonia vasa aperientis dependet, febrimque primo putridam, dein hæcticam in phthisin incurabilem transituram habet conjunctam, clariss. auctor Herculeum antidotum designat corticem Peruvianum, cujus felicissimum successum semper expertus sit, ita ut non tantum præsentem hæ-

moptoën cito & tuto depulerit, sed futuram quoque prævenerit, nulla

unquam

ppp 3

unquam

unquam

unquam

unquam

unquam

unquam

unquam

p. 166.

p. 177.

p. 179.

p. 180.

p. 185.

p. 186.

p. 226. &

234.

p. 233.

- p. 257. unquam phthisi subsequente. Phthisin vero hæmoptoicam ab hæmoptoë prævia nascentem, si semel curata, postmodum recurrat, funestum finem sortiri. Hinc ex observatione Auctoris ejusmodi phthisici in ipsa hæmoptoë revirescente, etiam purpuream animam in sanguinis rivulo effuderunt. Præ cæteris omnibus vero in hoc affectu commendatur sirupus hæderæ terrestris copiose usurpandus. In phthisi peripneumoniam vel pleuritidem consequente, & ad marasmi statum deducta, super omnia venæsectio, eaque frequenter, quin & manus non nimis parca repetenda suadetur. Rheumaticæ febris genium tertianæ apprimè peculiarem esse, per experientiam sapissime visum est. Contra febrim hæcticam intermittentis longioris sobolem tabellæ extant præscriptæ ad hunc modum: ʒi. pulv. cortic. Peruv. ʒij. sacch. crystall. in aquæ absynth. mucilag. gummi tragacanthi incrassata ʒviii. dissolut. M. F. tabellæ s. a. quarum singulæ pend. ʒij. D. una pro dosi, quater in die, in super bibendo decocti pectoralis depur. ʒiv. Ab usu harum hæctica plane evanuit, una cum tussi, dyspnœa, & reliquo phthiseos sanctorum symptomatum satellitio. Cæterum aquarum mineralium chalybeatarum vim in curanda phthisi a renum & vesicæ urinariæ ulceratione orta, sæpius cum felici successu se expertum esse Auctor affirmat. Nec minoris usus pronunciat tam ad acrimoniam sanguinis demulcendam, quam ad saburram particularum purulentarum per vias urinarias subducendam, si horis medicis emulsio exhibeatur ex ʒo. vel 60. milleped. cum decocti carisæ vulnerariæ vel decocti pectoralis & traumatici a. ʒij. parata. Denique historia inseritur cujusdam phthisi pulmonari qui extinctus, in quo tumor testiculi dextri pro hydrocele habitus & apertus nihil aquæ aut puris effudit, parenchymate scilicet toto testiculi ita jamdiu exciso, ut speciem referret testæ ovi exinanitæ vel mali punici, ex quo interior medulla fuit extracta. &c.
- p. 394. p. 399. p. 401. & seqq.

*PSALTERIUM JUXTA DUPLICEM EDITI-
onem, quam Romanam dicunt & Gallicam, una cum Canticis ex duplici
item editione, & Hymnarium atque Orationale. Editio ad veterem
ecclesiasticam formam ex antiquis MSS. exemplaribus digesta, per
J. Mariam Carum Presbyterum.*

Romæ typis Tirmasii 1683. in 8.

plagul. dimid. 88.

Clarissimus Psalterii hujus editor, *Josephus Maria Carus*, **est**
cum

cum *Josepho Maria Thomaso*, qui A. C. 1680. vetustos quosdam Sacramentorum Codices Romæ ex Angeli Bernabo typographi in lucem publicam emisit. Ibi enim Familiz suæ nomine per modestiam suppresso, Avunculi sui nomén substituere maluit; quæ Teatinorum Ordini addictum accepimus. Præmittuntur autem Psalterio 1. *Eusebii Cæsariensis* hypotheses in Psalmos ex duobus MSS. uno Vaticano, altero ecclesiæ quæ S. Mariæ ad Martyres dicitur, quibus Eusebii hypothesibus etiam subijcitur fragmentum Eusebii in Psalmum 25. ex Catena Græca a Daniele Barbaro latine edita & Antonii Agellii in Psalmos commentariis excerptum. 2. *Arbanaſii* tractatus de libro Psalmorum ad Marcellinum. 3. *Basilii M.* prologus in librum Psalmorum, seu homilia 1. in Psalmos, quæ etiam Augustini in Psalmos sermonibus præmissa legitur. 4. *Chryſostomi* varia dicta de Psalmis ex ejusdem operibus excerpta. 5. *Hieronymi* epistola ad Paulum & Eustochium de emendatione Psalterii. 6. *Augustini* dicta, quæ ad spiritualem Psalmorum intellectum conducunt. 7. *Niceta* Episcopi fragmentum de bono Psalmodiæ. 8. *Gregorii* Papæ, *Marcelli* Abbatis & *S. Bernardi* dicta de Psalterio. 9. Prologus sive origo Prophetiæ Davidis Regis Psalmorum 150, qualis apud Lambecium Tom. 2. Comment. de Biblioth. Vindob. legitur. 10. *Florentii Georgii & Gregorii* explicatio de titulis Psalmorum, quæ ex MSS. nunc primum prodiit. 11. Interpretatio nominum Hebraicorum, quæ in Psalmis occurrunt. 12. Interpretatio nominum vel specierum singularium artis musicæ, quarum in Psalterio mentio fit. 13. Collectio argumentorum in Psalmos ex MS. Codice excerpta. 14. Notitia distributionum Psalterii & canticorum, juxta antiquum psallendi morem in ecclesia Romana. In ipso, quod sequitur, duplicis editionis Psalterio, singulis Psalmis præfiguntur tituli & argumenta, subijciuntur orationes veteris sed ignoti Auctoris. Excipiunt Psalterium Cantica trium puerorum, Esaiæ, Ezechia, Annæ, Mosis, Habacuc, Zachariæ, Mariæ, Simeonis, aliorumque cantica & orationes, quæ in Sacro Codice leguntur, una cum hymno *Te Deum laudamus*, & præcipuis ecclesiæ primitivæ Symbolis. Hymnarium complectitur Ambrosii, Gregorii M. & aliorum veterum hymnos de anni circulo, de natalitiis Sanctorum, variisque causis quotidianis. In Orationali exhibentur orationes & preces ecclesiasticæ

afficæ, juxta antiquiores Romanæ ecclesiæ ritus, ex ejusdem vetustis Codicibus digestæ.

RESPONSORIALIA ET ANTIPHONARIA ROMANÆ Ecclesiæ a S. Gregorio M. disposita. Accedit Appendix variâ continens Monumenta vetera ad Antiphonas, Responsoria, Ecclesiasticosque Cursus pertinentia. Ex MSS. Codicibus nunc primum prodeunt Scholiisque explicantur, opera & studio Josephi M. Cari Presbyteri Theologi.

Romæ typis Josephi Vannaccii 1686. in 8.

plagul. 66. dimid.

Cantum ecclesiasticum in quatuor genera idem Clarissimus Autor, cujus Psalterium modo recensuimus, distribuit. Primum genus est, quod a toto simul choro, uno velut ore unoque concertu peragitur, & hoc ab antiquis *cantum directum*, vel *directum* appellatum arbitratur. Secundum est, cum canentium chorus in duas classes dispersit voces alternat, unde cantus ille *antiphonus* dicitur. Tertium cantici ecclesiastici genus est *responsorium*, cum uno cantore præcinente, totus chorus respondet. Quartum denique, cum unus canit nemine succinente vel respondente, quod *tractum* ab antiquis appellatum scribit. Cum autem responsorialia & antiphonaria Romanæ ecclesiæ hoc volumine edat, impetum de secundo & tertio canendi modo agendum sibi in limine capuit. Primum igitur de Responsoriis, qua ratione fieri soleant, vel olim in Ecclesia facta sint, uberius exponit, & inter alia vjrum quorundam de Responsoriis veterum lectione peritissimum refutat, qui statim in psalmis responsoriis populum non integros psalmi versiculos, sed tantum extremam versuum clausulas respondendo iterasse, & hoc apud veteres per *ἀνορθωσις* significari. Caro enim nostro ritus ecclesiasticos penitus expendenti probabilius videtur, totum psalmi versum a respondente populo iteratum. Nec huic sententiæ obstantia, quod *ἀνορθωσις* a populo repetita dicantur, cum Thucydides, quod Suidam scribat, *ἀνορθωσις* & initium versus & finem denotare solent igitur

igitur vocabulo illo composito denotari, totum omnino versiculum ab initio, quod per *ἀνα* designatur, usque ad *τέλος* seu finem, populi respondentis voce redditum fuisse. Fatetur tamen in Ps. 135. seu juxta Hebræos 136, cujus singuli versus hoc hemistichio clauduntur: *quoniam in seculum misericordia ejus*, tantum ultima illa singulorum versuum membra a populo decantata fuisse, siquidem libr. 5. historiae tripart. c. 2. refertur, Athanasium Diacono suo præcepisse, ut psalmum illum legeret populo respondente: *quoniam in seculum misericordia ejus*. Post plura alia de Responsorii observata ad Antiphonas accedit, notans alternos psalmorum cantus a duplici choro factos serius in ecclesiis usurpari cœpisse, cum juxta Theodoretum Diodorus & Flavianus primi hunc canendi morem instituerint. Sub hoc autem alterni cantus genere eum maxime comprehendere scribit, quo alterni chori non unum eundemque psalmum concinunt, sed unus quidem chorus psalmi alicujus versus modulatur, alter verò chorus diversum aliquid per singulos versus intercinit, & hoc, quod sæpius ab altero choro repetitur, apud Latinos antiphonam, apud Græcos tropæium antiphoni appellari, & in hac significatione antiphonam esse canticum aliquod brevius, seu sententiam intercalarem, quam choro psallenti alter chorus respondens intercinit. Ac de hoc antiphonarum genere loqui Socratem existimat, cum refert, Ignatium post visionem Angelorum alternos hymnos canentium, hunc canendi morem ecclesiæ Antiochene tradidisse. Et hæc ratione Socratem cum Theodoro facillime conciliari posse statuit, si Theodoretum de alterno psalmorum concentu, Socratem autem de hymno aliquo alternis vicibus cantato loqui dicamus. Cætera quæ de antiphonis differit, ecclesiasticarum antiquitatum cupidus lector apud ipsum Autorem legere poterit. Indubium vero est Auctori, jam ante Gregorii M. ætatem antiphona & responsoria in cantorum usum collecta & concinnata fuisse, & Gregorium tantum libros illos recensuisse, & meliori ordine disposuisse: cæterum hos libros, etsi Gregorii dispositionem retinuerint, successu tamen temporis mutationibus nonnullis obnoxios fuisse. Unde Amalarius aliter se habere dicit antiphonarium Corbejense, quod Romanum appellare solet, quia Abbas Corbejenfis a Gregorio IV. acceperat, & aliter Merense, quod sub Carolo M. Roma in Gallias deportatum, & Metis collocatum est. Cæterum, cum pura & germana S. Gregorii antiphona

naria nusquam Autor nancisci potuerit, saltem vetustiora, quæ haberi potuit, in lucem edere voluit; cum ecclesiasticarum rerum codices, quo antiquiores sunt, eo propius ad fontes, a quibus derivati sunt, accedant. Et primum quidem quod edit responsoiale & antiphonarium est e Vaticana basilica depromptum, quod a Francisco Rosserino Cardinali sibi communicatum memorat, & circa ea tempora scriptum existimat, quod ab Alexandro III. ad Gregorium IX. excurrit. Subjicitur huic responsoiali supplementum officii Annunciationis S. Mariæ ex codice MSC. S. Benedicti Canonici. Alterum antiphonarium, quod etenebris eruit, suppeditavit bibliotheca monasterii S. Galli in Helvetia, & ejusdem bibliothecæ Præfectus D. Hermannus Schenkus, cujus beneficio & alia quædam vetera monumenta in appendice edita se debere profitetur. Habentur autem in illa appendice ex bibliotheca S. Galli fragmenta quædam antiphonariorum, Ordo à Dominica Mediana usque ad octavas Paschæ, Ordo librorum catholicorum qui in Ecclesia Romana ponuntur ad legendum, specimen antiquorum librorum quos officiales nuncupabant, & instituta Eburna de modo psallendi. Reliqua appendicis monumenta, & unde deprompta fuerint, præmissis huic volumini index denotat, quem huic transcribere brevitatis studio superfedemus. Ne quid vero huic volumini deesset, Clarissimus Autor duplex illud antiphonarium etiam scholiis suis illustravit.

*SACRORUM BIBLIORUM JUXTA EDITIONEM
seu LXX Interpretum, seu B. Hieronymi, veteres tituli sive capitula, sectiones & stichometria, ex majore parte ante annos mille in Occidente usitata, una cum antiquis prologis, argumentis &c. e MSS. codicibus prompta nuncque primum edita
studio Josephi Maria Car.*

Romæ ex typographia Hæredum Corbelletti 1698. in 4.

plagul. 44.

IN hoc tractatu idem Carus, qui ob hoc studium omnibus Sacræ Scripturæ studiosis carissimus esse debet, reliquorum Sacri Codicis librorum titulos, capitula, & stichometrias una cum prologis antiquis atque argumentis ex MSC. Vaticanis, Collegii Oratorii, aliisque codicibus.

cibus exhibet, priori parte Vetus, posteriori Novum Testamentum complectens. Et prologi quidem atque argumenta, paucis forte exceptis, etiam in antiquis Vulgatæ Versionis editionibus leguntur. Capitula vero sive titulos in Latina ecclesia usitatos, quos partim Cassiodori ætate antiquiores esse, partim Cassiodoro deberi contendit, non solum ex variis MSCtis Carus noster apponit, sed etiam quo versu quibusque verbis singula capitula juxta receptam in editis Bibliis distinctionem incipiant, diligenter annotat. Et quemadmodum capitulorum numerus admodum variat: ita & versuum distributio seu stichometria, quam singulorum librorum titulis, nisi ubi in MSC. desideratur, adjecit, vix unquam cum Nicephori aliisque editis stichometris convenit.

ESSAIS DE PHYSIQUE, OU RECUEIL DE PLUSIEURS TRAITÉS TOUCHANT LES CHOSES NATURELLES. Tome IV. Par Mr. Perrault de l'Académie Royale des Sciences, Docteur en Médecine de la Faculté de Paris.

h. e.

Tentamina Physica, sive collectio plurium tractatum, qui in rebus naturalibus explicandis versantur. Tomus IV. Auctore Dn. Perraltio, Academiæ Scientiarum Regiæ Socio, & Facultatis Parisiensis Doctore Medico.

Parisiis apud I. B. Coignard, 1688. in 12.

plagul. 20.

QUas Tomus hic quartus comprehendit, dissertationes physicae pleræque faciunt ad illustranda ea, quæ in Tomo III, qui *Mechanica animalium* inscribitur, Cl. Perraltius paulo strictius breviusque proposuerat. Quocirca etiam non sollicito, sed arbitrario ordine fuerunt dispositæ, quem nos quoque in summis capitibus illarum recensendis sequemur. *Primum* autem refert doctissimus Auctor, se *lacerta* particulam caudæ amputasse, ut comperiret, an verum esset, (quod de hoc animali vulgo perhibent) partes lacertæ dissectæ sponte sua coire atque rursus coalescere; sed nihil tale a se fuisse anim-

animadvertens, nisi quod elapsis quindecim diebus *renata fuerit eadem a portio* quoad figuram & pellis texturam abscissæ non dissimilis, sed quæ tamen caruerit vertebris atque musculis, occupante illorū locum tenera quadam cartilagine. Deinde rationem atque *modum hujus genesis*, quæ a nova dentium aut cornuum productione diversa plane est, investigans in eam descendit sententiam, factam illam fuisse per evolutionem particularum extremitatis caudæ mutilatæ, & cartilaginem eutemque excrevisse eadem ratione, quæ ulceris cavitas carne repletur, dum fibræ & vasa sanguifera in extremo carnis ab ulcere exesæ contenta se evolvunt & reddunt conspicua. Quod *tertia pars* illa figuram nacta in acumen abeuntem, ac tam regularis fuerit squamularum cutis dispositio, id vero animæ hujus *distinctio esse* adscribendum, cui facile fuerit modificationem aliquam parti renascenti superaddere. *Secunda* dissertatio *de sensibus internis in genere* agit, confirmatque nihil sentiri nisi mediante motu in sensoriiis instrumentis ab objectis externis excitato, ad quem anima, quæ non soli cerebro sed omnibus omnino corporis partibus præsens sit, attendat eumque cognoscat cognitione clara & distincta, quæ differat ab illa confusa, per quam reliquos motus internorum viscerum sciat atque moderetur. In specie vero sensus *Tactus* in dissertatione *tertia* universalis quodammodo esse dicitur, cum organum ejus peculiarem structuram non requirat, sed ipse omnibus in partibus mollibus deprehendatur, quando in illis commotio aliqua, quæ sensum continuitatis dicitur, excitatur. Cum vero recentioribus nonnulli papillas pyramidales pro tactus organo venditent, refutatur illi, eandem, quod partes etiam illæ sentiant, quæ papillis istis destinantur, & pellis elephantis eas non ostendat, nisi illis in locis ubi callus est neque ad sensationem bene accommodata. Cæterum, quia dolor atque gaudium ad hunc sensum præcipue pertinent, hinc animæ providum in omnes corporis partes imperium prolixè explicatur, rationesque afferuntur, cur ipsa ex perceptione certi motus lætitia excusetur, alterum vero quendam motum animadvertens afficiatur dolore, & ex his principiis rationes variorum phænomenorum eliciuntur, v. g. cur non omnis solutio continuitatis dolorem pariat, sed liceat acum sensim infigere in carnem, ad duorum digitorum altitudinem, sine molestia? cur ex dissecta tendinis parte majori dolore animal crucietur, quam si totus amputetur? &c. In *quarta* Dissertatione non sola lingua

lingua pro *Gustus* organo habetur, sed palato quoque & gula sunt partes tribuuntur. Licet enim illa peculiari structura gaudeat, hanc tamen non simpliciter necessariam esse ad sensationem producendam, sed ad eam magis vividam reddendam docetur. Affinitatem, quæ gustui cum odoratu intercedit, mechanice explicari posse negatur, secus sentientes cum cura confutantur, atque ejus causa solum in animæ moderamine quæritur, quæ duos hos sensus, cum uterque ad eundem finem, animalis nempe nutritionem, tendat, mirabili nexu jungat. Perceptio denique famis atque sitis non pertinere ad sensum gustus, sed tactus interni species esse dicitur, quando humores acres membranas vellicantes motum excitant, quem anima non sentiat nisi per cogitationes internas & confusas, quæ deinde expressas de cibi potusque necessitate producant. Pro *Olfactus* instrumenta membranas, quæ interiora nasi contegunt, agnoscit Cl. Auctor in dissertatione *quinta*; quod vero odores nonnulli grati, quidam ingrati nobis accidunt, id non a diverso motu in organo excitato oriri putat, sed ex eo, quod res hoc odore præditas anima in vitæ principio suo corpori noxias esse judicavit. *Motum oculorum* dum exponit in dissertatione *sexta*, sollicitè simul inculcat ea phænomena, quæ ad confirmandas hypothefes, quæ ipsi de motu muscutorum & usu spirituum animalium in sensatione, sunt propriæ, conferre videntur. Agit autem primo de usu muscutorum obliquorum, quos, quia soli motum nullum producant, asserit cum aliis musculis ad motus obliquos efficiendos conspirare, & servire ad oculi bulbum sustinendum, ne in orbitæ partem inferiorem inpingat. Hinc de motu oculi interno, quo aliter disponitur cum remota, aliter cum propinqua objecta intuetur, est sollicitus; & refutatis aliorum sententiis, fibræ ligamenti ciliaris vim tribuit tractione sua crystallini humoris convexitatem mutandi, pro diversâ objectorum distantia. Præcipuam autem ponit operam in causâ indaganda, cur uno oculo moto alter quoque in eandem partem feratur; rationemque hinc arcessit, quod cum ex diverso oculorum situ visionis oriatur depravatio, anima quidem initio libere hos motus ita instituerit, sed qui tamen, ob diuturni temporis consuetudinem, facti fuerint tantum non necessarii. Ad *corporum transparentiam* declarandam accedit in dissertatione *septima*, concluditque, ea demum corpora esse diaphana, quæ consistunt ex particulis homogeneis atque ita inter se connexis, ut aptæ sint motum, quem subtilis aeris pars a corpore lucido

do agitata ipsis imprimit, eodem modo recipere & continuare in succedentes. Hanc deinde hypothesin cum aliis passim receptis contendit, ostenditque eam non premi difficultatibus illis, quibus ista urgentur. *Reflexionem corporum* ab elasticitate illorum derivat in dissert. *octava*, & hanc doctrinam ad lucem quoque adplicat: cumque in fluidis nullo clarere præditis reflexiones quoque contingant, causam horum effectuum a gravitate illorum repetit. Quæ de *induratione calcis* afferuntur in dissertatione *nona*, eo redeunt: Lapidem de quo calx coquitur, ex terreis particulis per salia sulphurea inter se connexis constare, & dum lapis concremat, expelli salino-sulphureas moleculas, nihilque ferre nisi terram fixo cuidam sali junctam remanere, quæ tamen si commisceatur cum arena, partes salino-sulphureas pristinamque adeo recipiat duritiem. Sequuntur in dissert. *decima* *Observationes circa congelationem liquorum* factæ anno 1684, & viginti tria cognita haut indigna phænomena (v. g. quod thermometri aquæ frigidissimæ immersi liquor ascenderit, sphæraque ipsius crusta glaciali circumdata fuerit; quod follis aerem frigidum ad thermometron appellens, liquoris ad consensum auxerit, &c.) ex hypothesi in Tom. I. Tentaminum Physicorum proposita declarantur. *Undecima* dissertatio *experimenta* complectitur *ad bonitatem aquarum examinandam* instituta, quæ, si absint particule terreæ & minerales, in subtilitate consistit. Illam autem aquam doctissimus & experientissimus Auctor subtilissimam esse censet, quæ citissime incalescit, sordes maxime aufert, *levissima est*, *saponemque* dissolvit optime; docetque usum duorum thermometrorum rectificatorum ad examen hoc instituendum. Tandem vero num aquæ, canales per quos labuntur lapideo cortice obducentes, calculum producant, & num coctio aquas puras quidem, sed luto infectas aut crudas, emendare possit, disquirat. *Ultima* dissertatio de transfusione sanguinis agit, cujus usus licet obsoleverit, non inconsultum tamen judicavit Cl. Auctor experimenta quædam anno 1667 Parisiis facta proferre in lucem, ex quibus quid de tota illa re sentiendum sit, non difficulter judicari possit. Hinc ergo refert, quæ fuerint adhibita media, ut exacte cognosceretur, num revera sanguis traduceretur, & quæ sanguinis transfusi esset quantitas. Experimentorum autem hic eventus fuit: nonnulli canes, qui parum sanguinis peregrini receperant, inusitato languore fuerunt affecti; unus, in cujus jugularem venam ex arteria carotide alterius sanguis derivabatur, extemplo expiravit,

ravit, repertusque fuit dexter ejus cordis ventriculus una cum vena cava superiori coagulato sanguine repletus; alius qui quinque & dimidiam unciam sanguinis alieni hauserat, postero die fuit mortuus. Cum ergo non constet, in transfusionibus tantopere jactatis tanta cum circumspeditione rem omnem peractam fuisse, suspicatur Perrattius, animalia quæ post transfusionem se belle habuisse feruntur, aut nihil aut parvum sanguinis alieni recepisse, concluditque si transfusio lente fiat, coagulari sanguinem, si vero sanguis cum impetu in venas influat, animal suffocari, ac proinde illam nullo modo esse conducibilem.

*S. JOANNIS CHRYSOSTOMI EPISTOLA AD
Casarium Monachum. JOAN. HARDUINUS Societ. Jesu Pres-
byter notis illustravit ac Dissertatione de Sacramen-
to Altaris.*

Parisiis, apud Franc. Muguet 1689. in 4to.

Epistolam hanc Pontificii plerique pro supposititia habuerant, donec ea a Bigotio ederetur, de qua in Actis nostris A. 1683. p. 25. & A. 1687. p. 563. plura diximus. Quare alium colorem quaesivit Harduinus, eamque non solum pro genuina agnovit, & ex veteri Latina versione cum fragmentis quibusdam Græcis, edidit, notisque in fine cujuslibet paginae minori caractere expressis illustravit, sed in adjecta etiam Dissertatione in suæ religionis favorem novo plane ausu trahere conatus est. *Cap. I.* ex Chryso- stomi, Theodoretii aliorumque Patrum scriptis ostendit, eos, cum panem nominant corpus Christi, simul dicere, ipsum advenisse corpus Dominicum, immutatumque panem fuisse. *Cap. II.* verba Chryso- stomi cum primis controversa: *etiam si natura panis in ipso permanfit*, aggreditur, existimans, vocem *in ipso* ad Dominicum corpus spectare, naturamque panis esse in pane sanctificato & consecrato, tanquam partem in toto. *Cap. III. & IV.* arbitratur, Græcos Patres *ἰσῆαι* & *Φύσις*; Latinos *natura* nominibus solas proprietates naturales rei cujusque intellexisse. Hinc *Cap. V.* conficere nititur, Chryso- stomum hoc in loco transubstantiationem dilucide docuisse, idemque dogma Damascenum, Jeremiam CP. & Gregorium M. fovisse. *Cap. VI.* monstrat, perite admodum ex comparatione Incarnationis & Eucharistiæ Chryso- stomum argumentari, tum adversus Synusia- stas, tum adversus Nestorii prodromos, quorum hæreses prolixè exponit. *Cap. VII.* Theodoretum, & *Cap. VIII.* Gelasium, paria cum Chryso- stomo in simili adversus hos hæreticos pugna,

gna, de Eucharistia sensisse contendit, ac utrobique multa notatu digna admisceat, ibi quidem de vocibus *μυστήριον* & *ἁγιασμα*; hic autem de oratione, quæ consecratoria Christi verba consequitur in Græca Liturgia. *Cap. IX.* exponit Ephræmum Antiochenum & Leonem Magnum, qui adversus Eurychianistas eadem Incarnationis cum Eucharistia comparatione usi fuerint. *Cap. X.* declarat *ὡς ἄρα, intelligibilem gratiam*, quam Græci Patres dicunt ad naturam Symbolorum sensibilem in Eucharistia adjici, vultque eam esse *corpus Ecclesie*, cujus figura sit corpus Christi, quod in altari sub pane credi potest, intelligi non potest. Hisce multa adjungit, iis utilia, qui in lectione veterum Patrum cum fructu versari cupiunt. Ad finem Libri sigillatim invehitur in illum Scriptorem, qui Sacramentorum errorem primus in orbe Christiano vulgavit, & Ratramni nomine circumfertur; hunc enim, Petrum de Marca sequutus, non alium esse statuit, quam *Joannem Scotum, sive Erigenam*, suamque sententiam multis adstruit argumentis, & quæ Scottus ad defendendum errorem attulerat, prolixè elevat. His duo addidit *Embola*, quorum priori *de potestate consecrandi*, tradit, nemini corpus Christi ore conficiendi, præter Presbyteros, concessam prærogativam esse; hacq; occasione tum Diaconorum officium explanat, tum Laicorum Sacerdotium, a Tertulliano ipsis tributum, spirituale tantum & mysticum, non externum esse probat. Posteriori *Canones duos de Sacramento altaris* illustrat, alterum XVII Concilii Arausiaci I, de capsâ & calice offerendo, & admixtione Eucharistie consecrando, quod ille de calice plebi destinato intelligit: cumq; eo confert locum ex Ordine Romano, ubi *Sancæ & Sanctorum* mentio fit, eo discrimine, ut in singulari & foeminino designet Eucharistiam, in plurali & neutro oblatas, quæ consecrationi destinantur; loca etiam veterû vexata *de sermone* Eucharistiam significare contendit. Alter est Canon III Concilii Turonensis secundi, quo præcipitur, ut corpus Domini in altari, non in imaginario ordine, sed sub crucis titulo componatur. Hunc explicat Harduinus de forma seu modo Dominici corporis, vel panis, qui consecratur in corpus Dominicû, in altari ipso componendi: eaque occasione ad varias ecclesias excurrit, modosque in iis usitatos tam ænea tabella oculis sistit, quam variis testimoniis comprobat.

ACTORUM ERUDITORUM,

497

qua Lipsia publicantur,
SUPPLEMENTA.

Sectio X.

MARCA HISPANICA, SIVE LIMES HISPANICUS, hoc est, Geographica & Historica Descriptio Cataloniae, Ruscinonis, & circumjacentium populorum, auctore illustrissimo viro PETRO DE MARCA, Archiepiscopo Parisino. Accesserunt Gesta Comitum Barcinonensium, & Nicolai Specialis Libri VIII rerum Sicularum: item Chronicon Barcinonense & Ulianense; & Appendix actorum veterum. Omnia nunc primum edita.

Parisiis apud Franc. Muguet, 1688. in fol.

Alph. 8. plag. 18.

Inter nobiliores pacificationes insignem sibi locum Pyrenæa vindicat, cum, quæ inter Galliarum Hispaniarumque Reges controversiæ fuerant, in insula fluminis Vidassonis, utrumque regnum inter Fontarabiam & Bajonam dirimentis, consilio & prudentia regionum Legatorum, & Gallici quidem Julii Mazarini Cardinalis, ac Hispani Ludovici Hari, anno MDGLIX compositæ atque sopitæ fuerunt. Conventum in eo inter regios Legatos fuit, & ab ipsis Regibus approbatum, ut quæ de limite regnorum controversia superesset, ad arbitrium eruditorum graviumque hominum referretur, qui ex antiquitatis monumentis comprobarent, quinam olim utriusque gentis limites atque termini fuissent, in quibus hodieque acquiescendum foret. Et tunc constitutum illa pacificatione fuerat, ut ad pristinos fines utroque regno reducto, Catalonia Hispanis relinqueretur, Rossilionensis Comitatus Gallis, quorum & olim fuerat, integer restitueretur. Cum vero nova

R r r

confi-

consilio, & summorum Regum voluntate atque consensu, ad arbitros rejecta fuit, qui ex antiquis eam monumentis dijudicarent. Cui negotio ab Rege Gallorum Petrus de Marca, tum Tolofanus, post Parisinus Archiepiscopus, vir antiquitatum undique peritissimus, una cum Hiacynto Serronio, Episcopo Arausicano; ab Hispaniarum Rege Michael Salba de Valgornera, summis honoribus in Aragoniæ regno functus, & Josephus Romeus Ferrerius, Consiliarius regius in Cataloniae senatu, praefecti sunt. Hi in Ceretano oppido congressi de antiquis finibus disputarunt, in eo convenientes, ut linea divisionis a Veneris promontorio, quod internum mare prospectat, ejusque templo, ducenda sit. Sed Hispani hoc promontorium apud oppidum Caucoliberum quaerebant, ut Vallis Asperi, & Ager Confluentinus Hispaniæ relinquerebantur; Galli contra ex Mela, Strabone, Plinio aliisque demonstrarunt, Aphrodisium sive Veneris fanum, in quo veteres Hispaniæ atque Galliae limitem constituerant, longius a Caucolibero abfuisse, in summo Pyrenæo prope Pompeji Tropæa positum. Major disputatio de mediterraneis populis, Ceretanis & Urgellensibus fuit, utrum cis terminum a veteribus constitutum, an ultra illum siti sint; in quo cum convenire hi arbitri non possent, ad iudicium Legatorum principalem causam remiserunt. Peracto conventu Petrus de Marca, ut indefesso labore atque studio erat, constituit secum, omnia illarum regionum monumenta, res gestas atque historias, quas tum illo pacificationis negotio, tum antea Visitatoris regii munere in Cataloniae functus, summo studio didicerat, in ordinem redigere, & aliis observationibus illustrata uno volumine complecti ac usus publici facere. Sed vix dum libro tertio absoluto mortuus est vir illustrissimus, opusque imperfectum reliquit, quod vir non dissimilis ingenii, nec minoris industriæ Stephanus Baluzius, adjecto quarto libro continuavit, aliaque *avédoxa* ejusdem materiae, ex bibliothecis eruta adjunxit, nec non integra documenta & diplomata Principum, quibus singula confirmantur, in calce superaddidit.

Opus de *Marca Hispanica*, id est, limite Hispaniæ, inscriptum est, quia de utriusque regni limitaneis provinciis agit, quas *Marca* Teutonico vocabulo & aliarum nationes, praesertim mediae ætatis temporibus, appellaverunt. Primus liber de limite agit in Pyrenæis montibus quaerendo, & de singulis, quæ cis montes in Gallico solo controversi juris fuerant.

fuerunt. Egregia multa hoc loco explicantur, & præter illa de ipso limite, ex Strabone, Mela, Plinio, Polybio, Livio accurate disputata, oppidorum situm, nomina, facta non obiter celeberrimus Auctor illustrat: verbi gratia Ruscinonis, unde Rossilionensis Comitatus dictus est; & Elnæ sive Helenæ, quam Illiberim fuisse probat, antequam novum nomen a Constantino, non autem Episcopatum, acciperet, quem Gothicis temporibus inductum esse non vanis argumentis confirmat. Hæc usque ad VII fere caput, post quod de Atacis alveo, & Narbonæ, quam perluit, monumentis quædam interfatus, ad Pyrenen redit, & Pompeii Tropæa, ac Veneris Pyrenææ templum, cum faucibus seu Clausuris, ut vocant, perlustrat. Harum duas, regiam viam præbentes, in his montibus ostendit, unas, quibus Hannibal & Romani usi sunt, mare versus Mediterraneum; alteras Aquitanicas, quibus iter fecerunt in Cantabriam & alias superioris Hispaniæ regiones ex Gallia profecti. Inde ad limitem Oceano propinquum convertitur, de Oeasone, quæ Straboni ultima Hispaniæ est, & cui illa hodie loco respondeat, ita disquirens, ut magis aliorum sententias ex Ptolemæo confutet, quam veteriorem ac suam determinet. Postquam satis ita fines, quos natura constituit, contemplatus est, ad civiles & ecclesiasticos cap. XV progreditur, provinciarum metropoles plus honoris & auctoritatis, quam cæteras urbes habuisse confirmans, quod Ecclesia inde ab antiquissimis temporibus imitata sit, metropolitanis Episcopis plus dignitatis, quam cæterarum civitatum, largita. Hinc copiosius narrat, quot episcopales sedes Narbonensi metropoli adscriptæ fuerint, tum Constantinorum ætate, tum Gothorum temporibus, qui amissis Tolosa & Uccia civitatibus, Clodoveo eripiente, Carcassonem & Helenam episcopali dignitate auxerint. Capite XVI civiles illas, quas Constantinus instituit, quatuor Prætorii præfecturas considerat, & eam ex illis præcipue, quæ Galliarum, hoc est, Transalpinarum partium dicebatur, quam aliquando distinctam a Proconsulatu Galliæ fuisse, postea hunc illius potestate absorptum & exhaustum docet. Vicarios etiam Præfectorum Prætorii describit, eorumque sedem primo Trevirorum urbem, postea Arelatum, excisa illa, existisse commonstrat. Imprimis perspicuus & illustris est in *Septimania*, quæ Gothorum in Galliis provincia fuit, uberiori interpretatione, quippe non nominis tantum originem ex Sidonio Apollinare, sed septennarium etiam provinciarum numerum scite

consilio, & summorum Regum voluntate atque consensu, ad arbitros rejecta fuit, qui ex antiquis eam monumentis diducarent. Cui negotio ab Rege Gallorum Petrus de Marca, tum Tolofanus, post Parisinus Archiepiscopus, vir antiquitatum undique peritissimus, una cum Hiacynto Serronio, Episcopo Arausicano; ab Hispaniarum Rege Michael Salba de Valgornera, summis honoribus in Aragoniæ regno functus, & Josephus Romeus Ferrerius, Consiliarius regius in Cataloniae senatu, praefecti sunt. Hi in Ceretano oppido congressi de antiquis finibus disputarunt, in eo convenientes, ut linea divisionis a Veneris promontorio, quod internum mare prospectat, ejusque templo, ducenda sit. Sed Hispani hoc promontorium apud oppidum Caucoliberum quaerebant, ut Vallis Asperi, & Ager Confluentinus Hispaniae relinquerebantur; Galli contra ex Mela, Strabone, Plinio aliisque demonstrarunt, Aphrodisium sive Veneris fanum, in quo veteres Hispaniae atque Galliae limitem constituerant, longius a Caucolibero abfuisse, in summo Pyrenæo prope Pompeji Tropæa positum. Major disputatio de mediterraneis populis, Ceretanis & Urgellensibus fuit, utrum cis terminum a veteribus constitutum, an ultra illum siti sint; in quo cum convenire hi arbitri non possent, ad iudicium Legatorum principalem causam remisserunt. Peracto conventu Petrus de Marca, ut indefesso labore atque studio erat, constituit secum, omnia illarum regionum monumenta, res gestas atque historias, quas tum illo pacificationis negotio, tum antea Visitatoris regii munere in Cataloniae functus, summo studio didicerat, in ordinem redigere, & alii observationibus illustrata uno volumine complecti ac usus publici facere. Sed vix dum libro tertio absoluto mortuus est vir illustrissimus, opusque imperfectum reliquit, quod vir non dissimilis ingenii, nec minoris industriae Stephanus Baluzius, adjecto quarto libro continuavit, aliaque *avéxora* ejusdem materiae, ex bibliothecis eruta adjunxit, nec non integra documenta & diplomata Principum, quibus singula confirmantur, in calce superaddidit.

Opus de *Marca Hispanica*, id est, limite Hispaniae, inscriptum est, quia de utriusque regni limitaneis provinciis agit, quas *Marca* Teutonico vocabulo & aliae nationes, praesertim mediae aetatis temporibus, appellaverunt. Primus liber de limite agit in Pyrenæis montibus quaerendo, & de singulis, quae cis montes in Gallico solo controversi juris fuerunt.

fuerunt. Egregia multa hoc loco explicantur, & præter illa de ipso limite, ex Strabone, Mela, Plinio, Polybio, Livio accurate disputata, oppidorum situm, nomina, facta non obiter celeberrimus Auctor illustrat: verbi gratia Ruscinonis, unde Rossilionensis Comitatus dictus est; & Elnæ sive Helenæ, quam Illiberim fuisse probat, antequam novum nomen a Constantino, non autem Episcopatum, acciperet, quem Gothicis temporibus inductum esse non vanis argumentis confirmat. Hæc usque ad VII fere caput, post quod de Atacis alveo, & Narbonæ, quam perluit, monumentis quædam interfatus, ad Pyrenen redit, & Pompeii Tropæa, ac Veneris Pyrenææ templum, cum faucibus seu Clausuris, ut vocant, perlustrat. Harum duas, regiam viam præbentes, in his montibus ostendit, unas, quibus Hannibal & Romani usi sunt, mare versus Mediterraneum; alteras Aquitanicas, quibus iter fecerunt in Cantabriam & alias superioris Hispaniæ regiones ex Gallia profecti. Inde ad limitem Oceano propinquum convertitur, de Oeasone, quæ Straboni ultima Hispaniæ est, & cui illa hodie loco respondeat, ita disquirens, ut magis aliorum sententias ex Ptolemæo confutet, quam veriorem ac suam determinet. Postquam satis ita fines, quos natura constituit, contemplatus est, ad civiles & ecclesiasticos cap. XV progreditur, provinciarum metropoles plus honoris & auctoritatis, quam cæteras urbes habuisse confirmans, quod Ecclesia inde ab antiquissimis temporibus imitata sit, metropolitanis Episcopis plus dignitatis, quam cæterarum civitatum, largita. Hinc copiosius narrat, quot episcopales sedes Narbonensi metropoli adscriptæ fuerint, tum Constantinorum ætate, tum Gothorum temporibus, qui amissis Tolosa & Uccia civitatibus, Clodoveo eripiente, Carcallonem & Helenam episcopali dignitate auxerint. Capite XVI civiles illas, quas Constantinus instituit, quatuor Prætorii præfecturas considerat, & eam ex illis præcipue, quæ Galliarum, hoc est, Transalpinarum partium dicebatur, quam aliquando distinctam a Proconsulatu Galliæ fuisse, postea hunc illius potestate absorptum & exhaustum docet. Vicarios etiam Præfectorum Prætorii describit, eorumque sedem primo Trevirorum urbem, postea Arelatum, excisa illa, existisse demonstrat. Imprimis perspicuus & illustris est in *Septimania*, quæ Gothorum in Galliis provincia fuit, uberiori interpretatione, quippe non nominis tantum originem ex Sidonio Apollinare, sed septenarium etiam provinciarum numerum scite

exponit, quod præter Narbonensis Galliaz possessiones Gothicas, utramque Aquitaniam cum Novempopulana complexa fuerit, idque nominis etiam postea aliquando manserit, quamvis decurtato numero provinciarum.

Ut vero Matrem Hispanicam, hoc est, Cataloniam rectius explicare possit, libri II prioribus capitibus Hispaniæ universæ divisionem cum antiquissimam, tum ab Augusto reformatam proponit, & cum primis de communi Bæticæ & Tarraconensis limite multum disputat, etiam provinciarum novas in *Conventus* divisiones explanat. Inde a Cap. V. ad VIII singulas urbes cum populis perlustat, Carthaginem Novam, Hemeroscopium cum Dianio illius oppidi arce; & Illicum, & Satabim, & Lucetum, quam Alicanten probat esse; & Ederanorum civitates Valentiam, Saguntum, & Cæsaraugustam, quarum etiam origines, fata, aliaque monumenta non inexplicata relinquit. Ab VIII capite Iberum transgressus, Pyrenen versus enumerationem dirigit, Dertosam contemplan; Ilercaonum urbem, & Osicerdam, ac Tarraconem cum objecta Colubraria insula, quam male docet a Salmallo cum Ophiussa confundi. In Laletanis Barcinonem illustrat maxime, urbem antiquis monumentis commendatissimam: nec non Betulonem cum municipio Egara, prætermisso a Geographis, at ex vetustis inscriptionibus non obscuro. Sequuntur ab XVIII capite Indigetum urbes, Emporiæ Romanis historiis notissimæ; Rhoda, Juncaria, Castulo, Aquæ Voconia: & a tergo Indigetum Ausetani, quorum Aufona, Gerunda, Bæcula fuerunt. Hinc ad interiora ab ~~ante~~ Sicori ad Iberum usque & Aragoniæ finem digressus, Ilerdam, Orogelam, Asonam seu Issonam; nec non utramque Calagurrim, tam Nascicam, quam Ficularem, cum Celsa Ptolemæi, & tandem Ripacurciensem tractum contemplatur.

Tertius liber Historicus est, res gestas in laudatis locis exponens, & prioribus quidem capitibus Maurorum invasionem describit, qua Gothorum in Hispania imperium ita eversum funditus fuit, ut universæ Hispaniæ rebus brevi tempore Sarraceni potiti fuerint, ne Asturibus quidem, aut aliis montanis, ut vulgo creditur, exceptis, qui postea demum virtute sua libertatem recuperaverint. Hinc Martelli, Pipini, Caroli M. cum Sarracenis bella, tum in Galliaz Provincia Gothica, tum in ipsis Hispaniis gesta persecutus, **Comitum,**

tum, & Vafforum, & Valvafforum originem, diftinctionem, conditionemque Capp. VII & VII explanat, & Cap. X quid Campus Martius & Campus Majus in actis Francorum fuerint, perfpicue interpretatur. Sacram quoque controverfiam Felicis Urgellitani de Filio Dei adoptivo Cap. XII non leviter attingit, & Francofurtanam Synodum, quæ Felicem damnavit, in cauffa etiam Imaginum cum Nicena II conciliare ftudet, fed fatis hoc feliciter, an fecus, penes lectorem iudicium erit. Rurfus a Cap. XIV Septimaniam, five Galliam Gothicam, pro diverfis temporibus definit, & quantum Aquitaniz regnum fub Carolo M. fuit, quasque complexum fit provincias, edifferit, nec non originem vocis *Langvedoc* feu Occitaniz adjungit. Tandem exauctorationem Ludovici Pii, ejusque caufam recenfet, hoc eft, Comitum Barcinonenfis Bernardi majorem in Imperatoris aula potentiam, quam ut regii filii æquo animo ferre potuerint: quibus divifionem hereditatis inter filios Ludovici, & inde orta bella fubnectit. Appendix hujus libri religionem Montis Serrati, S. Mariæ Virgini dicatam, ab origine ufque enarrat.

Qui fequitur quartus liber, Stephani Baluzii eft, ut fupra diximus, Petro de Marca, interea vita defuncto, in hoc opere fuccedentis. Continet Chronologiam rerum in his regionibus geftarum ab anno DCCLII ad MCCLVIII, in quibus multa rara & præclara funt tum Comitum & Epifcoporum in Catalonia & Roffilione, tum ipforum Franciæ & Aragoniæ Regum, quæ quod multa & varia funt, perferiem annorum, quibus acciderunt, difpofita, etiam breviori ftilo, ut folent in Chronicis, confignata; facilius ex ipfo opere relegi, quam a nobis excerpti & in fummam redigi poterunt.

Sequuntur *avêndoc* quædam, quæ Baluzius fubjunxit, & quidem I. *Gefia Comitum Barcinonenfium*, fcripta circa annum MCXC a quodam monacho Rivipullenfi, quibus non tantum Barcinonenfium, ut titulus præfert, fed Urgellenfium etiam, Befuldunenfium, vicinorumque Comitum res, etiam Aragoniæ & Siciliæ Regum, continentur. Incipit a Comite Gifredo pilolo, qui monafterium, ad Cataloniæ oppidum Rivipullum, anno Chrifti DCCCLXXXVIII dedicavit: finit in Petri Aragoniz, & Caroli Siciliæ Regum fingulari, quam constituerant, pugna. II. *Nicolai Specialis libri octo voluminum Sicularum*, ex codice Regiæ bibliothecæ defcripti, a quo auctore multa Maurolycus

Abbas & Thomas Fazellus, Sicilia rerum scriptores, hauserunt. Initium est a Gallorum in Sicilia dominatione; finis in morte Friderici II, qui filius Petri Aragonis fuit, pater Petri, itidem Siculorum Regis. Obiit ille Fridericus, ut idem Specialis notavit, anno MCCCXXXVII, cui Regi scriptor noster æqualis ætate fuit, ut facile patet ex lib. VIII. cap. II, ubi horribile incendium Ætne, quod A. MCCCXXXIX exarsit, propiore se accessu, & suis oculis conspexisse testatur. Quæ subnecuntur *Chronica, Barcinomense* ab anno MCXXXVI ad MCCCLXVIII, & *Ulianense*, ab anno MCXIII ad annum MCCLXXXV, nimis contracta atque brevia sunt, & neutrum eorum alteram faciem paginæ unius excedit. Denique *Appendix Marca Hispanica* subjicitur satis copiosa, mole omnia, quæ recensuimus, cum a Petro de Marca conscripta, tum a Baluzio superaddita, facile adæquans. Hac continentur eorum, quæ quatuor libris narrata sunt, integra & genuina documenta, hoc est, Pontificum, Imperatorum, Regum, Episcoporum, Comitum chartæ, literæ, diplomata & publicæ tabulæ, ut appareat luculenter, qua unumquodque eorum, quæ dicta sunt, auctoritate atque, fide innitarur.

Φ Α Ρ Μ Α Κ Ο - Β Α Σ Α Ν Ο Σ.

Or, the Touchstone of Medicines.

i. e.

Lapis Lydius Medicamentorum, virtutem Vegetabilium, Mineralium & Animalium in duobus Voluminibus detegens. Autore Johanne Floyero, Equite Aurato & Med. Doct.

Londini, apud Samuelem Smith & Robertum

Clavel. A. 1687. & 1691. in 8.

Constat pag. 51.

UT nobilissimam artium Medicam a vulgari opinione, qua conjecturalis proclamatur, Clariss. Autor vindicaret, *duobus* his *Voluminibus*, successive editis & *partes sex cum Appendice* comprehendentibus, medicamentorum pariter atque humorum animalium saporibus & odoribus evolvendis strenuam navavit operam, ceu quorum ad-

minica-

miniculo medicamina detegi, humores examinari, ac utrorumque ad se invicem convenientia vel disconvenientia observari possint ac debeant. *Parte Ima* de Vegetabilium saporibus & odoribus in genere sollicitus, non solummodo saporum differentiam, principia cum viribus inde dependentibus, ac odores, sed & qualitates occultas, remedia specifica, diversos remediorum vires cognoscendi modos, ac discrepantes saporum gradus indagat. Ante omnia siquidem saporis in simplices & compositos, ratione habita differentis texturæ motusque principiorum primorum, dispecit, quatuor saltem plantarum saporis simplices asserens, aqueum, terreum, oleosum & acidum, cum non nisi terra, aqua, acidum & oleum principia earum deprehendantur, pro discrepante particularum figura & motu diversimode gustum afficientia. Saporis vero compositos, tanquam speciales particularum texturas, ad quatuor revocat genera, prout vel e nonnullis principiorum, uti sapor amarus, adstringens, mucilaginosus, pungens & dulcis; vel e sapore simplici & composito, v. g. acris & acerbus; vel e saporibus compositis invicem mixtis, e. g. nauseosus, austerus & nitrosus; vel ex aliis saporibus compositis peculiari odore concomitante, uti sapor aromaticus, foetidus & nasturtii sive antiscorbuticus, proficiscuntur. Compositos tamen hosce saporis, respective simplices denominari posse adstruit, quod ad compositos plantarum saporis efformandos concurrant, qui vel in eodem succo, v. g. in terebinthinato amaro, mucilaginosus & acris; vel in vasculis & succis diversis, v. g. in lymphaticis lymphæ dulcis, in muciductibus mucilago, in lacteis lac vel amaro-acre, vel amaro-fumosus, vel dulce, in vasculis balsamicis terebinthina, in partibus parenchymaticis sive utriculis succus crudus, &c. advertantur; radicibus, caulibus, foliis & fructibus ejusdem plantæ sapore differentibus, propter succorum digestionem, mixturam, texturam & colaturam differentes. Curiosius deinde in principia saporis indeque dependentes vires inquirens, saporis muscorum, lignorum & corticum a terra, crudum a multa aqua terræ & acido commixta, mucilaginosum a multa itidem aqua acido & oleo associata, adstringentem ab acido & terra, amarum, aromaticum & foetidum ab oleo cum acido & terra combinato & diversimode exaltato, nauseosum ab amaro & mucilaginoso sive dulci, pungentem sive acrem a sale volatili, dulcem denique ab æquali principiorum mixtura, deducit, variasque tantum non ubivis differentias constituit.

stituit. Sic adstringentia v. g. vel aquea, vel amara, vel dulcia, vel aromatica exponit: adstringentia aquea, e. g. plantaginem, polygonum &c. ob multam aquam in morbis calidis fluxu præternaturali stipatis convenire; adstringentia amara, v. g. corticem Peruvianum, radicem tormentillæ &c. ratione amaritiei ventriculo & mixturæ sanguinis prospicere, ratione vero saporis adstringentis particulas febriles e sanguine præcipitare, adeoque utroque modo febribus mederi; adstringentia dulcia, v. g. filicem, adianthum, vitriolum Martis &c. vulneribus succurrere, fluxus præternaturales cohibere, ac sanguinis turgescentiam in hypochondriaco - scorbuticis compefcere &c. Tum plantarum odore in frigidum, temperatum & calidum distincto, odorem frigidum vel terreum in fungis, musco &c. vel acidum, in acetosa &c. vel crudum sive herbaceum in plantagine &c. ob minorem succorum digestionem, quæ in plantis aut fructibus maturis temperatum odorem spirantibus ac nutrimenti vice inservientibus, annotat. Odorem autem calidum vel gratum observat, vel ingratum: illum quidem pro diversa olei rarefactione nunc terebinthinatum & vulnerarium, v. g. in ladano segeto, nunc aromaticum & cordialem in aromatibus, nunc fragrantem summe analepticum in floribus v. g. aurantiorum, jasmini &c. Hunc vero sive ingratum, modo ob sal volatile insigniter pungere exemplo seminis sinapi, modo ratione salis & olei volatilii foetere in morem vel sambuci, vel allii, vel olei rancidi, vel papaveris, vel vaginæ ari. Hinc quoad qualitates occultas, licet sapores & odores a textura speciali propullulent, calorisque & frigoris qualitates a particularum motu dependeant; nihilominus cum particularum minimarum nec figure visui, nec motus internus tactui aliisve sensibus patefcant, omnium plantarum cunctorumque reliquorum corporum texturas pro occultis qualitibus æque reputat, ac ea corporum effluvia, quæ in sensus nostros haud incurrunt. Quod vero medicamentorum nonnullorum operationes præ aliis explicatu difficiliores videantur, causam partim in corpus animale quoad multas adhuc partes incognitum, partim in medicamenta quoque nondum sufficienter secundum specialem saporem compositum examinata, rejicit. Sic opii quidem gummositatem, acrimoniam, amaritiam & foetorem percipi, quibus corpus animale stupidum reddat, operationis tamen hujus modum vix explanari posse, nisi spirituum animalium natura & motus exacte prius innotescant.

tescant. Interim pro ratione, qua Vegetabilia vires medicamentosas exerant, uberius investiganda, duo attendi jubet: (1.) Plantas ratione saporis compositi specialem edere operationem, exemplo rhabarbari, ope saporis amari, mucilaginosi, subacris & adstringentis, per inferiora evacuantis, quamvis quilibet sapor particularis in se consideratus, sua virtute haud destituatur; (2.) in quolibet animali discrepantiam humorum, qui in diversis partibus secernuntur & excernuntur, intuitu saporis, naturæ, digestionis & motus specialis, a mechanica corporis structura dependere, ipsasque inter partes organicas adeo elegans artificium intercedere, ut una affecta mox totum corpus notabiliter alterari queat, quemadmodum hysterica ab odoribus ipsis ingratis quotidie experiantur. Sed ad medicamenta specifica accedens, hoc nomine ea insignit, quæ ratione particularis saporis vel compositionis saporum aut odorum, qua gaudent, longe specialius & efficacius, quam alia remedia, in certos animalis humores operantur; qualia specifica vel purgantia, vel alterantia contraria, sive sapore humori alterando contrarij instructa, vel alterantia amica sive sapore cum humore corrigendo convenientia, fusus explicat. Post hæc plantarum virtutes & tactu quoque, & visu generalius explorari posse indigitat; tactu namque mucilaginem earum & gummositatem, succorum aquositatem & vesicatoriorum acrimoniam percipi: visu autem tum vegetabilium & humorum colores, tum plantarum signaturas dignosci, modo de morbo, y. g. pulmonaria, scrophulariam &c. modo de causa morbi externa, v. g. doricum, modo de parte affecta, v. g. nucem myristicam, juglandem &c. attestantem, Pluris tamen methodum adjumento saporis vires plantarum scrutandi æstimat, eo quod hæc in partibus & humoribus easdem, atque in lingua, affectiones detegat, ac multis insuper experimentis diversimode circa saporis speciales instituendis valeat promoveri. E multis saporibus, quibus asserti veritatem it comprobatum, solius acidi in præsentem meminisse sufficiat: hunc frigore, aciditate, acrimonia & aliquali austeritate linguam afficiendo indicium quidem præbere, quod acida ratione saporis frigidi sanguinem & ventriculum refrigerent, sitim sedent, ac externæ inflammationes repellant, intuitu acrimonie aperiant, penetrent & phlegma resolvant, ratione demum austeritatis, adstringentium instar, sed lenius, fluxus alvini & hæmorrhagias compescant; majorem nihilominus acidorum effica-

ciam experimentis varie declarari. Ex eo quippe, quod ab acidis lactibilis & serum sanguinis coagulentur, majorem eorum refrigerandi facultatē innotescere; quod acida salibus volatilibus advescentur & cum his in sal mixtum coalescant, virtutem eorum diureticā patefcere, quod acida mineralibus juncta vitriolicum saporem producant, de ratione similis saporis in scorbuticis nonnunquam obvii constare; quod acida cum certis concretis frigidam, cum aliis calidam pariant effectus, horrores & excandescentiæ in nobis causam haberi. Saporum denique experientia duce tres statuit gradus: parvum, moderatum & summum; amaris v. g. vel parum, vel moderate, vel in parte linguam afficientibus.

Parte II. Sapores plantarum tum earum, quæ sponte in Anglia nascuntur, tum quæ in hortis coluntur aut in officinis conservantur, juxta seriem alphabeti edocet, potioribus viribus ex Auctoribus adjectis, quo toridem veluti exemplis generaliora partis primæ specialius diducidentur. v. g. Agrimoniam vulgarem moderate esse amarant, subacrem & adstringentem, odoremque spirare aromaticum; ratione amaritudinis ventriculo convenire, obstructions hepatis referare, acidumque urinæ in hujus incontinentia corrigere; intum saporis adstringentis vulnerariam esse, mictumque involuntarium cohibere; ratione denique odoris aromatici refocillare. *Prunella Vera* folia dulcia & mucilaginosâ marmeladam recentem odore; radicem vero amarant esse & acrem, ac pulverisatam odorem plantæ per se ferre, & sternutationem æque ac helleborum ciere; & ratione irritationis, qua gulam sive fauces vellicat, salivam movere & strumas curare. *Mirabilem Peruvianam* solani odore & virtute gaudere; radicem, quæ mucilaginosâ, acrem & amarulentam æque strenue ac *Jalap* purgare, ab hac tamen respectu facultatis narcoticæ differre. *Scorzonera* radicem, folia & flores sapore insipido, aquæ & dulci frui, refrigerare & nutrimentum præbere; ubi vero vires diaphoreticæ & medicinales delitescant, minus patere.

Parte III. qua *Volumen I.* finit, saporis & odores Productorum vegetabilium exhibet, tam naturalium v. g. gummatum, refinarum, balsamorum &c. quam artificialium, quæ fermentatione videlicet aliisve modis e Vegetabilibus præparantur. Fermentationem omnem, pariter atque vegetationem, ab acidi & olei derivat conficim, *gummi*
ind

illud cum acido sulphuris five vitrioli, hoc vero cum terebinthinae oleo coincidat, modo pro effervescencia celebranda actualis calor ignis vel externi, vel interni accedat. Acidum quandoquidem & alcali minus diu effervescere, sed mox in sal tertium degenerare, nec e vino aut cerevisia novellis parumque fermentatis spiritum aut sal lenra destillatione acquiri posse, bene vero a nimio acido, æque ac a sale fixo, fermentationem impediri. Vice versa dulcia concreta, v. g. saccharum, mel, mustum &c. ceu ex acido cum primis & oleo composita, promte fermentescere, acidumque & oleum calori concitando unice apta esse, ac cuncta vegetabilium effluvia odorata oleosa videri; quamobrem alcalia quoque volatilia, fermentationis producta, ex oleo, acido & terra, spiritus autem ardentes ex oleo, acido & sale volatili censet coalescere. Reliquarum vero præparationum Vegetabilium optimas reputat eas, quæ omnem eorum saporem & odorem, adeoque texturam virtutum radicem, integram conservant, quales sunt: Infusa, Decocta, Succu, Syrupi, Pulveres, Olea expressa, Emulsiones & Conservæ. Etenim Tincturas, Aquas destillatas, Spiritus, Olea destillata, Extracta & Mucilagines de certis solum viribus participare; putrefacta vero, calcinata &c. nova plane esse mixta, salutaria quidem, a plantarum tamen virtute aliena. Interim ut præparationes mox appareant, quæ certis Vegetabilium saporibus præ aliis conservandis conveniunt, dum v. g. saporibus sabulosis optime pulverificatione conservantur, ab acido vero addito destruantur; e diverso saporibus lignosis magis decoctionibus proportionati sunt, pulverificationibus autem & destillationibus labefactantur, in Catalogo apposito succincte easdem tradit.

Parte autem III. qua Volumen alterum auspiciatur, postquam multiplicem saporum in medicamentis dijudicandis utilitatem in Præfatione exposuit, totus in eo est, ut Mineralium partim principia cum Vegetabilium principijs eadem esse, partim virtutes a similibus proficisci saporibus, ostendat. Observat proin, ipsa vegetabilia acidum, oleum & terram a mineralibus haurire, cum solum, in quo plantæ progerminant, mera mineralium corporum existat congeries, & corallia v. g. lapilli fructuum &c. primum vegetabilia videantur, ab acerbi vero postmodum succi accessu petrefacta mineralia evadant, vice versa bitumina mineralia facillime in vegetabilia transeant, terebinthinae exemplo, nec quoad odorem & saporem, nec quoad destillationis producta

a bitumine discrepantis; hinc Hepaticam quoque terrestrem Petroleum redolere. Neque plura, quam quatuor superius indigitata principia e mineralibus haberi posse, talium concretorum commemoratione adstruit, quæ vel aquam, v. g. terræ & salia, vel oleum; e. g. carbonis fossilis, bitumen, vel acidum, v. g. sulphur, antimonium, vel terram, e. g. lapides, suggerant; præter acidum enim non aliud simpliciter fatuari, cuncta reliqua composita esse, ipsaque salia fixa & volatilia e terra olei, acidi & terræ proportionem compingit. Sic lixivium quod æri libero exposita, observante D. Grew, in sal primo nitrosum, dein maximum degenerent, simulque aliquid terræ præcipitetur, olei tam separationi, quam omnimodæ evaporationi adjudicat. Mineralium vero & perfectorum sive metallorum, & imperfectorum, salium videlicet, sulphurum sive bituminum, terrarum & lapidum principia, saporos & vires specialius explicans, aurum v. g. e sulphure & acido summe digestis & cum terra quadam lapidea intime unitis volatiliter coagmentatum; aurum fulminans ejus productum esse vitriolicum, inter aliorum vitriolorum vomitum & alvum movens fæcesque nigellæ tingens; tincturam & flores solis itidem de Vitriolo a salium cameræ additione correcto participare, ideoque non purgare, sed tantum aliquando vomitum stimulare, sed plerumque in modum tincturæ Martis acidum æque, ac crocum solis, corrigere. Mercurium metallis annuatis, e sulphure arsenicali, acido & plumbo coagmentatum, qui in medicamentis naturam alcalinam obtineat, ab acido tantum in præparationibus, vel in corpore nostro accedente, corrosivum esse, & serum coagulando salivationem concitet. Antimonium e mixto acido sulphureo & terra vitrescente asserit compositum: propterea medicinalia antimonialia vel flores sulphureos v. g. Tincturam, vel eodum coagmentare, uti clyssum; a mutua vero florum & acidi antimonii miscella emeticam virtutem dependere, mineralium sulphure terræ vegetabilium correspondente. Corallia & perlas sapore arenoso, & acce- rendum inter odorem moschi spirare annotat, ratione saporis acidum absorbentes, intuitu vero odoris cordialem vim exerentes.

Parte IV. de humorum animalium ortu saporeque naturali, analogia inter animalia & mineralia, & medicamina denique, quæ ex animalibus defumuntur, sapore & odore edisserit. Scilicet cum animalia e vegetabilibus ulteriori in ventriculo horum fermentatione magis

magis exaltatis incrementum aque capiant, ac vegetabilia e succis mineralibus fermentatione supervenienti magis rarefactis enascantur, eadem omnino principia in Mineralibus, Vegetabilibus & Animalibus occurrere, saltem ratione diversae digestionis & mixturae discrepare. Inter humores primū commemorat chylum, qui cum lacte conveniens vegetabilium in ventriculo fermentatorū & in duodeno a bile coagulatorū tenuior existat portio ab intestinis ad vasa lactea transcolata. Fermentationis hic autorem agnoscit acidū tam salivae, quam reliquiarum a priori digestionē superstitum, ceu quod cum oleosis vegetabilium masticatorum & in ventriculo calefactorum particulis effervescendo texturam horum dissolvat, atque ita preparat, ut a potu assumpto & lymphā glandularum ventriculi ipsa Tinctura alimentaris extrahi valeat, in duodeno porro a bile coagulanda. Ab amaris proin & amaro-acribus, propter acidum oleosum prompte in stomacho separabile, multū digestionem adjuvari. Fusius hinc exponit, quomodo a chyli parte serosa serum sanguinis, lymphā glandularum, urina, sudor, ab oleosa pinguedo, ab oleoso-acida sanguinis purpura, spiritus animales, bilis, semen, a viscida demum sive caseosa fibrosarum partium nutrimentum & mucilago in glandulis ventriculi & intestinorum, item pro bile viscida reddenda in lienis & folliculi biliarii glandulis separari solita, descendere soleant. Ast analogiam animalibus cum mineralibus intercedere, animalium humoribus immediate ad statum mineralem revertis, v. g. urinae sabulo & calculis e sale ammoniaco animali & terra enatis, item saporibus salivae interdum aluminosis, saepius vitriolaceis, dat comprobatum. Medicaminum denique ex animalibus petitorum saporē, odorem & vires excutit, qualia sunt Sal ammoniacum animalium, sal volatile, Lac, Caseus, Butyrum, Adipes, Sperma Ceti, Caro, Viscera, Ossa, Insecta, Stercora, Zibethum, Moschus, Castoreum & Coagulum Vitulinum non instar acidi, sed fermenti vice lac coagulans, v. g. hepar anguillae pulverisatum, ceu ob vasa biliaria amaricans & foetidum, partem facilitare; albumen ovorum ratione mucilaginositatis acrimoniam humorum temperare externeque ophthalmias refrigerare, & ebullitioni vero subjectum sal volatile praebere &c.

Parte V, remedia specifica recenset tam interna, quam externa: inter quorum Classes viginti duas constituit, Laxantium videlicet, Purgantium & Corrigentium, Sternutatoriorum, Masticatoriorum, E-

metheoricorum, Acidorum, Absorbentium, Stomachicorum, Hepaticorum, Splenicorum, Thoracicorum, Cephalicorum, Uterinorum, Cordialium, Diaphoreticorum, Alexipharmacorum & sudorem impediendum, Nephriticorum & Diureticorum, Arthriticorum, Opiorum, Lactis proventum argentium & inaniuentium, Venencorum, Ophthalmicorum ac Anthelminthicorum. Externa vero nempe Cosmetica, Vesicatoria, Cauterica, Narcotica, Anodyna, Discutientia, Repellentia & Traumatica sub octo comprehendit classibus, doctrina venenorum e triplici regno petitorum sub calcem adjecta, quemadmodum catalogum saporum, quorum in ipsis classibus, communi tabulis mentionem facit, praeferit. In ipsa vero Specificorum enumeratione, rarius & non nisi ea addit Composita officinalia, quae certe, odore certove sapore pollent; simplicia quippe compositis antepone, atque composita, ubi his opus fuerit, alia commendat, quam quae puriores saporibus tres vel quatuor ingrediantur, ac eosdem saporibus, quos natura conjungere soleat, combinatos recipiant.

Parte VI. Et ultima postquam Anatomiam plantarum, quoad horum vascula quadruplicia succosque iisdem contentos a Malpighio & Grew praeleberit, novam communicat methodum Vegetabilizatione saporis & odoris, cum primis in oleoso sive terebinthinato vasculorum specificorum succo perceptibilium, in summa genera distribuendi. Ad hujus quippe normam in genere plantas, quae oleoso vasculorum specificorum succo conveniunt, sub eodem collatae genere, magno compendio tum virtutes earum cognoscunt, tum disputationes varias decidendi, v. g. Nasturtium Indicum a flore Compositam regalem, a foliis Umbilicum Veneris, a scandendi ratione, Corallivolum, a seminibus Heliotropium videri, prompte tamen saporis Nasturtii speciem esse, discerni. In specie autem plantarum non nisi octo solum genera, terrearum nempe, mucilaginosarum, dulcium, amararum, aromaticarum, foetidarum, acrium & corrosiviarum; acida, acria & adstringentia in situ succi oleosi, quo leviter simul amaricant, a amaricantia austera ablegant. Quodlibet enim horum generum respectu diversorum saporum compositorum aut peculiaris odoris, in certis species subalternas subdividit atque exemplis illustrat: sic sub plantis terreis Vegetabilia arenosa, lignosa, lanuginosa, muscosa & terrea, quibus foetida complectitur; plantarum dulcium octo innuit species, herbacearum

cearum videlicet, frumentacearum; subacrium, aromaticarum, flice-
 arum, terebinthinarum, fragrantium & foetidarum &c. Qualem
 methodum eo præstantiorem judicat, quod magis Dioscoridis & Gale-
 ni plantarum saporibus & odoribus annotantium vestigia prestat, omni
 tempore, quo semina etiam, fructus & flores deficiant, in cortice, radi-
 ce & foliis locum inveniat, magno Medicorum emolumento plantas
 saporibus, adeoque virtutibus conspirantes, coordinet, ac facilitate
 demum & brevitate emineat. De exactitudine nihilominus ejuscum
 exinde dubitari possit, quod plantæ etiam discrepantibus saporibus in
 diversis gaudeant partibus, quod plantæ viribus differentibus in multis
 earum partibus polleant, & quod eadem plantæ pro soli differentia dif-
 ferentes saporibus acquirant; triplici huic dubio ita satisfacere anatur.
 Sc. primo pro plantis distinguendis non omnem saporibus sufficere, sed
 eum præcisè, qui prævalet ac succo oleoso specifico inest, licet utricu-
 lorum succus ejusque in foliis & fructibus alteratio simul describi debe-
 ant; ubi autem duo vascula specifica in eadem planta præsto fuerint,
 distinctionem a sapore eorum notabiliore sumendam esse. Deinde
 virtutes varias vel eidem saporibus, vel diversis saporibus gradibus, quibus
 vegetabilium succi in multis eorum partibus gaudent, assignandas ve-
 nire. Saporibus denique earundem plantarum, quæ vel sponte in sylvis
 proveniunt, vel hortis coluntur, gradu saltem, neutiquam specie dif-
 crepare.

Tandem *Appendice Animalium & Mineralium* saporibus duplici
 Tabula expressos accuratius explanat, multa adjiciendo observata, quæ
 superius vel omissa, vel obscurius tradita fuerant.

**NOUVEAU TRAITÉ DU POURPRE, DE LA
 rougeole & petite verole &c.**

i. e.

Tractatus novus de purpura, morbillis & variolis, cui
 annectitur tractatus de dolore nephritico, calcu-
 lo renum & vesicæ &c. auctore A. Porschon,

Med. D.

Parisiis apud Mauritium Villery an. 1688. in 8vo.

continet alphabetum, ut vocant, & philiram unicam.

Quanto magis frequentes, tanto majori necessitate & studio per-
 tractan-

tractandi, videntur morbi, qui peculiarem tyrannidem exercent in universos sine discrimine ætatis, sexus, personarum. Inde hic Auctor occasionem arripuit diatribis suis, in cujus præfatione promittit sat magnum numerum remediorum æque faciliū, quam felici experimento insigniter probatorum. Hinc doctos curiososque existimat hic inventuros, quod ipsis satisfaciat, & sexum sequiorem facile futurum injurias inde sæpius exurgentes in formæ præjudicium atque detrimentum. Liber ipse in tres sectiones divisus est, quarum prima secunda 6, tertia 13. articulos continet. Sectio I, agit de cognoscione seu diagnosi purpuræ, morbillorum & variolarum. II, Tractat de horum affectuum prognosi. III, De curatione eorundem. His vero subnectitur additio ad medicamenta pro causa dictorum morborum proposita. Ex singulis, quæ forsitan notatu digniora, hic inferemus. Postquam Sect. I. artic. 1. trigam memoratorum affectuum considerandam asseruit Auctor vel instar symptomatum, vel instar crâsum in morbis obvenientium, vel, utut raro, instar primariorum morborum, disquirat artic. 2. utrum purpura, morbilli & variolæ sint ægritudines novæ, an vero veteribus cognitæ? artic. autem 3, concludit, omnino cognitæ fuisse; sed mentionem illarum in scriptis vel ideo esse omisissam, quod præsci crediderint esse vel symptomata febrium synocharum & malignarum, vel crises easdem febres insequi solitas. Imo si quis prætendat, exanthemata & eruptiones in cute, Hippocratis, Galeni, Aëtii, cæterorumque Græcorum tempore observatas, non convenire cum morbillis & variolis modernarum, facillime potest in promptu esse litis compositionem, Diversitatem scilicet respectu, verè rationem aliam, virtutem astrorum particularem, aliam præterea causas externas & internas utrobique ponderandas esse. Porro artic. 4. quid per purpuram, morbillos & variolas intelligatur, ex auctoritatum auctorum explicatur, subjuncta art. 7. cujus brevis descriptio, art. 8. autem traditur, quomodo purpura ab ulceribus & leucis, aliisque similibus differat. A variolis deinde & morbillis quomodo differat, artic. 9. vel inde apparere statuitur, quod illi affectus cum febre quarto post febrem critique & salutariter prodeant; hæc vero septimo interveniens fere semper symptomata & periculosa sit. Atque hoc ideo contingere putatur, quia febris ista maligna purpuram præcedens magis lenta sit, eisque principium se extendat ad diem 7. unde excretionibus

re prodeſites non poſſint eſſe critica. E contrario variolas & morbillos cum febre acuta incipere; hinc excretiones non ſolum 3. aut 4. die, ſed 1. etiam & 2. criticas exiſtere. Art. 10. differentia reliqua horum affectuum a ſubſtantia, quantitate & qualitate deſumpta proponuntur. Artic. 11. in originem purpurae inquiritur, aſſerendo, illam ſubtiliſſimæ parti humoris putreſcentis & corrupti natales debere. Oriri autem putredinem ab aëriſ conſtitutione varie perverſa, ita ut & ſiccitas nimia, ſuam eo ſymbolam conferat, aſſerente Livio, qui L. I. decad. 4. Romanos h. m. peſtifera cladi ſubjectam fuiſſe memoret. Artic. 12. cauſa inveſtigatur morbillorum & variolarum, quam Arabes impuritatem ſanguinis menſtrui, quo foetus in matrice deliteſcens nutriatur, aſſeruerunt. Atque hoc quidem vel idea factum creditur, quod Rhafis ſanguinem infantium inſtar vini recentis quaſi ebullitione quadam depurari tradidit, ac præterea experientia exploratum habeatur, pauciſſimos hominum ab hoc morbi genere exemptos. Infantes ſæpe bis vel ter eo affligi, quin & adoleſcentes, ac demum decrepitos aliquando iſt hoc malo premi. Ut nihil dicatur de foetibus vix in lucem editis, & ſtigmate hujus morbi aſſum ſignatis. Accedit, quod judicio optimo Hippocrati L. de natur. hom. morbus plures eodem tempore afficiens communem cauſam præſupponat. Jam vero nihil huc trahi in cauſæ talis officium poſſe, niſi vel aër ſit, vel ſemen, aut ſanguis menſtruus. Non aërem, quia omnes eodem non fruimur; quidam ſcilicet puro, quidam impuro & corrupto, ac pro climatum diverſitate utantur. Non ſemen, quod hoc foetum aperiat morbis hereditariis, omnemque vitam durantibus. E. neceſſarium omnino eſſe, ſanguinem menſtruum huc accerſere. Artic. vero 13. Mercurialis opinio, hereditario quaſi traduce hos morbos propagari arbitrantis, recenſetur ac reſellit. Artic. 14. Fernelio malignitatem aëris accuſanti certo modo Auctor aſſentitur. Quamvis enim cauſam proximam morbillorum ac variolarum ſtatuat exiſtere in ebullitione, putredine & determinata humorum corruptione; nihilominus hanc ex corruptione aëris, impuritate ſanguinis menſtrui & vitio alimentorum profluere exiſtimat, id quod ſuſus paulo probare annititur, ac articulo 15. cauſas externas & remotiores ſubjungens, aërem, balnea frequentiora, exercitia violenta, & imprimis contagium memorat. Artic. 16. non ſine prævia aut eomite febre hos affectus oriri, atque artic. 17. eam non ſemper ſynochum putridam,

tractandi, videntur morbi, qui peculiarem tyrannidem exercent in universos sine discrimine ætatis, sexus, personarum. Inde hæc Auctor occasionem arripuit diatribæ suæ, in cujus præfatione promittit sat magnum numerum remediorum æque faciliū, quam felici experimento insigniter probatorum. Hinc doctos curiososque existimat hic inventuros, quod ipsis satisfaciatur, & sexum sequiorem facile æstimatorum injurias inde sæpius exurgentes in formæ præjudicium atque detrimentum. Liber ipse in tres sectiones divisus est, quarum prima 26, secunda 6, tertia 13. articulos continet. Sectio I, agit de cognoscione seu diagnosi purpuræ, morbillorum & variolarum. II, Tractat de horum affectuum prognosi. III, De curatione eorundem. His vero subnectitur additio ad medicamenta pro cura dictorum morborum proposita. Ex singulis, quæ forsitan notatu digniora, hic inferamus. Postquam Sect. I. artic. 1. trigam membrorum affectum considerandam asseruit Auctor, vel instar symptomatum, vel instar crûsum in morbis obvenientium, vel, utut raro, instar primariorum morborum, disquirat artic. 2. utrum purpura, morbilli & variolæ sint ægritudines novæ, an vero veteribus cognitæ? artic. autem 3, concludit, omnino cognitæ fuisse; sed mentionem illarum in scriptis vel idcirco esse omisissam, quod præsci crediderint esse vel symptomata febrium synocharum & malignarum, vel crises easdem febres insequi solitas. Atque si quis prætendat, exanthemata & eruptiones in cute, Hippocratis, Galeni, Aëtii, cæterorumque Græcorum tempore observari, non convenire cum morbillis & variolis modernorum, facillime potest in purpuræ esse litis compositionem, Diversitatem scilicet respectum, vel rationem aliam, virtutem astrorum particularem, aliasque causas causas externas & internas utrobique ponderandas esse. Porro artic. 4. quod quid per purpuram, morbillos & variolas intelligatur, ex illius variolarum auctorum explicatur, subjuncta art. 7. cujus præsertim descriptione art. 8. autem traditur, quomodo purpura ab ulceribus & morbillis illisque similibus differat. A variolis deinde & morbillis quomodo differat, artic. 9. vel inde apparere statuitur, quod illi affectus remittens, quanto post febrim critique & salutariter prodeant; hæc vero septimum interveniens fere semper symptomata & periculosa sit. Atque hoc ideo contingere putatur, quia febris ista maligna purpuram præcedens magis lenta sit, eisque principium se extendat ad diem 7. unde excretionet

re prodeſites non poſſint eſſe critica. E contrario variolas & morbillos cum febre acuta incipere; hinc excretiones non ſolum 3. aut 4. die, ſed 1. etiam & 2. criticas exiſtere. Art. 10. differentia reliqua horum affectuum a ſubſtantia, quantitate & qualitate deſumpta proponuntur. Artic. 11. in originem purpurae inquiritur, aſſerendo, illam ſubtiliſſimae parti humoris putreſcentis & corrupti natales debere. Oriri autem putredinem ab aëris conſtitutione varie perverſa, ita ut & ſiccitas nimia, ſuam eo ſymbolam conferat, aſſerente Livio, qui L. I. decad. 4. Romanum h. m. peſtifera cladi ſubjectam fuiſſe memoret. Artic. 12. cauſa inveſtigatur morbillorum & variolarum, quam Arabes impuritatem ſanguinis menſtrui, quo foetus in matrice deliteſcens nutriatur, aſſeruerunt. Atque hoc quidem vel idem factum creditur, quod Rhafis ſanguinem infantium inſtar vini recentis quaſi ebullitione quadam depurari tradidit, ac praeterea experientia exploratum habeatur, pauciſſimos hominum ab hoc morbi genere exemptos. Infantes ſepe bis vel ter eo affligi, quin & adoleſcentes, ac demum decrepitos aliquando iſthoc malo premi. Ut nihil dicatur de foetibus vix in lucem editis, & ſigmate hujus morbi affaſim ſignatis. Accedit, quod iudicio optimo Hippocratis L. de natur. hom. morbus plures eodem tempore afficiens communem cauſam praſupponat. Jam vero nihil huc trahi in cauſae talis officium poſſe, niſi vel aër ſit, vel ſemen, aut ſanguis menſtruus. Non aërem, quia omnes eodem non fruimur; quidam ſcilicet puro, quidam impuro & corrupto, ac pro climatum diverſitate utuntur. Non ſemen, quod hoc foetum aperiat morbis hereditariis, omnemque vitam durantibus. E. neceſſarium omnino eſſe, ſanguinem menſtruum huc accerſere. Artic. vero 13. Mercurialis opinio, hereditario quaſi traduſce hos morbos propagari arbitrantis, recenſetur ac reſellit. Artic. 14. Fernelio malignitatem aëris accuſanti certo modo Auctor aſſentitur. Quamvis enim cauſam proximam morbillorum ac variolarum ſtatuat exiſtere in ebullitione, putredine & determinata humorum corruptione; nihilominus hanc ex corruptione aëris, impuritate ſanguinis menſtrui & vitio alimentorum profluere exiſtimat, id quod fuſius paulo probare annitur, ac articulo 15. cauſas externas & remotiores ſubjungens, aërem, balnea frequentiora, exercitia violenta, & imprimis contagium memorat. Artic. 16. non ſine prævia aut comite febre hos affectus oriri, atque artic. 17. eam non ſemper ſynochum putridam,

dam, sed interdum naturæ pestilentialis participem, quandoque tertiam simplicem, vel duplicatam continuam esse ostenditur. Art. 18. signa purpuræ, & 19. variolarum ac morbillorum exponuntur. Cum vero morborum horum signa sint communia, differentia in eo notatur, quod in morbillorum accessu inquietudo calorque major, & vomitio ob moram bilis in ventriculo longiorem molestior, artuum vero lassitudo paulo mitior sit: in variolis quoque majori pruritu & dolore agri vexentur sub eruptione, quam in morbillis. Artic. 20. 21. 22. 23. 24. de tempore, quando affligant, item de signis causarum, de partibus affectis, etiam internis, & de confluentia variolarum mortem ut plurimum, vel ad minimum ulcera maligna, ossium cariem, visus abolitionem, formæ fæditatem &c. producente agitur. His ita præmissis Sectio II. instituitur de prognosi circa purpuram, morbillos & variolas formanda. Artic. 1. describuntur maculæ purpureæ, item variolæ tam ratione quantitatis, quam qualitatis, ut appareat quæ bonæ, aut malæ, quidre spei aut merus insinuent. Art. 2. quid ex pulsu variis generis, item febre nunc prævia, nunc insequente queat colligi, indicatur. Art. 3. urinam quidem nihil certi in purpuræ morbo portenderetraditur; cocta tamen si conspiciatur, cum encremate laudabili, eoque constanti per plures dies, & paulatim ad vitri fundum descendente, salutem certo prænnunciari. E contrario securitæ mortis argumentum desumi, si urina pinguis instar olei, aut nigra, vel livida, vel magna copia citra febris decrementum prodeat. Art. 4. de sudorum incerto prælagio circa purpuram agitur, & art. 5. de alvi fluxu asseritur, hunc utiliter contingere, si malignitas dominetur; nocivum esse, si putredo sit major. Art. 6. de delirio perseverante, tremore manuum & linguæ, quod mortem hæc inferant; item de surditate & sternutatione in statu morbi bona, dolore vero stomachi & ructibus frequenter molestis, item de appetitu plane dejecto, malis, brevissime dicitur. Tandem ad III. sectionem devenitur, quæ curationem purpuræ, morbillorum & variolarum sistit. Art. 1. declaratur, indicationes in purpura esse desumendas a febribus istis malignis & pestilentialibus, quarum symptoma ordinarium illa est. Cumque liberanda tum sit natura ab onere opprimente, sive hoc sanguis sit, sive humores sint, horum vero corruptio ab aëre plurimum dependeat, hinc artic. 2. ejus correctio varie docetur instituenda: v. g. si nimis calidus aër deprehendatur, refrigerandum esse transfusione frequenti aquæ frigidæ

gide ex uno vase in aliud, item humectando conclave aceto vini vel aqua rosarum, aut herbas & flores refrigerantes spargendo, e. g. fol. vitis, salicis, myrthæ, fl. rosarum, violarum, & postea eodem articulo, quomodo nutrirī debeat æger purpura laborans, traditur. Inter alia suadet pro potu ordinario usurpari decoctum hordei & tamarindorum cum pauculo cinamomi, aut aquæ saccharo & citro infectæ. Cujuscunque autem generis potus eligatur, admiscendas illi esse tres aut quatuor guttas spiritus vitrioli aut sulphuris. Nam hos spiritus virtutem possidere refrigerandi, aperiendi, resistendi putredini & inflammationi humorum, imo sitim extinguendi. Artic. 3. diætæ ratio in variolis & morbillis observanda fusius exponitur. E cibis maxime interdiciuntur ova & carnes, item fructus horæi, & quicquid acre, salitum, pingue & dulce est: conceduntur moderate frigida & adstringentia. Pro potu ordinario commendatur aqua saccharata aut decoctum hordei, aut acetosæ, vel rasuræ eboris aut cornu cervi, addito sirupo limon. q. p. item ptisana cum hordeo mundato & glycyrrh. parata, in qua bullierit una vel altera uva Damascena, aut aliquid sirupi limon. vel granatorum admixtum fuerit. Febri autem intensius sevientæ, extinguitur aliquoties lamina auri vel frustum chalybis in decocto hordei, addito quoque citri aut granatorum succo præbeatur. Cæterum si alvus forte clausa sit, recurrendum esse putatur ad clysteres & suppositoria. De venæ sectione autem artic. 4. notatur, quod in principio purpuræ, & antequam appareant macule, non tantum, sed etiam post eruptionem illa sub certis conditionum legibus administranda habeatur. Idem jubetur art. 5. in morbillis & variolis. Et quamvis Fernelius, Riolanus, Ambrosius Parcus sub vel post eruptionem nullo modo venam fecari admittant, necessarium tamen hoc omnino esse judicatur, si febris tunc temporis advertatur magis acuta, ægrotus majori torqueatur inquietudine & respirationis difficultate, urina crassior & magis rubra, ac symptomata graviora deprehendantur. Art. 6. post satis repetitam sanguinis missionem ventosæ vel siccæ, vel scarificatæ in natibus, scapulis, dorso &c. item frictiones frequentes in extremitatibus cum panno aspero laudantur. Non parvæ quoque utilitatis vesicatoria celebrantur, si malignitas & symptomata graviora urgeant, collo, brachiis, inter humerum & cubitum, item natibus &c. applicata. Verum cum cantharides hoc fine adhibita vesicæ vim inferre solent, addi commode jubetur semen

ammios in pulverem redactum. Si suspecta sit venesectio, resista
 e. g. infantum aut temporis, scarificationes substituendas esse afferunt
 in humeris, matibus &c. idque etiam in morbi statu, cum naturæ
 tum promoveant. In infantibus tamen non debere profundas fieri
 monetur, quod sanguis calidus & bulliens tanto fortius impetu effluat,
 ut fissi vix queat. Art. 7. & 8. de purgatione tam in purpura, quam
 variolis & morbillis instituenda differitur, quoad tempus, remedia
 & modum. In hisce autem singulis affectibus non nisi ante macularum
 eruptionem alvum moveri, & si durante morbo hæc occlusa sit, clyster
 jure aut lacte eam solvi; absoluto autem toto morbi circuitu purgationem
 ordinari jubetur. Art. 9. sudorifera in statu & declinatione pur-
 puræ utilia prædicantur, modo sint minus calida, e. g. card. bened.
 regina prati, scordium &c. Salia autem absynthii, sabiosa, nec non
 antimonium diaphoreticum plus caloris habere judicantur. Inter alia
 sudorem moventia medicamenta sequens primo loco hæc: R. aquæ car-
 dii bened. reginæ prati a. ℥ij. succi limonum ℥j. Thoriacæ ℥j. ℥ij. vel ℥j.
 M. Art. 10. pro faciliori variolarum & morbillorum cura, si natura in
 expellendo segnior advertatur, varia sudorifera, sed maxime purora
 decocta, & in his lentes commendantur. Art. 11. coactilis cura hæc
 nus præscriptis medicamentis exhibenda suadentur, que malignitatem &
 putredini specifica proprietate resistent, qualia sint rad. peruviana, li. cor-
 monella, carlina, folia scordii &c. item pulvis ex corall. rubris, bezoar-
 boris, cornu cervi, & pulvis bezoardicus. Art. 12. pro præserva-
 tione juscula cum herbis varia & quedam mellea præparantur, quibus
 vero vinum vetus laudatur vel odore æthereo, quibus præparantur
 quemodo variis symptomatibus obviam eundem modum præparantur
 hepar, lien, intestina, renes, pulmones, collum, oculi, &c. variolis
 obfideantur. Ex reliquis duo notantur, scilicet aqua rosæ, & aqua
 in oculos, si illi impetantur, sæpius instillandum, & aqua rosæ
 guinem, & faciem ipsam, ne cicatricibus aut foveis labentem, nec
 guine e vena subalari extracto & calido esse lavandam. Inter præ-
 servativa remediis ad formæ elegantiam a variolarum venis præparan-
 dam varia recensentur selecta nobilioribus e facta sequens insti-
 tutura, e. g. oleum vitellorum ovi, pinguedo vermicorum recentis
 fusa seu liquefacta, aqua mille florum, que tinnis vaccini aqua hæc
 destillata, atungia humana, item aqua peculiaris detersiva oculis
 bus

bus omnibus vel inungi, vel etiam lavari facies præcipitur. In additamento seu Manilla remedium præter alia communicantur, tria in gratiam formosiorum, quæ infallibilia venduntur pro pulchritudinis thesauro conservando: (1.) lardum vetus q. p. infigatur extremitati baculi, vel immittatur batillo focario ignito & accendatur, ut guttæ decendant in pelvim. frigida repletam. Post coagulationem colligatur, & in aliâ aqua frigida sæpius mutanda pluries lavetur, adhibendo tandem aquam rosarum & plantaginis, postque admisceatur pauculum cerussæ. Hoc unguento post eruptionem pustularum, & quando suppurari incipiunt, ægri facies fricanda tota est, superimposita dândo paropide ex limbo optimo. Sic suppuratione facilius facta pruritus mitigatur, & crustis decedentibus foveæ nullæ remanent. (2.) Fundatur leni igne seu stilletur lardum recentis in patinam, figulinam vernice obductam seu vitreatam, capiantur ejus accuratè pondere ℥ij. agitentur diu cum aqua rosarum & plantarum, & in fine adjiciatur ℥j. sanguinis columbæ & vitelli ovi, redigantur omnia in substantiam uniformem, & cum pluma applicetur hoc unguentum bis in die repide univèrsæ faciei. Notandum tamen ejusmodi remedia nunquam adhibenda, nisi post nonum vel decimum diem, expulsiō scilicet pustularum omni perfecta. (3.) Post casum scissatularum seu crustarum pomada sequens commendatur, quæ non tantum foveas à pustulis relictas explendo cutim reddat æqualem, sed & à rugis faciei ac mammarum, nec non aliarum partium a puerperio deformitatem contrahentium præservet: ℞ 40. vel 50. pedes vervecinós biduo vel triduo ante plenilunium. Confracti bulliant in s. q. aquæ, & quod supernabit colligatur. Huic adde sperm. cæti duas vel tres drachmas, pinguedinis porci recentis & butyri recentis non saliti a. ℥ij. Liquefiant omnia in olla vitreata, & sic unita refrigerentur, hinc laventur aqua rosarum ad perfectam albedinem, ac tandem serventur in vase vitreo pro usu. Bene facerent, inquit Dn. Auctor, hoc medicamentum usuri, si plura frustra pellis d' Occagne præparata faciei vel aliis partibus a rugis præservandis applicarent. Præparationis tamen modum tanquam secretum sibi reservat.

Qui annexus est tractatulus de renium & vesicæ calculo, in duas abit sectiones. Utraque scinditur in tria capita, quorum I. de diagnosi seu cognatione calculi vel in renibus; vel in vesica; II. de prognosi,

ACTORUM ERUDITORUM

& III. de curatione agit. Singulis capitibus sui subjacent articuli quos singulorum recensere merito superfedemus. Arcus enim breviter liminibus circumscribuntur, ut aegre citra totius lacerationem quam licet extrahere. Quaedam tamen in hoc compendio continentur, quae forsitan lectionem videntur merita.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΤΗΣ

ἱστορίας ἀξιωματικῶν καὶ τῶν τῆς Ἀξίως ἀξιωματικῶν. α. β. γ.

i. c.

Alexandri de figuris Sententia atque Elocutionis libri II. cum Phobammoneis de Schematibus oratoris Scholiorum libri duobus; & Minuciani de sedibus argumentorum libro Graeco, cum versione Latina & notis Laurentii Normanni Prof. Reg. Upsalensis

Upsaliae excudit Henricus Keyser, 1660, in 8. Plag. 17.

Quis Alexander hic, librorum αὐτῶν τῆς δευτέρας ἀξιωματικῶν καὶ τῶν τῆς Ἀξίως ἀξιωματικῶν auctor sit, inter eruditos adhuc disquiri solet. Conradus Gesnerus in Bibliotheca sua Universali cum Alexandrum Aphrodisiensem, summum Philosophiae Aristotelicae instituatorem esse, arbitratur. At clarissimus editor, vir Graece doctissimus, Laurentius Normannus, in notis hic subjectis, argumentis non obscuris haur alium esse, quam qui Numenii ἱστορίας ἀξιωματικῶν a Suida appellatur, probat? qui, ut ipse ex Julio Ruffino rhetore antiquo colligit, Aquila itidem rhetoris ἀξιωματικῶν, a quo Antoninorum floruerit. Siquidem parens ipsius, Suidas τῆς ἱστορίας ἀξιωματικῶν εἰς Ἀντίνοον scripsit. Cui quum Hypocritarum ἀξιωματικῶν τῆς Ἀξίως ἀξιωματικῶν Suidas tribuat, aut similitudinem & materiam geminum, aut hoc ipsum fortasse filii scriptum intellexisse, idem modo Normannus noster conjicit. Hic vero Aldinum exemplar Graecum, quod praemanibus habuit, tum emendavit, tum nova interpretatione illustravit, notaeque sub finem adjecit eruditas. Cui propter cognationem argumenti, Phobammoneis ἱστορίας ἀξιωματικῶν τῆς Ἀξίως ἀξιωματικῶν, ex editione Aldina, in qua nullum praescriptum fuerat nomen, adiunxit,

junxit, eadem argumentis haut contemnendis auctori dicto vindicans, verum an is Hermogene sit antiquior, definire haut ausus, probat, post divisum veteris novæque Romæ Imperium vixisse, ac gentem Ægyptium & quidē Alexandrinum fuisse. Id dubio caret, cum professione fuisse Christianum: quia *lib. 2. p. 124. S. Pauli, Θεῖον ἀπόστολον*, (allegando I. Cor. X. 10.) adpellat. Tandem nominatis jam duobus rhetoribus comitem dat *Mimiciannum*, qui libro *περὶ ὀρθῶν σημειώτων*, argumentorum inveniendorū rationem brevi, sed exquisita bonarū rerum fruge ac copia referto libello, operis majoris *ῥητορικῆς*, summam complectens est. Is licet in Aldinorū Rhetorum opere ultimū teneat locum, ingenio tamen & arte neutiquam postremus est. Patre Nicagora Sophista Athenis nato, Gallienī Imperatoris ætate vixit. Synoptica Rhetoricæ autor eum hoc elogio ornat: *Μιμουκιανὸς Σμύρνης, ὁν Ἰφάν, ἡ ἀρχογράφος, Φόστος, Σοίας μεταχρηκός*. Mentionem quoque ejus *Phetius Cod. CCXLIII* facit honorificam. Præclare igitur de bonis literis & antiquis scriptoribus Græcis meretur *Cl. Normannus*, qui non tantum Rhetores laudatos Græcos emendate publice iterum luci exposuit, sed alia citata Græca scripta prælo parata habet, quæ ut Orbis Erudito communicet, merito optamus.

**MEMOIRES DU SIEUR DE LA CROIX CONTE-
nans diverses relations de L' Empire Othomann.**

i. e.

Relationes diversæ de Imperio Othomannico, auctore
Domino de la Croix.

Parisiis apud A. Cellier 1684. in 12. Plag. dim. 83.

Descriptionem hanc Imperii Othomannici ex diariis suis composuit nobilissimus Auctor, cum Legato extraordinario Regis Galliarum Marchioni de Nointel ad Imperatorem Turcarum, anno 1670 & sequentibus, ab epistolis esset. Tractationem totius Operis duobus voluminibus, undecim vero epistolis ad amicum scriptis complexus est, præmissa explicatione vocabulorum linguæ Turcicæ in libello occurrentium. Vol. I. *Epistola prima* iter ex Gallia per Archipelagum, adventum Legati

gati in insula Melitensi, ejus receptionem a Magno Ordinis Magistro factam, adjuncta delineatione urbis & munimentorum, tunc abitum & appulsum ad insulas Tenedum & Chium, item ad propugnacula Imperii Turcici *Dardanelles* dicta, in sine adventum in metropolin, magnificum ingressum Legati in illam, & primum ejus congressum cum Gubernatore urbis Constantinopolitanz *Kaimmakam* dicti describent. Qua occasione notat, naves transportantes Legatos Regis Gallia, in transitu regiam sedem Imperatoris Turcici, *Serraglio* dictam, explosione tormentorum bellicarum non salutare; tamen hæc species quædam submissionis a Legatis, si navibus hanc splendidissimam sedem Imperatoris prætervehant, aliis exigatur. *Secunda epistola* iter Legati Adrianopolin versus, ubi tunc temporis Monarcha Turcicam venationibus operam dabat, exponit, cum recensione eorum, quæ in congressibus Legati cum Magno Visirio, deinde Imperatore ipso, tum primo sacrorum Turcicorum Antistite, & Gubernatore Urbis notatu digna sese obtulerent, non prætermittit accurata recitatione omnium solennium & ceremoniarum, quæ exactissime etiam in hac aula in receptione legatorum observari solent. Tandem hanc epistolam enumeratione ceremoniarum, in festo *Bayram* dicto, quo jejuniæ quadragesimale Turcarum finitur, concludit. Reversus cum Legato Constantinopolin Auctor, *epistola tertia* urbis hujus palatia, templa, ædificia publica, sedem Imperatorum, Bosphorum Thracicum, castella maris nigri, columnam Pompeji, (quam tamen perperam hoc nomine insigniri ait, cum Cæsari Augusto, ut ex inscriptione videndum, dicata sit,) aquæ ductus & balnea, accurata descriptione exhibet. Quæ cum de urbe retulisset ad amicum, porro de regimine & politia Turcarum, de summa auctoritate Magni Visirii, de disciplina militari & civili, de cæca obedientia subditorum erga Imperatorem, & de viribus Imperii Ottomannici, (quas quidem exiguas admodum & deminutas esse asseverat) *epistola quarta* refert; de Magno Chamo Tartariz, quatenus ille Imperio Turcico obnoxius sit, quædam adjiciens. *Epistola quinta* iter secundum Legati Adrianopolim, & ejus negotiationes cum Magno Visirio, tum qui apparatus bellum cum Rege Poloniæ anno 1672 gestum in aula Turcica antecesserint, & qua pompa & magnificentia ipse Imperator cum toto exercitu in expeditionem profectus sit, quantum militum numerus, quid in expugnatione Camineci contigerit, memorat.

morantur, quibus in fine rebellionis in urbe Tripoli eodem anno orta motus annectuntur. *Epistola sexta*, ab amico monitus, in descriptione Regiæ Sedis Constantinopolitanæ mentionem Imperatricis & foeminarum illic habitantium factam non fuisse, proluxa narratione respondet, quæ habitacula sint Imperatricis, quæ foeminarum aliarum, qui ministri, quæ mulierum harum vivendi ratio, qui ritus nuptiales Imperatoris, quæ ratio mutuae salutationis inter Imperatorem & matrem ejusdem, quis modus faciendi preces, & quæ quotidianæ occupationes Magni Imperatoris sint. His subjungit finem negotiationis Legati Gallici in aula Turcica, additis articulis foederis pacti. Cum his ipsis postquam missus a Legato Auctor in Galliam fuerat, ut ratificationem Regiam adferret, redux Constantinopolin, *Voluminis secundi Epistola prima* ad amicam refert, quid eo in itinere sibi obrigerit, cum descriptione insulæ Scii & urbis Smirnae, quas in itinere salutaverat. Reliquam epistolæ partem historica relatio de origine Magni Visirii tunc temporis Rioprulli, ejus varia fortuna, promotione ad supremum ministerium status, familia, ministris & sumptibus, ut & redditibus occupat. Annexæ est enumeratio præcipuorum ministrorum Imperii, cum expeditionibus cuique convenientibus sub finem de adventu Legati Regis Angliæ, & quid notatu dignum in negotiatione ejusdem fuerit, anticum certiorum reddit. In *secunda epistola* de ceremoniis circumcisionis filiorum Imperatoris, Mustaphæ & Hamet, agit Auctor; ubi sermonem de spectaculis & festis eodem die celebratis, de donis Principibus circumcisis non solum a supremis imperii ministris, sed & ab omnibus artificum & opificum foederaliis oblatis, de itinere Principum per urbem, & insequutis nuptiis Mustaphæ Bassæ cum filia Imperatoris, & quæ in illis observatu digna fuerint, instituit. In *tertia epistola* exhibetur historica descriptio provinciarum Moldaviæ & Walachia, de nominatione & investitura Principum, de receptione illorum a subditis, quas leges, quam formam gubernandi observent, quæ castra, qui ministri, quanti sumtus & redditus illorum sint. Et cum in epistola prioris Voluminis *quinta* de bello Turcico cum Rege Poloniæ ad amicam quædam perscripisset Auctor; hinc posterioris Voluminis *quarta* de adventu Legati Polonici ad aulam Turcicam, de propositionibus ejus concludendæ pacis causâ, de articulis pacis, & quæ huc pertinent, illum certiorum reddit. Mox causas nati belli inter Ducem Magnum Mescoviae & Imperatorem Turcarum,

Uuu

lite-

litteras hinc inde super hoc bello scriptas, profectioem exercitus Turcici, conjunctionem cum Tartarorum copiis, obfidionem & expugnationem castelli Czegrim, cladé Turcarum & res afflictas eorundem exponit; strategema Magni Visirii, qui a Moscorum militum supremo praefecto ruinam exercitus centum millibus Ducatorum redemerit, simul referens. Tandem *epistola quinta* & ultima de falso Messia Judaeorum *Sabbathai Sevi* integram concinnat historiam: ejus ortum, studia, itinera, conjugium cum femina quadam *Mirjam* dicta, & caecitatem Judaeorum hunc deceptorem recipientium depingit. Hinc Turcarum metum de seditione Judaeorum, captivitatem falsi Messiae, ejus apostasiam & tandem mortem in carcere enarrat; qua occasione, de religione, fide, ceremoniis, festis diebus, jejniis, nuptiis & sepulturis Judaeorum non pauca lectu non injucunda apponit, totum hoc opusculum indice rerum & verborum concludens.

INSTITUTIONES GRAMMATICÆ ANGLO-SAXONICÆ & Mæso-Gothicæ, auctore Georgio Hickefio Ecclesiæ Anglicanæ Presbytero.

Oxonii e Theatro Sheldoniano 1689. in 4. Plag. 46.

Qualem jam dudum Eruditus Orbis desideravit, & *Thomas Marschallus*, Collegii Lincolnienfis in Academia Oxoniensi, dum viveret, Rector clarissimus promiserat, Grammaticam Anglo-Saxonicam atque Gothicam, *Georgius Hickefius* tandem laudando studio composuit publicique juris fecit. Cum enim vir hic doctissimus deprehendisset, antiqua Saxonum Gothorumque monumenta, quorum in Anglia imprimis haud exigua copia hodieque superest, a Theologis æque ac Jureconsultis & Philologis legi merito debere; paucissimos vero esse, qui sine Grammaticæ adminiculo facere id seu velint, seu cum successu possint: id laboris in se suscepit, ut linguam, quam barbaram & incultam plerique putant, ipse vero disertam & ad elegantiam Græci sermonis aspirantem laudat, certis disciplinæ regulis subjiceret. Sed de hoc instituto suo ipse in præfatione uberius disseruit, harum rerum studiosis omnino legenda. Cæterum Grammaticam hanc, de qua in compendio plura dici non possunt, excipiunt in eodem hoc volumine

cris

viii.

TAB. VIII.
Ad Supplementorum Sectiones.
X. pag. 523.

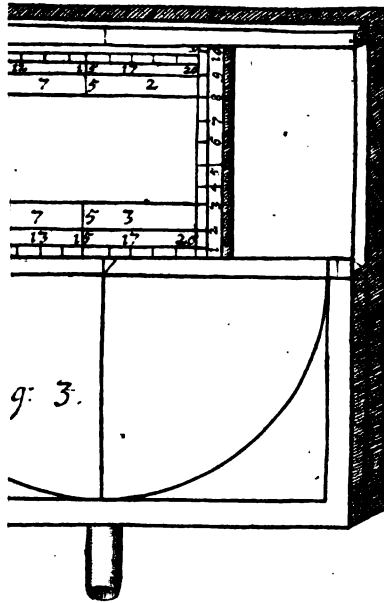
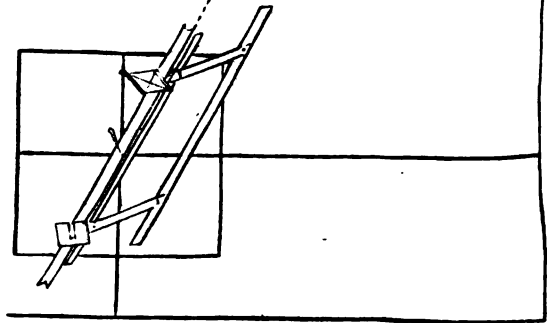

Fig: 2.

eria adhuc opuscula alia. 1. *Runolphi Jone* Rudimenta Grammaticæ Islandicæ, A. 1651 Hafniæ jam edita, sed quibus nunc Dictionariolum ab *Hickeſſo* nostro concinnatum acescit. 2. Catalogus veterum librorum Saxoniorum atque Gothicorum, tum qui typis exscripti sunt (quorum quidem illos, qui a *Joffelino, Somnero, Mareſchalla & Junio* editi fuere, puros ac emendatos; reliquos vero omnes, etiam quos *J. Seldenus & H. Spelmanus* ediderunt, mendosos produisse, in Præfatione Auctor noster monuerat) tum qui in Bibliothecis, Angliæ inprimis, manuscripti magno satis numero asservantur. 3. *Eduardi Bernardi*, celeberrimi sæpiusque nobis laudati viri, Etymologicum Britannicum, e Dissertatione, quam de Orbis Eruditi Litteratura apparat, decerptum; quod specimen tale est, ut Dissertationem integram non possint non docti omnes quam avidissime expectare.

PRAXIS NOVA ET EXPEDITISSIMA GEOMETRICE
mensurandi distantias, altitudines & profunditates, auctore P. Stanislao Solſki, Polono, Societatis JEſu.

Cracoviæ, ex officina Franciſci Cezari 1688. in 4. plag. 17.

Schematum Tab. 16.

Quem in scenam produxerat doctissimus S. J. Pater Solſkius *Geometram Polonum*, operationes practicas sine usu acus magneticæ & regulæ proportionum facillima ratione expedientem, illum habitu Romano circumdatum denuo in lucem emisit, ut ad studiosos Geometriæ Polonici idiomatis ignaros ipsi quoque pateret aditus. Nova autem mensurandi praxis, quam ille docet, quinque hujus libelli partibus explicatur. *Prima* præmittit problemata de formandis lineis, angulis & figuris, breviterque perſtringens incommoda instrumentorum, quibus vulgo Geodætæ utuntur, exponit fabricam tabulæ tam *simplicis* quam *divise*, nec non dioptræ cum pinnacidiorum novorum genere, ex quatuor constante chordis, quæ dum decussantur, duos angulos acutos efformant. (Vid. Fig. 1.) *Simplex* tabula nihil aliud est, quam tabula quadrata, ex quatuor quadratulis minoribus composita: ex simplici vero fit *divisa*, si quadratorum latera in centum partes æquales distribu-

Uuu 2

buan-

buantur. Pars *secunda* usum tabulæ simplicis & divisæ explicat: *tertia* vero continet constructionem & usum *tabulæ artificialis*, in quam tabula divisâ mutatur, si pars ejus dimidia, quæ duo quadrata completitur, infertur lamina mobili easdem divisiones habente. (Vid. fig. 2.) Transfert autem doctissimus Auctor instrumentum parallelarum ad novum usum, dum unum ejus latus illud, quocunque etiam genere tabulæ utatur, lineæ fiduciæ adplicat, alterum vero ita diducit, ut longitudinem quæsitæ lineæ in quadratuli latere abscondat. (Vid. fig. 3.) In *quarta* parte docetur, quomodo tabulæ lignæ simplicissimæ, quam *asserculi* nomine vocat Auctor, adminiculo omnes dimensiones Geometricæ possint perfici, nec non quomodo *trium baculorum* ope, qui compositi triangulum rectangulum constituunt, quamplurima quæsitæ Geometrica in campis resolvantur. *Quintam* denique partem complent problemata, quibus dimetiri licet altitudines per *umbram diurnam ac nocturnam*, non tantum extensam per planum horizontale, sed & fractam in plano verticali. Singulæ autem propositiones, quæ in unum sunt 59, non solum demonstrationibus confirmantur, sed tanta cum perspicuitate quoque proponuntur, ut facillime possint intelligi, præcipue ab illis, qui usum Quadrati Geometrici & Mensulæ Prætorianæ habent perfectum.

JOHANNIS GOAD, ANGLI, ASTRO-METEOROLOGIA Sana, seu Principia Physico-Mathematica, quibus mutationem aëris, morborum epidemicorum, cometarum, terra motuum, aliorumque insigniorum natura effectuum ratio reddi possit.

Londini, apud Samuelem Tidmarsh. 1690. 4. plag. 24.

Quæ in *Actis Eruditorum* Anni 1687, p. 22. seq. a nobis commemorata sunt *Astro-meteorologica*, Clarissimus eorum Auctor, antequam Anno 1689 de vita decederet, in compendium contracta, Latino sermone, exterum in gratiam, denuo proposuit, persuasissimus hanc celestium contemplationem non solum animum pariter atque oculos erigere lætoque pascere spectaculo, sed varias quoque utilitates redundare posse in genus humanum, si astrorum vires rite investigentur.

Quam-

Quamobrem nauticæ quoque rei peritos orat, ut in longo suo marino otio impendant potius tempus, quam fallant; nec arte sua ad privatorum quæstum tantum, sed ad bonum publicum utantur; cui post propagationem religionis Christianæ melius conferre non possint, quam aëris mutationes diligenter annotando, ut tandem ars Astrologica perfectior evadat: ipsisque ut majori cum voluptate id facere possint, certas regulas præscribit. Cæterum opusculum ipsum in duas partes commode tribuere licebit, quarum *prima* de subjecto & materiâ meteororum disputat; stellis tam errantibus quam affixis influxus suos vindicat; varios modos, quibus Planetæ caloris & frigoris vicissitudines producant, affert; præcipue vero de aspectibus non solum in univèrsam, sed singulorum quoque Planetarum inter se & cum fixis, agit; tandemque suspiciones Cœmicas de fixarum & partium Zodiaci, nec non de Horizontis & Meridiani viribus proponit. *Altera* pars per præcedentis doctrinæ principia rationem reddere conatur insigniorum aliquot naturæ effectuum, differendo de natura & qualitatibus mensium anni, de morbis epidemicis & peste, cometis, terræ motibus, fulmine & fulgure, maris fluminumque motibus & inundationibus, ventisque tandem & tempestatibus. Quos vero aphorismos de rebus jam dictis in medium præfert, eorum veritatem diligentissimis accuratissimisque multorum annorum observationibus expertum se esse Cl. Auctor affirmat, nec Chymicum ullum foco asidentem diligentius avidiusque unquam excubuisse notandis observandisque variis ignis gradibus, & arcani *χρυσοποιητῆς* diversis coloribus mutationibusque, quam ipse in naturæ cœlestis varietatibus aërisque vicissitudinibus perscrutandis invigilaverit. Provocat autem, sicubi brevior est, ad majus suum opus Anglicano idiomate editum, ex illoque repetit consilium de Professore Astrologiæ Lugduni Batavorum constituendo, quod tanquam *ex nimio fervore dictum culpasse* Cl. Auctori visi sumus, cum illud l. c. recensere-remus. Enim vero mentem hanc a nobis alienam fuisse, facile intelliget, quisquis verba nostra inspicere non gravabitur.

AVERIGVACIONES DE LAS ANTIGVEDADES
de Cantabria, Autor el Padre Gabriel de
Henao, &c.

Uuu 3

five,

buantur. Pars *secunda* usum tabulæ simplicis & divisæ explicat: *tertia* vero continet constructionem & usum *tabulæ artificialis*, in quam tabula divisâ mutatur, si pars ejus dimidia, quæ duo quadrata completitur, infertur lamina mobili easdem divisiones habente. (Vid. fig. 1.) Transfert autem doctissimus Auctor instrumentum parallelarum ad novum usum, dum unum ejus latus illud, quocunque etiam genere tabulæ utatur, lineæ fiduciæ adplicat, alterum vero ita diducit, ut longitudinem quæsitæ lineæ in quadratuli latere abscondat. (Vid. fig. 3.) In *quarta* parte docetur, quomodo tabulæ ligneæ simplicissimæ, quam *asseruli* nomine vocat Auctor, adminiculo omnes dimensiones Geometricæ possint perferri, nec non quomodo *etiam baculorum* ope, qui compositi triangulum rectangulum constituunt, quamplurima quæsitæ Geometrica in campis resolvantur. *Quintam* denique partem complent problemata, quibus dimetiri licet altitudines per *umbra diurnam ac nocturnam*, non tantum extensam per planum horizontale, sed & fractam in plano verticali. Singulæ autem propositiones, quæ in univ. sunt 59, non solum demonstrationibus confirmantur, sed tanta cum perspicuitate quoque proponuntur, ut facillime possint intelligi, præcipue ab illis, qui usum Quadrati Geometrici & Mensulæ Prætorianæ habent perspectum.

JOHANNIS GOAD, ANGLI, ASTRO-METEOROLOGIA Sana, seu Principia Physico-Mathematica, quibus mutationem aëris, morborum epidemicorum, cometarum, terra motuum, aliorumque insigniorum natura effectuum ratio reddi possit.

Londini, apud Samuelem Tidmarsh. 1690. 4. plag. 24.

Quæ in *Actis Eruditorum* Anni 1687, p. 22. seq. a nobis commemorata sunt *Astro-meteorologica*, Clarissimus eorum Auctor, antequam Anno 1689 de vita decederet, in compendium contracta, Latino sermone, exterorum in gratiam, denuo proposuit, persuasissimus hanc celestium contemplationem non solum animum pariter atque oculos erigere lætoque pascere spectaculo, sed varias quoque utilitates rodundare posse in genus humanum, si astrorum vires rite investigentur. Quam-

Quamobrem nauticæ quoque rei peritos orat, ut in longo suo marino orio impendant potius tempus, quam fallant; nec arte sua ad privatorum quæstum tantum, sed ad bonum publicum utantur; cui post propagationem religionis Christianæ melius conferre non possint, quam aëris mutationes diligenter annotando, ut tandem ars Astrologica perfectior evadat: ipsisque ut majori cum voluptate id facere possint, certas regulas præscribit. Cæterum opusculum ipsum in duas partes commode tribuere licebit, quarum *prima* de subjecto & materia meteororum disputat; stellis tam errantibus quam affixis influxus suos vindicat; varios modos, quibus Planetæ caloris & frigoris vicissitudines producant, affert; præcipue vero de aspectibus non solum in universum, sed singulorum quoque Planetarum inter se & cum fixis, agit; tandemque suspiciones Cosmicæ de fixarum & partium Zodiaci, nec non de Horizontis & Meridiani viribus proponit. *Alter*a pars per præcedentis doctrinæ principia rationem reddere conatur insigniorum aliquot naturæ effectuum, differendo de natura & qualitatibus mensium anni, de morbis epidemicis & peste, cometis, terræ motibus, fulmine & fulgure, maris fluminumque motibus & inundationibus, ventisque tandem & tempestatibus. Quos verò aphorismos de rebus jam dictis in medium præfert, eorum veritatem diligentissimis accuratissimisque multorum annorum observationibus expertum se esse Cl. Auctor affirmat, nec Chymicum ullum foco assidentem diligentius avidiusque unquam excubuisse notandis observandisque variis ignis gradibus, & arcani *χρυσουποιητικῆ* diversis coloribus mutationibusque, quam ipse in naturæ cœlestis varietatibus aërisque vicissitudinibus perferutandis invigilaverit. Provocat autem, sicubi brevior est, ad majus suum opus Anglicano idiomate editum, ex illoque repêtit consilium de Professore Astrologiæ Lugduni Batavorum constituendo, quod tanquam *ex nimio fervore dictum culpasse* Cl. Auctori visi sumus, cum illud l. c. recensere-remus. Enim vero mentem hanc a nobis alienam fuisse, facile intelliget, quisquis verba nostra inspicere non gravabitur.

AVERIGVACIONES DE LAS ANTIGVEDADES
de Cantabria, Autor el Padre Gabriel de
Henao, &c.

Uuu 3

five,

sive,

Cantabriæ Antiquitates luci restitutæ, autore P. Gabi-
ele de Henao, Valdoletano, Theologo & Magistro Scri-
pturæ S. in Regali Collegio Societatis Jesu in Aca-
demia Salamanticensi.

Salamanticae, ap. Eugenium Antoniũ Garciam, 1689. fol.

Plagul. 122.

ORdinis sui primipilum ac fundatorem, *Ignatium Loyolum*, (qui
& ampullis plenissima dedicatione liber hic inscribitur) peculiari
honoris genere mactaturus Autor, patriam ejus Cantabriam scriptis suis
clariorem reddere, ipsiusque historiam & antiquitates a caligine
vindicare sibi proposuit. Uturq; haud inficeret, nempe hujus no-
minis latiores fortean fines olim habuisse; hac tamen appellatione
nunc tres illas potissimum provincias, propiori Magistrum isthunc
suum jure attingentes, comprehensas vult, *Guipuscoam* puta, *Biscaiam*
& *Alavam*: quarum prima nempe natale solum, reliquæ duæ majores
ac profapiam ipsi dedisse celebrantur. Et Guipuscoam quidem quod
attinet, satis constat, eam Ignatio patriam contigisse: cum hodiernum in
oppido *Azpeytia*, (sub cujus nempe districtu Loyolæ Domus sita est.)
& templum Divi Sebastiani & baptistetium ejus, in quo *Silvæ* ille sa-
crum recens natus lavacrum subierat, hoc nomen *Sancti* certatim
frequentari feratur, sups ibidem partus boni *Ignatiana* inchoari
ri exoptantibus, imo & plerumque ipsos Ignati *Ignatiana* vocare
gestientibus. Quin & superest ibidem ipsum nobilitatis *Sancti*
de Loyola palatium, *la Santa Casa* nunc appellari solitum, quod cum
hanc lucem primum editum suscepit: quodque non *Sancti* anno
nempe 1681, ab ultimis ejus possessoribus, Ludovico Henrico de Ca-
brera & Teresa Henrica Velasca de Loyola, Marchionibus de *Sancti*
zas & Oropeza, per solennem cessionem translatum fuit in Dominium
RIANAM Austriacam, hodierni Regis Hispaniæ matrem, quæ anno
sequenti illud porro cessit Patribus Societatis Jesu, profundando illic
Ordinis sui collegio; reservato tantum sibi, & post mortem suam Re-
gi filio, ejusque in regno successoribus, jure Patronatus, repetente de-
nuo conditione, quippe quæ & priori illi cessionem annexa fuerat, ne
solicet

solicet ullum pro futuri Collegii fabrica parietem demoliri fas esset, sed antiquis hujusce domus muris, ob vetustatis venerationem illibatis, contigua modo ædificia adjungere & excitare liceret. Biscaiam vero & Alavam quod concernit, operose evoluta istarum historia genealogica clare deducit Autor, Ignatium ex earum familiis nobilitate antiqua conspicuis maternum genus derivare; cujus etiam rei notitia inter incolas istorum tractuum sparsa, id effecisse se Noster prædicat, ut Status Biscaiz anno 1680, habita solenni diæta, Sanctum hunc in provincia suæ Patronum adoptarent, festumque ei quotannis die 5. Novembris celebrandum dedicarent, confirmatione hujus rei ab Innocentio XI & Sacra Rituum Congregatione, impetrata: quale quid a Guipuscoanis jam tum anno 1610 fuerat factum: ut adeo dubium fere sit, majorine officii genere Loyolam suum, propter conciliatos noviter tot cultores atque clientes, an vero Cantabriam ob illustratas tam egregie ipsius Antiquitates, sibimet devinxerit Autor: quanquam & ipse profiteatur, in istius potissimum honorem, totum hunc laborem a se susceptum fuisse; de cujus etiam historia non pauca commemorat particularia, plenior tamen ejus notitiam desiderantes remittit ad largius P. Francisci Garciae opus de vita, virtutibus & miraculis Sancti Ignatii conscriptum.

Præsentem huncce Librum Autor in *quatuor Tomos* dispescere consultum duxit, quorum *Primus* dicatur antiquiori Cantabrorum historia, a summis inde temporibus, quibus Hispania incolis habitari coepit, per totum annorum tractum, quo Romani in ea imperium tenuere; *Secundus* destinatur rebus in Cantabria Gothorum dynastia durante gestis; *Tertius* iis, quæ Maurorum ævo ibi contigerunt; *Quartus* denique recentiori quodammodo historia, sub Regibus nempe Legionis, Comitibus item Regibusque Castellæ, eousque donec hæc provinciarum tria Castiliensi tandem coronæ incorporata fuerit. Ut autem impræsentiarum non nisi *primus* exhibeatur *tomus*, Clarissimi e Societate Jesu sæpiusque laudati nobis Viri, *Danielis Papebrochii*, beneficio ad nos delatus; asseverat tamen Autor, & residuos omnes jamjam elaboratos in promptu esse, quantocyus publicandos, cum compererit, isthunc a bonis bene acceptum fuisse: de quo quidem vix erit dubitandum, cum & singularis industria hoc in opere adhibita, & materiz, hætenus nempe non nisi parcellime ab aliis pertractatz, raritas

ritas plurimorum facile applausum impetrare posse videatur. Ac si
certum est, de regionibus his, quod antiquiora maxime tempora
cernit, parum aut nihil consignatum literis superesse, cum gens haec
inde ac aliae plures fortitudini ac militaribus exercitiis magis, quam
studiis humanioribus dedita, praecleara facere, quam scribere maluerit
exteri vero ob barbaros incolarum mores non ausi sint oras has
gesta penitus explorare, notitiamque adeo, quae commentariis
nandis sufficere potuisset, sibi comparare. Et hinc cum nescimus
No-ster habuerit, maxime circa primordia hujus nationis & remotiora se-
cula, primo hocce libro comprehensa, cujus vestigia hactenus
gere potuisset, consarcinandum ipsi undiquaque fuit, quicquid apud
priscos scriptores, & in Romana in primis historia, sparsim de Cantabris
traditum extat: quae nempe cuncta indistincte tribus in Hispaniae
provinciis accommodare non dabitavit, protestans tamen, se per hoc
nullum reliquis praepjudicium facere velle, si quae partem de se
suis fibimet vindicare praesumant: quandoquidem constat, Gallaeciam,
Biscaiam & Alavam, (tractus puta recentioribus demum saeculis ista
nomina, quorum ratio etymologica cap. 54. 55. 56. opere se reddidit,
fortitos,) non postremam Cantabriae portionem constituisse, quamvis
probabile sit, ampliorem Hispaniae partem ejus quondam appellationis
fuisse participem. Non pauca tamen insuper, quae hactenus huic in-
fereret, ex archivis partim publicis, partim privatis, quibus
corrogasse semet profitetur, ut ut ex optatis partibus, quibus
jusce modi sibi promiserit, quam impetraverit, quae hactenus
se illatim compilare cuncta, & in unum eorumque
rore oportuerit, hinc non commode licuit justam
currentem nullisque interruptam hiatibus hactenus
tentusque adeo fuit, materias sparsim occurrentes
tractare, tali quidem ordine, qualem aut temporum
modior argumentorum connexio efflagitare visa est. Ac ut
stus tot autorum allegationibus discursus ingratis
utque uniformi magis dictionis genere constaret, ad
ca (quorum numerosa nusquam non comparens carere
πολυλογία affatim testatur,) in ipsa contextu ubique
mone expressit: ipsis citationibus verbisque scriptorum
thenticis sub finem cujusque capituli rejectis: quorum

notas ac digressiones varias historicas atque philologicas, quas pro occurrentis materiae ratione passim facere visum ipsi fuit. Cæterum non dissimulat Autor, scriptum hocce suum non de panegyrici minus, quam de historiae natura participare, dum non nude res gestas referre, sed subinde oratoriis amplificationibus extollere videri queat: protestatur tamen, salva ubivis rei veritate id a se factitatum esse, cui nempe inanibus ornamentorum lenociniis nil quidquam detractum voluerit. Et fatendum omnino est, ipsum non parum ingenii ostendisse in exculpendis quacunque ex occasione Cantabrorum suorum laudibus: dum argute varia Autorum testimonia, obiter quandoque tantum de iis prolata, suos in usus vertere istorumque encomio accommodare scivit. Jam ut de potioribus capitum hujus libri contentis adhuc nonnulla brevissime dicamus; sub initium inquit Autor, quando primum habitatoribus instrui cœperit Cantabria: ubi rejecta opinione Alphonsi de Cartagena, Episcopi Burgensis, Hispaniam jam ante diluvium incolas nactam statuentis, contendit, Tubalis auspiciis primitus colli hominibusque frequentari hæc terras cœpisse: cujus rei vestigia hodiernum residua inquit in variis locorum nominibus, Armenicam quadantenus originem sapientibus. Proximis capitibus persequitur colonias a Cantabris quondam in alias orbis partes emissas: in Hiberniam puta, Corsicam, Iberiam Asiaticam, nec non Britanniam, quæ ipsa nempe hujus rei memoriam in *Cantabrigia* suæ nomine servasse perhibetur. Sicuti inter conjecturas, de Hibernia a Cantabris quondam habitata, & illud refertur, quod familiaris adeo nobilioribus ejus regni viris titulus *Onel* vel *Odonel*, nonnunquam plane in merum *O* abbreviari solitus, derivatus videatur a Vasconica voce *Oneen*, quæ *Optimum* sonet. Sed & in aliis terrarum tractibus investigandis strenue collata a Cantabris opera Cap. 4. extollitur. Sic sub rege Castellæ Henrico III, circa annum 1393, Biscaiani & Guipuscoani memorantur detexisse Canarias; pariter a nave quadam Biscaiana Columbus primam de America hausisse notitiam dicitur; quin & famosa illa navis *Victoria*, quæ terrarum orbem prima totum circumire ausa est, nauculorum habuisse traditur Guipuscoanum, nempe *Joannem Sebastianum del Cano* ex civitate *Guetaria* oriundum. Porro Cap. 5. inter Cantabriæ prærogativas & illud recensetur, quod in horrenda illa annonæ inopia & siccitate, quæ circa annum Mundi 2888 universam Hispaniam,

migrare coactis passim incolis, afflixisse narratur, pluviis per 25, vel secundum alios, per 29 annos penitus cessantibus, (quos dein continui per triennium imbres exceperint,) Cantabria tamen per hoc habitatoribus haud nudata fuerit, ut reliquæ pleræque provinciæ, dum alumnus ejus flumen Iberus, nunc *Ebro*, pariter ac in Andalusia Bætis seu *Guadalquivir*, ab exsiccatione immunitatem habuerit. *Capite 6. & sequentibus* compluribus, Autor varia gesta & egregia Cantabrorum, facinora pertractat, ac secundum potiores circumstantias expendit, quibus in bello Hannibalis cum Romanis, aliisque dein præliis, Pompeji primorumque Cæsarum Romanorum ævo habitis inclaruere: qua occasione non exigua lux accenditur antiquæ Geographiæ, dum Autor historia id ferente, sedulo, & integris quandoque capitibus, inquirat iu vesum situm locorum a priscais Scriptoribus memoratorum, & quænam hodie oppida iis respondeant: v. g. ubi Juliobriga steterit, portusque Victoriæ, c. 10. ubi Cantabria urbs, quam ab Augusto everfam nonnulli tradunt, & num talis unquam extiterit, cap. 15. *sequi*; ubi Segesama, c. 17. Vellica, c. 18. Mons Vinnius, c. 19. Arracillum, c. 21. Mons Medullius, c. 22; quænam Flaviobriga a Vespasiano fundata, ac num ei respondeat sitû hodierna *Bermeo*, c. 37. num vero *Bilbao* a. 38. vel *Orduña*, aut Fontarabia, aut *Portugalete*, aut *Urdiales*? c. 39. tanta enim caligo prisca non raro Geographiam obsidet. Cæterum quicquid de debellatis ab Augusto Cantabris plerique dicant, noster dubiam valde ejus rei fidem facit c. 27. aut saltem hancce suam Cantabrorum provinciarum trigam a jugo Romanorum liberiolem perdurasse contendit, ejusque rei argumentum inter alia allegat pertinacem istic linguæ Vasconicæ retentionem; cum alias ditiones devictæ plerumque victorum sermonem adoptasse deprehendantur. De priscorum quoque Cantabrorum religione Autor nonnulla in medium affert c. 30, quos licet ab omni superstitione absolvere non audeat, statuit tamen crassioris istius idololatriæ, gentium plerisque familiaris expertes, nude Deum *ἀγνώστου* coluisse; mentionemque simul facit legationis ejusdam, quam ab Hispanica natione ad Salvatorē nostrum missam, pro impetranda evangelii apud suos prædicatione, nonnulli volunt, trahentes illuc textum *Job. 12. v. 20.* ubi de Græcis Christum visere exoptantibus agitur. Porro quamvis ipsam Cantabriæ descriptionem geographicam in Librum hujus operis IV. distulerit: non omisit

mi sit tamen interim varia notabilia & privilegia, primarias ejus civitate s, Bilbao, Bermeo, Fuente-Rabia concernentes commemorare, a *cap. 42.* usque ad *48.* Denique non erudita minus, quam lectu jucunda sunt, quæ de ferreis præficarum quarundam gentium nummis, *c. 7.* de Crucis imagine jam olim a Cantabris insignium loco adhibita, *c. 28. seq.* de Inscriptionibus variis in Cantabria repertis, *c. 40. & 41.* de famosa illa quercu prope Guernicam, (quæ & ipsa absolute *arbor de Guernica* vulgo audit, sub qua nempe olim Biscaia Domini nudato pede sinistro suis juramento se obstringere jussi fuerunt, & hodiernum diætæ generales Biscaianorum celebrantur, unde & per arborem istam significata quibusdam creditur, quam Biscaia insignia lupo lupaque stipatam, representant) *cap. 60. seq.* nec non de pluribus aliis talismodi materiis ad historiam & philologiam facientibus afferuntur: quorum suavitate degustata, plurimi dubio procul residuorum etiam hujus libri tomorum editionem festinandam nobiscum anxie exoptabunt.

*RELATION UNIVERSELLE DE L'AFRIQUE
Ancienne & Moderne, en quatre parties, par le Sr.
de La Croix.*

hoc est,

Descriptio Africae Antiquæ & Hodiernæ, quatuor partibus distincta, autore Domino de Cruce.

Lugduni apud Thomam Amaulry 1688. in 12. Tomi IV.

Constat Alphab. 4. plag. 9.

HÆc Africae descriptio non æqualiter in Partes & Tomos distributa est, sed Partium divisio materiem sequitur: Tomorum dispensatio commoditatem voluminum, adeo ut Pars prima in Tomum secundum; & Pars secunda in Tomum tertium excurrat: in cujus medietate incipit Pars tertia, quæ in quartum etiam Tomum protrahitur, ita ut quarta Pars non integrum comprehendat Tomum quartum. Partes rursus in Libros, libri in Capita, hæc in Sectiones dispescuntur. Pars prima de regione Alborum Africanorum; secunda de Nigritarum terra; tertia de Æthiopia utraque, Superiore & Inferiore; quarta de Insulis circa Africanam tractat. Præmittitur generalis theoria

Xxx 2

Terræ

Terrestris Globi secundum Circulos, Zonas, Climata, Umbrarū differentias: nec non quatuor majorum partium, Europæ, Asiæ, Africæ, Americæ, secundum limites, situm, tempestates, etiã incolarum mores ac ingenia, quantum de illis in universo judicare licet.

Primæ Partis liber primus *Ægyptum* describit, & Inferiorem quidem, sive ad mare vergentem, a finibus Barcani regni per Nili ostia progrediendo, ubi Alexandria cum veteri Pharo & Bibliotheca; Bochiris sive Busris; Rosette cum herba Loto; & Foa, ac aliæ urbes illustrantur. Aliter autem nobilissimus Autor tripartito *Ægyptum*, quam veteres, distinguit. Ptolemæus Hebdomidem, & Strabo Mediam inter Delta sive Inferiorem, ac Thebaidem sive Superiorem locant: Noster suam Mediam ita a latere apponit Inferiori, ut Damiatam, quæ in Pelusii, maritimæ urbis, ferme loco est, adscribat Mediæ; Memphim vero & Pyramides, quæ veteribus in Media sunt, ad Superiorem referat. In Memphitico tractu urbem amplissimam Cairo commendat, quam quadripartitam facit, Bulac, quæ portum in Nilo continet: Carasam sive Massar, quæ palatia habet: Veterem urbem in ruinis, Christianorum & Armeniorum habitaculum: & tandem Magnam Cairo, de cujus amplitudine, vicorum, platearum, portarum, turrium numero multa ibidem recenset. Digreditur hinc ad Balsami, arboris odoriferæ descriptionem, quam contra Plinii, Strabonis, Dioscoridis & aliorum sententiam, negat in Palæstina aut Syria primigeniam fuisse, quod propria Arabiæ Felicis, & in ea Meccanæ & Medinensis regionis sit; unde sacra illa peregrinatione, quam ad sepulcrum Mohammedis suscipiunt Cairenses, in *Ægyptum* quoque deferatur: in Judæa autem primum visam, quum Regina Sabæa Salomoni eam dono tulisset. Addit de usu ejus in medicina, nec non de aliis odoriferis, Moscho, Tamarisco & ceteris, quarum in *Ægypto* copia singularis sit. In eodem Cairensi tractu oppidulum aut pagum Mataream laudat, ubi Mariam cum puero Servatore exulasse, multorum ait consensu probari, qui rudera etiam domunculæ, & fontem ostendant, quibus sancti illi exules, Herodem fugientes, usi credantur. Prope inde ruinas Heliopoleos distare, in iisque obeliscum hieroglyphice inscriptum superesse commemorat. Interjecta Pyramidum descriptione, Mumias, & qua condiuntur, pollincturæ materiam examinat, nobilium cadavera a plebejis ex elegantia vel incuria dispositionis ac ordinis

distin-

distinguens. De lampade etiam inextinguibili, in Memphiticis sepulcris reperta, & hujus occasione de similibus lucernis Romanorum disputare instituit. Varia deinde, quæ restant, commiscet, insulam Nili Michiam, & Gezam oppidum prope Pyramides; & Suez emporium ad supremam Sinus Arabici oram: & austrum versus plura oppida ac obeliscos; & tandem Afnam in alia Nili insula, quæ Siene est veteribus. Variis quoque arboribus ac herbis explicatis, tempestates anni pro illo Climate definit, Ver nempe per Januariam & Februariam bimestre: Æstatem primam & peregrinis noxiam per Martium, Aprilem, ad solstitium usque: inde Æstatem secundam & tolerabiliorem usque ad Augusti finem, quo Autumnus incipiat, qui Septembrem & Octobrem absumit: a quo reliquum mensium, November & December, hibernis temporibus relinquatur. Pergit Auctor ad linguam antiquam gentis, quæ Coptica dicitur, nec hodie pura superstes sit, sed variis linguis, Arabica, Græca & aliis permista, & hæc quoque rara in Ægypto, in vernacula usum Arabica succedente. Hieroglyphicam scripturam post Cambyfis incursionem cessasse credens, argumentum inde pro Mumiæ antiquitate sumit, quod hieroglyphico caractere tam cistæ earum, quam involucria consignata videantur. Hinc ad imperandi formam progressus, & vetustissimum statum, & qui sub Ptolemæis fuit, & sub Romanis, ac sub Caliphis & Sultanis, breviter exponit, quibus ordinem magistratuum Turcicorum, in Ægypto hodie constitui solitorum, adjungit. De religione antiqua gentilium præfatus aliquid; quæ nostris temporibus ibi vigeat, in Mohammedanam, Christianam, & Judaicam distinguit, ita ut Mohammedana prævaleat, Christiana non unius sectæ, sed Catholicorum, Jacobitarum, Georgianorum, aliorumque sit. Tandem de Lacubus & Nilo agit, in illis duos potissimum commemorans, qui Alexandriæ in austrum subjacent: De Nilo Kircherum cum Vosio committit, nec ipse, quod certum sibi videatur, superaddit.

Ejusdem primæ Partis libro secundo Auctor *Barbariam* percurrit, & quantum primus adhuc Tomus capit, regnum Marroccense cum Fessano perlustrat. Generatim mores, redivit, potentiam, limites contemplatus, urbis Marocco tum situ, tum magnitudine ostensa, ad singulas regni provincias. Hea, Sus, Duquelle, Gezule & ceteras conversus, principalium quoque urbium, utur Europæis in-

cognitarum, rationem habet, quarum enumeratione Lectorem non fatigabimus. Pariter in regno Fessano, post metropolim Fez sive Fes, provincias subjectas narrat, quarum præcipua, & ipsa Fez cognominata, ad Oceanum urbem Salée teneat, Europæorum quoque fœderibus notam. Cætera provinciarum nomina Asgar, in qua Larache; Habad sub mediterraneo mari, cujus Arzilla, Tanger, & Ceuta sunt: Errif, in qua Pennon des Velez: ac Garet, ubi Melilla est, quæ urbes, in ora maris sitæ, Hispanici juris, excepta Tingi sive Tanger, adhuc servantur.

Tomus secundus continuat Barbariæ regnorum enumerationem, hoc est Algeriani, Tunetani, Tripolitani. Sub Algeriano etiam Telenfinum censetur, cujus metropolis Tremeson sive Telenfin, Arabibus Telimisen, laudatur. In provinciis Algerianis, quæ ab XVIII° cum *Gramaye* Geographo numerantur, præcipua censetur, quæ nomen regiæ Alger servat, quam urbem Autor non delineat modo cum munimentis suis, sed incolarum etiam mores & consuetudines; nec non imperium describit, quod varium fuit pro diversis temporibus. Si enim Alger Cæsarea Mauritaniz est, ut Autori & aliis multis videtur; Romanæ olim ditionis fuit, quibus Saraceni eriperunt, nomen quoque urbis pro sua lingua commutantes, in quorum potestate fuit, aliquando Telenfino regi subdita, post Principi cuidam Arabum, cui famosus pirata Barbarossa ademit, cujus frater, Hispanorum imperium veritus, in Turcorum fidem ac clientelam se, urbemque cum suis transfertur, quum Maximilianus Imperio in Germania esset; quævis Turcis in eam exigua potestas sit, quod cives libertatem suam contra quoscumque tueantur. Deinceps alias urbes, Algerianis subjectas, Autor noster recenset, ut sunt Gigeri, Gallorum mercatores frequentantibus nobilis: Constantina, olim Cirta dicta: & Bona, Hippo Regium antiquis, Augustini episcopalis sedes. Historiam subnectit bellorum contra Algerienses gestorum, sub Carolo V. infeliciter, submersa classe, & terrestri quoque clade accepta: & nuper a Gallis felicitate, sed brevitate bombardarum tormentis, ut duris conditionibus pacem acciperet. De Tunetano regno Autor refert, eandem fere, quæ Algerianis, nunc formam sub Turcorum imperio esse, ad quos delata tandem Tunetis sit, quum Caliphis antea, deinde Mauroccensibus, postea propriis regibus subsuisset. Hispanos omnibus viribus laborasse, ut Turcos inde repel-

expellerent, & Carolum V. rege Muley restituto, Guletam etiam, urbi vicinum castellum, præsidio tenuisse. Sed Muleyurum a filio dejectum, novam materiem tumultuum fuisse, quibus Turci tandem invitati omnes Hispanos expulerint. Alia hujus regni urbes, Napoli di Barbaria, Cammart, Ariane, Porto Ferino, Sufa, Mahomete, & Cairoan, quæ sedem aliquando Caliphis præbuit, memorantur.

Tripolitanæ urbis similia fata narrantur. Post Romanos Saracenis subditam vel Mauroccensi regi, vel interdum Tunetano paruisse. Seculo superiori captam a Petro Navarro, restitutam a Carolo V. invalisse prædonem Barbarossam, cui rursus ademptam ab eodem Carolo Imperatore, donatamque S. Johannis Equitibus, Turcos sub medio istius seculi occupavisse, qui Bassam quovis triennio regundæ civitati mittant, cujus autem potestas perinde ac apud Algerianos & Tunetanos, populi libertate restringatur. Provinciæ & urbes Tripolitanis subjectæ, per Cyrenaicam, Barca, & vicinas regiones, desertas plerasque investigantur, præter litorales urbes, a portibus commendatas, ut Bon Andrea (vetus Apollonia) Trabuco, Luco & alia sunt. Subiuncta est descriptio pyrobolicæ obsidionis, qua Galli nuper Tripolim, & revertentes inde Genuam Italiæ affligerunt, extorquentes utrique urbi duriores pacificationes.

Liber tertius Partis primæ de *Biledulgerid*, seu interiore Numidia & vicinis regionibus agit. Nam ab Oceano incipit, quem provincia Sus attingit, sed alia ab illa, quæ supra in Barbaria appellabatur. Ab hoc in ortum recedunt Dara, Fasilet, & propria Biledulgerid, cum desertis Zahara & Zanhaga, quorum illud Libyæ nomine antiquis Latinis significatum dicitur. Et tantum de prima Parte.

Eodem secundo Tomo Pars secunda de *Nigritis* initium sumit, & primo quidem libro de iis agit, qui circa flumen Nigrum late ab utraque ripa habitant, ut in Guinea mediterranea, regnis Tombut, Gamber, Agader, Cano, & quæ regio notior est, Nubia, ab Nilo rigata, cujus caput olim Tenupsis, nunc Dangala perhibetur. Nubienses Christiani esse dicuntur, Alexandrinum Patriarcham cum Habesinis, quorum moribus congruant, venerantes. Secundo Partis secundæ libro litorales Nigritæ recensentur, ut Zeloses inter Nigri brachia, quorum regi maiores reges circa Viride Promontorium & Flumen Gratiæ subjecti sunt. Obscura inde regna narrantur usque ad Sierra Lionis, qui altis-

simus.

simus mons & regioni nomen dat, in qua Batavi, Angli, Dani negotiantes loca quædam possident. Sed clarius in hisce litoralis Guinea, & in ea post Quoræ regnum Litus Aureum in primis celebre, quod eisdem Autor in regna divisit, quorum tantum castella quædam & munita ab Europæis loca nominamus, Takorari, Cabocorso, de la Mine, cujus obsidionem, qua Hollandi Lusitanis ademerunt, copiosis verbis recitavit. Addita similis expugnatio castelli Cormantin. Capite V. hujus libri animalia, fructus, metalla hujus regionis. explicantur, cum repetitione eorum, quæ a Batavis in hoc litore possidentur, quibus & alias nationes Europæorum adnumerari oportet. Cætera in his Regionibus regna, Arder, Benin, & provinciam Ambosinen, juxta insulas quibus nominis, quod minus nota sunt nostris, sufficiat solo nomine notasse.

Tertia Pars Operis Tomo tertio fere medio incipit, & in quartum Tomum narrationem profert. Prior ejus Partis liber *Æthiopia* Superiorem sive Habesiniam; posterior Inferiorem explanat. Habesinorum imperium, quod quondam amplissimum fuit, in IX vel X regna ab Autore dividitur, quibus totidem fere Provincias adjungit, quæ regni nomine careant. Nobilissima ex his sunt regnum Gojam sive Gofcham, quod Nilus fere circumfluit: & Anhasarupibæ, regum fratres quondam custodientibus, ut fama est, nobile: Xaoa, & Damos, in quibus Jesuitæ sua collegia & ecclesias possidere dicuntur. Horum mentione excitatus Autor in tempore in quo præsumimus, Romana Ecclesia ejusque Pontifex Habesinis innotuisse. Suspectam ait quibusdam legationem ad Eugenium IV. esse. Concilii Tridentini temporibus, tanquam ideo a Latinis confictam, ut Græcis persuaderet, tam longe, late, in Æthiopia usque Pontificis auctoritatem patere. Noster primas ab Habesinis in Italiam allatas literas tradit ad Clementem VII, anno 1533. per Franciscum Alvarez: inde usque confirmatam aliquod cum hac gente existisse. De Niliaca insula Meroë reperit cum Vosio eorum opinionem, qui ipsum regnum Gojam; Nilus fere circumfluum, antiquorum Meroen interpretantur. Inde ad hæc, Habesinorum hostes progressus, originem illorum ex Judæis & a Salomonassaribus temporibus ducit, silens, qua id fide asseveretur. Claudit hunc librum dissertatione de animalibus, plantis, fructibus, temperate regionis: item de moribus gentis, de lingua, de religione, quam Christianam

nam

nam & probam esse tueretur, non obstante circumfione, quæ liber ritus in hac gente sit, non Judaicum sacramentum.

Libro secundo Partis tertiz *Æthiopia Inferior*, sive reliquum Africae exhibetur, & primo quidæ quæ in latere Occidentali supersunt regna, Lovango, Goy, Congo, Fungeno, Angola, in quibus multi barbari ad Christianam fidem perducti dicuntur Lusitanorum opera, qui ibi negotiationes suas, etiam oppida & castella, præsertim in Congo & Angola, habent.

Tomo quarto hæc tela perterritur, & regiones in austrum magis vergentes recensentur, ut sunt *Bonguela*, *Mataman*, *Casferia* sive *Hotentorum patria*, in cujus ora & extremo Africae angulo celeberrimum promontorium *Bonzæ Spei* est, cum *Batavorum* egregio munimento. Supra *Casres* in mediterraneis imperium *Monomotapa* est, cujus regia describitur, cum aliis locis, ad quæ accessus Jesuitis patere traditur. Ab austro, in septentrionem, adsurgens Auctor, in Orientali latere enarrat regna Europæis commerciis in litore frequentata, *Sofalæ*, *Zanguebar*, *Mofambique*, *Quiloa*, *Mombaza*, *Melinde*, in quorum singulis est, quod *Lusitanis* indicatur. Metropoles pleræque idem nomen tenent, quod provinciarum, & in ora maritima, saltem in insulis, continenti admodum propinquæ sitæ sunt. Hinc ad propiora *Arabico Sinu* transitur, quæ pleræque *Mohammedanis* principibus parent, ut *Magadoxo*, *Adel*, *Zeila*, & insulæ in isto Sinu, *Barbora*, *Mazuca*, *Dalaca*, *Babelmandel*. Ubique mores incolarum explicantur; etiam quæ terra ferat singularia.

Quarta pars *insulas circa Africam*, remotiores a continente, habet: proximæ enim antea in regnis & provinciis declaratz. Initium fit a *Malta* sive *Melitæ*, inter *Siciliam* sita & *Africam*, cujus urbs *Valeta*, & castra seu oppida *S. Angeli* ac *Cita Vittoriosa* laudantur. Ubi *Equites S. Johannis*, hujus insulæ nunc possessores, peregrinati fuerint *Rhodo* expulsi, antequam *Carolus V.* concederet *Maltam*, studiose denarratur: etiam, quæ insulæ circa *Maltam* *Equitibus* subjectæ sint, *Goza* nempè, *Lampedosa*, *Linosa*, *Pantalarea*. Index appositus est omnium *Magistrorum* hujus *Ordinis*; etiam *historia antiquæ possessionis*, *Carthaginensis*, *Romanæ*, *Saracenorum*, quos *Rogierius Normanus Siciliæ Comes* expulit, & insulam cum *Siciliæ* regno conjunxit, cum quo per successores ad *Corolum V.* devoluta fuit, qui *Equitibus*,

Rhodo ejectis concessit habitandam. Liber secundus Partis quartæ Oceani insulas manifestat, incipiens a Madagascar seu S. Laurentii insula, in litore magis, quam introrsus cognita. Gallorum in litore manimenta, & mores insularum copiosius narrantur: nec non minores insulæ, quæ circa hanc Laurentianam sunt, ut S. Maria, de Bourbon, Mauricii, Roderigo & aliz. Inter Africanæ & Americane, hinc Helene insula, affinis nature divitiis, sed inhabitata; S. Michaelis, Ascensionis, & juxta Equatorem, Anni Boni, & S. Thomæ, a Portugallis inventa & possessa, quanquam aliquando a Batavis intercepta fuerat. Insulæ quoque, ad Promontorium Viridesitæ, nominatim enumerantur, conditione illarum & fortuna perscripta: præterquam que Canariæ vocantur, enarratæ omnes sunt, cum monte S. Petri, hæc omnium altissimo, in insula Teneriffa. Hæc omnia præterea, ut regiones chartis geographicis; principales urbes & castella, etiam ritus quidam, elegantibus figuris, non in hac tantummodo parte, sed in toto etiam opere, illustrentur.

SELECTA HISTORIÆ ECCLESIASTICÆ VETERIS Testamenti capita, & in loca ejusdem insignia dissertationes historica, chronologica, critica. Auctore R. P. F. Nicolao Anthonio, Ordinis FF. Predicatorum, in Sacra Facultate Parisiensi Doctore Theologo, & Antiquitate Professore.

Parisi apud Antonium Dezallier, in Via S. Severi, ad Coronam Auream A. 1689. Volumina VII.

Constant Alphabet. xi. plag. 6.

Cum Autor historiam ecclesiasticam sedecim a Christianiæ religionis fundamentis, 26 voluminibus comprehensam & alibi a nobis inchoatam absolvisset, præsentis seculi historia aliis relicta, vel seculum in aliis temporibus dilata; veteris Testamenti historiam ecclesiasticam eodem methodo conscriptam addere voluit. Eam in sex partes dividit, & eisdem voluminibus complexus est. Neque tamen singulis tractatibus voluminibus respondent. Prima enim tractat ab orbe condito usque ad diluvium, & simul secunda a diluvio usque ad vocatorem Abraham, primo

primo volumine continentur. Tertia a vocatione Abrahami, usque ad Israelitarum egressum ex Ægypto, secundū volumen occupat. Quarta, quæ ab exitu Israelitarum, usque ad ædificationem templi Salomonei pertingit, tertium pariter & quartum volumen implet. Quintæ vero ætati ab ædificatione templi usque ad captivitatem Babylonicam, & sextæ a captivitate Babylonica ad Christi nativitatem, quintum etiam & sextum volumen adæquatur. Singularum ætatum historia primum e Sacris Literis recensetur, & deinde quomodo illa partim a Josepho aliisque Hebræis, partim ab Ethnicis Scriptoribus vel illustrata & confirmata, vel interpolata & corrupta fuerit, exponitur. In secunda & sequentibus ætatibus etiam exotica Ægyptiorum, Græcorum aliarumque gentium historia subjungitur. Et historicam hanc synopsis in singulis periodis dissertationes historicæ, criticæ, & chronologicæ excipiunt, quarum argumenta brevissimis indicabimus.

Prima ætatis historiam decem dissertationes illustrant. Prima de principio, in quo Deus cælum & terram creavit, de Spiritu aquis incubante, de anni tempestate qua mundus conditus, de luce primigenia cæterisque hexaemeri operibus differit. Secunda de Paradiso ejusque loco & situ, nec non de arboribus Paradisi agit. Tertia Adami & Evæ creationem, tentationem, lapsum & poenitentiam exponit; qua occasione fœtus systematis Præadamitarum refutatur, nec non Cajetanus, qui historiam de Evæ creatione ad metaphoricum & parabolicum sensum detorsit. Quarta neque Lamechi polygamiam Patriarcharum exemplo excusandam, neque Patriarcharum polygamiam Lamechi exemplo damnandam asserit. Quinta circa Henochi raptum versatur. Sexta docet, e Scriptura probari non posse, quod hominibus, qui ante diluvium vixerunt, carniū esus prohibitus fuerit. Septima veterum quorundam sententiam de Angelorum cum filiabus hominum concubitu refutat, & gigantes veros homines fuisse contra Paulum Burgensem, & corporis proceritate vulgarem hominum staturam excessisse contra Goropium Becanum ostendit. Octava de annis Patriarcharum antodiluvianorum disputat, quorum computationem non juxta versionem 70. Interpretum, sed juxta Hebraicos fontes instituendam esse docet; etsi contraria sententia longo usu & tabulis ecclesiasticis nondum emendatis roborata sit, quam ab Autore antiquitatis temporum restituta, qui Hebræum textum a Judæis corruptum statuit, frustra defendi ostenditur.

Nona de Patriarcharum longevitate tractat. Decima difficultates quaedam de arca Noë ejusque dimensione & capacitate discutit; illiusque universale fuisse contra autorem Præadamitarum probat, & hanc occasione de Noë filiis & nepotibus, & terris quas incoluerunt, prolixo differit.

Secundam ætatem sex dissertationes illustrant. Prima eodem ordine filiorum Noë sic instituitur, ut primus locus Japhethi, secundus Chami, ultimus Chamo assignetur. Secunda de præceptis Noë filiorum, quæ sigillatim explicantur. Tertia de Noë christi antecessore habili, & benedictione Japhetho data, qua vocatio gentium prædicatur. Quarta de Cainan filio Arphaxad, quem in versione Latina in Luca Evangelium irrepsisse, contra fautores contra hanc sententiam patitur. Quinta de turri Babylonica, & linguarum confusione. Sexta de anno natali Abrahami & profectio in terram Canaan, in qua asseritur, Abrahamum anno Tharæ 130 natum, & anno Tharæ 99 in Canaanem profectum. Hæ enim sunt Autoris de his rebus sententia, qui olim in dissertat. de Vulgata quæst. 6. num. 96. septuagesimo Tharæ anno Abrahamum natum statuerat.

Tertia ætatis dissertationes sunt numero sex, nempe I. de annis 430, quos Paulus Gal. 3. v. 17. a testamento divini promissionis Abrahamo factæ, usque ad legis promulgationem intercessisse scribit, & hunc locum cum Exod. c. 12. v. 4. ita Autor conciliat, ut congruenter commendandum affirmet. II. De raptu Saræ, in quo dicitur, Saræ ab Abrahamo citra mendacii & imprudentiæ, sed contra naturam raptam, & a Regibus Pharaone & Abimelecho in servitutem adductam, quorum utrumq; affirmatur. III. De Melchisedech, qui spiritum Dei, neque Spiritum S. neque Virtutem celestem, sed hæc omnia tamen diversum esse, feliciter ab Autore probatur, quam præteritione panis & vini sacrificiū missaticū præfiguraverit. IV. De sacrificio, quod in signū terræ promissionis Abrahamo factæ immolavit. V. De conjugio Abrahami cum Hagar, quo dicitur, Abrahamum contumeliosum, nec Saræ contumeliosum fuisse asseritur. VI. De Quædam contra Marshamū, qui eam ab Egyptiis ad Hebræos pervertit, & amarus esse. VII. De factis Lothi filias suas Sodomitarum libidini prædicentis, eademque ebrietate & incestu. VIII. De Isaac in servitutem adducto, contra Marshamum, qui hoc sacrificium novum et inauditum Abrahami

non fuisse asseruit. IX. De facto Jacobi benedictionem paternam in fra-
tri surripientis & se primogenitum asserentis. X. De caede Sichemitarum, ob stuprum Dinæ illatum a filiis Jacobi inique perpetrata. XI. De
Juda & Thamar, ubi inter alia iterum contra Marshamum asseritur, jus
leviratum Patriarchis usatum non ab Ægyptiorum aliorumque genti-
lium exemplis, sed ex Dei revelatione ortum habuisse, item scortatio-
nem, etiam ante legem datam licitam non fuisse. XII. De oraculo Ja-
cobæ Gen. 49. v. 10. quod non ad solam tribum Juda, sed ad totam
Judaicam gentem pertinere Autori nostro visum. XIII. De historia Jo-
bi, & de autore illius libri. XIV. De caede hominis Ægyptii per Mosen
facta. XV. De apparitione divina, quæ in rubo ardente contigit. XVI.
De institutione, celebratione, & ritu Judaici Paschatis.

*Quarta ætatis historię subjunctæ sunt dissertationes 26: nimi-
rum* I. de spoliis Ægyptiorum, & Israelitarum per mare Erythraeum
transitu, quem Autor contra Tostatum & alios miraculosum fuisse do-
cet. II. De præceptis Decalogi, quæ singula explicantur. III. De
legibus ceremonialibus, quæ ita dispescuntur, ut aliæ ad sacrificia, aliæ
ad sacra, aliæ ad sacramenta, aliæ denique ad varias observationes per-
tineant; qua divisione præmissa, de singulis speciebus scorsim & ita qui-
dem agitur, ut Spencerus ejusque opus de legibus Hebræorum rituali-
bus utrumque rationibus passim notetur. IV. De legibus forensibus
sive ad Principes & subditos, sive ad concives & extraneos, sive ad con-
versationem domesticam inter maritos & uxores, parentes & liberos,
dominos & servos spectantibus. V. De vitulo aureo non ad Cherubi-
narum similitudinem formato, contra Monæjum, qui Aaronem purga-
re frustra conatus est. VI. De serpente aeneo contra Marshamum, qui
serpentem illum ad instar præstigiæ Ægyptiarum quasi amuletum
erectum & suspensum censuit. VII. De Bileami asina & oraculis.
VIII. De morte Mosi. IX. De Pentateucho, quem vere a Mose scrip-
tum contra Spinofam & alios defenditur. X. De antiquitate Mosi &
aliorum Prophetarum, quorum sermō a Gentiliū Poetis, Philoso-
phis & Historicis compilata exemplis nonnullis demonstratur.
XI. De Mose & totius Scripturæ V. T. divinitate. XII. De jurata Gabao-
nitā a Josua & populi Principibus securitate, laudabiliter ob juramen-
ti religionem præstita, etiam ex Autoris nostri sententia præstare
non censetur. XIII. De admirabili Solis statione tempore Josuæ,

Yyy 3

quam,

quam, ut obiter hoc addamus, in epistola dedicatoria hujus operis ad Regem Gallia: (qua fide, cordatus lector haud difficulter judicabit) his verbis applicat: *Quod res Christiana nunc invalescat, Turcis prope perditis, debet moderationi tua. Non enim staret Vienna; nostra non esset Buda, Alba Regalis, Agria; non inclinaret in ruinam Byzantium. imminuto altero cornu, & deficiente jam Luna, si, non dico, repugnare, sed pedem movere, sed minari, sed renuere voluisses.* STETISTI SOL CONTRA GABAON, dum populus Dei persequeretur adversarios, & immotus hostes ecclesiae perdidisti, qui levi motu facere poteras, ne perirent, hoc ab Sole astrorum Principe diversus, quod non alieno stetisti imperio, sed tuo. Addit postea Regem non ideo stetit, ut esset alienae victoriae otiosus spectator, sed interim Calvinianorum octies decies centena millia Ecclesiae Romanae subdidisse. XIV. De annis sabbathicis & jubilaeis. XV. De tempore principatus Josuæ. XVI. De libro Josuæ, quem incerti Autoris & temporis esse, Alexander noster statuit. XVII. De annis interregnorum, oppressionum, servitutis & quietis, num seorsim numerandi sint, an Judicium annis includendi, quorum posterius in hac dissertatione affirmatur. XVIII. De Debora contra Serarium & alios, qui eam in numero Israeliticorum Judicium numerandam esse negant. XIX. De voto Jephthæ imprudenter emissio & crudeliter impleto. XX. De Simsonis poenitentia & morte. XXI. De libro Judicum, XXII. De historia Ruth, ubi inter alia eorum refellitur sententia, qui tres Boozos fingunt. XXIII. De defuncti Samuelis apparitione, Regi Sauli facta, quam veri Samuelis fuisse Autor arbitratur, et si etiam contrariam opinionem probabilitate sua non carere fateatur. XXIV. De Psalmis eorumque autore, numero, distributione in quinque libros, & propheticiis, quibus scatent, oraculis. XXV. De libris Samuelis. XXVI. De initiis regni Salomonis, ubi quaeritur, quo ætatis suæ anno regnare coeperit; & num Adoniam juste capitis damnaverit, & Abiatharem exautoraverit.

Ex ætatis quinta historia undecim capita Autor selegit, quæ peculiaribus dissertationibus digna judicavit. Primum enim de templo Salomoneo disserit, & Marshamum ac Spenceorum refutat, quibus originem ædificati templi a gentilibus exemplis arcessere placuit. Secundo de Regina Sabæ agit, quam ex Æthiopia venisse, & postea ad verum Dei cultum conversam asserit. Tertio de æterno Salomonis

post

post mortem statu nihil certi in utramvis partem definitur posse judicari. Quarto de libris Salomonis tractans, num duo postrema Proverbiorum capita Salomonem autorem habeant, dubitat; ex Ecclesiaste multa gentiles hausisse observat; Canticum autem Cantorum non esse carmen amatorium filia Pharaonis consecratum, contra Castalionem & Grotium probat. Quinto de Jeroboami & 10 tribuum defectione agens, contra Moncejum disputat, qui vitulos Jeroboami veri Dei symbola fuisse ad Cherubinatorum instar formata existimavit; cum Autori nostro persuasum sit, ipsas animalium figuras a Jeroboamo & Israelitis adoratas, easdemque a Cherubinatorum figura alienas fuisse. Sexto Eliam & Enochum Christi præcursores futuros probare contendit. Septimo Naamanem Syrum idoli cultum simulasse negat, & nunquam ei hujusmodi simulationem ab Helisæo concessam probat. Octavo ipsum Solem, non umbram tantum Solis, ut Grotius putavit, sub Ezechie imperio retrocessisse evincit. Nono libros Regum & Paralipomenon a Matthæo & Luca, genealogiam Christi referentibus, non dissentire demonstrat. Decimo de Prophetis agit, qui ante captivitatem Babylonicam vaticinati sunt, quibus etiam Baruchum adnumerat. Undecimo historiae & libri Tobiae veritatem, & canonicam, quam sibi imaginatur, auctoritatem adstruere nititur.

Sexta denique ætatis historia decem dissertationibus illustratur. Prima Prophetas enumerat, qui tempore captivitatis Babylonicæ oracula sua ediderunt, Ezechielem pura & Danielem, ad quem etiam historia de Susanna, Belo & Dracone refertur. Secunda in 70 Danielis hebdomades: Tertia in captivitatis epocham inquirat. Quarta Esdræ sacros libros collegisse quidē & digessisse & a mendis repurgasse concedit, at plane deperditos ex integro restituisse negat; negat quoque eum Hebraicæ punctationis & Masoræ autorem fuisse. Quinta Darium, sub quo templi instauratio absoluta fuit, non Darium Nothum, sed Darium Hystaspis filium fuisse probat. Sexta Prophetas, qui soluta captivitate vaticinati sunt, nempe Haggæum, Zachariam & Malachiam commemorat. Septima de reliquis libris Biblicis agit sexta hac ætate editis, scilicet libris Regum & Paralipomenon, Esdræ, Judith, Esther, Sapientia, Ecclesiastici & Maccabæorum. Octava circa 70 Interpretes versatur. Nona Herodem Idumæum & alienigenam fuisse probat. Decima Josephi de Christo testimonium pro genuino agnoscit.

PUBLII

544 ACT. ERUD. SUPPLEMENTA. Sec. X.
PUBLII OVIDII NASONIS OPERA. INTERPRE-
tatione & notis illustravit. Daniel Crispinus.

Lugduni apud Anissonios &c. 1689. tomi 4. in 4.

Quæ compluribus præcis Scriptoribus hoc ævo contigit felicitas, ut in Delphini studiorum gratiam, venustiores comtioresque prodirent; eam etiam Ovidius adeptus est, studio docti Helvetii *Danielis Crispini*, qui Salustium septendecim abhinc annis eundem in habitum adornarat. Neque sane ullus reperiri potest cultus, quem non impendî par sit absolutissimi hujus Poetæ libris: qui, si Virgilii majestatem & curiosam Horatii felicitatem seponamus, reliquas dotes ita possedit, ut recte Julius Cæsar Scaliger in Rhetoricis (libro deperdito, sed quem citat Heinsius cap. 13. de constit. tragœd.) tanquam absolutum & perfectum omni ex parte exemplum scripta ejus proposuerit. In iis igitur recensendis, & a mendis, quas injuria temporis & incuria hominum asperferat, liberandis, elaborarunt doctissimi viri *Herc. Ciofanus, Aldus, Andr. Nangerius, Raph. Reginus, Jac. Micyllus, Greg. Bersmannus*, & qui Ovidiani vindices merito audiunt, imitationis quoque ejus felicitate gavisî, *Heinsii, Daniel* parens & *Nicolam* filius: quorum is anno 1629 ad Palatinum codicem, & Scaligeri ac Gruteri libros; hic anno 1659 ad complura Manuscripta collatos omnes superstites Ovidii libros emendatiores evulgarunt. Nam qui extitisse feruntur, sed perierunt, Fastorum sex libri posteriores, *Medea* tragœdia, Epigrammata, liber de phænomenis, liber in malos poetas, nonnulla vaticinia, triumphus Cæsarî Geticæ lingua descriptus, bellum Ætiacum; & si qui alii allegati inveniuntur; æquo a nobis animo desiderantur, dum his, qui superstites doctorum virorum industria sanitati & nitore restituti sunt, oblectamur. Et sane Crispini studio tersissimum in modum concinnatus, interpretationeque & notis illustratus Naso, tanto majori cum voluptate oculis usurpatur, manibusque nunc teritur, quanto magis ratio ista in Delphini usum adornandorum Auctorum se hætenus cunctis approbavit. Indicum imprimis summa cum diligentia & cura instructorum utilitas, insignis deprehensa est; in hoc opere extantior, quia nullius antea in contexendo Ovidianorum verborum elencho se exercuerat studium.

Pag. 502. pro *Touchstone* lege *Touchstone*.

ACTORUM ERUDITORUM,

545

quae Lipsia publicantur,

SUPPLEMENTA,

Sectio XI.

GEOMETRA Y ARCHITEKT POLSKI.

five

Geometra & Architectus Polonus, conscriptus a P.
Stanislao Solski Soc. Jesu.

Cracoviae, Anno 1683. 1686. 1690. in fol.

Alph. 7. pl. 9. & figurarum tab. 67.

Cum *Auctor* observasset, cultiora Nationis suae ingenia, a Geometriae studio tribus potissimum de causis averti, conatus est eas omnes hoc Opere suo amoliri. Primum obstaculum illi studio poni asserit, a defectu librorum, ac instrumentorum Mathematicorum. Alterum, ut non desint libri, in iis tamen sparsim reperiri, quae ad usum trahi possint: tenacique opus esse memoria, ut suis quaeque locis inveniatur, quibus interdum opus habeas. Postremo causatur, Graecis aut Latinis terminis, passim in Mathesi adhiberi solitis, obscuram reddi cognitionem scientiae, cuius hominum status magnopere necessarius. Eam ob rem digessit clarissimus *Autor* suam Polonicam Geometriam in certas classes, quas *Occupationes* appellat, ea ratione, ut in earum singulis ordine convenienti collocata sint, quae cunque ad idem genus pertinebant.

Prima igitur *Occupatione*, ejusque *Sectibus* 1, adfert Indicem terminorum omnium, tam Graecis ac Latinis, quam Polonicis vocibus expresserum, quos quidem ordine Alphabeti digessit; sed eos duntaxat, qui in Opere suo in usum veniunt, cum succincta eorundem declaratione. *Sect.* 2, Definitiones omnes Geometricas ita distribuit, ut uno capite contineantur Definitiones Linearum, altero Angulorum, tertio Figurarum Planarum, postremo Solidarum. *Sect.* 3, Collocat Axiomata toti Mathesi communia, quae, adjectis Schematibus, ad faciliorem vulgi captum elucidat.

L12

Secum.

Secunda Occupatio sese impendit, Primum duccendis Lineis Perpendicularibus, Parallelis, & Proportionalibus. Deinde dividendis varia ratione, tam Rectis, quam Circularibus lineis, quarum priores secantur non tantum in partes æquales, cum Geometricè, tum Organicè, sed etiam inæquales, ut sunt Sinus, Tangentes &c. Atque Problemata hæc tractantur separatis Propositionibus, quas Author *Dogmata* vel *Doctrinas* appellat.

Tertia Occupatio attribuiti sunt Anguli, quorum Sectione priori Constructio, in Polygonis veterem ad Centrum, quam ad Ambitum Supputatio pertractatur: posteriori vero Divisiones Angulorum in partes imperatas docentur.

Quartam Occupationem sibi vendicant Figuræ, tam Rectilineæ, quam inflexis lineis terminatæ, quarum varia constructio, tum & unius alteri inscriptio traditur. Reperias hoc loco Polygonorum supra datum latus constructionem, imo & Hexagoni, cuius unum latus subduplum sit reliquorum. Inscribuntur pariter Polygona Circulo, & istis quibusdam illorum, inscribitur, e Quarto *Euclid.* Elemento. Describuntur tandem Figuræ Ovata, nec non genuinæ Ellipses, una cum reliquis, e secto Cono ortis, Hyperbola, & Parabola: idque absolvitur tam Geometricè, quam Organicè. Claudis agmen Voluta Architectorum, Helix Archimedis, ac demum Quadratricis usitata descriptio.

Quinta Occupatio mutuam Figurarum Planarum metamorphosin pertractat, estque in sex partes distributa. Harum *Prima*, Rectas lineas in Circulares commutat, & vicissim. *Secunda*, Triangula transmutat in alia Triangula, tam in Quadrata, ac etiam in Circulum. *Tertia*, Quadrilateras transformat in Trilateras, & Circulum. *Quarta*, Multilateris Figuris in vicem permutandis, incumbit. *Quinta*, Circulos in Rectilineas ac etiam Circulares Figuras, aut earum partes, in Ellipses item redigit. *Sexta* Ellipsim, Parabolam, Helicemque redigit in Figuras alias, cum Rectilineas, tum Circulum.

In *Sextam Occupationem* congesit *Author* omnia Praxium Geometricarum Theoremata fundamentalia, quæ ille *Proprietatum* nomine insignivit. Demonstrationes harum non ubique adiecit, indicat tamen Authorum Propositiones, unde illæ peti possunt: Hortatur autem Lectorem suum ad evolverida hæc Theoremata, quod ea totius

Geo-

Geometriæ sint anima, & quibus seclusis, Præxes omnes sint velut cadaver exanimæ; Distribuit autem præsentem Tractatum in partes duodecim, quibus totidem Materias attribuit; prosequiturque Parte I Proprietates Linearum. 2 Angulorum, 3 Triangulorum, 4 Quadrilaterarum, 5 Multilaterarum Figurarum. 6 Circulorum, 7 Sectionum Coni. 8 Sphærarum. 9 Cuborum. 10 Cylindrorum. 11 Prismatum. 12 Pyramidum: atque ita Parti I Geometriæ suæ finem imponit.

LIBER II Geometria complectitur Occupationes quinque, ordine cum præmissis continuato numeratas. Nam,

Septima Occupatione traditur dimensio omnium Distantiarum etiam inaccessarum, Altitudinum & Profunditatum; quem in finem construit Author varia Instrumenta facile parabilia, ac inprimis Monotrochium Geodæticum, pro mensurandis Longitudinibus in campo. Deinde Mensulam Agrimensoriam cum fulcimento portatili, & Regula Dioptris instructa, in qua designatæ sint duæ scalæ: una brevior Pollicis unius. Longior altera Pollicum 12 vel 16, pro magnitudine Lateris Mensulæ: utraque vero, transversarum auxilio, in partes 1000 accurate divisa; ut harum ope quæsitæ longitudines investigentur, tam per Regulam Triam, quam sine hac, si quis Arithmeticæ peritus non sit. Hoc autem Instrumento suo tam exacte, ac interdum etiam exactius, Dimensiones Institui posse affirmat *Ausbe*, quam quibusvis aliis ex ære in Batavia affabre factis; dummodo in ejus usu serventur Cautelæ, quas scrupulose commemorat.

Octava Occupatione dimetitur Geometra Sarmaticus Ambitum Figurarum omnium Rectilinearum, tam Regularium, quam Irregularium; quia & Ellipsium ac Oviformium; idque citra usum Tabularum, Sinuum, Tang. & Secantium, sed ope solius scalæ in partes 1000 distributæ, quæ proinde dimensio non in campo sed charta peragitur.

Nona Occupationi assignatur dimensio Areæ in figuris Planis, tam Rectilinéis Regularibus & Irregularibus, quæ Circulo ejusque Segmentis ac Sectoribus; itemque Parabola, Ellipsi, Oviformi, ac tandem Isoperimétris, non modo minoribus, in charta, sed majusculis etiam, in campo, vel alibi.

Decima Occupatio Geometram exercet circa Ichnographias Camporum, Urbium, Edificiorum, idque dupliciter. Prior enim sectio docet modum designandi limites camporum in charta, describendi ve-

stigia urbium, ædificiorum, ac munimentorum: quam in rem adhibet non solum mensulam suam Geodaticam, sed etiam instrumentum singulare, quod *Author* appellat Ichnographicum, estque gemellum ei, quod *Kirchnerus* in *Arte Magnetica*, & *Cass. Schottus*, *Pantometrum* vocitant. Horum instrumentorum usum exemplis edocet, ac etiam indicat modos hæc omnia absolvendi, absque ullo simili instrumento. *Alteræ Sectio* deformatas in charta Ichnographias, vice versa, transferret in campum: & eum in finem præmittit apparatus complurium dogmatum sive propositionum, quibus tradit modos ducendi in campo lineas perpendiculares, parallelas, idque in variis casibus non obviis; designandi Angulos imperatos, ac Figuras multangulas constituendi, quibus præmissis tradit artem, munimentum quodvis regulare ac irregulare, e charta, in campum traducendi: ac tandem huic Occupationi finem imponit, aperiendo modos aliquot datæ delineationis in charta, exemplar aliud, cum æquale, tum majus, minusve, simile tamen, in alia charta depingendi.

Undecima Occupatio, hujus libri postrema, versatur in dividendis figurarum planarum Arcis, in partes imperatas, tam in charta, quam in campo, e datis punctis in Angulo figuræ, vel alibi. Partitur autem ita non modo trilateras, aut quadrilateras, sed multilateras quoque figuras, regulares, ac irregulares. Geometricis hujusmodi divisionibus succedunt civiles Agrimensoria, quæ campus quilibet in certa jugera, legibus publicis definita distribuitur. Ejus divisionis initium facit ab explicatione mensurarum, Agrimensoriis usitatarum, quales sunt, Palmus, Pes, Cubitus, Passus, Virga, Pertica, Chorda. Quas omnes mensura ulnæ Cracoviensis definit. Ejus itaque Ulnæ, vel Semisis, genuina quantitas alicubi exhibenda fuisset, sive jam figuræ lignæ (quales pleræque sunt in hoc Opere) aut æræ incisa; sive collata cum pedibus Europæ celebrioribus, quod tamen ab *Authore*, res suas sat accurate pertractare solito, nullibi præstitum est; & percommodum Lectoribus, non exteris tantum, sed & suis popularibus accidisset.

LIBER III Geometriæ, datus in lucem Anno 1686, complectitur tres ultimas *Occupationes*, cum præcedentibus continuatas: Harum enim *Prima*, sed numero

Duodecima Occupatio tota est Stereometrica, in qua senis sectionibus varia in hoc genere pertractantur, ut sequitur. 1. Construuntur
cor-

corpora magis usitata, velut Obelisci, Pyramides, Coni, & quinque Regularia. 2 Mensuratur superficies Cylindrorum, Conorum, Pyramidum, & 5 regularium. 3 Invenitur soliditas omnium prædictorum, ac etiam Sphæroidis ac Conoidis, Parabolici & Hyperbolici: Corporum vero irregularium dimensionem, in aqua demersio manifestabit. 4 Corporum superficies explicantur in unam planam superficiem; ubi etiam Dodecatemoria, Globo inducenda decircinantur. 5 Transmutantur invicem corpora: quin & pluribus unum, aut duorum differentia, exhibetur æquale. 6 Dividuntur tandem in partes, ut hæc sint in data quavis ratione.

Occupationem XIII Consecravit *Autor* Praxibus Gnomonicis, quibus promptius expediendis, opportunum præmittit apparatus; ut est inventio lineæ Meridianæ, altitudinis Poli, quam præterea pro variis Poloniæ civitatibus, ordine alphabeti in Tabulam digestis, exhibet: docet investigare locum Solis in Zodiaco, ejusque declinationes ab Equatore: tandem construit instrumenta quædam designandis Horologiis perutilia: Ipsa demum Horologia describit, non solum in planis regularibus, sive æquidistantibus primariis sphære circulis, sed & declinantibus, ac inclinatis; imo & in quibusvis superficiebus organicè describit. Idem quoque exequitur in Sphæra, Cylindro, Anulo. Neque præterit arcus signorum Zodiaci, horas Italicas, Babylonicas, Antiquas, ac etiam Lunares, quarum in Solares commutandarum rationem tradit. Reperias ibidem horam ortus & occasus Solis, longitudinem diei ac noctis, ex tabella arcuum semidiurnorum, pro denis altitudinibus Poli, & alia, quæ singillatim prosequi, longum foret.

Postrema sive XIV Occupationi attribuit *Autor* dogmata Arithmetica, quæ tam plene tradit, ut non solum praxibus Geometricis, sed quibusvis aliis in vita communi occurrentibus servire possint. Præmissa enim terminorum Arithmeticoꝝ, ordine alphabeti distributorum, succincta declaratione, rem aggreditur a scripti numeri pronunciatione, pronunciati scriptione, ac tum cæteras operationes Arithmeticas ordine pertractat: qua quidem in re hanc servat rationem, ut cujusvis operationis præcepta Rhythmis Polonicis complectatur, quæ postquam membratim fusius explanasset, ea exemplo uno alterove elucidet; interjectis ubique cautelis, in certis casibus observandis. Absolvit itaque hoc Tractatu suo tum operationes omnes usitatas, tum regula-

Las proportionum omnes, ac tandem extractiones Radicis quadratae, & Cubicae, quibus nonnulla de rerum permutatione & combinatione subjungit.

Appendicis loco subnectit aliquot capita de dimensionibus Geometricis per instrumenta, quas ex *Occupatione VII* in hunc locum rejecerat. Primum igitur tradit pleniorum usum instrumenti sui Ichnographici, quod ostendit perfectius esse illo, quod *Schottus Pantometri Kircheriani* nomine insignivit. Altero capite agit de Quadrato Geometrico, quod ad majorem exactitudinem provehere nititur. Tertio capite distantias Horizontales eodem quadrato expedit. Quarto altitudines eodem dimetitur. Quinto profunditates. Concludit hanc *Appendicem*, tradendo modum describendorum Liniarum, Agrorum, Ditionum, Urbium, similiumque Ichnographiarum, opae Tabulae suae Mensurarum.

ARCHITECTUS editus est Anno 1690: cujus contenta omnia in *Octonas Occupationes* librosque ternos *Autor* distribuerat, e quibus tamen solus primus, tres complexus Occupationes, in lucem prodit. In ejus prooemio reddit instituti sui rationem, cur videlicet Architectonicen, eamque lingua parva pertractet. Ad prius horum compulsum se dicit esse tot erroribus, qui circa aedificia in Regno Poloniae committi soleant; adeoque se artis hujus ignavis operam ferre voluisse: Illectum quoque se esse nostri Servatoris exemplo, qui fabri filius haberi, ac fortassis etiam operum adjutor esse dignatus est: sed & Apostolum gentium, arti scenofactoriae operam suam, inter alia suae vocationis munia, navare non recusasse. Equum vero esse censuit, ut Idiomati Polonico Architectura non deesset, quae ceteris Europae linguis pertractata copiose sit, & exculta. Consulendum etiam putavit ipsis artificibus suae gentis, qui plurimos habent artis terminos, qui Latine reddi non possint, quosque passim adhibuit *Autor*, ut ab illis intelligeretur. Monet tandem, a se data opera in compluribus machinis ommissam fuisse compagem aut contignationes sustinendis Rotis necessarias, quod haec soleant obfuscare partes interiores machinae, cognitu magis necessarias: quandoquidem Sceletum illud exterius, quivis artifex e trabibus facile coaptare, pro rei exigentia valeat.

Prima igitur *Architecti* sui *Occupationi* destinavit *Autor* eas Machinas, quibus grandia pondera facilius tractantur in attollendo, demittent-

mittendo, transferendo. A primis itaque Mechanicis fundamentis exorsus, explicat genera Vectis, eorumque vires demonstrat. Tum vero describit quindenque Machinas, ponderibus sublevandis idoneas, cum earum usu, & cautelis in eo necessariis. Harum pleræque sunt notæ sub nominibus Trochlearum, Rotarum dentatarum, Pancratiæ, Cochleæ, Ergatarum, Axis in Peritrochio &c. suntque nonnullæ ex prædictis compositæ, aliæ vero omnino simplices ac rusticæ, a Vecte originem trahentes.

His præmissis, docet modum supputandi vires & conversiones in machinis illis, quæ rotis dentatis sunt instructæ: tradit item modum explorandæ resistentiæ, quæ in tali machina ab Axium & Dentium attritu procedit. Absolutis his XV Machinis, subnectit vulgares industrias, in transferendis ponderibus adhiberi solitas, ut est, tractio per solum, vel subjectas perticas; volutio corporum rotundorum; promotio in Ditrochio, vel supra Cylindros, gravi suppositos; Eversio ex angulo in alterum, ut in tabulis quadratis majoribus; Propulsio extremitatum corporis oblongi, alternatim instituta, & his consimilia.

Subnectit non pauca de pondere corporum inveniendis. Doctrina vel Prop. 32 ostendit, vanam esse illam Mechanicorum jactantiam, dato pondere datum quodvis movere; quin & ipsam Tellurem Vecte primi generis; hic enim si semidiameter terræ longitudine æquaret, appensum in ejus extremitate Ponderis movens, non premeret vectem illum ad rostrum, sed inclinaretur angulo gr. 45 versus commune centrum gravium; idque magis contingeret in vectibus longioribus, adeo ut in vecte totius Diametri T. decuplo, Antifacoma cum vecte illo angularem 75 minorum includeret, ac proinde illius activitas ad movendam tellurem esset exigua.

Hac occasione terræ totius pondus supputat, & confert cum pondere obelisci Vaticanæ, a Dominiaco Fontana erecti, & ex ejus apparatu Machinarum concludit, quantus proportionem ducta necessarius esset ad totam tellurem in altum sublevandam.

Doctrina 33. Adducit aliquot experimenta sua circa pondera, quæ per planum variè ad Horizontem inclinatum, sursum trahuntur, eaque Theorematis *Stevinæ* consentire concludit. *Dogmate 37* discutit, an motus parenthesis per Machinas exhiberi possit. Eum in finem constru-

constructam a se Machinulam examinat, ac ejus defectus insuperabiles indicat. Finem huic *Occupationi* imponit aliquot problematibus, cochleæ structuram, ejusque virium supputationem concernentibus; tum etiam proponit artificium, quo situla e rudente in orbem redeunte penfiles, ad transferendam terram, pro vallis & aggeribus aptari debeant.

Secunda Occupatio Architecti versatur circa eas Machinas, quæ sui motus velocitate ad aliquid efficiendum necessaria, vires Machinam incitantes aggravant, ut sunt omnis generis Molendina, Machinæ secandis in aleres trabibus servientes, Automata culinaria & Horodistica &c. Hanc dispescit Author in partes novenas, ut sequitur.

Sectione I Præmittit definitiones rerum, ac verborum significationes, ac tum proprietates ponderum, aut aliarum potentiarum rotis applicatarum enarrat. Reducit autem rotas omnes, velocitatem mobili conciliantes, ad duo genera vectis *aggravantis*, quorum primus est idem cum primo genere vectis *alleviantis*, quoad structuram; Hypomochlio videlicet inter potentias consistente: aggravans vero vectis potentiam motricem habet breviori brachio vectis applicatam. Secundum genus vectis aggravantis est, ipse tertius vectis, a Mechanicis ita appellari solitus, in quo potentia moyens medio loco consistit inter Hypomochlium sibi vicinius, & vim superandam alteri vectis extremo applicatam. Ad hos vectes revocat varias rotarum dentatarum in prædictis Machinis combinationes. *Sectione 2* agit de rotarum dentibus, ac illarum divisione, tum de numeris ad rotas apertissimis, quos pronunciat esse illos, qui se invicem metiuntur, aut continent absque fractione. Tales enim rotas durabiliore esse affirmat, præsertimque eligno constructas, in quibus posita digitorum crassitie & intervallo, per varia problemata docet praxes varias, ad hujusmodi rotarum fabricam spectantes. Addit & tabulam numerorum, in qua datis tympani dentibus 4, 5, 6, 8, 10, 12, & dato numero conversionum illius, intra unam rotæ majoris, tympanum hoc admordentis, conversionem, exhibet numerum dentium rotæ illius majoris, a dentibus tympani exacte mensuratorum. Atque hujus Tabulæ usum pluribus declarat. *Sectione 3* Persequitur institutionem radium molitorum, in constructis molendinis aquaticis, quorum quatuor differentias assignat, quintam molendino Bulgarico tribuit, quædam ætem rotæ aquatice vertic-

liter erectum possidet, rotam ipsam situ horizontali, quæ lapsu aquæ ex Altitudine minimum cubitorum quatuor impellitur, cujus rei Figuram adjungit Tab. XII, Fig. 5.

Señ. 4 Transit ad ea Molendina, quæ equis vel bobus aguntur, in quorum Fabrica multos defectus detegit, ac tradit modos optimos ea construendi, pro duplici eorum differentia. Ubi etiam Dogmate 13 describit duplex Molendinum Castrense, ac delineat Tab. 13, Fig. 3 & 4. Est hoc inventum *Pompei Tarçonis*, Ingeniarii apud Ambrosium Spinolam, olim Governatorem Belgii Hispanici, duplex eo ex capite, quod in eodem curru consistente, duobus equis ad duos temones junctis, & currum circumeuntibus, duo lapides molares circumducantur. *Señ. 5* Molendina Anemotechnica; Sexta Manualia; Septima Machinas ferratorias, parandis asseribus destinatas, easque tum aqua, tum jumentis animatas; ubi multa ad harum Machinarum constructionem perutilia observat. *Señ. 6* Digreditur ad amœniorem variorum motuum considerationem, cum usui, tum ingenii culturæ servituram.

In primis enim tradit modos aliquot, ut circulari motu, rectilineus efficiatur is reciprocatus ita ac reditu uniformiter accelerato, tum etiam difformiter veloci. Deinde pluribus agit de aperienda & claudenda, quam vocat, *Sens Salomonis*, quæ alioquin in Germania appellari solet *Zang*, vel *Zanck*, Eisen. Tradit autem, fusc quidem, sed tamen confuse, modum aperiendi & claudendi Systema illud annulare, in duplici hypothese; quando videlicet Annulorum numerus est par, vel impar: hæc enim operationem variant, quam longum esset describere, & lectori parum volupe legere, absque praxi manuali, & oculari inspectione. Tertio describit seram annularem, quæ characteribus variis inscripta forinsecus, his in certam vocem conjunctis aperitur. Ubi agit de modo clavis istius verbalis inveniendæ per combinationes notarum, quarum specimen Tabella singulari proponit. Quarto exhibet tria specimina artificiosæ illius innodationis, in qua primo intuitu apparet, quasi corpus quoddam, angusto foramine longe majus, per illud traductum fuisset; ejusque rei tria exempla adfert, in duabus nucibus, trabeculis, & annulo: & hinc morale corollarium deducit, videlicet, audito difficili quodam Problemate, non continuo præcipitandam esse sententiam, de ipsius impossibilitate pronunciantem. Quinto

addit nonnulla de Horologiis rotatis, ac præsertim de eorum Indicibus; quo in genere exhibet cum Figura, tum supputatione, Systema Rotarum, quæ per Indices suos ostendunt Motum Solis, Lunæ, ac Fixarum, in Astrôlabii Rete designatarum. *Seç. 9* Describit Instrumentum Viatorium, confecti itineris quantitatem suis Indicibus commensurans. Tandem subnectit nonnulla quæ ad *Sect. 4*, plenioris doctrinæ causâ, referenda sunt.

Tertia Occupatio Hydrotechnica omnia continet, & in Novem Partes distribuitur. Nam,

Seç. 1 Proprietates aquæ naturam consequentes exponit, earumque causas, ratione & experientia stabilit.

Seç. 2 Indicat modos inveniendi Scaturigines aquarum, sub terræ superficie latentium: ibidemque profert indicia, quibus aquæ bonæ a sequioribus discernendæ sint. Inter cætera affirmat, aquas fluviales Ruffiæ Plicam (ut vocant) Polonicam generare. A pluvialibus verrucas in manibus provenire, quarum tollendarum rationem probatissimam indicat, si videlicet eæ bis terve perfricentur Scarabais illis, qui ætate in fimo quadrupedum delicias suas inquirunt.

Seç. 3 Agit de Libellatione Locorum, pro ducendis aquis ex uno ad alium, in diversis casibus. Declivitatem Semicubiti sufficere pronunciat, ut aqua defluat ad intervallum quadrantis milliarii Polonici.

Seç. 4 Plurimos adfert modos educendæ in altum aquæ, e puteo profundiore, cui rei varias Machinas describit, & inter has Dogmate 24 adducit visam a se Constantinopoli Machinam, Hortis irrigandis destinatam, in qua situlæ quadratæ duobus funibus in orbem redeuntibus affixæ, haustam in puteo aquam ope tympani grandioris, quod ambiunt, in receptaculum altius effundunt, Machinam equo vel asello circumagente. Dogmate 25 id ipsum humana vi, sequenti vero 26 venti auxilio per Machinam Varsoviæ constructam effici posse, prolixè ostendit, adjectis eam in rem figuris.

Seç. 5 Tota est in describendis Machinis, quarum auxilio aqua e loco humiliore in altiorem promoveatur: Id autem peragitur ope Pistillorum prementium, Anthliarum, Sitularum, idque mediante rota aquatica, vel etiam citra hanc. Digreditur tandem ad tentamina motus per aquam perpetuandi: quam in rem producit machinam a se quon-

quondam peculiari Libello publicatam, & alteram a priori diversam; in quibus demonstrat hanc Propositionem: *Dato liquore gravitatis, ut ejus quantitas modulo pressoria Ambliæ contenta subduplo sit pondere, ad eundem liquorem, hoc est, mole æqualem, contentum tubo verticaliter erecto, & XIII cubitis alto, possibile est motum perennem hujus liquoris beneficio exhibere.*

Verum impossibilem Hypothesin ponit *Autor*: quoniam vis liquorem illum in tubo 13 Cubitis alto detinens, æquivalere debet Cylindro æque alto, cujus basis sit æqualis Basi Modioli, in quo sit aquæ compressio, alteram Tubo contentam in data altitudine detinens; major autem nonnihil, si motum efficere oporteat: hæc enim proportio in quovis, & cujusvis gravitatis Liquore vi pressiois attollendo, fundatur in ipsarum basium ad invicem ratione; quemadmodum ex Hydrostaticis demonstrari poterit.

Utramque tandem Machinam suam applicat *Autor* ad elevandas aquas in altum, ope fluentis aquæ, dummodo hæc descensum habeat tres ulnas altum.

Sect. 6 Machinas Hydrotechnicas *Jacobi de Strada a Rosberg* discusserat *Autor*, earumque defectum suppleverat, sed quia Figuræ sumptuosæ fuissent, omisit.

Sect. 7 Tractat de Fontibus salientibus, quorum extimam structuram, oculo blandientem, e libris vel aliunde petendam esse asserit, ipse autem sola principia & artificia, impulsum aquarum concernentia attingit.

Sect. 8 Describit ac designat aliquot Machinas Hydraulicas, horis indicandis servituras, quas inter etiam reperitur ea, quam olim *Marius Bestinus* ad calcem *Ærarii* sui descripserat. Subjungit etiam praxin facilem construendi Excitatorii, quod aquæ stillicidio dormientem præstituto tempore, noctu expergefariat. Postremo delineat Figuram a *Jo. Voellio* in *Horographia* sua descriptam, cujus ope in quavis Regionum latitudine, quovis tempore, hora ortus & occasus inveniri potest.

In *Sectionem 9* ac postremam congescit *Autor* complura Technasmata, ordine Alphabeti digesta, quæ interventu aquæ institui possunt; partim usui, partim oblectationi servitura. In usum venire poterit modus explorandi per aquam, utrum in moneta alicubi cusa,

argenti cum ære, definita legibus mixtura, exacte fuerit observata. Sumpta enim bilance accurate constructa, alteri ejus lanci imponitur argenti puri pondus quoddam, una cum æris quantitate, quæ definitam illam ad argentum habeat rationem; tum alteri lanci tantum monetae cuse apponitur, usque dum æquilibrium obtineatur. Tandem Lanx utraque immergitur aquæ: si moneta levior apparuerit, plus æris continet, quam oportuisset. In auri mixtura dijudicanda praxis eadem servari poterit. Concludit hunc Architecti sui librum, fonticulis aliquot, qui artificii Hydraulicis construuntur. In fine tandem Lectorem monet, ut in Divinam id referat providentiam, si Secundus ac Tertius Architecti sui Liber lucem non aspexerit.

*S. BERNARDI ABBATIS PRIMI CLAREVALLEN-
sis Opera post Horstium denuo recognita, aucta & in meliorem
ordinem digesta, nec non novis præfationibus, admonitioni-
bus, notis & observationibus illustrata, secundis curis Domni
Johannis Mabillon Presbyteri & Monachæ Congrega-
tione S. Mauri.*

Parisi sumptibus Joh. Guignard, Anno 1690.

Tomus 6. Volumina 2. Fol. 18. alphab. 7. plag.

DIvus Bernardus Abbas Clarevallensis nobili ingenio, insigni doctrina, nativa eloquentia, eordata dicendi libertate, singulari vitæ sanctimonia, aliisque egregiis animi dotibus, quibus etiam miraculorum fama accessit, tantam dum viveret obtinuit auctoritatem, ut Pontifices, Cardinales, & integra Episcoporum Concilia, non minus ac Reges & Principes, eo tanquam communi oraculo uterentur, nihilque in Ecclesia vel aulis Magnatum absque ejus consilio & sententia gereretur. Neque cum ejus vita, magna, quam nomini suo conciliaverat, veneratio expiravit. Nam ab Alexandro III Sanctorum factis adscriptus est, & scripta ejus in tanto pretio fuerunt, ut nulla ferme vel magis scribentium manus fatigaverint, vel frequentius, post inventam typographiam prelo commissa fuerint.

Ac primum quidem Bernardi sermones de tempore, de Sanctis & diversis, cum libro ad Milites templi, A. 1475 Moguntia lucem ad-

adspexerunt, quo circiter tempore etiam Rotomagi libri de consideratione, apologia ad Guillelmum Abbatem, & tractatus de præcepto & dispensatione, sine certa anni designatione prodierunt. Secuta anno 1481 Bruxellensis editio sermonibus de tempore & de Sanctis epistolas adjecit, quas etiam in Parisiensi editione A. 1494 Magister *Rovault* sermonibus in Canticum conjunxit. Hanc excepit editio Brixienfis A. 1495, quæ homilias in *missus est* cum aliis quibusdam opusculis exhibuit, Spirensis 1501, & Veneta 1503 non paucis spuris & Bernardo suppositis operibus referta. Qui pleraque Bernardi opera in unum corpus redegit primus est *Johannes Bocardus*, cujus studio & industria Bernardus A. 1508 Parisiis novam quasi formam nactus est. Hunc imitatus *Jodocus Clichtovius* Bernardi opera denuo recognovit, & A. 1514 Lugduni publicavit, quæ editio Parisiis & Lugduni sæpius iterata fuit. Alia Lugdunensis editio prodit A. 1520, per duos monachos Clarevallenses *Lambertum Campestem*, & *Laurentium Dantiſcenum* adornata, quæ inter emendatissimas reputatur. Anno 1547 novam operum Bernardi editionem *Franciscus Comesstor* Collegii Sorbonici socius procuravit, & Lutetia Claudii Chevallonii viduæ imprimendam dedit. Secuta est anno 1550 editio Veneta, & 1552 editio Basileensis, quam *Antonius Marcellinus* apud Johannem Hervagium hoc ordine adornari curavit, ut primum locum sermones, secundum epistolæ, tertium tractatus, ultimum pseudepigrapha & dubia tenerent. Anno 1566 Lutetia prodit alia Bernardi editio, præmissa Francisci Comesstoris epistola, & ad calcem adjecta appendice Hervagiana studio *Jacobi Pamellii*, qui Bernardi sermones parvos numero 16, item soliloquiorum librum & alia nonnulla Bernardo supposita in lucem protulit. Hanc excepit alia Parisiensis *Johannis Gillosii* A. 1572 vulgata, in cujus præfatione etiam mentionem injicit recognitionis a Theologis Parisiensibus factæ, qui postremas editiones tam privato suo conatu, quam ex collatione veterum codicum, quos in Gallicanis bibliothecis corrogare licuit, restituerunt. Possent, si id opus foret, & alia superioris seculi editiones memorari, & inter has illa omnium elegantissima A. 1586 vulgata, quæ navis symbolo ornata & sæpius repetita fuit. Nec segnius presenti seculo officina typographica imprimendis Bernardi operibus insudaverunt. Nam statim sub initium hujus seculi prodit editio *Edmundi Tiraguelli* monachi Cisterciensis, quam post octennium editio *Johan-*

nis Picardi cum notis & aliquot epistolarum accessione secuta est. Infiniti penelaboris esset cæteras omnes enumerare; quamobrem ad eam properamus, quæ *Jacobi Merlumi Horstii* cura A. 1641 primum prodit, & anteriores omnes nitore suo obscuravit, & ab eo tempore sæpissime in variis locis & provinciis ad prelum revocata fuit. Et in hac quidem Horstiana editione opera Bernardi in 6 tomos distribuntur, tractatus in capita & sectiones distinguuntur, epistolis cæterisque tractatibus argumenta seu summaria præfiguntur, annotationes adjiciuntur, ut cætera, quibus hæc Horstiana editio omnibus quæ hætenus emissæ fuerant, palmam præcipuit, taceamus. Quamvis autem & auctiorem & accuratiorem editionem Vir doctissimus pararet, morte tamen, quæ ipsi A. 1644 obtigit, præventus propositum hoc exequi non potuit. Post Horstii obitum *Claudius Cantelovius* monachus Ord. Ben. e Congregatione S. Mauri, Præfectorum suorum jussu, Horstianum Bernardi textum ad Gallicanos codices exegit, & sermones quidem de tempore & de Sanctis emendatissime in lucem emisit. Verum dum reliquis Bernardi operibus pari diligentia vulgandis incumberet, hanc provinciam morte sua in *Johannem Mabillonium* devolvit. Is enim Præfecti sui generalis Bernardi Audeberti jussu, telam a Cantelovio coeptam pertexit, & A. 1666 & 1667 omnia Bernardi opera notis suis illustrata, & duobus voluminibus majoris, octo autem voluminibus minoris formæ comprehensa in lucem publicam emisit. Etsi vero ista Bernardi editione de mellifluo Doctore, quem *Nicolaus Faber Patrum* ultimum appellavit, satis præclare meritis fuerit, omittere tamen non potuit, quin de politiori & castigatiori editione aliquando vulganda sæpius cogitaret, & subinde quæ huc facerent, diligenter annotaret. Et hinc secunda hæc, quam nunc recensemus, Bernardi editio doctissimo Mabillonio nata est, qui etsi nonnulli ejusdem Congregationis focii, nempe *Michael Germanus*, *Theodericus Ruinartus*, & *Edmundus Martenius* auxiliatrices operas contulerint, præcipuas tamen hujus laboris partes sibi vendicat, & alteram hanc Bernardi editionem non tam secundam, quam novam prorsus esse pronunciat.

Nam primum in secunda hac editione multos vetustos codices antea sibi non visos consuluit, quos partim in variis, quas perstravit, provinciis evolvere ipsi licuit, partim ex Colbertina bibliotheca a *Stephano Baluzio* communicatos accepit. Et horum ope plurimis

in

in locis Bernardi textum nativæ suæ integritati restituere conatus est. Deinde nonnulla Bernardi scripta, quibus olim inter genuina locum reliquerat, in nova hac editione inter supposititia rejecit, & ex genuinorum numero expunxit, ut duas epistolas, quas ex Bernardi Brito annalibus Horstius Bernardi epistolis inseruit, item sermones quosdam de tempore & de Sanctis, cum libro declamationum & quibusdam aliis, quæ Bernardi non esse certis indiciiis deprehendit. In qua censura præter Gaufredum & alios vitæ Bernardinæ Scriptores, & manuscriptos codices, & veterum autorum Bernardi scripta allegantium monumenta, Bernardinum consuluit, seu florilegium ex Bernardi scriptis contextum, quod Parisiis A. 1503 primum prodit. Hoc enim Bernardinum, cujus autorem esse *Willermum* S. Martini Tornacensis monachum, ex codice quodam Cisterciensi deprehendit, longe accuratius esse censet, quam alteram illam Bernardinorum florum collectionem, quæ A. 1571 ab *Huberto Scutepeuteo* Canonico Regulari facta est. Præterea in nova hac editione, quoad tomorum distributionem, ordinis quædam mutatio occurrit. Nam in Horstiana & priori Mabillonii editione primus tomus epistolas, secundus sermones de tempore & de Sanctis, tertius sermones in Canticum, quartus tractatus sive opuscula, quintus dubia, spuria & supposititia, & sextus denique Guerrici Abbatis Igniacensis & Gilleberti de Hoylandia discipulorum S. Bernardi opera complectebatur. Verum in altera hac Mabillonii editione, commodiori ordine epistolas statim excipiunt tractatus seu opuscula, quorum pleraque vel ad modum epistolæ scripta, vel ex epistolis ob prolixitatem in tractatum classẽ redacta sunt. His tertio loco succedunt sermones de tempore & Sanctis, quarto sermones in Cantica, quibus in quinto tomo statim annectitur eorundem in Cantica sermonum continuatio per Gillebertum, cum variis operibus Bernardo perperam adscriptis. Sextum denique tomum occupant Guerrici Abbatis Igniacensis sermones, Guigonis Cartusiani epistolæ, & varii autores, qui de vita & rebus gestis Bernardi scripserunt, quos vitæ Bernardinæ Scriptores Horstius & Mabillonius in priori editione primo volumini præmiserant. Denique in nova hac editione non solum notæ fusiores, quæ ad calcem tomi quarti seu primi voluminis leguntur, non pœnitendis accessionibus auctæ sunt, sed etiam aliæ notæ breviores ad ipsum Bernardi textum maxime in epistolis adjectæ; ut de proluxa præfatione ni-

hil

hil dicam, in qua non solum varias Bernardi editiones recenset, & instituti sui rationem reddit, verum etiam nonnulla ad Bernardi vitam & res ab ipso gestas spectantia eruditius observationibus illustrat. Agit enim de Bernardi doctrina, quam non tam humanis artibus acquisitam quam cœlitus infusam ipsi fuisse statuit; nec non de ejusdem sanctitate & auctoritate in ecclesia: item de ejusdem zelo in corruptos Clericorum imprimis & Monachorum mores, & singulari vitæ severitate, quam hodie plerosque vix credituros Mabillonius asserit, nisi monachi beatæ Mariæ de Trapa aliique nonnulli austeritatem illam imitatione sua factu possibilem demonstrarent; de schismate Antipapæ ejus temporis per S. Bernardum compresso; de erroribus Petri Abælardi & Gilberti Porretani a Bernardo refutatis; de Henricianis aliisque hæreticis a Bernardo represis, & denique de expeditione sacra, ad quam Bernardus concionibus suis plurimos incitavit, ejusque infelici successu.

Epistola Bernardi, quas *primo tomo* contineri diximus, in antiquissimis editionibus leguntur 310, in Clichtoyeana 350, in Lugdunensi per duos Claravallenses monachos procurata, Basileensi & quibusdam aliis 351, in editione Johannis Picardi 368, in Horstiana 386, in priori Mabilloniana 397, & in hac novissima 444. Adjecit enim epistolas viginti in Germania inventas, & Colonix appendicis instar Horstio adjectas, & nonnullas alibi inventas, quibus etiam nonnullæ admixtæ, quæ ad Bernardum vel in Bernardi causa scriptæ sunt, & ad Bernardinas illustrandas proficua. Et in prioribus quidem epistolis 310, veterem ordinem servavit; in reliquis, quæ per varia intervalla adjectæ sunt, temporis, quo scriptæ sunt, rationem sequi maluit, cum eas in prioribus editionibus ordine tam præpostero collocatas animadverteret, ut nunquam responsio ad quasdam literas facta longo illas intervallo præcederet. Præterea etiam genuinas Bernardi epistolas a dubiis & supposititiis discrevit, totamque epistolarum Bernardi collectionem ad tres classes revocavit, quarum primam constituunt Bernardi epistolæ 310 veterem ordinem servantes; secundam reliquæ Bernardi epistolæ genuinæ in novum ordinem redactæ ab epistola 311 usque ad epistolam 417; tertiam denique epistolæ Bernardi dubiæ & spuria, nec non chartæ & instrumenta ejus nomine confecta, item literæ ad ipsum vel pro ipso scriptæ, cum aliis nonnullis, quæ ad illustrandas ejus epistolas conducere vitæ sunt, ab epistola 418 usque ad 444.

In-

*Inter tractatus seu opuscula, quæ secundum tomum constituent, numero 13, primo loco comparent libri 5 de consideratione ad Papam Eugenium, quos Nicolaus V. elegantissime in usus suos describi curavit; quorum lectionem Pius V. & Gregorius XIII. mensæ suæ adhiberunt; quos Urbanus VII. dum Episcopus & Cardinalis esset, familiares sibi reddidit, & secum ad conclave tulit, in quo Pontifex renunciatus est; quos Innocentius IV. in Prælatorum usum, ut commodius circumferri possent, seorsim imprimi optavit, ut Gerardus Vossius Tuningensis Præpositus testatur, qui hos libros Romæ A. 1594 seorsim edidit, & Clementi VIII. dedicavit. Et vel ob hunc solum tractatum Mabillonius ejusque socii Bernardi opéra digna judicaverunt, quæ Alexandro VIII. dedicarent, cum hic tractatus ipsorum judicio tot oraculis refertus sit, ut ad dirigendos summos Pontifices divinitus dictatus videatur. Mōnent autem in præfatione tomi secundi, hos libros ad Eugenium, quos autor quidam non malus & Bernardo ferme æqualis Summorum Pontificum Deuteronomium appellavit, non simul & semel scriptos, sed primum, in quo Bernardus considerationis utilitatem & necessitatem demonstrat, anno 1149 scriptum fuisse; secundum quo considerat, quis & qualis Pontifex, A. 1150; tertium quo agit de iis quæ infra Pontificem sunt, A. 1152; quartum vero, quo ea quæ circa Pontificem sunt, contemplatur, & quintum quo ea, quæ supra Pontificem sunt, considerat, paulo post, vel eodem anno, quo tertium absolvit. Secundum Bernardi opusculum est *tractatus de officio Episcoporum*, ex ejusdem epistolis, quas inter locum 42 habuit, huc translatus, & ad Henricum Senonensem scriptus, cum is a Gaufrido Carnotensi & Burchardo Meldensi jam ad meliorem vitam conversus, novis stimulis ad partes suæ dignitatis strenue implendas incitandus videretur. Tertium opusculum est liber seu *sermo de conversione ad Clericos Parisienses* habitus, capitulis 22 distinctus. Quartum opusculum agit de præcepto & dispensatione, cui scribendo Carnotenses monachi occasionem dederunt, a quibus consultus fuerat, quænam esset regula Benedicti, & statutorum ejus obligatio. Cum autem Carnotenses, inconsulto Abbate suo, hac de re ad Bernardum scripsissent, præmissa est epistola ad Abbatem Columbensis, quem Bernardus rogat, ut hunc tractatum a se perlectum Carnotensi Abbati transmittat, ne inscio Abbate in monachorum manus perveniat; cum ex lege sui Ordinis, sine Abbatis sui nutu, epistolas dare &*

accipere prohibeantur. Quintum opusculum est *apologia ad Guillelmum S. Theoderici Abbatem*, quæ in editione antiquissima Rotomagensi, cujus supra mentionem fecimus, inscribitur: *libellus Bernardi de concordantia religiosorum statuum, qui pro tempore suo erant*. Agit enim Bernardus in hac apologia de Cisterciensibus & Cluniacensibus, & priori quidem parte Cistercienses perstringit, quod severioris vitæ speciem Cluniacensibus detrahant; posteriori autem, Cluniacensium sollicitudinem disciplinam & luxum reprehendit. Neque dubitandum censet Mabillonius in admonitione huic opusculo præfixa, quin vera sint, quæ de Cluniacensibus Bernardus notavit, quem accurate hæc de re edoctum fuisse probat ex statutis Petri Cluniacensis, qui coacto apud Cluniacum Capitulo generali, pleraque illa vitia emendare conatus est. Sextus tractatus est *liber de laude nova militiæ* ad milites Templi, Hugoni Militi Christi & Magistro militiæ Christi dedicatus. Regulam autem Templariorum, quam a Bernardo dictatam Miræus, Manricus & alii censuerunt, Bernardi non esse probat Mabillonius, ideoque ejus inter Bernardi opera, quod & ab aliis factum, nullam rationem habet. Post opuscula ad varios status ecclesiastici ordinis spectantia, sequuntur in hac editione, quæ ad Christianas virtutes pertinent. Septimum igitur Bernardi opusculum est *tractatus de gradibus humilitatis & superbiæ*, qui si temporis ordo in digerendis his Bernardi opusculis servatus fuisset, cæteris omnibus præponi debuisset. Octavum opusculum est *liber de diligendo Deo*, in quo amoris erga Deum modus, causæ, origo, gradus, obligatio, aliaque quæ ad hanc materiam faciunt, exponuntur. Etsi autem Berengarius huic libro insultaverit, quasi superfluum esset de eo differere, de quo nemo dubitat, reponit tamen Mabillonius in admonitione huic opusculo præmissa, quod præceptum amoris si non verbis, factis tamen a maxima hominum parte negetur, quin & a nonnullis prava interpretatione ita in nihilum redigatur, ut dubitare impune liceat, num Deum Optimum Maximum aliquo speciali amoris actu vel semel in vita a quovis Christiano diligere oporteat? Quæ sequuntur opuscula dogmatica sunt & polemica. Nonum enim est *tractatus de gratia & libero arbitrio* ad Guillelmum S. Theoderici Abbatem, parvus quidem liber, Mabillonii judicio, sed qui plus succi & solidæ doctrinæ contineat, quam magna librorum volumina, quæ hoc argumentum pertractarunt. Decimum, quod olim inter epistolas numero 77 legebatur,

tus, est *responsio ad quæstiones* de Baptismo, Christi incarnatione aliisque fidei articulis, quos Bernardo Hugo de S. Victore proposuerat, non quidem ille, qui ab Eugenio in epistola ad Sugerium laudatur, sed alter scriptis suis notissimus, quem Mabillonius non Saxonem, quod Miræo aliisque visum, sed Iprensensem fuisse existimat. Anonymus autem ille, qui Hugoni a S. Victore occasionem dedit de his quæstionibus Bernardum consulendi, juxta Mabillonii conjecturam, non alius est, quam Hugo Tarsitus, cui 35 Bernardi epistolam inscriptam legimus. Undecimum opusculum, quod olim epistolam 190 constituit, est *tractatus de erroribus Petri Abalardi*, ad Innocentium II. Pontificem scriptus, cui præmissa sunt capitula hæresium Petri Abalardi, quæ ex Vaticano codice descripsit, & ad Mabillonium ejusque socios transmisit Johannes Durandus. Duodecimum opusculum historicum est *de vita & rebus gestis S. Malachie Hiberniæ Episcopi*. Ultimum denique est *tractatus de cantu*, cui præmissus est prologus super antiphonarium Ordinis Cisterciensis. Hunc tractatum primus edidit Jacobus Hommey in Supplemento Patrum, qui etiam huic Bernardi tractatui subjungit tractatum de ratione cantandi gradale, item expositiones morales & alia quædam, in nova hac Bernardi editione eam ob causam omissa, quod alium quam Bernardum autorem agnoscere viderentur.

Tertius tomus operum Bernardi *Sermones de tempore, de sanctis, & de diversis* complectitur, qui verborum acumine, sententiarum varietate, rerum sublimitate, & affectuum pietate cæteris ejus scriptis minime cedunt; quam laudè Bernardum cum paucis habere communem, doctissimi editores observant, cum in reliquorum Patrum scriptis ea pars, quæ homilias seu sermones complectitur, plerumque minus elaborata deprehendatur. Quibus diebus Bernardus hos sermones habuerit, quibus horis, qua lingua, Latina an Gallica, & quæ doctrinæ capita in suis sermonibus imprimis tractaverit, prolixe in præfatione huic tomo præmissa inquiritur, ejusque sententia de statu animarum post mortem exponitur, nempe quod animæ sanctæ corpore solutæ statim in coelum & consortium Angelorum admittantur, ibique in multa luce versentur, & ante resurrectionem corporum tantum humanitatem Christi, non item Divinitatem videant, multamque in corde suo, licet non plenam lætitiâ habeant. Observatur tamen, nonnullis in locis Bernardum sanctis animabus ipsius quoque Dei visionem tribuere. Notatur præ-

accipere prohibeantur. Quintum opusculum est *apologia ad Guillelmum S. Theoderici Abbatem*, quæ in editione antiquissima Rotomagensi, cujus supra mentionem fecimus, inscribitur: *libellus Bernardi de concordantia religiosorum statuum, qui pro tempore suo erant*. Agit enim Bernardus in hac apologia de Cisterciensibus & Cluniacensibus, & priori quidem parte Cistercienses perstringit, quod severioris vitæ specie Cluniacensibus detrahant; posteriori autem, Cluniacensium solutiorem disciplinam & luxum reprehendit. Neque dubitandum censeet Mabillonius in admonitione huic opusculo præfixa, quin vera sint; quæ de Cluniacensibus Bernardus notavit, quem accurate hac de re edoctum fuisse probat ex statutis Petri Cluniacensis, qui coactus apud Cluniacum Capitulo generali, pleraque illa vitia emendare conatus est. Sextus tractatus est *liber de laude nova militiæ* ad milites Templi, Hugoni Militi Christi & Magistro militiæ Christi dedicatus. Regulam autem Templariorum, quam a Bernardo dictam Miræus, Manricus & alii censuerunt, Bernardi non esse probat Mabillonius, ideoque ejus inter Bernardi opera, quod & ab aliis factum, nullam rationem habet. Post opuscula ad varios status ecclesiastici ordinis spectantia, sequuntur in hac editione, quæ ad Christianas virtutes pertinent. Septimum igitur Bernardi opusculum est *tractatus de gradibus humilitatis & superbia*, qui si temporis ordo in digerendis his Bernardi opusculis servatus fuisset, cæteris omnibus præponi debuisset. Octavum opusculum est *liber de diligendo Deo*, in quo amoris erga Deum modus, causæ, origo, gradus, obligatio, aliæque quæ ad hanc materiam faciunt, exponuntur. Etsi autem Berengarius huic libro insultaverit, quasi superfluum esset de eo differere, de quo nemo dubitat, reponit tamen Mabillonius in admonitione huic opusculo præmissa, quod præceptum amoris si non verbis, factis tamen a maxima hominum parte negetur, quin & a nonnullis prava interpretatione ita in nihilum redigatur, ut dubitare impune liceat, num Deum Optimum Maximum aliquo speciali amoris actu vel semel in vita a quovis Christiano diligere oporteat? Quæ sequuntur opuscula dogmatica sunt & polemica. Nonum enim est *tractatus de gratia & libero arbitrio* ad Guillelmum S. Theoderici Abbatem, parvus quidem liber, Mabillonii judicio, sed qui plus succi & solidæ doctrinæ contineat, quam magna librorum volumina, quæ hoc argumentum pertractarunt. Decimum, quod olim inter epistolas numero 77 legebatur,

tur, est *responsio ad quaestiones* de Baptismo, Christi incarnatione aliisque fidei articulis, quos Bernardo Hugo de S. Victore proposuerat, non quidem ille, qui ab Eugenio in epistola ad Sugerium laudatur, sed alter scriptis suis notissimus, quem Mabillonius non Saxonem, quod Miræo aliisque visum, sed Iprensē fuisse existimat. Anonymus autem ille, qui Hugoni a S. Victore occasionem dedit de his quaestionibus Bernardum consulenti, juxta Mabillonii conjecturam, non alius est, quam Hugo Tarfitus, cui 35 Bernardi epistolam inscriptam legimus. Undecimum opusculum, quod olim epistolam 190 constituit, est *tractatus de erroribus Petri Abalardi*, ad Innocentium II. Pontificem scriptus, cui praemissa sunt capitula haeresium Petri Abalardi, quae ex Vaticano codice descripsit, & ad Mabillonium ejusque socios transmisit Johannes Durandus. Duodecimum opusculum historicum est *de vita & rebus gestis S. Malachiae* Hiberniae Episcopi. Ultimum denique est *tractatus de caneu*, cui praemissus est prologus super antiphonarium Ordinis Cisterciensis. Hunc tractatum primus edidit Jacobus Hommey in Supplemento Patrum, qui etiam huic Bernardi tractatui subjungit tractatum de ratione cantandi gradale, item expositiones morales & alia quaedam, in nova hac Bernardi editione eam ob causam omissa, quod alium quam Bernardum autorem agnoscere viderentur.

Tertius tomus operum Bernardi *Sermones de tempore, de sanctis, & de diversis* complectitur, qui verborum acumine, sententiarum varietate, rerum sublimitate, & affectuum pietate ceteris ejus scriptis minime cedunt; quam laudē Bernardum cum paucis habere communem, doctissimi editores observant, cum in reliquorum Patrum scriptis ea pars, quae homilias seu sermones complectitur, plerumque minus elaborata deprehendatur. Quibus diebus Bernardus hos sermones habuerit, quibus horis, qua lingua, Latina an Gallica, & quae doctrinae capita in suis sermonibus imprimis tractaverit, prolixè in praefatione huic tomo praemissa inquiritur, ejusque sententia de statu animarū post mortem exponitur, nempe quod animae sanctae corpore solutae statim in coelum & confortium Angelorum admittantur, ibique in multa luce versentur, & ante resurrectionem corporum tantum humanitatem Christi, non item Divinitatem videant, multamque in corde suo, licet non plenam laetitiam habeant. Observatur tamen, nonnullis in locis Bernardum sanctis animabus ipsius quoque Dei visionem tribuere. Notatur praeter-

terea Thomas Anglus, qui in libello de medio animarum statu asserit, primum e Patribus Bernardum beatorum animabus corpore solutis sedem in coelo tribuisse, cum reliqui Patres non nisi post extremum iudicium beatis in coelo locum dederint; quod falsum esse, Cypriani, Alcuini, & Flori Diaconi Lugdunensis testimoniis probatur. Idem Thomas Anglus statuit, Bernardum Divinitatis visionem animabus ante resurrectionem corporum negasse, quam alii Patres ipsis concesserint. Ad quam sententiam responderetur, non constare, quod veteres, qui beatorum animas ante resurrectionem non in coelo, sed in abditis quibusdam recessibus statuerunt, iisdem divinae essentiae visionem concesserint; Bernardum autem, cum humanitatis Christi manifestam contemplationem animabus ante extremum iudicium tribuat, vel in hoc a Johannis XXII. ejusque sequacium opinione dissidere, & contra eorum opinionem non alienum videri, qui divinitatis intuitum beatis tribuunt, sed minus perfectum, quam post resurrectionem. Postrema hujus praefationis pars de Nicolao agit, qui ex Arremarensi monacho Claravallensis factus, Bernardi Notarius primum, & post ejusdem defector fuit. Inter alia animadvertitur vulgaris eorum error, qui asserunt, hunc Nicolaum, cum a Bernardo defecisset, in Angliam profugisse, & se in S. Albani monasterium recepisse, nec diversum esse a Nicolao, qui Bernardi vita jam defuncti de conceptione Deiparae sententiam oppugnavit, & Petrum Cellensem adversarium habuit. Diversos enim fuisse hos Nicolaos, ex eo probatur, quod Nicolaus Bernardi Notarius ratione Francus fuerit, alter Anglus; item quod Bernardi Notarius Petro Cellensi de facie notissimus, alter de facie ignotus fuerit.

Quartus tomus operum Bernardi complectitur 86 *Sermones in Canticum Canticorum*. Quod opus etsi A. C. 1135 coeptum fuerit, perfici tamen intra octodecim, quibus supervixit, annos non potuit, cum variis ecclesiae & regni negotiis interpellatus, & nonnunquam importuna hospitem adventantium frequentia impeditus fuerit; quae causa etiam fuit, quod Bernardo sermones hos habituro non semper praemeditari licuerit, unde nonnunquam eos nondum scriptos ex animi copia & plenitudine depromsit. Habuit autem hos sermones in auditorio Fratrum, & quidem Novitiis praesentibus, non vero Conversis seu fratribus laicis; horis interdum vespertinis, interdum matutinis, & nonnunquam absque dierum intervallis. Quo magis mirandum, meditandis
his

his sermonibus ipsum parē fuisse, quos una cum libris de consideratione doctissimi Editorēs præ cæteris ejus scriptis maxime commendant. Præmissa est in hac editione sermone 65 epistola *Evervini*, Steinfeldensis prope Coloniam Præpositi, ad Bernardū, quæ etiam tomo 3. Vet. Analect. p. 452. legitur. Multum enim lucis hæc epistola affert sermone 65 & 66, in quibus Bernardus de illis ipsis hæreticis agit, de quibus Evervinus in hac epistola ad ipsum scripserat. Et Mabillonius quidem primum cum Horstio censuerat, in prædictis sermonibus Bernardum non de aliis hæreticis agere, quam de Henricianis, contra quos epistolam 240 edidit. Verum reperta & perpenſa Evervini epistola, sententiam mutavit, cum Colonienses illi hæretici ab Evervino descripti, etsi cum Henricianis, qui imprimis Aquitaniam turbabant, in nonnullis confenserint, nonnulla tamen peculiariter habuerint; unde Mabillonius colligit, quod diversi rami fuerint ex una radice prodeuntes, nec dubitat Colonienses illos hæreticos ex Tanchelini officina prodiisse. Ad calcem quarti tomi legantur flores seu sententiæ ex Bernardi operibus depromptæ; Nomenclator vocum exoticarum in S. Bernardum; Chronologia Bernardina ab anno 1091, quo natus est, ad annum 1153, quo mortuus; Stephani Abbatis Cisterciensis II. censura de aliquot locis Bibliorum, quæ deprompta est ex codice Bibliorum apud Monasterium Cisterciense, nec non Mabillonii notæ in Bernardi opera fusiores, quarum supra mentionem fecimus, intermixtis nonnullis Horstianis, quæ addito Horstii nomine in margine signantur.

Tomo V, a quo Volumen II. incipit, continetur *sermonum in canticum Salomonis continuatio*, auctore *Galleberto de Hoilandia*, (quod nomen est insulæ Angliæ & Scotiæ conterminæ,) Abbate Cisterciensi, cum nonnullis ejusdem tractationibus asceticis, & epistolis *Guillelmi* Abbatis S. Theoderici prope Remos, postea Monachi Signiacensis; epistola seu liber ad Fratres de morte Dei, a nonnullis Bernardo perperam adscripta cum aliis nonnullis ejusdem Guillelmi tractatibus; brevis commentus, tio ad duo priora capita Cantici Canticorum, quam Mabillonius in priori editione Bernardi sermonibus in Cantica, tanquam genuinum ejus sortum adjunxerat; *Gaufredi* Abbatis declamationes ex Bernardi sermonibus collectæ, ad Henricum Cardinalem; *Guigonis* Cartusiani scala claustralium, seu tractatus de modo orandi, perperam Augustino & Bernardo adscriptus, aliique tractatus Bernardo suppositi; nec non va-

rri sermones *Ælredi*, *Nicolai Claravallensis*, *Ogerii*, *Ecberti*, *Bernardi Cluniacensis*, *Bernardi Archiepiscopi Tolerani* & aliorum, Bernardo in nonnullis codicibus afficti, & postremo carmina quaedam & rhythmi, quos Bernardo tribuere nonnullis placuit.

Restat *sextus tomus* operum Bernardi, qui complectitur *Guerrii* Abbatis Ignaicensis, qui S. Bernardi discipulus fuit, sermones, *Guigoni* Cartuzæ majoris Prioris quinti epistolas quaedam, & libros septem de vita & rebus gestis Bernardi, quorum primus *Gulielmum* S. Theoderici prope Remos Abbatem, secundus *Ernaldum* vel *Arnaldum* Bonæ Vallis in agro Carnutensi Abbatem, tertius, quartus & quintus *Gaufridum* Bernardi Notarium & postea Abbatem, sextus *Philippum* & alios Claravallenses Monachos autores habet; septimus autem ex magno exordio Cisterciensi excerptus est. Accedunt fragmenta ex libris *Herberti* de miraculis Cisterciensium monachorum; Vita Bernardi, autore *Alano* Archiepiscopo Autissiodorensi; Fragmenta de vita Bernardi, a *Petro Francisco Chiffetio* A. 1679 in quatuor opusculis ex Autoris quodam incerto, quem *Mabilionius* *Gaufridum* esse existimat, excerpta; *Johannis Eremitæ* libri duo de vita Bernardi; *Philosophi* monachi de vita & moribus Bernardi carmen encomiasticum; descriptio monasterii Claravallensis; *Gaufridi* Abbatis Claravallensis forma in obitum Bernardi, ejusdem epistola ad Albinum Cardinalem & Episcopum Albanensem, de condemnatione errorum Gilberti Porretani, & libellus contra capitula Gilberti, nec non epistola ad *Jobertum* brevem orationis Dominicæ explicationem continens; *Alexandri III.* epistola de canonizatione Bernardi; *Henrici Abbatis* Claravallensis epistola ad Stephanum Anglorum Regem de elevatione corporis S. Bernardi, & tandem variorum Pontificum, Cardinalium, Episcoporum, Regum & Magnatum, Abbatum & Generalium, Doctorum Theologorum, Religiosorum, Jureconsultorum, Oratorum, illustrium Fœminarum, & Protestantium de Bernardo testimonia, cum *Horsitii* parænesi ad sectarios, & excerptis ex ejus invectiva contra censuras Centuriatorum Magdeburgensium. Cæterum *Petrus Franciscus Chiffetius* A. 1660 *Divisione* diatribam edidit de illustri genere Bernardi, ut ostenderet, Romani breviarii clausulam; qua S. Bernardus honesto loco natus dicitur, esse infra illius dignitatem, cum illum ex utroque parente perquam nobilem fuisse constet. Hanc diatribam paucis attingere, quam to-

tam

tam exscribere Mabillonius maluit, & monet, monasterii Claravallensis insignis, quod in scuto nigro-baltheum auri sive argenti mini ductu gemino tessellatum exhibet, non esse derivatum, ut quibusdam visum, a Bernardi insigni gentilitio, sed ex Ducum Campaniæ familia, ex quibus Hugo Claram Vallem fundavit; seras vero fascias ex auro & cyano dextrorsus obliquatas in margine purpureo, quod Cisterciensis Ordinis symbolum est, a Burgundiæ Ducum familia petatum esse, quorum beneficiis Ordo Cisterciensis fundamenta sua debet. Hæc de nova hac Bernardi editione dixisse sufficiat, cujus utrumque volumen copiosis indicibus clauditur.

ΑΡΙΣΤΑΡΧΟΥ ΣΑΜΙΟΥ ΠΕΡΙ ΜΕΓΕ-

δων και υποσηματων Ηλιας και Σελήνης Βιβλιον &c.

ΠΑΠΠΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΩΣ ΤΟΥ

της Συναγωγης Βιβλις Β' ἀπόσπασμα &c.

hoc est,

Aristarchi Samii de Magnitudinibus & Distantiis Solis
& Lunæ liber &c.

Pappi Alexandrini secundi libri Mathematicæ Col-
lectionis fragmentum &c.

Edidit, & notis illustravit Johannes Wallis S. T. D. &c.

Oxoniz e Theatro Sheldoniano, anno 1688, in 8vo.

Constant plagulis 10½. Iconis suis 3.

INter præcipui mathematicos non incelebre nomen consecutus est *Aristarchus Samius*: cum ob propugnata terra mota hypothesein, quam peculiari illi libro exposuisse, autor nobis est *Archimedes* in *Arenario* suo; & ob quam a *Cleante* in jus vocatum, tanquam qui sacra Vestra loco movere attentasset, commemorat *Plutarchus* libro *de facie in arbe Luna*: tum ob eruditissimum libellum, qui solus ex scriptis ejus hodie superat, cujusque titulum modo exhibuimus. Hujus quedam *l. 6 Collectionum* suarum, *prop. 38* recensuit *Pappus Alexandrinus*; integrum vero, sed in Latinum idioma translatum, superioris seculi anno 72 Pisauri edidit *Federicus Commandinus*, de studiis mathematicis non uno nempe optime meritis.

Cum

Cum autem textus autoris Græcus hæcenus desideraretur: publicis eruditorum votis, & præcipue *Societatis Philosophicae Oxoniensis* hortatu, laborem hunc suscepit Venerandus senex, idemque inter mathematicos seculi nostri primos, *Joannes Wallis*, Geometriæ Professor *Savilianus* celeberrimus: usus ad hanc operam codicibus manuscriptis, uno *Henrici Savillii*, Equitis Angliæ illustrissimi (quem sua manu ex Vaticano codice, ut *Walliso* videtur, descripsit;) altero Collegæ sui clarissimi, *Eduardi Bernardi*, e priore illo dudum fideliter descripto. Adjunxit textui Græco e regione versionem *Commandini* integram (in super habita alia *Georgii Vallæ*, quæ in *Bodlejana* Bibliotheca habetur) textui ita examusim conveniente, ut ex eodem fonte cum codice manuscripto derivata censerî possit: adjectis etiam iis, quæ ex *Pappi* loco supra citato, versioni suæ insequit *Commandinus*, quorum textum Græcum ex duobus manuscriptis *Pappi* codicibus *Savilianis* supplevit. Addita insuper sunt bina scholia cum Latina versione, quæ in *Commandiniana* editione desiderantur; & ad calcem paginarum *Editoris* notæ, integritatem textus ut plurimum spectantes; quibus, ne quid deesset, interpersæ sunt notæ *Commandini*, ut & sub finem libelli, Schematismi hujus textum illustrantes.

Eleganti huic libello *Aristarchi*, Editor subjungendum duxit fragmentum aliquod *Collegionum Pappi Mathematicarum*, hæcenus ineditum. Habemus quidem dudum hunc autorem, sed in Latinum conversum, & commentariis exornatum, a sæpius laudato *Commandino*; editumque nosster commemorat Venetiis anno 1589; quam tamen editionem, fatis jam functo interprete, anteverit alia, auspiciis *Francisci Maria II Urbini Ducis*, accurante illius genero *Valerio Spaccio*, Pisauri anno 1588 emissa: sed habemus capite truncatum, cum primus & secundus libri nulla tum *Commandini* diligentia, sed nec hæcenus, investigari potuerint. Cum ergo inter codices *Pappi* Savilianos manuscriptos *Walliso* repertus fuerit, qui præter sex postremos, partem etiam secundi libri non contemnendam complecteretur, ex qua de reliquo judicium fieri posset; & hanc, textibus Latino Græcoque ex adverso positis, notis illustratam publico voluit impertiri: non tantum ut deperditus quadantenus; sed & (ex quo desumptus idem est) *Apollonii* liber restitueretur, aut saltem doctrina inibi ab utrisque tradita. Incipit vero *fragmentum* a propositione 15ta, desinit in 27ma, ipsoque, ut

tex-

textus fert, sine libri. Propositiones quod attinet, nihil illarum continent, quam doctrinam multiplicationis numerorum, qualis scilicet, nondum receptis Indorum figuris numericis, quam commodissime institui posse visa tum est Veteribus. Itaque ut jam hodie, algorithmi figurarum Indicarum beneficio, priscorum illis non indigeamus ambagibus, multoque brevius & feliciter ea exequamur, quam *Pappus* hic præcepit: tanti tamen est, ut sciamus, qua sagacitate quaque via in hoc argumento progressi sint Veteres; quid porro sit eruditionis Mathematicæ, qua tam diu non sine magno restitutionis desiderio caruimus; quidque demum restet eorum, quæ nobis adhuc desunt: quæ juxta *Editoris* conjecturam, vix supra additionis & subtractionis praxes, consuetis hodie regulis longe facilius, quam Veterum illis expediendas, ascendunt. Ex quo, quemadmodum tanto jam æquius jacturam eorum reliquam ferre possumus; ita eruditissimo *Wallisio* laboris insumpti gratias debere eximias, oppido profiteamur: nihilque magis in votis haberemus, quam ut ea senii gauderet viriditate, eoque ab aliis laboribus abundaret otio, ut reliquos *Pappi* libros superstites, e codicibus manuscriptis Oxoniensibus, uno *Bodleiano*, *Sevillianis* duobus, pari cum isthoc fragmento industria emaculatos, orbi erudito in originario suo, hoc est Græco textu propediem legendos, indubie possemus polliceri.

TRAITE SINGVLIER DES REGALES &c.

Par M. François Pinsson &c.

i. c.

Francisci Pinssonii, veterani in Parlamento Parisiensi Advocati, Tractatus singularis de Regalibus, sive de juribus Regis circa beneficia Ecclesiastica. Item: Collatio super edictis regis Contrassignaturæ (Contrôle) & Insinuationum Ecclesiasticarum causa antehac publicatis. Accesserunt plurimæ aliæ instructiones de materia beneficiaria.

Cccc

Lute

Opus hoc Viri, ut satis apparet, juris Canonici & Civilis peritissimi, & in foro diu exercitati, tum aliis scriptis, quae ipse citat, celebris, inter ea referri debet, quae cum thesauris, sive pretiosarum & rararum rerum apothecis comparari solent. Concessit enim Autor, multo labore, magnum Constitutionum & Diplomatum Pontificiorum & Regiorum, tum Monumentorum Actorumque aliorum in tribunalibus regis numerum, quibus Tractatus suos confirmavit; additis etiam insignibus annotationibus ad intellectum & applicationem documentorum, quae produxit, apprime utilis. Stylo quoque utitur plano & gravi; praeterea ingenui animi indicia ubique praebet. Quapropter volumina haec, tot singulares parumque hucusque cognitae res exhibentia, in magno pretio haberi, & in Bibliothecis illustrioribus reponi merentur. Majorem quidem fructum illis afferent, qui in Gallia aut alibi litibus de beneficiis Ecclesiasticis implicantur, sed & iis lectu non injucunda erunt, qui monumenta antiqua aestimant, ex quibus historiae lux affulget; forsitan & iis, qui ab Ecclesia Romana secesserunt, solatio esse poterunt, quod ex labyrintho tricarum forensium pene infinitarum, & quae nullo remedio in provinciis Romanae Hierarchiae subjectis caveri possunt, sumtusque ingentes exigunt, ereptos se & liberatos esse vident.

Prima & praecipua pars Operis de *Regalibus* inscribitur, & volumine primo paginas 316 occupat. Per *Regalia* Autor hic intelligit generatim jura Regum & Principum circa dignitates & functiones atque emolumenta, sive, ut vocari solent, *beneficia Ecclesiastica*; speciatim vero illa, quibus Rex redditus vacantium Episcopatumum aliarumque, ut vocant, praebendarum sibi vindicat, & quae tempore vacationis distribui in Episcopatibus & Collegiis sacris possunt beneficia, pro suo confert arbitrio. Galli, ut speciem hanc a genere distinguerent, hoc jus nominarunt *la Regale*; & jamdudum stylo curiali genere formitino *Regalia* & *Regaliae* etiam Latine dici coeperunt. Commentandi de speciali hoc *Regalium* jure occasionem sumsisse se scribit Pinssonius a tractatu *Boetii Eponis*, gente Frisii, insignis quondam in Academia Lovaniensi & postea in Duacena

cena Jureconfulti, anno 1588 edito, sub titulo *de Regalibus vel universo Jure Principum in Beneficiis Ecclesiasticis*. In hoc Epo jus Regalia speciatim sic dictum, quod Galliarum Reges exercent, alii vero non usurpant, ut injustum & illicitum impugnavit. Hoc igitur, ut singularem & cum aliis minime communem Regum Galliarum prerogativam, multis argumentis defendendum suscipit Pinssonius, idque non ex indulgentia Pontificum derivat, sed jure proprio Regibus competere, ipsorumque axiomatici & personis insitum veluti esse, & non secus ac donum strumis medendi inhærere contendit; unde ullo modo amitti, alienari, aut præscribi nequeat. Elidit objectionem, quod Beneficia Ecclesiastica sint spiritualia: id enim negat, ostenditque temporalia vel mixta esse, & sic a Regibus & Principibus, utut laicis, recte conferri. Rejicit quoque restrictionem ad certos quosdam Episcopatus, in quibus ab antiquo a Regibus hoc jus exercitum fuerit, & *Carolus Molinæum*, strenuum olim libertatum Ecclesiarum Gallicarum defensorem secutus, auctoritatem, quæ ex libris Camerae Rationum regiarum (*Chambre des Comtes*) contra Regaliam allegari solet, quasi ex Episcopatibus illi solum Regali hujus juri obnoxii sint, quorum nomina in *Rationes* illas sunt relata, extenuat, & universale per totum Regnum, omnesque, quæ illi accedunt, provincias jus Regi asserit, argumento satis valido, si, ut præsupponit, jus istud personæ Regum quasi innatum est, nec ab indulgentia Pontificum ortus, nulla quoque præscriptio, cujuscunque temporis, Regibus obstat. Quomodo vero Reges contra Pontificum oppositiones jus hoc suum a multis seculis tutati sint, Autor in præfatione historica Volumini primo præmissa per compendium recenset, & in opere ipso latius deducit. Allegat inprimis Regum *Philippi Augusti* & *Ludovici Noni* sive *Sancti* testamenta & acta anno 1220, 1248, 1268, & maxime sanctionem *Ludovici*, quæ dicebatur *pragmatica*. Deinde *Gregorii X.* Pontificis decisionem in Concilio Lugdunensi anno 1274 habito, pro Rege interpretatur. Extat ea *Lib. VI. Decretal. tit. de electione, cap. Generalis*, habetque duo membra. In primo Pontifex excommunicat omnes, qui *Regalia, custodiam sive guardiam, advocacionem & defensionem* in Ecclesias usurpant, & vacationis tempore redditus occupant. Hoc ad minorum gentium Dynastas pertinere statuit Autor. In secundo Regibus

bus Galliarum prospici dicit, dum excipiuntur, qui jura istiusmodi ex fundatione Ecclesiarum, vel ex antiqua consuetudine exercent, & hi saltem a Pontifice admonentur, ut abusum vitent, nec ad se tempore vacationum trahant, quæ ad redditus annuos non pertinent, nec bona, quorum custodes sese ferunt, ipsi dissipent. Hanc distinctionem indubitato ad Reges Galliarum pertinere affirmat, & testes citat ipsos veteres Glossatores *Decretalis* istius, sive *Cap. General.* multumque queritur, quod verba glossæ *sexti decretalium* (cujus autor fuit *Elias Regnerius* Jctus Pictaviensis) correctores Corporis Canonici a Gregorio XIII constituti, anno 1580 expunxerint, quæ tamen in editionibus anterioribus extant & hæc sunt: Ad verbum *Regalia* i. e. *qua capiunt Reges, vacante Ecclesia, ut patet in regno Francia, & Anglia.* Item: *controversia mota fuit inter Philippum Regem Francorum (illum nempe qui Pulcher cognominari solet) & Bonifacium VIII conditorem hujus compilationis (i. e. Sexti Decretalium) qui Bonifacius scripsit quandam epistolam, in qua continebantur ista verba: Collatio beneficiorum est spiritualis, secus autem credentes hæreticas reputamus; quam epistolam cum perlegisset ipse Philippus, scripsit aliam, in qua continebantur ista verba: collatio beneficiorum ad nos spectat, secus autem credentes fauos & amentes reputamus. Ideo secundum aliquos constitutiones istius compilationis, (id est, Decretales Bonifacii) non sunt receptæ in hoc regno (i. e. Gallia) propter istam controversiam. Hæc Regnerius sive glossa, quæ in novis editionibus omiſsa esse, graviter fert Pinſſonius. Verum isthæc ipsa lis Bonifacio exitium attulit, ut ex historia notum est. Unde successores ejus cum Regibus Galliarum mitius egerunt, ut Autor notat; imo antiquum commentatorem *Johannem Monachum*, Bonifacio ipsi licet addiſſimum, & Cardinalitica purpura ab illo genatum allegat, qui diserte scripserit, constitutionem *Cap. General.* non officere Regibus Galliarum, sed horum jura per eam intacta relinqui. Laudibus igitur effert Pinſſonius Regem suum *Ludovicum XIV*, quod non solum suavibus & salutaribus, ut in epistola dedicatoria loquitur, coactionibus (*par les douces & salutaires contraintes*) edictum Nannetense sustulerit, sed & jus Regalium in plenum restituerit exercitium, inque omnes, quas armis acquisivit provincias, consensu Pontificum, pietatem Regis in propa-
ganda*

ganda religione Romanā agnoscentium, extenderit. Sperat inde fore, ut recuperatis omnibus, infeliciter quondam amissis, fines Regni & Orbis eisdem statuatur, sive *Orbis Romani* nomen imperio suo tribuere possit, ad exemplum Marci Antonini in *L. 17. ff. de Stat. hom.* Hæc de jure Regaliæ specialis, sive prima Regalium Ecclesiasticorum Regi competentium specie, de qua alios scriptores in Actis nostris enarravimus, excerptisse sufficiat.

Novem alias ab Autore enumeratas paucis indicamus. *Secundam* vocat jus quod Reges habent ex fundatione, de quo tractat *cap. VI. Tertiam*, jus benignarum precum, sive commendandi Candidatum ad beneficia electiva, *cap. VII. Quartam*, jus nominandi Episcopos, Prælatos & beneficiarios alios: id quod, sublata Sanctione Pragmatica, *Leo X. Francisco I. in Concordatis* anno 1516 concessit, *cap. VIII. Quintam & Sextam*, quam in Neustria sive Normannia ex speciali veterum Ducum jure Reges exercent; jus scilicet nominandi, cum Patroni de collatione litigant, vel minores sunt, *cap. IX & X. Septimam*, jus primariarum precum post inaugurationem Regis, ad conferendum beneficium in Ecclesiis Collegiatis primo vacaturum, *cap. XI. Octavam*, aliud precum jus a priori, quod semel toto regni tempore Reges in quolibet Collegio exercent, distinctum, quo Episcopus a Rege nominatus, post acquisitam Episcopatus possessionem, primum quod vacat beneficium commendatō a Rege tribuere obligatur, *cap. XII. Nonam*, potestatem Regibus a Pontificibus indultam, ad beneficia Ecclesiastica primoribus Parlamenti ex sacro ordine conferendi; quod speciatim vocatur *Indultum cap. XIII*, & ad illud pleraque documenta & annotationes Autoris pertinent, quæ volumine II. exhibentur; quanquam etiam alia inferantur lectu dignissima, in primis indices beneficiorum & collationum, item Concordata Pontificum cum natione Germanica. *Decimam* denique extensionem nominationum in provinciis noviter acquisitis, quam *Alexander VII. Clemens IX. & Innocentius XI.* fecerunt, ita ut Rex etiam nominandi jus habeat, si beneficia vacant in *Mensibus Papalibus*. Alternatim enim Pontifices & Principes collationes quasdam exercent: Pontifex mense Januario, Princeps Februario, & sic in reliquis mensibus.

De tractatu, qui in titulo inscribitur *Collatio* (Conference)

de edicto *Contraſignatura* (du contrôle) & declaratione de Inſinuationibus Eccleſiaſticis, ideo nihil recentebimus, quia nec res, nec verba, facile intelligi poſſunt ab iis, qui extra Galliam vivunt, & talem illam fori Eccleſiaſtici, liſesque innumeras, ut & diſſenſiones ignorant, quæ non ſolum inter partes fervent, ſed & ſæpe inter Parlamentum & Tribunal regium, in quo de rebus Eccleſiaſticis cognoſcitur (*Le grand Conſeil*) oriuntur. Propōnit Autor edictum Ludovici XIII. anno 1637 editum, articulos habens XXVII; quo *Contraſignatores* conſtituti ſunt, & Notariis Apoſtolicis ſive quos *menſarios* (Banquiers) & *ſcribas* Dioceſanos vocant, regulæ præſcribuntur, quomodo in deſcribendis, ad acta referendis & inſinuandis diplomatibus & documentis, quibus collationes & reſignationes continentur, ſumma cum induſtria & fide verſari debeant. Neque tamen ſic ſatis proviſum eſt adverſus fraudes, falſitates & ſycophantias, quibus nominationes & collationes regiæ & aliorum patronorum eludi ſolent; ut adeo novis ſubinde conſtitutionibus opus fuerit, quas Autor itidem produxit *Vol. I. a p. 1. ad 254.* Titulus hujus tractatus, qui *Collatio* vel Colloquium inſcribitur, inde ſumptus eſt, quod magni hominis vir *Guilielmus de Lamoignon*, primus Parlamenti Præſes, pro inſtructione filiorum ſuorum, quam primum togam induiſſent, & in tribunali ſupremo recepti eſſent, ſeniores & peritiores Advocatos privatim congregare certis diebus conſueverat, qui de rebus graviffimis & maxime de Beneficiis Eccleſiaſticis inter ſe conferrent & diſputarent; inſtituto maxime laudando & imitando ab iis, qui profeſſum juvenum promovere cupiunt. Indices locupletes & diligenter compoſiti volumini I. adjuñti ſunt, in quibus pleraque notatu digna facili negotio inveniri poſſunt. Primus eſt documentorum ſive Inventarii, (ſic enim Volumen II. vocatur) alter contenta in tractatu de Regalibus complectitur: tertius ea, quæ ex collatione Lamoigniana notabilia ſunt.

RAPH. FABRETTI DE COLUMNÆ TRAJANI Syntagma.

Romæ, ex officina Nic. Angeli Tinalli, 1683. in Fol.
Alph. V. & plag. 7.

Raphael Fabrettus, Caſparis F. Nobilis Urbinaſis, Romanorum noſtri temporis Antiquariorum facile princeps, pluribus jam abhinc

hinc annis edidit *Syntagma*, cujus notitia aliqua in Eruditorum Actis extare debebat; quemadmodum aliorum Viri clarissimi operum anno 1687 p. 226, itemque notarum in Homeri Apotheosin (*Syntagmati* huic pag. 345. seqq. annexarum) anno 1683. p. 542. mentionem injicere haud negleximus. Argumentum Cl. Viro suggessit *Columna* à S. P. Q. R. in memoriam rerum ab Imp. Nerva Trajano in utroque bello Dacico gestarum, extracta, quam seculo superiori *Alphonsus Ciaconius*, nostra ætate Jo. *Petrus Bellorius* interpretari conati sunt. Capitibus vero novem digessit *Fabrettus* universa, quibus aut *Ciaconium* contra *Bellorii* censuras defendere, aut novam anaglyphis istis lucem scenerari constituit.

Capite I. persequitur varia historiarum momenta, quorum vestigia in cochlide extare, antecessores ejus fugerat. Notabilia heic affert obiter, de gente *Lusitana* p. 7. & de *involutis aquilarum militarium* extra prælium, p. 15.

Capite II. invehitur in conjecturas, quibus columnæ figuras quasdam nimis accurate determinare ausus fuerat *Bellorius*, e. c. dum *Triarios* alicubi reperisse se autumavit, cum tamen hoc militum genus *Traiani*, imo *C. Julii Cæsaris* ævo in desuetudinem jam abiisset, p. 33. Inter cætera *πάρεργα* occurrit ærea lamina, antea *avendor*, ubi speciminis loco notamus, caput *Julia Domna Augustæ*, *Caracallæ* matris, *Laurea* insigniri, p. 37. 39.

Capite III. multa *Ciaconii* a *Bellorio* argumentis non satis validis impugnata vindicantur; eaque occasione p. 37. 83. digressio instituitur de *Classariorum* militia, & de *Cabirorum*, numinum *Samoethraciæ*, numero.

Capite IV. excutiuntur incertiora ac in utramque partem disputabilia, eoque ut & sequenti lectu omnino digna offendet de *navium* veterum insignibus, tutelis, ordinibusque remorum. *Capite* deinde *VI.* non pauci veterum ritus erudite enucleantur, e. g. *Suovetaurilia* p. 141. 154. 162; *circumductio villicarum*, antequam ad aram statuatur; p. 143. flexio bigarum in *Circensibus ad levam* circa inctam, p. 144. sequi. mos circumagendi aratrum *ad levam* in sulco ducendo a conditore alicujus urbis, p. 152; vela ac tonsura capitis *Virginum Vestalium* (e quibus effigies *BELLICLÆ* cujusdam, itemque *NERATIA*, ex rarissimis monumentis producantur p. 167.) *Sacra Ver-*

Vertumni, p. 179; mos Imperatoris Augusti sacrificandi capite modo *velato*, modo *aperto*, p. 169. *Hercules ramum sive arundinem tenens*, p. 176.

Capite VII. antiquitates Militiæ Romanæ eruuntur, agiturque e. g. de habitu *Speculatorum* sive custodum corporis p. 181. *Lictorum*, p. 184. *Stratorum*, p. 185. *Aquiliferorum* p. 89. *Evocatorum* p. 194. *Equitum Prætorianorum*, p. 200. *Æneatorum* p. 202. *Medicorum castrensiũ* p. 209. de *machinis poliorceticis* p. 216. de *amictu e pellibus* p. 222. &c.

Capitibus IIX. & IX. omnes lapides ac nummi, in quibus belli illius gemini, a Trajano adversus Dacos gesti, memoria extat, recensentur, ac num genuini ac integri, an suppositi aut corrupti sint, accurate disquiritur, sicque horum ope elegans Belli istius chronologia concinnatur, interspersis hic illic lectu jucundissimis digressionibus, inter quas familiam ducere videntur eæ, quæ Factionem Aurigarum Circensium *Garamanticam*, (a *Remesio* Classe V. Insc. LXIV. in *Ceromatoniam* immerito mutatam) per *Prasnam* exponit, quæque *Castuum* figuram marmorum fide describit dilucidissimæ. Plura excerptere non juvat ex Opere, quod ipsummet ab antiquitatum Studiois diligenti manu volvi ac revolvi meretur, utpote observationum novarum, ad antiquas inscriptiones & bonos auctores rite intelligendos quammaxime proficiuarum, ditissimum promptuarium, haud vane salutaveris.

Accedit mantissa duplex. Primo nempe *veteris tabelle anaglyphicæ, Homeri Iliadem, atque ex Stefichoro, Archivio & Lesche Ilii excidium continens, explicatio*, cui ipsa Tabula æri incisa præfigitur: dein *emissarii Lacus Fucini, auspiciis Imp. T. Claudii facti, luculenta descriptio*.

Extrema occupant tum *Ciaconii* expositio Latina Columnæ, cum interspersis animadversionibus *Bellorii* Italicis, tum amplius rerum & verborum *index*, tum denique *Addenda* quædam, unde *Sirenium* avium figuram, æque bene ac ex nummo apud illius strem Spanhemium, lapsum *Tristani legionem* aliquam *Frumentariorum* statuentis, aliaque id genus cognoscere licebit.

IL MONDO CREATO.

4 9

José.

Josephi Hieronymi Semenzi, Ch. Reg. Somaſc.
 SS. Theol. Prof. Ticinenſis, Mundus
 creatus, ſive Poëmata Myſtica,

Mediolani, apud Carol. Antonium Malateſtam, 1686. in 4.
 Conſtant plag. 50. & fig. æneis 12.

Iniquum fuiſſet, noticiam ingenioli hujus Vatis invidere noſtratibus,
 Suffecerit tamen dixiſſe, quod hoc volumine contineantur *Teſſa-*
radecaſtica (ſive *Sonnetti*) in hiftoriam *Heptæmeri primi*; adjun-

cta *paraphraſi* metrica, non minori acumine elaborata, tum *ca-*
pitulis IX Proverbiorum Salomonis, tum hymni: *Te Deum laudamus*.

NICOLAI PARTHENII GIANNETTASII Ne-
apolitani S. J. HALIEVTICA.

Neapoli A. 1689. in 12. cum figuris æneis exquisitiſſimis.

Auctor iſte Piſcatoriis & Nauticis A. 1686 Neapoli ſimili forma
 editis, quæ in Sect. 1. Supplementorum recenſuimus, cele-
 bratiſſimus, Oppianum Scriptorem Græcum, cujus *ἀλιευτι-*
κῶν libros V. habemus, & Ovidium, cujus hac de re fragmentum
 hodie legitur, imitatus, decem, quos jam antea promiſerat, hujus
 argumenti libros carmine Heroico contexuit. Felicem, credo, in-
 duſtriam Renati Rapini, ex eadem Familia Religioſi, magno cum
 ſucceſſu æmulatus, qui cum Vergilio deſtinatum ſed morte interrump-
 tum Hortorum opus libris IV. ſummo cum Orbis eruditi applauſu
 perfeciſſet, Noſter eodem inſtituto jacturam Carminis Ovidiani com-
 penſare, doctorumque adeo deſideria explere voluiſſe viderur. E-
 laboratum autem eſt non accuratiſſime tantum, ſed venuſtiſſime in-
 ſuper totum hoc carmen, quod cum bonæ frugis pleniffimum ſit,
 diligentius paululum excerpemus.

L. I. Poſt argumentum totius Operis & Præfationem ad Di-
 vam Virginem, quam ex more Romanenſium veneratur, Cardeni-
 umque Ducem Carminis Patronum, Piſcium Nomina, Genera &
 Differentias explicat, ubi imprimis p. 16. deſcriptio Echeneidis, &
 p. 23. piſces ſingulis nationibus proprii notari merentur.

L. II. De Conjugiis & Amoribus piſcium, ut & induſtria
 ja prole tuenda prolixiffime agit. Notanda ibi eſt p. 52. deſcriptio

Dd dd

Delphi-

Delphini. L. III. Bella & pugnas piscium exponit. L. IV. Ipsam aggreditur piscationem, & imprimis quomodo astu capiuntur pisces, edocet. Placent ibi p. 86. varia piscandi armamenta, & p. 87. character Piscatoris graphice expressus. Libro V. Piscationi, quæ retibus peragitur, operam impendit Poeta, p. 124. piscationem Salmonum, p. 125. vero Halecum (Arecides vocat) illustrans, ac p. 129. rete describens. Liber VI. insumitur in piscatione, quæ aperto Marte, fuscinis nempe & jaculis peragitur, ubi p. 140. & seqq. piscatio Thynnorum, p. 149. Acipenierum, p. 152. Xiphiarum seu Gladiorum, prolixè describitur. Liber VII. Venationi Balænarum, Phocarum, Manatis seu Bovis Americani, quæ per Reversum piscem, quem p. 174. depingit, peragitur, & Crocodili dedicatur. L. VIII. Ostrea & Testacea quomodo capiuntur, exponit; ubi imprimis p. 193. id lepidum est, quod de Cancris sono capiendis narrat, id quod tanto libentius commemoramus, quia fidem facit Baroni Valvasorio in Historia Carniolæ part. I. l. 2. c. 36. fol. 453. gemella narranti. L. IX. Conchas purpuriferas & earum venationem, ut & Coralliorum ac Succini piscationem edisserit. Libroque X. margaritiferas considerat, ubi quæ p. 233. de Rege concharum, & p. 235. de periculis Urinatorum canit, lectu certe sunt dignissima.

Cæterum ita argumento satis alias sterili immoratus est Auctor, ut non tantum doceat, sed mirifice insuper delectet, quo pertinent fabulæ & episodica singulis libris ingeniosissime admixta. Talis est L. I. p. 21. transformatio carpionis, quem fingit ex portitore in piscem transiisse. Sic p. 24. Campani matris & foli elogium disertissimum habes, & p. 28. notissima Nicolai, quem piscem cognominarunt, historia satis diffuse recensetur. L. II. p. 39. occurrit Sirenum Metamorphosis. L. III. p. 77. & seqq. Idæ fabulam mire suavem confexit, & in ea p. 78. domum Oceani describit, quales Descriptiones Dekenius in formulis suis poeticis magni æstimandas esse censet. L. V. Jacobi II. Ex-Regis Britanniarum elogium deprehendes, sub finem vero hujus Libri calamitates Anni 1688. & Terræ motum Neapolitanum. L. VI. p. 156. Lembum regio cultu ornatum depingit. L. VIII. p. 184. in fabula de Seminatione ostreorum, delubrum Doridis Helleponticæ representat, & Vaticinium de progressu Austriacorum contra Turcas fundit.

fundit. *ibid.* p. 196. in urbis Tarenti laudes excurrit. L. IX. p. 210, Gocomellam (ipse Colomelidem vocat) villam Collegii Neapolitani S. I. amoenissimam describit. p. 218. Hypochondriacæ luis characterem affert, & p. 220. succini procreationem mythice exponit. Tandem L. X. p. 239. insignem contexit fabulam de prima Margaritarum piscatione; & p. 240. Auroræ domum illuminat.

ULTIO ANTIQVITATIS IN SANGVINIS CIR.

ulationem; h. e. Opusculum Homoboni Pisonis, Physici Cremonensis, in quo sanguinis circulatio refellitur.

Cremonæ ex typographia Laur. Ferrurii, 1690,
in 8. Plag. 7.

Circulationem sanguinis, inventum hujus seculi insigne, alii non satis, aliis nimium laudatum, mutuas Medicorum lites concitasse, notissimum est. Antiquitatis enim amatores suis unice fidentes Præceptoribus, illud novum nondumque auditum dogma ex scholis suis proscribere; ubi hi, quibus veritas magis æstimabatur, ipsum tanquam fundamentum totius Anthropologiæ commendarunt. Sed vicit tandem innumeris rationibus munita autopsia, utque arma ponerent hæctenus ex sola auctoritatis superstitiosa veneratione vibrata, coëgit priores, adeo ut præter Riolanum, Primerosium, Parisanum & Leichnerum, vix unus aut alter posthac contradicere fuerit ausus.

Novus tamen nunc rursus in arenam descendit honoris æ gloriæ antiquorum a recentioribus, ut putat, violatæ ultor, Homobonus Piso, qui præfenti scripto non insana ambitione (sunt Auctoris verba) sed ingenita potius circulationi sanguinis contraria idea impulsus, illam non solum antiquis ignotam, verum etiam a recentioribus falso excogitatam, tribus, ut vocat, punctis evincere pollicetur. Primum continet argumenta ab ordinaria methodo medendi circulatorum (ita vocat singulis pene pagellis, qui circulationi sanguinis favent) desumpta. Dicam vero potissimum ipsis scribit, quod angina laborantibus præcise secent venas reinas; in cephalalgia inveterata, raucedine, spirandi difficultate &c. venas in fronte; melancholicis venas hæmorrhoidales; debilibus ex morbo gravi salvatellam: in febriura malignarum principiis, venas tali; cum tamen omnis vaso-

rum selectus, stante circulatione sanguinis, sit absurdus, scopique revulsorii, derivatorii; interceptorii &c. cum hac hypothese non conveniant.

Puncto II. argumentorum genere diverso confutare circulationem sanguinis suscipit. Urget vero primo sanguiferorum vasorum ramificationem tortuosissimam, sanguisque arteriosi ac venosi insignem differentiam. Posthac principia circulationis sanguinis a Pecqueto tradita, systolen scilicet cordis, vasorum spontaneam contractionem, & adjacentium partium compressionem in dubium vocat, neutrum ex his, nisi forsitan in statu præternaturali, admittens. Dubitat deinde de susceptione sanguinis arteriosi in venas, absurdamque penitus Naturam dicit; quæ tanto labore ac periculo per arterias mittat sanguinem, solum, ut a venis rursus absorbeatur. Imo, ubi nec attractionem venarum a quibusdam allegatam, nec impulsum, ut causas motus sanguinis ex ramis arteriosis in venosus commode adduci ostendit, ex hoc quoque capite falsam esse circulationem sanguinis concludit. His præmissis docet, nullum omnino dubium nunc feliciter solvi quam antehac, minus videlicet cognita hac doctrina, posse, exemplique loco nominat 1) venena, e quibus hodie non minus ac quondam quædam tardius, quædam citius agunt in corpora nostra, utut eodem temporis spatio cum circumeunte sanguine ad cor deveniant. 2) varicum generationem. 3) pulsum magnam & auctum in animi deliquio, ex observatione Valesii. 4) suppressionem sanguinis spontaneam in venæ sectione. 5) horrois ac æstus febrilis ætiologias a Willisio recensitas. 6) motum sanguinis, a calore corporis excitato minime auctum; quod argumentum præ reliquis omnibus utget ac latius deducit.

Puncto III. potissima suæ sententiæ adversantium experimenta destruere annitur, nunc confugiendo ad anastomoses inter arterias & venas; nunc negando, sanguinem unquam in arteriis, nisi animal in extremo vitæ periculo versetur, cerni. Ne tamen solis verbis militare videatur, ad experientiam quoque provocat. Narrat enim, se aliquando more in phlebotomia solenni ligasse brachium, & rursus alio vinculo supra cubitum a primo per semipalman distans, constrinxisse eandem partem, experturum, num venæ in

nae intumescencia in spatio inter vincula posito sit apparitura: factum autem esse, ut non solum brevi intumuerit, sed etiam secta a chirurgo tantam copiam sanguinis effuderit, quæ vix reprimi potuerit, licet superius vinculum, (inferiori immoto relicto) ex parte relaxaretur. Alterum experimentum tale est. Ligato brachio hominis cujusdam, jusit e vena cephalica aperta uncias tres sanguinis extrahere, ipsiusque in locum quantitatem lactis per siphonem injecit, ligaturam brachio circumpositam simul tollens. Observavit autem; fluere equidem primum ad superiora, mox tamen rursus descendere lac omne immissum; sic ut exin manifesto frigoris morsu per universam manum ac digitos aliquandiu vexatus sit, qui iam se tentari hæc passus fuerat. Ex his infert, turgescenciam venarum versus partium extremam, quæ a constrictione per tæniæ excitatur, non esse certum firmamque; argumentum retro fluentis sanguinis; nec a venarum valvulis impediri omnem sanguinis descensum e truncis majoribus ad ramificationes minores.

Satis sic noster Homobonus suis factum præmissis, eosque qui sanguinis circulationi favent omnino debellatos credens, Johannem Fortis ad examen vocat, ipsiusque rationes, quibus Hippocratem olim sanguinis circulationem cognovisse probaverat, diluit & refutat.

*DISSERTATION HISTORIQUE SUR VNE
medaille d' Herodes Antipas.*

i. 2.

Differtatio historica de numo aliquo Herodis Antipæ.
Parisii, ex officina Antonii Lambiæ, 1689.
in 4. plagul. 9.

Numum Herodis, quem ænea figura exprimi curavimus in Actis A. 1690, Tab. XI. p. 431. fig. VII, possessor ejus, Rigordus, Patricius Massiliensis, Vir inter curiosissimos literatissimosque patriæ suæ summo jure reponendus, omnes γνησιότητος notas in eo deprehendens, dignum omnino existimavit, quem hac dissertatione illustraret. In antica videbis intra lauream lemma sequens: ΠΑΙΩ. ΚΑΙΣΑ. ΤΕΡ...ΝΙΚΩ. i. e. *Cajo Casari Germanico.* In

Dd dd 3

postica

postica palmam, cum epigraphè: ΗΡΩΔΗΣ ΤΕΤΡΑΡΧΗΣ Λ. ΜΓ. i. e. *Herodes Tetrarcha. Anno XLIII.* Herodes ille est Antipas, Herodis M. Aſcalonitæ filius. Supponit autem Rigordus, Jefum Christum ſervatorem natum eſſe die XXV. Decembris; itemque *Herodem M. ad plures abuisse* mense Novembri, adeoque non eodem anno, quo Christus natus est, sed ſequenti, *anno nempe per. Jul. 4700. V. C. 750. A. Juliano 42. A. Imperii Augusti 40, post pugnam Actiacam 28, regni Herodis ipſius 37.* Iisdem fere argumentis ufus, quibus *anonymus* ille apud *Pompejum Sarnellium* eandem opinionem tuetur, quæ fuſe a nobis recenſentur in Actis Eruditorum A. 1687. p. 251. 252. 253. Atque hic ipſe annus a mente Novembri exeunte *primus* erit *Herodis Antipa*, qui in exilium miſſus, juxta *Joſephum*, eo anno, quo *Cajus* (Caligula) commoratus est Bajis, præſente ſimul Fortunato Herodis Agrippæ legato, h. e. *anno III imperii*; nam quanquam anno quoque imperii IV Bajis fuit, tum tamen ipſe Agrippa præſens adfuit, teſte *Philone*. At *annus III Caji* coincidit cum *A. per. Jul. 4752. V. C. 792. Jul. 84. Agrippa 3. æra J. C. vulgaris Dionyſiana 39.* Adeoque hujus anni mense Novembri exeunte cœpiſſet *annus XLIII* Herodis Antipæ, niſi mense Octobri præcedente vel ſub initium Novembris tetrarchia exutus fuiſſet. Sub finem igitur anni XLII, monetarii Antipæ, (quod prævidere non poſſent, herum ſuam Principatu multandum, antequam annum XLIII attingiſſet,) numiſma hoc, anno XLIII ineunte evulgandum, cuderunt, quemadmodum & hodie moris est, circa finem anni monetam lignari numero anni ſequentis.

Hic ergo numus eo potiffimum nomine commendatur *Rigordo*, quod illinc pateat, Herodem Antipam proxime abſuiſſe ab *anno* regni XLIII, & conſequenter falſas eſſe *epochas* nativitatſ Christi *Antiochenam* & *Dionyſianam*, quia illæ incipiunt ab *anno Jul. 46.* Quod ſi enim annis 46. addas *undecim menses*, quibus poſt C. N. ſuperſtes fuit Antipæ antecelſor Herodes Magnus, & dein numeres ad *annum* uſque *Jul. 84.* quo conſtat Antipam in exilium actum, tunc Antipæ competere videbis non niſi *XXXIX. annos.* Quale quid etiam de omnibus calculis æræ Christi, qui non pertingunt ad *A. Julianum XLI*, judicare. Noſter haud ambigit.

Differ-

Dissertationi huic datæ Massiliæ d. 10. Sept. 1689. junguntur duæ aliæ Graveroli Advocati Nemaufensis (nobis etiam in Actis Erud. 1687. p. 64. 64. laudati) & ejusdem Rigordis , de numo quodam alio. In hoc in anteriori area Dea comparet cum elogio: ΘΕΟΥ ΠΑΝΟΣ , *Dei Panis* ; in posteriori *incertum quid*, cum literis LC, Comprehendit. heic Graverolus ante omnia, nomine Πανός non signari Numen istud sylvestre, barba hircina conspicuum, ac vulgo sic dictum, sed *Isidem*, Deam Ægyptiorum, cujus tamen nomine lateat aut Luna aut Natura, sicuti Osiris Solem denotare suevit. Hæc busti illius fronti inesse monet *lunaria cornua*, ut Ovidius loqui amat; quemadmodum & Herodotus in Euterpe: τῆς Ἰσιδος, inquit, ἀγάλματι βόσκρον ἐστὶ; i. e. *Isidis caput cornua habet bovina*. Nec *mamma* male quadrant in Isidem, quæ Macrobio l. I. Saturn. c. XX. nutritrix totius rerum universitatis prædicatur, aut nomen *Panis*, si ἀπὸ τῆς παντός derivetur, quia noturra est marmor, ex Grutero:

UNA. QUÆ.

ES. OMNIA.

DEA. ISIS.

Itemque illa pavimenti in templo Isiaci inscriptio: Ἐγὼ εἰμὶ πᾶν τὸ γεγονός Ἐὸν καὶ ἐσόμενον, de qua Plutarchus lib. de Iside & Osiride. Præcipue vero notandum venit Stephani Byzantini dictum in Πανός πόλις: *Luna imaginem esse Pana*, τὸ τῆς σεληνης εἰδῶλον εἶναι τὸν Πᾶνα. In aversa numi area *luniformis figura* Graverolo significat aut *navigium*; quod Romani mense Martio singulis annis Isidi dedicabant, teste Calendario veteri, aut potius *vas illud aureum* Ægyptiorum, quod *Cymbium* a cymbæ figura appellabatur. Unde ea, quæ exterius ex utroque latere videntur, pro *ansulis* habet, & quod in terram defluere videtur, pro *aspide*, quia Apulejus *cymbii ansula insurrexisse aspidem* referat. Hæret tamen, neque refellere audet, si quis universa illa non pro *aspide ansulisque*, sed pro meris *lemniscis* accipienda contendant. Intra cymbium conspici se autumat vel *vasculum in modum papilla rotundatum*, de quo *latte libabat* sacerdos Isiacus quartus, vel fortecan *cistam secretorum capaceam, penitus celantem operata magnifica religionis*; (his enim phrasibus Apulejanis utitur;) vel deni-

denique aliquam *figurarum sphaerarum*, Synchro calvitiei encomiastæ memoratarum, quas Ægyptii divino afficiebant cultu, quasque, (juxta Eusebium de Præparatione Evangelica,) Lunæ non minus, quam Soli consecrari, moris erat. Literas L.C. annum quidem *ducentesimum* notare alias, probe quidem novit. At unde hanc anni ducentesimi æram auspicari debeat, cum ignarissimis se scire, profitetur,

Ad hanc *Graveroli* epistolam, datam Nemausi d. 5. Junii 1680. respondit *Rigordus* Massiliæ d. 15. Augusti, anno eodem. Quoad anteriorem numismatis partem consentit penitus *Graverolo*, addens modo nonnulla de utroque sexu numinibus gentilium tributo, unde *Lunus* apud *Carrhenses* alias audiat *Luna*, *Venus* apud *Macrobius* *Deus* vocetur, ac apud *Reinesium* *lapis recensetur*, qui *Isidis* ceu masculi numinis meminerit:

I. O. M. SARAPI.
ISIDI. FRVGIFERO,
COELESTI. FORTUNÆ.

In postica nec *navigium*, nec *cymbium* *Isidis* extase, ex utriusque apud *Apulejum* descriptione, perspicuum reddit; divinatione dein assecutum se opinatur, quod sub figura Lunæ *Isis* heic representetur, & quod per eam, instar quatuor brachiorum, prodeant canales virium in sublunaria defluentium.

Provocat ideo ad locum *Plutarchi* l. de *Iside & Osiride* t. II. Opp. p. 3. 366. Feste sepulturae *Osiridis* tellurem frugiferam aqua permiscens *Isiaci* sacerdotes, additisque mixtura aromatibus & suffimentis sumtuosis, effingunt *μηνοειδές ἀγάλματιον* imagunculam luniformem, & hanc amicum, & ornant, &c. *nempelemniscis* illis (inquit antiquarius *Massiliensis*,) qui ex *imaguncula* luniformi in numo prodire cernuntur.

Neque olim insolens fuit, sub forma nec humanæ nec brutinæ simili *Deam* coli. Nam *Venus Paphiorum* erat *pyramis*, *Elagabali* Imperatoris numen homonymum *lapis prægrandis*, *Deus Arabum cubus*.

Cæterum aliam quoque amici sententiam latere nos noluit *Rigordus*. Exhiberi nimirum putavit ille *fructum losi*, arboris *Ægyptiorum* sacrae, inclusum foliis suis, quæ noctu claudi solent.

Lite

Litteras LS *Rigordus* pro æra provinciae aut urbis accipere vetat, eo quod in annis quidem Romanorum Imperatorum L notet *Λυκαβάρρα*, at in æra provinciali designanda vox ΕΤΟΥΣ a Græcis æque ac Ægyptiis semper adhibetur; cum contra Syriacis numis admodum familiarem esse sciamus litteram L pro *Λυκαβ.* ut in numo Domitijani; ΦΙΛΑΔΕΛΦΕΩΝ L TMP apud *Norissum* in Epoch. Syr. p. 268. in numo Augusti ΣΙΑΩΝΟΣ Θεās L ZIP, apud *eundem* p. 349: sed de Ægyptiaca æra cogitandum amplius. Addit autem, si liceret sibi, pro LC substituere LE, applicaturum se eas ad *annum quintum* imperii *Sabine* Hadriani Augusti conjugis, itemque *πρωτομην* istam Iliadis (ΘΕΟΥ ΠΑΝΟΣ) ad ipsam Imperatricem, cui nempe ceu *Dea* beneficæ Ægyptus se obstrictam crediderit, cum colonias eo misisset Hadrianus, ut repararent damna, quæ Judæi irruptionibus suis regioni isti intulerant.

DISSERTATION SUR QUELQUES QUESTIONS
de Physique & de Médecine &c. i. e.

Dissertatio Quæstiones nonnullas Physicas & Medicas explanans,
autore Francisco Bayle, Medic. D. & Artium Liberalium
Professore Tolosano,

Tolosæ, Apud Fouchac & Bely. 1688. in 12. con-
stat plagulis 3.

Postquam aliquot *Nostri* opuscula successive *Tolosa* primum edita, (*Dissertationes* nempe *Medica tres*, *Dissertatio de ratione & experientia conjungenda*, *Dissertationes Physica*, *Problemata Physica & Medica*, & *Tr. de Apoplexia*) iterato *Hagæ Comitæ* A. 1678, prodierunt, Autor Nobilissimus ab eo tempore alia quoque eruditionis monumenta suis Auditoribus calamo excipienda proposuit. Quæ cum avidè in Academia non tantummodo Tolosana, sed & Monspelicasi a quamplurimis etiam exteris describerentur, ceu ad Medicinam & Physicam promovendas aptissime facientia, non defuerunt amici, qui Autorem celeberrimum ad eadem divulganda sollicitarent, ne alij eorum possessores potiora suis posthac operibus inserendo, gloriam ipsi debitam immerito præriperent. In *Epistola* proin ad Dalincurtium D. M. Dissertationi præsentì, quam hic petierat, præfixa, causas uberius desiderata-

Ee ee tam

tam Tractatum editionem hucusque præpedientes exponit, certe persuasus fore, ut plagia ejusmodi, etiam si magnis intertexta fuerint operibus, facillime a prudentioribus ex stylo, peculiari cujusvis ingenii caractere, connexione &c. non sine plagiarii opprobrio advertantur. Quamprimum tamen otio potitus fuerit, opuscula A. 1680. 81. & 82. dictata, de Motu, de Principiis Mechanicis, de Elementis, de Temperamentis, de Fermentatione, de Corporibus mixtis, de Plantis, de Corpore Animalium, de Humoribus Animalium, de Oeconomia Corporum Animalium, de Generatione & Corruptione Animalium, cum quibusdam in Aristotelem Commentariis, publici se juris facturum pollicetur. In ipsa vero *Dissertatione triplicem Quæstionem* de venæ sectionis necessitate, de muscutorum intercostalium actione, & de valvularum cordis usu, exhibet enodatam. *Quæstione* videlicet *prima* in Medicis, tanquam agyras, invenitur, qui omnem sanguinis missionem ægrotis, ob merum vel doloris, vel lipothymiz hæcsejam exosam, cum successu plerumque funesto dissuadent. Pondere autem rationum supposito, quibus alias venæ sectionis necessitas evincitur, in præsentis pro eadem ingeniose ostendenda vel ad solius Papini Machinæ digestoriæ effectus serio attendere, eosque ad corpus animale applicare jubet. In prædicta namque machina carnis coctionem aut ossium dissolutionem nunc tardius, nunc citius eadem ignis carbonum quantitate supposita perfici, prout & qua exteriori cylindro indita, vel minus, aliqua ejus portione per apertum operculi foramen exhalante, vel magis, ob idem foramen accurate obturatum, comprimitur; eo quod corpora calida densa, ratione insensibilium particularum celerius vibratorum aut in gyrum concitatarum, nec non liquida calida in spatium angustius vi compressa, efficacius longe calefaciant, quam rara ejusdem magnitudinis & æqualis caloris, aut liquida quæ satis pro caloris gradu sese expandere queunt. Eadem siquidem ratione a sanguine etiam, dum hic vel ob abundantiam, vel ob effervescentiam febrilem, intestino æque ac progressivo per vasa motu rapidius agitur, necessario omnes quas alluit partes nimium calefieri, inflammari & sæpius plane dissolvi, nisi quantitas sanguinis, consequenter ejus compressio, per venam sectam rite & tempestive immutatur

depressione locatas, representat: ita planum facit, a fibris B F & GD musculi intercostalis externi sese contrahentibus, costam BE, tanquam vectem super punctum hypomochlii B, non sursum moveri posse, sed costam potius AD deorsum trahi debere, supposito costis AD & BE æqualem dispositionem permanendi in situ, quo gaudent, intercedere, quia fibratum BF & GD extrema B & G propius ad fulcimentum B vectis BE accedant, secus atque extrema F & D, quæ magis ab hypomochlio A vectis AD distent, eadem autem vis vectis prope fulcimentum applicata non æque facile resistentiam mobilis superet, aut huic etiam multum cedat, quam ubi vectis puncto a fulcro magis distanti applicatur. Quam ob causam è diverso a fibris AG & FE musculi intercostalis interni necessario costam BE ad costam AD, non autem hanc ad illam moveri; per consequens, dum a musculis intercostalibus internis costæ elevantur, ab externis vero eadem deprimuntur, revera musculos intercostales internos & externos alternatim pro omni confusione evitanda agere sive sese contrahere. Etenim, quod fibræ musculorum internorum omnino relaxentur, musculis externis sese contrahentibus, & vice versa fibræ musculorum externorum elongentur, quando musculi interni agunt, potissimum e *Propos. 24. l. 1. Element. Euclidis* fusius ostendit, pro certo quoque habens, fibras musculorum intercostalium internorum cartilaginibus prope sternum interstitas sive reliquis opposito ideo gaudere, i. e. pariter a sterno recedendo oblique descendere, ut costis inferioribus superiores versus movendis sive elevandis sufficerent. *Questione* denique *ultima* contra Curiosos nonnullos disputat, qui a valvulis cordis regressum sanguinis ad venas impediri ex eo negant, quod columnæ carneæ, quibus valvulæ appenduntur, in systole cordis una contractæ ad apicem potius, quam basin cordis accedant; ac etiam si ad basin accedere supponantur, valvulæ tamen ipsæ tensæ persistant, utpote instar aliarum membranarum, cessantque vi easdem extendente, sponte sese contrahentes. Pro contrario autem evincendo, & usu valvularum cordis ab omnibus hucusque concessio vindicanda, Auctor Geometrica rursus utitur demonstratione, e qua propter omnes cordis fibras, quæ ab hujus basi ad apicem & columnas carneas protenduntur, simul in systole ejus contractæ, non a-

picem

picem saltem cordis, sed & ipsas columnas carneas, ad basin, tanquam immobilem, accēdere debere, ad sensam innotescat; erroris eos arguens, qui in omni musculorum contractione extrema ad medium ferri cum Veteribus asserunt. Valvulas autem membranaceas, licet in systole cordis cessante papillarum vi extendente sponte sese contrahant, certo tamen tunc minus tendi, adeoque minorem sanguinis virtutem exigi, qua hic easdem in cordis contractione a tergo propellendo, propiusque ad invicem adigendo, sibi met ipsi viam ad venas præcludat. Tandem in *epistola*, quam subjungit ad Dñi. *Vienfens* conscriptam, tum huic, cum de Mixti principii & de Fermentatione Tractatus edidisset, tum sibi, gratulatur. Sibi met ipsi quidem, quod in Tractatu altero de Fermentatione a multis adeo celebrato maximam partem eadem cogitata, quæ hac de materia in Academia Tolosana A. 1680, ac postmodum in Tractatibus de Motu, de Principiis Mechanicis, de Elementis & de Temperamentis edocuit, atque tantum nō iisdem verbis multis in locis indigitatis v. g. p. 331. 332. 333. 334. 336. &c. expressa, deprehenderit. Etenim circa principia potissimum, a quibus proxima fermentationis causa determinatur, magisque in altero de principii Mixti tractatu, dissentium se observasse, qui & ipse nihilominus magnam subinde rerum naturalium noticiam commōstrat, fatetur. Dño Vienfens autem gratulatur de fama, quam prænominati Tractatus ipsi conciliabunt, speratque nec hanc sibi ab eodem invisum iri, cum opiniones imprimis, in quibus inter se conspirant quasque dudum docuit, casta mereri videantur.

RAGIONAMENTO DEL DOTTOR SIGNOR

Caspere Paragallo, intorno alla Cagione de Tremuoti.

i. e.

Disquisitio circa causam Terræ Motuum, instituta
a D. Casparo Paragallo.

Neapoli apud Hieron. Fasulum, 1689. 4.

constat plag. 10 $\frac{1}{2}$.

Novissimi, quo *Neapoli* omnium maxime & horrendum in modum deformata fuit, Terræ motus occasione, ad præsen-

E e e 3

tem de

tem de causis ejus Diatribam invitatum se afferit Auctor, a naturalium non minus rerum quam legum scientia commendabilis; quæ vel ideo, quamvis sæpius id fiat, nobis commemoranda videtur, quod isthic locū nec hodie terræ motus penitus cessare doceamur. Præmissa variorum terræ motuum, quos diversæ regiones senserint, historia (quam in rem eruditissimum *Marcelli Boneti Marchionis S. Johannis* Librum allegat, quo omnes terræ motus ab orbe condito collectum iverit) miserandam imprimis *Neapolitanarum* ruinarum faciem multis exhibet. Longam deinde opinionum, quas tum Poëtæ, tum veteres ac recentiores Philosophi, de causis terræ motuum foverint, seriem contextit, tandemque cum *Cardano & Kirchero* subitaneum *sulphuris, salis nitri, & bituminis* intra cavitatem terræ accendium, concussionis istius, quarum in cuniculis machinisque tormentariis fieri solet, causam constituit; eoque frequentiores dari terræ motus, quo major indicatorum vel similium mineralium, velut in Italia, abundantia suppetat. Ubi simul ansam arripit excurrendi in generationem fulguris, stellarum cadentium, & ignis lambentis, *Castoris & Pollucis*, lucernarum item perpetuarum, (quas nequiquam multo retro tempore accensas fuisse, contra *Fortunium Licetum & Postam* statuit), nec non ignearum exhalationum *Ætnæ & Vesuvii*, & thermarum subterranearum, quarum egregium indagatorem *Etmullerum* nostrum laudat, & quomodo ex mixtura sulphuris & calcis vivæ cum aqua communi balneum artificiale contra diversos morbos adornari valeat. In fine tandem subjungit, nullum certum tempus, quando contingat, vel quamdiu durent, nec certa signa, quibus prævideri possint terræ motus, quicquid etiam alij conjicere audeant, determinari posse. Inter effectus referri, insularum submersionem, aliarumque ut & montium productionem, veluti tempore *Lotharii* in Saxonia colli 6000 passus longus prodierit; fluviorum exsiccationem, non minus, quam aliorum eruptionem; pestem, ex aere per longum spatium intra cavernas detento & corrupto, certæ interdum animalium speciei, veluti *A. 1514.* felibus saltem, fatalem; hominum quoque infatuationem, nisi hanc nimio potius timori tribui fas sit. Nec defuisse, qui præter naturales hos effectus, incertos alios inepte crediderint, aut fixerint se credere, mutationes mirum do-

dominiorum, urbium & regnorum everfiones & exterminia, aliaque futura damna prænunciari. Hinc Herodem populo ob terribilem quendam terræ motum damnum aliquod imminens metuenti, animum ita addidisse: *nihil vos terreat rerum anima carentium motus, neque arbitremini, Terra concuffionem alicujus futura cladis effe portentum: naturalia enim funt ipforum elementorum vitia, nullumque damnum inferunt, nifi quod ipfa effecerint, ita ut, cum extiterint, fua magnitudine fiantur.* Species terræ motus conftituit tremorem, vibrationem, & inclinationem, quæ interdum conjungantur. *Refugium denique, quod nec altiora, nec humiliora loca præftent, tutiffimum effe ait Autorem & factorem omnium, qui ob peccata terram tremere faciat, verâ autem poenitentia placari fe patiat, ut fiducia pleni cum Davide dicere poffimus: Si terra ipfa ita motibus confurbetur, & montes ipfi ex ipfa diffiliant, & in cor maris transferantur, non timebit cor meum, quia Deus noster refugium, virtus & adiutor.*

REPONSE A LA DISSERTATION SUR
la Goutte.

i. e.

Refponfum ad Differtationem de Arthritide.

Parifius. Apud Daniëlem Horthemels, 1696. in 12.
conftat plagul. dimid. 29.

CUm de Arthritide Differtationem in *Actorum Supplementis Sect. VIII. p. 429.* commemoraverimus, operæ videtur pretium, ut Refponfum etiam, quo eadem falfe perstringitur, nunc reconfeamus breviffime. Juxta præfationem autem, qua perverfus Medicorum hodiernorum ftatus defignatur, atque in titulum Differtationis annotata, Refponfum hoc quatuor abfolvitur Propositionibus, quæ non folam indigitantur, fed & uberius explanantur. Etenim primo allegatas Arthritidis caufas & præftantiam remediorum fuorum, quam Differtationis Autor jactaverat, oppido vacillare, minusque experientie respondere, cum primis ex eo monftatur, quod arthritici plures ore dormiant claufe

clauso, plures vice versa ab omni arthritidis insultu degant immunes, ore licet aperto & dormiant, & respirent. - Hinc ea, quae circa causas arthritidis traduntur, novitate partim, partim omni probabilitate destituta, distincte non minus atque fuscè declaratur. Tum divisio arthritidis in calidam & frigidam astro notatur carbone. Tandem a respiratione solis naribus celebranda, urticis verbera sanguinolenta insipientibus, & deambulatione perlonga, ceu laudatis Autoris remediis, arthritidem parum demulceri, diversis & capitibus ostenditur.

MAPPAMONDO ISTORICO. i. e.

Tabula cosmographica historica, sive ordine digesta narratio de quatuor summis mundi imperiis, a *Nino Assyrio ad Leopoldum Austriacum*, itemque de Monarchia Christi a *Petro* admodum usque tempora; auctore *Antonio Foreste*, Soc. Jesu.

Parmae, ex officina Galeatii Rosati, 1690. in 4.

constat alphabetis 13.

Compendium haec habes historicum satis prolixum, ac tam variis omnium pene gentium eventis refertum, ut non sine voluptate a Studiosa Juventute, cujus in gratiam conscriptum est, perlectum iri putemus; praesertim cum nullibi non eleganti ac plerumque sententioso stylo sit elaboratum.

*DICTIONNAIRE DE TERMES PROPRES
de Marine.*

i. f.

Dictionary Nauticum, autore Dn. Desfroches.

Parisiis apud A. Auroy, 1687. in 8.

Alph. 1, pl. 14.

Qvae in omni artium genere desideratur a multis Dictionary, ut qui excolendis illis se dedunt, per minorum cuique arti propriorum notitia mature imbuantur: tale in civium suorum gratiam in Arte Nautica adornavit Gallus hic Auctor, juxta seriem Alphabeti dispositum. Adjuncta illi sunt omnium fere nationum insignia ac vexilla figuris aeneis expressa, quibus uti in navigationibus consueverunt: ut vel hinc aliis etiam, praeter Gallos, nonnulli liber hic esse possit usui.

)o(

ACTORUM ERUDITORUM

593

qua Lipsia publicantur,

SUPPLEMENTA.

Sectio XII.

*ACTA PRIMORUM MÁRTYRUM SINCERA ET
selecta, ex libris cum editis, tum manu scriptis collecta, eruta
vel emendata, notisque & observationibus illustrata. Opera
& studio Domni Theoderici Ruinart Presbyteri & Mona-
chi Benedictini e Congregatione sancti
Mauri.*

Parisi excudebat Franciscus Muguet, 1989. in 4.

Constat alphab. 4. plag. II.

Eorum, qui Martyrum acta collegerunt, nonnulli variis ea addi-
tamentis interpolant, aut aliqua sibi displicentia refecerunt,
aut etiam stylium politiozem reddiderunt. Alii vero etsi Marty-
rum acta, prout in antiquis codicibus leguntur, exhibuerint, nul-
lo tamen delectu habito genuinis Martyrum actis dubia & falsa inter-
miscuerunt. Quamobrem Theoderico Ruinarto operæ pretium vi-
sum, acta primorum Martyrum & sincera & selecta hoc volumine com-
plecti. In præfatione, quam diligenter veterum Martyrum acta & col-
lecta & lecta fuerint, disserit, & postea *Henrici Dodwelli dissertationem
de paucitate Martyrum* refutat. Dixerat Dodwellus, fieri vix potuif-
se, si tot fuissent Martyres, quot vulgo memorantur, ut eorum nomi-
na exciderent, cum præsertim accuratissime Martyrum memoria serva-
retur, nec illustriores tantum Martyres, sed pueri quoque & mulieres
& servi & catechumeni celebrarentur: jam vero in veterum monu-
mentis pauca admodum Martyrum nomina occurrere, siquidem in Ka-
lendario, quod Bucherius edidit, vix tres aut quatuor Martyres in sin-
gulis

FFF

gulis mensibus recolantur. Respondet Ruinartus, nullum superesse Kalendarium, in quo omnium totius orbis Christiani Martyrum nomina recensentur, neque singula omnium ecclesiarum Kalendaria representari posse, quin potius duo tantum Kalendaria vulgatis Martyrologiis antiquiora ad nos pervenisse, unum quod a Bucherio vulgatum sub Liberii Pontificatu concinnatum est, alterum quod Mabillonius tomo 3. Veterum Analectorum inseruit: utrumque tantum ad occidentalem ecclesiam spectare, sed neutrum pro tota ecclesia occidentali scriptum esse, & Bucherianum quidem Romanæ ecclesiæ proprium fuisse, nec alios Martyres complecti, quam quorum festivitas in aliquibus Romanæ urbis ecclesiis celebrata fuit, Mabillonianum autem in Carthaginensis ecclesiæ usum conditum fuisse, quod ipse titulus indicet, ita se habens: *hic continentur dies natalitiorum Martyrum & depositiones Episcoporum, quos ecclesia Carthaginis anniversaria celebrant.* Observat præterea, externarum regionum Martyres in ejusmodi fastis rarissime locum habuisse, & ex his ipsis, qui in eadem urbe, ubi facti confecti sunt, martyrium compleverunt, nonnullos desiderari, sive id ob Martyrum multitudinem evenerit, sive ob persecutionis fervorem plerorumque Martyrum nomina aut sepulchra ignorata fuerint. Et cum Dodwellus eorum, qui Apostolicis temporibus floruerunt, Martyrum nomina in ejusmodi fastis desse fateatur, id ad subsequents quoque tempora extendi debere Ruinartus pronunciat, *siquidem in Bucheriano Kalendario nec Ignatius sub Trajano passus, nec Telephorus Romanus Episcopus, nec alii illustres Martyres a Justino Martyre, Cypriano, Damaso, Gregorio Magno & aliis memorati recensentur; quemadmodum & Carthaginense Kalendarium, etsi Romano amplius, non paucos Martyres aliunde notissimos omittat.* Inter causas ob quas in antiquis Kalendaris tanta sit sanctorum paucitas, ex Johanne Frontone hanc affert, quod eorum tantum sanctorum nomina in ejusmodi fastis describerentur, quorum dies festivo populi concursu celebrabantur; unde Gregorius M. in Sacramentario suo paucos Martyres exhibeat, etsi alias lib. 7. ep. 29. indict. 1. se singulis diebus Martyrum memoriam celebrasse scribat. Præterea & illud Ruinartus observat, in Bucheriano & Mabilloniano Martyrologio aliquot sanctos consignari ex aliis monumentis ignotos, unde non dubitat, multorum Martyrum nomina in notitiam nostram ventura esse, si aliarum ecclesiarum Kalendar-

lenda-

lendaria æque extarent. Argumentum, quod ex Patrum homiliis duxerat Dodwellus, existimans paucos superfuturos Martyres, si genuinæ Patrum homilia a spuris fecernantur, Ruinartus ita solvit, ut dicat, neque omnes Patrum homilias, quas de Martyribus habuerunt, ad nos pervenisse, neque omnium Martyrum memorias ejusmodi homiliis celebratas fuisse, cum alioqui Martyres Kalendarii Bucheriani quoad maximam partem expungendi forent. Testimonio Origenis dicentis paucos & facile numerabiles per intervalla pro Christiana religione mortuos fuisse, quem locum ex lib. 2. contra Celsum Dodwellus adducit, Ruinartus multos alios Patres opponit, in quorum scriptis de Martyrum multitudine nihil tam certum & exploratum occurrat, quam quod infinita pene Martyrum multitudine ecclesia illustrata fuerit. Origenem autem prædicto loco nihil aliud intendisse scribit, quam quod Christiani non plane a persecutoribus suis deleri potuerint, & revera pauci Christiani passi fuerint, si cum iis comparentur, qui superstites manserunt. Aliud argumentum pro Martyrum paucitate Dodwellus inde deprompsit, quod pauci Imperatores ecclesiam persecuti fuerint, & plerique clementiæ laudem ita affectaverint, ut noxios quoque ægre punirent, quod provinciarum Rectores æmulati fuerint. Respondet Ruinartus, persecutiones adversus Christianos non ex solis Imperatorum edictis ortas fuisse, vel ex privatis Præsidum odiis, aut populi clamoribus, verum etiam & quidem maxime ex Romanarum legum præscripto, quas nec ipsi Imperatores convellere potuerint. Unde non mirandum ait, si aliquando pace ab Imperatoribus concessa, delati tamen Christiani fuerint, & ad supplicia quæsti. Observat insuper, Imperatores, qui ab ingenio miti & ad clementiam proclivi a scriptoribus ethnicis commendantur, atrocissimos Christiani nominis persecutores fuisse, nec savitiam in Christianos pro crudelitate habitam, cum Christiani pro publicis hostibus omniumque hominum pessimis valgo haberentur. Qualis autem fuerit jaçtata a Dodwello Præsidum in Christianos clementia & æquitas, Ruinartus Lactantii verbis ex lib. 5. Instit. c. 11. & 12. adductis explicat. Cæterum etsi Lactantius in libro de mortibus persecutorum, quinque tantum Imperatores enumeret, qui ecclesiam persecuti fuerint, ex eo tamen Ruinartus noster minime sequi censet, quod cæteri Imperatores a persecutione ecclesiæ abstinerint, cum eos tantum Lactantius recenseat, qui divinitus puniti funesta

gulis mensibus recolantur. Respondet Ruinartus, nullum superesse Kalendarium, in quo omnium totius orbis Christiani Martyrum nomina recenseantur, neque singula omnium ecclesiarum Kalendaria representari posse, quin potius duo tantum Kalendaria vulgatis Martyrologiis antiquiora ad nos pervenisse, unum quod a Bucherio vulgatum sub Liberii Pontificatu concinnatum est, alterum quod Mabillonius tomo 3. Veterum Analectorum inseruit: utrumque tantum ad occidentalem ecclesiam spectare, sed neutrum pro tota ecclesia occidentali scriptum esse, & Bucherianum quidem Romanæ ecclesiæ proprium fuisse, nec alios Martyres complecti, quam quorum festivitas in aliquibus Romanæ urbis ecclesiis celebrata fuit, Mabillonianum autem in Carthaginensis ecclesiæ usum conditum fuisse, quod ipse titulus indicet, ita se habens: *hic continentur dies natalitiorum Martyrum & depositiones Episcoporum, quos ecclesia Carthaginis anniversaria celebrant.* Observat præterea, externarum regionum Martyres in ejusmodi fastis rarissime locum habuisse, & ex his ipsis, qui in eadem urbe, ubi facti confecti sunt, martyrium compleverunt, nonnullos desiderari, sive id ob Martyrum multitudinem evenerit, sive ob persecutionis fervorem plerorumque Martyrum nomina aut sepulchra ignorata fuerint. Et cum Dodwellus eorum, qui Apostolicis temporibus floruerunt, Martyrum nomina in ejusmodi fastis deesse fateatur, id ad subsequencia quoque tempora extendi debere Ruinartus pronunciat, siquidem in Bucheriano Kalendario nec Ignatius sub Trajano passus, nec Telesphorus Romanus Episcopus, nec alii illustres Martyres a Justino Martyre, Cypriano, Damaso, Gregorio Magno & aliis memorati recenseantur; quemadmodum & Carthaginense Kalendarium, etsi Romano amplius, non paucos Martyres aliunde notissimos omittat. Inter causas ob quas in antiquis Kalendaris tanta sit sanctorum paucitas, ex Johanne Frontone hanc affert, quod eorum tantum sanctorum nomina in ejusmodi fastis describerentur, quorum dies festivo populi concursu celebrabantur; unde Gregorius M. in Sacramentario suo paucos Martyres exhibeat, etsi alias lib. 7. ep. 29. indict. 1. se singulis diebus Martyrum memoriam celebrasse scribat. Præterea & illud Ruinartus observat, in Bucheriano & Mabilloniano Martyrologio aliquot sanctos consignari ex aliis monumentis ignotos, unde non dubitat, multorum Martyrum nomina in notitiam nostram ventura esse, si aliarum ecclesiarum Kalendar-

lenda-

lendaria æque extarent. Argumentum, quod ex Patrum homiliis duxerat Dodwellus, existimans paucos superfuturos Martyres, si genuinæ Patrum homilia a spuris fecernantur, Ruinartus ita solvit, ut dicat, neque omnes Patrum homilias, quas de Martyribus habuerunt, ad nos pervenisse, neque omnium Martyrum memorias ejusmodi homiliis celebratas fuisse, cum alioqui Martyres Kalendarii Bacheriani quoad maximam partem expungendi forent. Testimonio Origenis dicentis paucos & facile numerabiles per intervalla pro Christiana religione mortuos fuisse, quem locum ex lib. 2. contra Celsum Dodwellus adducit, Ruinartus multos alios Patres opponit, in quorum scriptis de Martyrum multitudine nihil tam certum & exploratum occurrat, quam quod infinita pene Martyrum multitudine ecclesia illustrata fuerit. Origenem autem prædicto loco nihil aliud intendisse scribit, quam quod Christiani non plane a persecutoribus suis deleri potuerint, & revera pauci Christiani passi fuerint, si cum iis comparentur, qui superstites manserunt. Aliud argumentum pro Martyrum paucitate Dodwellus inde deprompsit, quod pauci Imperatores ecclesiam persecuti fuerint, & plerique clementiæ laudem ita affectaverint, ut noxios quoque ægre punirent, quod provinciarum Rectores æmulati fuerint. Respondet Ruinartus, persecutiones adversus Christianos non ex solis Imperatorum edictis ortas fuisse, vel ex privatis Præsidum odiis, aut populi clamoribus, verum etiam & quidem maxime ex Romanarum legum præscripto, quas nec ipsi Imperatores convellere potuerint. Unde non mirandum ait, si aliquando pace ab Imperatoribus concessa, delati tamen Christiani fuerint, & ad supplicia quæsti. Observat insuper, Imperatores, qui ab ingenio miti & ad clementiam proclivi a scriptoribus ethnicis commendantur, atrocissimos Christiani nominis persecutores fuisse, nec savitiam in Christianos pro crudelitate habitam, cum Christiani pro publicis hostibus omniumque hominum pessimis vulgo haberentur. Qualis autem fuerit jaçtata a Dodwello Præsidum in Christianos clementia & æquitas, Ruinartus Lactantii verbis ex lib. 5. Instit. c. 11. & 12. adductis explicat. Cæterum etsi Lactantius in libro de mortibus persecutorum, quinque tantum Imperatores enumeret, qui ecclesiam persecuti fuerint, ex eo tamen Ruinartus noster minime sequi censet, quod cæteri Imperatores a persecutione ecclesiæ abstinerint, cum eos tantum Lactantius recenseat, qui divinitus puniti funesta

morte vitam finiverunt. Idem ferme de Tertulliano dicendum censet, qui in Apologetico suo Christianam religionem a pessimis Principibus, quorum decreta ipsimet gentiles abhorrebant, exagitatam fuisse probaturus, persecutoribus eos Principes accensere noluit, quos Romani ut patriæ Patres & piissimos Imperatores suspiciebant. His prælibatis, quæ de singulis primitivæ ecclesiæ persecutoribus ad probandam Martyrum paucitatem Dodwellus adduxit, ad examen vocat. Negat Neronis persecutionem tantum intra Romanæ urbis mœnia sævisse, & Christianos ob nullam aliam causam quam ob Romanæ urbis incendium apprehensos fuisse, cum Lactantius dicat (de mortibus persecutorum c. 2.), Neronem, cum non modo Romæ, sed ubique quotidie magnam multitudinem a cultu idolorum deficere, & ad religionem novam transire animadverteret, servos Dei persequi cœpisse, ut cætera, quæ adversus Dodwellum affert, testimonia taceamus. Domitiani persecutionem uno anno & cœptam & consummatam ait Dodwellus, cum Brutius apud Eusebium Flaviam Domitillam anno Domitiani 15, qui ultimus ipsi fuit, relegatam fuisse dicat. At Ruinartus pluribus argumentis probat, quod ante 15 Domitiani annum ea persecutio cœpta fuerit. Neque Dodwello concedit, quod hæc persecutio incruenta fuerit, cum Brutius apud Eusebium & Dio contrariū affirmant. Quando ergo Tertullianus in Apologetico ait: *tentaverat & Domitianus portio Neronis de crudelitate*, Ruinartus ea verba sic explicat, quod Domitianus tam gladio quam exilio Christianos tentaverit. A Domitiani morte usque ad Decium, ecclesiæ pacem ita perseverasse censet Dodwellus, ut toto hoc temporis intervallo, præter persecutiones quasdam locales, Christianis religionem suam tuto colere & promovere licuerit. Alia est Ruinarti sententia. Statuit enim persecutiones eo quoque tempore, quod inter Domitianum & Decium intercessit, non infrequentes fuisse, quarum aliquas publicis Imperatorum edictis decretas contendit. Miratur, Dodwellum ex Polycarpi ad Philippenses epistola colligere, quod sub Trajano in Syria præter Ignatium, Rufum & Zozimum, nemo Imperatoris illius jussu necatus fuerit, cum Polycarpus expresse dicat: *obsecro vos, ut patientiam vestram exerceatis, quam spectatis non solum in Ignatio, Ruffo & Zozimo, sed etiam in aliis civibus & inquilinis vestris*. Toto Hadriani tempore ne unicum quidem Martyrem admittit Dodwellus eo argumento utens, quod

quod Justinus Martyr pacem Christianis ab Antonino exoraturus Hadriani exemplum ei proponat, Regerit Ruinartus, non hanc Justini mentem esse, sed eo nomine Justinum Hadriani exemplum Antonino proponere, quod etsi Christianos olim persecutus fuisset, postea tamen a persecutione cessaverit, cujus exemplo Antoninus etiam agnita Christianorum innocentia ab eorum cæde cessare debebat. Antonini. Pif imperium martyriis non caruisse Dodvellus agnosuit, cum Polycarpum & Justinum Martyrem horumque socios sub hoc Imperatore passos censeat. Ruinartus vero, etsi Polycarpi & Justini martyria ad Marci imperium referenda statuatur, aliis tamen argumentis probat, non levem ecclesiæ persecutionem hoc tempore contigisse. Persecutionem sub Marco Dodvellus neque Imperatorem autorem habuisse, nec tot Martyres dedisse, quot vulgo referuntur, arbitratur, & causam persecutionis refert ad crimen infanticidii & incestus, cujus Christiani ex fervorum suorum testimoniis postulati sunt. Hinc enim mitissimi alioquin Imperatoris rescriptum contra Christianos natum esse dicit, tanta tamen æquitate temperatum, ne in aliorum Christianorum fraudem cederet, præterquam Lugdunensium & Viennensium. Nam persecutiones, quæ in aliis provinciis sub Marco efferbuerunt, nihil aliud quam Lugdunensis persecutionis appendices fuisse contendit, cum pervulgata Lugdunensium Martyrum fama, quasi de infanticidiis & incestuosis congressibus convicti damnatique fuissent, etiam alibi populares motus adversus Christianam religionem excitati fuerint. At Ruinartus nec ex Lugdunensium epistola, nec ex aliis monumentis probari posse docet, quod Imperatoris rescriptum ad solos Lugdunenses & Viennenses restringi debeat. Porro hoc rescriptum adversus Christianos ut Christianos, non ut infanticidas ac incestuosos, datum esse monet. Decrevit enim Imperator, ut *confitentes gladio caderentur, hi vero, qui negarent, dimitterentur incolæmes*. Ex quo sequitur, si hoc decretum adversus incestuosos & infanticidas latum fuisset, Christianos hæc flagitia a se perpetrata negantes dimitti debuisse, & tantum hæc flagitia confitentes trucidari, cum contrarium potius evenerit. Confirmat hoc exemplo Attati & aliorum, qui nullo alio crimine objecto, tantum quod se Christianos professi fuissent, in vincula conjecti & in Martyrum numerum relati sunt. Marci mansuetudinem frustra a Dodvello commendari judicat, cum juxta Capitolinum *nonnunquam*

Ffff 3

contra

tem de causis ejus Diatribam invitatum se asserit Auctor, a naturalium non minus rerum quam legum scientia commendabilis; quæ vel ideo, quamvis senius id fiat, nobis commemoranda videatur, quod isthic locorum nec hodie terræ motus penitus cessare doceamur. Præmissa variorum terræ motuum, quos diversæ regiones senserint, historia (quam in rem eruditissimum *Marcelli Boneti Marchionis S. Johannis* Librum allegat, quo omnes terræ motus ab orbe condito collectum iverit) miserandam imprimis *Neapolitanarum* ruinarum faciem multis exhibet. Longam deinde opinionum, quas tum Poëtæ, tum veteres ac recentiores Philosophi, de causis terræ motuum foverint, seriem contexit, tandemque cum *Cardano & Krcbero* subitaneum *sulphuris, salis nitri, & bituminis* intra cavitatem terræ accendium, concussionis istius, quarum in cuniculis machinisque tormentariis fieri solet, causam constituit; eoque frequentiores dari terræ motus, quo major indicatorum vel similibus mineralium, velut in Italia, abundantia suppetat. Ubi simul ansam arripit excurrendi in generationem fulguris, stellarum cadentium, & ignis lambentis, Castoris & Pollucis, lucernarum item perpetuarum, (quas neutiquam multo retro tempore accensas fuisse, contra *Fortunium Licetum & Porsam* statuit,) nec non ignearum exhalationum *Ætne & Vesuvii*, & thermarum subterranearum, quarum egregium indagatorem *Etmullerum* nostrum laudat, & quomodo ex mixtura sulphuris & calcis vivæ cum aqua communi balneum artificiale contra diversos morbos adornari valeat. In fine tandem subjungit, nullum certum tempus, quando contingat, vel quamdiu durent, nec certa signa, quibus prævideri possint terræ motus, quicquid etiam alij conjicere audeant, determinari posse. Inter effectus referri, insularum submersionem, aliarumque ut & montium productionem, veluti tempore Lotharii in Saxonia collis 6000 passus longus prodierit; fluviorum exsiccationem, non minus, quam aliorum eruptionem; pestem, ex aere per longum spatium intra cavernas detento & corrupto, certæ interdum animalium speciei, veluti A. 1514. felibus saltem, fatalem; hominum quoque insatiationem, nisi hanc nimio potius timori tribui fas sit. Nec defuisse, qui præter naturales hos effectus, incertos alios inepte crediderint, aut fixerint se credere, mutationes minime do-

dominiorum, urbium & regnorum everfiones & exterminia, aliaque futura damna prænunciari. Hinc Herodem populo ob terribilem quendam terræ motum damnum aliquod imminens metuenti, animum ita addidisse: *nihil vos terreat rerum anima contentiam motus, neque arbitremini, Terra concuffionem alicujus futura cladis effe portentum: naturalia enim funt ipforum elementorum vitia, nullumque damnum inferunt, nifi quod ipfa effecerint, ita ut, cum extiterint, fua magnitudine finiatur.* Species terræ motus conftituit tremorem, vibrationem, & inclinationem, quæ interdum conjungantur. *Refugium* denique, quod nec altiora, nec humiliora loca præftant, tutiffimum effe ait Auctorem & factorem omnium, qui ob peccata terram tremere faciat, verâ autem poenitentia placari fe patiat, ut fiducia pleni cum Davide dicere poffimus: *Si terra ipfa ita motibus concurberet, & montes ipfi ex ipfa diffiliant, & in cor maris transferantur, non timebit cor meum, quia Deus nofter refugium, virtus & adiutor.*

REPONSE A LA DISSERTATION SUR
la Goutte.

i. 6.

Refponfum ad Differtationem de Arthritide.

Parifius. Apud Daniëlem Hothemels, 1696. in 12.

conftat plagul. dimid. 29.

CUM de Arthritide Differtationem in *Actorum Supplementis Sect. VIII. p. 429.* commemoraverimus, operæ videtur pretium, ut Refponfum etiam, quo eadem falfe perstringitur, nunc reconfeamus breviffime. Juxta præfationem autem, qua perverfus Medicorum hodiernorum ftatus defignatur, atque in titulum Differtationis annorata, Refponfum hoc quatuor abfolvitur Propositionibus, quæ non folum indigitantur, fed & uberius explanantur. Etenim primo allegatas Arthritidis caufas & præftantiam remediorum fuorum, quam Differtationis Autor jactaverat, oppido vacillare, minusque experientie refpondere, cum primis ex eo monftatur, quod arthritici plures ore dormiant claufo

clauso, plures vice versa ab omni arthriticis insultu degant immunes, ore licet aperto & dormiant, & respirent. - Hinc ea, quæ circa causas arthriticis traduntur, novitate partim, partim omni probabilitate destitui, distincte non minus atque fuse declaratur. Tum divisio arthriticis in calidam & frigidam atro notatur carbone. Tandem a respiratione solis naribus celebranda, urticis verbera sanguinolenta insipientibus, & deambulatione perlonga, ceu laudatis Autoris remediis, arthriticam parum demulceri, diversis capitibus ostenditur.

MAPPAMONDO ISTORICO. i. e.

Tabula cosmographica historica, sive ordine digesta narratio de quatuor summis mundi imperiis, a *Nino Affrio ad Leopoldum Austriacum*, itemque de Monarchia Christi a *Petro ad nostram* usque tempora; auctore *Antonio Foresto*, Soc. Jesu. Parmæ, ex officina Galeatii Rosati, 1690. in 4.

constat alphabetis 13.

Compendium heic habes historicum satis prolixum, ac tam varis omnium pene gentium eventis refertum, ut non sine voluptate a Studiosa Juentute, cujus in gratiam conscriptum est, perlectum iri putemus; præsertim cum nullibi non eleganti ac plerumque sententioso stylo sit elaboratum.

DICTIONAIRE DE TERMES PROPRES de Marine.

i. f.

Dictionary Nauticum, auctore Dn. Desroches.

Parisiis apud A. Auroy, 1687. in 8.

Alph. 1, pl. 14.

Qvæ in omni artium genere desideratur a multis Dictionary, ut qui excolendis illis se dedunt, terminorum cuique arti propriorum notitia mature imbuantur: tale in civium suorum gratiam in Arte Nautica adornavit Gallus hic Aucter, juxta seriem Alphabeti dispositum. Adjuncta illi sunt omnium fere nationum insignia ac vexilla figuris æneis expressa, quibus uti in navigationibus consueverunt: ut vel hinc aliis etiam, præter Gallos, nonnulli liber hic esse possit usui.

) (

ACTORUM ERUDITORUM

593

qua Lipsia publicantur,

SUPPLEMENTA.

Sectio XII.

*ACTA PRIMORUM MARTYRUM SINCERA ET
selecta, ex libris cum editis, tum manu scriptis collecta, cruda
vel emendata, notisque & observationibus illustrata. Opera
& studio Domni Theoderici Ruinart Presbyteri & Mona-
chi Benedictini e Congregatione sancti
Mauri.*

Parisi excudebat Franciscus Muguet, 1789. in 4.

Constat alphab. 4. plag. II.

Eorum, qui Martyrum acta collegerunt, nonnulli variis ea addi-
tamentis interpolaverunt, aut aliqua sibi displicentia refecerunt,
aut etiam stylum politiosem reddiderunt. Alii vero etsi Marty-
rum acta, prout in antiquis codicibus leguntur, exhibuerint, nul-
lo tamen delectu habito genuinis Martyrum actis dubia & falsa inter-
miscuerunt. Quamobrem Theoderico Ruinarto operæ pretium vi-
sum, acta primorum Martyrum & sincera & selecta hoc volumine com-
plecti. In præfatione, quam diligenter veterum Martyrum acta & col-
lecta & lecta fuerint, disserit, & postea *Henrici Dodwelli dissertationem
de paucitate Martyrum* refutat. Dixerat Dodwellus, fieri vix potuiss-
se, si tot fuissent Martyres, quot vulgo memorantur, ut eorum nomi-
na exciderent, cum præsertim accuratissime Martyrum memoria serva-
retur, nec illustriores tantum Martyres, sed pueri quoque & mulieres
& servi & catechumeni celebrarentur: jam vero in veterum monu-
mentis pauca admodum Martyrum nomina occurrere, siquidem in Ka-
lendario, quod Bucherius edidit, vix tres aut quatuor Martyres in sin-
gulis

gulis mensibus recolantur. Respondet Ruinartus, nullum superesse Kalendarium, in quo omnium totius orbis Christiani Martyrum nomina recensentur, neque singula omnium ecclesiarum Kalendaria representari posse, quin potius duo tantum Kalendaria vulgatis Martyrologiis antiquiora ad nos pervenisse, unum quod a Bucherio vulgatum sub Liberii Pontificatu concinnatum est, alterum quod Mabillonius tomo 3. Veterum Analectorum inseruit: utrumque tantum ad occidentalem ecclesiam spectare, sed neutrum pro tota ecclesia occidentali scriptum esse, & Bucherianum quidem Romanæ ecclesiæ proprium fuisse, nec alios Martyres complecti, quam quorum festivitas in aliquibus Romanæ urbis ecclesiis celebrata fuit, Mabillonianum autem in Carthaginensis ecclesiæ usum conditum fuisse, quod ipse titulus indicet, ita se habens: *hic continentur dies natalitiorum Martyrum & depositiones Episcoporum, quos ecclesia Carthaginis anniversaria celebrant.* Observat præterea, externarum regionum Martyres in ejusmodi fastis rarissime locum habuisse, & ex his ipsis, qui in eadem urbe, ubi fasti confecti sunt, martyrium compleverunt, nonnullos desiderari, sive id ob Martyrum multitudinem evenit, sive ob persecutionis fervorem plerorumque Martyrum nomina aut sepulchra ignorata fuerint. Et cum Dodwellus eorum, qui Apostolicis temporibus floruerunt, Martyrum nomina in ejusmodi fastis desesse fateatur, id ad subsequentia quoque tempora extendi debere Ruinartus pronunciat, siquidem in Bucheriano Kalendario nec Ignatius sub Trajano passus, nec Telesphorus Romanus Episcopus, nec alii illustres Martyres a Justino Martyre, Cypriano, Damaso, Gregorio Magno & aliis memorati recensentur; quemadmodum & Carthaginense Kalendarium, etsi Romano amplius, non paucos Martyres aliunde notissimos omittat. Inter causas ob quas in antiquis Kalendaris tanta sit sanctorum paucitas, ex Johanne Frontone hanc affert, quod eorum tantum sanctorum nomina in ejusmodi fastis describerentur, quorum dies festivo populi concursu celebrabantur; unde Gregorius M. in Sacramentario suo paucos Martyres exhibeat, etsi alias lib. 7. ep. 29. indicat. i. se singulis diebus Martyrum memoriam celebrasse scribat. Præterea & illud Ruinartus observat, in Bucheriano & Mabilloniano Martyrologio aliquot sanctos consignari ex aliis monumentis ignotos, unde non dubitat, multorum Martyrum nomina in notitiam nostram ventura esse, si aliarum ecclesiarum Kalendar-

lenda-

lendaria æque extarent. Argumentum, quod ex Patrum homiliis duxerat Dodwellus, existimans paucos superfuturos Martyres, si genuinæ Patrum homilia a spuris secernantur, Ruinartus ita solvit, ut dicat, neque omnes Patrum homilias, quas de Martyribus habuerunt, ad nos pervenisse, neque omnium Martyrum memorias ejusmodi homiliis celebratas fuisse, cum alioqui Martyres Kalendarii Bucheriani quoad maximam partem expungendi forent. Testimonio Origenis dicentis paucos & facile numerabiles per intervalla pro Christiana religione mortuos fuisse, quem locum ex lib. 2. contra Celsum Dodwellus adducit, Ruinartus multos alios Patres opponit, in quorum scriptis de Martyrum multitudine nihil tam certum & exploratum occurrat, quam quod infinita pene Martyrum multitudine ecclesia illustrata fuerit. Origenem autem prædicto loco nihil aliud intendisse scribit, quam quod Christiani non plane a persecutoribus suis deleri potuerint, & revera pauci Christiani passi fuerint, si cum iis comparentur, qui superstites manserunt. Aliud argumentum pro Martyrum paucitate Dodwellus inde deprompsit, quod pauci Imperatores ecclesiam persecuti fuerint, & plerique clementiæ laudem ita affectaverint, ut noxios quoque ægre punirent, quod provinciarum Rectores æmulati fuerint. Respondet Ruinartus, persecutiones adversus Christianos non ex solis Imperatorum edictis ortas fuisse, vel ex privatis Præsidum odiis, aut populi clamoribus, verum etiam & quidem maxime ex Romanarum legum præscripto, quas nec ipsi Imperatores convellere potuerint. Unde non mirandum ait, si aliquando pace ab Imperatoribus concessa, delati tamen Christiani fuerint, & ad supplicia quæsi. Observat insuper, Imperatores, qui ab ingenio miti & ad clementiam proclivi a scriptoribus ethnicis commendantur, atrocissimos Christiani nominis persecutores fuisse, nec sævitiæ in Christianos pro crudelitate habitam, cum Christiani pro publicis hostibus omniumque hominum pessimis vulgo haberentur. Qualis autem fuerit jactata a Dodwello Præsidum in Christianos clementia & æquitas, Ruinartus Lactantii verbis ex lib. 5. Instit. c. 11. & 12. adductis explicat. Cæterum etsi Lactantius in libro de moribus persecutorum, quinque tantum Imperatores enumeret, qui ecclesiam persecuti fuerint, ex eo tamen Ruinartus noster minime sequi censet, quod cæteri Imperatores a persecutione ecclesiæ abstinerint, cum eos tantum Lactantius recenseat, qui divinitus puniti funesta

morte vitam finiverunt. Idem ferme de Tertulliano dicendum censet, qui in Apologetico suo Christianam religionem a pessimis Principibus, quorum decreta ipsimet gentiles abhorrebant, exagitatam fuisse probaturus, persecutoribus eos Principes accensere noluit, quos Romani ut patriæ Patres & piissimos Imperatores suspiciebant. His prælibatis, quæ de singulis primitivæ ecclesiæ persecutoribus ad probandam Martyrum paucitatem Dodwellus adduxit, ad examen vocat. Negat Neronis persecutionem tantum intra Romanæ urbis mœnia sævisse, & Christianos ob nullam aliam causam quam ob Romanæ urbis incendium apprehensos fuisse, cum Lactantius dicat (de mortibus persecutorum c. 2.) Neronem, cum non modo Romæ, sed ubique quotidie magnam multitudinem a cultu idolorum deficere, & ad religionem novam transire animadverteret, servos Dei persequi cœpisse, ut cætera, quæ adversus Dodwellum assert, testimonia taceamus. Domitiani persecutionem uno anno & cœptam & consummatam ait Dodwellus, cum Brutius apud Eusebium Flaviam Domitillam anno Domitiani 15, qui ultimus ipsi fuit, relegatam fuisse dicat. At Ruinartus pluribus argumentis probat, quod ante 15 Domitiani annum ea persecutio cœpta fuerit. Neque Dodwello concedit, quod hæc persecutio incruenta fuerit, cum Brutius apud Eusebium & Dio contrariū affirmet. Quando ergo Tertullianus in Apologetico ait: *tentaverat & Domitianus portio Neronis de crudelitate*, Ruinartus ea verba sic explicat, quod Domitianus tam gladio quam exilio Christianos tentaverit. A Domitiani morte usque ad Decium, ecclesiæ pacem ita perseverasse censet Dodwellus, ut toto hoc temporis intervallo, præter persecutiones quasdam locales, Christianis religionem suam tuto colere & promoveri licuerit. Alia est Ruinarti sententia. Statuit enim persecutiones eo quoque tempore, quod inter Domitianum & Decium intercessit, non infrequentes fuisse, quarum aliquas publicis Imperatorum edictis decretas contendit. Miratur, Dodwellum ex Polycarpi ad Philippenses epistola colligere, quod sub Trajano in Syria præter Ignatium, Rufum & Zozimum, nemo Imperatoris illius jussu necatus fuerit, cum Polycarpus expresse dicat: *obsecro vos, ut patientiam vestram exerceatis, quam spectasti non solum in Ignatio, Ruffo & Zozimo, sed etiam in aliis crucibus & inquilinis vestris.* Toto Hadriani tempore ne unicum quidem Martyrem admittit Dodwellus eo argumento utens, quod

quod Justinus Martyr pacem Christianis ab Antonino exoraturus Hadriani exemplum ei proponat, Regerit Ruinartus, non hanc Justini mentem esse, sed eo nomine Justinum Hadriani exemplum Antonino proponere, quod etsi Christianos olim persecutus fuisset, postea tamen a persecutione cessaverit, cujus exemplo Antoninus etiam agnita Christianorum innocentia ab eorum cæde cessare debebat. Antonini Pii imperium martyriis non caruisse Dodvellus agnoscit, cum Polycarpum & Justinum Martyrem horumque socios sub hoc Imperatore passos censeat. Ruinartus vero, etsi Polycarpi & Justini martyria ad Marci imperium referenda statuat, aliis tamen argumentis probat, non levem ecclesiæ persecutionem hoc tempore contigisse. Persecutionem sub Marco Dodvellus neque Imperatorem autorem habuisse, nec tot Martyres dedisse, quot vulgo referuntur, arbitratur, & causam persecutionis refert ad crimen infanticidii & incestus, cujus Christiani ex servorum suorum testimoniis postulati sunt. Hinc enim mitissimi alioquin Imperatoris rescriptum contra Christianos natum esse dicit, tanta tamen æquitate temperatum, ne in aliorum Christianorum fraudem cederet, præterquam Lugdunensium & Viennensium. Nam persecutiones, quæ in aliis provinciis sub Marco efferbuerunt, nihil aliud quam Lugdunensis persecutionis appendices fuisse contendit, cum pervulgata Lugdunensium Martyrum fama, quasi de infanticidiis & incestuosis congressibus convicti damnatique fuissent, etiam alibi populares motus adversus Christianam religionem excitati fuerint. At Ruinartus nec ex Lugdunensium epistola, nec ex aliis monumentis probari posse docet, quod Imperatoris rescriptum ad solos Lugdunenses & Viennenses restringi debeat. Porro hoc rescriptum adversus Christianos ut Christianos, non ut infanticidas ac incestuosos, datum esse monet. Decrevit enim Imperator, ut *confitentes gladio caderentur, hi vero, qui negarent, dimitterentur incolumes*. Ex quo sequitur, si hoc decretum adversus incestuosos & infanticidas latum fuisset, Christianos hæc flagitia a se perpetrata negantes dimitti debuisse, & tantum hæc flagitia confitentes trucidari, cum contrarium potius evenerit. Confirmat hoc exemplo Attati & aliorum, qui nullo alio crimine objecto, tantum quod se Christianos professi fuissent, in vincula coniecti & in Martyrum numerum relati sunt. Marci mansuetudinem frustra a Dodvello commendari judicat, cum juxta Capitolinum *nonnullam*

Ffff 3

CONTINUA

morte vitam finiverunt. Idem ferme de Tertulliano dicendum censet, qui in Apologetico suo Christianam religionem a pessimis Principibus, quorum decreta ipsimet gentiles abhorrebant, exagitatam fuisse probaturus, persecutoribus eos Principes accensere noluit, quos Romani ut patriæ Patres & piissimos Imperatores suspiciebant. His prælibatis, quæ de singulis primitivæ ecclesiæ persecutoribus ad probandam Martyrum paucitatem Dodwellus adduxit, ad examen vocat. Negat Neronis persecutionem tantum intra Romanæ urbis mœnia sævisse, & Christianos ob nullam aliam causam quam ob Romanæ urbis incendium apprehensos fuisse, cum Lactantius dicat (de mortibus persecutorum c. 2.) Neronem, cum non modo Romæ, sed ubique quotidie magnam multitudinem a cultu idolorum deficere, & ad religionem novam transire animadverteret, servos Dei persequi cœpisse, ut cætera, quæ adversus Dodwellum affert, testimonia taceamus. Domitiani persecutionem uno anno & cœptam & consummatam ait Dodwellus, cum Brutius apud Eusebium Flavianam Domitillam anno Domitiani 15, qui ultimus ipsi fuit, relegatam fuisse dicat. At Ruinartus pluribus argumentis probat, quod ante 15 Domitiani annum ea persecutio cœpta fuerit. Neque Dodwello concedit, quod hæc persecutio incruenta fuerit, cum Brutius apud Eusebium & Dio contrariū affirmet. Quando ergo Tertullianus in Apologetico ait: *tentaverat & Domitianus portio Neronis de crudelitate*, Ruinartus ea verba sic explicat, quod Domitianus tam gladio quam exilio Christianos tentaverit. A Domitiani morte usque ad Decium, ecclesiæ pacem ita perseverasse censet Dodwellus, ut toto hoc temporis intervallo, præter persecutiones quasdam locales, Christianis religionem suam tuto colere & promovere licuerit. Alia est Ruinarti sententia. Statuit enim persecutiones eo quoque tempore, quod inter Domitianum & Decium intercessit, non infrequentes fuisse, quarum aliquas publicis Imperatorum edictis decretas contendit. Miratur, Dodwellum ex Polycarpi ad Philippenses epistola colligere, quod sub Trajano in Syria præter Ignatium, Rufum & Zozimum, nemo Imperator illius jussu necatus fuerit, cum Polycarpus expresse dicat: *obsecro vos, ut patientiam vestram exerceatis, quam spectasti non solum in Ignatio, Ruffo & Zozimo, sed etiam in aliis civibus & inquilinis vestris*. Toto Hadriani tempore ne unicum quidem Martyrem admittit Dodwellus eo argumento utens, quod

quod Justinus Martyr pacem Christianis ab Antonino exoraturus Hadriani exemplum ei proponat, Regerit Ruinartus, non hanc Justini mentem esse, sed eo nomine Justinum Hadriani exemplum Antonino proponere, quod etsi Christianos olim persecuto fuisset, postea tamen a persecutione cessaverit, cujus exemplo Antoninus etiam agnita Christianorum innocentia ab eorum cæde cessare debebat. Antonini Pii imperium martyriis non caruisse Dodvellus agnosuit, cum Polycarpum & Justinum Martyrem horumque socios sub hoc Imperatore passos censet. Ruinartus vero, etsi Polycarpi & Justini martyria ad Marci imperium referenda statuat, aliis tamen argumentis probat, non se-
 vem ecclesiarum persecutionem hoc tempore contigisse. Persecutionem sub Marco Dodvellus neque Imperatorem autorem habuisse, ne tot Martyres dedisse, quot vulgo referuntur, arbitratur, & causam persecutionis refert ad crimen infanticidii & incestus, cujus Christiani ex servorum suorum testimoniis postulati sunt. Hinc enim mitissimi alioquin Imperatoris rescriptum contra Christianos natum esse dicit, tanta tamen æquitate temperatum, ne in aliorum Christianorum fraudem cederet, præterquam Lugdunensium & Viennensium. Nam persecutiones, quæ in aliis provinciis sub Marco efferbuerunt, nihil aliud quam Lugdunensis persecutionis appendices fuisse contendit, cum pervulgata Lugdunensium Martyrum fama, quasi de infanticidiis & incestuosis congressibus convicti damnatique fuissent, etiam alibi populares mortis adversus Christianam religionem excitati fuerint. At Ruinartus nec ex Lugdunensium epistola, nec ex aliis monumentis probari posse docet, quod Imperatoris rescriptum ad solos Lugdunenses & Viennenses restringi debeat. Porro hoc rescriptum adversus Christianos ut Christianos, non ut infanticidas ac incestuosos, datum esse monet. Decrevit enim Imperator, ut *confitentes gladio caderentur, hi vero, qui negarent, dimitterentur incolæmes*. Ex quo sequitur, si hoc decretum adversus incestuosos & infanticidas latum fuisset, Christianos hæc flagitia a se perpetrata negantes dimitti debuisset, & tantum hæc flagitia confitentes trucidari, cum contrarium potius evenerit. Confirmat hoc exemplo Attati & aliorum, qui nullo alio crimine objecto, tantum quod se Christianos professi fuissent, in vincula conjecti & in Martyrum numerum relati sunt. Marci mansuetudinem frustra a Dodvello commendari judicat, cum juxta Capitolinum *numquam*

Efff 3 *contra*

contra manifestos & gravium criminum reos, quales ex Imperatoris sententia etiam Christiani fuerunt, *inexorabilis* fuerit. Recte autem ab Eusebio scriptum animadvertit, sub Marci imperio ob populares motus, innumerabiles pene Martyres per univcrsum orbem enituisse, & plura alia de persecutionibus ecclesie sub Marco testimonia colligit: & ad hæc tempora etiam Benigni Divionensis, Symphoriani Augustodunensis & aliorum quorundam Martyrum necem referendam esse putat. Quin & plerosque Martyres, qui vulgo sub Aureliano in Burgundia passi dicuntur, ad Marci Aurelii tempora revocari debere vix dubitat, qua de re Bosquetum lib. 2. Histor. Gallic. c.26. & seqq. consuli cupit. Severi persecutionem longe lateque per Romanas provincias grassatam non dissimulat Dodvvelus, & tamen paucos Martyres in hac persecutione passos asserit, cum Eusebius nec multos recenscat, nec multos a se prætermisissos significet. Respondet Ruinartus, omnino Eusebium multos a se prætermisissos significare, cum lib. 6. c. 1. ubique terrarum illustria tum martyria fuisse refert. Eusebio alios gravissimæ hujus persecutionis testes adjungit, Clementem Alexandrinum, Minutium Felicem, & inprimis Tertullianum, qui persecutionis hujus occasione plura opuscula conscripsit. Cum autem Tertullianus in Apologetico editionis Junianæ inter alios Imperatores, qui nullis edictis adversus Christianos sævierunt, Severum collocat, non dubitat melius se habere editiones, quæ pro Severo Verum ponunt, siquidem a Severo edictum adversus Christianos latum e Spartiano constat. Et quamvis Dodvvelus eos ab hoc edicto exceptos velit, qui a parentibus Christianis orti ita se occultarunt, ut nec ab adversariis Christianæ religionis deferri, nec aliorum saluti providere possent, tantum tamen populi adversus Christianos furorem fuisse Ruinartus observat, ut hos etiam in capitis periculum venisse negari non possit. Post Severi mortem etiam sub Caracalla saltem in aliquot provinciis persecutionem non cessasse, ex Tertulliano probat. Nec obstare putat, quod Tertullianus Antoninum Caracallam lacte Christiano educatum scribat, cum & absque Caracallæ mandato persecutiones illæ fieri potuerint, & præterea hunc Imperatorem a Christianorum moribus alienissimum religionis respectu Christianis favisse, nemo sibi facile persuadeat. Heliogabalum Christianos pro suis agnovisse, ex nonnullis Lampridii verbis Dodvvelus colligit, quod nullo pacto fieri potuisse Ruinartus asserit, nisi Christiani se Solem

lem adorare fas si fuissent. Heliogabali successorem Alexandrum Christianis favisse in confesso est, unde Ruinartus in medio relinquit, num forte Alexandri Præfctis tribuendum sit, quod tot Martyres sub ejus imperio passi a nonnullis recenseantur, an forte aliquot Martyres sub Severo passi ad Alexandri tempora, cum & ille Severus appellatus fuerit, translati fuerint. Maximini persecutionem unico tantum anno fuisse Dodvellus asseruit, cui Ruinartus post Pagium opponit Eusebium, qui triennio integro hanc persecutionem durasse innuit, & Rufinum, qui id disertis verbis affirmat. Quod Alexandria sub Philippis contigit, seditioni potius quam persecutioni deputandum agnoscit, ex quo tamen judicandum relinquit, quam parum tuta fuerit quocunque tempore inter gentiles Christianorum vita. De Decio Dodvellus ait, quod etsi crediderit adversus Christianos pro Reipublicæ bono faciendum esse, modum tamen poenis, & nativa Principis clementia, & concepta de temporum suorum felicitate ambitio imposuerit. Unde pro fabulatoribus eos habet, qui Decium ut favissimum persecutorem representant, quem tamen Senatus Trajani titulo vivum ornavit, & mortuum inter divos retulit. Verum Ruinartus, etsi Decium de cætero boni Principis partes implevisse fateatur, favissimam tamen ejus contra Christianos persecutionem fuisse, ex Lactantio, Dionysio Alexandrino, Cypriano, Gregorio Nysseno aliisque Scriptoribus probat, multosque, quos hæc persecutio invasit, Martyres recenset. Persecutionem a Gallo excitatam Deciana longe graviolem fuisse, Dodvellus ex epistola Cypriani 57, alias 54, probare contendit, ubi Cyprianus Cornelium monet, pugnam multo graviolem & acriorem instare. Qua ratione confirmari posse censet, quod sub Decio pauci Martyres fuerint. Verum Ruinartus regerit, Oxoniensem Episcopum verba illa Cypriani non de Gallo, sed de Valeriano interpretari. Quod si Galli persecutio Deciana gravior fuit, ex eo non Martyrum paucitatem sed multitudinem potius colligendam esse docet, cum plurimos sub Decio Martyres fuisse jam probaverit. Quod autem Dodvellus verbis Cypriani in exhortatione martyrii dicentis, *Martyres Christianos numerari non posse*, non tantum Martyres, qui jam coronati erant, comprehendit asserat, sed simul omnes qui ad finem usque mundi passuri essent, Ruinartus ex eo refutat, quod Cyprianus in fine libri de mortalitate, Martyres innumerabiles jam coronatos admittat. Persecutionem Valeriani

riani paucos fecisse Martyres, ex ejusdem brevitate colligit Dodvvelus. At Ruinartus monet, Lactantium adfirmare, quod Valerianus *multum, etsi brevi tempore, justis sanguinis effuderit*. Falsi quoque Dodvvelum arguit, quod eam persecutionem tantum contra Episcopos & Clericos sævisse dicat, cum ex Cypriani epistola 76, alias 77, contrarium probari possit. Sub Gallieno pacem Christianos habuisse Dodvvello concedit, nec urgendam putat memoratam ab Autore Chronici Paschalis persecutionem sub Caro, in qua multos martyrio vitam finiisse scribit. Veretur enim, ne Autor ille rerum seriem perturbaverit. Pergit igitur ad Aurelianum, cujus persecutionem intentatam tantum, non executioni mandatam Dodvvelus adserit, unde nullos sub eo Martyres agnoscit. Respondet Ruinartus, Aurelianum quidem inter furoris sui initia extinctum fuisse, ut ait Lactantius, sed cum Deum factis jam lacesivisset. Ideoque verba Lactantii, cum dicit, *Aureliano non licuisse persicere, qua cogitaverat*, sic interpretatur, quod religionem Christianam delere cogitans, id non perficere potuerit, etsi jam Christianos persequi coepisset. A persecutione Diocletiani & successorum Dodvvelus non solum Gallias, sed & Hispanias & ex parte Africam eximit, cum per edicta Maximiani Herculii in Africa promulgata nemo ob Christiani nominis confessionem comprehensus fuerit, sed tantum qui collectas celebrassent, vel sacros codices tradere noluisset. Ruinartus vero commune Imperatorum & Cæsarum edictum in Africa promulgatum fuisse, ex actis Saturnini & Optato Milevitano probat. Nec muleum referre existimat, an Martyres ob solum Christi nomē, vel quod præterea collectis adfuerint, interficerentur. Hispaniam vero sub Constantii Chlorigatione fuisse, ideoque a persecutione liberam negat Ruinartus, cum Lactantius c. 8. de mortibus persecutorum Hispaniam Herculio subjectam fuisse tradat. Quin & Gallias, etsi ad Constantii ditionem spectarent, a persecutione immunes fuisse negat, cum initio persecutionis, Constantio adversus barbaros occupato, plurimi Christiani Præsidum genio & populari furore sublatis fuerint, & persecutionis edicta in Gallia quoque publicata fuisse Lactantius innuat, cum ait, Constantium, ne dissentire a Majorum præceptis videretur, conventicula dirui passum fuisse. Tandem Ruinartus post Dodvvelli refutationem, in causas, cur tot carnificinæ adversus Christianos institutz fuerint

rint inquirat, & quantis honoribus Martyres in ecclesia affecti fuerint exponit.

Præfationem excipiunt ipsa primorum Martyrum acta, quibus præfationes suas & notas Ruinartus adjunxit. Agmen ducunt martyria S. Jacobi & S. Simeonis primorum Hierosolymæ Episcoporum ex Hegesippo apud Eusebium, item acta Ignatii, qualia ab Usserio in appendice Ignatiana edita fuerunt. Quibus post reliquorum Martyrum acta in hac Ruinarti collectione adduntur etiam Græca Ignatii acta, quæ ab Usserio nusquam inventa ex Colbertino codice nunc primum prodeunt, una cum Ignatii epistola ad Romanos, quam Isaacus Vossius, cum sinceræ Ignatii epistolas ederet, in Florentino suo codice desideravit, unde doctissimus Editor non dubitat, Usserium pariter & Vossium, si superstites essent, de genuino actorum Ignatianorum & epistolæ ad Romanos textu sibi gratulaturos esse. Latina Ignatii acta paulo ante memorata excipiunt passio Symphorosa & septem filiorum ejus; passio Felicitatis & septem filiorum; epistola ecclesiæ Smyrnenfis de S. Polycarpo, quam Usserius & Cotelerius integram ediderunt; martyrium Ptolemæi & Sociorum ex apologia Justini; acta Justini & Sociorum Martyrum, quæ non alterius cujusdam Justini esse Ruinartus contra Papebrochium defendit; epistola ecclesiæ Viennensis & Lugdunensis de passione S. Pothini & plurimorum aliorum Martyrum; passio Alexandri & Epipodii; acta Symphoriani; acta proconsularia Martyrum Scillitanorum ex Baronio, & codice MS. bibliothecæ Colbertinæ; passio Perpetuæ & Felicitatis, ex editione Holstenii cû MSC. codicibus collata, quam a Montanista quodam scriptam esse negat, etsi id a Valesio assertum fuerit. Nimis longum esset cætera omnia, quæ hoc volumine continentur, Martyrum acta recensere, ex Eusebio, Rufino, Basilio, Ambrosio, Gregorio Nysseno, Chrysostomo, Prudentio, aliisque Patrum operibus, aut etiam ex Surio, Bollandi & aliis qui Sanctorum vitas collegerunt, aliisque monumentis deprompta, & ut plurimum cum pluribus manuscriptis collata, quibus etiam duo illa antiqua Kalendaria a Bucherio & Mabillonio edita, quorum supra mentionem fecimus, adduntur.

INSTRUCTIONS NECESSAIRES POUR CEUX
qui sont incommodés des De'centes &c.

i. e.

Præcepta necessaria in eorum consignata gratiam,
qui Herniis laborant, una cum Notis Remedium Re-
gis & rationem concernentibus, qua subligacula in
provincias mitti queant. Auctore de Launay
Chirurgo Herniario.

Parisiis, apud Laurentium d' Houry. 1690. in 12. con-
stant plagulis 5. & Figur. tabul. 4.

Autor Provincialis cujusdam hic respondet voto, qui, cum cingulo
citius seposito, titubantis equi occasione gravem herniæ recidivam
sustinuisset, tum sui, tum aliorum ergo, de herniis earumque remediis
necessariis a Nostro instrui per literas petierat in frontispicio legendas.
Etenim Herniarum saltem verarum, & quidem earum rationem ha-
bet, quæ vel incompletæ sub nomine Bubonocæles inguina affligunt,
vel completæ omenti aut intestinorum per musculorum abdominis
annulos ad scrotum descensum denotant, & pro partium harum situ di-
versimode mutato nunc Epiplocele in latere ut plurimum sinistro ori-
unda, nunc Enterocæle, nunc Entero-Epiplocele audiunt. Causam
cunctarum harum duplicem venditat, aliam magis externam & violentam,
peritonæum & annulos subito non solum dilatantem, sed plane
rumpentem; internam aliam, serositatem nimiam successive fibras ner-
veas relaxantem, ac peritonæum annulosque distendentem. Ante ta-
men quam manum iisdem Chirurgus admoveat, ab hoc partim Epi-
plocelen & Enterocelen, partim Herniam veram a spuria, v. g. Hydro-
cæle, Sarcocæle, Pneumatocæle &c. aliisque tumoribus, e. g. Bubone,
testiculo retento &c. probe distingui debere admonet. Ipsam vero
medelam tanto faciliorem & solo subligaculo perficiendam annotat,
quo citius eadem & mox in principio, exiguo tantum tumore apparen-
te, expetatur: opera quippe Chirurgi si tunc negligatur, prout a pleris-
que varias ob causas fieri solet, partes postmodum prolapsas difficilius
reponi posse, easque ob longiorem etiam moram plane cum partibus
con-

contiguas coalescere, non nisi periculosissima sectione separandas; præter alia denique symptomata Iliacam passionem lethalem supervenire. Sic recens in non nemine ex hernia neglecta defuncto, peritonæi productionem strictè cum testicularum tunica coherentem, ac in se marsupium veluti adeo exiguum efformantem, ut vix extremitatem digiti indicis reciperet, ipsum vero intestinum contentum sphacelo corruptum ac in duplicatura ejus fere conglutinatum observavit, indicio manifesto, hernias quo minores, eo periculosiores existere. Quod si nihilominus æger ex hernia male sese habeat, linimentis aut cataplasmatis emollientibus, nec non venæsectione, inflammationis præcavendæ gratiâ; præmissis, ante omnia ipsas partes prolapsas in ægro convenienter locato lente, absque ulla violentia, & eas quidem primum, quæ ultimum exierunt, reponendas esse docet. Hinc pro reliqua curâ absolvenda, spiritum salis rectificatû interne, externe emplastrum & subligaculum commendat, ceu tria illius *remedii* requisita, quod *Cænobii Chabrienfis Priori* magnam antehac famam conciliavit, quodque demum *Gallorum Rex* in scheda quadam *Versalis A. 1686.* cum omnibus cautelis divulgandum curavit, a *Muralto* quoque *Oper. Chirurg. Germanicæ edit. p. 323.* commemoratum. In locum nihilominus spiritus salis, cujus dosis diversa pro ætatis ratione cum vino rubro per tres septimanas ventriculo jejuno ad Prioris methodum propinanda venit, spiritum etiam salis dulcem, tanquam ventriculo gratiorem, surrogari Nostro placet. Emplastrum vero, quod Mastich. ℥ß. Ladân. ℥iij. Nuc. Cupress. exsicc. No. 3. Hypocistid. ʒj. Terr. sigill. ʒj. Picis nigr. ℥iij. Terebinth. Venet. ʒj. Ceræ flav. recent. ʒj. Rad. Consolid. Maj. ʒß. ingrediuntur, ita præparari a se tradit, ut succo hypocistidis in tantillo aquæ supra ignem lenem dissolutus, primum picem, ceram & terebinthinam addat; fufis dein hiscè, nondum vero ebullientibus, & ab igne remotis, species reliquas, seorsim pulverisatas, cribratas & commixtas, successive adjiciat, usq; dum continua agitatio in justam emplastri consistentiam facessant. Hoc tamen emplastrum quovis die decimo mutandum, & per tres pluresve menses continuandum, priusquam cum spiritu salis adhibeatur, subligaculum accuratum per duas vel tres septimanas adaptari consulit, tam ut ægrotus huic adsuescat, quam ut de perfecta potissimum retentione partium, sine qua reliqua usurparentur frustra, constet. Usum autem emplastri quia

magna prurigo, mox excoriatio insequantur, illam saccharo Saturni aqua fontana dissoluto vel Tabaci decocto, hanc vero emplastro de cerussa vel albo Rhafis mitigandam esse innuit. Inter subligacula ceteroquin dies noctesque gestanda, ea extollit delinquatque, quæ e filo ferreo aut chalybe, hocque vel continuo, vel in partes quatuor apte jungendas diffracto, pro fascia plicatili constitvenda, solent confici, qualium figuras non multum abfimiles & alius Gallus Herniotomus *Lequin* Tractatu de *Herniis* A. 1684 & 1690 Parisiis edito exhibet. Talia siquidem levia haberi & exacte applicari posse, ut partibus semel repositis egressum vix concedant, etiamsi magna quandoque, v.g. inter sternutandum, tussendum, facum alvinarum excretionem &c. violentia accedat, modo tunc æger manu propria pulvinum subligaculi, ne vi ejusmodi externæ cedat, firmiter partem versus affectam comprimat. Adeoque laudatæ fasciæ si in usum vocentur, ægros cum memorato Antifistite haud cogendos esse, ut integris tribus septimanis saltem recubent, ambulent aut stent, neutiquam vero sedeant, cum & tuto in equo vel curru, necessitate id imperante, possint sedere. At quo Noster subligacula exacta aliorum mittere queat, ab herniosis varias circumstantias, e. g. herniæ latus, an hernia sit gemina, utra earum prævaleat, an completa, an incompleta, num persona macilenta sit, an pinguis &c. una cum mensura ambitum corporis circa herniæ locum accurate determinante, sibi significari expetit.

**NOUVEAU TRAITÉ DE LA MALADIE
Venerienne &c.**

i. e.

**Tractatus novus de morbo Venereo, auctore
L. le Monnier.**

Parisiis apud Amab. Auroy, an. 1689. in 8.

constat plagulis 22.

Libri periosham tradituris necessarium videtur indicare, quæ Dn. Auctorem ad ejus editionem impulerint. Non vana scilicet innotescendi ambitione, nec tyrannico scribendi pruritu se ductum ait, sed ut memoriae & erumone chirurgorum castrensium succurreret.

ret. Hinc illis potissimum hunc inservituum esse confidit laborem, qui medendi provinciam recens admoti in istius affectus cognitione parum tantummodo profecerunt. Totus autem liber XIV. capitibus circumscribitur, quae per transennam quasi perlustrare aggredimur. Cap. I. originis incertitudinem exhibet, adductis variorum opinionibus, quibus diversa mali productio adstruitur. Cap. II. nomen tradit ab Italis aliisque huic morbo imposita: ejus tamen indoli convenientius Auctor arbitratur nullum, quam quod a quibusdam foeminis illi nunc tribuitur, dum morbus elegans seu *la maladie galante* vocatur. Cap. III. definitionem affectus a Fernelio mutuatur; hinc veneni, cujus connubiali quasi traduce malum propagatur, natura in acritate & penetrante spirituositate sistitur, subjunctis variis contagii modis, quibus infecti alios inquinare valeant. Ubi in specie notatur, quod quis facile possit malum sibi attrahere, si forte cum prostibulo rem statim habeat, dum hoc a congressu alius impuro adhuc quasi fervet; ut ut ipsum deinde expertus inquinamenti Venerei maneat. Cap. IV. divisio in 4. species rejicitur, cum una eademque causa semper praesto sit, virus nempe Venereum, quod magis nunc, nunc minus se exerat; minus, & limitibus quasi circumscriptum in gonorrhoea & bubonibus: magis, cum in lue ipsa se diffundat in partes omnes. Cap. V. signa enarrantur diagnostica cum mali incipientis, tum confirmati, interspersa statim utriusque prognosi. Cum vero ex observatione Fernelii aliorumque, delitescere hoc morbi genus per se pluresque annos valeat, notavit olim Auctor, quod multi aegrotorum illo antehac in castris correpti, & circumforaneorum opera restituti, in ulcera postliminio incurabilia inciderint. Hinc sanationem ab istis artificibus profectam fuisse malignam, & mali tantummodo eclipsin quandam. Cap. VI. agitur de gonorrhoea praecedanea, in qua juxta Auctoris mentem, materia purulenta effluens non semen corruptum est, neque humor prostaticus ovorum albumini similis, sed lympham prodiens ex vasculis propriis alicubi erosus, aut vi Venerei viri dilaceratus. Sequeretur enim extemplo corporis macies & tabes, si tanta seminis quantitas profunderetur, quod sine contradictione aut dubio est totius partiumque omnium corporis compendium, atque extractum sanguinis purissimum. Mox symptomata gonorrhoeae, ardor urinae, inflammatio balani, ulcera urethrae &c. eorumque aetiology adduntur,

G g g g }

tuf,

tur, cum signis prognosticis, indicationibus curativis, & medicamentis eo conducentibus. Cardo totius curationis potissimum in sequentibus vertitur: (1) In diætæ ratione, ut fugiantur objecta ad amorem incitantia, item alimenta sanguinis calorem nimis adaugentia, exercitia corporis vehementiora, nec non medicamenta violenta ac valde diuretica. (2) In applicatione enematum laxativorum & refrigerantium per 3. 4. aut plures dies. (3) In exhibitione emulsionum refrigerantium, quibus semper sal prunellæ admisceri suadetur. (4) In inunctione regionis renum, perinæ, testiculorum, totiusque penis cum unguento rosato, populeo aut cerato refrigerante loto in aqua solani vel oxycrato. (5) In injectionibus refrigerantibus & lenitivis (si dolor intermejendum ardens perseveret) quales parantur ex decocto tepido portulacæ & lactucæ, cum mucilage seminis lini aut psyllii, balneando pro re nata penem in lacte vaccino tepido &c. (6) In moderata & circumspecta purgatione, quæ post 14. dies elapsos ab inchoata curatione institui, per biduum assumi, exacto requiei biduo iterari, & alternato tali intervallo per 14. dies continuari debet. (7) In mundificatione & desiccatione ulcerum vasorumque adstrictione per interna & externa medicamenta; hinc detergentes liquores, ac tandem adstringentes per syringam urethræ immitti jubentur, quos valide exaltabit vel sal Saturni, vel exigua vitrioli albi portio. Cum vero non raro accidat, ut sub cura gonorrhœæ intempestiva inflammatio & tumor alterutrum vel utrumque testiculum invadat, cap. VII. in causam rei inquiritur, subiecta statim medicatione per clysteres mere refrigerantes, venæsectionem pluries iteratam, & prohibita corporis motione, per topica adstringentia, anodyna & resolutiva. Inter illa, quæ doloris atrocitati repugnent, laudatur cataplasma ex mica panis similaginei cocta in lacte caprino, cui oleum rosarum, crocus & ovi vitellum admisceatur. Quodsi tumor rebéllis deprehendatur, vel frictionibus mercurialibus tractari, vel cinnabari fumigari, vel emplastro de ranis cum dupla aut tripla mercurii additione emolliri, atque sic paulatim dissolvi suadetur. Cap. VIII. maxime incommodum & laboriosissimum præ cæteris accidens enucleatur, caro scilicet superflua euidam urethræ parti adnascens, exitumque urinæ præcludens, cui triplex causa assignatur. Difficili autem arte tolli posse asseritur, quod canalîs urinæ incurvatus sit, delicatamque structuram obtineat, ut adeo

in

in medendo manus perita Chirurgi & dexteritas requiratur. Quomodo vero cum exili candela cerea peragi cura debeat, intrusione blanda medicamentorum v. g. pulveris sabinae, praecipitati rubri, æruginis, aluminis rupei &c. cum terebinthina Veneta commistorum, & quomodo post destructionem carunculæ per syringam utilis injectio administranda sit, fusius exponitur. Medicamentum quoque Godofredi Giannat ingenue traditur, pro quo, juxta fidem historiarum, Carolus IX. duo millia aureorum exolvisse perhibetur. Ac ejus quidem descriptio in observationibus Riverii Centur. II. observ. 14. extat pariter, sed quæ ab hac multum discrepat. Cap. IX explicatur, quid differentiarum interstranguriam Veneream & gonorrhœam, quodque hæc citra dolorem subsistat. Ubi obiter notamus, non contemnendum aliorum monitum repeti ab Auctore, quod scilicet periculo non vacet, in decoctis salsaparillæ aliorumque similium, quæ antimonium crudum simul ingreditur, quicquam acidi aut cujuscunque liquoris tale quid continentis assumi. Rationem adjicit, quod aculei acidi intrent antimonii poros, eosque aperiendo liberent particulas salinas a sulphureis, ut resultare inde facultas emetica possit. Cæterum quamvis in stranguria virorum & mulierum curanda, una eademque methodus sit observanda, esse tamen inter utramque insignem differentiam ratione situs, figuræ & dispositionis partium, pluribus enarratur. Cap. X. ulcera & cancri Venerei producuntur, quorum sæpe satellites quasi sunt phimosis, paraphimosis, verrucæ & bubones. Non parum vero momenti habere dicitur ad prospere medendum, ut utriusque distinctio perfecte cognoscatur, quæ proinde traditur, subjecta statim curandi decempeða. Hinc exploditur illorum methodus, qui curam cancrorum Venereorum ordinarie ordiuntur per applicationem spiritus nitri aut vitrioli. Indicationes enim ad abolitionem mali eo tendere, ut obex ponatur penetrationi spirituum lue infectorum, ut caro corrupta auferatur, ut denique durities per suppurationem consumatur. Jam tantum abesse, ut hisce fiat satis liquorum acidorum auxilio, ut potius malo majori fores pandantur. Id quod fusius explanatur subnexa curandi ratione securiore. De cætero cum difficile sæpenumero sit, ut dum cancri Venerei excarnificant ægros, inflammationes & tumores aquosi evitentur, hinc cap. XI. de phimosi & paraphimosi tractatur. Itaque prioris non tantum modus fiendi, sed & cura descri-

describitur, quæ duplici via institui queat: operatione scilicet manu-ali, & remediis emollientibus ac resolventibus. Cum vero illa non parum laboris Chirurgus, plurimum autem doloris ac tædiæ ægrotis se-let conciliare, ideo hæc potissimum commendatur medicamentis peragenda, inter quæ laudatur emplastrum Vigonis cum duplo aut triplo mercurii, empl. diaphoreticum Mynsichti &c. prævalere ta-men his judicatur unguentum de althea nuptum æquali portione Nea-politani cum dupla dosi mercurii. Posterioris, sive paraphimoseos ra-tionem accurate habendam esse consulitur, ne nimirum vis inferatur præputio pro denudanda balano, cum huic periculum gangræne pos-sit hac ratione afferri. Cap. XII. agitur de bubone venereo, cujus & differentię & causæ traduntur, adjuncta mox indicatione ad curam ri-te instituendam. Primo autem venæsectio in hoc casu rejicitur: ad-mittitur purgatio, sed non nisi aliquandiu post apertum abscessum. Hinc laudantur ventosæ, cataplasmata, emplastra, lancetta vel causti-cum. Singulorum vero usum distinguat tempus maturationis, aper-tionis & sanationis. Cap. XIII. exhibet curationem syphilidis, sym-ptomatumque vel comitantium vel insequi solitorum. Consistit au-tem illa (1) in accurata diætæ ordinatione juxta res sex non-naturales, interdicto imprimis omni & Veneris & vini usu. (2) In trina vel qua-ter repetita venæsectione brachii, quam tamen clysteres laxativi, emol-lientes & refrigerantes præcedere debent & sequi. (3) In purgatione vel sub forma liquida vel solida, item forti aut debili, pro ægri scilicet viribus. Sed sicut hæc tenus memorata saltem initium quasi curæ con-stituunt, & præparationis ergo adhibentur: ita imprimis eo respici-endum, ut si quis alius simul affectus affligat vel complicetur, ille pri-us eradicetur convenienti medicamentorum usu, quibus tamen sem-per talia jungantur, quæ luem ipsam enervant. (4) In balnei cum a-qua tepida adoratione, quod ad septem & plures dies continuari de-bet. Monita quædam ad balnei legitimum usum necessaria adjiciuntur. (5) in salivatione tanquam unico & solo remedio, a quo absolu-te dependeat totum secretum curæ & sanationis. Atque ita non con-venit Auctori cum Davide Abercrombio, qui anno 1684. Londini tra-ctatum edidit, a nobis an. IV. actorum pag. 24. recensitum, in quo ruta & efficax luis Venereæ semper absque salivatione mercuriali cu-randæ methodus proponitur. Cæterum non tantum salivatio quid

fit

fit describitur, sed & modus excitandi illam mediante inunctione tanquam omnium optimus commendatur, subiectis cautelis non solum ad evitandos impropros quoscunque successus, sed ad symptomata quoque molesta declinanda. His omnibus subnectuntur observationes nonnullæ seu historię, quæ fidem supra assertis faciant. Ultimo tandem loco cap. XIV. formulæ remedium exponuntur, v. g. ptisanarum, clysterum, emulsionum, aquæ divinæ Fernelii, opiatæ Neapolitanæ &c. quibus uti secure pro re nata conveniat,

REFLEXIONS SUR LES DIFFERENS DE LA Religion. Troisième Volume, ou les Chimeres de M. Jurieu,
hoc est,

Considerationum de Religionis Controversiis Pars tertia, vel Chimæræ Petri Jurii; ubi continetur Responsio generalis ad secundum annum Literarum Pastoralium contra primam partem Considerationum. Accessit examen breve Prophetiarum Jurii.

Parisi. apud viduam Cramoisy, 1689. in 12.

DE primo ac secundo Volumine, quæ celeberrimus Pellissonius titulo Reflexionum sive Considerationum de religione edidit, in *Actis Anno 1689 pag. 564*, de quarto, nuper admodum *menfe Junio A. 1692. pag. 241* a nobis relatum est: de tertio, hoc loco quædam memorabimus. Cum enim primo volumini, quod velut basis est totius operis, opposuisset sese *Petrus Jurinus*, Theologus Reformatus clarissimus, in Literis Pastoralibus anni secundi; huic Pellissonius tertio hoc volumine Reflexionum respondit, cujus quatuor sunt partes. Prima impugnat *Claritatem Jurii negativam*, qua scilicet judicamus aliquid in Scriptura sacra non extare. Pellissonio videtur nihil esse hac Claritate obscurius, cum penetrare sensus intimos verborum necesse sit, multaque loca conferre inter se, ipsique Jurio fit visum (quanquam male, ex Autoris sententia) fidem aliquot sæculis velut informem, paulatim attentæ lectione Scripturæ fuisse fixam. Spem nobis facit Pellissonius tractatus sui de *Traditione*, cujus hic velut delineati-

H h h

onem

describitur, quæ duplici via institui queat: operatione scilicet manu-
ali, & remediis emollientibus ac resolventibus. Cum vero illa non
parum laboris Chirurgi, plurimum autem doloris ac tædii ægrotis so-
leat conciliare, ideo hæc potissimum commendatur medicamentis
peragenda, inter quæ laudatur emplastrum Vigonis cum duplo aut
triplo mercurii, empl. diaphoreticum Mynsichti &c. prævalere ta-
men his judicatur unguentum de althea nuptum æquali portioni Nea-
politani cum dupla dosi mercurii. Posterioris, sive paraphimosos ra-
tionem accurate habendam esse consulitur, ne nimirum vis inferatur
præputio pro denudanda balano, cum huic periculum gangrænz pos-
sit hac ratione afferri. Cap. XII. agitur de bubone venereo, cujus &
differentiæ & causæ traduntur, adjuncta mox indicatione ad curam ri-
te instituendam. Primo autem venæsectio in hoc casu rejicitur: ad-
mittitur purgatio, sed non nisi aliquandiu post apertum abscessum.
Hinc laudantur ventosæ, cataplasmata, emplastra, lancetta vel causti-
cum. Singulorum vero usum distinguat tempus maturationis, aper-
tionis & sanationis. Cap. XIII. exhibet curationem syphilidis, sym-
ptomatumque vel comitantium vel insequi solitorum. Consistit au-
tem illa (1) in accurata diætæ ordinatione juxta res sex non-naturales,
interdicto imprimis omni & Veneris & vini usu. (2) In trina vel qua-
ter repetita venæsectione brachii, quam tamen clysteres laxativi, emol-
lientes & refrigerantes præcedere debent & sequi. (3) In purgatione
vel sub forma liquida vel solida, item forti aut debili, pro ægri scilicet
viribus. Sed sicut hæcenus memorata saltem initium quasi curæ con-
stituunt, & præparationis ergo adhibentur: ita imprimis eo respici-
endum, ut si quis alius simul affectus affligat vel complicetur, ille pri-
us eradicetur convenienti medicamentorum usu, quibus tamen sem-
per talia jungantur, quæ luem ipsam enervant. (4) In balnei cum a-
qua tepida adoratione, quod ad septem & plures dies continuari de-
bet. Monita quædam ad balnei legitimum usum necessaria adjiciun-
tur. (5) in salivatione tanquam unico & solo remedio, a quo absolu-
te dependeat totum secretum curæ & sanationis. Atque ita non con-
venit Auctori cum Davide Abercrombio, qui anno 1684. Londini tra-
ctatum edidit, a nobis an. IV. actorum pag. 24. reconstitutum, in quo
tuta & efficax luis Venereæ semper absque salivatione mercuriali cu-
randæ methodus proponitur. Cæterum non tantum salivatio quid

fit describitur, sed & modus excitandi illam mediante inunctione tanquam omnium optimus commendatur, subjunctis cautelis non solum ad evitandos impropros quoscumque successus, sed ad symptomata quoque molesta declinanda. His omnibus subnectuntur observationes nonnullæ seu historiarum, quæ fidem supra assertis faciant. Ultimo tandem loco cap. XIV. formulæ remedium exponuntur, v. g. ptisanarum, clysterum, emulsionum, aquæ divinæ Fernelii, opiata Neapolitana &c. quibus uti secure pro re nata conveniat.

REFLEXIONS SUR LES DIFFERENS DE LA Religion. Troisième Volume, ou les Chimères de M. Jurieu,
hoc est,

Considerationum de Religionis Controversiis Pars tertia, vel Chimæreæ Petri Jurii; ubi continetur Responsio generalis ad secundum annum Literarum Pastoralium contra primam partem Considerationum, Accessit examen breve Prophetiarum Jurii.

Parisi. apud viduam Cramoisy, 1689. in 12.

DE primo ac secundo Volumine, quæ celeberrimus Pellissonius titulo Reflexionum sive Considerationum de religione edidit, in *Actis Anno 1689 pag. 564*, de quarto, nuper admodum *mensis Junii A. 1692. pag. 241* a nobis relatum est: de tertio, hoc loco quædam memorabimus. Cum enim primo volumini, quod velut basis est totius operis, opposuisset sese *Petrus Jurinus*, Theologus Reformatus clarissimus, in Literis Pastoralibus anni secundi; huic Pellissonius tertio hoc volumine Reflexionum respondit, cujus quatuor sunt partes. Prima impugnat *Claritatem Jurii negativam*, qua scilicet judicamus aliquid in Scriptura sacra non extare. Pellissonio videtur nihil esse hac Claritate obscurius, cum penetrare sensus intimos verborum necesse sit, multaque loca conferre inter se, ipsique Jurio sit visum (quanquam male, ex Autoris sententia) fidem aliquot seculis velut informem, paulatim attentâ lectione Scripturæ fuisse fixam. Spem nobis facit Pellissonius tractatus sui de *Traditione*, cujus hic velut delineati-

H h h h

onem

onem exhibet. Semper Verbum Dei non scriptum sed annuntiatum populis, vigiſſe in Eccleſia, ipſorumque Proteſtantium iudicio, de Trinitate, Meſſia, coelo, inferno & reſurrectione, fideles ante Chriſtum natum dogmata tenuiſſe prorsus utique eſſentialia, quæ tamen in Veteris Teſtamenti libris diſerte non contineantur. Chriſtum & Apoſtolos hoc verbum Dei non ſcriptum & probaſſe & ſecutos eſſe. Neque unquam in lege nova fuiſſe dictum: *hæcenus Traditio, impoſſerum Scriptura tantum*; nec fuiſſe mandatum Diſcipulis, *ite, ſcribite*; ſed *euntes predicatæ, docete*. Scripturam fuiſſe claram fidelibus, præxi Eccleſiæ jam imbutis; obſcuram videri infidelibus, novitiis, diſputaturientibus. Itaque Patres purgatorium, invocationem Sanctorum aliaque inveniſſe in Eccleſia, quæ ibi Proteſtantibus non comparent. Magno fructu Judaicam Traditionem noſtræ comparari poſſe iudicat, & cum Lightfootius dixiſſet, aut Papiſmum eſſe Judaïſmum, aut Judaïſmum eſſe Papiſmum; Pellifſonius, quod contra ſuos torqueri videbatur, pro illis retorquet, minimeque credibile iudicat, Chriſtianos poſt bellum inter Eccleſiam & Synagogam jam declaratum, huic ſeſe accommodaſſe. Hinc putat, dogmata ſuæ Eccleſiæ non minus clare in veterum Judæorum fide comprehenſa fuiſſe, quam Reſurrectio in verbis a Chriſto ipſo citatis: *Ego ſum Deus Abraham, Isaac, Jacob*. Itaque Purgatorium quoque non a Paganis, ſed ab antiquiſſima Judaicæ Eccleſiæ traditione (unde Plato aliique acceperint) in Chriſtianos fuiſſe derivatum. Digreditur etiam in materiam de *Excommunicatione*: cum enim confeſſione omnium, poteſtas clavium pertineat ad veram Eccleſiam, ſequi ait pluribus ſe mutuo excommunicantibus non competere eam ſimul, ſed vel Romanos Proteſtantibus, vel hos illis portam ſalutis claudere. Jurium diſtinctionibus quibusdam huic difficultati reſpondere conatum nebulas fortaiſſe effudiſſe ſimplicibus, ſed rem in effectu eo reduxiſſe ut perinde ſit, ac ſi dixiſſet, Excommunicationes nihil agere, neque cuiquam nocere aut prodeſſe. Et cum Eccleſia excommunicandi poteſtatem ſibi aſſerens, ſeſe tacite declarat infallibilem, conſequi Eccleſias Proteſtantium hoc privilegio propria confeſſione carentes, eam poteſtatem non habere. Cum vero Iurius diſtinxiſſet inter vim Excommunicationum declarativam & operativam, Pellifſonius ex his conſequi arbitratur, ſolam Romanam & operari quod declarat, & declarare quod operatur, ac ſine temeritate dicere:

cere: *Visum est Spiritui Sancto & nobis.* Ita relabitur in primum illud suum thema, Religionem non posse stare sine certitudine & infallibilitate, & hanc non privato cuivis, sed soli Ecclesie competere, eaque de re recte doceri in Romana Ecclesia; contra apud Protestantes, inversa rerum natura, Ecclesiam humilem & modestam fateri suam incertitudinem, singulos vero superbe & audacter infallibilitatem jactare.

Pars secunda agit de *Claritate Jurii Prophetica.* Ubi Pellissonius altius ortus, chimæras & visiones nasci per gradus putat ex phylautia, cum privatus lucem quam putat suam luci communi a Deo omnibus datæ præfert: primum enim labi hominem, mox nolle lapsum fateri, & vim sibi facere; ita tandem ipso imaginandi conatu nasci persuasionem quandam, quæ ubi ad magnum vigorem devenerit, degeneret in visionem. Ejusque rei exempla, cum in aliis rebus, tum vero maxime in negotio religionis extare. Exhibet eam in rem genealogiam fanaticorum ex Honorii Reggii seu Georgii Hornii libro de Ecclesie Britannicæ statu, quanquam nonnullis videatur Hornium multa incomperta ex falsa relatione scripsisse. Protestantium hypotheses judicat Autor natura sua ducere ad hunc Quakerismum, quem ipsimet damnent, nec tamen principiis obstant, gratiam illam internam particularem non probatam gratiæ publicæ & probatæ totius Ecclesie præferentes. Id agere Jurium, ut exules Gallos paulatim faciat fanaticos scriptis & prophetiis suis, *Querentes scilicet & Expectantes*, quod genus Quakerorum in Anglia erat.

Pars tertia inscribitur: *Chimæra fundamentales Explicationis Apocalyptica,* dirigiturque contra eos imprimis, qui Papam faciunt AntiChristum, qui cum mille modis inter se pugnent, convenient tamen in certis velut principiis. Primum esse, AntiChristianismum Papæ constare ex corruptela in doctrina & tyrannide in disciplina, cum tamen ipsi velint, corruptelam longe esse tyrannide illa, quam accusant, antiquiorem. Principium secundum esse, quod 1260 dies Apocalypses sint dies Prophetici, hoc est anni, cum tamen ejus rei non extet exemplum in Prophetis; nam quod de 70 septimanis Danielis dicatur, longe aliter se habere, fatentibus id veteribus Genevensium in Scripturam notis, vocemque Hebraicam non significare septimanam, eo quo nos accipimus sensu, id est septem dies, sed heptadem in genere, adeoque

H h h h 2

opti.

onem exhibet. Semper Verbum Dei non scriptum sed annuntiatum populis, viguisse in Ecclesia, ipsorumque Protestantium iudicio, de Trinitate, Messia, cœlo, inferno & resurrectione, fideles ante Christum natum dogmata tenuisse prorsus utique essentialia, quæ tamen in Veteris Testamenti libris discrete non contineantur. Christum & Apostolos hoc verbum Dei non scriptum & probasse & secutos esse. Neque unquam in lege nova fuisse dictum: *hactenus Traditio, imposterum Scriptura tantum*; nec fuisse mandatum Discipulis, *ite, scribite*; sed *cunctes predicare, docete*. Scripturam fuisse claram fidelibus, praxi Ecclesiæ jam imbutis; obscuram videri infidelibus, novitiis, disputaturientibus. Itaque Patres purgatorium, invocationem Sanctorum aliaque invenisse in Ecclesia, quæ ibi Protestantibus non comparent. Magno fructu Judaicam Traditionem nostræ comparari posse iudicat, & cum Lightfootius dixisset, aut Papismum esse Judaismum, aut Judaismum esse Papismum; Pellissonius, quod contra suos torqueri videbatur, pro illis retorquet, minimeque credibile iudicat, Christianos post bellum inter Ecclesiam & Synagogam jam declaratum, huic sese accommodasse. Hinc putat, dogmata suæ Ecclesiæ non minus clare in veterum Judæorum fide comprehensa fuisse, quam Resurrectio in verbis a Christo ipso citatis: *Ego sum Deus Abraham, Isaac, Jacob*. Itaque Purgatorium quoque non a Paganis, sed ab antiquissima Judaicæ Ecclesiæ traditione (unde Plato alique acceperint) in Christianos fuisse derivatum. Digreditur etiam in materiam de *Excommunicatione*: cum enim confessione omnium, potestas clavium pertineat ad veram Ecclesiam, sequi ait pluribus se mutuo excommunicantibus non competere eam simul, sed vel Romanos Protestantibus, vel hos illis portam salutis claudere. Jurium distinctionibus quibusdam huic difficultati respondere conatum nebulas fortasse effudisse simplicibus, sed rem in effectu eo reduxisse ut perinde sit, ac si dixisset, Excommunicationes nihil agere, neque cuiquam nocere aut prodesse. Et cum Ecclesia excommunicandi potestatem sibi asserens, sese tacite declarat infallibilem, consequi Ecclesias Protestantium hoc privilegio propria confessione carentes, eam potestatem non habere. Cum vero Jurius distinguisset inter vim Excommunicationum declarativam & operativam, Pellissonius ex his consequi arbitratur, solam Romanam & operari quod declarat, & declarare quod operatur, ac sine temeritate dicere:

cere: *Visum est Spiritui Sancto & nobis.* Ita relabitur in primarium, illud suum thema, Religionem non posse stare sine certitudine & infallibilitate, & hanc non privato cuivis, sed soli Ecclesiæ competere, eaque de re recte doceri in Romana Ecclesia; contra apud Protestantes, inversa rerum natura, Ecclesiam humilem & modestam fateri suam incertitudinem, singulos vero superbe & audacter infallibilitatem jactare.

Pars secunda agit de *Claritate Jurii Prophetica.* Ubi Pellissinius altius ortus, chimæras & visiones nasci per gradus putat ex philautia, cum privatus lucem quam putat suam luci communi a Deo omnibus datæ præfert: primum enim labi hominem, mox nolle lapsum fateri, & vim sibi facere; ita tandem ipso imaginandi conatu nasci persuasionem quandam, quæ ubi ad magnum vigorem devenerit, degeneret in visionem. Ejusque rei exempla, cum in aliis rebus, tum vero maxime in negotio religionis extare. Exhibet eam in rem genealogiam fanaticorum ex Honorii Reggii seu Georgii Hornii libro de Ecclesiæ Britannicæ statu, quanquam nonnullis videatur Hornium multa incomperta ex falsa relatione scripsisse. Protestantium hypotheses judicat Autor natura sua ducere ad hunc Quakerismum, quem ipsimet damnant, nec tamen principiis obstant, gratiam illam internam particularem non probatam gratiæ publicæ & probatæ totius Ecclesiæ præferentes. Id agere Jurium, ut exules Gallos paulatim faciat fanaticos scriptis & prophetiis suis, *Quærentes scilicet & Expectantes,* quod genus Quakerorum in Anglia erat.

Pars tertia inscribitur: *Chimæra fundamentales Explicationis Apocalyptica,* dirigiturque contra eos imprimis, qui Papam faciunt AntiChristum, qui cum mille modis inter se pugnent, conveniant tamen in certis velut principiis. Primum esse, AntiChristianismum Papæ constare ex corruptela in doctrina & tyrannide in disciplina, cum tamen ipsi velint, corruptelam longe esse tyrannide illa, quam accusant, antiquiorem. Principium secundum esse, quod 1260 dies Apocalypses sint dies Prophetici, hoc est anni, cum tamen ejus rei non extet exemplum in Prophetis; nam quod de 70 septimanis Danielis dicatur, longe aliter se habere, fatentibus id veteribus Genevensium in Scripturam notis, vocemque Hebraicam non significare septimanam, eo quo nos accipimus sensu, id est septem dies, sed heptadem in genere, adeoque

H h h h 2

opti-

optime explicari de heptadeannorum. Principium tertium Chimæricum esse, quod sperent invenire finem regni AntiChristi seu 1260 annorum, etsi nequeant ejus designare initium, fateanturque id fuisse insensibile: quod tamen contrarium sit usui Scripturæ, quæ cum numeros fractos adhibet (ut cum loquitur de tribus mensibus cum dimidio) aliquid definitum, non vagum designare intendat.

Pars quarta agit de *Chimæris Propheticiis particularibus* in explicatione Apocalypseos. Miratur Jurium quosdam introducere Semiprophetas, quos inspiratos appellare malit, partim errantes, partim Dei Spiritu plenos: id vero periculosum esse judicat Autor, & ad fidem veris Prophetis detrahendam tendere. Examinat particulatim Chimæram, quam vocat, trium annorum cum dimidio, & duorum AntiChristorum, quos introducat vel admittere videatur Jurius, unam magni illius, qui tot annos regnare debet quot alter dies, alteram minoris, qui teste Irenæo (cui Jurius aliquid in ea re deferat) venturus sit versus finem seculi, & tres annos cum dimidio naturales regnaturus. Eodem modo & alia exagitat, inprimisque quæ accusat subterfugia, ex chimæris & imposturis ut ait composita, qualibus homines decepti alios decipiant, Paulo jam observante. Ita Jurium sibi latibula quædam & effugia aperta servasse, ut destituente eventu, quod pro anno 1689 prædictum fuerat, ita accipi possit, quasi post aliquot secula aut saltem 80 adhuc circiter annos forte debeat adimpleri.

Omnia hæc solita sibi elegantia Pellissonius tractat, & quædam subinde jucunda immiscet, quale est, quod de Tasso illo poeta celebri ex vita ejus ab amico Joh. Bapt. Manso descripta narrat, qui eo persuasionis venerat, ut quendam velut Socraticum Agathodæmonem sibi adesse putaret, & cum eo nonnunquam (audiente Tassi verba, sed non responsa Dæmonis Manso) sublimes stylo loqueretur. Cæterum *Considerationes* Pellissonii ipsas Theologias examinandas relinquimus.

JOHANNIS BAPTISTÆ NERI, ORDINIS MINIMORUM S. FRANCISCI DE PAULA, S. THEOL. LECTORIS JUBILATI AC JURIS CANONICI PROFESSORIS, PRAXIS SANCÆ INQUISITIONIS.

Florentiæ ex Typogr. Petri Matini 1685, in 4to. plag. 23.

Specialem illum Sancæ (ut inter suos vocari suevit) Inquisitionis Pro-

Processum hic explanatum deprehendimus, quem superioribus seculis in Ecclesia Romano-Catholica introductum, ad Religionis istius conservationem summopere conducere, & Hierarchiam præprimis Papalem firmissime communire, nemo non agnoscere cogitur. Opusculum ipsum in 26. capita distinguitur, & hoc potissimum ordine ab Autore concinnatum nobis videtur. Priora 4. capita, quibus & cap. 16. jungi debet, exponunt disparem delinquentium seu hæreticorum conditionem, quandoquidem alii vere vel putative tales sunt, alii sponte comparentes aut præventi; quos inter alii iterum positivi, qui dogmata hæreseos objecta pro suis agnoscunt, seu defendant ea, seu subsequuta pœnitentia reprobent; alii negativi, qui negant se ea, quæ obijciuntur, dogmata hæretica, protulisse unquam. Et in hos quidem severe admodum animadvertitur; igne etenim ceu impoenitentes cremari solent, si post sufficientem a delatoribus factam probationem, propriam confessionem superaddere præfracte denegant. His præmissis recensentur delicta, quæ tum directe errorem ac hæresin important, tum indirecte & magis occulte tale quid supplantant; ubi circa posterioris notæ delicta sollicitè observat Autor, qua ratione pro diversitate circumstantiarum idem delictum modo ad Judicis Ordinarii, modo ad Inquisitorum cognitionem devolvatur. Sic polygamiam crimen, quod in cap. 6. exponitur, communiter quidem Judex ordinarius coercet; pertinet tamen & ad Inquisitores ejusdem criminis vindicatio, si videlicet ex doctrinæ perversitate quis vagi consortii usuram sibi concessam esse fuerit arbitratus, cujus erroris Lutherum nostrum Autor falso insimulat. In Cap. 7. agitur de Confessionariis sollicitantibus, qui in Confessione, ut Pontificiis est, Sacramentali turpissima libidinis præludia & actus cum personis sequioris sexus tentant, si forte consummare penitus non possunt. Quodque hoc delictum profus abominabile inter casus insolitos apud Pontificios minime referatur, manifesto satis colligere licet ex crebris Pontificum bullis a Pio IV, Clemente VIII, Paulo V, & Gregorio XV emisiss; ex quibus bullis postremam Autor verbotenus recenset, eandemque variis casibus, quos praxis quotidiana affatim suppeditat, perspicuam magis reddere laborat. Imo ubi caput istud utut prolixissimum, siquidem a pag. 27. usque ad pag. 62. excurrit, ad delicti hujus recessus declarandos non sufficere deprehendit Autor, in Cap. proximo 8. alia hujus the-

H h h h 3

matis

matis facta corollarii loco addere voluit. A Cap. 9. usque ad Cap. 14. cætera excutiuntur delicta Inquisitorum vindicationi commissa, quæ vel communia sunt, vel specialia & Ecclesiæ Romanæ sanctionibus solummodo damnata. Utriusque sectæ hæc potiores species: Sortilegium, maleficium, blasphemia, retentio librorum prohibitorum, esus carniū in diebus quibus est prohibitus, præceps ac temerarium de excommunicatione iudicium aut inflictæ excommunicationis contemptus. Quæ sequuntur Capita modum procedendi propius attingunt. Et generatim quidem agitur in Cap. 21. & seqq. de falsis testibus, de testium confrontatione (quæ rarius tamen hoc in iudicio usurpatur) de tortura caute adhibenda & aliis momentis, quæ Inquisitores hoc in iudicio sollicitè advertere tenentur. Speciales vero cautelæ enarrantur in Cap. 25. quas Iudex providus in causis strygm ac maleficorum omnino observare debet; reprobantur junctim excessus in tam acerbo iudicio non infrequentes. Hos inter & istum morem ceu perversum taxat Autor, quando in tortura crimine maleficii infamatis pili undique a carnifice abradi solent. Cap. 26. & penultimum peculiare delictum exhibet, quod Clerici potissimum contrahunt, dum in templo aliisque locis sacris tabaco uti præsumunt. Istam vero levitatem, quæ inter Hispanos præsertim invaluerat, Urbanus VIII. speciali constitutione ad Archi-Episcopum Hispalensem emissa penitus tollere allaboravit. Severe etenim Pontifex iste & sub poena excommunicationis prohibuit, ne quis in locis sacris tabacum sive dissectum per tubulos fumiferos, sive in pulverem redactum naso attrahere ullo modo imposterum audeat. Disquiritur hac occasione de interpretatione extensiva hujus Constitutionis, utrum videlicet ea æquali virtute ad omnes Ecclesias pertineat. Quamvis autem primo intuitu videri posset, quasi id ipsum rigida conclusione affirmari debeat, cum idem honor ac reverentia omnibus locis sacris debeatur; temperamentum tamen quoddam interponit Autor, ut prohibitio ista respectu cæterarum Ecclesiarum usum tabaci gregarium ac molestum, quatenus per tubulos esumari solet, absolute coerceat; neutiquam vero ejus usurpationem urbanam & innoxiam, quæ per narium attractionem fieri potest. Subjiciuntur dehinc variæ quæstiones de usu & abusu tabaci, & hæc inter nonnullæ morales, an v. g. usus tabaci solvat jejunium &c. quarum perlu-

perlustrationem penitiorum literatis herbæ Nicotianæ fautoribus commendare maluimus.

*PARERE DEL SIGNOR LIONARDO DI CAPOA,
divisato in otto Ragionamenti, &c.*

i. e.

Leonhardi Capuani Cogitata, in octo Discursibus prolata, in quibus, dum origo & progressus Medicinæ distincte enarrantur, incertitudo simul ejusdem perspicue detegitur.

Editio secunda.

Neapoli, apud Jacobum Raillard, 1689. in 4.

Constanti plagulis 56.

Quod *Clarissimus Autor*, cujus *Lectiones de Mephitium natura* Anno 1686. p. 367. recensuimus, sua de medicina cogitata in charitam primum conjecerit, amicorum postea suavis divulgata, occasionem laudandum Vice-Regis Neapolitani dedit mandatum, quo hic statim ac sinistros ægrorum nonnullorum eventus chymicis attribui medicamentis intelligeret, solertem a Medicis tanti mali medelâ, certamque, si opus videretur, ac solidam Praxeos Medicæ normam exigebat. Noster namque, ut promptum in re tam ardua obsequium testificaretur, duo hic tradere constituit: primo Medicinæ, tanquam incertæ & inconstantis, leges stabiles non a Medicis, nedum a Principibus & Magistratibus, posse condi; dein vero, quomodo quis, quantum artis conditio permittit, in Medicum bonum & Chymicum meliorem evadere debeat. De illo in sex prioribus Discursibus, de hoc autem in duobus ultimis sollicitus est; quibus tamen tres discursus de medicamento incertitudine, seorsim a nobis lustrandos, in nova hac editione adjecit, a priori alias itidem Neapoli A. 1681. impressa vix discrepante, nisi quod, teste *Thoma Donzelli*, multa nunc loca Græca lectoris in gratiam omissa, in locum vero obscurarum vocum idiomatis Florentini notiores aliæ substitutæ fuerint. Nempe *Discursu I.* postquam in Ægyptios, Athenienses & Romanos animadvertit, quod certas medicinæ leges præscripsissent, omnem ipsorum quoque medicorum conatum in stabiliendis medicinæ legibus irritum esse, e multiplici hujus mutatione,

tionē, ab initio ad nostra tempora usque facta, demonstrat. *Æsculapium* enim, inventorem aut antiquissimum saltem medicinæ scriptorem, in multis regulis consignatis mox a se ipso, juxta Hippocratem in *Epistola ad Democritum*, non modo dissensisse, sed & oleum atque operam omnes perdere, quotquot secundum ejusmodi regulas artem medicam exercere vellent, quia limites medicinæ, prout fustus deducit, post tempora *Æsculapii* multum ultra paucarum herbarum noticiam protensi fuerint, ac Medici successive in sectas varias, rationalem, empiricam, pneumaticam, methodicam, spagyricam &c. diversarum rursus partium sub magistris diversis secesserint, nostroque imprimis seculo *Anatomici* & *Chymici* egregia incrementa medicinæ adjece- rint. Singularem quippe primorum medicinæ restauratorum scientiam e nomine, quod magnum habuerunt, metiendam esse minime, cum prima medicinæ opera, licet minus polita, apud simplicem tamen & crescentem mundum admirationē tanto majorem parere potuerint, quo magis partim insignes medicorum illorum errores una cum mortuis humo tegerentur, & unice auxilium eorum, etiam si leve, in recon- valescentibus in sensus incurreret, partim medici iidem, æque ac nostratum multi, variis emergendi artificiis, v.g. in morborum demum decremento consilia suppeditando, item ænigmatibus, incantationibus, oraculis, auguriis similibusque superstitionum generibus, quibus medicamina quoque colligebant, callide satis uterentur. *At Eclecticis* nullam sectam amplectentibus, sed naturam libere indagantibus, alteri- que aliquid non credentibus, nisi quatenus propriis illud sensibus & certissima experientia comprobari queat, *Discursu II.* argumenta, quibus libertas ejusmodi ipsis vindicetur, conquirunt. Primo ipsum hominem facie erecta ideo incedentem ac generosis spiritibus exornatum sistit, ut ipsemet tot tamque miranda universi phænomena observare ac rimari posset, nulloque modo tempus in antecessorum commentis tantum legendis & relegendis consumeret, cœu quod *Pythagoræ* jam- dum, *Antistheni*, *Galenō* aliisque Græcorum philosophis & medicis celebribus invisum fuerit. Mox perpendere jubet, quam multa re- centiores falsa demonstraverint, veteribus vera visa, multaque itidem hisce plane incognita in lucem protraxerint, veteris medicinæ rationa- lis fundamenta oppido evertentia. Hinc modernis idem jus conve- nire urget, quod veteres v. g. *Plato*, *Aristoteles*, *Xenocrates*, *Zeno*,

Ari-

Aristippus, Euclides, Epicurus &c. in novis erigendis scholis sibi arrogarunt. Tum commoda extollit, quæ nostro seculo ex veterum vestigiis derelictis in philosophiam & medicinam non minus, ac in artem pictoriam & poeticam, tam quoad errores & fabulas veterum evitandas, quam nova invenienda, redundarunt. Porro optimum solummodo ex Autoribus, sive veteribus, sive modernis, seligendum nulliusque sententiæ tenaciter inhærendum esse, nisi in quantum ea cum ratione & experientia concordet, multis excellentiū philosophorum & theologorum testimoniis confirmat, idque tanto strictius ad exemplum Hippocratis, Dioclis, Praxagoræ, Herophili, Galeni, Basilii Valentini, Paracelsi, Quercetani, Helmontii, Sylvii aliorumque a medicis observandum, quo cum præsentaneo magis ægrorum interitu errores magistorum pertinaciter defendi soleant. Multos denique famigeratissimos Galeni affectas in scenam producit, Galenum ac Hippocratem omnino deserendum esse, ubi veritas dicitur, expresse suadentes, aliis reipsa quoque idem attestantibus. *Discursu III.* ad medicinæ incertitudinem rediens, pro hac penitus evincenda tum causas ejus, tum & singularum medicinæ sectarum defectus, aperire sustinet. Scilicet, quod medici, v. g. Galenici, non secus ac philosophi Aristotelici, multas vel inter se lites acriter foveant, ac utraque pars ad rationem, experientiam & Galenum strenue provocet, non tam ipsis medicis, quam titubantibus medicinæ fulcris, sive rationi & experientiæ dubiis, imputandum esse. Sensus siquidem, quibus omnis a nobis notitia comparari debeat, licet in se non fallant, nec judicium etiam præcipitur, intellectui tamen, qui solus judicat, aberrandi ansam præbere facillime, quatenus non in omnia corpora, nec in singulas horum particulas, ob exilitatem aliudve impedimentum penetrant, aut certe non aliud in corporibus, quam impressiones ab his receptas, comprehendunt, quarum nihilominus causæ possint esse diversæ. Idcirco parcissimas rerum naturalium, & non nisi earum, quæ ab una causa dependent, v. g. omne illud, quod organa sensuum afficit, corpus esse, omne corpus in partes dimensionibus præditas dividi posse, corpora solum ratione magnitudinis, figuræ, motus, in partes divisionis actualis vel potentialis, harumque situs & ordinis, inter se differre, &c. haberi demonstrationes, nimis tamen generales adeoque insufficientes, quæ in veram specialium causarum cognitionem deducant. Similiter in medicina structuram

exactam integrantium corporis humani partium, sive solidarum, sive fluidarum, item alimentorum, & medicamentorum, consequenter & usum, delitescere, cum fallacibus solum conjecturis, neutiquam microscopii aut chymiae adminiculo minimorum constitutivorum magnitudinem, figuram, situm & motum assequi liceat, ac recentiorum praestantissimi post multos exantlatos labores vix aliud, quam veterum errores, patefecerint. Næc circa prognosin medicam instituendam omnes causas illam variantes plane constare; multo minus, juxta ipsum Galenum, in praxi medica certo exercenda cujuslibet ægri idiosyncrasiam innotescere. Experientiam autem, ceu eorum memoriam, quæ sæpe observata fuerunt, quod concernit, & hanc fallacem occurrere atque vanam, dum hætenus ne unicæ quæstioni decidendæ suffecerit, ac nemo certo affirmare possit, ea, quæ sæpe evenerunt, in posterum eadem quoque ratione accidere debere, diversas ob circumstantias eandem causam determinare valentes, ut effectum eundem non semper producat. Atque causis his medicinæ incertæ expositis, specialius porro ipsas medicinæ sectas, empiricam, methodicam & rationalem empirica antiquiorem, in multis docet deficere, e rationalibus medicis Sinensium, Ægyptiorum, Phœnicum, Thracum, Assyriorum, Arabum & Græcorum medicinam distinctius examinans. Græcorum autem cum plures dentur, quam ut una vice omnes censi valuerint, *Discursu IV.* in Erodico, Euriphonte ac præcipue Hippocrate convellendis unice versatur; quemadmodum *Discursu V.* in Dioclem, Praxagoram, Plitonicum, Herophilum, Ménécratem, Nésiteum, Erisitratum, Petronam, Athenæum reliquosque sectæ pneumaticæ Autores, item Aсклеpiadem, Antonium Musam, Cliniam Masfiliensem, Carmidem, & Galenum, censoriam virgulam stringit. Neque *Discursu VI.* recentiores, v. g. Basilium Valentinum, Paracelsum, Campanellam, Roderic. Castellum, Helmontium, Petr. Joh. Fabrum, Olivam Sambuco, Willisium, Sylvium, &c. parit excore, ut demum e momentaneis de medicina edictis, diversis & sæpe contrariis medicandi rationibus, hypothésibus medicorum discrepantibus nunquam conciliandis, infirmis medicinæ fundamentis, ac ipsorum medicorum invidia, malitia & fraudibus, quibus famam aucupantur, medicinam vix in ordinem cogi posse, colligat. Nihilominus, quo insimul patefcat, quamnam viam medicæ artem cum successu facturis debeat ingredi, *Discursu*

curf. VII. omnia ea, quæ ad medicinam ritè comparandam faciunt, et docet. Præter naturam enim, mores laudandos, locum studiis aptum, institutionem a pueris, industriam & tempus, quæ *Hippocratis* Lex requirit, a medico futuro linguas, Græcam, Latinam, Arabicam & Germanicam, Geometriam, Astronomiam, Musicam, Historiam, Philosophiam naturalem & moralem, Anatomiam, Botanicam, Chymiam & addiscendas, Autores cujusvis sectæ sedulo evolvendos, ac peregrinationes denique suscipiendas esse inculcat. Speciatim modum, quo chymia naturæ pervestigandæ cum primis necessaria excoli, & quinam medicinæ professores constitui debeant, indigitat, quamvis eum, qui cunctis præmemoratis requisitis animum expolivit, nondum medicinæ fastigium ascendisse ultro fateatur, utpote in tota Europa vix unum medicum reperiri ab Helmontio persuasus, eo quod hic ipse, qui suo forsitan tempore solus titulo medici jure superbierat, in multis aberraverit, nec a se pleuritidem depellere valuerit, in cujus tamen natura & remediis describendis plus rationis, quam ante eum medicorum ullus adhibuisset. Tandem *Discurs. IIX.* quemadmodum inter ornamenta Neapolis refert, quod viros libere philosophantes semper vel produxerit, vel aluerit, e. g. Telesium, Campanellam, Portam, Stillingiam, ac præter alios, Academiæ Investigantium membra; ita ex principum philosophiæ, Aristotelis, Platonis, Zenonis & Epicuri, erroribus libertatem philosophorum stabilire annititur. In medicorum autem adhuc gratiam, non prius hæc medicinam faciendi licentiam concedendam aut Doctoris gradum conferendum esse, quam in nosocomio quodam morbos, medendi methodum, ac remedium effectus aliquamdiu observarint, hincque rigorosum examen sustinuerint, empiricis vulgaribus plane repudiatis, annotat, Pharmacopæi experti conditiones sub calcem enumerans,

RAGIONAMENTI DEL SIGNOR LIONARDO DI
Capo intorno alla incertezza de' Medicamenti.

i. c.

Leonhardi Capuani de Medicamentorum incertitudine Discursus.

Neapoli, apud Jacobum Raillard. 1689. in 4, pl. 14^g.

liii 3

Cum

Cum medicina, quæ incerta hæctenus offensa fuit, ob medicamentorum potissimum efficaciam, a medicis ad unum fere omnibus quoad cætera satis dissentientibus tantoperè commendatam, in pretio saleat haberi, Autor noster in præsentî & hunc errorem inveteratum indicare, eamque medicinæ partem, quæ de medicamentis agit, non minoris incertitudinis, ac reliquas, *triplici argumento* convincere nititur. *Primum enim vires medicamentorum cognoscendi non certam viam haberi, sive philosophiæ veræ, sive qualitativis primis, sive signaturis denique insistatur, Discursu I.* asserit. Accuratioris videlicet philosophiæ hoc in negotio insufficientiam ex sensibus, quod hi in remediis explorandis tum in se, tum ratione objectorum sensibilibium deficient, patefacit. Multa siquidem virulenta, v. g. fungos ac radices nonnullas a Theophrasto memoratas, palato arridere, vice versa multa salutaria, e. g. absinthium, centaurium minus, &c. minus sensibus approbari. Plura itidem sapore, v. g. amaro, aloen, colocynthidem, myrrham, mastichen, &c. dulci, jujubas, poma dulcia, cassiam, mannam, &c. acido, aurantia, limones, tamarindos, tartarum &c. conspiciunt, virtute neutiquam; plura e contrario, e. g. carlinam & gentianam, mandragoram & papaver &c. sapore, non viribus discrepare. Imprimis corpora a sensibus cognosci, non qualia in se sint, sed tantum quales impressiones, easque ratione particularum figura, magnitudine, motu & situ variantium diversas, in sensoriis concitent, quarum tamen medio differentia recensitarum materiæ affectionum *distincte minime*, consequenter nec facultas medicamentosa ab iisdem exurgens, patefcit. Speciatim neque saporis, neque odoris, neque tactus, neque visus adjumento specialem magnitudinem, figuram, motum & situm earum particularum discerni posse, quæ sensuum illorum objecta constituent, viresque medicinales in animalium corpora edunt, pluribus declaratur. Sic ex organi gustus ac odoratus textura hujusque porulorum magnitudine & figura incognitis, ex ignorantia causæ quemlibet saporem & odorem diversimode rursus specificantis, aut saporem etiam brevi tempore in alium mutantis, ex aliarum demum particularum cum, lapidis sive salinis & odoriferis sive sulphureis consortio, & saporis, & odoris hac ex parte impotentiam detegit. Tactum vero ad propositum facere pernegat, quia natura corporum fluidorum & solidorum, causa que doloris ac nausæ generalius tantum & confuse innotescant, ac multa ad tactum calida vel frigida contrariam in corpore nostro,

nostro sensationem producant, nedum tactus omnes objectorum particulas constitutivas dignoscat, atque leniores multarum rerum impressiones v. g. continuas aeris quieti concussiones, liquorum quorundam acrimoniam, &c. dijudicet. Visum denique in rimanda medicaminum naturam ineptitudinis non solum ex eo arguit, quod plura corpuscula dentur subtilissima nullo artificio detegenda, corporumque superficies revera aliter se habeat, quam qualis microscopio lustratur, sed & quod superficies corporum visui exposita in certam ipsarum particularum constitutarum notitiam nullatenus deducat, in quantum mutari ea possit, e. g. in coralliis, succino &c. pulverifatis, salva ipsorum corporum natura persistente, multaque natura diversissima, v. g. nix, saccharum, calx viva, mercurius sublimatus &c. in superficie e. g. albedine, conveniant. Cur autem in naturam rerum penetrare sensibus haud liceat, rationem ab ipsis corporibus unice externa sui superficie sensus ferientibus, omnemque insimul Chymiae operam eludentibus, desumit. In solutionibus quippe Chymicis interiorem corporum structuram minus aperiri, ex instrumentis ac operationibus suspectis, nec non substantiarum quinque e corporibus productarum compositione, ostendit, dubius adhuc, annon inter dissolutionem corporum subtilior magisque activa substantia in auras abeat? vel, si principia chymica simplicissima ponantur, quonam sensu primae particularum earum affectiones comprehendi debeant, & annon activae aliae esse possint sensibus plane incognitae? prout in ipsis corporibus compositis, v. g. croco metallorum, vitro & floribus antimonii &c. particularum activarum figurae nullo percipi sensu valent; item annon ipsa materia fluidissima, corporum quae poros replet ac imaginationem transcendit, ad effectus eorum corporum, quibus inest, producendos concurrat? Quinimo etiam si particulae corporum sensus afficientium simplices, i. e. ex aliis minoribus non compositae, ac figura & motu ejusmodi praeditae, quales ex impressionibus conjiciuntur, absque aliorum corpusculorum insensibilium connubio, supponantur, ne sic quidem omnium effectuum, ab iis promanantium, rationem solidam dari posse, v. g. quomodo ab alcalibus nonnullis aq; ac ab acido lac coaguletur, quomodo acidorum quaedam alcalibus sociata calorem excitent & mox acorem perdant, quomodo mercurius fugitivus in cinnabari & sublimato ab acido sulphuris & vitrioli retineatur, &c. Ast si philosophia elegantior in accuratiori remedium scrutinio adeo parum valet, certe.

inferius longe subsidium a qualitatibus primis & signaturis in eodem expectandum esse porro inculcat. Primis namque qualitatibus medicamentorum operationes non unice cum Veteribus debere adsignari, nec easdem qualitates e saporibus cum Galeno certo elici posse, partim vel ex ipso Galeno, interdum ad substantiam propriam, ad similitudinem, ad tenuitatem & crassitiam partium &c. confugiente, sæpiusque a propriis de saporibus datis regulis recedente, partim exemplo acrimoniæ non modo in concretis calidis, v. g. pipere, zingibere &c, sed & frigidis, e. g. liquoribus acidis, reperiundæ, præter alios Galeni errores, circa dulcedinis genesis & saporum temperiem commissos, demonstrat. Signaturas autem in viribus præcipue vegetabilium indagandis ab Isaaco Hollando, Basilio Valentino, Paracelsio, Crollio, Porta & Helvetio laudatas, tanquam per accidens solum & fortuito illius membri morbo, cujus figuram quodammodo exprimunt, medentium profus repudiat, cum signaturæ tali virtus non semper respondeat, v. g. papaver capiti hominis, quod repræsentat, potius adverteretur, multo minus certa signatura in medicamentis innumeris ulla designari phantasia possit. Attamen quia pro remediorum effectibus certo cognoscendis, non de horum tantum, sed de partium quoque animalium, in quas illa operantur, natura constare debeat, quatenus pharmaca in animalia solum vivencia vires exerunt, varieque ab his assumpta mutari solent, ita ut v. g. spiritus vitrioli per os haustus diversum ab eo effectum præstet, qui cuti applicatur vel in venas injicitur; idcirco quamvis certa supponeretur via, qua medicaminum natura & vires innotescerent, attamen *medicamentorum operationibus nondum tutam haberi fidem posse, quod partium animalium naturam delitescat, Discursu II.* edocet. Scilicet anima brutorum, sive in sola partium corporis dispositione, sive in sanguine, sive in aura subtilissima, vel in certa corporis parte residente, vel per omnes partes diffusa, dicatur consistere, ante omnia, an mirandæ tales corporis dispositiones, vel particulæ sanguinem auramve subtilem constituentes probe teneantur, & quomodo e rebus naturalibus sensu destitutis substantia sensitiva resultare possit, aut saltem, si cum Cartesio anima & sensus brutis denegentur, quomodo machinæ ejusmodi prodigiolæ efformatæ fuerint, ambigit. Hinc nec partium corporis solidarum & fluidarum, sub quibus & impetum facientes vult comprehensas, veram naturam satis perspectam haberi statuat, quod subtilissimæ earum particulæ summe activæ partitæ

riter atque succini & magnetis omnem rationem ac sensum fugiant, prorsusque constitutiva rerum naturalium corpuscula lateant, meræque conjecturæ videantur, quæ de magnitudine, figura, situ, motu & ordine nonnullorum confuse proponuntur. Id quod ut specialius comprobet, ventriculorum ejusque fermentum, chylum, succum pancreaticum, bilem, (in avibus non tantum ventriculo, sed ingluviæ etiam per exilem tubulum instillari solitam,) sanguinem, lienem & hepar, attentius perlustrat, harumque partium structuram, modo etiamnum absconditam, modo inconstantem sæpiusque in eodem individuo variantem, modo actiones, v.g. chylificationem, sanguificationem, bilificationem &c. vel falso expositas fuisse, vel probabiliter solum fermentis in subsidium vocatis evolvi posse, quorum chylificans in glandulis ventriculi, sanguificans in arteriarum tunica glandulosa, bilificans vero in glandulis per hepatis tunicam dispersis secernatur, fuscæ indigitat, inde & rationem earum mutationum, quas medicamenta recensitis aliisque in partibus subire debent, abstrusam esse colligens. *Tertio denique licet cum medicamentorum, tum partium animalium natura perspecta esset, quod tamen impossibile, nihilominus ne sic quidem pro explorato haberi posse, quomodo medicamenta interne in animalium corpora operentur, e duplici, status videlicet individualis atque morborum, ostendit ignorantia.* Etenim statum cujuslibet individui etiam sani omni fere momento, tam ratione particularum, quæ vi sanguinis fermentantis in transpiratione exhalant, quam earum intuitu, quæ ex alimentis diversis atque aere discrepante in locum illarum succedunt, insigniter mutari, consequenter vix nosci posse, quo in statu corpus tum degat, quando medicamina ipsi propinanda veniunt. Morborum vero naturam & causas, internas non minus atque externas, profundis immerfas esse tenebris; cum nec sanitatis ratio, & e qua materia ac quomodo particularæ animalium corpus compingentes sint dispositæ, constat, nec præter ea quæ ad corpus pertinent, accurate sciatur, in quo partes animalium morbidæ præcisè tum deficient, ac quænam illæ sint substantiæ omnes, quæ a tot diversis corporibus aeri, terræ, & aquæ inexistentibus continuo animalibus subministrari solent. In specie ad digestionem læsam, tantum non omnium morborum originem, quod attinet, fatetur quidem, eam nunc a fermento digestivo vitiatum, nunc a viis, per quas fermentum prædictum ad ventriculi cavitatem defertur, male constitutis, nunc a mucilagine ventriculi vel saliva, ob acrimoniam, aut

aci-

aciditatem, aut tenacitatem nimiam aliamve rationem, fermentum digestivum pervertente, nunc a sola ciborum qualitate fermento eidem, sæpius in uno eodemque individuo varianti, minus proportionata &c. proficisci. Quantum vero & quomodo fermentum digestivum a statu naturali recedat, num per particularum alterius corporis admixtionem, an per propriarum variationem; quo adminiculo viarum illarum causæ vel angustantes, vel dilatantes, aliave ratione eas turbantes, investigari debeant; qua demonstratione specialis depravationum cunctarum mucilaginis aut salivæ notitia acquiri possit; quomodo & in quas substantias alimenta fermento digestivo inadæquata degenerent; adeoque quomodo appropriata remedia exploranda sint digestionis læsionem restituentia, oppido incognitis accenset. Solam demum e dictis experientiam superesse, quæ in medicamentorum notitiam possit ducere, infert, fallacem tamen & mere fortuitam, quia partium corporis solidarum & fluidarum dispositiones non solum tunc, quando medicina quædam præsentanea assumitur, sed & quando operari ea incipit, una cum ipsa partium eorum corporum dispositione, in quibus eadem semel atque iterum profuit, nesciantur. Tandem quo argumento ultimo majus accedat pondus, *Discursu III.* summam ipsorum medicamentorum usualium incertitudinem, purgantium exemplo, utpote quæ alijs remedijs fidem videantur conciliaffe, ventrem tamen non semper solvunt, coarguit. Prælibatis siquidem iis, quæ purgantium inventionem, inventorem, usitatorum simplicia, differentiam, causæque catharticoꝝ & emeticoꝝ identitatem spectant, diversos purgantium effectus, tam e modo horum operandi obscuro, quam ex infidis simplicium præparationibus præparatorumque ineptis compositionibus, perquam reddit incertos. Equidem ad purgantium effectum explanandum, quem partim humores in primis viis & vasis sanguiferis atque lymphaticis solvendo & plus minus fermentando, partim vasa aperiendo, soleant exserere, non attractionem cum Hippocrate, nec acrimoniam, calorem & nauseabundam qualitatem cum Platero, neque cum Laur. Juberto inimicitiam, neque singulare venenum laxativum sulphureum cum Paracelfo, neque acidum, amarum vel falsum cum aliis, sed peculiare potius sal volatile plus minus acutum & angulosum attendi debere statuit, ab aliis videlicet salibus volatilibus in hoc discrepans, quod a corpusculorum reliquorum, præsertim sulphureorum, consortio propter particularum exilitatem & in-
qua-

qualitatem separari, cum sanguinis vero & aliorum humorum minimis combinari nequeat. Mox tamen subjungit, & hanc hypothefin, æque ac aliam quamcunque, univerſalem tantum, confuſam & incertam eſſe, minusque quaſtioni enodandæ, cur purgantia nonnunquam blandius, nonnunquam vehementius, interdum plane non operentur, fatiſface-re, imprimis cum partiçulæ diverſæ purgantibus admixtæ mutatio- nesque eorum in corporibus ſuſtinendæ quemlibet fugiant; adeoque nec niſi fortuito quantitatem purgantium aſſumendorum determinari poſſe pro ſubjectorum diverſitate omnino variantem, quemadmodum Jeſuitarum nonnemo Noſtro notus fere quotidie integram ſcammo- nii drachmam pro ſæcibus egerendis devorat. Præparationibus au- tem, quas diverſas recenſet, purgantium ſimplicium, v. g. hellebori albi, hellebori nigri, colocynthidis, ſcammonii, euphorbii &c. parum habet fidei; ne mitioribus quidem quacunque ratione præparatis, e. g. ſenna, manna, roſis, aloë &c. neque mineralibus, v. g. Mercu- rialibus, antimonialibus, vitriolicis &c. in quibus ſal volatile purgans ab acidis liberatum & ætivum redditum fuit, exceptis; quod cuncta ejusmodi præparata vel omnem expectationem plane fallant, vel ſym- ptomata etiam peſſima, v. g. dolores, ſpaſmos, &c. inferant, de venæ- noſa eorum qualitate adhuc ſuperſtite ſatis atteſtancia. Purgantia de- niq; aut inter ſe, aut cum aliis, corrigentibus dictis, abſq; ulla ratione mi- ſceri, ſpeciali Quercetani, celebris illius vulgarium compoſitionu reſor- matoris, Extracti Chologogi & Catholici examine comprobare nititur.

**TRAITE' PACIFIQUE DU POUVOIR DE L' E-
gliſe & des Princes, ſur les empeſchemens du
mariage, &c. i. e.**

**Traçtatus pacificus de Potestate Eccleſiæ & Principum
circa impedimenta conjugii, & de iis quæ hodie quoad il-
la in foro obſervantur. Autore Joh. Gerbais, Doctore
Sorbonico & Regii Collegii Pro-
feſſore.**

Lutetiæ apud Claudium Mazuel, 1690. in 4to.

plag. 70.

Quo frequentior eſt & utilior in orbeterrarum *Conjugiorum* uſus,
tanto major quoque eſt eorundem abuſus, cum optima quæque
Kkkk per

aciditatem, aut tenacitatem nimiam aliamve rationem, fermentum digestivum pervertente, nunc a sola ciborum qualitate fermento eidem, sapius in uno eodemque individuo varianti, minus proportionata &c. proficisci. Quantum vero & quomodo fermentum digestivum a statu naturali recedat, num per particularum alterius corporis admixtionem, an per propriarum variationem; quo adminiculo viarum illarum causæ vel angustantes, vel dilatantes, aliave ratione eas turbantes, investigari debeant; qua demonstratione specialis depravationum cunctarum mucilaginis aut salivæ notitia acquiri possit; quomodo & in quas substantias alimenta fermento digestivo inadæquata degenerent; adeoque quomodo appropriata remedia exploranda sint digestionis læsionem restituentia, oppido incognitis accenset. Solam demum e dictis experientiam superesse, quæ in medicamentorum notitiam possit ducere, infert, fallacem tamen & mere fortuitam, quia partium corporis solidarum & fluidarum dispositiones non solum tunc, quando medicina quædam præsentanea assumitur, sed & quando operari ea incipit, una cum ipsa partium eorum corporum dispositione, in quibus eadem semel atque iterum profuit, nesciantur. Tandem quo argumento ultimo majus accedat pondus, *Discursu III.* summam ipsorum medicamentorum usualium incertitudinem, purgantium exemplo, utpote quæ aliis remediis fidem videantur conciliaffe, ventrem tamen non semper solvunt, coarguit. Prælibatis siquidem iis, quæ purgantium inventionem, inventorem, usitatorum simplicia, differentiam, causæque catharticoꝝ & emeticoꝝ identitatem spectant, diversos purgantium effectus, tam e modo horum operandi obscuro, quam ex infidis simplicium præparationibus præparatorumque ineptis compositionibus, perquam reddit incertos. Equidem ad purgantium effectum explanandum, quem partim humores in primis viis & vasis sanguiferis atque lymphaticis solvendo & plus minus fermentando, partim vasa aperiendo, soleant exserere, non attractionem cum Hippocrate, nec acrimoniam, calorem & nauseabundam qualitatem cum Platero, neque cum Laur. Juberto inimicitiam, neque singulare venenum laxativum sulphureum cum Paracelfo, neque acidum, amarum vel falsum cum aliis, sed peculiare potius sal volatile plus minus acutum & angulosum attendi debere statuit, ab aliis videlicet salibus volatilibus in hoc discrepans, quod a corpusculorum reliquorum, præsertim sulphureorum, consortio propter particularum exilitatem & inæ-

qua-

qualitatem separari, cum sanguinis vero & aliorum humorum minimis combinari nequeat. Mox tamen subjungit, & hanc hypothesin, æque ac aliam quamcunque, universalem tantum, confusam & incertam esse, minusque quaestioni enodandæ, cur purgantia nonnunquam blandius, nonnunquam vehementius, interdum plane non operentur, satisfacere, imprimis cum particulæ diversæ purgantibus admixtæ mutationesque eorum in corporibus sustinendæ quemlibet fugiant; adeoque nec nisi fortuito quantitatem purgantium assumendorum determinari posse pro subjectorum diversitate omnino variantem, quemadmodum Jesuitarum nonnemo Nostro notus fere quotidie integram scammonii drachmam pro scæcibus egerendis devorat. Præparationibus autem, quas diversas recenset, purgantium simplicium, v.g. hellebori albi, hellebori nigri, colocynthidis, scammonii, euphorbii &c. parum habet fidei; ne mitioribus quidem quacunque ratione præparatis, e. g. senna, manna, rosæ, aloë &c. neque mineralibus, v. g. Mercurialibus, antimonialibus, vitriolicis &c. in quibus sal volatile purgans ab acidis liberatum & activum redditum fuit, exceptis; quod cuncta ejusmodi præparata vel omnem expectationem plane fallant, vel symptomata etiam pessima, v.g. dolores, spasmos, &c. inferant, de venenosa eorum qualitate adhuc supersitite satis attestantia. Purgantia denique, aut inter se, aut cum aliis, corrigentibus dictis, absq; ulla ratione misceri, speciali Quercetani, celebris illius vulgarium compositionum reformatoris, Extracti Cholagogi & Catholici examine comprobare nititur.

TRAITE PACIFIQUE DU POUVOIR DE L' Eglise & des Princes, sur les empeschemens du mariage, &c. i. e.

Traçtatus pacificus de Potestate Ecclesiæ & Principum circa impedimenta conjugii, & de iis quæ hodie quoad illa in foro observantur. Autore Joh. Gerbais, Doctore Sorbonico & Regii Collegii Professoris.

Lutetiæ apud Claudium Mazuel, 1690. in 4to.

plag. 70.

Quo frequentior est & utilior in orbeterarum *Conjugiorum* usus, tanto major quoque est eorundem abusus, cum optima quæque

Kkkk

per

aciditatem, aut tenacitatem nimiam aliamve rationem, fermentum digestivum pervertente, nunc a sola ciborum qualitate fermento eidem, sapius in uno eodemque individuo varianti, minus proportionata &c. proficisci. Quantum vero & quomodo fermentum digestivum a statu naturali recedat, num per particularum alterius corporis admixtionem, an per propriarum variationem; quo adminiculo viarum illarum causæ vel angustantes, vel dilatantes, aliave ratione eas turbantes, investigari debeant; qua demonstratione specialis depravationum cunctarum mucilaginis aut salivæ notitia acquiri possit; quomodo & in quas substantias alimenta fermento digestivo inadæquata degenerent; adeoque quomodo appropriata remedia exploranda sint digestionis læsionem restituentia, oppido incognitis accenset. Solam demum e dictis experientiam superesse, quæ in medicamentorum notitiam possit ducere, infert, fallacem tamen & mere fortuitam, quia partium corporis solidarum & fluidarum dispositiones non solum tunc, quando medicina quædam præsentanea assumitur, sed & quando operari ea incipit, una cum ipsa partium eorum corporum dispositione, in quibus eadem semel atque iterum profuit, nesciantur. Tandem quo argumento ultimo majus accedat pondus, *Discursu III.* summam ipsorum medicamentorum usualium incertitudinem, purgantium exemplo, utpote quæ aliis remediis hædem videantur conciliasse, ventrem tamen non semper solvunt, coarguit. Prælibatis siquidem iis, quæ purgantium inventionem, inventorem, usitiora simplicia, differentiam, causæque catharticoꝝ & emeticoꝝ identitatem spectant, diversos purgantium effectus, tam e modo horum operandi obscuro, quam ex infidis simplicium præparationibus præparatorumque ineptis compositionibus, perquam reddit incertos. Equidem ad purgantium effectum explanandum, quem partim humores in primis viis & vasis sanguiferis atque lymphaticis solvendo & plus minus fermentando, partim vasa aperiendo, soleant exserere, non attractionem cum Hippocrate, nec acrimoniam, calorem & nauseabundam qualitatem cum Platero, neque cum Laur. Juberto inimicitiam, neque singulare venenum laxativum sulphureum cum Paracelfo, neque acidum, amarum vel falsum cum aliis, sed peculiare potius sal volatile plus minus acutum & angulosum attendi debere statuit, ab aliis videlicet salibus volatilibus in hoc discrepans, quod a corpusculorum reliquorum, præsertim sulphureorum, consortio propter particularum exilitatem & inæqua-

qualitatem separari, cum sanguinis vero & aliorum humorum minimis combinari nequeat. Mox tamen subjungit, & hanc hypothesin, æque ac aliam quamcunque, universalem tantum, confusam & incertam esse, minusque quæstioni enodandæ, cur purgantia nonnunquam blandius, nonnunquam vehementius, interdum plane non operentur, satisfacere, imprimis cum particulæ diversæ purgantibus admixtæ mutationesque eorum in corporibus sustinendæ quemlibet fugiant; adeoque nec nisi fortuito quantitatem purgantium assumendorum determinari posse pro subjectorum diversitate omnino variantem, quemadmodum Jesuitarum nonnemo Nostro. notus fere quotidie integram scammonii drachmam pro facibus egerendis devorat. Præparationibus autem, quas diversas recenset, purgantium simplicium, v. g. hellebori albi, hellebori nigri, colocynthidis, scammonii, euphorbii &c. parum habet fidei; ne mitioribus quidem quacunque ratione præparatis, e. g. senna, manna, rosæ, aloë &c. neque mineralibus, v. g. Mercurialibus, antimonialibus, vitriolicis &c. in quibus sal volatile purgans ab acidis liberatum & activum redditum fuit, exceptis; quod cuncta ejusmodi præparata vel omnem expectationem plane fallant, vel symptomata etiam pessima, v. g. dolores, spasmos, &c. inferant, de venenosa eorum qualitate adhuc superstite satis attestantia. Purgantia denique; aut inter se, aut cum aliis, corrigentibus dictis, absque ulla ratione misceri, speciali Quercetani, celebris illius vulgarium compositionum reformatoris, Extracti Cholagogi & Catholici examine comprobare nititur.

TRAITE' PACIFIQUE DU POUVOIR DE L' Eglise & des Princes, sur les empeschemens du mariage, &c. i. e.

Traçtatus pacificus de Potestate Ecclesiæ & Principum circa impedimenta conjugii, & de iis quæ hodie quoad illa in foro observantur. Autore Joh. Gerbais, Doctore Sorbonico & Regii Collegii Professoris.

Lutetiæ apud Claudium Mazuel, 1690. in 4to.

plag. 70.

Quo frequentior est & utilior in orbeterrarum *Conjugiorum* usus, tanto major quoque est eorundem abusus, cum optima quæque

Kkkk

per

per malitiam hominum pessime & creberrime corrumpi soleant: itaque in contrahendis, colendis & dirimendis illis varie peccatur, nec ulla facile materia est, quæ plures lites pariat & magistratus sæpius fatiget. Hi quoque inter se de legibus & jurisdictione circa matrimonia discordant, etiam illi, qui eandem religionem profitentur: nam & Hierarchia Romana non usquequaque obsequentes habet Reges & Principes, quin etiam hi in causis matrimonialibus cognoscendi potestatem sibi vindicent, nec omne circa eas arbitrium Clero aut Curia Romanæ deferant. Autor hic Clarissimus, cujus Dissertationem de Causis Majoribus ad Caput Concordatorum de Causis A. 1685. editum, Supplementorum horum Sectione II. pag. 57. recensuimus, mediam in hac lite viam quærit, incertum, an cum utriusque partis approbatione. Regiæ quidem non displicuisse institutum ejus, ex testimoniis libro præmissis apparet. Advocatus enim Parlamenti veteranus *Yssalins*, jussu Cancellarii Gallia Boucheratii (cui tractatus hic dedicatus est) magnis laudibus librum prosequitur, nec dissentiunt Theologi duo Parisienses *Roullandus* & *L. Elies du Pin*. Status quæstionis sic formatur ab Autore. Quoniam ex traditis *Thoma Aquinatis*, matrimonium triplicem ad finem, nempe primo ad bonum Naturæ, deinde Reipublicæ, & denique Ecclesiæ, ordinatum est, & inde triplices leges regulasque admittit, disquirendum esse ait: *Num soli Principes, an soli Judices Ecclesiastici, vel etiam utriusque de impedimenti conjugiorum statuerent & cognoscere possint?* Principibus sive Magistratui civili jurisdictionem illam simpliciter tribui dicit Autor ab Hæreticis non solum, quos vocat, sed & ab autore Catholico, quem Parte prima Tractatus sui refutat, sed non nominat; qui tamen haud dubie est *Job. Launojus*, autor Tractatus de Regia in Matrimonium potestate, Parisiis A. 1674. editi: esse alios, qui id jus soli Ecclesiæ, exclusis penitus Principibus, assignent, ex quibus specialiter refutandum sibi Parte secunda deligit Autor *Galesium*, Episcopum Italum, qui librum *Launai* oppugnavit, & cui a *Launojo* quoque jam A. 1677. responsum est: Tertiam ipse sententiam, qua tam Ecclesiæ, quam Principibus cognitio causarum matrimonialium attribuitur, tuendam suscipit, inter ejus patronos plurimum laudans & sequens celebrem superiori seculo Theologum Hispanum *Petrum a Soto*. Secundum triplices has opiniones, Tractatum suum in tres libros partitus est.

Primum

Primum orditur a propositione, quod Ecclesia sit in possessione cognoscendi de directione matrimoniorum. Id notorium esse ait ex inspectione decretorum juris Pontificii & Concilii Tridentini, & exemplis Regum, qui etiamnum vivunt, Galliae & Lusitaniae, quorum ille consobrinam, hic fratris conjugem, non nisi impetrata Romae dispensatione in thorum adscivit. Hoc vero jus Ecclesiae negat iniquum, aut Principibus a Pontificibus aut Episcopis per vim aut fraudem ereptum esse; nihil enim horum probari posse. Refellit Adversarii dicta, quod Pontifices jurisdictionem illam invaserint, postquam conficta & supposita fuerint decreta aut epistolae veterum Pontificum, & in *Corpus*, quod vocamus *Canonicum*, seculo undecimo ab *Yvone Carnutensi* & *Gratiano* relata. Suppositionem quidem non inficiatur Autor, sed dudum antea cognitionem illam ab Ecclesia usurpatam esse contendit. Porro nec id concedit Adversario, quod illa jurisdictionis ex gratia & indulgentia Principum ad Judices Ecclesiasticos pervenerit, cum nulla constitutio Imperatorum aut Regum allegari possit, quae ejus rei mentionem faciat; ipsi vero Principes tribunal Ecclesiasticum in his causis agnoverint, & lites coram se de iis metas ad Ecclesiam rejecerint. Hoc quidem indebite factum ab illis esse autumat, cum concurrentem minimum jurisdictionem exercere potuerint. His aliisque praemissis, pro jurisdictione Ecclesiastica Doctorum Catholicorum plurima testimonia adduci posse non dubitat, Adversarium autem reprehendit, quod quosdam mala fide citaverit & dicta eorum depravaverit &c. Affert deinde rationes Theologicas, & Adversarium nihil egisse dicit, quod statuerit matrimonium esse *contractum civilem*: id enim & ipse affirmat, sed negat *tantum civilem* esse, cum etiam sit *Sacramentum religionis Christianae*. Errare itaque censet Adversarium, quod etiam tempore legis naturalis & Moysaicae matrimonium Sacramentum fuisse, & nihilominus ad tribunalia Principum delatum esse scripserit. Nititur itaque tota Autoris argumentatio in praesupposito, quod Christus matrimonium in ordinem Sacramentorum receperit vel restituerit, ejusque administrationem Ecclesiae commiserit, non excluso tamen magistratu Politico. Explicat obiter dictum Thomae *quae. quodlib. V. art. 15.* ubi *solum Pontificii auctoritate definiri* tradit, quae personae matrimonium legitime contrahant: opponi enim a Thoma ait Pontificem non Principibus, sed Episcopis.

Cap. I.

Cap. 4.

Cap. 3.

Licet enim etiam hi vigilare in his causis debeant, præcipuam tamen earum curam Pontificibus ut vicariis Christi desert. Subjungit argumenta pro cognitione Ecclesiastica ex sacris literis, trahitque huc dicta Christi Math. XVI, 19. *Quodcumq; ligaveris super terram &c.* & XIX,

Cap. 4.

6. *Quod Deus conjunxit &c.* item Pauli I. Cor. VII, 10. II. Idem asserit ex traditione, & eatenus admittit omnia testimonia & exempla, quibus Principum jurisdictionem Adversarius adstruxit, ipse vero ea quoque producit & confirmat, quibus Pontificum jurisdictio in his causis per multa secula exercita probatur. Divisit hoc caput in aliquot sectiones. De tribus prioribus seculis fatetur, sub tyrannide Ethnicorum minoris auctoritatis & solennitatis fuisse judicia Ecclesiastica; non ambigit tamen, quin pii illius temporis Episcopi in conservanda conjugiorum sanctitate vigilaverint, ejusque curæ indicia ex Scriptoribus quibusdam illorum seculorum producit, quanquam nec Evaristi & Cælesti epistolas pro genuinis habeat, nec Canones, qui vocantur Apostolici, ipsis adscribat Apostolis. Urget interim, quod nemo scripta illa, utut suspectæ antiquitatis, ex hoc capite impugnaverit, quod jurisdictionem matrimonialem Ecclesiæ attribuerint. In reliquis sectionibus, per singula secula, ex decretis Conciliorum & Synodorum scriptisque Patrum testimonia colligit, & Adversarii interpretamenta satis severe & operose aliquando refellit. Sectione ultima prolixè evincit, decreto Concilii Tridentini *sess. XXIV. Can. 3. & 4.* assertam esse Ecclesiæ cognitionem in causis matrimonii. Statuitur enim: *si quis dixerit, Ecclesiam non potuisse constituere impedimenta matrimoniam dirimentia, vel in iis constituendis errasse, anathema sit.* Cum vero Adversarius objiciat, canonem hunc non ad dogmata, sed ad disciplinam pertinere, ideoque nationes, & inter has Gallicam, quæ reformationes Concilii in disciplina non receperunt, per illum non obligati; dein per Ecclesiam non Clerum, sed Principes designari causetur: istæ omnia cavillatoria & frivola esse judicat, & quindecim argumentationes Adversarii singulatim examinat & destructum it.

Cap. 5.

Succedit deductio, quomodo Principes ipsi jurisdictionem ecclesiasticam in causis hæc, & publicata Pontificum decreta, vel silentio approbaverint, vel expresse allegaverint, & suis edictis vel exemplis & obsequiis firmaverint. Respondet denique Autor ad objectiones tum Adversarii, tum aliorum, & pro certo habet, matrimonium vere esse Sacramentum, & Pontificibus licuisse

cuisse plura impedimenta matrimonii legibus suis sancire, quam quæ in Levitico reperiuntur.

Postquam hoc modo pro Ecclesia sive Pontificibus laboravit, jam *parte secunda* contra Canonistas & Theologos quosdam, inprimis *Galesium* supra nominatum, Principibus quoque jurisdictionem & legislationem circa matrimonia vindicat. Ostendit ante alia, quod naturali etiam ratione Principibus & Magistratibus jus competat impediendi matrimonia subditorum, cum contractus conjugii non naturalis solum sit, sed & reipublicæ sive societati civili accommodatus & subiectus, legibusque Magistratuum temperandus. Hoc Romanorum exemplo comprobatur, ex quorum jure tot tituli de nuptiis, & quæ ad eas pertinent, in *Digestis* & *Codice* extant. Idem factum esse ait a *Gothis* orientalibus & occidentalibus, *Lombardis*, *Francis*, ipsis quoque *Turcis* aliisque Barbaris, & adhuc fieri, licet quædam statuant cum jure naturæ & divinis parum congruentia & eatenus repudianda, quæ tamen iis, quibus jus naturale in melius formatur & determinatur, nocere non debeant. Speciatim hic citat *Galesium* & alios, qui potestatem illam ferunt in Principibus Paganis, abjudicant autem Christianis, putantque hos jus suum Ecclesiæ resignasse. In contrarium affert exempla Imperatorum & Regum Christianorum, & Doctorum auctoritatem, nominatim allegans *Ambrosium*, *Augustinum*, Patres Concilii *Milevitani*, Pontifices *Siricium*, *Leonem*, *Gregorium*, quos Sanctos & Magnos vocant, *Zachariam*, *Nicolaum I.* *Alexandrum II.* Concilium *Laceranense I.* & *Triburienſe* aliaque nationalia; responsa denique Cleri Gallicani & Parisiensium Theologorum de matrimonio *Gastonis Ducis Aureliani* Regi data. Examinat porro & refellit rationes, quibus oppugnari solet Principum jurisdictionem in causis matrimoniorum, solumque Ecclesiæ tribui. Negat a Christo, licet Sacramenti formam conjugio dederit, jurisdictionem Principibus ademptam esse, quatenus nempe matrimonium inter contractus naturales & civiles refertur; sicut nec denegari ea possit in Clericos, quatenus sint homines & cives, licet ratione functionis suæ Ecclesiasticæ a foro Principum exempti esse debeant. Multo minus concedit, quod Principes jurisdictionem hanc, ut Canonistæ quidam questi sunt, abstulerint, aut id facere potuerint. Reprehendit hac occasione Gregorii VII quos vocant *dictator*, sive asserta contra jus Principum, eaque ait *monstra esse doctrina*,

P. II.
Cap. 1.

Cap. 2.

Cap. 3.

na, cujus mater fuerit ambitio & nutritrix adulatio. Respondet etiam ad opposita quædam ex Jure Canonico, v. gr. *C. Euphemium dist. 2. Q. 3.* Id falso attribui ait S. Gregorio Pontifici, & verba: *matrimonium hodie regitur jure poli, non jure fori*, ex glossa putat in textum irrepsisse, ideoque a correctoribus Romanis sapienter expuncta esse. Concilii Tridentini *can. XII. sess. 24.* quo anathema dicitur iis, qui negant causas matrimoniales ad Judices ecclesiasticos pertinere, excludi negat concurrentem Principum jurisdictionem: neque *cap. 9. de reformatione matrimonii* Principibus aliud præscribi concedit, quam ne homines vi cogant ad nuptias. Ad censuram libri Jesuitæ *Rabardeau* Romæ in Tribunali Inquisitorio publicatam, respondere se dicit ut Gallum cordatum (*en bon François*) & ut Theologum Parisiensem, qui decreta Inquisitionis non recipiat; alios quoque libri defectus censure causam dedisse existimat. Illustrem denique locum *Hincmari* Archiepiscopi Remensis, qui sæculo nono vixit, ex responsione de divortio Lotharii Regis pro sententia sua affert his verbis: *Cum hi legentes agnoscant, quia non ideo sancti & Apostolici viri, successores videlicet Apostolorum, ex eorum traditione leges statuerunt, quas hic posuimus, ut nemo Fidelium juxta divinam auctoritatem inritum dissolvat conjugium sine Episcopi sui scientia, ut leges sæculi Christianas contemnamus, ac conculcare velimus; quas etiam in ecclesiasticis necessitatibus promulgari, sæpe soleat ab Imperatoribus & Regibus Ecclesiæ postulare; quarumque sententiis in suis judiciis simul cum sententiis Canonum Episcopalis auctoritas frequentius utitur, in tantum accipiet, ut Damasus, & Leo, & sanctus Gregorius legum sententias fecerint esse Canonicas, sicut in eorum invenitur Epistolis &c.* Addit & alia *Hincmari* dicta, quibus jurisdictionem Regum & Principum generatim confirmat. Rejicit postea Autor etiam illos, qui Ecclesiam non privasse quidem penitus Principes jurisdictione ista, exercitium tamen illius eis interdixisse contendunt.

P. III.

Cap. I.

Cap. 3.

Restabat, ut demonstraret, quomodo consistere utriusque potestatis jurisdictione in his causis possit: id quod *Libro Tertio* paucis exequitur. Distinguit nempe duplicem matrimonii respectum, ut nempe vel sacramentum sit, vel contractus naturalis & civilis: dein convenienti & mutua conciliatione facile componi posse censet, si qua oriatur collisio. Fatetur tamen, quod Principes a longo tempore

pore, non ex ignorantia juris sui, sed pietate & reverentia erga Ecclesiam jurisdictione illa abstinuerint, quanquam exacte demonstrari non possit, quando id fieri cœperit. Probabiliter putat factum esse, regnante Carolo Magno, qui in causa divortii sui a filia Regis Longobardorum, Pontificem judicem agnoverit, exemploque suo alios movit. Notat hic, Reformatos Gallos, postquam Pontificiæ potestati sese subtraxissent, dispensationes in causis matrimonialibus a Regibus petiisse: Reges vero etiam Bullam Pontificum Legatis suis ad dispensationes datas, post accuratum in Parlamento examen non parum restrinxisse, & excepisse omnia quæ ad bona dotalia aliisque ejusmodi pertinent, relicta Legatis solum cognitione de vinculo sacramentali; nec non edictis suis, quibus libertatem religionis Reformatis concesserunt, reservasse, ut hi leges Ecclesiæ circa gradus prohibitos observarent, ita tamen, ut in casibus ubi reus Reformata religioni addictus esset, cognitio ad judices Regios, secus autem ad Ecclesiasticos deferretur. Addit alia, & inter ea edictum Ludovici XIV, quo anno 1680 matrimonia Catholicorum cum Reformatis vetuit. Generatim posthac monet, Principibus præjudicare non posse, quod longo tempore jurisdictionem neglexerint, neque ab Ecclesia præscriptiorem iis opponi posse; quanquam non neget, circumspicte in restitutione illius procedendum esse. Laudat inde *M. Antonii de Dominis*, hæretici licet, ut ait, & hostis Ecclesiæ, moderatam hac in re sententiam ex Lib. III. de Rep. Eccles. cap. XI. n. 80.

Cap. 3.

Cap. 4.

Hucusque contenta Tractatus retulimus, in quo jurisdictionem circa causas matrimoniales tam Regibus, quam Ecclesiæ, diverso respectu & modo competere statuit Autor. Sequitur ultima pars operis, in qua agitur de *impedimentis conjugiorum*, tam *dirimentibus*, quam *prohibitivis*. Prioribus enim nulla & invalida sunt matrimonia; in posterioribus, ratione vinculi subsistunt, sed contrahentes puniuntur. Enumerat & examinat causas dirimentes sive nullitatis (secundum tradita Ecclesiæ Romanæ) *quæ sunt decem* fere, quæ sunt (1.) error circa personam. (2.) error circa statum sive conditionem, servilem nempe vel ingenuam. (3.) votum castitatis solenne. (4.) propinquitas gradus. (5.) crimen adulterii, & homicidii in conjugem patris, certis casibus. (6.) diversitas religionis. (7.) vis & coactio. (8.) Ordo sacer. (9.) matrimonium prius contractum & durans. (10.) respectus honesta-

na, cujus mater fueris ambitio & nuerix adulatio. Respondet etiam ad opposita quædam ex Jure Canonico, v. gr. *C. Euphemium dist. 2. Q. 3.* Id falso attribui ait S. Gregorio Pontifici, & verba: *matrimonium hodie regitur jure poli, non jure fori*, ex glossa putat in textum irrephisse, ideoque a correctoribus Romanis sapienter expuncta esse. Concilii Tridentini *can. XII. sess. 24.* quo anathema dicitur iis, qui negant causas matrimoniales ad Judices ecclesiasticos pertinere, excludi negat concurrentem Principum jurisdictionem: neque *cap. 9. de reformatione matrimonii* Principibus aliud præscribi concedit, quam ne homines vi cogant ad nuptias. Ad censuram libri Jesuitæ *Rabardeau* Romæ in Tribunali Inquisitorio publicatam, respondere se dicit ut Gallum cordatum (*en bon François*) & ut Theologum Parisiensem, qui decreta Inquisitionis non recipiat; alios quoque libri defectus censure causam dedisse existimat. Illustrem denique locum *Hincmari* Archiepiscopi Remensis, qui seculo nono vixit, ex responsione de divortio Lotharii Regis pro sententia sua affert his verbis: *Cuncti legentes agnoscant, quia non ideo sancti & Apostolici viri, successores videlicet Apostolorum, ex eorum traditione leges statuerunt, quas hic posuimus, ut nemo Fidelium juxta divinam auctoritatem inuitum dissolvat conjugium sine Episcopi sacroscientia, ut leges sæculi Christianas contemnamus, ac conculcare velimus; quas etiam in ecclesiasticis necessitatibus promulgari, sæpe solent ab Imperatoribus & Regibus Ecclesiæ postulare; quarumque sententiis in suis judiciis simul cum sententiis Canonum Episcopalis auctoritas frequentius utitur, in tantum accipiet, ut Damasus, & Leo, & sanctus Gregorius legum sententias fecerint esse Canonicas, sicut in eorum invenitur Epistolis &c.* Addit & alia *Hincmari* dicta, quibus jurisdictionem Regum & Principum generatim confirmat. Rejicit postea Autor etiam illos, qui Ecclesiæ non privasse quidem penitus Principes jurisdictione ista, exercitium tamen illius eis interdixisse contendunt.

P. III.

Cap. I.

Cap. 3.

Restabat, ut demonstraret, quomodo consistere utriusque potestatis jurisdictio in his causis possit: id quod *Libro Tertio* paucis exequitur. Distinguit nempe duplicem matrimonii respectum, ut nempe vel sacramentum sit, vel contractus naturalis & civilis: dein convenienti & mutua conciliatione facile componi posse censet, si quæ oriatur collisio. Fatetur tamen, quod Principes a longo tempore

pore, non ex ignorantia juris sui, sed pietate & reverentia erga Ecclesiam jurisdictione illa abstinuerint, quanquam exacte demonstrari non possit, quando id fieri cœperit. Probabiliter putat factum esse, regnante Carolo Magno, qui in causa divortii sui a filia Regis Longobardorum, Pontificem judicem agnoverit, exemploque suo alios movit. Notat hic, Reformatos Gallos, postquam Pontificiæ potestati sese subtraxissent, dispensationes in causis matrimonialibus a Regibus petiisse: Reges vero etiam Bullam Pontificum Legatis suis ad dispensationes datas, post accuratum in Parlamento examen non parum restrinxisse, & excepisse omnia quæ ad bona dotalia aliisque ejusmodi pertinent, relicta Legatis solum cognitione de vinculo sacramentali; nec non edictis suis, quibus libertatem religionis Reformatis concesserunt, reservasse, ut hi leges Ecclesiæ circa gradus prohibitos observarent, ita tamen, ut in casibus ubi reus Reformata religioni addictus esset, cognitio ad judices Regios, secus autem ad Ecclesiasticos deferretur. Addit alia, & inter ea edictum Ludovici XII, quo anno 1680 matrimonia Catholicorum cum Reformatis vetuit. Generatim posthæc monet, Principibus præjudicare non posse, quod longo tempore jurisdictionem neglexerint, neque ab Ecclesia præscriptionem iis opponi posse; quanquam non neget, circumspicte ipsi restitutione illius procedendum esse. Laudat inde *M. Antonii de Dominis*, hæretici licet, ut ait, & hostis Ecclesiæ, moderatam hac in re sententiam ex Lib. III. de Rep. Eccles. cap. XI. n. 80.

Cap. 3.

Cap. 4.

Hucusque contenta Tractatus retulimus, in quo jurisdictionem circa causas matrimoniales tam Regibus, quam Ecclesiæ, diverso respectu & modo competere statuit Autor. Sequitur ultima pars operis, in qua agitur de *impedimentis conjugiorum, tam dirimentibus, quam prohibitiis*. Prioribus enim nulla & invalida fiunt matrimonia; in posterioribus, ratione vinculi subsistunt, sed contrahentes puniuntur. Enumerat & examinat causas dirimentes sive nullitatis (secundum tradita Ecclesiæ Romanæ) *quatuordecim* fere, quæ sunt (1.) error circa personam. (2.) error circa statum sive conditionem, servilem nempe vel ingenuam. (3.) votum castitatis solenne. (4.) propinquitatis gradus. (5.) crimen adulterii, & homicidii in conjugem patratum, certis casibus. (6.) diversitas religionis. (7.) vis & coactio. (8.) Ordo sacer. (9.) matrimonium prius contractum & durans. (10.) respectus honesta-

nestatis publicæ. (11.) affinitas. (12.) impotentia. Hæ causæ ante Con-
 ciliium Tridentinum valuerunt, cujus decretis accessit (13.) clandestini-
 titas, & (14.) raptus. Fatetur tamen circa causam tertiam, matrimo-
 nia a Religiosis, seu Monachis contracta, ante *Alexandri III.* tempora
 illicita quidem, sed nulla & invalida non fuisse; illius tamen Papæ sen-
 tentiam in Concilio Tridentino probatam fuisse, salvo jure dispensandi
 Pontificibus reservato. Agnoscit, Ecclesiam Græcam in gradibus circa
 matrimonium adhuc sequi Constitutiones juris civilis. Considerat et-
 iam decreta quædam Tridentina de dispensatione in gradibus, & quid
 hodie usu obtineat, monetque dispensationes gratuitas esse debere.
 Ob diversitatem religionis matrimonia in Veteri Testamento prohibita
 quidem fuisse, sed eam tamen ad nullitatem vinculi sufficientem non
 fuisse; idem sentit de dictis Pauli I. Cor. VII. Conjugia cum hæreticis
 jure Divino invalida esse negat, quanquam prohibita sint jure Ecclesia-
 stico, etiam apud Reformatos: ex quibus citat *Petrum Molinaum*, tra-
 ctatu Gallico de matrimoniis illicitis. Dispensationes in his aut pla-
 ne denegari, aut caute fieri debere suadet; in Gallia vero constitutione
 Regia supra allegata, & post sublatum Edictum *Nannætense*, prorsus ces-
 sare tradit laudatque. Porro circa conjugia Clericorum olim etiam
 ab Episcopis dispensatum esse refert, sed hodie a solo Pontifice id pe-
 tendum esse, nec dissimulat Græcorum a Romanis in hoc capite dissen-
 sum. In casibus impotentia experimentum, quod ex instituto con-
 gressu inter conjuges in Gallia fieri consueverat, edicto Regio *Anno*
1677. d. 18. Febr. sublatum esse memorat, quia pudori non convenie-
 bat. Receptum esse in Gallia decretum Concilii Tridentini contra
 nuptias clandestinas esse observat, licet alia Concilii statuta circa disci-
 plinam universaliter in regno non valeant. Addit multa de cautelis
 & limitationibus illius decreti. Indicat postea varias disputationes in
 Gallia de conjugii filiorum familias ventilatas, sive an absque consen-
 su parentum contracta, non solum illicita & punienda, sed invalida &
 rescindenda sint, negatque sat valida argumenta in alterutram partem
 ab exemplis & dictis Scripturæ peti posse: jure civili tamen invalidi-
 tatem matrimoniorum illorum indubitata esse docet ex titulo *Insp.*
de Nuptiis. Idem asserit ex veteribus Ecclesiæ Canonibus, orientalis
 præsertim, & maxime ex Epistola *Basilii ad Amphilochium*, qua velu-
 ti Codicem sive compendium aliquod legum Ecclesiasticarum exhiberi

beri

beri dicit, itemque *Photii & Balsamonii*, ita ut etiam post schisma in hac sententia persistierint Græci, neque eo nomine a Romanis reprehensi fuerint. Hos vero variasse, & nullitatem statuisse jam dudum notat Tertullianum & Ambrosium. Evaristi epistolam non magni facit, quod a Pseud-Isidoro confictam agnoscat. Eiusdem tamen sententiæ fuisse Pontifices Leonem I. Coelestinum, Hormisdam, Pelagium, Nicolaum I. & Alexandrum II. ex referiptis a Gratiano relatis confirmat, ut & ex conciliorum Gallicorum decretis. Sed postea, seculo imprimis decimo relaxatam fuisse disciplinam illam fateretur, cujus restitutionem optaverint quidem boni Theologi & Principes, neque tamen voto potiti sint. Citat in eam rem decretum Synodi Coloniensis A. 1536, totamque refert constitutionem *Henrici II.* Galliarum Regis A. 1556. masculæ reprehensam a *Pasquierio*. In Concilio autem Tridentino anathema dicitur iis, qui nullitatem statuunt; id quod Lutherum, Calvinum aut Sectatores eorum ferit. Autor tamen interpretationem affert, ut decretum illud limitationem admittat & rem indecisam, relinquat, vel saltem Gallos non obliget, qui capita illius concilii de disciplina non admittant: tanto quidem minus, quia Regum suorum constitutionibus de nullitate illorum matrimoniorum nihil cautum reperitur, & recentiores ad sensum illius, quam *Henricus II.* edidit, respiciant. Sententias, quas a Parliamentis quandoque in contrarium latas esse apparet, ad casus restringit, in quibus raptus intervenerit. Raptum enim, ex *Bigonni* junioris advocati regii verbis, non solum de violenta fornicæ arreptione & translatione in alium locum, sed & dolosa persuasione intelligit. Ventilat etiam quæstionem, an omnia proclamatione contractæ nuptiæ, sint nullæ & invalidæ, & negativæ accedit; quamquam non defuisse dicat graves autores, contrarium statuentes. Addit quædam de cavendo abusu dispensationum in omittendis aut contrahendis trinis proclamationibus, & insigni laude extollit *Harlaum, Archiepiscopum Parisiensem*, quod caute & provide in ea re sese gerat: speciatim improbat, quod dispensationes illæ ære redimantur. De raptu iterum severitatem veterum legum recenset ac commendat, & fraudem dolumque violentiæ apertæ æquiparat, ita ut istoc modo etiam fornicæ autrices raptus esse possint, cum ex compacto rapi se curant. Laudat & integram adscribit constitutionem regiam A. 1639. adversus clandestina matrimonia & raptus crimina editam. De dispensationibus

nibus circa impedimenta *dirimentia* denuo monet, laxatam esse disciplinam antiquam nimia Pontificum indulgentia, monitaque subjungit, quæ ad circumspæctum dispensationis usum observari debeant, & quid Parochis faciendum sit, si in confessionibus vel alio occulto modo dirimentia obstacula conjugiorum deprehendant, ne scandalum in detegendis iis producant, aut conscientias lædant.

De impedimentis *prohibitivis*, quæ censuram aut pœnam mereantur, sed matrimonii vinculum non rumpant, paucis in fine operis tractat Autor, eorumque duodecim enumerat, quorum septem ex crimine ortum habent. (1.) Prohibetur usu matrimonii, qui incestum durante matrimonio commisit cum consanguinea uxoris. (2.) conjugium non permittitur ei, qui alteri desponsatam vi stupravit. (3.) qui vel quæ conjugem occidit. (4.) qui Sacerdotem interfecit. (5.) qui cognationem spirituales dolose affectavit, ut a debito conjugali sese liberaret. (6.) qui cum Moniali conjugium iniit; is enim nec diremto illo, ad aliud admittitur. (7.) is cui pœnitentia publica inuncta est, durante illo tempore a nuptiis arcetur. Sequuntur aliæ causæ prohibendi, nempe (8.) observatio temporis, quo nuptias celebrari fas non est, i. e. *Advensus & Quadragesima*. (9.) interdictum speciale Episcopi vel iudicis Ecclesiastici. (10.) votum simplex de castitate. (11.) sponsalia antea contracta. (12.) cognatio ex Catechismo, ne quis ducat eam, quam baptizandam in capitibus fidei instruxit. Ex his quædam in defuetudinem abiisse, & in omnibus dispensari ab Episcopis posse, notat, excepta causa voti de cœlibatu, cuius relaxatio soli Pontifici reservatur, & binorum sponsaliorum, de quibus cognitio ad iudicem remittenda est, quia agitur de jure tertii. Observat, si Papa votum rescindat, quo aliquis Deo obligatur, id non tam rescissionem esse, quam declarationem, quod ab initio ob causas quasdam validum non fuerit.

GEORGII OTHONIS DISSERTATIO DE GEMINA
*Accentuatione S. Scripturae Hebrææ, præsertim
 Decalogi.*

Marburgi, typis Jo. Jod. Kürsneri, 1688. in 4.

Clarissimi hujus Marburgensium Professoris Dissertationem de *תענית* ^{plag. 13.} Dei nomine *תענית* supra p. 356. recensuimus; jam

ex aliis ejus de Accentuatione Decalogi meditationibus excerpta datur, quæ dubio procul salivam eas inspiciendi movebunt philologiæ sanctioris studiosis. Quid enim præstitisse se censeat hoc in negotio, ipsius verbis omnium optime edisseremus. Ait nempe in ipso dissertationis titulo, quod in hac non tantum vera accentuationis decalogica origo atq; forma, (qua omnes hucusq; tam theologos, quam philologos latuerint,) sed & genuina decem præceptorum, qua in Reformatorum ecclesiis hodie obtinet, distinctio, ex ipsa Scriptura subtili indagine eruatur, & contra quosvis dissentientes, imprimis Boblium, Wasmuthum & Pfeifferum, (viros de universa quidem accentuatione Hebræa præclare meritos, sed in hoc puncto magni Lutheri & ecclesiarum suarum autoritate abreptos,) apodictice demonstretur, atq; ita & Theologorum scandalum & crux Grammaticorum feliciter tollatur.

Postquam parte prima hujus Dissertationis & partis secundæ sectione I. generalia pertractavit, sententiã suã P. II. Sect. II. & secum multis assertionibus includit; e quibus potiores ipsius plerumque verbis excerpemus, quarum tamen ubique demonstrationes adjicere, nimis longum foret, præsertim cum ipse liber lectione & ulteriori examine dignissimus sit. Duæ (inquit) nobis a Mose relictæ sunt Decalogi formæ: prior *Exodi XX 2-17*, posterior *Deuter. V, 6-21*. Utræque ejusdem sensus, sed distinctio & verbis quandoque inter se discrepantes. Ex his prior *archetypon*, quod Deus in Sinai recitavit; posterior *ectypon* a Mose in planitie Moab repetitum continet. Utrique adduntur duæ accentuationes, quarum una priori, posteriori altera propria est. Dei nempe accentuatio sive distincta pronuntiatio *Ex. XX*. soli sensui, juxta denarium præceptorum; Mosaica autem, *Deut. V*, ad mensuram quoque spiritus humani accommodata fuit: unde, quæ Deus decem verbis, duodecim versibus Moses extulit. Cum utraque hæc accentuatio oralis Dei & Mosis in literas esset relata, Divinæ Mosaica & Mosaicæ Divina junctæ fuit, prout ocularis inspectio docet; quod autem jam olim ab Efdra & viris magnæ Synagogæ id factum fuerit, verisimile est; quoniam ipsa pridem *Masora* ad *Ex. XX. 2*. observavit, vocem **פָּרַח** *Parach* & *Kamez* simul habere in ultima syllaba. Hactenus de causa efficiente.

Quod formam attinet, altera geminarum hujusmodi distinctio- P. II. S. III.
onum (quam *Divinam* Author vocat) est in decem versibus, juxta **עֲשֵׂה לְךָ**

ִּרְבִּי *decem praecepta.* Hæc autem ex sola sensus diversitate distinguenda sunt. Neque actus, neque objecta, sibi invicem, vel eidem generi subordinata, sed utraque realiter & toto genere distincta, distinctum præceptum constituunt. Sic *facere idola, ea adorare, & iis servire*, actus sunt diversi, at subordinati sibi invicem, adeoque non tria præcepta efficiunt, sed unum ingrediuntur. Concupiscentia *originalis & actualis* species sunt ejusdem generis; *domus, uxor, ager, servus, ancilla, jumentum* sub uno genere, nempe *boni proximi*, continentur: ergo diversa præcepta non constituunt. Verba initialia: *Ego sum Dominus Deus tuus, qui eduxi te ex terra Ægypti, ex domo servorum*, sunt præfatio decalogi, non præceptum. Verba hæc: *Non habebis Deos alienos coram me*, absolunt primum præceptum; quia & actu prohibito, & objecto, a sequentibus omnibus realiter differunt. Prohibetur heic actus fœderalis, aliquem pro Deo habendi, *Exod. XX. 2.* in sequenti vero cultus externus per erectionem statuarum prohibetur. Objectum heic sunt Dii alieni, illic Deus est verus, *Exod. XX. 22. 23. 24. Deut. IV. 25. 26. & seqq.* Unde Dii gentilium cum simulacris suis hic proprie prohibentur; vitulus autem Aharonis & Jeroboamici, itemque idolum Michæ, quæ soli vero Deo conflata fuerant, sequentibus verbis proprie vetantur. Sanctiones itaque de *idolis* (verum Deum repræsentaturis,) de *abuso nominis divini*, de *sabbato*, de *honore parentum*, de *homicidio*, *adulterio*, *furto*, *falso testimonio*, *concupiscentia*, unum singulæ præceptum faciunt. Versus singuli tam prioris, quam posterioris decalogi formæ per *sophpafuk* distinguuntur. Tam enim Deus decem præcepta *Exod. XX.* quam Moses versus suos *Deut. V.* perfecte, h. e. spiritu plene deposito distinxit; quod ad versus divulsionem præcepti de concupiscentia probe notandum. Ubi *Sophpafuk* præcedit *Silluk* purum, ibi utriusque decalogi formæ distinctio coincidit; ubi impurum, hoc est, alio accentu, v. g. *Athnach, Rebbia* stipatum, ibi alterius tantum formæ versus terminatur. *Sophpafuk*, præcedente *Silluk* impuro, si aliquod præceptum terminat, ad priorem formam *Exod. XX.*; sin minus, ad posteriorem *Deut. V.* proprie pertinet. Quia prior formula a Deo juxta solum sensum seu denarium præceptorum numerum, posterior a Mose, secundum humani spiritus mensuram, quæ sensui in longioribus vel brevioribus præceptis non semper respondet, distincta fuit. Hinc utriusque formæ

tam

tam adoptiva quam genuina distinctio facile invenitur: si Silluk purum utrique; impurum, terminans præceptum, priori; non terminans, posteriori tribuantur. Sic prioris formæ (nempe Divinæ) *nativa* & posterioris (nempe Mosaicæ) *adoptiva* distinctio in *præcepta* talis erit: Primum præceptum utrobique terminabitur vocibus על פני, ob Silluk impurum præceptum terminans. [2] מצותי. [3] לשונות. [4] in priori forma ויקרשתי; in posteriori השבת. [5] נתן לך ob Silluk ubique purum. [6] תרצח. [7] תנאף. [8] תגנב. [9] in priori forma עד שסך, in posteriori עד שונות. [10] וכר אשר לרעך ob Silluk utrobique purum. Posterioris autem (seu Mosaicæ) forma *genuina* & prioris (i.e. Divinæ) *adoptiva* distinctio in *versus* talis est: Versus (1) terminatur utrobique in עכרים; (2) וז מתחרת לארץ; (3) לשנאי; ob Silluk ubique impurum præceptum non terminans. (4) מצותי; (5) לשונות; ob Silluk utrobique purum. (6) in priori forma לקרשן; in posteriore אלהיך. (7) מלאכתך (8) in priori forma בשעריך; in posteriori כמך, ob Silluk ubique impurum, non terminans præceptum. (9) in priori forma ויקרשתי in posteriori השבת. (10) נתן לך (11) in priori forma עד שסך, in posteriori עד שונות. (12) וכר אשר לרעך ob Silluk ubique purum. Sed quum conjunctæ hæ accentuationes se mutuo diversis in locis interfecent, hinc nascuntur utrobique versus *vulgares* sedecim.

Sic de forma differuit Otho. Porro quoad accentuationis *P. II. Sect. materiam*, i.e. *accentus* ipsos, nullos admittit, nisi & vetustissimorum codicum fide nitantur, & simul accentuatorii regulis ex S. Scripturæ perpetua inductione collectis convenient; excepto unico loco, nimirum Deut. V. מצרים מצרין מצרין מברית עבריים ubi ultimam vocem non cum Silluk & Rebhia, nec cum Silluk, Athnach & Rebhia, sed tantum cum Silluk (ratione accentuationis Mosaicæ) & simul cum Athnach, (ratione accentuationis divinæ,) signandum esse contendit, non tam libris heic, quam regulis nixus accentuatorii, ut & consensu codicum Exodi.

De *Fine* quæ addit clarissimus Author, nec nobis dividia erit *P. II. S. II.* excerpere ac huc transferre: *Fini* (inquit) nobis *alius* est respectu §.7.8. & causæ principalis, *alius* respectu minus principalis: & hic iterum *P. III. S. I.* *alius* respectu separatae seu simplicis & *nativæ* Accentuationis utriusque formulæ, *alius* respectu conjunctæ in utraque. Sic *finis* distinctio-

tionis & accentuationis. *Divina* in *Exodo* fuit, ut populus & numerum & ordinem decem præceptorum clare & perspicue dignosceret: *Mosaica* in *Deuteronomio*, cum, ut spiritus humani mensuræ recitationem accommodaret, cum, ut reverentiam erga summum Numen, majesticam ejus pronuntiationem non temere imitando, observaret. *Leæorum & Scribarum* finis in *simplici* distinctione & accentuatione *prioris* formulæ fuit, ut Dei; *posterioris*, ut Mosis genuinam pronuntiationem exactè & decenter referrent. In *geminata* formulæ *prioris*, ut exemplo Mosis, partim humano spiritui verba Dei accommodarent, partim promiscuam Dei imitationem ob debitam supremo Nomini reverentiam evitarent: *posterioris*, ut in ea quoque denarium divinorum præceptorum numerum atque ordinem definirent. Hactenus Noster.

Ex his præmissis fluit potissima, quod Cl. autor P. III. sect. II. fufè persequitur, nimirum *geminam decalogi accentuationem, Augustiniana, qua dicitur, præceptorum distinctioni, quam, ut Romana Ecclesia, ita & Lutherana pleraque hodie sequuntur, e diametro repugnare*; quia ex prima pericope, h. e. quatuor primis versibus decalogicis [sive quinque vulgaribus *Exod. XX. 2. 3. 4. 5. 6. Deut. V. 6. 7. 8. 9. 10.*] facit præceptum unum, ex sexta autem h. e. versu decalogico ultimo [*Exod. XX. 17. Deut. V. 21.*] præcepta duo. Neutrum, Othone judice, patitur accentuatio. Nam *Sakephkaton* in אֶלֶךְ ו. 1. & *Segolta* in עֲבֵרָה ו. 4. pertinent ad accentuationem divinam, nec tamen unum eundemque versum ingredi possunt; quia *Segolta* omnium subdistinctivorum regum est ultimus, a quo proinde ad intermedium *Sakeph* in eadem ditione neque per analogiam, neque per anomaliam ullam datur progressus; alia autem ante *Athnach* ditio in eodem versu nulla dari potest. Accedit, quod duplex *Athnach*, unum in עֲבֵרָה ו. 1. alterum in וְשֵׁנָה ו. 4. pertineant ad accentuationem divinam, & tamen ingredi nequeant unum eundemque versum. Equidem *oi èξ ἰναρίας* *Athnach* in עֲבֵרָה *volsitas* postulant; sed

P. III. S. II.

§. 3.

§. 4.

§. 5. 6. 7. 8.

optimis id editionibus suffultum, Otho ostendit, & vicissim probat, *Rebhia* nullum habere posse locum in hac voce. Progreditur dein ad pericopen sextam, sive versum ultimum, atque non duo, sed unum præceptum ea contineri asseverat; quia unum ibi est *Sophpasuk*. Nam duo puncta, quæ in *Deuteronomio* (*Menassis Ben Israel*) visuntur post

אשר

וְרַעַן, non agitur pro *Sophrafak*, cum רַעַן non habeat *Sillak*, sed *Achnach*. Item quia una tantum & simplex in ea accentuatio invenitur; cum alias prius hemistichium לֹא תִחַמֵּד בֵּית רַעַן non tantum habere deberet, uti habere cernis, *Achnach*, *Munach*, *Tiphcha*, *Merca*, sed tum *Atnacho Sillak*, tum *Munacho Merca* jungi oporteret. Quum autem his incommodis non prematur, partitio decalogi in ecclesis Reformatorum recepta, hanc solummodo amplectendam esse, concludit Author.

INDEX AVTORVM, quorum Scripta hoc Supplementorum Tomo recensentur.

I. Libri Theologici & ad historiam ecclesiasticam spectantes.

<i>Acta</i> primorum martyrum, cum notis Theodorici Ruinart	593
Natalis <i>Alexandri</i> Historia ecclesiastica Veteris Testamenti	598
Jacobi <i>Altingii</i> Opera omnia	255
<i>Anonymi</i> Considerationes ad tractatum Maimburgii de institutione & prerogativis Romanæ ecclesiæ	30
<i>Anonymus</i> de origine Decimarum	79
Josephi <i>Antelmi</i> Dissertationes de veris operibus Leonis M. & Prosperi Aquitani	431
D. Aur. <i>Augustinus</i> . Vide <i>Tricassinus</i> .	
Monachorum <i>Benedictinorum</i> Congr. de S. Maura Analecta Græca	256
<i>Bernardi</i> Claravallensis Opera, ex secundis curis Joh. <i>Mabilioni</i>	556
Francisci <i>Burmanni</i> Exercitationes Academicæ	455
Thomæ <i>Burnetii</i> Telluris Theoria sacra. libri III. & IV.	304
Josephi Mariæ <i>Cari</i> Responsorialia & Antiphonaria Romanæ Ecclesiæ	488
Psalterium, juxta editionem Romanâ & Gallicâ	486
S. Bibliorum veteres Tituli	490
Jacobi <i>Certani</i> Vita S. Patricii	71
Joh. <i>Chrysostomi</i> Epistola ad Cæsarium monachum	495
Joh. <i>Ciampini</i> Examen libri Pontificalis <i>Anastasi</i> Bibliothecarii	167
Parergon ad examen illud, sive epistola <i>Pii II.</i> ad Cærolum VII. a Launolana calumnia vindicata	171
Johan-	

INDEX AUTORUM

Joannis <i>Claudii</i> Explicatio epistolæ ad Romanos c. III. v. 27.	187
Declarationes scandalis ex hoc libro acceptis oppositæ	164
Joannis <i>Cocceji</i> opera omnia	319
Du <i>Fresne</i> . Vide <i>Παροδλιον</i> .	
Joannis <i>Gerbais</i> Dissertatio de causis majoribus	57
Tractatus Pacificus de Potestate Ecclesiæ & Principum circa impedimenta conjugii	625
Joannis <i>Harduini</i> notæ in epistolam Chrysofomi ad Cæsarium	495
Henr. <i>Hilarii</i> comm. in Philippum Cyprium	391
Jo. Henr. <i>Hastingeri</i> libri <i>Ijob</i> analysis	336
David <i>Huguenini</i> Christianus ratiocinans	377
R. <i>Jom Tobh</i> Lipmannus. Vide <i>Mischnajoth</i> .	
Joh. Laur. <i>Lucebesmii</i> nova copia & series centum signorum Fidei	227
Jo. <i>Mabillon</i> . Vide <i>Bernardus</i> ; item <i>Benedictini</i> .	
<i>Marci</i> Eremitæ, de iis, qui putant se ex operibus justificari, capitula	558
Hectoris Gothofredi <i>Maffi</i> Interesse Principum circa religionem Evangelicam	8
Hugonis <i>Matboud</i> Catalogus Archiepiscoporum Senonensium	386
De vera Senonum origine Christiana, adversus Joh. de Launoy dissertationem	383
<i>Mischnajoth</i> , cum Comm. R. <i>Obadia</i> Bertinorii & R. <i>Jom Tobh</i> Lipmanni	363
Henr. <i>Mablii</i> Apologia Talmudica	329
R. <i>Obadia</i> Bertinorii Comm. in <i>Mischnajoth</i>	363
Georgius <i>Othe</i> , de S. Dei nomine tetragrammato יהוה de gemina Accentuatione S. Scripturæ Hebrææ	356 634
Nicolai Mariæ <i>Pallavicini</i> Defensio Pontificatus Romani	182
Hyacinthi <i>Parpera</i> Index copiosior ad vitam æternam	200
<i>Παροδλιον</i> seu Chronicon Paschale, alias Alexandrinum, cum notis Caroli Du Fresne	437
<i>Relisovii</i> Chimæra Petri Juzii, Pars III.	609
<i>Philippi</i> Cyprii Chronicon, cum Comm. H. Hilarii	391
Jo. Chrysof. <i>Philippianus</i> de privilegiis ignorantie	389
Lud. Ellies du <i>Pis</i> de antiqua ecclesiæ disciplina	25
Matthæi <i>Roli</i> Annotationes in Biblia sacra	184
Aur. <i>Prudentii</i> opera, cum notis Steph. <i>Chamillard</i>	126

Herm.

INDEX AUTÖRUM.

Herm. Alex. <i>Roell</i> de Religione rationali	294
Theodorici <i>Ruinari</i> Notæ in Acta Martyrum	592
Casp. Herm. <i>Sandhagen</i> Introductio in Historiam J. C. & Apóstolorum	184
Pompeji <i>Sarnelli</i> Clerus secularis in suo splendore	299
Joannis <i>Schælli</i> Comm. in <i>Job. c. VIII. v. 25.</i>	335
Sam. <i>Schelguigius</i> de Rechabitis	359
De Unione Ecclesiarum Tridentinæ atque Augustanæ Con- fessionis adhzrentium	358
Josephi Hieron. <i>Semenzi</i> Mundus creatus	576
Dn. Cælestini de' <i>SPONDRATI</i> Gallia vindicata	118
Richardi <i>Simonis</i> Fides Ecclesie Orientalis de Transubstantiatione	75
<i>Soulerii</i> Historia Calvinismi	268
Frid. <i>Spanhemii</i> Vindiciarum Biblicarum liber III.	73
Honorii <i>Stella</i> Responsio ad censuram ab Henschenio & Papebrochio in Martyrologium Brixianum latam	134
VVilh. Ern. <i>Tenzelii</i> Epistola, qua responsio ad Emanuelis a Schelstraten dissertationem apologeticam de disciplina arcani summam continetur	15
Gratia efficax a seipsa, refutata ex libris S. Augustini per Carolum Josephum <i>Tricassnum</i>	127
Liber D. Augustini contra Pelagium & Cælestium de gratia Christi, commentario illustratus a Car. Jos. <i>Tricassno</i>	134
A. D. V. Advocatus Protestantium contra objectiones Nicolii, Brueysii & Ferrandi	212
Herm. <i>VVissum</i> de Scripturæ S. auctoritate divina ex sola ratione adstruenda	28

II. Libri Juridici.

C. <i>Blondele</i> Ephemerides fori. Pars XI.	393
Philippi <i>Cassaldi</i> Consultationum forensium volumen I.	364
Johannis <i>Doujatii</i> Prænotionum Canonizarum libri V.	20
Antonii d' <i>Epeiffes</i> Opera	397
Bartholomæi <i>Gatti</i> Consilia	218
Joh. Bapt. <i>Neri</i> Praxis S. Inquisitionis	612
<i>Petri & Francisci</i> Fratrum <i>Pitæorum</i> Corpus Juris Canonici Codex & Novellæ Justiniani per Julianum translatae	23 441
Franc. <i>Pinson</i> de Regalibus Juribus circa beneficia ecclesiastica	569
Gregorii <i>Rosignoli</i> Theoremata Theologico-juridica de Restitutione	267
Ant. <i>Speffans</i> . Vide <i>Epeiffes</i> .	

III. Libri Physici & Medici.

Joh. <i>Agricola</i> Notæ in Joh. Poppii Medicamenta Chymica	106
<i>Anonymi</i> Tentamen Anatomicum, quo explicatur constructio atque operatio mechanica organorum	48
<i>Anonymi</i> Dissertatio de arthritide	429
<i>Anonymi</i> Responsum ad Dissertationem de arthritide	591
Fr. <i>Bayle</i> Dissertatio quæstiones quasdam physicas & medicas explanans	585
Jo. <i>Bernier</i> Conamina medica	451
Roberti <i>Boyle</i> nova Experimenta circa sanguis	137

M m m m

Eduardi

INDEX AUTORUM.

Eduardi <i>Brownii</i> Anatomie struthiocameli	250
Leonardi <i>Capnani</i> Cogitata; item Disc. de medicamentorū incertitudine	615, 619
Joannis <i>Commellini</i> Catalogus plantarum horti medici Amstelōdamensis	387
Thomæ <i>Cornelii</i> Progymnasmata physica	173
<i>P. V. D.</i> Observationes excerptæ ex prælectionibus Theodori <i>Craenen</i>	178
Joh. <i>Floyeri</i> Lapis Lydius medicamentorum	502
Joh. <i>Good</i> Astrometeorologia sana	524
Joh. Franc. <i>Griendelii ab Ach</i> Micrographia nova	95
<i>Gonye</i> Observationes physico-mathematicæ Siamicæ	403
Joh. Helfrici <i>Jungken</i> Animadversiones in Joh. Poppii Medicamenta Chymica	106
<i>Launai</i> Præcepta pro hernia laborantibus	602
Antonii <i>Lewenbosck</i> Anatomia	102
Martini <i>Lisleri</i> Relatio de monstroso animali per vomitum ejecto	310
Carolus de <i>Maats</i> .	Vide pag. 324
<i>Mariotus</i> de Motu aquarum	151
L. le <i>Moumier</i> de Morbo Venereo	604
Rich. <i>Mortoni</i> Phthiologia	481
Caspari <i>Paragalli</i> Disquisitio circa causam terræmotuum	589
<i>Pervaltii</i> Tentaminum physicorum Tomus IV.	491
Homoboni <i>Pisonis</i> Ultio antiquitatis in Circulatione sanguinis	579
Roberti <i>Plot</i> Discursus de lampadibus antiquorum sepulchralibus	367
<i>A. Porfchon</i> de Purpura, Morbillis & Variolis	511
Jo. <i>Raji</i> Historiz Plantarum Tomus II.	111
Joh. <i>Smith</i> Discursus de natura, usu & recta tractatione baroscopii	358
Georgii <i>Starkey</i> Medulla veræ Chymicæ Pyrotechnia	49 180
Laurentii <i>Stranfsi</i> Hægoge physica	226
<i>F. T.</i> Chymia rationalis	324
Rich. <i>Valleri</i> Observ. de cicindela volante	443
Sebastiani Christiani de <i>Zeidlern</i> Institutiones medicæ	198
IV. Libri Mathematici.	
<i>Anonymi</i> Elementa Geometrix	94
<i>Aristarchus</i> Samius, cum notis Joh. <i>Vallis</i>	567
Antonii Francisci de <i>Bonatiis</i> universa Astrosophia naturalis	9
<i>Desroches</i> Dictionarium nauticum	592
Franc. <i>Eschbinardi</i> Epistola ad Franc. Redi Cursum physico-mathematici P.I.	5 403
<i>Egidii</i> Francisci de <i>Gottignies</i> Logistica universalis	329
Edmundus <i>Halley</i> de Constructione problematum solidorum	144
Rob. <i>Hookii</i> Inventum, divisiones barometri ad datam quamlibet proportionem ampliandi.	447
Descriptio optimæ formæ velorum horizontalium pro usu molarum, nec non fundamentum inclinatorum velorum in navibus	246
<i>Cornelii Meyeri</i> Ars restituendi Romæ navigationem sui Tiberis	234
<i>Dan. Newbenfsi</i> Ars nautica	308
	Pappus

INDEX AUTORUM.

<i>Pappus</i> Alexandrinus cum notis J. Vallis	567
<i>Picardi</i> Tractatus de Libellatione	96
Barthol. <i>Scandabacca</i> nova Inventio describendi Holograia Solaria	245
Stanislai <i>Solski</i> Praxis mensurandi distantias	523
Geometria & Architectus Polonicus	545
Georgius Rimplerus contra Joh. Jacob. Verdmüllerum defensus a Daniele <i>Sinsingero</i>	244
Joh. Veichardi LIB. BAR. VALVASOR Methodus statuas ex metallo fundendi	315
Jo. Vallis Notiz in Aristarchum & Pappum	567
Joh. Jac. Verdmülleri Lapis Lydius architectorum militarium	243
V. Libri Historici & Geographici.	
Leonis ab <i>Aizema</i> Historia nostrorum temporum	278
Historiz <i>Anglicana</i> Scriptores quinque	108
<i>Anonymi</i> Relatiō de Nigritarum regione	421
De Inquisitione, quæ Goz est	61
Joh. Christoph. <i>Artapani</i> Diatribe de Xerxe, Nebucadnezare & Cyro minore	262
Petri <i>Beckleri</i> illustre Stemma Ruthenicum	418
Eduardi <i>Brown</i> Relatio itinerum per varias Europæ partes factorum	337
<i>Chebrean</i> Historia mundi	320
De la <i>Croix</i> Descriptio Africæ	531
Relatio de Imperio Ottomannico	519
Ant. <i>Foresti</i> Tabula cosmographica historica	592
Simonis <i>Guntosi</i> Hist. Petroburgensis	288
Christophori <i>Hariknechii</i> Borussia vetus & nova	193
Gabr. de <i>Hemas</i> Antiquitates Calabriae	526
Valteri <i>Hemmingford</i> Chronicon	109
Rich. <i>Knollii</i> Historia Turcica	19
Roberti <i>Knox</i> Relatio de insula Ceylon	36. 112
Cornelii <i>Magni</i> Relatio de Arhenarum urbe	206
Rogeri <i>Manley</i> Historia Turcica	19
Petri de <i>Marca</i> Marca Hispanica	497
<i>Annales Mexicanae</i>	109
Ludov. Ferdin. <i>Marsilii</i> Observationes de Bosphoro Thracico	207
<i>Massevillii</i> Historia Normannicæ	202
Caroli Josephi <i>Morozzi</i> Vita B. Amedei Ducis Sabaudia	55
Simonis <i>Patricii</i> Historia ecclesie Petroburgensis	288
Bartholomæi de <i>Rogatis</i> Historia Hispaniæ a Mauris occupatæ, ac a Christianis recuperatæ	328
Pauli <i>Rykaut</i> Historia Turcica	19
Pompejus <i>Sornellius</i> de Collegio Spiritus S. Beneventano	299
Jo. Veichardi LIB. BAR. VALVASOR Topographia Archiducatus Carinthiæ	423
Galfredi de <i>Pino Salto</i> Itinerarium	109
<i>Annales Waverlegenses</i>	109
Thomæ <i>Viches</i> Chronicon	108
Reliquiæ <i>Wottoniana</i>	81

VI. Li-

INDEX AUTORUM.

VI. Libri Philosophici & Philologici miscellanei.

Claud. <i>Alianus</i> , cum notis Joh. <i>Schefferi</i> , curante Joach. <i>Kuhnio</i>	201
<i>Alexander</i> de Figuris sententiarum atque elocutionis	518
<i>Anonymi</i> Civile Gallorum super lingua vernacula Bellum	220
Benedicti <i>Averani</i> Orationes	400
Petri <i>Balii</i> Epistola de Anonymis	291
Dan. <i>Bartoli</i> Opera Moralia	497
Jul. <i>Cæsaris</i> de <i>Beatiapio</i> Mercurius Heraldicus & Feclialis Venetus	12
Jo. Petri <i>Bollorii</i> Notæ in Numismata apibus insignita	348
Veterum Philosophorum, Poëtarum, Rhetorum & Oratorum	
Imagines	347
<i>Bion</i> ex vers. Gall. Dni. de Longuepierre	99
Nathanaelis <i>Botelarii</i> de Servitiis & expeditionibus nauticis Dialogi VI.	125
Thomæ <i>Brown</i> Opera	279
St. <i>Chamillardi</i> Notæ in Prudentium	126
Dan. <i>Crispini</i> Notæ in <i>Ovidium</i>	544
Jo. <i>Deckberri</i> de Scriptis adespotis, pseudepigraphis & supposititiis cōjecturæ	291
Raph. <i>Fabretti</i> de Columna <i>Trājani</i>	574
Nic. <i>Parthenii Giannetasi</i> Halieutica	577
Piscatoria & Nautica	1
<i>Grægorius</i> de numo ΘΕΟΥ ΠΑΝΘΟΣ	583
Joh. <i>Harduini</i> Antirrheticus adversus J. Foy-Vaillant	475
Georg. <i>Hickesi</i> Institutiones Grammaticæ Anglo-Saxonicæ & Mæso-Gothicæ	522
Lucæ <i>Holfensii</i> Epistola de veribus Dianæ Ephesicæ	348
Joh. VVolfg. <i>Jagerus</i> de Juramentis	259
De Legibus	240
Francisci <i>Lemes</i> Tractatus de Statuis	410
Longuepierre. Vide <i>Bion</i> & <i>Moschus</i> .	
Claudii <i>Menestrei</i> Symbolica Dianæ Ephesicæ Statua	348
Minutianus de Sedibus Argumentorum	518
<i>Moschi</i> Idyllia, ex vers. Gall. Longopetrzi	99
Laur. <i>Normanni</i> Notæ in Alexandrum, Phœbammonem & Minutianum	518
Claud. <i>Nicasius</i> de monumentis Anticis	375
De Numo Pantheo Hadriani Imp.	372
P. <i>Ovidius</i> Nafø, cum notis Dan. <i>Crispini</i>	544
<i>Phabamno</i> de Schematibus Oratoriis	518
Fr. <i>Rudi</i> Bacchas in Metruria	113
<i>Rigordi</i> Diss. de nummis Herodis Agrippæ & ΘΕΟΥ ΠΑΝΘΟΣ	581-584
Sam. <i>Schmidii</i> Hodægus Epistolicus	360
Jani <i>Seldeni</i> Colloquia Mensalia	426
Joh. Bapt. <i>Thiers</i> de <i>Laidis</i>	51
Joh. Foy-Vaillant Numismata Imp. in colonis & municipiis percussa	472
Petri de <i>Villemandy</i> Manuductio ad Philosophiæ Aristotelicæ, Epicuræ & Cartesianæ parallelismum	432
Joh. <i>Vveissbornii</i> Nucleus Artis Logicæ	420

